నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

మహానిద్దేసపాళి

౧. అట్ఠకవగ్గో

౧. కామసుత్తనిద్దేసో

౧. **కామం కామయమానస్స, తస్స చే తం సమిజ్ఝతి;**

అద్ధా పీతిమనో హోతి, లద్ధా మచ్చో యదిచ్ఛతి.

కామం కామయమానస్సాతి కామాతి ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ. కతమే **వత్థుకామా?** మనాపికా రూపా మనాపికా సద్దా మనాపికా గన్ధా మనాపికా రసా మనాపికా ఫోట్ఠబ్బా; అత్థరణా పావురణా [పాపురణా (సీ. స్యా.)] దాసిదాసా అజేళకా కుక్కుటసూకరా హత్థిగవాస్సవళవా ఖేత్తం వత్థు హిరఞ్ఞం సువణ్ణం గామనిగమరాజధానియో రట్ఠఞ్చ జనపదో చ కోసో చ కోట్ఠాగారఞ్చ, యం కిఞ్చి రజనీయం వత్థు – వత్థుకామా.

అపి చ అతీతా కామా అనాగతా కామా పచ్చుప్పన్నా కామా; అజ్ఝత్తా కామా బహిద్ధా కామా అజ్ఝత్తబహిద్ధా కామా; హీనా కామా మజ్ఝిమా కామా పణీతా కామా; ఆపాయికా కామా మానుసికా కామా దిబ్బా కామా పచ్చుపట్ఠితా కామా; నిమ్మితా కామా అనిమ్మితా కామా పరనిమ్మితా కామా; పరిగ్గహితా కామా, అపరిగ్గహితా కామా, మమాయితా కామా, అమమాయితా కామా; సబ్బేపి కామావచరా ధమ్మా, సబ్బేపి రూపావచరా ధమ్మా, సబ్బేపి అరూపావచరా ధమ్మా, తణ్హావత్థుకా తణ్హారమ్మణా కామనీయట్ఠేన రజనీయట్ఠేన మదనీయట్ఠేన కామా – ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా.

కతమే **కిలేసకామా?** ఛన్దో కామో రాగో కామో ఛన్దరాగో కామో; సఙ్కప్పో కామో రాగో కామో సఙ్కప్పరాగో కామో; యో కామేసు కామచ్ఛన్దో కామరాగో కామనన్దీ కామతణ్హా కామస్నేహో కామపరిళాహో కాముముచ్ఛా కామజ్ఝోసానం కామోఘో కామయోగో కాముపాదానం కామచ్ఛన్దనీవరణం.

“అద్దసం కామ తే మూలం, సఙ్కప్పా కామ జాయసి;

న తం సఙ్కప్పయిస్సామి, ఏవం కామ న హోహిసీ”తి [న హేహిసీతి (స్యా.)]. –

ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. **కామయమానస్సాతి** కామయమానస్స ఇచ్ఛమానస్స సాదియమానస్స పత్థయమానస్స పిహయమానస్స అభిజప్పమానస్సాతి – కామం కామయమానస్స.

తస్స చే తం సమిజ్ఝతీతి. తస్స చేతి తస్స ఖత్తియస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా వేస్సస్స వా సుద్దస్స వా గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా దేవస్స వా మనుస్సస్స వా. **తన్తి** వత్థుకామా వుచ్చన్తి – మనాపికా రూపా మనాపికా సద్దా మనాపికా గన్ధా మనాపికా రసా మనాపికా ఫోట్ఠబ్బా. **సమిజ్ఝతీతి** ఇజ్ఝతి సమిజ్ఝతి లభతి పటిలభతి అధిగచ్ఛతి విన్దతీతి – తస్స చే తం సమిజ్ఝతి.

అద్ధా పీతిమనో హోతీతి. అద్ధాతి ఏకంసవచనం నిస్సంసయవచనం నిక్కఙ్ఖావచనం అద్వేజ్ఝవచనం అద్వేళ్హకవచనం నియోగవచనం అపణ్ణకవచనం అవత్థాపనవచనమేతం – అద్ధాతి. **పీతీతి** యా పఞ్చకామగుణపటిసఞ్ఞుత్తా పీతి పాముజ్జం ఆమోదనా పమోదనా హాసో పహాసో విత్తి తుట్ఠి ఓదగ్యం అత్తమనతా అభిఫరణతా చిత్తస్స. **మనోతి** యం చిత్తం మనో మానసం హదయం పణ్డరం మనో మనాయతనం మనిన్ద్రియం విఞ్ఞాణం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో తజ్జా మనోవిఞ్ఞాణధాతు, అయం వుచ్చతి మనో. అయం మనో ఇమాయ పీతియా సహగతో హోతి సహజాతో సంసట్ఠో సమ్పయుత్తో ఏకుప్పాదో ఏకనిరోధో ఏకవత్థుకో ఏకారమ్మణో. **పీతిమనో హోతీతి** పీతిమనో హోతి తుట్ఠమనో హట్ఠమనో పహట్ఠమనో అత్తమనో ఉదగ్గమనో ముదితమనో పమోదితమనో హోతీతి – అద్ధా పీతిమనో హోతి.

లద్ధా మచ్చో యదిచ్ఛతీతి. లద్ధాతి లభిత్వా పటిలభిత్వా అధిగన్త్వా విన్దిత్వా. **మచ్చోతి** సత్తో నరో మానవో పోసో పుగ్గలో జీవో జాగు [జాతు (స్యా॰), జగు (క॰)] జన్తు ఇన్దగు [హిన్దగూ (సీ॰ స్యా॰)] మనుజో. **యదిచ్ఛతీతి** యం ఇచ్ఛతి యం సాదియతి యం పత్థేతి యం పిహేతి యం అభిజప్పతి, రూపం వా సద్దం వా గన్ధం వా రసం వా ఫోట్ఠబ్బం వాతి, లద్ధా మచ్చో యదిచ్ఛతి.

తేనాహ భగవా –

"కామం కామయమానస్స, తస్స చే తం సమిజ్ఝతి;
అద్ధా పీతిమనో హోతి, లద్ధా మచ్చో యదిచ్ఛతీ"తి.

౨. **తస్స చే కామయానస్స, ఛన్దజాతస్స జన్తునో;**
తే కామా పరిహాయన్తి, సల్లవిద్ధోవ రుప్పతి.

తస్స చే కామయానస్సాతి. తస్స చేతి తస్స ఖత్తియస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా వేస్సస్స వా సుద్దస్స వా గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా దేవస్స వా మనుస్సస్స వా. **కామయానస్సాతి** కామే ఇచ్ఛమానస్స సాదియమానస్స పత్థయమానస్స పిహయమానస్స అభిజప్పమానస్స. అథ వా కామతణ్హాయ యాయతి నియ్యతి వుయ్హతి సంహరీయతి. యథా హత్థియానేన వా అస్సయానేన వా గోయానేన వా అజయానేన వా మేణ్డయానేన వా ఓట్ఠయానేన వా ఖరయానేన వా యాయతి నియ్యతి వుయ్హతి సంహరీయతి; ఏవమేవం కామతణ్హాయ యాయతి నియ్యతి వుయ్హతి సంహరీయతీతి – తస్స చే కామయానస్స.

ఛన్దజాతస్స జన్తునోతి. ఛన్దోతి యో కామేసు కామచ్ఛన్దో కామరాగో కామనన్దీ కామతణ్హా కామస్నేహో కామపరిళాహో కామముచ్ఛా కామజ్ఝోసానం కామోఘో కామయోగో కాముపాదానం కామచ్ఛన్దనీవరణం, తస్స సో కామచ్ఛన్దో జాతో హోతి

సఞ్ఞాతో నిబ్బత్తో అభినిబ్బత్తో పాతుభూతో. **జన్తునోతి** సత్తస్స నరస్స మానవస్స పోసస్స పుగ్గలస్స జీవస్స జాగుస్స జన్తుస్స ఇన్దగుస్స మనుజస్సాతి – ఛన్దజాతస్స జన్తునో.

తే కామా పరిహాయన్తీతి – తే వా కామా పరిహాయన్తి, సో వా కామేహి పరిహాయతి. కథం తే కామా పరిహాయన్తి? తస్స తిట్ఠన్తస్సేవ తే భోగే రాజానో వా హరన్తి, చోరా వా హరన్తి, అగ్గి వా దహతి, ఉదకం వా వహతి, అప్పియా వా దాయాదా హరన్తి, నిహితం వా నాధిగచ్ఛతి, దుప్పయుత్తా వా కమ్మన్తా భిజ్జన్తి, కులే వా కులఙ్గారో ఉప్పజ్జతి, యో తే భోగే వికిరతి విధమతి [విధమేతి (స్యా॰)] విద్ధంసేతి అనిచ్చతాయేవ అట్ఠమీ. ఏవం తే కామా హాయన్తి పరిహాయన్తి పరిధంసేన్తి పరిపతన్తి అన్తరధాయన్తి విప్పలుజ్జన్తి. కథం సో కామేహి పరిహాయతి? తిట్ఠన్తేవ తే భోగే సో చవతి మరతి విప్పలుజ్జతి. ఏవం సో కామేహి హాయతి పరిహాయతి పరిధంసేతి పరిపతతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి.

చోరా హరన్తి రాజానో, అగ్గి దహతి నస్సతి;
అథ అన్తేన జహతి [అథో అన్తేన హేతి (స్యా॰), అసహన్తేన దహతి (క॰)], సరీరం సపరిగ్గహం;
ఏతదఞ్ఞాయ మేధావీ, భుఞ్జేథ చ దదేథ చ.

దత్వా చ భుత్వా చ యథానుభావం, అనిన్దితో సగ్గముపేతి ఠానన్తి, తే కామా పరిహాయన్తి.

సల్లవిద్ధోవ రుప్పతీతి. యథా అయోమయేన వా సల్లేన విద్ధో, అట్ఠిమయేన వా సల్లేన దన్తమయేన వా సల్లేన విసాణమయేన వా సల్లేన కట్ఠమయేన వా సల్లేన విద్ధో రుప్పతి కుప్పతి ఘట్టీయతి పీళీయతి, బ్యాధితో దోమనస్సితో హోతి, ఏవమేవ వత్థుకామానం విపరిణామఞ్ఞథాభావా ఉప్పజ్జన్తి సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసా. సో కామసల్లేన చ సోకసల్లేన చ విద్ధో, రుప్పతి కుప్పతి ఘట్టీయతి పీళీయతి బ్యాధితో దోమనస్సితో హోతీతి – సల్లవిద్ధోవ రుప్పతి.

తేనాహ భగవా –

“తస్స చే కామయానస్స, ఛన్దజాతస్స జన్తునో;
తే కామా పరిహాయన్తి, సల్లవిద్ధోవ రుప్పతీ”తి.

3. **యో కామే పరివజ్జేతి, సప్పస్సేవ పదా సిరో;**
సోమం విసత్తికం లోకే, సతో సమతివత్తతి.

యో కామే పరివజ్జేతీతి. యోతి యో యాదిసో యథాయుత్తో యథావిహితో యథాపకారో యంఠానప్పత్తో యంధమ్మసమన్నాగతో ఖత్తియో వా బ్రాహ్మణో వా వేస్సో వా సుద్దో వా గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా దేవో వా మనుస్సో వా. **కామే పరివజ్జేతీతి. కామాతి** ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ...పే॰... ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా... పే॰... ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. **కామే పరివజ్జేతీతి** ద్వీహి కారణేహి కామే పరివజ్జేతి – విక్ఖమ్భనతో వా సముచ్ఛేదతో వా. కథం విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి? “అట్ఠికఙ్కలూపమా కామా అప్పస్సాదట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “మంసపేసూపమా కామా బహుసాధారణట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “తిణుక్కూపమా కామా అనుదహనట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “అఙ్గారకాసూపమా కామా మహాపరిళాహట్ఠేనా”తి పస్సన్తో

విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “సుపినకూపమా కామా ఇత్తరపచ్చుపట్ఠానట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “యాచితకూపమా కామా తావకాలికట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “రుక్ఖఫలూపమా కామా సమ్భఞ్జనపరిభఞ్జనట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “అసిసూనూపమా కామా అధికుట్టనట్ఠేనా”తి [అధికన్తనట్ఠేనాతి (స్యా.)] పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “సత్తిసూలూపమా కామా వినివిజ్ఝనట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “సప్పసిరూపమా కామా సప్పటిభయట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, “అగ్గిక్ఖన్ధూపమా కామా మహాభితాపనట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి.

బుద్ధానుస్సతిం భావేన్తోపి విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, ధమ్మానుస్సతిం భావేన్తోపి...పే.... సఙ్ఘానుస్సతిం భావేన్తోపి... సీలానుస్సతిం భావేన్తోపి... చాగానుస్సతిం భావేన్తోపి... దేవతానుస్సతిం భావేన్తోపి... ఆనాపానస్సతిం [ఆనాపానసతిం (సీ.)] భావేన్తోపి... మరణస్సతిం భావేన్తోపి... కాయగతాసతిం భావేన్తోపి... ఉపసమానుస్సతిం భావేన్తోపి విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి.

పఠమం ఝానం భావేన్తోపి విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి, దుతియం ఝానం భావేన్తోపి...పే.... తతియం ఝానం భావేన్తోపి... చతుత్థం ఝానం భావేన్తోపి... ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తిం భావేన్తోపి... విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తిం భావేన్తోపి... ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తిం భావేన్తోపి ... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తిం భావేన్తోపి విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి. ఏవం విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేతి.

కథం సముచ్ఛేదతో కామే పరివజ్జేతి? సోతాపత్తిమగ్గం భావేన్తోపి అపాయగమనీయే కామే సముచ్ఛేదతో పరివజ్జేతి, సకదాగామిమగ్గం భావేన్తోపి ఓళారికే కామే సముచ్ఛేదతో పరివజ్జేతి, అనాగామిమగ్గం భావేన్తోపి అనుసహగతే కామే సముచ్ఛేదతో పరివజ్జేతి, అరహత్తమగ్గం భావేన్తోపి సబ్బేన సబ్బం సబ్బథా సబ్బం అసేసం నిస్సేసం సముచ్ఛేదతో కామే పరివజ్జేతి. ఏవం సముచ్ఛేదతో కామే పరివజ్జేతీతి – యో కామే పరివజ్జేతి.

సప్పస్సేవ పదా సిరోతి. సప్పో వుచ్చతి అహి. కేనట్ఠేన సప్పో? సంసప్పన్తో గచ్ఛతీతి సప్పో; భుజన్తో గచ్ఛతీతి భుజగో; ఉరేన గచ్ఛతీతి ఉరగో; పన్నసిరో గచ్ఛతీతి పన్నగో; సిరేన సుపతీతి [సప్పతీతి (క.)] సరీసపో [సిరింసపో (సీ.)]; బిలే సయతీతి బిలాసయో; గుహాయం సయతీతి గుహాసయో; దాఠా తస్స ఆవుధోతి దాఠావుధో; విసం తస్స ఘోరన్తి ఘోరవిసో; జివ్హా తస్స దువిధాతి ద్విజివ్హో; ద్వీహి జివ్హాహి రసం సాయతీతి ద్విరసఞ్ఞూ. యథా పురిసో జీవితుకామో అమరితుకామో సుఖకామో దుక్ఖపటిక్కూలో పాదేన సప్పసిరం వజ్జేయ్య వివజ్జేయ్య పరివజ్జేయ్య అభినివజ్జేయ్య; ఏవమేవ సుఖకామో దుక్ఖపటిక్కూలో కామే వజ్జేయ్య వివజ్జేయ్య పరివజ్జేయ్య అభినివజ్జేయ్యాతి – సప్పస్సేవ పదా సిరో.

సోమం విసత్తికం లోకే, సతో సమతివత్తతీతి. సోతి యో కామే పరివజ్జేతి. విసత్తికా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో అనునయో అనురోధో నన్దీ నన్దిరాగో, చిత్తస్స సారాగో ఇచ్ఛా ముచ్ఛా అజ్ఝోసానం గేధో పలిగేధో [పళిగేధో (సీ.)] సఙ్గో పఙ్కో, ఏజా మాయా జనికా సఞ్జననీ సిబ్బినీ జాలినీ సరితా విసత్తికా, సుత్తం విసతా ఆయూహినీ [ఆయూహనీ (సీ. స్యా.)] దుతియా పణిధి భవనేత్తి, వనం వనథో సన్థవో స్నేహో అపేక్ఖా పటిబన్ధు, ఆసా ఆసీసనా ఆసీసితత్తం, రూపాసా సద్దాసా గన్ధాసా రసాసా ఫోట్ఠబ్బాసా, లాభాసా ధనాసా పుత్తాసా జీవితాసా, జప్పా పజప్పా అభిజప్పా జప్పనా జప్పితత్తం లోలుప్పం

లోలుప్పాయనా లోలుప్పాయితత్తం పుచ్ఛఞ్జికతా సాధుకమ్యతా, అధమ్మరాగో విసమలోభో నికన్తి నికామనా పత్థనా పిహనా సమ్పత్థనా, కామతణ్హా భవతణ్హా విభవతణ్హా, రూపతణ్హా అరూపతణ్హా నిరోధతణ్హా, రూపతణ్హా సద్దతణ్హా గన్ధతణ్హా రసతణ్హా ఫోట్ఠబ్బతణ్హా ధమ్మతణ్హా , ఓఘో యోగో గన్థో ఉపాదానం ఆవరణం నీవరణం ఛదనం బన్ధనం, ఉపక్కిలేసో అనుసయో పరియుట్ఠానం లతా వేవిచ్ఛం, దుక్ఖమూలం దుక్ఖనిదానం దుక్ఖప్పభవో మారపాసో మారబళిసం మారవిసయో, తణ్హానదీ తణ్హాజాలం తణ్హాగద్దులం తణ్హాసముద్దో అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం.

విసత్తికాతి. కేనట్ఠేన విసత్తికా? విసతాతి విసత్తికా; విసాలాతి విసత్తికా; విసటాతి విసత్తికా; విసక్కతీతి విసత్తికా; విసంహరతీతి విసత్తికా; విసంవాదికాతి విసత్తికా; విసమూలాతి విసత్తికా; విసఫలాతి విసత్తికా; విసపరిభోగోతి విసత్తికా; విసాలా వా పన సా తణ్హా రూపే సద్దే గన్ధే రసే ఫోట్ఠబ్బే, కులే గణే ఆవాసే లాభే యసే, పసంసాయ సుఖే చీవరే పిణ్డపాతే సేనాసనే గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారే, కామధాతుయా రూపధాతుయా అరూపధాతుయా, కామభవే రూపభవే అరూపభవే, సఞ్ఞాభవే అసఞ్ఞాభవే నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవే, ఏకవోకారభవే చతువోకారభవే పఞ్చవోకారభవే, అతీతే అనాగతే పచ్చుప్పన్నే, దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బేసు ధమ్మేసు విసటా విత్థతాతి విసత్తికా.

లోకేతి అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే, ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకే. **సతోతి** చతూహి కారణేహి సతో – కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో, వేదనాసు…పే.… చిత్తే… ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో.

అపరేహిపి చతూహి కారణేహి సతో – అసతిపరివజ్జనాయ సతో, సతికరణీయానం ధమ్మానం కతత్తా సతో, సతిపరిబన్ధానం ధమ్మానం హతత్తా సతో, సతినిమిత్తానం ధమ్మానం అసమ్ముట్ఠత్తా సతో.

అపరేహిపి చతూహి కారణేహి సతో – సతియా సమన్నాగతత్తా సతో, సతియా వసితత్తా సతో, సతియా పాగుఞ్ఞతాయ సతో, సతియా అపచ్చోరోహణతాయ [అపచ్చోరోపనతాయ (సీ.)] సతో.

అపరేహిపి చతూహి కారణేహి సతో – సత్తత్తా సతో, సన్తత్తా సతో, సమితత్తా సతో, సన్తధమ్మసమన్నాగతత్తా సతో. బుద్ధానుస్సతియా సతో, ధమ్మానుస్సతియా సతో, సఙ్ఘానుస్సతియా సతో, సీలానుస్సతియా సతో, చాగానుస్సతియా సతో, దేవతానుస్సతియా సతో, ఆనాపానస్సతియా సతో, మరణస్సతియా సతో, కాయగతాసతియా సతో, ఉపసమానుస్సతియా సతో. యా సతి అనుస్సతి పటిస్సతి సతి సరణతా ధారణతా అపిలాపనతా అసమ్ముస్సనతా సతి సతిన్ద్రియం సతిబలం సమ్మాసతి సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఏకాయనమగ్గో, అయం వుచ్చతి సతి. ఇమాయ సతియా ఉపేతో హోతి సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో, సో వుచ్చతి సతో.

సోమం విసత్తికం లోకే, సతో సమతివత్తతీతి. లోకే వా సా విసత్తికా, లోకే వా తం విసత్తికం సతో తరతి ఉత్తరతి పతరతి సమతిక్కమతి వీతివత్తతీతి – సోమం విసత్తికం లోకే, సతో సమతివత్తతి.

తేనాహ భగవా –

“యో కామే పరివజ్జేతి, సప్పస్సేవ పదా సిరో;

సోమం విసత్తికం లోకే, సతో సమతివత్తతీ”తి.

౪. **ఖేత్తం వత్థుం హిరఞ్ఞం వా, గవాస్సం దాసపోరిసం;**

థియో బన్ధూ పుథు కామే, యో నరో అనుగిజ్ఝతి.

ఖేత్తం వత్థుం హిరఞ్ఞం వాతి. ఖేత్తన్తి సాలిక్ఖేత్తం వీహిక్ఖేత్తం ముగ్గక్ఖేత్తం మాసక్ఖేత్తం యవక్ఖేత్తం గోధుమక్ఖేత్తం తిలక్ఖేత్తం. **వత్థున్తి** ఘరవత్థుం కోట్ఠకవత్థుం పురేవత్థుం పచ్ఛావత్థుం ఆరామవత్థుం విహారవత్థుం. **హిరఞ్ఞన్తి** హిరఞ్ఞం వుచ్చతి కహాపణోతి – ఖేత్తం వత్థుం హిరఞ్ఞం వా.

గవాస్సం దాసపోరిసన్తి. గవన్తి గవా [గావో (క.)] వుచ్చన్తి. **అస్సాతి** పసుకాదయో వుచ్చన్తి. **దాసాతి** చత్తారో దాసా – అన్తోజాతకో దాసో, ధనక్కీతకో దాసో, సామం వా దాసబ్యం ఉపేతి, అకామకో వా దాసవిసయం ఉపేతి.

“ఆమాయ దాసాపి భవన్తి హేకే, ధనేన కీతాపి భవన్తి దాసా;

సామఞ్చ ఏకే ఉపయన్తి దాస్యం, భయాపనుణ్ణాపి భవన్తి దాసా”తి.

పురిసాతి తయో పురిసా – భతకా, కమ్మకరా, ఉపజీవినోతి – గవాస్సం దాసపోరిసం.

థియో బన్ధూ పుథు కామేతి. థియోతి ఇత్థిపరిగ్గహో వుచ్చతి. **బన్ధూతి** చత్తారో బన్ధూ – ఞాతిబన్ధవాపి బన్ధు, గోత్తబన్ధవాపి బన్ధు, మన్తబన్ధవాపి బన్ధు, సిప్పబన్ధవాపి బన్ధు. **పుథు కామేతి** బహూ కామే. ఏతే పుథు కామా మనాపికా రూపా…పే.… మనాపికా ఫోట్ఠబ్బాతి – థియో బన్ధూ పుథు కామే.

యో నరో అనుగిజ్ఝతీతి. యోతి యో యాదిసో యథాయుత్తో యథావిహితో యథాపకారో యంఠానప్పత్తో యంధమ్మసమన్నాగతో ఖత్తియో వా బ్రాహ్మణో వా వేస్సో వా సుద్దో వా గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా దేవో వా మనుస్సో వా. **నరోతి** సత్తో నరో మానవో పోసో పుగ్గలో జీవో జాగు జన్తు ఇన్దగు మనుజో. **అనుగిజ్ఝతీతి** కిలేసకామేన వత్థుకామేసు గిజ్ఝతి అనుగిజ్ఝతి పలిగిజ్ఝతి పలిబజ్ఝతీతి – యో నరో అనుగిజ్ఝతి.

తేనాహ భగవా –

“ఖేత్తం వత్థుం హిరఞ్ఞం వా, గవాస్సం దాసపోరిసం;

థియో బన్ధూ పుథు కామే, యో నరో అనుగిజ్ఝతీ”తి.

౫. **అబలా నం బలీయన్తి, మద్దన్తే నం పరిస్సయా;**

తతో నం దుక్ఖమన్వేతి, నావం భిన్నమివోదకం.

అబలా నం బలీయన్తీతి. అబలాతి అబలా కిలేసా దుబ్బలా అప్పబలా అప్పథామకా హీనా నిహీనా ( ) [(పరిహీనా) (సీ. స్యా.)] ఓమకా లామకా ఛతుక్కా పరిత్తా. తే కిలేసా తం పుగ్గలం సహన్తి పరిసహన్తి అభిభవన్తి అజ్ఝోత్థరన్తి పరియాదియన్తి మద్దన్తీతి, ఏవమ్పి అబలా నం బలీయన్తి. అథ వా, అబలం పుగ్గలం దుబ్బలం అప్పబలం అప్పథామకం

హీనం నిహీనం ఓమకం లామకం ఛతుక్కం పరిత్తం, యస్స నత్థి సద్ధాబలం వీరియబలం సతిబలం సమాధిబలం పఞ్ఞాబలం హిరిబలం ఓత్తప్పబలం . తే కిలేసా తం పుగ్గలం సహన్తి పరిసహన్తి అభిభవన్తి అజ్ఝోత్థరన్తి పరియాదియన్తి మద్దన్తీతి – ఏవమ్పి అబలా నం బలీయన్తీతి.

మద్దన్తే నం పరిస్సయాతి. ద్వే పరిస్సయా – పాకటపరిస్సయా చ పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా చ. కతమే **పాకటపరిస్సయా**? సీహా బ్యగ్ఘా దీపీ అచ్ఛా తరచ్ఛా కోకా మహింసా [మహిసా (సీ. స్యా.)] హత్థీ అహివిచ్ఛికా సతపదీ, చోరా వా అస్సు మానవా వా కతకమ్మా వా అకతకమ్మా వా, చక్ఖురోగో సోతరోగో ఘానరోగో జివ్హారోగో కాయరోగో సీసరోగో కణ్ణరోగో ముఖరోగో దన్తరోగో, కాసో సాసో పినాసో డాహో జరో, కుచ్ఛిరోగో ముచ్ఛా పక్ఖన్దికా సూలా విసూచికా, కుట్ఠం గణ్డో కిలాసో సోసో అపమారో, దద్దు కణ్డు కచ్ఛు రఖసా [రక్ఖసా (క.)] వితచ్ఛికా లోహితపిత్తం, మధుమేహో అంసా పిళకా భగన్దలా, పిత్తసముట్ఠానా ఆబాధా సేమ్హసముట్ఠానా ఆబాధా వాతసముట్ఠానా ఆబాధా సన్నిపాతికా ఆబాధా ఉతుపరిణామజా ఆబాధా విసమపరిహారజా ఆబాధా, ఓపక్కమికా ఆబాధా కమ్మవిపాకజా ఆబాధా, సీతం ఉణ్హం జిఘచ్ఛా పిపాసా ఉచ్చారో పస్సావో డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సా ఇతి వా – ఇమే వుచ్చన్తి పాకటపరిస్సయా.

కతమే **పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా**? కాయదుచ్చరితం వచీదుచ్చరితం మనోదుచ్చరితం , కామచ్ఛన్దనీవరణం బ్యాపాదనీవరణం థినమిద్ధనీవరణం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చనీవరణం విచికిచ్ఛానీవరణం, రాగో దోసో మోహో కోధో ఉపనాహో మక్ఖో పళాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం, మాయా సాఠేయ్యం థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదో పమాదో, సబ్బే కిలేసా సబ్బే దుచ్చరితా సబ్బే దరథా సబ్బే పరిళాహా సబ్బే సన్తాపా సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా – ఇమే వుచ్చన్తి పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా.

పరిస్సయాతి కేనట్ఠేన పరిస్సయా? పరిసహన్తీతి పరిస్సయా, పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి పరిస్సయా, తత్రాసయాతి పరిస్సయా. కథం పరిసహన్తీతి పరిస్సయా? తే పరిస్సయా తం పుగ్గలం సహన్తి పరిసహన్తి అభిభవన్తి అజ్ఝోత్థరన్తి పరియాదియన్తి మద్దన్తి. ఏవం పరిసహన్తీతి పరిస్సయా. కథం పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి పరిస్సయా? తే పరిస్సయా కుసలానం ధమ్మానం అన్తరాయాయ పరిహానాయ సంవత్తన్తి. కతమేసం కుసలానం ధమ్మానం? సమ్మాపటిపదాయ అనులోమపటిపదాయ అపచ్చనీకపటిపదాయ అవిరుద్ధపటిపదాయ అన్వత్థపటిపదాయ ధమ్మానుధమ్మపటిపదాయ, సీలేసు పరిపూరికారితాయ ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతాయ భోజనే మత్తఞ్ఞుతాయ, జాగరియానుయోగస్స సతిసమ్పజఞ్ఞస్స, చతున్నం సతిపట్ఠానానం భావనానుయోగస్స చతున్నం సమ్మప్పధానానం భావనానుయోగస్స చతున్నం ఇద్ధిపాదానం భావనానుయోగస్స, పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం భావనానుయోగస్స పఞ్చన్నం బలానం భావనానుయోగస్స, సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం భావనానుయోగస్స అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్స భావనానుయోగస్స – ఇమేసం కుసలానం ధమ్మానం అన్తరాయాయ పరిహానాయ సంవత్తన్తి. ఏవం పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి – పరిస్సయా.

కథం తత్రాసయాతి పరిస్సయా? తత్థేతే పాపకా అకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తి అత్తభావసన్నిస్సయా. యథా బిలే బిలాసయా పాణా సయన్తి, దకే దకాసయా పాణా సయన్తి, వనే వనాసయా పాణా సయన్తి, రుక్ఖే రుక్ఖాసయా పాణా సయన్తి, ఏవమేవ తత్థేతే పాపకా అకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తి అత్తభావసన్నిస్సయా. ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“సాన్తేవాసికో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతి. కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాన్తేవాసికో సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో చక్ఖునా రూపం దిస్వా ఉప్పజ్జన్తి యే పాపకా అకుసలా ధమ్మా సరసఙ్కప్పా సఞ్ఞోజనియా, త్యస్స అన్తో వసన్తి అన్వాసవన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి – తస్మా సాన్తేవాసికోతి వుచ్చతి. తే నం సముదాచరన్తి. సముదాచరన్తి నం పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి – తస్మా సాచరియకోతి వుచ్చతి.

“పున చపరం , భిక్ఖవే, భిక్ఖునో సోతేన సద్దం సుత్వా, ఘానేన గన్ధం ఘాయిత్వా, జివ్హాయ రసం సాయిత్వా, కాయేన ఫోట్ఠబ్బం ఫుసిత్వా, మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ ఉప్పజ్జన్తి యే పాపకా అకుసలా ధమ్మా సరసఙ్కప్పా సఞ్ఞోజనియా, త్యస్స అన్తో వసన్తి అన్వాసవన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి – తస్మా సాన్తేవాసికోతి వుచ్చతి. తే నం సముదాచరన్తి. సముదాచరన్తి నం పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి – తస్మా సాచరియకోతి వుచ్చతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాన్తేవాసికో సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతీ”తి. ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“తయోమే, భిక్ఖవే, అన్తరామలా – అన్తరాఅమిత్తా అన్తరాసపత్తా అన్తరావధకా అన్తరాపచ్చత్థికా. కతమే తయో? లోభో, భిక్ఖవే, అన్తరామలం [అన్తరామలో (స్యా॰)] అన్తరాఅమిత్తో అన్తరాసపత్తో అన్తరావధకో అన్తరాపచ్చత్థికో. దోసో…పే॰… మోహో, భిక్ఖవే, అన్తరామలం అన్తరాఅమిత్తో అన్తరాసపత్తో అన్తరావధకో అన్తరాపచ్చత్థికో. ఇమే ఖో, భిక్ఖవే, తయో అన్తరామలా – అన్తరాఅమిత్తా అన్తరాసపత్తా అన్తరావధకా అన్తరాపచ్చత్థికా.

“అనత్థజననో లోభో, లోభో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“లుద్ధో అత్థం న జానాతి, లుద్ధో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం [అన్ధతమం (స్యా॰ క॰)] తదా హోతి, యం లోభో సహతే నరం.

“అనత్థజననో దోసో, దోసో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“కుద్ధో అత్థం న జానాతి, కుద్ధో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం తదా హోతి, యం దోసో సహతే నరం.

“అనత్థజననో మోహో, మోహో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“మూళ్హో అత్థం న జానాతి, మూళ్హో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం తదా హోతి, యం మోహో సహతే నర”న్తి.

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తమ్పి హేతం భగవతా – “తయో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మా అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జన్తి, అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ. కతమే తయో? లోభో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మో అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి, అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ. దోసో ఖో, మహారాజ...పే... మోహో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మో అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి, అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ. ఇమే ఖో, మహారాజ, తయో పురిసస్స ధమ్మా అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జన్తి, అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ.

“లోభో దోసో చ మోహో చ, పురిసం పాపచేతసం;

హింసన్తి అత్తసమ్భూతా, తచసారంవ సమ్ఫల”న్తి.

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తమ్పి చేతం భగవతా –

“రాగో చ దోసో చ ఇతోనిదానా, అరతి రతి లోమహంసో ఇతోజా;

ఇతో సముట్ఠాయ మనోవితక్కా, కుమారకా ధఙ్కమివోస్సజన్తీ”తి [ధఙ్కమివోస్సజ్జన్తి (స్యా.)].

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా. **మద్దన్తే నం పరిస్సయాతి.** తే పరిస్సయా తం పుగ్గలం సహన్తి పరిసహన్తి అభిభవన్తి అజ్ఝోత్థరన్తి పరియాదియన్తి మద్దన్తీతి – మద్దన్తే నం పరిస్సయా.

తతో నం దుక్ఖమన్వేతీతి. తతోతి తతో తతో పరిస్సయతో తం పుగ్గలం దుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, జాతిదుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, జరాదుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, బ్యాధిదుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, మరణదుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసదుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, నేరయికం దుక్ఖం, తిరచ్ఛానయోనికం దుక్ఖం, పేత్తివిసయికం దుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, మానుసికం దుక్ఖం... గబ్భోక్కన్తిమూలకం దుక్ఖం... గబ్భే ఠితిమూలకం దుక్ఖం... గబ్భా వుట్ఠానమూలకం దుక్ఖం... జాతస్సూపనిబన్ధకం దుక్ఖం... జాతస్స పరాధేయ్యకం దుక్ఖం... అత్తూపక్కమం దుక్ఖం... పరూపక్కమం దుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, దుక్ఖదుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, సఙ్ఖారదుక్ఖం... విపరిణామదుక్ఖం ... చక్ఖురోగో సోతరోగో ఘానరోగో జివ్హారోగో కాయరోగో సీసరోగో కణ్ణరోగో ముఖరోగో దన్తరోగో, కాసో సాసో పినాసో డాహో జరో, కుచ్ఛిరోగో ముచ్ఛా పక్ఖన్దికా సూలా విసూచికా, కుట్ఠం గణ్డో కిలాసో సోసో అపమారో, దద్దు కణ్డు కచ్ఛు రఖసా వితచ్ఛికా లోహితపిత్తం, మధుమేహో అంసా పిళకా భగన్దలా పిత్తసముట్ఠానా ఆబాధా సేమ్హసముట్ఠానా ఆబాధా వాతసముట్ఠానా ఆబాధా సన్నిపాతికా ఆబాధా ఉతుపరిణామజా ఆబాధా విసమపరిహారజా ఆబాధా, ఓపక్కమికా ఆబాధా కమ్మవిపాకజా ఆబాధా, సీతం ఉణ్హం జిఘచ్ఛా పిపాసా ఉచ్చారో పస్సావో డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సదుక్ఖం... మాతుమరణం దుక్ఖం... పితుమరణం దుక్ఖం... భాతుమరణం దుక్ఖం... భగినిమరణం దుక్ఖం... పుత్తమరణం దుక్ఖం... ధీతుమరణం దుక్ఖం ... ఞాతిబ్యసనం దుక్ఖం... భోగబ్యసనం దుక్ఖం... రోగబ్యసనం దుక్ఖం... సీలబ్యసనం దుక్ఖం... దిట్ఠిబ్యసనం దుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతీతి – తతో నం దుక్ఖమన్వేతి.

నావం భిన్నమివోదకన్తి. యథా భిన్నం నావం దకమేసిం [ఉదకదాయితో (సీ.), ఉదకం అన్వాయికం (స్యా.)] తతో తతో ఉదకం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, పురతోపి ఉదకం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, పచ్ఛతోపి... హేట్ఠతోపి... పస్సతోపి ఉదకం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి; ఏవమేవ తతో తతో పరిస్సయతో తం పుగ్గలం దుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి, జాతిదుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతి...పే.... దిట్ఠిబ్యసనం దుక్ఖం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి అన్వాయికం హోతీతి – నావం భిన్నమివోదకం.

తేనాహ భగవా –

“అబలా నం బలీయన్తి, మద్దన్తే నం పరిస్సయా;
తతో నం దుక్ఖమన్వేతి, నావం భిన్నమివోదక”న్తి.

౬. **తస్మా జన్తు సదా సతో, కామాని పరివజ్జయే;**
తే పహాయ తరే ఓఘం, నావం సిత్వావ పారగూ.

తస్మా జన్తు సదా సతోతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా ఏతం ఆదీనవం సమ్పస్సమానో కామేసూతి – తస్మా. **జన్తూతి** సత్తో నరో మానవో పోసో పుగ్గలో జీవో జాగు జన్తు ఇన్దగు మనుజో. **సదాతి** సదా సబ్బదా సబ్బకాలం నిచ్చకాలం ధువకాలం సతతం సమితం అబ్బోకిణ్ణం పోఙ్ఖానుపోఙ్ఖం ఉదకూమికజాతం అవీచి సన్తతి సహితం ఫస్సితం [ఫుసితం (సీ. స్యా.)], పురేభత్తం పచ్ఛాభత్తం పురిమయామం మజ్ఝిమయామం పచ్ఛిమయామం, కాళే జుణ్హే వస్సే హేమన్తే గిమ్హే, పురిమే వయోఖన్ధే మజ్ఝిమే వయోఖన్ధే పచ్ఛిమే వయోఖన్ధే. **సతోతి** చతూహి కారణేహి సతో – కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో, వేదనాసు... చిత్తే... ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో. అపరేహి చతూహి కారణేహి సతో...పే.... సో వుచ్చతి సతోతి – తస్మా జన్తు సదా సతో.

కామాని పరివజ్జయేతి. కామాతి ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. **కామాని పరివజ్జయేతి** ద్వీహి కారణేహి కామే పరివజ్జేయ్య – విక్ఖమ్భనతో వా సముచ్ఛేదతో వా. కథం విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేయ్య? “అట్ఠికఙ్కలూపమా కామా అప్పస్సాదట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేయ్య, “మంసపేసూపమా కామా బహుసాధారణట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేయ్య, “తిణుక్కూపమా కామా అనుదహనట్ఠేనా”తి పస్సన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేయ్య...పే.... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తిం భావేన్తో విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేయ్య. ఏవం విక్ఖమ్భనతో కామే పరివజ్జేయ్య...పే.... ఏవం సముచ్ఛేదతో కామే పరివజ్జేయ్యాతి – కామాని పరివజ్జయే.

తే పహాయ తరే ఓఘన్తి. తేతి వత్థుకామే పరిజానిత్వా కిలేసకామే పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమిత్వా; కామచ్ఛన్దనీవరణం పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమిత్వా; బ్యాపాదనీవరణం...పే.... థినమిద్ధనీవరణం... ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చనీవరణం... విచికిచ్ఛానీవరణం పహాయ పజహిత్వా

వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమిత్వా కామోఘం భవోఘం దిట్ఠోఘం అవిజ్జోఘం తరేయ్య ఉత్తరేయ్య పతరేయ్య సమతిక్కమేయ్య వీతివత్తేయ్యాతి – తే పహాయ తరే ఓఘం.

నావం సిత్వావ పారగూతి. యథా గరుకం నావం భారికం ఉదకం సిత్వా [సిఞ్చిత్వా (సీ. స్యా.)] ఓసిఞ్చిత్వా ఛడ్డేత్వా లహుకాయ నావాయ ఖిప్పం లహుం అప్పకసిరేనేవ పారం గచ్ఛేయ్య; ఏవమేవ వత్థుకామే పరిజానిత్వా కిలేసకామే పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమిత్వా; కామచ్ఛన్దనీవరణం... బ్యాపాదనీవరణం... థినమిద్ధనీవరణం... ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చనీవరణం... విచికిచ్ఛానీవరణం పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమిత్వా ఖిప్పం లహుం అప్పకసిరేనేవ పారం గచ్ఛేయ్య. పారం వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం . **పారం గచ్ఛేయ్యా**తి – పారం అధిగచ్ఛేయ్య, పారం ఫుసేయ్య, పారం సచ్ఛికరేయ్య. **పారగూ**తి యోపి పారం గన్తుకామో సోపి పారగూ; యోపి పారం గచ్ఛతి సోపి పారగూ; యోపి పారం గతో, సోపి పారగూ.

వుత్తమ్పి హేతం భగవతా –

తిణ్ణో పారఙ్గతో థలే తిట్ఠతి బ్రాహ్మణోతి. బ్రాహ్మణోతి ఖో, భిక్ఖవే, అరహతో ఏతం అధివచనం. సో అభిఞ్ఞాపారగూ పరిఞ్ఞాపారగూ పహానపారగూ భావనాపారగూ సచ్ఛికిరియాపారగూ సమాపత్తిపారగూ. అభిఞ్ఞాపారగూ సబ్బధమ్మానం, పరిఞ్ఞాపారగూ సబ్బదుక్ఖానం, పహానపారగూ సబ్బకిలేసానం, భావనాపారగూ చతున్నం అరియమగ్గానం, సచ్ఛికిరియాపారగూ నిరోధస్స, సమాపత్తిపారగూ సబ్బసమాపత్తీనం. సో వసిప్పత్తో పారమిప్పత్తో అరియస్మిం సీలస్మిం, వసిప్పత్తో పారమిప్పత్తో అరియస్మిం సమాధిస్మిం, వసిప్పత్తో పారమిప్పత్తో అరియాయ పఞ్ఞాయ, వసిప్పత్తో పారమిప్పత్తో అరియాయ విముత్తియా. సో పారం గతో పారప్పత్తో అన్తగతో అన్తప్పత్తో కోటిగతో కోటిప్పత్తో పరియన్తగతో పరియన్తప్పత్తో వోసానగతో వోసానప్పత్తో తాణగతో తాణప్పత్తో లేణగతో లేణప్పత్తో సరణగతో సరణప్పత్తో అభయగతో అభయప్పత్తో అచ్చుతగతో అచ్చుతప్పత్తో అమతగతో అమతప్పత్తో నిబ్బానగతో నిబ్బానప్పత్తో. సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో గతద్ధో గతదిసో గతకోటికో పాలితబ్రహ్మచరియో ఉత్తమదిట్ఠిప్పత్తో భావితమగ్గో పహీనకిలేసో పటివిద్ధాకుప్పో సచ్ఛికతనిరోధో, దుక్ఖం తస్స పరిఞ్ఞాతం, సముదయో పహీనో, మగ్గో భావితో, నిరోధో సచ్ఛికతో, అభిఞ్ఞేయ్యం అభిఞ్ఞాతం, పరిఞ్ఞేయ్యం పరిఞ్ఞాతం, పహాతబ్బం పహీనం, భావేతబ్బం భావితం, సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికతం.

సో ఉక్ఖిత్తపలిఘో సంకిణ్ణపరిక్ఖో అబ్బుళ్హేసికో నిరగ్గళో అరియో పన్నద్ధజో పన్నభారో విసఞ్ఞుత్తో పఞ్చఙ్గవిప్పహీనో ఛళఙ్గసమన్నాగతో ఏకారక్ఖో చతురాపస్సేనో పనుణ్ణపచ్చేకసచ్చో సమవయసట్ఠేసనో అనావిలసఙ్కప్పో పస్సద్ధకాయసఙ్ఖారో సువిముత్తచిత్తో సువిముత్తపఞ్ఞో కేవలీ వుసితవా ఉత్తమపురిసో పరమపురిసో పరమపత్తిప్పత్తో. సో నేవాచినతి [నేవ ఆచినాతి (సీ. స్యా.)] నాపచినతి , అపచినిత్వా ఠితో. నేవ పజహతి న ఉపాదియతి, పజహిత్వా ఠితో. నేవ సంసిబ్బతి [నేవ సినేతి (సీ.), నేవ విసినేతి (స్యా.)] న ఉస్సినేతి, విసినిత్వా ఠితో. నేవ విధూపేతి న సన్ధూపేతి, విధూపేత్వా ఠితో. అసేక్ఖేన సీలక్ఖన్ధేన సమన్నాగతత్తా ఠితో. అసేక్ఖేన సమాధిక్ఖన్ధేన... అసేక్ఖేన పఞ్ఞాక్ఖన్ధేన... అసేక్ఖేన విముత్తిక్ఖన్ధేన... అసేక్ఖేన విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధేన సమన్నాగతత్తా ఠితో. సచ్చం సమ్పటిపాదియిత్వా ఠితో. ఏజం సమతిక్కమిత్వా ఠితో. కిలేసగ్గిం పరియాదియిత్వా ఠితో, అపరిగమనతాయ ఠితో, కటం సమాదాయ ఠితో, ముత్తిపటిసేవనతాయ ఠితో, మేత్తాయ

పారిసుద్ధియా ఠితో, కరుణాయ... ముదితాయ... ఉపేక్ఖాయ పారిసుద్ధియా ఠితో, అచ్చన్తపారిసుద్ధియా ఠితో, అకమ్మయతాయ [అతమ్మయతాయ (సీ॰), అకమ్మఞ్ఞతాయ (స్యా॰)] పారిసుద్ధియా ఠితో, విముత్తత్తా ఠితో, సన్తుస్సితత్తా ఠితో, ఖన్ధపరియన్తే ఠితో, ధాతుపరియన్తే ఠితో, ఆయతనపరియన్తే ఠితో, గతిపరియన్తే ఠితో, ఉపపత్తిపరియన్తే ఠితో, పటిసన్ధిపరియన్తే ఠితో, (భవపరియన్తే ఠితో, సంసారపరియన్తే ఠితో వట్టపరియన్తే ఠితో, అన్తిమే భవే ఠితో,) [( ) నత్థి సీహళపోత్థకే] అన్తిమే సముస్సయే ఠితో, అన్తిమదేహధరో అరహా.

"తస్సాయం పచ్ఛిమకో భవో, చరిమోయం సముస్సయో;
జాతిమరణసంసారో, నత్థి తస్స పునబ్భవో"తి.

నావం సిత్వావ పారగూతి. తేనాహ భగవా –

"తస్మా జన్తు సదా సతో, కామాని పరివజ్జయే;
తే పహాయ తరే ఓఘం, నావం సిత్వావ పారగూ"తి.

కామసుత్తనిద్దేసో పఠమో.

౨. గుహట్ఠకసుత్తనిద్దేసో

అథ గుహట్ఠకసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౭. **సత్తో గుహాయం బహునాభిఛన్నో, తిట్ఠం నరో మోహనస్మిం పగాళ్హో;**

దూరే వివేకా హి తథావిధో సో, కామా హి లోకే న హి సుప్పహాయా.

సత్తో గుహాయం బహునాభిఛన్నోతి. సత్తోతి హి ఖో వుత్తం, అపి చ గుహా తావ వత్తబ్బా. **గుహా** వుచ్చతి కాయో. కాయోతి వా గుహాతి వా దేహోతి వా సన్దేహోతి వా నావాతి వా రథోతి వా ధజోతి వా వమ్మికోతి వా నగరన్తి వా నిడ్డన్తి వా కుటీతి వా గణ్డోతి వా కుమ్భోతి వా నాగోతి వా కాయస్సేతం అధివచనం. **సత్తో గుహాయ**న్తి గుహాయం సత్తో విసత్తో ఆసత్తో లగ్గో లగ్గితో పలిబుద్ధో. యథా భిత్తిఖిలే వా నాగదన్తే వా గణ్డం సత్తం విసత్తం ఆసత్తం లగ్గం లగ్గితం పలిబుద్ధం; ఏవమేవ గుహాయం సత్తో విసత్తో ఆసత్తో లగ్గో లగ్గితో పలిబుద్ధో. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

''రూపే ఖో, రాధ, యో ఛన్దో యో రాగో యా నన్దీ యా తణ్హా యే ఉపయూపాదానా చేతసో అధిట్ఠానాభినివేసానుసయా, తత్ర సత్తో తత్ర విసత్తో; తస్మా సత్తోతి వుచ్చతి. వేదనాయ ఖో, రాధ...పే.... సఞ్ఞాయ ఖో, రాధ... సఙ్ఖారేసు ఖో, రాధ... విఞ్ఞాణే ఖో, రాధ, యో ఛన్దో యో రాగో యా నన్దీ యా తణ్హా యే ఉపయూపాదానా చేతసో అధిట్ఠానాభినివేసానుసయా, తత్ర సత్తో తత్ర విసత్తో; తస్మా సత్తోతి వుచ్చతి. సత్తోతి లగ్గనాధివచన''న్తి – సత్తో గుహాయం. **బహునాభిఛన్నో**తి బహుకేహి కిలేసేహి ఛన్నో, రాగేన ఛన్నో దోసేన ఛన్నో మోహేన ఛన్నో కోధేన ఛన్నో ఉపనాహేన ఛన్నో మక్ఖేన ఛన్నో పళాసేన ఛన్నో ఇస్సాయ ఛన్నో మచ్ఛరియేన ఛన్నో మాయాయ ఛన్నో సాఠేయ్యేన ఛన్నో థమ్భేన ఛన్నో సారమ్భేన ఛన్నో మానేన ఛన్నో అతిమానేన ఛన్నో మదేన ఛన్నో పమాదేన ఛన్నో. సబ్బకిలేసేహి సబ్బదుచ్చరితేహి సబ్బదరథేహి సబ్బపరిళాహేహి సబ్బసన్తాపేహి సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారేహి ఛన్నో విఛన్నో ఉచ్ఛన్నో ఆవుతో నివుతో ఓవుతో [ఓఫుతో (స్యా॰)] పిహితో పటిచ్ఛన్నో పటికుజ్జితోతి – సత్తో గుహాయం బహునాభిఛన్నో.

తిట్ఠం నరో మోహనస్మిం పగాళ్హోతి తిట్ఠన్తో నరో రత్తో రాగవసేన తిట్ఠతి, దుట్ఠో దోసవసేన తిట్ఠతి, మూళ్హో మోహవసేన తిట్ఠతి, వినిబద్ధో మానవసేన తిట్ఠతి, పరామట్ఠో దిట్ఠివసేన తిట్ఠతి, విక్ఖేపగతో ఉద్ధచ్చవసేన తిట్ఠతి, అనిట్ఠఙ్గతో విచికిచ్ఛావసేన తిట్ఠతి, థామగతో అనుసయవసేన తిట్ఠతి. ఏవమ్పి తిట్ఠం నరో.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా – ''సన్తి, భిక్ఖవే, చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా రూపా ఇట్ఠా కన్తా మనాపా పియరూపా కామూపసంహితా రజనీయా, తఞ్చే భిక్ఖు అభినన్దతి అభివదతి అజ్ఝోసాయ తిట్ఠతి. సన్తి, భిక్ఖవే, సోతవిఞ్ఞేయ్యా సద్దా...పే.... ఘానవిఞ్ఞేయ్యా గన్ధా... జివ్హావిఞ్ఞేయ్యా రసా... కాయవిఞ్ఞేయ్యా ఫోట్ఠబ్బా... మనోవిఞ్ఞేయ్యా ధమ్మా ఇట్ఠా కన్తా మనాపా పియరూపా కామూపసంహితా రజనీయా, తఞ్చే భిక్ఖు అభినన్దతి అభివదతి అజ్ఝోసాయ తిట్ఠతీ''తి. ఏవమ్పి తిట్ఠం నరో.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా – ''రూపూపయం వా, భిక్ఖవే, విఞ్ఞాణం తిట్ఠమానం తిట్ఠతి, రూపారమ్మణం రూపపతిట్ఠం నన్దూపసేచనం వుద్ధిం విరూళ్హిం వేపుల్లం ఆపజ్జతి. వేదనూపయం వా, భిక్ఖవే...పే.... సఞ్ఞూపయం... సఙ్ఖారూపయం వా,

భిక్ఖవే, విఞ్ఞాణం తిట్ఠమానం తిట్ఠతి, సఙ్ఖారారమ్మణం సఙ్ఖారపతిట్ఠం నన్దూపసేచనం వుద్ధిం విరూళ్హిం వేపుల్లం ఆపజ్జతీ"తి. ఏవమ్పి తిట్ఠం నరో.

వుత్తమ్పి హేతం భగవతా – "కబళీకారే చే, భిక్ఖవే, ఆహారే అత్థి రాగో అత్థి నన్దీ అత్థి తణ్హా, పతిట్ఠితం తత్థ విఞ్ఞాణం విరూళ్హం. యత్థ పతిట్ఠితం విఞ్ఞాణం విరూళ్హం, అత్థి తత్థ నామరూపస్సావక్కన్తి. యత్థ అత్థి నామరూపస్సావక్కన్తి, అత్థి తత్థ సఙ్ఖారానం వుద్ధి. యత్థ అత్థి సఙ్ఖారానం వుద్ధి, అత్థి తత్థ ఆయతిం పునబ్భవాభినిబ్బత్తి. యత్థ అత్థి ఆయతిం పునబ్భవాభినిబ్బత్తి, అత్థి తత్థ ఆయతిం జాతిజరామరణం. యత్థ అత్థి ఆయతిం జాతిజరామరణం, ససోకం తం, భిక్ఖవే, సరజం సఉపాయాసన్తి వదామీ"తి. ఏవమ్పి తిట్ఠం నరో.

"ఫస్సే చే, భిక్ఖవే, ఆహారే...పే.... మనోసఞ్చేతనాయ చే, భిక్ఖవే, ఆహారే... విఞ్ఞాణే చే, భిక్ఖవే, ఆహారే అత్థి రాగో అత్థి నన్దీ అత్థి తణ్హా , పతిట్ఠితం తత్థ విఞ్ఞాణం విరూళ్హం. యత్థ పతిట్ఠితం విఞ్ఞాణం విరూళ్హం, అత్థి తత్థ నామరూపస్సావక్కన్తి. యత్థ అత్థి నామరూపస్సావక్కన్తి, అత్థి తత్థ సఙ్ఖారానం వుద్ధి. యత్థ అత్థి సఙ్ఖారానం వుద్ధి, అత్థి తత్థ ఆయతిం పునబ్భవాభినిబ్బత్తి. యత్థ అత్థి ఆయతిం పునబ్భవాభినిబ్బత్తి , అత్థి తత్థ ఆయతిం జాతిజరామరణం. యత్థ అత్థి ఆయతిం జాతిజరామరణం, ససోకం తం, భిక్ఖవే, సరజం సఉపాయాసన్తి వదామీ"తి. ఏవమ్పి తిట్ఠం నరో.

మోహనస్మిం పగాళ్హోతి. మోహనా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా. చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా రూపా ఇట్ఠా కన్తా మనాపా పియరూపా కామూపసంహితా రజనీయా; సోతవిఞ్ఞేయ్యా సద్దా... ఘానవిఞ్ఞేయ్యా గన్ధా... జివ్హావిఞ్ఞేయ్యా రసా... కాయవిఞ్ఞేయ్యా ఫోట్ఠబ్బా ఇట్ఠా కన్తా మనాపా పియరూపా కామూపసంహితా రజనీయా. కిం కారణా మోహనా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా? యేభుయ్యేన దేవమనుస్సా పఞ్చసు కామగుణేసు ముయ్హన్తి సమ్ముయ్హన్తి సమ్పముయ్హన్తి, మూళ్హా సమ్మూళ్హా సమ్పమూళ్హా అవిజ్జాయ అన్ధీకతా ఆవుతా నివుతా ఓవుతా పిహితా పటిచ్ఛన్నా పటికుజ్జితా, తం కారణా మోహనా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా. **మోహనస్మిం పగాళ్హో**తి మోహనస్మిం పగాళ్హో ఓగాళ్హో అజ్ఝోగాళ్హో నిముగ్గోతి – తిట్ఠం నరో మోహనస్మిం పగాళ్హో.

దూరే వివేకా హి తథావిధో సోతి. **వివేకా**తి తయో వివేకా – కాయవివేకో, చిత్తవివేకో, ఉపధివివేకో. కతమో కాయవివేకో? ఇధ భిక్ఖు వివిత్తం సేనాసనం భజతి అరఞ్ఞం రుక్ఖమూలం పబ్బతం కన్దరం గిరిగుహం సుసానం వనపత్థం అబ్భోకాసం పలాలపుఞ్జం. కాయేన వివిత్తో విహరతి. సో ఏకో గచ్ఛతి, ఏకో తిట్ఠతి, ఏకో నిసీదతి, ఏకో సేయ్యం కప్పేతి, ఏకో గామం పిణ్డాయ పవిసతి, ఏకో పటిక్కమతి, ఏకో రహో నిసీదతి, ఏకో చఙ్కమం అధిట్ఠాతి, ఏకో చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి. అయం కాయవివేకో.

కతమో చిత్తవివేకో? పఠమం ఝానం సమాపన్నస్స నీవరణేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. దుతియం ఝానం సమాపన్నస్స వితక్కవిచారేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. తతియం ఝానం సమాపన్నస్స పీతియా చిత్తం వివిత్తం హోతి. చతుత్థం ఝానం సమాపన్నస్స సుఖదుక్ఖేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. ఆకాసానఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స రూపసఞ్ఞాయ పటిఘసఞ్ఞాయ నానత్తసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి. విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి. ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి. నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి. సోతాపన్నస్స సక్కాయదిట్ఠియా

విచికిచ్ఛాయ సీలబ్బతపరామాసా దిట్ఠానుసయా విచికిచ్ఛానుసయా, తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. సకదాగామిస్స ఓళారికా కామరాగసఞ్ఞోజనా పటిఘసఞ్ఞోజనా ఓళారికా కామరాగానుసయా పటిఘానుసయా, తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. అనాగామిస్స అనుసహగతా కామరాగసఞ్ఞోజనా పటిఘసఞ్ఞోజనా అనుసహగతా కామరాగానుసయా పటిఘానుసయా, తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. అరహతో రూపారూపరాగా మానా ఉద్ధచ్చా అవిజ్జాయ మానానుసయా భవరాగానుసయా అవిజ్జానుసయా , తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి బహిద్ధా చ సబ్బనిమిత్తేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. అయం చిత్తవివేకో.

కతమో ఉపధివివేకో? ఉపధి వుచ్చన్తి కిలేసా చ ఖన్ధా చ అభిసఙ్ఖారా చ. ఉపధివివేకో వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. అయం ఉపధివివేకో. కాయవివేకో చ వివేకట్ఠకాయానం [వూపకట్ఠకాయానం (స్యా॰)] నేక్ఖమ్మాభిరతానం, చిత్తవివేకో చ పరిసుద్ధచిత్తానం పరమవోదానప్పత్తానం, ఉపధివివేకో చ నిరూపధీనం పుగ్గలానం విసఙ్ఖారగతానం.

దూరే వివేకా హీతి. యో సో ఏవం గుహాయం సత్తో, ఏవం బహుకేహి కిలేసేహి ఛన్నో, ఏవం మోహనస్మిం పగాళ్హో, సో కాయవివేకాపి దూరే, చిత్తవివేకాపి దూరే, ఉపధివివేకాపి దూరే విదూరే సువిదూరే న సన్తికే న సామన్తా అనాసన్నే వివేకట్ఠే [వవకట్ఠే (సీ॰), అనుపకట్ఠే (స్యా॰)]. **తథావిధో**తి తాదిసో తస్సణ్ఠితో తప్పకారో తప్పటిభాగో యో సో మోహనస్మిం పగాళ్హోతి – దూరే వివేకా హి తథావిధో సో.

కామా హి లోకే న హి సుప్పహాయాతి. **కామా**తి ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ. కతమే వత్థుకామా? మనాపికా రూపా మనాపికా సద్దా మనాపికా గన్ధా మనాపికా రసా మనాపికా ఫోట్ఠబ్బా, అత్థరణా పావురణా దాసిదాసా అజేళకా కుక్కుటసూకరా హత్థిగవాస్సవళవా, ఖేత్తం వత్థు హిరఞ్ఞం సువణ్ణం, గామనిగమరాజధానియో రట్ఠఞ్చ జనపదో చ కోసో చ కోట్ఠాగారఞ్చ, యం కిఞ్చి రజనీయం వత్థు – వత్థుకామా. అపి చ అతీతా కామా అనాగతా కామా పచ్చుప్పన్నా కామా, అజ్ఝత్తా కామా బహిద్ధా కామా అజ్ఝత్తబహిద్ధా కామా, హీనా కామా మజ్ఝిమా కామా పణీతా కామా, ఆపాయికా కామా మానుసికా కామా దిబ్బా కామా పచ్చుపట్ఠితా కామా, నిమ్మితా కామా అనిమ్మితా కామా పరనిమ్మితా కామా, పరిగ్గహితా కామా అపరిగ్గహితా కామా, మమాయితా కామా అమమాయితా కామా, సబ్బేపి కామావచరా ధమ్మా, సబ్బేపి రూపావచరా ధమ్మా, సబ్బేపి అరూపావచరా ధమ్మా, తణ్హావత్థుకా తణ్హారమ్మణా కామనీయట్ఠేన రజనీయట్ఠేన మదనీయట్ఠేన కామా. ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా.

కతమే కిలేసకామా? ఛన్దో కామో రాగో కామో ఛన్దరాగో కామో, సఙ్కప్పో కామో రాగో కామో సఙ్కప్పరాగో కామో, యో కామేసు కామచ్ఛన్దో కామరాగో కామనన్దీ కామతణ్హా కామస్నేహో కామపరిళాహో కాముముచ్ఛా కామజ్ఝోసానం కామోఘో కామయోగో కాముపాదానం కామచ్ఛన్దనీవరణం.

“అద్దసం కామ తే మూలం, సఙ్కప్పా కామ జాయసి;
న తం సఙ్కప్పయిస్సామి, ఏవం కామ న హోహిసీ”తి. –

ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. **లోకేతి** అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే, ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకే. **కామా హి లోకే న హి సుప్పహాయాతి**. కామా హి లోకే దుప్పహాయా దుచ్చజ్జా దుప్పరిచ్చజ్జా దున్నిమ్మదయా దున్నివేఠయా దుబ్బినివేఠయా దుత్తరా దుప్పతరా దుస్సమతిక్కమా దుబ్బినివత్తాతి – కామా హి లోకే న హి సుప్పహాయా.

తేనాహ భగవా –

"సత్తో గుహాయం బహునాభిఛన్నో, తిట్ఠం నరో మోహనస్మిం పగాళ్హో;
దూరే వివేకా హి తథావిధో సో, కామా హి లోకే న హి సుప్పహాయా"తి.

౮. ఇచ్ఛానిదానా భవసాతబద్ధా, తే దుప్పముఞ్చా న హి అఞ్ఞమోక్ఖా;
పచ్ఛా పురే వాపి అపేక్ఖమానా, ఇమేవ కామే పురిమేవ జప్పం.

ఇచ్ఛానిదానా భవసాతబద్ధాతి. ఇచ్ఛా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో అనునయో అనురోధో నన్దీ నన్దిరాగో, చిత్తస్స సారాగో ఇచ్ఛా ముచ్ఛా అజ్ఝోసానం గేధో పలిగేధో సఙ్గో పఙ్కో, ఏజా మాయా జనికా సఞ్జననీ సిబ్బినీ జాలినీ సరితా విసత్తికా, సుత్తం విసటా ఆయూహినీ దుతియా పణిధి భవనేత్తి, వనం వనథో సన్థవో స్నేహో అపేక్ఖా పటిబన్ధు, ఆసా ఆసీసనా ఆసీసితత్తం, రూపాసా సద్దాసా గన్ధాసా రసాసా ఫోట్ఠబ్బాసా, లాభాసా ధనాసా పుత్తాసా జీవితాసా , జప్పా పజప్పా అభిజప్పా జప్పనా జప్పితత్తం లోలుప్పం లోలుప్పాయనా లోలుప్పాయితత్తం పుచ్ఛఞ్ఛికతా సాధుకమ్యతా, అధమ్మరాగో విసమలోభో నికన్తి నికామనా పత్థనా పిహనా సమ్పత్థనా, కామతణ్హా భవతణ్హా విభవతణ్హా, రూపతణ్హా అరూపతణ్హా నిరోధతణ్హా, రూపతణ్హా సద్దతణ్హా గన్ధతణ్హా రసతణ్హా ఫోట్ఠబ్బతణ్హా ధమ్మతణ్హా, ఓఘో యోగో గన్థో ఉపాదానం ఆవరణం నీవరణం ఛదనం బన్ధనం, ఉపక్కిలేసో అనుసయో పరియుట్ఠానం లతా వేవిచ్ఛం , దుక్ఖమూలం దుక్ఖనిదానం దుక్ఖప్పభవో మారపాసో మారబళిసం మారవిసయో, తణ్హానదీ తణ్హాజాలం తణ్హాగద్దులం తణ్హాసముద్దో అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **ఇచ్ఛానిదానాతి** ఇచ్ఛానిదానకా ఇచ్ఛాహేతుకా ఇచ్ఛాపచ్చయా ఇచ్ఛాకారణా ఇచ్ఛాపభవాతి – ఇచ్ఛానిదానా.

భవసాతబద్ధాతి. ఏకం భవసాతం – సుఖా వేదనా. ద్వే భవసాతాని – సుఖా చ వేదనా ఇట్ఠఞ్చ వత్థు. తీణి భవసాతాని – యోబ్బఞ్ఞం, ఆరోగ్యం, జీవితం. చత్తారి భవసాతాని – లాభో, యసో, పసంసా, సుఖం. పఞ్చ భవసాతాని – మనాపికా రూపా, మనాపికా సద్దా, మనాపికా గన్ధా, మనాపికా రసా, మనాపికా ఫోట్ఠబ్బా. ఛ భవసాతాని – చక్ఖుసమ్పదా, సోతసమ్పదా, ఘానసమ్పదా, జివ్హాసమ్పదా, కాయసమ్పదా, మనోసమ్పదా. భవసాతబద్ధా, సుఖాయ వేదనాయ సాతబద్ధా, ఇట్ఠస్మిం వత్థుస్మిం బద్ధా, యోబ్బఞ్ఞే బద్ధా, ఆరోగ్యే బద్ధా, జీవితే బద్ధా, లాభే బద్ధా, యసే బద్ధా, పసంసాయం బద్ధా, సుఖే బద్ధా , మనాపికేసు రూపేసు బద్ధా, సద్దేసు... గన్ధేసు... రసేసు... మనాపికేసు ఫోట్ఠబ్బేసు బద్ధా, చక్ఖుసమ్పదాయ బద్ధా, సోతఘానజివ్హాకాయమనోసమ్పదాయ బద్ధా, విబద్ధా ఆబద్ధా లగ్గా లగ్గితా పలిబద్ధాతి – ఇచ్ఛానిదానా భవసాతబద్ధా.

తే దుప్పముఞ్చా న హి అఞ్ఞమోక్ఖాతి తే వా భవసాతవత్థూ దుప్పముఞ్చా, సత్తా వా ఏత్తో దుమ్మోచయా. కథం తే భవసాతవత్థూ దుప్పముఞ్చా? సుఖా వేదనా దుప్పముఞ్చా, ఇట్ఠం వత్థు దుప్పముఞ్చం, యోబ్బఞ్ఞం దుప్పముఞ్చం, ఆరోగ్యం దుప్పముఞ్చం, జీవితం దుప్పముఞ్చం, లాభో దుప్పముఞ్చో, యసో దుప్పముఞ్చో, పసంసా దుప్పముఞ్చా, సుఖం దుప్పముఞ్చం, మనాపికా రూపా దుప్పముఞ్చా, మనాపికా సద్దా... గన్ధా... రసా... ఫోట్ఠబ్బా దుప్పముఞ్చా,

చక్ఖుసమ్పదా దుప్పముఞ్చా, సోతఘానజివ్హాకాయమనోసమ్పదా దుప్పముఞ్చా దుమ్మోచయా దుప్పమోచయా దున్నివేఠయా దుబ్బినివేఠయా , దుత్తరా దుప్పతరా దుస్సమతిక్కమా దుబ్బినివత్తా. ఏవం తే భవసాతవత్థూ దుప్పముఞ్చా.

కథం సత్తా ఏత్తో దుమ్మోచయా? సుఖాయ వేదనాయ సత్తా దుమ్మోచయా, ఇట్ఠస్మా వత్థుస్మా దుమ్మోచయా, యోబ్బఞ్ఞా దుమ్మోచయా, ఆరోగ్యా దుమ్మోచయా, జీవితా దుమ్మోచయా, లాభా దుమ్మోచయా, యసా దుమ్మోచయా, పసంసాయ దుమ్మోచయా, సుఖా దుమ్మోచయా , మనాపికేహి రూపేహి దుమ్మోచయా, మనాపికేహి సద్దేహి... గన్ధేహి... రసేహి... ఫోట్ఠబ్బేహి దుమ్మోచయా, చక్ఖుసమ్పదాయ దుమ్మోచయా, సోతఘానజివ్హాకాయమనోసమ్పదాయ దుమ్మోచయా దురుద్ధరా [దుద్ధరా (క.)], దుస్సముద్ధరా దుబ్బుట్ఠాపయా దుస్సముట్ఠాపయా దున్నివేఠయా దుబ్బినివేఠయా దుత్తరా దుప్పతరా దుస్సమతిక్కమా దుబ్బినివత్తా. ఏవం సత్తా ఏత్తో దుమ్మోచయాతి – తే దుప్పముఞ్చా.

న హి అఞ్ఞమోక్ఖాతి తే అత్తనా పలిపపలిపన్నా న సక్కోన్తి పరం పలిపపలిపన్నం ఉద్ధరితుం. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "సో వత, చున్ద, అత్తనా పలిపపలిపన్నో పరం పలిపపలిపన్నం ఉద్ధరిస్సతీతి నేతం ఠానం విజ్జతి. సో వత, చున్ద, అత్తనా అదన్తో అవినీతో అపరినిబ్బుతో పరం దమేస్సతి వినేస్సతి పరినిబ్బాపేస్సతీతి నేతం ఠానం విజ్జతీ"తి. ఏవమ్పి న హి అఞ్ఞమోక్ఖా.

అథ వా నత్థఞ్ఞో కోచి మోచేతా. తే యది ముఞ్చేయ్యుం, సకేన థామేన సకేన బలేన సకేన వీరియేన సకేన పరక్కమేన సకేన పురిసథామేన సకేన పురిసబలేన సకేన పురిసవీరియేన సకేన పురిసపరక్కమేన అత్తనా సమ్మాపటిపదం అనులోమపటిపదం అపచ్చనీకపటిపదం అన్వత్థపటిపదం ధమ్మానుధమ్మపటిపదం పటిపజ్జమానా ముఞ్చేయ్యున్తి. ఏవమ్పి న హి అఞ్ఞమోక్ఖా.

వుత్తమ్పి హేతం భగవతా –

"నాహం సహిస్సామి పమోచనాయ, కథంకథిం ధోతక కిఞ్చి లోకే;
ధమ్మఞ్చ సేట్ఠం అభిజానమానో, ఏవం తువం ఓఘమిమం తరేసీ"తి.

ఏవమ్పి న హి అఞ్ఞమోక్ఖా.

వుత్తమ్పి హేతం భగవతా –

"అత్తనావ కతం పాపం, అత్తనా సంకిలిస్సతి;
అత్తనా అకతం పాపం, అత్తనావ విసుజ్ఝతి;
సుద్ధీ అసుద్ధి పచ్చత్తం, నాఞ్ఞో అఞ్ఞం విసోధయే"తి.

ఏవమ్పి న హి అఞ్ఞమోక్ఖా.

వుత్తమ్పి హేతం భగవతా – "ఏవమేవ ఖో, బ్రాహ్మణ, తిట్ఠతేవ నిబ్బానం, తిట్ఠతి నిబ్బానగామిమగ్గో, తిట్ఠామహం సమాదపేతా. అథ చ పన మమ సావకా మయా ఏవం ఓవదియమానా ఏవం అనుసాసియమానా అప్పేకచ్చే అచ్చన్తనిట్ఠం నిబ్బానం ఆరాధేన్తి, ఏకచ్చే నారాధేన్తి. ఏత్థ క్యాహం, బ్రాహ్మణ, కరోమి? మగ్గక్ఖాయీ, బ్రాహ్మణ, తథాగతో. మగ్గం బుద్ధో ఆచిక్ఖతి . అత్తనా పటిపజ్జమానా ముఞ్చేయ్యు"న్తి. ఏవమ్పి న హి అఞ్ఞమోక్ఖాతి – తే దుప్పముఞ్చా న హి అఞ్ఞమోక్ఖా.

పచ్ఛా పురే వాపి అపేక్ఖమానాతి. పచ్ఛా వుచ్చతి అనాగతం, పురే వుచ్చతి అతీతం. అపి చ అతీతం ఉపాదాయ అనాగతఞ్చ పచ్చుప్పన్నఞ్చ పచ్ఛా, అనాగతం ఉపాదాయ అతీతఞ్చ పచ్చుప్పన్నఞ్చ పురే. కథం పురే అపేక్ఖం కరోతి? "ఏవంరూపో అహోసిం అతీతమద్ధాన"న్తి తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి. "ఏవంవేదనో అహోసిం... ఏవంసఞ్ఞో అహోసిం... ఏవంసఙ్ఖారో అహోసిం... ఏవంవిఞ్ఞాణో అహోసిం అతీతమద్ధాన"న్తి తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి. ఏవమ్పి పురే అపేక్ఖం కరోతి.

అథ వా "ఇతి మే చక్ఖు అహోసి అతీతమద్ధానం, ఇతి రూపా"తి – తత్థ ఛన్దరాగపటిబద్ధం హోతి విఞ్ఞాణం. ఛన్దరాగపటిబద్ధత్తా విఞ్ఞాణస్స తదభినన్దతి. తదభినన్దన్తో ఏవమ్పి పురే అపేక్ఖం కరోతి. "ఇతి మే సోతం అహోసి అతీతమద్ధానం, ఇతి సద్దా"తి...పే.... "ఇతి మే ఘానం అహోసి అతీతమద్ధానం, ఇతి గన్ధా"తి... "ఇతి మే జివ్హా అహోసి అతీతమద్ధానం, ఇతి రసా"తి... "ఇతి మే కాయో అహోసి అతీతమద్ధానం, ఇతి ఫోట్ఠబ్బా"తి... "ఇతి మే మనో అహోసి అతీతమద్ధానం, ఇతి ధమ్మా"తి – తత్థ ఛన్దరాగపటిబద్ధం హోతి విఞ్ఞాణం. ఛన్దరాగపటిబద్ధత్తా విఞ్ఞాణస్స తదభినన్దతి. తదభినన్దన్తో ఏవమ్పి పురే అపేక్ఖం కరోతి.

అథ వా యానిస్స తాని పుబ్బే మాతుగామేన సద్ధిం హసితలపితకీళితాని తదస్సాదేతి తం నికామేతి, తేన చ విత్తిం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి పురే అపేక్ఖం కరోతి.

కథం పచ్ఛా అపేక్ఖం కరోతి? "ఏవంరూపో సియం అనాగతమద్ధాన"న్తి తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి. "ఏవంవేదనో సియం... ఏవంసఞ్ఞో సియం... ఏవంసఙ్ఖారో సియం... ఏవంవిఞ్ఞాణో సియం అనాగతమద్ధాన"న్తి తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి. ఏవమ్పి పచ్ఛా అపేక్ఖం కరోతి.

అథ వా "ఇతి మే చక్ఖు సియా అనాగతమద్ధానం, ఇతి రూపా"తి – అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం పణిదహతి. చేతసో పణిధానపచ్చయా తదభినన్దతి. తదభినన్దన్తో ఏవమ్పి పచ్ఛా అపేక్ఖం కరోతి. "ఇతి మే సోతం సియా అనాగతమద్ధానం, ఇతి సద్దా"తి... "ఇతి మే ఘానం సియా అనాగతమద్ధానం, ఇతి గన్ధా"తి... "ఇతి మే జివ్హా సియా అనాగతమద్ధానం, ఇతి రసా"తి... "ఇతి మే కాయో సియా అనాగతమద్ధానం, ఇతి ఫోట్ఠబ్బా"తి... "ఇతి మే మనో సియా అనాగతమద్ధానం, ఇతి ధమ్మా"తి – అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం పణిదహతి. చేతసో పణిధానపచ్చయా తదభినన్దతి. తదభినన్దన్తో ఏవమ్పి పచ్ఛా అపేక్ఖం కరోతి.

అథ వా "ఇమినాహం సీలేన వా వతేన వా తపేన వా బ్రహ్మచరియేన వా దేవో వా భవిస్సామి దేవఞ్ఞతరో వా"తి – అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం పణిదహతి. చేతసో పణిధానపచ్చయా తదభినన్దతి. తదభినన్దన్తో ఏవమ్పి పచ్ఛా అపేక్ఖం కరోతీతి – పచ్ఛా పురే వాపి అపేక్ఖమానా.

ఇమే వ కామే పురిమే వ జప్పన్తి. **ఇమే వ కామే**తి పచ్చుప్పన్నే పఞ్చ కామగుణే ఇచ్ఛన్తా సాదియన్తా పత్థయన్తా పిహయన్తా అభిజప్పన్తా. పురిమే వ జప్పన్తి అతీతే పఞ్చ కామగుణే జప్పన్తా పజప్పన్తా అభిజప్పన్తాతి – ఇమే వ కామే పురిమే వ జప్పం.

తేనాహ భగవా –

"ఇచ్ఛానిదానా భవసాతబద్ధా, తే దుప్పముఞ్చా న హి అఞ్ఞమోక్ఖా;
పచ్ఛా పురే వాపి అపేక్ఖమానా, ఇమే వ కామే పురిమే వ జప్ప"న్తి.

౬. కామేసు గిద్ధా పసుతా పమూళ్హా, అవదానియా తే విసమే నివిట్ఠా;
దుక్ఖూపనీతా పరిదేవయన్తి, కింసూ భవిస్సామ ఇతో చుతాసే.

కామేసు గిద్ధా పసుతా పమూళ్హాతి. **కామా**తి ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ…పే॰… ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా…పే॰… ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. గేధో వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే॰… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. కిలేసకామేన వత్థుకామేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా [అజ్ఝోపన్నా (సీ॰ స్యా॰)] లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధాతి – కామేసు గిద్ధా.

పసుతాతి యేపి కామే ఏసన్తి గవేసన్తి పరియేసన్తి, తచ్చరితా తబ్బహులా తగ్గరుకా, తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా తదధిముత్తా తదధిపతేయ్యా, తేపి కామపసుతా. యేపి తణ్హావసేన రూపే ఏసన్తి గవేసన్తి పరియేసన్తి… సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే…పే॰… పరియేసన్తి తచ్చరితా తబ్బహులా తగ్గరుకా, తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా తదధిముత్తా తదధిపతేయ్యా, తేపి కామపసుతా . యేపి తణ్హావసేన రూపే పటిలభన్తి… సద్దే… గన్ధే … రసే… ఫోట్ఠబ్బే పటిలభన్తి తచ్చరితా తబ్బహులా తగ్గరుకా, తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా తదధిముత్తా తదధిపతేయ్యా, తేపి కామపసుతా. యేపి తణ్హావసేన రూపే పరిభుఞ్జన్తి … సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే పరిభుఞ్జన్తి తచ్చరితా తబ్బహులా తగ్గరుకా, తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా తదధిముత్తా తదధిపతేయ్యా, తేపి కామపసుతా. యథా కలహకారకో కలహపసుతో, కమ్మకారకో కమ్మపసుతో, గోచరే చరన్తో గోచరపసుతో, ఝాయీ ఝానపసుతో; ఏవమేవ యేపి కామే ఏసన్తి గవేసతి పరియేసన్తి, తచ్చరితా తబ్బహులా తగ్గరుకా తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా తదధిముత్తా తదధిపతేయ్యా, తేపి కామపసుతా. యేపి తణ్హావసేన రూపే ఏసన్తి గవేసన్తి పరియేసన్తి… సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే…పే॰… పరియేసన్తి తచ్చరితా తబ్బహులా తగ్గరుకా తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా తదధిముత్తా తదధిపతేయ్యా, తేపి కామపసుతా. యేపి తణ్హావసేన రూపే పటిలభన్తి… సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే పటిలభన్తి తచ్చరితా తబ్బహులా తగ్గరుకా, తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా తదధిముత్తా తదధిపతేయ్యా, తేపి కామపసుతా. యేపి తణ్హావసేన రూపే పరిభుఞ్జన్తి… సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే పరిభుఞ్జన్తి తచ్చరితా తబ్బహులా తగ్గరుకా, తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా తదధిముత్తా తదధిపతేయ్యా, తేపి కామపసుతా.

పమూళ్హాతి యేభుయ్యేన దేవమనుస్సా పఞ్చసు కామగుణేసు ముయ్హన్తి సమ్ముయ్హన్తి సమ్పముయ్హన్తి మూళ్హా సమ్మూళ్హా సమ్పమూళ్హా అవిజ్జాయ అన్ధీకతా ఆవుతా నివుతా ఓవుతా పిహితా పటిచ్ఛన్నా పటికుజ్జితాతి – కామేసు గిద్ధా

పసుతా పముళ్హా.

అవదానియా తే విసమే నివిట్ఠాతి. **అవదానియా**తి అవగచ్ఛన్తీతిపి అవదానియా, మచ్ఛరినోపి వుచ్చన్తి అవదానియా, బుద్ధానం సావకానం వచనం బ్యప్పథం దేసనం అనుసిట్ఠిం నాదియన్తీతి – అవదానియా. కథం అవగచ్ఛన్తీతి అవదానియా? నిరయం గచ్ఛన్తి, తిరచ్ఛానయోనిం గచ్ఛన్తి, పేత్తివిసయం గచ్ఛన్తీతి, ఏవం ఆగచ్ఛన్తీతి – అవదానియా. కథం మచ్ఛరినో వుచ్చన్తి అవదానియా? పఞ్చ మచ్ఛరియాని – ఆవాసమచ్ఛరియం, కులమచ్ఛరియం, లాభమచ్ఛరియం, వణ్ణమచ్ఛరియం, ధమ్మమచ్ఛరియం. యం ఏవరూపం మచ్ఛరియం మచ్ఛరాయనా మచ్ఛరాయితత్తం వేవిచ్ఛం కదరియం కటుకఞ్చుకతా అగ్గహితత్తం చిత్తస్స, ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. అపి చ, ఖన్ధమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం, ధాతుమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం, ఆయతనమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం గాహో. ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. ఇమినా మచ్ఛరియేన అవదఞ్ఞుతాయ సమన్నాగతా జనా పమత్తా. ఏవం మచ్ఛరినో వుచ్చన్తి అవదానియా. కథం బుద్ధానం సావకానం వచనం బ్యప్పథం దేసనం అనుసిట్ఠిం నాదియన్తీతి – అవదానియా? బుద్ధానం సావకానం వచనం బ్యప్పథం దేసనం అనుసిట్ఠిం న ఆదియన్తి న సుస్సుసన్తి, న సోతం ఓదహన్తి, న అఞ్ఞా చిత్తం ఉపట్ఠపేన్తి, అనస్సవా అవచనకరా పటిలోమవుత్తినో, అఞ్ఞేనేవ ముఖం కరోన్తి. ఏవం బుద్ధానం సావకానం [బుద్ధానం బుద్ధసావకానం (సీ॰ స్యా॰)] వచనం బ్యప్పథం దేసనం అనుసిట్ఠిం నాదియన్తీతి అవదానియాతి – అవదానియా.

తే విసమే నివిట్ఠాతి విసమే కాయకమ్మే నివిట్ఠా, విసమే వచీకమ్మే నివిట్ఠా, విసమే మనోకమ్మే నివిట్ఠా, విసమే పాణాతిపాతే నివిట్ఠా, విసమే అదిన్నాదానే నివిట్ఠా, విసమే కామేసుమిచ్ఛాచారే నివిట్ఠా, విసమే ముసావాదే నివిట్ఠా, విసమాయ పిసుణాయ వాచాయ నివిట్ఠా , విసమాయ ఫరుసాయ వాచాయ... విసమే సమ్ఫప్పలాపే... విసమాయ అభిజ్ఝాయ నివిట్ఠా, విసమే బ్యాపాదే... విసమాయ మిచ్ఛాదిట్ఠియా నివిట్ఠా, విసమేసు సఙ్ఖారేసు నివిట్ఠా, విసమేసు పఞ్చసు కామగుణేసు నివిట్ఠా, విసమేసు పఞ్చసు నీవరణేసు నివిట్ఠా వినివిట్ఠా పతిట్ఠితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధాతి – అవదానియా తే విసమే నివిట్ఠా.

దుక్ఖూపనీతా పరిదేవయన్తీతి. **దుక్ఖూపనీతా**తి దుక్ఖప్పత్తా దుక్ఖసమ్పత్తా దుక్ఖూపగతా, మారప్పత్తా మారసమ్పత్తా మారూపగతా, మరణప్పత్తా మరణసమ్పత్తా మరణూపగతా. **పరిదేవయన్తీ**తి లపన్తి లాలపన్తి [సల్లపన్తి (సీ॰)], సోచన్తి కిలమన్తి పరిదేవన్తి ఉరత్తాళిం కన్దన్తి సమ్మోహం ఆపజ్జన్తీతి – దుక్ఖూపనీతా పరిదేవయన్తి.

కింసూ భవిస్సామ ఇతో చుతాసేతి ఇతో చుతా కిం భవిస్సామ? నేరయికా భవిస్సామ, తిరచ్ఛానయోనికా భవిస్సామ, పేత్తివిసయికా భవిస్సామ, మనుస్సా భవిస్సామ, దేవా భవిస్సామ, రూపీ భవిస్సామ, అరూపీ భవిస్సామ, సఞ్ఞీ భవిస్సామ, అసఞ్ఞీ భవిస్సామ, నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీ భవిస్సామ, ‘‘భవిస్సామ ను ఖో మయం అనాగతమద్ధానం, నను ఖో భవిస్సామ అనాగతమద్ధానం, కిం ను ఖో భవిస్సామ అనాగతమద్ధానం, కథం ను ఖో భవిస్సామ అనాగతమద్ధానం, కిం హుత్వా కిం భవిస్సామ ను ఖో మయం అనాగతమద్ధాన’’న్తి సంసయపక్ఖన్దా విమతిపక్ఖన్దా ద్వేళ్హకజాతా లపన్తి లాలపన్తి, సోచన్తి కిలమన్తి పరిదేవన్తి ఉరత్తాళిం కన్దన్తి సమ్మోహం ఆపజ్జన్తీతి – కింసూ భవిస్సామ ఇతో చుతాసే.

తేనాహ భగవా –

“కామేసు గిద్ధా పసుతా పమూళ్హా, అవదానియా తే విసమే నివిట్ఠా;
దుక్ఖూపనీతా పరిదేవయన్తి, కింసూ భవిస్సామ ఇతో చుతాసే”తి.

**౧౦. తస్మా హి సిక్ఖేథ ఇధేవ జన్తు, యం కిఞ్చి జఞ్ఞా విసమన్తి లోకే;
న తస్స హేతూ విసమం చరేయ్య, అప్పఞ్హిదం జీవితమాహు ధీరా.**

తస్మా హి సిక్ఖేథ ఇధేవ జన్తూతి. **తస్మా**తి తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తన్నిదానా, ఏతమాదీనవం సమ్పస్సమానో కామేసూతి – తస్మా. **సిక్ఖేథా**తి తిస్సో సిక్ఖా – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా.

కతమా అధిసీలసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు సీలవా హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో, అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు. ఖుద్దకో సీలక్ఖన్ధో, మహన్తో సీలక్ఖన్ధో, సీలం పతిట్ఠా ఆది చరణం సంయమో సంవరో మోక్ఖం పామోక్ఖం కుసలానం ధమ్మానం సమాపత్తియా – అయం అధిసీలసిక్ఖా.

కతమా అధిచిత్తసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు వివిచ్చేవ కామేహి వివిచ్చ అకుసలేహి ధమ్మేహి సవితక్కం సవిచారం వివేకజం పీతిసుఖం పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. వితక్కవిచారానం వూపసమా అజ్ఝత్తం సమ్పసాదనం చేతసో ఏకోదిభావం అవితక్కం అవిచారం సమాధిజం పీతిసుఖం దుతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. పీతియా చ విరాగా ఉపేక్ఖకో చ విహరతి సతో చ సమ్పజానో సుఖఞ్చ కాయేన పటిసంవేదేతి, యం తం అరియా ఆచిక్ఖన్తి – ‘ఉపేక్ఖకో సతిమా సుఖవిహారీ’తి తతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. సుఖస్స చ పహానా దుక్ఖస్స చ పహానా పుబ్బేవ సోమనస్సదోమనస్సానం అత్థఙ్గమా అదుక్ఖమసుఖం ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధిం చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి – అయం అధిచిత్తసిక్ఖా.

కతమా అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు పఞ్ఞవా హోతి ఉదయత్థగామినియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో, అరియాయ నిబ్బేధికాయ సమ్మాదుక్ఖక్ఖయగామినియా . సో “ఇదం దుక్ఖ”న్తి యథాభూతం పజానాతి, “అయం దుక్ఖసముదయో”తి యథాభూతం పజానాతి, “అయం దుక్ఖనిరోధో”తి యథాభూతం పజానాతి, “అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా”తి యథాభూతం పజానాతి. “ఇమే ఆసవా”తి యథాభూతం పజానాతి, “అయం ఆసవసముదయో”తి యథాభూతం పజానాతి, “అయం ఆసవనిరోధో”తి యథాభూతం పజానాతి, “అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదా”తి యథాభూతం పజానాతి – అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా.

ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య, జానన్తో సిక్ఖేయ్య, పస్సన్తో సిక్ఖేయ్య , పచ్చవేక్ఖన్తో సిక్ఖేయ్య, చిత్తం అధిట్ఠహన్తో సిక్ఖేయ్య, సద్ధాయ అధిముచ్చన్తో సిక్ఖేయ్య, వీరియం పగ్గణ్హన్తో సిక్ఖేయ్య, సతిం ఉపట్ఠపేన్తో సిక్ఖేయ్య, చిత్తం సమాదహన్తో సిక్ఖేయ్య, పఞ్ఞాయ పజానన్తో సిక్ఖేయ్య, అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పరిఞ్ఞేయ్యం పరిజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పహాతబ్బం పజహన్తో సిక్ఖేయ్య, భావేతబ్బం భావేన్తో సిక్ఖేయ్య , సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్య.

ఇధాతి ఇమిస్సా దిట్ఠియా ఇమిస్సా ఖన్తియా ఇమిస్సా రుచియా ఇమస్మిం ఆదాయే ఇమస్మిం ధమ్మే ఇమస్మిం వినయే ఇమస్మిం ధమ్మవినయే ఇమస్మిం పావచనే ఇమస్మిం బ్రహ్మచరియే ఇమస్మిం సత్థుసాసనే ఇమస్మిం అత్తభావే

ఇమస్మిం మనుస్సలోకే – తేన వుచ్చతి ఇధాతి. **జన్తూ**తి సత్తో నరో...పే.... మనుజోతి – తస్మా హి సిక్ఖేథ ఇధేవ జన్తు.

యం కిఞ్చి జఞ్ఞా విసమన్తి లోకేతి. యం కిఞ్చీతి సబ్బేన సబ్బం సబ్బథా సబ్బం అసేసం నిస్సేసం పరియాదియనవచనమేతం [పరిదాయవచనమేతం (స్యా.)] – యం కిఞ్చీతి. **విసమన్తి జఞ్ఞా**తి విసమం కాయకమ్మం విసమన్తి జానేయ్య, విసమం వచీకమ్మం విసమన్తి జానేయ్య, విసమం మనోకమ్మం విసమన్తి జానేయ్య, విసమం పాణాతిపాతం విసమోతి జానేయ్య, విసమం అదిన్నాదానం విసమన్తి జానేయ్య, విసమం కామేసుమిచ్ఛాచారం విసమోతి జానేయ్య, విసమం ముసావాదం విసమోతి జానేయ్య, విసమం పిసుణం వాచం విసమాతి జానేయ్య, విసమం ఫరుసం వాచం విసమాతి జానేయ్య, విసమం సమ్ఫప్పలాపం విసమోతి జానేయ్య, విసమం అభిజ్ఝం విసమాతి జానేయ్య, విసమం బ్యాపాదం విసమోతి జానేయ్య, విసమం మిచ్ఛాదిట్ఠిం విసమాతి జానేయ్య, విసమే సఙ్ఖారే విసమాతి జానేయ్య, విసమే పఞ్చ కామగుణే విసమాతి జానేయ్య, విసమే పఞ్చ నీవరణే విసమాతి జానేయ్య ఆజానేయ్య విజానేయ్య పటివిజానేయ్య పటివిజ్ఝేయ్య. **లోకే**తి అపాయలోకే...పే.... ఆయతనలోకేతి – యం కిఞ్చి జఞ్ఞా విసమన్తి లోకే.

న తస్స హేతూ విసమం చరేయ్యాతి. విసమస్స కాయకమ్మస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమస్స వచీకమ్మస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమస్స మనోకమ్మస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమస్స పాణాతిపాతస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమస్స అదిన్నాదానస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమస్స కామేసుమిచ్ఛాచారస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమస్స ముసావాదస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమాయ పిసుణాయ వాచాయ హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమాయ ఫరుసాయ వాచాయ హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమస్స సమ్ఫప్పలాపస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమాయ అభిజ్ఝాయ హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమస్స బ్యాపాదస్స హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమాయ మిచ్ఛాదిట్ఠియా హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమానం సఙ్ఖారానం హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమానం పఞ్చన్నం కామగుణానం హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమానం పఞ్చన్నం నీవరణానం హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమాయ చేతనాయ హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమాయ పత్థనాయ హేతు విసమం న చరేయ్య, విసమాయ పణిధియా హేతు విసమం న చరేయ్య న ఆచరేయ్య న సమాచరేయ్య న సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – న తస్స హేతూ విసమం చరేయ్య.

అప్పఞ్హిదం జీవితమాహు ధీరాతి. జీవితన్తి ఆయు ఠితి యపనా యాపనా ఇరియనా వత్తనా పాలనా జీవితం జీవితిన్ద్రియం. అపి చ, ద్వీహి కారణేహి అప్పకం జీవితం – ఠితిపరిత్తతాయ వా అప్పకం జీవితం, సరసపరిత్తతాయ వా అప్పకం జీవితం. కథం ఠితిపరిత్తతాయ అప్పకం జీవితం? అతీతే చిత్తక్ఖణే జీవిత్థ, న జీవతి న జీవిస్సతి; అనాగతే చిత్తక్ఖణే జీవిస్సతి, న జీవతి న జీవిత్థ; పచ్చుప్పన్నే చిత్తక్ఖణే జీవతి, న జీవిత్థ న జీవిస్సతి.

"జీవితం అత్తభావో చ, సుఖదుక్ఖా చ కేవలా;
ఏకచిత్తసమాయుత్తా, లహుసో వత్తతే ఖణో.

"చుల్లాసీతిసహస్సాని , కప్పా తిట్ఠన్తి యే మరూ;
నత్వేవ తేపి జీవన్తి, ద్వీహి చిత్తేహి సంయుతా.

“యే నిరుద్ధా మరన్తస్స, తిట్ఠమానస్స వా ఇధ;
సబ్బేపి సదిసా ఖన్ధా, గతా అప్పటిసన్ధికా.

“అనన్తరా చ యే భగ్గా [భఙ్గా (సీ॰ స్యా॰)], యే చ భగ్గా అనాగతా;
తదన్తరే నిరుద్ధానం, వేసమం నత్థి లక్ఖణే.

“అనిబ్బత్తేన న జాతో, పచ్చుప్పన్నేన జీవతి;
చిత్తభగ్గా మతో లోకో, పఞ్ఞత్తి పరమత్థియా.

“యథా నిన్నా పవత్తన్తి, ఛన్దేన పరిణామితా;
అచ్ఛిన్నధారా వత్తన్తి, సళాయతనపచ్చయా.

“అనిధానగతా భగ్గా, పుఞ్జో నత్థి అనాగతే;
నిబ్బత్తా యే చ [నిబ్బత్తాయేవ (సబ్బత్థ)] తిట్ఠన్తి, ఆరగ్గే సాసపూపమా.

“నిబ్బత్తానఞ్చ ధమ్మానం, భఙ్గో నేసం పురక్ఖతో;
పలోకధమ్మా తిట్ఠన్తి, పురాణేహి అమిస్సితా.

“అదస్సనతో ఆయన్తి, భఙ్గా గచ్ఛన్తి దస్సనం;
విజ్జుప్పాదోవ ఆకాసే, ఉప్పజ్జన్తి వయన్తి చా”తి.

ఏవం ఠితిపరిత్తతాయ అప్పకం జీవితం.

కథం సరసపరిత్తతాయ అప్పకం జీవితం? అస్సాసూపనిబన్ధం జీవితం, పస్సాసూపనిబన్ధం జీవితం, అస్సాసపస్సాసూపనిబన్ధం జీవితం, మహాభూతూపనిబన్ధం జీవితం, కబళీకారాహారూపనిబన్ధం జీవితం, ఉస్మూపనిబన్ధం జీవితం, విఞ్ఞాణూపనిబన్ధం జీవితం. మూలమ్పి ఇమేసం దుబ్బలం, పుబ్బహేతూపి ఇమేసం దుబ్బలా. యే పచ్చయా తేపి దుబ్బలా, యేపి పభావికా తేపి దుబ్బలా. సహభూమి ఇమేసం దుబ్బలా, సమ్పయోగాపి ఇమేసం దుబ్బలా, సహజాపి ఇమేసం దుబ్బలా, యాపి పయోజికా సాపి దుబ్బలా, అఞ్ఞమఞ్ఞం ఇమే నిచ్చదుబ్బలా, అఞ్ఞమఞ్ఞం అనవట్ఠితా ఇమే. అఞ్ఞమఞ్ఞం పరిపాతయన్తి ఇమే, అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హి నత్థి తాయితా, న చాపి ఠపేన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఇమే. యోపి నిబ్బత్తకో సో న విజ్జతి.

“న చ కేనచి కోచి హాయతి, గన్ధబ్బా చ ఇమే హి సబ్బసో;
పురిమేహి పభావికా ఇమే, యేపి పభావికా తే పురే మతా;
పురిమాపి చ పచ్ఛిమాపి చ, అఞ్ఞమఞ్ఞం న కదాచి మద్దసంసూ”తి.

ఏవం సరసపరిత్తతాయ అప్పకం జీవితం.

అపి చ చాతుమహారాజికానం దేవానం జీవితం ఉపాదాయ మనుస్సానం అప్పకం జీవితం పరిత్తకం జీవితం థోకం [థోకకం (క॰)] జీవితం ఖణికం జీవితం లహుకం జీవితం ఇత్తరం జీవితం అనద్ధనీయం జీవితం నచిరట్ఠితికం జీవితం. తావతింసానం దేవానం...పే॰... యామానం దేవానం... తుసితానం దేవానం... నిమ్మానరతీనం దేవానం... పరనిమ్మితవసవత్తీనం దేవానం... బ్రహ్మకాయికానం దేవానం జీవితం ఉపాదాయ మనుస్సానం అప్పకం జీవితం పరిత్తకం జీవితం థోకం జీవితం ఖణికం జీవితం లహుకం జీవితం ఇత్తరం జీవితం అనద్ధనీయం జీవితం నచిరట్ఠితికం జీవితం.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

"అప్పమిదం , భిక్ఖవే, మనుస్సానం ఆయు. గమనియో సమ్పరాయో మన్తాయ బోద్ధబ్బం, కత్తబ్బం కుసలం, చరితబ్బం బ్రహ్మచరియం, నత్థి జాతస్స అమరణం. యో, భిక్ఖవే, చిరం జీవతి సో వస్ససతం అప్పం వా భియ్యో".

"అప్పమాయు మనుస్సానం, హీళేయ్య నం సుపోరిసో;
చరేయ్యాదిత్తసీసోవ నత్థి మచ్చుస్సనాగమో.

"అచ్చయన్తి అహోరత్తా, జీవితం ఉపరుజ్ఝతి;
ఆయు ఖియ్యతి మచ్చానం, కున్నదీనంవ ఓదక"న్తి.

అప్పఞ్హిదం జీవితమాహు ధీరాతి. ధీరాతి ధీరా, ధితిమాతి ధీరా, ధితిసమ్పన్నాతి ధీరా, ధీకతపాపాతి ధీరా. ధీ వుచ్చతి పఞ్ఞా. యా పఞ్ఞా పజాననా విచయో పవిచయో ధమ్మవిచయో సల్లక్ఖణా ఉపలక్ఖణా పచ్చుపలక్ఖణా పణ్డిచ్చం కోసల్లం నేపుఞ్ఞం వేభబ్యా చిన్తా ఉపపరిక్ఖా భూరి మేధా పరిణాయికా విపస్సనా సమ్పజఞ్ఞం పతోదో పఞ్ఞా పఞ్ఞిన్ద్రియం పఞ్ఞాబలం పఞ్ఞాసత్థం పఞ్ఞాపాసాదో పఞ్ఞాఆలోకో పఞ్ఞాఓభాసో పఞ్ఞాపజ్జోతో పఞ్ఞారతనం అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి, తాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతత్తా ధీరా. అపి చ ఖన్ధధీరా ధాతుధీరా ఆయతనధీరా, పటిచ్చసముప్పాదధీరా సతిపట్ఠానధీరా సమ్మప్పధానధీరా ఇద్ధిపాదధీరా, ఇన్ద్రియధీరా బలధీరా బోజ్ఝఙ్గధీరా మగ్గధీరా ఫలధీరా నిబ్బానధీరా. తే ధీరా ఏవమాహంసు – "మనుస్సానం అప్పకం జీవితం, పరిత్తకం జీవితం , థోకం జీవితం, ఖణికం జీవితం, లహుకం జీవితం, ఇత్తరం జీవితం, అనద్ధనీయం జీవితం, నచిరట్ఠితికం జీవిత"న్తి. ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – అప్పఞ్హిదం జీవితమాహు ధీరా.

తేనాహ భగవా –

"తస్మా హి సిక్ఖేథ ఇధేవ జన్తు, యం కిఞ్చి జఞ్ఞా విసమన్తి లోకే;
న తస్స హేతూ విసమం చరేయ్య, అప్పఞ్హిదం జీవితమాహు ధీరా"తి.

౧౧. **పస్సామి లోకే పరిఫన్దమానం, పజం ఇమం తణ్హగతం భవేసు;**
హీనా నరా మచ్చుముఖే లపన్తి, అవీతతణ్హాసే భవాభవేసు.

పస్సామి లోకే పరిఫన్దమానన్తి. పస్సామీతి మంసచక్ఖునాపి పస్సామి, దిబ్బచక్ఖునాపి పస్సామి, పఞ్ఞాచక్ఖునాపి పస్సామి, బుద్ధచక్ఖునాపి పస్సామి, సమన్తచక్ఖునాపి పస్సామి దక్ఖామి ఓలోకేమి నిజ్ఝాయామి ఉపపరిక్ఖామి. **లోకేతి** అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకే.

పరిఫన్దమానన్తి తణ్హాఫన్దనాయ ఫన్దమానం, దిట్ఠిఫన్దనాయ ఫన్దమానం, కిలేసఫన్దనాయ ఫన్దమానం, పయోగఫన్దనాయ ఫన్దమానం, విపాకఫన్దనాయ ఫన్దమానం, దుచ్చరితఫన్దనాయ ఫన్దమానం, రత్తం రాగేన ఫన్దమానం, దుట్ఠం దోసేన ఫన్దమానం, మూళ్హం మోహేన ఫన్దమానం, వినిబద్ధం మానేన ఫన్దమానం, పరామట్ఠం దిట్ఠియా ఫన్దమానం, విక్ఖేపగతం ఉద్ధచ్చేన ఫన్దమానం, అనిట్ఠఙ్గతం విచికిచ్ఛాయ ఫన్దమానం, థామగతం అనుసయేహి ఫన్దమానం, లాభేన ఫన్దమానం, అలాభేన ఫన్దమానం, యసేన ఫన్దమానం, అయసేన ఫన్దమానం, పసంసాయ ఫన్దమానం, నిన్దాయ ఫన్దమానం, సుఖేన ఫన్దమానం, దుక్ఖేన ఫన్దమానం, జాతియా ఫన్దమానం, జరాయ ఫన్దమానం, బ్యాధినా ఫన్దమానం, మరణేన ఫన్దమానం, సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసేహి ఫన్దమానం, నేరయికేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, తిరచ్ఛానయోనికేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, పేత్తివిసయికేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, మానుసికేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, గబ్భోక్కన్తిమూలకేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, గబ్భే ఠితిమూలకేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, గబ్భా వుట్ఠానమూలకేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, జాతస్సూపనిబన్ధకేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, జాతస్స పరాధేయ్యకేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, అత్తూపక్కమేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, పరూపక్కమేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, దుక్ఖదుక్ఖేన ఫన్దమానం, సఙ్ఖారదుక్ఖేన ఫన్దమానం, విపరిణామదుక్ఖేన ఫన్దమానం, చక్ఖురోగేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, సోతరోగేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం, ఘానరోగేన దుక్ఖేన...పే.... జివ్హారోగేన... కాయరోగేన... సీసరోగేన... కణ్ణరోగేన... ముఖరోగేన... దన్తరోగేన... కాసేన... సాసేన... పినాసేన... దాహేన... జరేన... కుచ్ఛిరోగేన... ముచ్ఛాయ... పక్ఖన్దికాయ... సూలాయ ... విసుచికాయ... కుట్ఠేన... గణ్డేన... కిలాసేన... సోసేన... అపమారేన... దద్దుయా... కణ్డుయా... కచ్ఛుయా... రఖసాయ... వితచ్ఛికాయ... లోహితేన... పిత్తేన... మధుమేహేన... అంసాయ... పిళకాయ... భగన్దలేన [భగన్దలాయ (స్యా.)] ... పిత్తసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సేమ్హసముట్ఠానేన ఆబాధేన... వాతసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సన్నిపాతికేన ఆబాధేన... ఉతుపరిణామజేన ఆబాధేన... విసమపరిహారజేన ఆబాధేన... ఓపక్కమికేన ఆబాధేన ... కమ్మవిపాకజేన ఆబాధేన... సీతేన... ఉణ్హేన... జిఘచ్ఛాయ... పిపాసాయ ... ఉచ్చారేన... పస్సావేన... డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేన దుక్ఖేన... మాతుమరణేన దుక్ఖేన... పితుమరణేన దుక్ఖేన... భాతుమరణేన దుక్ఖేన... భగినిమరణేన దుక్ఖేన... పుత్తమరణేన దుక్ఖేన... ధీతుమరణేన దుక్ఖేన... ఞాతిబ్యసనేన... భోగబ్యసనేన... రోగబ్యసనేన... సీలబ్యసనేన... దిట్ఠిబ్యసనేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం సమ్ఫన్దమానం విప్ఫన్దమానం వేధమానం పవేధమానం సమ్పవేధమానం పస్సామి దక్ఖామి ఓలోకేమి నిజ్ఝాయామి ఉపపరిక్ఖామీతి – పస్సామి లోకే పరిఫన్దమానం.

పజం ఇమం తణ్హగతం భవేసూతి. పజాతి సత్తాధివచనం. **తణ్హాతి** రూపతణ్హా, సద్దతణ్హా, గన్ధతణ్హా, రసతణ్హా, ఫోట్ఠబ్బతణ్హా, ధమ్మతణ్హా. **తణ్హగతన్తి** తణ్హాగతం తణ్హానుగతం తణ్హాయానుసటం తణ్హాయాసన్నం తణ్హాయ పాతితం అభిభూతం పరియాదిన్నచిత్తం . **భవేసూతి** కామభవే రూపభవే అరూపభవేతి – పజం ఇమం తణ్హగతం భవేసు.

హీనా నరా మచ్చుముఖే లపన్తీతి. హీనా నరాతి హీనా నరా హీనేన కాయకమ్మేన సమన్నాగతాతి హీనా నరా, హీనేన వచీకమ్మేన సమన్నాగతాతి హీనా నరా, హీనేన మనోకమ్మేన సమన్నాగతాతి హీనా నరా, హీనేన పాణాతిపాతేన సమన్నాగతాతి హీనా నరా, హీనేన అదిన్నాదానేన...పే.... హీనేన కామేసుమిచ్ఛాచారేన... హీనేన ముసావాదేన...

హీనాయ పిసుణాయ వాచాయ... హీనాయ ఫరుసాయ వాచాయ... హీనేన సమ్ఫప్పలాపేన... హీనాయ అభిజ్ఝాయ... హీనేన బ్యాపాదేన... హీనాయ మిచ్ఛాదిట్ఠియా... హీనేహి సఙ్ఖారేహి... హీనేహి పఞ్చహి కామగుణేహి నీవరణేహి... హీనాయ చేతనాయ... హీనాయ పత్థనాయ... హీనాయ పణిధియా సమన్నాగతాతి హీనా నరా హీనా నిహీనా ఓహీనా ఓమకా లామకా ఛతుక్కా పరిత్తాతి – హీనా నరా. **మచ్చుముఖే లపన్తీ**తి. **మచ్చుముఖే**తి మారముఖే మరణముఖే, మచ్చుప్పత్తా మచ్చుసమ్పత్తా మచ్చూపాగతా, మారప్పత్తా మారసమ్పత్తా మారూపాగతా, మరణప్పత్తా మరణసమ్పత్తా మరణూపాగతా లపన్తి లాలపన్తి సోచన్తి కిలమన్తి పరిదేవన్తి ఉరత్తాళిం కన్దన్తి సమ్మోహం ఆపజ్జన్తీతి – హీనా నరా మచ్చుముఖే లపన్తి.

అవీతతణ్హాసే భవాభవేసూతి. **తణ్హా**తి రూపతణ్హా...పే.... ధమ్మతణ్హా. **భవాభవేసూ**తి భవాభవే కమ్మభవే పునబ్భవే కామభవే , కమ్మభవే కామభవే పునబ్భవే రూపభవే, కమ్మభవే రూపభవే పునబ్భవే అరూపభవే, కమ్మభవే అరూపభవే పునబ్భవే పునప్పునబ్భవే, పునప్పునగతియా పునప్పునఉపపత్తియా పునప్పునపటిసన్ధియా పునప్పునఅత్తభావాభినిబ్బత్తియా, అవీతతణ్హా అవిగతతణ్హా అచత్తతణ్హా అవన్తతణ్హా. అముత్తతణ్హా అప్పహీనతణ్హా అప్పటినిస్సట్ఠతణ్హాతి – అవీతతణ్హాసే భవాభవేసు.

తేనాహ భగవా –

“పస్సామి లోకే పరిఫన్దమానం, పజం ఇమం తణ్హగతం భవేసు;
హీనా నరా మచ్చుముఖే లపన్తి, అవీతతణ్హాసే భవాభవేసూ”తి.

౧౨. **మమాయితే పస్సథ ఫన్దమానే, మచ్ఛేవ** [మచ్ఛోవ (సీ.)] **అప్పోదకే ఖీణసోతే;**
ఏతమ్పి దిస్వా అమమో చరేయ్య, భవేసు ఆసత్తిమకుబ్బమానో.

మమాయితే పస్సథ ఫన్దమానేతి. **మమత్తా**తి ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ. కతమం తణ్హామమత్తం? యావతా తణ్హాసఙ్ఖాతేన సీమకతం మరియాదికతం ఓధికతం పరియన్తకతం పరిగ్గహితం మమాయితం. ఇదం మమం, ఏతం మమం, ఏత్తకం మమం, ఏత్తావతా మమం, మమ రూపా సద్దా గన్ధా రసా ఫోట్ఠబ్బా, అత్థరణా పావురణా దాసిదాసా అజేళకా కుక్కుటసూకరా హత్థిగవాస్సవళవా ఖేత్తం వత్థు హిరఞ్ఞం సువణ్ణం గామనిగమరాజధానియో రట్ఠఞ్చ జనపదో చ కోసో చ కోట్ఠాగారఞ్చ, కేవలమ్పి మహాపథవిం తణ్హావసేన మమాయతి. యావతా అట్ఠసతం తణ్హావిచరితం, ఇదం తణ్హామమత్తం.

కతమం దిట్ఠిమమత్తం? వీసతివత్థుకా సక్కాయదిట్ఠి, దసవత్థుకా మిచ్ఛాదిట్ఠి, దసవత్థుకా అన్తగ్గాహికా దిట్ఠి; యా ఏవరూపా దిట్ఠి దిట్ఠిగతం దిట్ఠిగహనం దిట్ఠికన్తారో దిట్ఠివిసూకాయికం దిట్ఠివిప్ఫన్దికం దిట్ఠిసఞ్ఞోజనం గాహో పటిగ్గాహో అభినివేసో పరామాసో కుమ్మగ్గో మిచ్ఛాపథో మిచ్ఛత్తం తిత్థాయతనం విపరియేసగ్గాహో విపరీతగ్గాహో విపల్లాసగ్గాహో మిచ్ఛాగాహో “అయాథావకస్మిం యాథావక”న్తి గాహో. యావతా ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిగతాని, ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. **మమాయితే పస్సథ ఫన్దమానే**తి మమాయితం వత్థుం అచ్ఛేదసంకినోపి ఫన్దన్తి, అచ్ఛిన్దన్తేపి ఫన్దన్తి, అచ్ఛిన్నేపి ఫన్దన్తి, మమాయితం వత్థుం విపరిణామసంకినోపి ఫన్దన్తి, విపరిణామన్తేపి ఫన్దన్తి, విపరిణతేపి ఫన్దన్తి పఫన్దన్తి సమ్ఫన్దన్తి విప్ఫన్దన్తి వేధన్తి [వేధేన్తి

(స్యా.)] పవేధన్తి సమ్పవేధన్తి. ఏవం ఫన్దమానే పఫన్దమానే సమ్ఫన్దమానే విప్ఫన్దమానే వేధమానే పవేధమానే సమ్పవేధమానే పస్సథ దక్ఖథ ఓలోకేథ నిజ్ఝాయథ ఉపపరిక్ఖథాతి – మమాయితే పస్సథ ఫన్దమానే.

మచ్ఛేవ అప్పోదకే ఖీణసోతేతి. యథా మచ్ఛా అప్పోదకే పరిత్తోదకే ఉదకపరియాదానే కాకేహి వా కులలేహి వా బలాకాహి వా పరిపాతియమానా ఉక్ఖిపియమానా ఖజ్జమానా ఫన్దన్తి పఫన్దన్తి సమ్ఫన్దన్తి విప్ఫన్దన్తి వేధన్తి పవేధన్తి సమ్పవేధన్తి; ఏవమేవ పజా మమాయితం వత్థుం అచ్ఛేదసంకినోపి ఫన్దన్తి, అచ్ఛిన్దన్తేపి ఫన్దన్తి, అచ్ఛిన్నేపి ఫన్దన్తి, మమాయితం వత్థుం విపరిణామసంకినోపి ఫన్దన్తి, విపరిణామన్తేపి ఫన్దన్తి, విపరిణతేపి ఫన్దన్తి పఫన్దన్తి సమ్ఫన్దన్తి విప్ఫన్దన్తి వేధన్తి పవేధన్తి సమ్పవేధన్తీతి – మచ్ఛేవ అప్పోదకే ఖీణసోతే.

ఏతమ్పి దిస్వా అమమో చరేయ్యాతి. ఏతం ఆదీనవం దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా [తిరయిత్వా (క.)] విభావయిత్వా విభూతం కత్వా మమత్తేసూతి – ఏతమ్పి దిస్వా. **అమమో చరేయ్యాతి మమత్తాతి** ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ…పే.… ఇదం తణ్హామమత్తం…పే.… ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. తణ్హామమత్తం పహాయ దిట్ఠిమమత్తం పటినిస్సజ్జిత్వా చక్ఖుం అమమాయన్తో సోతం అమమాయన్తో ఘానం అమమాయన్తో జివ్హం అమమాయన్తో కాయం అమమాయన్తో మనం అమమాయన్తో రూపే… సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే… ధమ్మే… కులం… గణం… ఆవాసం… లాభం… యసం… పసంసం… సుఖం… చీవరం… పిణ్డపాతం… సేనాసనం… గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం… కామధాతుం… రూపధాతుం… అరూపధాతుం… కామభవం… రూపభవం… అరూపభవం… సఞ్ఞాభవం… అసఞ్ఞాభవం… నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవం… ఏకవోకారభవం… చతువోకారభవం… పఞ్చవోకారభవం… అతీతం… అనాగతం… పచ్చుప్పన్నం… దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బే ధమ్మే అమమాయన్తో అగణ్హన్తో అపరామసన్తో అనభినివిసన్తో చరేయ్య విహరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్యాతి – ఏతమ్పి దిస్వా అమమో చరేయ్య.

భవేసు ఆసత్తిమకుబ్బమానోతి. **భవేసూతి** కామభవే రూపభవే అరూపభవే. **ఆసత్తి** వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **భవేసు ఆసత్తిమకుబ్బమానోతి**. భవేసు ఆసత్తిం అకుబ్బమానో, ఛన్దం పేమం రాగం ఖన్తిం అకుబ్బమానో అజనయమానో అసఞ్జనయమానో అనిబ్బత్తయమానో అనభినిబ్బత్తయమానోతి – భవేసు ఆసత్తిమకుబ్బమానో.

తేనాహ భగవా –

> “మమాయితే పస్సథ ఫన్దమానే, మచ్ఛేవ అప్పోదకే ఖీణసోతే;
> ఏతమ్పి దిస్వా అమమో చరేయ్య, భవేసు ఆసత్తిమకుబ్బమానో”తి.

౧౩. **ఉభోసు అన్తేసు వినేయ్య ఛన్దం, ఫస్సం పరిఞ్ఞాయ అనానుగిద్ధో;**
యదత్తగరహీ తదకుబ్బమానో, న లిమ్పతీ [న లిప్పతి (సీ.)] దిట్ఠసుతేసు ధీరో.

ఉభోసు అన్తేసు వినేయ్య ఛన్దన్తి. **అన్తాతి** ఫస్సో ఏకో అన్తో ఫస్ససముదయో దుతియో అన్తో, అతీతో ఏకో అన్తో అనాగతో దుతియో అన్తో, సుఖా వేదనా ఏకో అన్తో దుక్ఖా వేదనా దుతియో అన్తో, నామం ఏకో అన్తో రూపం దుతియో అన్తో, ఛ

అజ్ఝత్తికాని ఆయతనాని ఏకో అన్తో ఛ బాహిరాని ఆయతనాని దుతియో అన్తో, సక్కాయో ఏకో అన్తో సక్కాయసముదయో దుతియో అన్తో. **ఛన్దోతి** యో కామేసు కామచ్ఛన్దో కామరాగో కామనన్దీ కామతణ్హా కామస్నేహో కామపరిళాహో కామముచ్ఛా కామజ్ఝోసానం కామోఘో కామయోగో కాముపాదానం కామచ్ఛన్దనీవరణం. **ఉభోసు అన్తేసు వినేయ్య ఛన్దన్తి** ఉభోసు అన్తేసు ఛన్దం వినేయ్య పటివినేయ్య పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి – ఉభోసు అన్తేసు వినేయ్య ఛన్దం.

ఫస్సం పరిఞ్ఞాయ అనానుగిద్ధోతి. ఫస్సోతి చక్ఖుసమ్ఫస్సో సోతసమ్ఫస్సో ఘానసమ్ఫస్సో జివ్హాసమ్ఫస్సో కాయసమ్ఫస్సో మనోసమ్ఫస్సో, అధివచనసమ్ఫస్సో, పటిఘసమ్ఫస్సో, సుఖవేదనీయో సమ్ఫస్సో దుక్ఖవేదనీయో సమ్ఫస్సో అదుక్ఖమసుఖవేదనీయో సమ్ఫస్సో, కుసలో ఫస్సో అకుసలో ఫస్సో అబ్యాకతో ఫస్సో, కామావచరో ఫస్సో రూపావచరో ఫస్సో అరూపావచరో ఫస్సో, సుఞ్ఞతో ఫస్సో అనిమిత్తో ఫస్సో అప్పణిహితో ఫస్సో, లోకియో ఫస్సో లోకుత్తరో ఫస్సో, అతీతో ఫస్సో అనాగతో ఫస్సో పచ్చుప్పన్నో ఫస్సో, యో ఏవరూపో ఫస్సో ఫుసనా సమ్ఫుసనా సమ్ఫుసితత్తం – అయం వుచ్చతి ఫస్సో.

ఫస్సం పరిఞ్ఞాయాతి ఫస్సం తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానిత్వా – ఞాతపరిఞ్ఞాయ, తీరణపరిఞ్ఞాయ [తిరణపరిఞ్ఞాయ (స్యా॰)], పహానపరిఞ్ఞాయ. కతమా ఞాతపరిఞ్ఞా? ఫస్సం జానాతి – అయం చక్ఖుసమ్ఫస్సో, అయం సోతసమ్ఫస్సో, అయం ఘానసమ్ఫస్సో, అయం జివ్హాసమ్ఫస్సో, అయం కాయసమ్ఫస్సో, అయం మనోసమ్ఫస్సో, అయం అధివచనసమ్ఫస్సో, అయం పటిఘసమ్ఫస్సో, అయం సుఖవేదనీయో ఫస్సో, అయం దుక్ఖవేదనీయో ఫస్సో, అయం అదుక్ఖమసుఖవేదనీయో ఫస్సో, అయం కుసలో ఫస్సో, అయం అకుసలో ఫస్సో, అయం అబ్యాకతో ఫస్సో, అయం కామావచరో ఫస్సో, అయం రూపావచరో ఫస్సో, అయం అరూపావచరో ఫస్సో, అయం సుఞ్ఞతో ఫస్సో, అయం అనిమిత్తో ఫస్సో, అయం అప్పణిహితో ఫస్సో, అయం లోకియో ఫస్సో, అయం లోకుత్తరో ఫస్సో , అయం అతీతో ఫస్సో, అయం అనాగతో ఫస్సో, అయం పచ్చుప్పన్నో ఫస్సోతి జానాతి పస్సతి – అయం ఞాతపరిఞ్ఞా.

కతమా తీరణపరిఞ్ఞా? ఏవం ఞాతం కత్వా ఫస్సం తీరేతి. అనిచ్చతో దుక్ఖతో రోగతో గణ్డతో సల్లతో అఘతో ఆబాధతో పరతో పలోకతో ఈతితో ఉపద్దవతో భయతో ఉపసగ్గతో చలతో పభఙ్గుతో అధువతో అతాణతో అలేణతో అసరణతో రిత్తతో తుచ్ఛతో సుఞ్ఞతో అనత్తతో ఆదీనవతో విపరిణామధమ్మతో అసారకతో అఘమూలతో వధకతో విభవతో సాసవతో సఙ్ఖతతో మారామిసతో జాతిజరాబ్యాధిమరణధమ్మతో సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసధమ్మతో సంకిలేసధమ్మతో సముదయతో అత్థఙ్గమతో అస్సాదతో ఆదీనవతో నిస్సరణతో తీరేతి – అయం తీరణపరిఞ్ఞా.

కతమా పహానపరిఞ్ఞా? ఏవం తీరయిత్వా ఫస్సే ఛన్దరాగం పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – ‘‘యో, భిక్ఖవే, ఫస్సేసు ఛన్దరాగో తం పజహథ. ఏవం సో ఫస్సో పహీనో భవిస్సతి ఉచ్ఛిన్నమూలో తాలావత్థుకతో అనభావం కతో ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మో’’తి – అయం పహానపరిఞ్ఞా. **ఫస్సం పరిఞ్ఞాయాతి**. ఫస్సం ఇమాహి తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానిత్వా. **అనానుగిద్ధోతి. గేధా**ఏ వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే॰... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసో గేధో పహీనో సముచ్ఛిన్నో వూపసన్తో పటిపస్సద్ధో అభబ్బుప్పత్తికో ఞాణగ్గినా దడ్ఢో, సో వుచ్చతి అగిద్ధో. సో రూపే అగిద్ధో సద్దే అగిద్ధో గన్ధే అగిద్ధో రసే అగిద్ధో ఫోట్ఠబ్బే అగిద్ధో కులే... గణే... ఆవాసే... లాభే... యసే... పసంసాయ... సుఖే... చీవరే... పిణ్డపాతే... సేనాసనే... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారే అగిద్ధో కామధాతుయా...

రూపధాతుయా... అరూపధాతుయా... కామభవే... రూపభవే... అరూపభవే... సఞ్ఞాభవే... అసఞ్ఞాభవే... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవే... ఏకవోకారభవే... చతువోకారభవే... పఞ్చవోకారభవే... అతీతే... అనాగతే... పచ్చుప్పన్నే... దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బేసు ధమ్మేసు అగిద్ధో అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝాపన్నో వీతగేధో విగతగేధో చత్తగేధో వన్తగేధో ముత్తగేధో పహీనగేధో పటినిస్సట్ఠగేధో వీతరాగో విగతరాగో చత్తరాగో వన్తరాగో ముత్తరాగో పహీనరాగో పటినిస్సట్ఠరాగో నిచ్ఛాతో నిబ్బుతో సీతిభూతో సుఖపటిసంవేదీ బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరతీతి – ఫస్సం పరిఞ్ఞాయ అనానుగిద్ధో.

యదత్తగరహీ తదకుబ్బమానోతి. యదన్తి యం. **అత్తగరహీతి** ద్వీహి కారణేహి అత్తానం గరహతి – కతత్తా చ అకతత్తా చ. కథం కతత్తా చ అకతత్తా చ అత్తానం గరహతి? కతం మే కాయదుచ్చరితం, అకతం మే కాయసుచరితన్తి – అత్తానం గరహతి. కతం మే వచీదుచ్చరితం, అకతం మే వచీసుచరితన్తి – అత్తానం గరహతి. కతం మే మనోదుచ్చరితం, అకతం మే మనోసుచరితన్తి – అత్తానం గరహతి. కతో మే పాణాతిపాతో, అకతా మే పాణాతిపాతా వేరమణీతి – అత్తానం గరహతి. కతం మే అదిన్నాదానం, అకతా మే అదిన్నాదానా వేరమణీతి – అత్తానం గరహతి. కతో మే కామేసుమిచ్ఛాచారో, అకతా మే కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీతి – అత్తానం గరహతి. కతో మే ముసావాదో, అకతా మే ముసావాదా వేరమణీతి – అత్తానం గరహతి. కతా మే పిసుణా వాచా, అకతా మే పిసుణాయ వాచాయ వేరమణీతి – అత్తానం గరహతి. కతా మే ఫరుసా వాచా, అకతా మే ఫరుసాయ వాచాయ వేరమణీతి – అత్తానం గరహతి. కతో మే సమ్ఫప్పలాపో, అకతా మే సమ్ఫప్పలాపా వేరమణీతి – అత్తానం గరహతి. కతా మే అభిజ్ఝా, అకతా మే అనభిజ్ఝాతి – అత్తానం గరహతి. కతో మే బ్యాపాదో, అకతో మే అబ్యాపాదోతి – అత్తానం గరహతి. కతా మే మిచ్ఛాదిట్ఠి, అకతా మే సమ్మాదిట్ఠీతి – అత్తానం గరహతి. ఏవం కతత్తా చ అకతత్తా చ అత్తానం గరహతి. అథ వా, సీలేసుమ్హి న పరిపూరకారీతి – అత్తానం గరహతి. ఇన్ద్రియేసుమ్హి అగుత్తద్వారోతి – అత్తానం గరహతి. భోజనేమ్హి [భోజనే (స్యా.)] అమత్తఞ్ఞూతి – అత్తానం గరహతి. జాగరియం అననుయుత్తోతి – అత్తానం గరహతి. సతిసమ్పజఞ్ఞేన అసమన్నాగతోతి – అత్తానం గరహతి. అభావితా మే చత్తారో సతిపట్ఠానాతి – అత్తానం గరహతి. అభావితా మే చత్తారో సమ్మప్పధానాతి – అత్తానం గరహతి. అభావితా మే చత్తారో ఇద్ధిపాదాతి – అత్తానం గరహతి. అభావితాని మే పఞ్చిన్ద్రియానీతి – అత్తానం గరహతి. అభావితాని మే పఞ్చ బలానీతి – అత్తానం గరహతి. అభావితా మే సత్త బోజ్ఝఙ్గాతి – అత్తానం గరహతి. అభావితో మే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గోతి – అత్తానం గరహతి. దుక్ఖం మే అపరిఞ్ఞాతన్తి – అత్తానం గరహతి. సముదయో మే అప్పహీనోతి – అత్తానం గరహతి. మగ్గో మే అభావితోతి – అత్తానం గరహతి. నిరోధో మే అసచ్ఛికతోతి – అత్తానం గరహతి. ఏవం కతత్తా చ అకతత్తా చ అత్తానం గరహతి. ఏవం అత్తగరహితం కమ్మం అకుబ్బమానో అజనయమానో అసఞ్జనయమానో అనిబ్బత్తయమానో అనభినిబ్బత్తయమానోతి – యదత్తగరహీ తదకుబ్బమానో. **న లిమ్పతీ దిట్ఠసుతేసు ధీరోతి. లేపోతి** ద్వే లేపా – తణ్హాలేపో చ దిట్ఠిలేపో చ...పే.... అయం తణ్హాలేపో...పే.... అయం దిట్ఠిలేపో. **ధీరోతి** పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీ. ధీరో తణ్హాలేపం పహాయ దిట్ఠిలేపం పటినిస్సజ్జిత్వా దిట్ఠే న లిమ్పతి, సుతే న లిమ్పతి, ముతే న లిమ్పతి, విఞ్ఞాతే న లిమ్పతి, న పలిమ్పతి [న సంలిమ్పతి (స్యా.)], న ఉపలిమ్పతి. అలిత్తో అపలిత్తో [అసంలిత్తో (స్యా.)] అనుపలిత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – న లిమ్పతీ దిట్ఠసుతేసు ధీరోతి.

తేనాహ భగవా –

“ఉభోసు అన్తేసు వినేయ్య ఛన్దం, ఫస్సం పరిఞ్ఞాయ అనానుగిద్ధో;

యదత్తగరహీ తదకుబ్బమానో, న లిమ్పతీ దిట్ఠసుతేసు ధీరో”తి.

౧౪. **సఞ్ఞం పరిఞ్ఞా వితరేయ్య ఓఘం, పరిగ్గహేసు ముని నోపలిత్తో;**
అబ్బూళ్హసల్లో చరమప్పమత్తో, నాసీసతీ లోకమిమం పరఞ్చ.

సఞ్ఞం పరిఞ్ఞా వితరేయ్య ఓఘన్తి. సఞ్ఞాతి కామసఞ్ఞా బ్యాపాదసఞ్ఞా విహింసాసఞ్ఞా నేక్ఖమ్మసఞ్ఞా అబ్యాపాదసఞ్ఞా అవిహింసాసఞ్ఞా రూపసఞ్ఞా సద్దసఞ్ఞా గన్ధసఞ్ఞా రససఞ్ఞా ఫోట్ఠబ్బసఞ్ఞా ధమ్మసఞ్ఞా – యా ఏవరూపా సఞ్ఞా సఞ్జాననా సఞ్జానితత్తం – అయం వుచ్చతి సఞ్ఞా. **సఞ్ఞం పరిఞ్ఞా**తి సఞ్ఞం తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానిత్వా – ఞాతపరిఞ్ఞాయ, తీరణపరిఞ్ఞాయ, పహానపరిఞ్ఞాయ.

కతమా ఞాతపరిఞ్ఞా? సఞ్ఞం జానాతి – అయం కామసఞ్ఞా, అయం బ్యాపాదసఞ్ఞా, అయం విహింసాసఞ్ఞా, అయం నేక్ఖమ్మసఞ్ఞా, అయం అబ్యాపాదసఞ్ఞా, అయం అవిహింసాసఞ్ఞా, అయం రూపసఞ్ఞా, అయం సద్దసఞ్ఞా, అయం గన్ధసఞ్ఞా, అయం రససఞ్ఞా, అయం ఫోట్ఠబ్బసఞ్ఞా, అయం ధమ్మసఞ్ఞాతి జానాతి పస్సతి – అయం ఞాతపరిఞ్ఞా.

కతమా తీరణపరిఞ్ఞా? ఏవం ఞాతం కత్వా సఞ్ఞం తీరేతి. అనిచ్చతో దుక్ఖతో రోగతో గణ్డతో సల్లతో అఘతో ఆబాధతో పరతో పలోకతో ఈతితో ఉపద్దవతో భయతో ఉపసగ్గతో చలతో పభఙ్గుతో…పే.… సముదయతో అత్థఙ్గమతో అస్సాదతో ఆదీనవతో నిస్సరణతో తీరేతి – అయం తీరణపరిఞ్ఞా.

కతమా పహానపరిఞ్ఞా? ఏవం తీరయిత్వా సఞ్ఞాయ ఛన్దరాగం పజహతి వినోదేతి అనభావం గమేతి. వుత్తమ్పి హేతం భగవతా – “యో, భిక్ఖవే, సఞ్ఞాయ ఛన్దరాగో, తం పజహథ. ఏవం సా సఞ్ఞా పహీనా భవిస్సతి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావం కతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా”తి – అయం పహానపరిఞ్ఞా. **సఞ్ఞం పరిఞ్ఞా**తి సఞ్ఞం ఇమాహి తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానిత్వా. **వితరేయ్య ఓఘన్**తి కామోఘం భవోఘం దిట్ఠోఘం అవిజ్జోఘం తరేయ్య ఉత్తరేయ్య పతరేయ్య సమతిక్కమేయ్య వీతివత్తేయ్యాతి – సఞ్ఞం పరిఞ్ఞా వితరేయ్య ఓఘం.

పరిగ్గహేసు ముని నోపలిత్తోతి. **పరిగ్గహా**తి ద్వే పరిగ్గహా – తణ్హాపరిగ్గహో చ దిట్ఠిపరిగ్గహో చ…పే.… అయం తణ్హాపరిగ్గహో…పే.… అయం దిట్ఠిపరిగ్గహో. **మునీ**తి. మోనం వుచ్చతి ఞాణం. యా పఞ్ఞా పజాననా…పే.… అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి, తేన ఞాణేన సమన్నాగతో ముని మోనప్పత్తోతి. తీణి మోనేయ్యాని – కాయమోనేయ్యం, వచీమోనేయ్యం, మనోమోనేయ్యం.

కతమం కాయమోనేయ్యం? తివిధకాయదుచ్చరితానం పహానం కాయమోనేయ్యం, తివిధం కాయసుచరితం కాయమోనేయ్యం, కాయారమ్మణే ఞాణం కాయమోనేయ్యం, కాయపరిఞ్ఞా కాయమోనేయ్యం, పరిఞ్ఞాసహగతో మగ్గో కాయమోనేయ్యం, కాయే ఛన్దరాగస్స పహానం కాయమోనేయ్యం, కాయసఙ్ఖారనిరోధో చతుత్థజ్ఝానసమాపత్తి కాయమోనేయ్యం – ఇదం కాయమోనేయ్యం.

కతమం వచీమోనేయ్యం? చతుబ్బిధవచీదుచ్చరితానం పహానం వచీమోనేయ్యం, చతుబ్బిధం వచీసుచరితం వచీమోనేయ్యం, వాచారమ్మణే ఞాణం వచీమోనేయ్యం, వాచాపరిఞ్ఞా వచీమోనేయ్యం, పరిఞ్ఞాసహగతో మగ్గో

వచీమోనేయ్యం, వాచాయ ఛన్దరాగస్స పహానం వచీమోనేయ్యం, వచీసఙ్ఖారనిరోధో దుతియజ్ఝానసమాపత్తి వచీమోనేయ్యం – ఇదం వచీమోనేయ్యం.

కతమం మనోమోనేయ్యం? తివిధమనోదుచ్చరితానం పహానం మనోమోనేయ్యం, తివిధం మనోసుచరితం మనోమోనేయ్యం, చిత్తారమ్మణే ఞాణం మనోమోనేయ్యం, చిత్తపరిఞ్ఞా మనోమోనేయ్యం, పరిఞ్ఞాసహగతో మగ్గో మనోమోనేయ్యం, చిత్తే ఛన్దరాగస్స పహానం మనోమోనేయ్యం, చిత్తసఙ్ఖారనిరోధో సఞ్ఞావేదయితనిరోధం మనోమోనేయ్యం – ఇదం మనోమోనేయ్యం.

"కాయమునిం వాచామునిం, మనోమునిమనాసవం;
మునిం మోనేయ్యసమ్పన్నం, ఆహు సబ్బప్పహాయినం.

"కాయమునిం వాచామునిం, మనోమునిమనాసవం;
మునిం మోనేయ్యసమ్పన్నం, ఆహు నిన్హాతపాపక"న్తి [నింన్హాతపాపకన్తి (స్యా.)].

ఇమేహి తీహి మోనేయ్యేహి ధమ్మేహి సమన్నాగతా ఛ మునినో [ఛ మునయో (స్యా.)] – అగారమునినో, అనగారమునినో, సేఖమునినో, అసేఖమునినో, పచ్చేకమునినో, మునిమునినోతి. కతమే అగారమునినో? యే తే అగారికా దిట్ఠపదా విఞ్ఞాతసాసనా – ఇమే అగారమునినో. కతమే అనగారమునినో ? యే తే పబ్బజితా దిట్ఠపదా విఞ్ఞాతసాసనా – ఇమే అనగారమునినో. సత్త సేఖా సేఖమునినో. అరహన్తో అసేఖమునినో. పచ్చేకబుద్ధా పచ్చేకమునినో. మునిమునినో వుచ్చన్తి తథాగతా అరహన్తో సమ్మాసమ్బుద్ధా.

"న మోనేన ముని హోతి, మూళ్హరూపో అవిద్దసు;
యో చ తులంవ పగ్గయ్హ, వరమాదాయ పణ్డితో.

"పాపాని పరివజ్జేతి, స ముని తేన సో ముని;
యో మునాతి ఉభో లోకే, ముని తేన పవుచ్చతి.

"అసతఞ్చ సతఞ్చ ఞత్వా ధమ్మం, అజ్ఝత్తం బహిద్ధా చ సబ్బలోకే;
దేవమనుస్సేహి పూజితో యో, సఙ్గజాలమతిచ్చ సో మునీ"తి.

లేపాతి ద్వే లేపా – తణ్హాలేపో చ దిట్ఠిలేపో చ...పే.... అయం తణ్హాలేపో...పే.... అయం దిట్ఠిలేపో. ముని తణ్హాలేపం పహాయ దిట్ఠిలేపం పటినిస్సజ్జిత్వా పరిగ్గహేసు న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి. అలిత్తో అపలిత్తో అనుపలిత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – పరిగ్గహేసు ముని నోపలిత్తో.

అబ్బూళ్హసల్లో చరమప్పమత్తోతి. **సల్ల**న్తి సత్త సల్లాని – రాగసల్లం, దోససల్లం, మోహసల్లం, మానసల్లం, దిట్ఠిసల్లం, సోకసల్లం, కథంకథాసల్లం [దుచ్చరితసల్లం (సీ.)]. యస్సేతే సల్లా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి అబ్బూళ్హసల్లో అబ్బహితసల్లో ఉద్ధతసల్లో సముద్ధతసల్లో ఉప్పాటితసల్లో

సముప్పాటితసల్లో చత్తసల్లో వన్తసల్లో ముత్తసల్లో పహీనసల్లో పటినిస్సట్ఠసల్లో నిచ్ఛాతో నిబ్బుతో సీతిభూతో సుఖపటిసంవేదీ బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరతీతి – అబ్బూళ్హసల్లో.

చరన్తి చరన్తో విహరన్తో ఇరియన్తో వత్తన్తో పాలేన్తో యపేన్తో యాపేన్తో. **అప్పమత్తో**తి సక్కచ్చకారీ సాతచ్చకారీ అట్ఠితకారీ అనోలీనవుత్తికో అనిక్ఖిత్తచ్ఛన్దో అనిక్ఖిత్తధురో కుసలేసు ధమ్మేసు. "కథాహం అపరిపూరం వా సీలక్ఖన్ధం పరిపూరేయ్యం, పరిపూరం వా సీలక్ఖన్ధం తత్థ తత్థ పఞ్ఞాయ అనుగ్గణ్హేయ్య"న్తి యో తత్థ ఛన్దో చ వాయామో చ ఉస్సాహో చ ఉస్సోళ్హీ చ అప్పటివానీ చ సతి చ సమ్పజఞ్ఞఞ్చ ఆతప్పం పధానం అధిట్ఠానం అనుయోగో అప్పమాదో కుసలేసు ధమ్మేసు. "కథాహం అపరిపూరం వా సమాధిక్ఖన్ధం పరిపూరేయ్యం, పరిపూరం వా సమాధిక్ఖన్ధం తత్థ తత్థ పఞ్ఞాయ అనుగ్గణ్హేయ్య"న్తి…పే… కుసలేసు ధమ్మేసు. "కథాహం అపరిపూరం వా పఞ్ఞాక్ఖన్ధం పరిపూరేయ్యం… విముత్తిక్ఖన్ధం… విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధం పరిపూరేయ్యం, పరిపూరం వా విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధం తత్థ తత్థ పఞ్ఞాయ అనుగ్గణ్హేయ్య"న్తి యో తత్థ ఛన్దో చ వాయామో చ ఉస్సాహో చ ఉస్సోళ్హీ చ అప్పటివానీ చ సతి చ సమ్పజఞ్ఞఞ్చ ఆతప్పం పధానం అధిట్ఠానం అనుయోగో అప్పమాదో కుసలేసు ధమ్మేసు. "కథాహం అపరిఞ్ఞాతం వా దుక్ఖం పరిజానేయ్యం, అప్పహీనే వా కిలేసే పజహేయ్యం, అభావితం వా మగ్గం భావేయ్యం, అసచ్ఛికతం వా నిరోధం సచ్ఛికరేయ్య"న్తి యో తత్థ ఛన్దో చ వాయామో చ ఉస్సాహో చ ఉస్సోళ్హీ చ అప్పటివానీ చ సతి చ సమ్పజఞ్ఞఞ్చ ఆతప్పం పధానం అధిట్ఠానం అనుయోగో అప్పమాదో కుసలేసు ధమ్మేసూతి – అబ్బూళ్హసల్లో చరమప్పమత్తో.

నాసీసతీ లోకమిమం పరఞ్చాతి ఇమం లోకం నాసీసతి సకత్తభావం, పరలోకం నాసీసతి పరత్తభావం; ఇమం లోకం నాసీసతి సకరూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణం, పరం లోకం నాసీసతి పరరూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణం; ఇమం లోకం నాసీసతి ఛ అజ్ఝత్తికాని ఆయతనాని, పరం లోకం నాసీసతి ఛ బాహిరాని ఆయతనాని; ఇమం లోకం నాసీసతి మనుస్సలోకం, పరం లోకం నాసీసతి దేవలోకం. ఇమం లోకం నాసీసతి కామధాతుం, పరం లోకం నాసీసతి రూపధాతుం అరూపధాతుం; ఇమం లోకం నాసీసతి కామధాతుం రూపధాతుం, పరం లోకం నాసీసతి అరూపధాతుం. పున గతిం వా ఉపపత్తిం వా పటిసన్ధిం వా భవం వా సంసారం వా వట్టం వా నాసీసతి న ఇచ్ఛతి న సాదియతి న పత్థేతి న పిహేతి నాభిజప్పతీతి – నాసీసతీ లోకమిమం పరఞ్చాతి.

తేనాహ భగవా –

"సఞ్ఞం పరిఞ్ఞా వితరేయ్య ఓఘం, పరిగ్గహేసు ముని నోపలిత్తో;
అబ్బూళ్హసల్లో చరమప్పమత్తో, నాసీసతీ లోకమిమం పరఞ్చా"తి.

గుహట్ఠకసుత్తనిద్దేసో దుతియో.

౩. దుట్ఠట్ఠకసుత్తనిద్దేసో

అథ దుట్ఠట్ఠకసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౧౫. **వదన్తి వే దుట్ఠమనాపి ఏకే, అథోపి** [అఞ్ఞేపి తే (సీ.), అఞ్ఞేపి (స్యా.)] **వే సచ్చమనా వదన్తి;**

వాదఞ్చ జాతం ముని నో ఉపేతి, తస్మా మునీ నత్థి ఖిలో కుహిఞ్చి.

వదన్తి వే దుట్ఠమనాపి ఏకేతి తే తిత్థియా దుట్ఠమనా విరుద్ధమనా పటివిరుద్ధమనా ఆహతమనా పచ్చాహతమనా ఆఘాతితమనా పచ్చాఘాతితమనా వదన్తి ఉపవదన్తి భగవన్తఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చ అభూతేనాతి – వదన్తి వే దుట్ఠమనాపి ఏకే.

అథోపి వే సచ్చమనా వదన్తీతి యే తేసం తిత్థియానం సద్దహన్తా ఓకప్పేన్తా అధిముచ్చన్తా సచ్చమనా సచ్చసఞ్ఞినో భూతమనా భూతసఞ్ఞినో తథమనా తథసఞ్ఞినో యాథావమనా యాథావసఞ్ఞినో అవిపరీతమనా అవిపరీతసఞ్ఞినో వదన్తి ఉపవదన్తి భగవన్తఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చ అభూతేనాతి – అథోపి వే సచ్చమనా వదన్తి.

వాదఞ్చ జాతం ముని నో ఉపేతీతి. సో వాదో జాతో హోతి సఞ్జాతో నిబ్బత్తో అభినిబ్బత్తో పాతుభూతో పరతోఘోసో అక్కోసో ఉపవాదో భగవతో చ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ అభూతేనాతి – వాదఞ్చ జాతం. **ముని నో ఉపేతీతి. మునీతి.** మోనం వుచ్చతి ఞాణం. యా పఞ్ఞా పజాననా అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి, తేన ఞాణేన సమన్నాగతో ముని మోనప్పత్తో…పే.… సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. యో వాదం ఉపేతి సో ద్వీహి కారణేహి వాదం ఉపేతి – కారకో కారకతాయ వాదం ఉపేతి, అథ వా వుచ్చమానో ఉపవదియమానో కుప్పతి బ్యాపజ్జతి పతిట్ఠియతి కోపఞ్చ దోసఞ్చ అప్పచ్చయఞ్చ పాతుకరోతి. అకారకోమ్హీతి యో వాదం ఉపేతి సో ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి వాదం ఉపేతి. ముని ద్వీహి కారణేహి వాదం న ఉపేతి – అకారకో ముని అకారకతాయ వాదం న ఉపేతి, అథ వా వుచ్చమానో ఉపవదియమానో న కుప్పతి న బ్యాపజ్జతి న పతిట్ఠియతి న కోపఞ్చ దోసఞ్చ అప్పచ్చయఞ్చ పాతుకరోతి. అకారకోమ్హీతి ముని ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి వాదం న ఉపేతి న ఉపగచ్ఛతి న గణ్హాతి న పరామసతి న అభినివిసతీతి – వాదఞ్చ జాతం ముని నో ఉపేతి.

తస్మా మునీ నత్థి ఖిలో కుహిఞ్చీతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానం మునినో ఆహతచిత్తతా ఖిలజాతతాపి నత్థి. పఞ్చపి చేతోఖిలా నత్థి, తయోపి ఖిలా నత్థి. రాగఖిలో దోసఖిలో మోహఖిలో నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనో సముచ్ఛిన్నో వూపసన్తో పటిపస్సద్ధో అభబ్బుప్పత్తికో ఞాణగ్గినా దడ్ఢో. **కుహిఞ్చీతి** కుహిఞ్చి కిమ్హిచి కత్థచి అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా అజ్ఝత్తబహిద్ధా వాతి – తస్మా మునీ నత్థి ఖిలో కుహిఞ్చీతి.

తేనాహ భగవా –

“వదన్తి వే దుట్ఠమనాపి ఏకే, అథోపి వే సచ్చమనా వదన్తి;

వాదఞ్చ జాతం ముని నో ఉపేతి, తస్మా మునీ నత్థి ఖిలో కుహిఞ్చీ”తి.

౧౬. **సకఞ్హి దిట్ఠిం కథమచ్చయేయ్య, ఛన్దానునీతో రుచియా నివిట్ఠో;**

సయం సమత్తాని పకుబ్బమానో, యథా హి జానేయ్య తథా వదేయ్య.

సకణ్హి దిట్ఠిం కథమచ్చయేయ్యాతి. యం తే తిత్థియా సున్దరిపరిబ్బాజికం హన్త్వా సమణానం సక్యపుత్తియానం అవణ్ణం పకాసయిత్వా "ఏవం ఏతం లాభం యససక్కారం సమ్మానం పచ్చాహరిస్సామా"తి తే ఏవందిట్ఠికా ఏవంఖన్తికా ఏవంరుచికా ఏవంలద్ధికా ఏవంఅజ్ఝాసయా ఏవంఅధిప్పాయా, తే నాసక్ఖింసు సకం దిట్ఠిం సకం ఖన్తిం సకం రుచిం సకం లద్ధిం సకం అజ్ఝాసయం సకం అధిప్పాయం అతిక్కమితుం; అథ ఖో స్వేవ అయసో తే పచ్చాగతోతి, ఏవమ్పి – సకణ్హి దిట్ఠిం కథమచ్చయేయ్య. అథ వా "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి యో సో ఏవంవాదో, సో సకం దిట్ఠిం సకం ఖన్తిం సకం రుచిం సకం లద్ధిం సకం అజ్ఝాసయం సకం అధిప్పాయం కథం అచ్చయేయ్య అతిక్కమేయ్య సమతిక్కమేయ్య వీతివత్తేయ్య? తం కిస్స హేతు? తస్స సా దిట్ఠి తథా సమత్తా సమాదిన్నా గహితా పరామట్ఠా అభినివిట్ఠా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి. ఏవమ్పి – సకణ్హి దిట్ఠిం కథమచ్చయేయ్య? "అసస్సతో లోకో…పే.… అన్తవా లోకో… అనన్తవా లోకో… తం జీవం తం సరీరం… అఞ్ఞం జీవం అఞ్ఞం సరీరం… హోతి తథాగతో పరం మరణా… న హోతి తథాగతో పరం మరణా… హోతి చ న చ హోతి తథాగతో పరం మరణా… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి యో సో ఏవం వాదో, సో సకం దిట్ఠిం సకం ఖన్తిం సకం రుచిం సకం లద్ధిం సకం అజ్ఝాసయం సకం అధిప్పాయం కథం అచ్చయేయ్య అతిక్కమేయ్య సమతిక్కమేయ్య వీతివత్తేయ్య? తం కిస్స హేతు? తస్స సా దిట్ఠి తథా సమత్తా సమాదిన్నా గహితా పరామట్ఠా అభినివిట్ఠా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి. ఏవమ్పి – సకణ్హి దిట్ఠిం కథమచ్చయేయ్య.

ఛన్దానునీతో రుచియా నివిట్ఠోతి. ఛన్దానునీతోతి సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా యాయతి నియ్యతి వుయ్హతి సంహరీయతి. యథా హత్థియానేన వా అస్సయానేన వా రథయానేన వా గోయానేన వా అజయానేన వా మేణ్డయానేన వా ఓట్ఠయానేన వా ఖరయానేన వా యాయతి నియ్యతి వుయ్హతి సంహరీయతి, ఏవమేవ సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా యాయతి నియ్యతి వుయ్హతి సంహరీయతీతి – ఛన్దానునీతో. **రుచియా నివిట్ఠో**తి సకాయ దిట్ఠియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా నివిట్ఠో పతిట్ఠితో అల్లీనో ఉపగతో అజ్ఝోసితో అధిముత్తోతి – ఛన్దానునీతో రుచియా నివిట్ఠో.

సయం సమత్తాని పకుబ్బమానోతి. సయం సమత్తం కరోతి పరిపుణ్ణం కరోతి అనోమం కరోతి అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం కరోతి. "అయం సత్థా సబ్బఞ్ఞూ"తి సయం సమత్తం కరోతి పరిపుణ్ణం కరోతి అనోమం కరోతి అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం కరోతి. "అయం ధమ్మో స్వాక్ఖాతో…పే.… అయం గణో సుప్పటిపన్నో… అయం దిట్ఠి భద్దికా… అయం పటిపదా సుపఞ్ఞత్తా… అయం మగ్గో నియ్యానికో"తి సయం సమత్తం కరోతి పరిపుణ్ణం కరోతి అనోమం కరోతి అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం కరోతి జనేతి సఞ్జనేతి నిబ్బత్తేతి అభినిబ్బత్తేతీతి – సయం సమత్తాని పకుబ్బమానో.

యథా హి జానేయ్య తథా వదేయ్యాతి యథా జానేయ్య, తథా వదేయ్య కథేయ్య భణేయ్య దీపయేయ్య వోహరేయ్య. "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి యథా జానేయ్య, తథా వదేయ్య కథేయ్య భణేయ్య దీపయేయ్య వోహరేయ్య. "అసస్సతో లోకో…పే.… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి యథా జానేయ్య, తథా వదేయ్య కథేయ్య భణేయ్య దీపయేయ్య వోహరేయ్యాతి – యథా హి జానేయ్య తథా వదేయ్య.

తేనాహ భగవా –

“సకఙ్హి దిట్ఠిం కథమచ్చయేయ్య, ఛన్దానునీతో రుచియా నివిట్ఠో;
సయం సమత్తాని పకుబ్బమానో, యథా హి జానేయ్య తథా వదేయ్యా”తి.

౧౨. **యో అత్తనో సీలవతాని జన్తు, అనానుపుట్ఠోవ** [అనానుపుట్ఠో చ (స్యా.)] **పరేస పావ** పావా (సీ. స్యా.) ;
అనరియధమ్మం కుసలా తమాహు, యో ఆతుమానం సయమేవ పావ [పావా (సీ. స్యా.)] .

యో అత్తనో సీలవతాని జన్తూతి. **యో**తి యో యాదిసో యథాయుత్తో యథావిహితో యథాపకారో యంఠానప్పత్తో యంధమ్మసమన్నాగతో ఖత్తియో వా బ్రాహ్మణో వా వేస్సో వా సుద్దో వా గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా దేవో వా మనుస్సో వా. **సీలవతానీ**తి అత్థి సీలఞ్చేవ వతఞ్చ [వత్తఞ్చ (స్యా.), ఏవముపరిపి], అత్థి వతం న సీలం. కతమం సీలఞ్చేవ వతఞ్చ? ఇధ భిక్ఖు సీలవా హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు. యో తత్థ సంయమో సంవరో అవీతిక్కమో, ఇదం సీలం. యం సమాదానం తం వతం. సంవరట్ఠేన సీలం; సమాదానట్ఠేన వతం – ఇదం వుచ్చతి సీలఞ్చేవ వతఞ్చ. కతమం వతం, న సీలం? అట్ఠ ధుతఙ్గాని – ఆరఞ్ఞికఙ్గం, పిణ్డపాతికఙ్గం, పంసుకూలికఙ్గం, తేచీవరికఙ్గం, సపదానచారికఙ్గం, ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గం, నేసజ్జికఙ్గం, యథాసన్థతికఙ్గం – ఇదం వుచ్చతి వతం, న సీలం . వీరియసమాదానమ్పి వుచ్చతి వతం, న సీలం. “కామం తచో చ న్హారు [నహారు (సీ. స్యా.)] చ అట్ఠి చ అవసిస్సతు [అవసుస్సతు (స్యా.)], సరీరే ఉపస్సుస్సతు మంసలోహితం. యం తం పురిసథామేన పురిసబలేన పురిసవీరియేన పురిసపరక్కమేన పత్తబ్బం , న తం అపాపుణిత్వా వీరియస్స సణ్ఠానం భవిస్సతీ”తి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపం వీరియసమాదానం – ఇదం వుచ్చతి వతం, న సీలం.

“నాసిస్సం న పివిస్సామి, విహారతో న నిక్ఖమే;
నపి పస్సం నిపాతేస్సం, తణ్హాసల్లే అనూహతే”తి.

చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం. “న తావాహం ఇమం పల్లఙ్కం భిన్దిస్సామి యావ మే న అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముచ్చిస్సతీ”తి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం. “న తావాహం ఇమమ్హా ఆసనా వుట్ఠహిస్సామి, చఙ్కమా ఓరోహిస్సామి, విహారా నిక్ఖమిస్సామి, అడ్ఢయోగా నిక్ఖమిస్సామి, పాసాదా నిక్ఖమిస్సామి, హమ్మియా నిక్ఖమిస్సామి, గుహాయ నిక్ఖమిస్సామి, లేణా నిక్ఖమిస్సామి, కుటియా నిక్ఖమిస్సామి, కూటాగారా నిక్ఖమిస్సామి, అట్టా నిక్ఖమిస్సామి, మాళా నిక్ఖమిస్సామి, ఉద్దణ్డా [ఉట్టణ్డా (క.)] నిక్ఖమిస్సామి ఉపట్ఠానసాలాయ నిక్ఖమిస్సామి మణ్డపా నిక్ఖమిస్సామి, రుక్ఖమూలా నిక్ఖమిస్సామి యావ మే న అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముచ్చిస్సతీ”తి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం. “ఇమస్మింయేవ పుబ్బణ్హసమయం అరియధమ్మం ఆహరిస్సామి సమాహరిస్సామి అధిగచ్ఛిస్సామి ఫస్సయిస్సామి సచ్ఛికరిస్సామీ”తి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం. “ఇమస్మింయేవ మజ్ఝన్హికసమయం, సాయన్హసమయం, పురేభత్తం, పచ్ఛాభత్తం, పురిమం యామం, మజ్ఝిమం యామం, పచ్ఛిమం యామం, కాళే, జుణ్హే, వస్సే, హేమన్తే, గిమ్హే, పురిమే వయోఖన్ధే, మజ్ఝిమే వయోఖన్ధే, పచ్ఛిమే వయోఖన్ధే అరియధమ్మం ఆహరిస్సామి సమాహరిస్సామి అధిగచ్ఛిస్సామి ఫస్సయిస్సామి

సచ్ఛికరిస్సామీ"తి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్హి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం. **జన్తూ**తి సత్తో నరో మానవో [మాణవో (క.)] పోసో పుగ్గలో జీవో జాగు జన్తు ఇన్దగు మనుజోతి – యో అత్తనో సీలవతాని జన్తు.

అనానుపుట్ఠోవ పరేస పావాతి. పరేసన్తి పరేసం ఖత్తియానం బ్రాహ్మణానం వేస్సానం సుద్దానం గహట్ఠానం పబ్బజితానం దేవానం మనుస్సానం. **అనానుపుట్ఠో**తి అపుట్ఠో అపుచ్ఛితో అయాచితో అనజ్ఝేసితో అపసాదితో. **పావా**తి అత్తనో సీలం వా వతం వా సీలబ్బతం వా పావదతి. అహమస్మి సీలసమ్పన్నోతి వా, వతసమ్పన్నోతి వా, సీలబ్బతసమ్పన్నోతి వా జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన [విజ్జట్ఠానేన (స్యా.)] వా సుతేన వా పటిభానేన [పటిభాణేన (సీ. స్యా. క.)] వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా, ఉచ్చా కులా పబ్బజితోతి వా, మహాకులా పబ్బజితోతి వా, మహాభోగకులా పబ్బజితోతి వా, ఉళారభోగకులా పబ్బజితోతి వా, ఞాతో యసస్సీ సగహట్ఠపబ్బజితానన్తి వా, లాభిమ్హి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన"న్తి వా, సుత్తన్తికోతి వా, వినయధరోతి వా, ధమ్మకథికోతి వా, ఆరఞ్ఞికోతి వా, పిణ్డపాతికోతి వా, పంసుకూలికోతి వా, తేచీవరికోతి వా, సపదానచారికోతి వా, ఖలుపచ్ఛాభత్తికోతి వా, నేసజ్జికోతి వా, యథాసన్థతికోతి వా, పఠమస్స ఝానస్స లాభీతి వా, దుతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా, తతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా, చతుత్థస్స ఝానస్స లాభీతి వా, ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా పావదతి కథేతి భణతి దీపయతి వోహరతీతి – అనానుపుట్ఠోవ పరేసం పావ.

అనరియధమ్మం కుసలా తమాహూతి. కుసలాతి యే తే ఖన్ధకుసలా ధాతుకుసలా ఆయతనకుసలా పటిచ్చసముప్పాదకుసలా సతిపట్ఠానకుసలా సమ్మప్పధానకుసలా ఇద్ధిపాదకుసలా ఇన్ద్రియకుసలా బలకుసలా బోజ్ఝఙ్గకుసలా మగ్గకుసలా ఫలకుసలా నిబ్బానకుసలా, తే కుసలా ఏవమాహంసు – "అనరియానం ఏసో ధమ్మో, నేసో ధమ్మో అరియానం; బాలానం ఏసో ధమ్మో, నేసో ధమ్మో పణ్డితానం; అసప్పురిసానం ఏసో ధమ్మో, నేసో ధమ్మో సప్పురిసాన"న్తి. ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – అనరియధమ్మం కుసలా తమాహు.

యో ఆతుమానం సయమేవ పావాతి. ఆతుమా వుచ్చతి అత్తా. **సయమేవ పావా**తి సయమేవ అత్తానం పావదతి – "అహమస్మి సీలసమ్పన్నోతి వా, వతసమ్పన్నోతి వా, సీలబ్బతసమ్పన్నోతి వా, జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా, ఉచ్చా కులా పబ్బజితోతి వా, మహాకులా పబ్బజితోతి వా, మహాభోగకులా పబ్బజితోతి వా, ఉళారభోగకులా పబ్బజితోతి వా, ఞాతో యసస్సీ సగహట్ఠపబ్బజితానన్తి వా, లాభిమ్హి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి వా, సుత్తన్తికోతి వా, వినయధరోతి వా, ధమ్మకథికోతి వా, ఆరఞ్ఞికోతి వా, పిణ్డపాతికోతి వా, పంసుకూలికోతి వా, తేచీవరికోతి వా, సపదానచారికోతి వా, ఖలుపచ్ఛాభత్తికోతి వా, నేసజ్జికోతి వా, యథాసన్థతికోతి వా, పఠమస్స ఝానస్స లాభీతి వా, దుతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా, తతియస్స

ఝానస్స లాభీతి వా, చతుత్థస్స ఝానస్స లాభీతి వా, ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా,

విభవఞ్చ భవఞ్చ విప్పహాయ, వుసితవా ఖీణపునబ్భవో స భిక్ఖూ”తి.

ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా” పావదతి కథేతి భణతి దీపయతి వోహరతీతి – యో ఆతుమానం సయమేవ పావాతి.

తేనాహ భగవా –

“యో అత్తనో సీలవతాని జన్తు, అనానుపుట్ఠోవ పరేస పావ;
అనరియధమ్మం కుసలా తమాహు, యో ఆతుమానం సయమేవ పావా”తి.

౧౮. సన్తో చ భిక్ఖు అభినిబ్బుతత్తో, ఇతిహన్తి సీలేసు అకత్థమానో;
తమరియధమ్మం కుసలా వదన్తి, యస్సుస్సదా నత్థి కుహిఞ్చి లోకే.

సన్తో చ భిక్ఖు అభినిబ్బుతత్తోతి. **సన్తో**తి రాగస్స సమితత్తా సన్తో, దోసస్స సమితత్తా సన్తో, మోహస్స సమితత్తా సన్తో, కోధస్స…పే.… ఉపనాహస్స… మక్ఖస్స… పళాసస్స [పలాసస్స (సీ. క.)] … ఇస్సాయ… మచ్ఛరియస్స… మాయాయ… సాఠేయ్యస్స… థమ్భస్స… సారమ్భస్స… మానస్స… అతిమానస్స… మదస్స… పమాదస్స… సబ్బకిలేసానం… సబ్బదుచ్చరితానం… సబ్బదరథానం… సబ్బపరిళాహానం… సబ్బసన్తాపానం… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సన్తత్తా సమితత్తా వూపసమితత్తా విజ్ఝాతత్తా నిబ్బుతత్తా విగతత్తా పటిపస్సద్ధత్తా సన్తో ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి – సన్తో. **భిక్ఖూ**తి సత్తన్నం ధమ్మానం భిన్నత్తా భిక్ఖు – సక్కాయదిట్ఠి భిన్నా హోతి, విచికిచ్ఛా భిన్నా హోతి, సీలబ్బతపరామాసో భిన్నో హోతి, రాగో భిన్నో హోతి, దోసో భిన్నో హోతి, మోహో భిన్నో హోతి, మానో భిన్నో హోతి . భిన్నాస్స హోన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సంకిలేసికా పోనోభవికా [పోనోబ్భవికా (స్యా. క.)] సదరా దుక్ఖవిపాకా ఆయతిం జాతిజరామరణియా.

“పజ్జేన కతేన అత్తనా, [సభియాతి భగవా]
పరినిబ్బానగతో వితిణ్ణకఙ్ఖో;
విభవఞ్చ [విభవం (సీ. క.) సు. ని. ౫౧౯] భవఞ్చ విప్పహాయ,
వుసితవా ఖీణపునబ్భవో స భిక్ఖూ”తి.

సన్తో చ భిక్ఖు అభినిబ్బుతత్తోతి రాగస్స నిబ్బాపితత్తా అభినిబ్బుతత్తో, దోసస్స నిబ్బాపితత్తా అభినిబ్బుతత్తో, మోహస్స నిబ్బాపితత్తా అభినిబ్బుతత్తో, కోధస్స…పే.… ఉపనాహస్స… మక్ఖస్స… పళాసస్స… ఇస్సాయ… మచ్ఛరియస్స… మాయాయ… సాఠేయ్యస్స… థమ్భస్స… సారమ్భస్స… మానస్స… అతిమానస్స… మదస్స… పమాదస్స… సబ్బకిలేసానం… సబ్బదుచ్చరితానం… సబ్బదరథానం… సబ్బపరిళాహానం… సబ్బసన్తాపానం… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం నిబ్బాపితత్తా అభినిబ్బుతత్తోతి – సన్తో చ భిక్ఖు అభినిబ్బుతత్తో.

ఇతిహన్తి సీలేసు అకత్థమానోతి. ఇతిహన్తి పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం [పదానుపుబ్బతా మేతం (స్యా. క.)] – ఇతిహన్తి. **సీలేసు అకత్థమానోతి.** ఇధేకచ్చో కత్థీ హోతి వికత్థీ. సో కత్థతి వికత్థతి. అహమస్మి సీలసమ్పన్నోతి వా, వతసమ్పన్నోతి వా, సీలబ్బతసమ్పన్నోతి వా, జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా...పే.... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా కత్థతి వికత్థతి. ఏవం న కత్థతి న వికత్థతి. కత్థనా ఆరతో విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – ఇతిహన్తి సీలేసు అకత్థమానో.

తమరియధమ్మం కుసలా వదన్తీతి. కుసలాతి యే తే ఖన్ధకుసలా ధాతుకుసలా ఆయతనకుసలా పటిచ్చసముప్పాదకుసలా సతిపట్ఠానకుసలా సమ్మప్పధానకుసలా ఇద్ధిపాదకుసలా ఇన్ద్రియకుసలా బలకుసలా బోజ్ఝఙ్గకుసలా మగ్గకుసలా ఫలకుసలా నిబ్బానకుసలా, తే కుసలా ఏవం వదన్తి – “అరియానం ఏసో ధమ్మో, నేసో ధమ్మో అనరియానం; పణ్డితానం ఏసో ధమ్మో, నేసో ధమ్మో బాలానం; సప్పురిసానం ఏసో ధమ్మో, నేసో ధమ్మో అసప్పురిసాన”న్తి. ఏవం వదన్తి, అరియానం ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – తమరియధమ్మం కుసలా వదన్తి.

యస్సుస్సదా నత్థి కుహిఞ్చి లోకేతి. యస్సాతి అరహతో ఖీణాసవస్స. **ఉస్సదాతి** సత్తుస్సదా – రాగుస్సదో, దోసుస్సదో, మోహుస్సదో, మానుస్సదో, దిట్ఠుస్సదో, కిలేసుస్సదో, కమ్ముస్సదో. యస్సిమే [తస్సిమే (సీ. స్యా.)] ఉస్సదా నత్థి న సన్తి న విజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా. **కుహిఞ్చీతి** కుహిఞ్చి కిమ్హిచి కత్థచి అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా అజ్ఝత్తబహిద్ధా వా. **లోకేతి** అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకేతి – యస్సుస్సదా నత్థి కుహిఞ్చి లోకే.

తేనాహ భగవా –

“సన్తో చ భిక్ఖు అభినిబ్బుతత్తో, ఇతిహన్తి సీలేసు అకత్థమానో;
తమరియధమ్మం కుసలా వదన్తి, యస్సుస్సదా నత్థి కుహిఞ్చి లోకే”తి.

౧౯. **పకప్పితా సఙ్ఖతా యస్స ధమ్మా, పురక్ఖతా** [పురేక్ఖతా (సీ. క.)] **సన్తి అవీవదాతా;**
యదత్తని పస్సతి ఆనిసంసం, తం నిస్సితో కుప్పపటిచ్చసన్తిం.

పకప్పితా సఙ్ఖతా యస్స ధమ్మాతి. పకప్పనాతి ద్వే పకప్పనా – తణ్హాపకప్పనా చ దిట్ఠిపకప్పనా చ...పే.... అయం తణ్హాపకప్పనా...పే.... అయం దిట్ఠిపకప్పనా. **సఙ్ఖతాతి** సఙ్ఖతా అభిసఙ్ఖతా సణ్ఠపితాతిపి – సఙ్ఖతా. అథ వా అనిచ్చా సఙ్ఖతా పటిచ్చసముప్పన్నా ఖయధమ్మా వయధమ్మా విరాగధమ్మా నిరోధధమ్మాతిపి – సఙ్ఖతా . **యస్సాతి** దిట్ఠిగతికస్స. **ధమ్మా** వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతానీతి – పకప్పితా సఙ్ఖతా యస్స ధమ్మా.

పురక్ఖతా సన్తి అవీవదాతాతి. పురక్ఖతాతి ద్వే పురేక్ఖారా – తణ్హాపురేక్ఖారో చ దిట్ఠిపురేక్ఖారో చ...పే.... అయం తణ్హాపురేక్ఖారో...పే.... అయం దిట్ఠిపురేక్ఖారో. తస్స తణ్హాపురేక్ఖారో అప్పహీనో, దిట్ఠిపురేక్ఖారో అప్పటినిస్సట్ఠో. తస్స తణ్హాపురేక్ఖారస్స అప్పహీనత్తా, దిట్ఠిపురేక్ఖారస్స అప్పటినిస్సట్ఠత్తా సో తణ్హం వా దిట్ఠిం వా పురతో కత్వా చరతి తణ్హాధజో

తణ్హాకేతు తణ్హాధిపతేయ్యో, దిట్ఠిధజో దిట్ఠికేతు దిట్ఠాధిపతేయ్యో, తణ్హాయ వా దిట్ఠియా వా పరివారితో చరతీతి – పురక్ఖతా. **సన్తీ**తి సన్తి సంవిజ్జన్తి అత్థి ఉపలబ్భన్తి. **అవీవదాతా**తి అవేవదాతా అవోదాతా అపరిసుద్ధా సంకిలిట్ఠా సంకిలేసికాతి – పురక్ఖతా సన్తి అవీవదాతా.

యదత్తని పస్సతి ఆనిసంసన్తి. **యదత్తనీ**తి యం అత్తని. **అత్తా** వుచ్చతి దిట్ఠిగతం. అత్తనో దిట్ఠియా ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి – దిట్ఠధమ్మికఞ్చ ఆనిసంసం, సమ్పరాయికఞ్చ ఆనిసంసం. కతమో దిట్ఠియా దిట్ఠధమ్మికో ఆనిసంసో? యందిట్ఠికో సత్థా హోతి, తందిట్ఠికా సావకా హోన్తి. తందిట్ఠికం సత్థారం సావకా సక్కరోన్తి గరుం కరోన్తి [గరుకరోన్తి (సీ. స్యా.)] మానేన్తి పూజేన్తి అపచితిం కరోన్తి. లభతి చ తతోనిదానం చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం – అయం దిట్ఠియా దిట్ఠధమ్మికో ఆనిసంసో. కతమో దిట్ఠియా సమ్పరాయికో ఆనిసంసో? అయం దిట్ఠి అలం నాగత్తాయ వా సుపణ్ణత్తాయ వా యక్ఖత్తాయ వా అసురత్తాయ వా గన్ధబ్బత్తాయ వా మహారాజత్తాయ వా ఇన్దత్తాయ వా బ్రహ్మత్తాయ వా దేవత్తాయ వా. అయం దిట్ఠి సుద్ధియా విసుద్ధియా పరిసుద్ధియా, ముత్తియా విముత్తియా పరిముత్తియా. ఇమాయ దిట్ఠియా సుజ్ఝన్తి విసుజ్ఝన్తి పరిసుజ్ఝన్తి ముచ్చన్తి విముచ్చన్తి పరిముచ్చన్తి. ఇమాయ దిట్ఠియా సుజ్ఝిస్సామి విసుజ్ఝిస్సామి పరిసుజ్ఝిస్సామి, ముచ్చిస్సామి విముచ్చిస్సామి పరిముచ్చిస్సామీతి ఆయతిం ఫలపాటికఙ్ఖీ హోతి – అయం దిట్ఠియా సమ్పరాయికో ఆనిసంసో. అత్తనో దిట్ఠియా ఇమే ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి దక్ఖతి ఓలోకేతి నిజ్ఝాయతి ఉపపరిక్ఖతీతి – యదత్తని పస్సతి ఆనిసంసం.

తం నిస్సితో కుప్పపటిచ్చసన్తిన్తి. తిస్సో సన్తియో – అచ్చన్తసన్తి, తదఙ్గసన్తి, సమ్ముతిసన్తి. కతమా **అచ్చన్తసన్తి**? అచ్చన్తసన్తి వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. అయం అచ్చన్తసన్తి. కతమా **తదఙ్గసన్తి**? పఠమం ఝానం సమాపన్నస్స నీవరణా సన్తా హోన్తి; దుతియం ఝానం సమాపన్నస్స వితక్కవిచారా సన్తా హోన్తి; తతియం ఝానం సమాపన్నస్స పీతి సన్తా హోతి; చతుత్థం ఝానం సమాపన్నస్స సుఖదుక్ఖా సన్తా హోన్తి; ఆకాసానఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స రూపసఞ్ఞా పటిఘసఞ్ఞా నానత్తసఞ్ఞా సన్తా హోతి; విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞా సన్తా హోతి; ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞా సన్తా హోతి; నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞా సన్తా హోతి. అయం తదఙ్గసన్తి. కతమా **సమ్ముతిసన్తి**? సమ్ముతిసన్తియో వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని దిట్ఠిసన్తియో. అపి చ సమ్ముతిసన్తి ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సన్తీతి. **తం నిస్సితో కుప్పపటిచ్చసన్తి**న్తి. కుప్పసన్తిం పకుప్పసన్తిం ఏరితసన్తిం సమేరితసన్తిం చలితసన్తిం ఘట్టితసన్తిం కప్పితసన్తిం పకప్పితసన్తిం అనిచ్చం సఙ్ఖతం పటిచ్చసముప్పన్నం ఖయధమ్మం వయధమ్మం విరాగధమ్మం నిరోధధమ్మం, సన్తిం నిస్సితో అసితో అల్లీనో ఉపగతో అజ్ఝోసితో అధిముత్తోతి – తం నిస్సితో కుప్పపటిచ్చసన్తిం.

తేనాహ భగవా –

"పకప్పితా సఙ్ఖతా యస్స ధమ్మా, పురక్ఖతా సన్తి అవీవదాతా;
యదత్తని పస్సతి ఆనిసంసం, తం నిస్సితో కుప్పపటిచ్చసన్తి"న్తి.

౨౦. **దిట్ఠీనివేసా న హి స్వాతివత్తా, ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం;**

తస్మా నరో తేసు నివేసనేసు, నిరస్సతీ ఆదియతీ చ ధమ్మం.

దిట్ఠీనివేసా న హి స్వాతివత్తాతి. దిట్ఠీనివేసాతి "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి అభినివేసపరామాసో దిట్ఠినివేసనం. "అసస్సతో లోకో…పే.… అన్తవా లోకో… అనన్తవా లోకో … తం జీవం తం సరీరం… అఞ్ఞం జీవం అఞ్ఞం సరీరం… హోతి తథాగతో పరం మరణా… న హోతి తథాగతో పరం మరణా… హోతి చ న చ హోతి తథాగతో పరం మరణా… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి అభినివేసపరామాసో దిట్ఠినివేసనన్తి. **దిట్ఠీనివేసా న హి స్వాతివత్తాతి** దిట్ఠినివేసా న హి స్వాతివత్తా దురతివత్తా దుత్తరా దుప్పతరా దుస్సమతిక్కమా దుబ్బినివత్తాతి – [దుబ్బీతివత్తాతి (సీ. స్యా. క.)] దిట్ఠీనివేసా న హి స్వాతివత్తా.

ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతన్తి. ధమ్మేసూతి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతేసు. **నిచ్ఛేయ్యాతి** నిచ్ఛినిత్వా వినిచ్ఛినిత్వా విచినిత్వా పవిచినిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. **సముగ్గహీతన్తి** నివేసనేసు ఓధిగ్గాహో బిలగ్గాహో వరగ్గాహో కోట్ఠాసగ్గాహో ఉచ్చయగ్గాహో సముచ్చయగ్గాహో. ఇదం సచ్చం తచ్ఛం తథం భూతం యాథావం అవిపరీతం గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తన్తి – ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం.

తస్మా నరో తేసు నివేసనేసూతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానం. **నరోతి** సత్తో నరో మానవో పోసో పుగ్గలో జీవో జాగు జన్తు ఇన్దగు మనుజో. **తేసు నివేసనేసూతి** తేసు దిట్ఠినివేసనేసూతి – తస్మా నరో తేసు నివేసనేసు.

నిరస్సతీ ఆదియతీ చ ధమ్మన్తి. నిరస్సతీతి ద్వీహి కారణేహి నిరస్సతి – పరవిచ్ఛిన్దనాయ వా నిరస్సతి, అనభిసమ్భుణన్తో వా నిరస్సతి. కథం పరవిచ్ఛిన్దనాయ నిరస్సతి? పరో విచ్ఛిన్దేతి – సో సత్థా న సబ్బఞ్ఞూ, ధమ్మో న స్వాక్ఖాతో, గణో న సుప్పటిపన్నో, దిట్ఠి న భద్దికా, పటిపదా న సుపఞ్ఞత్తా, మగ్గో న నియ్యానికో, నత్థేత్థ సుద్ధి వా విసుద్ధి వా పరిసుద్ధి వా ముత్తి వా విముత్తి వా పరిముత్తి వా, నత్థేత్థ సుజ్ఝన్తి వా విసుజ్ఝన్తి వా పరిసుజ్ఝన్తి వా ముచ్చన్తి వా విముచ్చన్తి వా పరిముచ్చన్తి వా, హీనా నిహీనా ఓమకా లామకా ఛతుక్కా [జతుక్కా (సీ. స్యా.)] పరిత్తాతి – ఏవం పరో విచ్ఛిన్దేతి. ఏవం విచ్ఛిన్దియమానో సత్థారం నిరస్సతి , ధమ్మక్ఖానం నిరస్సతి, గణం నిరస్సతి, దిట్ఠిం నిరస్సతి, పటిపదం నిరస్సతి, మగ్గం నిరస్సతి. ఏవం పరవిచ్ఛిన్దనాయ నిరస్సతి. కథం అనభిసమ్భుణన్తో నిరస్సతి? సీలం అనభిసమ్భుణన్తో సీలం నిరస్సతి, వతం అనభిసమ్భుణన్తో వతం నిరస్సతి, సీలబ్బతం అనభిసమ్భుణన్తో సీలబ్బతం నిరస్సతి. ఏవం అనభిసమ్భుణన్తో నిరస్సతి. **ఆదియతీ చ ధమ్మన్తి.** సత్థారం గణ్హాతి, ధమ్మక్ఖానం గణ్హాతి, గణం గణ్హాతి, దిట్ఠిం గణ్హాతి, పటిపదం గణ్హాతి, మగ్గం గణ్హాతి పరామసతి అభినివిసతీతి – నిరస్సతీ ఆదియతీ చ ధమ్మం.

తేనాహ భగవా –

"దిట్ఠీనివేసా న హి స్వాతివత్తా, ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం;
తస్మా నరో తేసు నివేసనేసు, నిరస్సతీ ఆదియతీ చ ధమ్మ"న్తి.

౨౧. ధోనస్స హి నత్థి కుహిఞ్చి లోకే, పకప్పితా దిట్ఠి భవాభవేసు;
మాయఞ్చ మానఞ్చ పహాయ ధోనో, స కేన గచ్ఛేయ్య అనూపయో సో.

ధోనస్స హి నత్థి కుహిఞ్చి లోకే పకప్పితా దిట్ఠి భవాభవేసూతి. ధోనోతి. ధోనా వుచ్చతి పఞ్ఞా – యా పఞ్ఞా పజాననా విచయో పవిచయో ధమ్మవిచయో సల్లక్ఖణా ఉపలక్ఖణా పచ్చుపలక్ఖణా పణ్డిచ్చం కోసల్లం నేపుఞ్ఞం వేభబ్యా చిన్తా ఉపపరిక్ఖా భూరి మేధా పరిణాయికా విపస్సనా సమ్పజఞ్ఞం పతోదో పఞ్ఞా పఞ్ఞిన్ద్రియం పఞ్ఞాబలం పఞ్ఞాసత్థం పఞ్ఞాపాసాదో పఞ్ఞాఆలోకో పఞ్ఞాఓభాసో పఞ్ఞాపజ్జోతో పఞ్ఞారతనం అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి. కింకారణా ధోనా వుచ్చతి పఞ్ఞా? తాయ పఞ్ఞాయ కాయదుచ్చరితం ధుతఞ్చ ధోతఞ్చ సన్ధోతఞ్చ నిద్ధోతఞ్చ; వచీదుచ్చరితం... మనోదుచ్చరితం ధుతఞ్చ ధోతఞ్చ సన్ధోతఞ్చ నిద్ధోతఞ్చ; రాగో ధుతో చ ధోతో చ సన్ధోతో చ నిద్ధోతో చ; దోసో...పే.... మోహో... కోధో... ఉపనాహో... మక్ఖో... పళాసో ధుతో చ ధోతో చ సన్ధోతో చ నిద్ధోతో చ; ఇస్సా ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ; మచ్ఛరియం ధుతఞ్చ ధోతఞ్చ సన్ధోతఞ్చ నిద్ధోతఞ్చ; మాయా ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ; సాఠేయ్యం ధుతఞ్చ ధోతఞ్చ సన్ధోతఞ్చ నిద్ధోతఞ్చ; థమ్భో ధుతో చ ధోతో చ సన్ధోతో చ నిద్ధోతో చ; సారమ్భో... మానో... అతిమానో... మదో... పమాదో ధుతో చ ధోతో చ సన్ధోతో చ నిద్ధోతో చ; సబ్బే కిలేసా, సబ్బే దుచ్చరితా, సబ్బే దరథా, సబ్బే పరిళాహా, సబ్బే సన్తాపా, సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ. తంకారణా ధోనా వుచ్చతి పఞ్ఞా.

అథ వా సమ్మాదిట్ఠియా మిచ్ఛాదిట్ఠి ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ; సమ్మాసఙ్కప్పేన మిచ్ఛాసఙ్కప్పో ధుతో చ ధోతో చ సన్ధోతో చ నిద్ధోతో చ; సమ్మావాచాయ మిచ్ఛావాచా ధుతా చ ధోతా చ...పే.... సమ్మాకమ్మన్తేన మిచ్ఛాకమ్మన్తో ధుతో చ... సమ్మాఆజీవేన మిచ్ఛాఆజీవో ధుతో చ... సమ్మావాయామేన మిచ్ఛావాయామో ధుతో చ... సమ్మాసతియా మిచ్ఛాసతి ధుతా చ... సమ్మాసమాధినా మిచ్ఛాసమాధి ధుతో చ ధోతో చ సన్ధోతో చ నిద్ధోతో చ; సమ్మాఞాణేన మిచ్ఛాఞాణం ధుతం చ... సమ్మావిముత్తియా మిచ్ఛావిముత్తి ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ.

అథ వా అరియేన అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సబ్బే కిలేసా, సబ్బే దుచ్చరితా, సబ్బే దరథా, సబ్బే పరిళాహా, సబ్బే సన్తాపా, సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ. అరహా ఇమేహి ధోనేయ్యేహి ధమ్మేహి ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో; తస్మా అరహా ధోనో. సో ధుతరాగో ధుతపాపో ధుతకిలేసో ధుతపరిళాహోతి – ధోనో. **కుహిఞ్చీ**తి కుహిఞ్చి కిమ్హిచి కత్థచి అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా అజ్ఝత్తబహిద్ధా వా. **లోకే**తి అపాయలోకే...పే.... ఆయతనలోకే.

పకప్పితాతి ద్వే పకప్పనా – తణ్హాపకప్పనా చ దిట్ఠిపకప్పనా చ...పే.... అయం తణ్హాపకప్పనా...పే.... అయం దిట్ఠిపకప్పనా. **భవాభవేసూ**తి భవాభవే కమ్మభవే పునబ్భవే కామభవే, కమ్మభవే కామభవే పునబ్భవే రూపభవే, కమ్మభవే రూపభవే పునబ్భవే అరూపభవే, కమ్మభవే అరూపభవే పునబ్భవే పునప్పునభవే పునప్పునగతియా పునప్పునఉపపత్తియా పునప్పునపటిసన్ధియా పునప్పునఅత్తభావాభినిబ్బత్తియా. **ధోనస్స హి నత్థి కుహిఞ్చి లోకే పకప్పితా దిట్ఠి భవాభవేసూ**తి ధోనస్స కుహిఞ్చి లోకే భవాభవేసు చ కప్పితా పకప్పితా అభిసఙ్ఖతా సణ్ఠపితా దిట్ఠి నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – ధోనస్స హి నత్థి కుహిఞ్చి లోకే పకప్పితా దిట్ఠి భవాభవేసు.

మాయఞ్చ మానఞ్చ పహాయ ధోనోతి. మాయా వుచ్చతి వఞ్చనికా చరియా. ఇధేకచ్చో కాయేన దుచ్చరితం చరిత్వా, వాచాయ దుచ్చరితం చరిత్వా, మనసా దుచ్చరితం చరిత్వా తస్స పటిచ్ఛాదనహేతు పాపికం ఇచ్ఛం పణిదహతి – "మా

మం జఞ్ఞా"తి ఇచ్ఛతి, "మా మం జఞ్ఞా"తి సఙ్కప్పేతి, "మా మం జఞ్ఞా"తి వాచం భాసతి, "మా మం జఞ్ఞా"తి కాయేన పరక్కమతి. యా ఏవరూపా మాయా మాయావితా అచ్చసరా వఞ్చనా నికతి నికిరణా పరిహరణా గూహనా పరిగూహనా ఛాదనా పరిచ్ఛాదనా అనుత్తానికమ్మం అనావికమ్మం వోచ్ఛాదనా పాపకిరియా, అయం వుచ్చతి మాయా.

మానోతి ఏకవిధేన మానో – యా చిత్తస్స ఉన్నతి [ఉణ్ణతి (స్యా. క.)]. దువిధేన మానో – అత్తుక్కంసనమానో, పరవమ్భనమానో. తివిధేన మానో – "సేయ్యోహమస్మీ"తి మానో, "సదిసోహమస్మీ"తి మానో, "హీనోహమస్మీ"తి మానో. చతుబ్బిధేన మానో – లాభేన మానం జనేతి, యసేన మానం జనేతి, పసంసాయ మానం జనేతి, సుఖేన మానం జనేతి. పఞ్చవిధేన మానో – "లాభిమ్హి మనాపికానం రూపాన"న్తి మానం జనేతి, "లాభిమ్హి మనాపికానం సద్దానం...పే.... గన్ధానం... రసానం... ఫోట్ఠబ్బాన"న్తి మానం జనేతి. ఛబ్బిధేన మానో – చక్ఖుసమ్పదాయ మానం జనేతి, సోతసమ్పదాయ... ఘానసమ్పదాయ... జివ్హాసమ్పదాయ... కాయసమ్పదాయ... మనోసమ్పదాయ మానం జనేతి. సత్తవిధేన మానో – మానో, అతిమానో, మానాతిమానో, ఓమానో, అధిమానో, అస్మిమానో, మిచ్ఛామానో. అట్ఠవిధేన మానో – లాభేన మానం జనేతి, అలాభేన ఓమానం జనేతి, యసేన మానం జనేతి, అయసేన ఓమానం జనేతి, పసంసాయ మానం జనేతి, నిన్దాయ ఓమానం జనేతి, సుఖేన మానం జనేతి, దుక్ఖేన ఓమానం జనేతి. నవవిధేన మానో – సేయ్యస్స సేయ్యోహమస్మీతి మానో, సేయ్యస్స సదిసోహమస్మీతి మానో, సేయ్యస్స హీనోహమస్మీతి మానో , సదిసస్స సేయ్యోహమస్మీతి మానో, సదిసస్స సదిసోహమస్మీతి మానో, సదిసస్స హీనోహమస్మీతి మానో, హీనస్స సేయ్యోహమస్మీతి మానో, హీనస్స సదిసోహమస్మీతి మానో, హీనస్స హీనోహమస్మీతి మానో. దసవిధేన మానో – ఇధేకచ్చో మానం జనేతి జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. యో ఏవరూపో మానో మఞ్ఞనా మఞ్ఞితత్తం ఉన్నతి ఉన్నామో [ఉణ్ణమో (స్యా. క.)] ధజో సమ్పగ్గాహో కేతుకమ్యతా చిత్తస్స – అయం వుచ్చతి మానో. **మాయఞ్చ మానఞ్చ పహాయ ధోనో**తి. ధోనో మాయఞ్చ మానఞ్చ పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వాతి – మాయఞ్చ మానఞ్చ పహాయ ధోనో.

స కేన గచ్ఛేయ్య అనూపయో సోతి. **ఉపయా**తి ద్వే ఉపయా – తణ్హూపయో చ దిట్ఠూపయో చ...పే.... అయం తణ్హూపయో...పే.... అయం దిట్ఠూపయో. తస్స తణ్హూపయో పహీనో , దిట్ఠూపయో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హూపయస్స పహీనత్తా, దిట్ఠూపయస్స పటినిస్సట్ఠత్తా అనూపయో పుగ్గలో కేన రాగేన గచ్ఛేయ్య, కేన దోసేన గచ్ఛేయ్య, కేన మోహేన గచ్ఛేయ్య, కేన మానేన గచ్ఛేయ్య, కాయ దిట్ఠియా గచ్ఛేయ్య, కేన ఉద్ధచ్చేన గచ్ఛేయ్య, కాయ విచికిచ్ఛాయ గచ్ఛేయ్య, కేహి అనుసయేహి గచ్ఛేయ్య – రత్తోతి వా దుట్ఠోతి వా మూళ్హోతి వా వినిబద్ధోతి వా పరామట్ఠోతి వా విక్ఖేపగతోతి వా అనిట్ఠఙ్గతోతి వా థామగతోతి వా. తే అభిసఙ్ఖారా పహీనా. అభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా గతియో కేన గచ్ఛేయ్య – నేరయికోతి వా తిరచ్ఛానయోనికోతి వా పేత్తివిసయికోతి వా మనుస్సోతి వా దేవోతి వా రూపీతి వా అరూపీతి వా సఞ్ఞీతి వా అసఞ్ఞీతి వా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీతి వా. సో హేతు నత్థి పచ్చయో నత్థి కారణం నత్థి, యేన గచ్ఛేయ్యాతి – స కేన గచ్ఛేయ్య అనూపయో సో.

తేనాహ భగవా –

"ధోనస్స హి నత్థి కుహిఞ్చి లోకే, పకప్పితా దిట్ఠి భవాభవేసు;

మాయఞ్చ మానఞ్చ పహాయ ధోనో, స కేన గచ్ఛేయ్య అనూపయో సో”తి.

౨౨. ఉపయో హి ధమ్మేసు ఉపేతి వాదం, అనూపయం కేన కథం వదేయ్య;

అత్తా నిరత్తా న హి తస్స అత్థి, అధోసి సో దిట్ఠిమిధేవ సబ్బం.

ఉపయో హి ధమ్మేసు ఉపేతి వాదన్తి. ఉపయాతి ద్వే ఉపయా – తణ్హూపయో చ దిట్ఠూపయో చ…పే॰… అయం తణ్హూపయో…పే॰… అయం దిట్ఠూపయో. తస్స తణ్హూపయో అప్పహీనో, దిట్ఠూపయో అప్పటినిస్సట్ఠో. తణ్హూపయస్స అప్పహీనత్తా , దిట్ఠూపయస్స అప్పటినిస్సట్ఠత్తా ధమ్మేసు వాదం ఉపేతి – రత్తోతి వా దుట్ఠోతి వా మూళ్హోతి వా వినిబద్ధోతి వా పరామట్ఠోతి వా విక్ఖేపగతోతి వా అనిట్ఠఙ్గతోతి వా థామగతోతి వా. తే అభిసఙ్ఖారా అప్పహీనా. అభిసఙ్ఖారానం అప్పహీనత్తా గతియా వాదం ఉపేతి. నేరయికోతి వా తిరచ్ఛానయోనికోతి వా పేత్తివిసయికోతి వా మనుస్సోతి వా దేవోతి వా రూపీతి వా అరూపీతి వా సఞ్ఞీతి వా అసఞ్ఞీతి వా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీతి వా వాదం ఉపేతి ఉపగచ్ఛతి గణ్హాతి పరామసతి అభినివిసతీతి – ఉపయో హి ధమ్మేసు ఉపేతి వాదం.

అనూపయం కేన కథం వదేయ్యాతి. ఉపయాతి ద్వే ఉపయా – తణ్హూపయో చ దిట్ఠూపయో చ…పే॰… అయం తణ్హూపయో…పే॰… అయం దిట్ఠూపయో. తస్స తణ్హూపయో పహీనో, దిట్ఠూపయో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హూపయస్స పహీనత్తా, దిట్ఠూపయస్స పటినిస్సట్ఠత్తా అనూపయం పుగ్గలం కేన రాగేన వదేయ్య, కేన దోసేన వదేయ్య, కేన మోహేన వదేయ్య, కేన మానేన వదేయ్య, కాయ దిట్ఠియా వదేయ్య, కేన ఉద్ధచ్చేన వదేయ్య, కాయ విచికిచ్ఛాయ వదేయ్య, కేహి అనుసయేహి వదేయ్య – రత్తోతి వా దుట్ఠోతి వా మూళ్హోతి వా వినిబద్ధోతి వా పరామట్ఠోతి వా విక్ఖేపగతోతి వా అనిట్ఠఙ్గతోతి వా థామగతోతి వా. తే అభిసఙ్ఖారా పహీనా. అభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా గతియో కేన వదేయ్య – నేరయికోతి వా…పే॰… నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీతి వా. నో హేతు నత్థి, పచ్చయో నత్థి, కారణం నత్థి, యేన వదేయ్య కథేయ్య భణేయ్య దీపయేయ్య వోహరేయ్యాతి – అనూపయం కేన కథం వదేయ్య.

అత్తా నిరత్తా న హి తస్స అత్థీతి. అత్తాతి అత్తానుదిట్ఠి నత్థి. **నిరత్తాతి** ఉచ్ఛేదదిట్ఠి నత్థి. **అత్తాతి** గహితం నత్థి. **నిరత్తాతి** ముఞ్చితబ్బం నత్థి. యస్సత్థి గహితం, తస్సత్థి ముఞ్చితబ్బం; యస్సత్థి ముఞ్చితబ్బం, తస్సత్థి గహితం. గహణం ముఞ్చనా సమతిక్కన్తో అరహా బుద్ధిపరిహానివీతివత్తో. సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో గతద్ధో గతదిసో జాతిమరణసంసారో, నత్థి తస్స పునబ్భవోతి – అత్తా నిరత్తా న హి తస్స అత్థి.

అధోసి సో దిట్ఠిమిధేవ సబ్బన్తి తస్స ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని. సో సబ్బదిట్ఠిగతం ఇధేవ అధోసి ధుని సన్ధుని నిద్ధుని పజహి వినోదేసి బ్యన్తిం అకాసి అనభావం గమేసీతి – అధోసి సో దిట్ఠిమిధేవ సబ్బం.

తేనాహ భగవా –

“ఉపయో హి ధమ్మేసు ఉపేతి వాదం, అనూపయం కేన కథం వదేయ్య;

అత్తా నిరత్తా న హి తస్స అత్థి, అధోసి సో దిట్ఠిమిధేవ సబ్బ”న్తి.

దుట్ఠట్ఠకసుత్తనిద్దేసో తతియో.

౪. సుద్ధట్ఠకసుత్తనిద్దేసో

అథ సుద్ధట్ఠకసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౨౩. పస్సామి సుద్ధం పరమం అరోగం, దిట్ఠేన సంసుద్ధి నరస్స హోతి;
ఏవాభిజానం పరమన్తి ఞత్వా, సుద్ధానుపస్సీతి పచ్చేతి ఞాణం.

పస్సామి సుద్ధం పరమం అరోగన్తి. పస్సామి సుద్ధన్తి పస్సామి సుద్ధం, దక్ఖామి సుద్ధం, ఓలోకేమి సుద్ధం, నిజ్ఝాయామి సుద్ధం, ఉపపరిక్ఖామి సుద్ధం. **పరమం అరోగన్తి** పరమం ఆరోగ్యప్పత్తం తాణప్పత్తం లేణప్పత్తం సరణప్పత్తం అభయప్పత్తం అచ్చుతప్పత్తం అమతప్పత్తం నిబ్బానప్పత్తన్తి – పస్సామి సుద్ధం పరమం అరోగం.

దిట్ఠేన సంసుద్ధి నరస్స హోతీతి. చక్ఖువిఞ్ఞాణం [చక్ఖువిఞ్ఞాణేన (సీ. స్యా.)] రూపదస్సనేన నరస్స సుద్ధి విసుద్ధి పరిసుద్ధి, ముత్తి విముత్తి పరిముత్తి హోతి, నరో సుజ్ఝతి విసుజ్ఝతి పరిసుజ్ఝతి, ముచ్చతి విముచ్చతి పరిముచ్చతీతి – దిట్ఠేన సంసుద్ధి నరస్స హోతి.

ఏవాభిజానం పరమన్తి ఞత్వాతి. ఏవం అభిజానన్తో ఆజానన్తో విజానన్తో పటివిజానన్తో పటివిజ్ఝన్తో. "ఇదం పరమం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవర"న్తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి – ఏవాభిజానం పరమన్తి ఞత్వా.

సుద్ధానుపస్సీతి పచ్చేతి ఞాణన్తి. యో సుద్ధం పస్సతి, సో సుద్ధానుపస్సీ, **పచ్చేతి ఞాణన్తి** చక్ఖువిఞ్ఞాణం రూపదస్సనేన ఞాణన్తి పచ్చేతి, మగ్గోతి పచ్చేతి, పథోతి పచ్చేతి, నియ్యానన్తి పచ్చేతీతి – సుద్ధానుపస్సీ పచ్చేతి ఞాణం.

తేనాహ భగవా –

"పస్సామి సుద్ధం పరమం అరోగం, దిట్ఠేన సంసుద్ధి నరస్స హోతి;
ఏవాభిజానం పరమన్తి ఞత్వా, సుద్ధానుపస్సీతి పచ్చేతి ఞాణ"న్తి.

౨౪. దిట్ఠేన చే సుద్ధి నరస్స హోతి, ఞాణేన వా సో పజహాతి దుక్ఖం;
అఞ్ఞేన సో సుజ్ఝతి సోపధీకో, దిట్ఠీ హి నం పావ తథా వదానం.

దిట్ఠేన చే సుద్ధి నరస్స హోతీతి. చక్ఖువిఞ్ఞాణం రూపదస్సనేన చే నరస్స సుద్ధి విసుద్ధి పరిసుద్ధి, ముత్తి విముత్తి పరిముత్తి హోతి, నరో సుజ్ఝతి విసుజ్ఝతి పరిసుజ్ఝతి, ముచ్చతి విముచ్చతి పరిముచ్చతీతి – దిట్ఠేన చే సుద్ధి నరస్స హోతి.

ఞాణేన వా సో పజహాతి దుక్ఖన్తి చక్ఖువిఞ్ఞాణం రూపదస్సనేన చే నరో జాతిదుక్ఖం పజహతి, జరాదుక్ఖం పజహతి, బ్యాధిదుక్ఖం పజహతి, మరణదుక్ఖం పజహతి, సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసదుక్ఖం పజహతీతి – ఞాణేన వా సో పజహాతి దుక్ఖం.

అఞ్ఞేన సో సుజ్ఝతి సోపధీకోతి. అఞ్ఞేన అసుద్ధిమగ్గేన మిచ్ఛాపటిపదాయ అనియ్యానికపథేన అఞ్ఞత్ర సతిపట్ఠానేహి అఞ్ఞత్ర సమ్మప్పధానేహి అఞ్ఞత్ర ఇద్ధిపాదేహి అఞ్ఞత్ర ఇన్ద్రియేహి అఞ్ఞత్ర బలేహి అఞ్ఞత్ర బోజ్ఝఙ్గేహి అఞ్ఞత్ర అరియా అట్ఠఙ్గికా మగ్గా నరో సుజ్ఝతి విసుజ్ఝతి పరిసుజ్ఝతి , ముచ్చతి విముచ్చతి పరిముచ్చతి. **సోపధీకో**తి సరాగో సదోసో సమోహో సమానో సతణ్హో సదిట్ఠి సకిలేసో సఉపాదానోతి – అఞ్ఞేన సో సుజ్ఝతి సోపధీకో.

దిట్ఠీ హి నం పావ తథా వదానన్తి. సావ దిట్ఠి తం పుగ్గలం పావదతి – ఇతి వాయం పుగ్గలో మిచ్ఛాదిట్ఠికో విపరీతదస్సనో. **తథా వదాన**న్తి తథా వదన్తం కథేన్తం భణన్తం దీపయన్తం వోహరన్తం. "సస్సతో లోకో , ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి తథా వదన్తం కథేన్తం భణన్తం దీపయన్తం వోహరన్తం. "అసస్సతో లోకో…పే.… అన్తవా లోకో… అనన్తవా లోకో… తం జీవం తం సరీరం… అఞ్ఞం జీవం అఞ్ఞం సరీరం… హోతి తథాగతో పరం మరణా… న హోతి తథాగతో పరం మరణా… హోతి చ న చ హోతి తథాగతో పరం మరణా… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి తథా వదన్తం కథేన్తం భణన్తం దీపయన్తం వోహరన్తన్తి – దిట్ఠీ హి నం పావ తథా వదానం .

తేనాహ భగవా –

"దిట్ఠేన చే సుద్ధి నరస్స హోతి, ఞాణేన వా సో పజహాతి దుక్ఖం;
అఞ్ఞేన సో సుజ్ఝతి సోపధీకో, దిట్ఠీ హి నం పావ తథా వదాన"న్తి.

౨౨. న బ్రాహ్మణో అఞ్ఞతో సుద్ధిమాహ, దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా;
పుఞ్ఞే చ పాపే చ అనూపలిత్తో, అత్తఞ్జహో నయిధ పకుబ్బమానో.

న బ్రాహ్మణో అఞ్ఞతో సుద్ధిమాహ దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వాతి. నాతి పటిక్ఖేపో. **బ్రాహ్మణో**తి సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో – సక్కాయదిట్ఠి బాహితా హోతి, విచికిచ్ఛా బాహితా హోతి, సీలబ్బతపరామాసో బాహితో హోతి , రాగో బాహితో హోతి, దోసో బాహితో హోతి, మోహో బాహితో హోతి, మానో బాహితో హోతి. బాహితాస్స హోన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సంకిలేసికా పోనోభవికా సదరా దుక్ఖవిపాకా ఆయతిం జాతిజరామరణియా.

బాహిత్వా సబ్బపాపకాని, [సభియాతి భగవా]
విమలో సాధుసమాహితో ఠితత్తో;
సంసారమతిచ్చ కేవలీ సో, అసితో [అనిస్సితో (స్యా.)] తాది పవుచ్చతే స బ్రహ్మా.

న బ్రాహ్మణో అఞ్ఞతో సుద్ధిమాహాతి. బ్రాహ్మణో అఞ్ఞేన అసుద్ధిమగ్గేన మిచ్ఛాపటిపదాయ అనియ్యానికపథేన అఞ్ఞత్ర సతిపట్ఠానేహి అఞ్ఞత్ర సమ్మప్పధానేహి అఞ్ఞత్ర ఇద్ధిపాదేహి అఞ్ఞత్ర ఇన్ద్రియేహి అఞ్ఞత్ర బలేహి అఞ్ఞత్ర బోజ్ఝఙ్గేహి అఞ్ఞత్ర అరియేన అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం, నాహ న కథేతి న భణతి న దీపయతి న వోహరతీతి – న బ్రాహ్మణో అఞ్ఞతో సుద్ధిమాహ.

దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వాతి. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిసుద్ధికా. తే ఏకచ్చానం రూపానం దస్సనం మఙ్గలం పచ్చేన్తి, ఏకచ్చానం రూపానం దస్సనం అమఙ్గలం పచ్చేన్తి. కతమేసం రూపానం దస్సనం మఙ్గలం పచ్చేన్తి? తే కాలతో

ఫుట్ఠహిత్వా అభిమఙ్గలగతాని రూపాని పస్సన్తి – చాటకసకుణం [వాతసకుణం (స్యా॰), చాపసకుణం (క॰)] పస్సన్తి, ఫుస్సవేళువలట్ఠిం పస్సన్తి, గబ్భినిత్థిం పస్సన్తి, కుమారకం ఖన్ధే ఆరోపేత్వా గచ్ఛన్తం పస్సన్తి, పుణ్ణఘటం పస్సన్తి, రోహితమచ్ఛం పస్సన్తి, ఆజఞ్ఞం పస్సన్తి, ఆజఞ్ఞరథం పస్సన్తి, ఉసభం పస్సన్తి, గోకపిలం పస్సన్తి. ఏవరూపానం రూపానం దస్సనం మఙ్గలం పచ్చేన్తి. కతమేసం రూపానం దస్సనం అమఙ్గలం పచ్చేన్తి? పలాలపుఞ్జం పస్సన్తి, తక్కఘటం పస్సన్తి, రిత్తఘటం పస్సన్తి, నటం పస్సన్తి, నగ్గసమణకం పస్సన్తి, ఖరం పస్సన్తి, ఖరయానం పస్సన్తి, ఏకయుత్తయానం పస్సన్తి , కాణం పస్సన్తి, కుణిం పస్సన్తి, ఖఞ్జం పస్సన్తి, పక్ఖహతం [పక్ఖపాదం (క॰)] పస్సన్తి, జిణ్ణకం పస్సన్తి, బ్యాధికం [బ్యాధితం (సీ॰)] పస్సన్తి. ఏవరూపానం రూపానం దస్సనం అమఙ్గలం పచ్చేన్తి. ఇమే తే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిసుద్ధికా. తే దిట్ఠేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి.

సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా సుతసుద్ధికా. తే ఏకచ్చానం సద్దానం సవనం మఙ్గలం పచ్చేన్తి, ఏకచ్చానం సద్దానం సవనం అమఙ్గలం పచ్చేన్తి. కతమేసం సద్దానం సవనం మఙ్గలం పచ్చేన్తి? తే కాలతో వుట్ఠహిత్వా అభిమఙ్గలగతాని సద్దాని సుణన్తి – వడ్ఢాతి వా వడ్ఢమానాతి వా పుణ్ణాతి వా ఫుస్సాతి వా అసోకాతి వా సుమనాతి వా సునక్ఖత్తాతి వా సుమఙ్గలాతి వా సిరీతి వా సిరీవడ్ఢాతి వా. ఏవరూపానం సద్దానం సవనం మఙ్గలం పచ్చేన్తి. కతమేసం సద్దానం సవనం అమఙ్గలం పచ్చేన్తి? కాణోతి వా కుణీతి వా ఖఞ్జోతి వా పక్ఖహతోతి వా జిణ్ణకోతి వా బ్యాధికోతి వా మతోతి వా ఛిన్దన్తి వా భిన్దన్తి వా దడ్ఢన్తి వా నట్ఠన్తి వా నత్థీతి వా. ఏవరూపానం సద్దానం సవనం అమఙ్గలం పచ్చేన్తి. ఇమే తే సమణబ్రాహ్మణా సుతసుద్ధికా. తే సుతేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి.

సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా సీలసుద్ధికా. తే సీలమత్తేన సంయమమత్తేన సంవరమత్తేన అవీతిక్కమమత్తేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి. సమణోముణ్డికాపుత్తో [సమణో మణ్డికాపుత్తో (సీ॰), సమణముణ్డికాపుత్తో (స్యా॰)] ఏవమాహ – “చతూహి ఖో అహం, గహపతి [థపతి (సీ॰ స్యా॰) ఏవముపరిపి], ధమ్మేహి సమన్నాగతం పురిసపుగ్గలం పఞ్ఞాపేమి సమ్పన్నకుసలం పరమకుసలం ఉత్తమపత్తిప్పత్తం సమణం అయోజ్ఝం. కతమేహి చతూహి? ఇధ, గహపతి, న కాయేన పాపకం కమ్మం కరోతి, న పాపకం వాచం భాసతి, న పాపకం సఙ్కప్పం సఙ్కప్పతి, న పాపకం ఆజీవం ఆజీవతి. ఇమేహి ఖో అహం, గహపతి, చతూహి ధమ్మేహి సమన్నాగతం పురిసపుగ్గలం పఞ్ఞాపేమి సమ్పన్నకుసలం పరమకుసలం ఉత్తమపత్తిప్పత్తం సమణం అయోజ్ఝం”. ఏవమేవ సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా సీలసుద్ధికా, తే సీలమత్తేన సంయమమత్తేన సంవరమత్తేన అవీతిక్కమమత్తేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి.

సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా వతసుద్ధికా. తే హత్థివతికా వా హోన్తి, అస్సవతికా వా హోన్తి, గోవతికా వా హోన్తి, కుక్కురవతికా వా హోన్తి, కాకవతికా వా హోన్తి, వాసుదేవవతికా వా హోన్తి, బలదేవవతికా వా హోన్తి, పుణ్ణభద్దవతికా వా హోన్తి, మణిభద్దవతికా వా హోన్తి, అగ్గివతికా వా హోన్తి, నాగవతికా వా హోన్తి, సుపణ్ణవతికా వా హోన్తి, యక్ఖవతికా వా హోన్తి, అసురవతికా వా హోన్తి, గన్ధబ్బవతికా వా హోన్తి, మహారాజవతికా వా హోన్తి, చన్దవతికా వా హోన్తి, సూరియవతికా వా హోన్తి, ఇన్దవతికా వా హోన్తి, బ్రహ్మవతికా వా హోన్తి, దేవవతికా వా హోన్తి, దిసావతికా వా హోన్తి. ఇమే తే సమణబ్రాహ్మణా వతసుద్ధికా. తే వతేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి.

సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా ముతసుద్ధికా. తే కాలతో వుట్ఠహిత్వా పథవిం ఆమసన్తి, హరితం ఆమసన్తి, గోమయం ఆమసన్తి, కచ్ఛపం ఆమసన్తి, ఫాలం అక్కమన్తి, తిలవాహం ఆమసన్తి, ఫుస్సతిలం ఖాదన్తి, ఫుస్సతేలం మక్ఖేన్తి, ఫుస్సదన్తకట్ఠం ఖాదన్తి, ఫుస్సమత్తికాయ న్హాయన్తి, ఫుస్ససాటకం నివాసేన్తి, ఫుస్సవేఠనం వేఠేన్తి. ఇమే తే సమణబ్రాహ్మణా ముతసుద్ధికా. తే ముతేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి. న బ్రాహ్మణో అఞ్ఞతో సుద్ధిమాహ.

దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వాతి. బ్రాహ్మణో దిట్ఠసుద్ధియాపి సుద్ధిం నాహ, సుతసుద్ధియాపి సుద్ధిం నాహ, సీలసుద్ధియాపి సుద్ధిం నాహ, వతసుద్ధియాపి సుద్ధిం నాహ, ముతసుద్ధియాపి సుద్ధిం నాహ న కథేతి న భణతి న దీపయతి న వోహరతీతి – న బ్రాహ్మణో అఞ్ఞతో సుద్ధిమాహ దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా.

పుఞ్ఞే చ పాపే చ అనూపలిత్తోతి. **పుఞ్ఞం** వుచ్చతి యం కిఞ్చి తేధాతుకం కుసలాభిసఙ్ఖారం, **అపుఞ్ఞం** వుచ్చతి సబ్బం అకుసలం. యతో పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా; ఏత్తావతా పుఞ్ఞే చ పాపే చ న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి అలిత్తో అపలిత్తో అనూపలిత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – పుఞ్ఞే చ పాపే చ అనూపలిత్తో.

అత్తఞ్జహో నయిధ పకుబ్బమానోతి. **అత్తఞ్జహో**తి అత్తదిట్ఠిజహో. **అత్తఞ్జహో**తి గాహం జహో [గాహజహో (సీ. స్యా.), అత్తగాహం జహో (క.)]. **అత్తఞ్జహో**తి తణ్హావసేన దిట్ఠివసేన గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం, సబ్బం తం చత్తం హోతి వన్తం ముత్తం పహీనం పటినిస్సట్ఠం. **నయిధ పకుబ్బమానో**తి పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారం వా అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారం వా ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారం వా అపకుబ్బమానో అజనయమానో అసఞ్జనయమానో అనిబ్బత్తయమానో అనభినిబ్బత్తయమానోతి – అత్తఞ్జహో నయిధ పకుబ్బమానో.

తేనాహ భగవా –

"న బ్రాహ్మణో అఞ్ఞతో సుద్ధిమాహ, దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా;
పుఞ్ఞే చ పాపే చ అనూపలిత్తో, అత్తఞ్జహో నయిధ పకుబ్బమానో"తి.

౨౬. **పురిమం పహాయ అపరం సితాసే, ఏజానుగా తే న తరన్తి సఙ్గం;**
తే ఉగ్గహాయన్తి నిరస్సజన్తి, కపీవ సాఖం పముఞ్చం [పముఖం (సీ. స్యా.)] **గహాయ.**

పురిమం పహాయ అపరం సితాసేతి. పురిమం సత్థారం పహాయ పరం సత్థారం నిస్సితా; పురిమం ధమ్మక్ఖానం పహాయ అపరం ధమ్మక్ఖానం నిస్సితా; పురిమం గణం పహాయ అపరం గణం నిస్సితా; పురిమం దిట్ఠిం పహాయ అపరం దిట్ఠిం నిస్సితా; పురిమం పటిపదం పహాయ అపరం పటిపదం నిస్సితా; పురిమం మగ్గం పహాయ అపరం మగ్గం నిస్సితా సన్నిస్సితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి – పురిమం పహాయ అపరం సితాసే.

ఏజానుగా తే న తరన్తి సఙ్గన్తి. ఏజా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **ఏజానుగాతి** ఏజానుగా ఏజానుగతా ఏజానుసటా ఏజాయ పన్నా పతితా అభిభూతా పరియాదిన్నచిత్తా. **తే న తరన్తి సఙ్గన్తి** రాగసఙ్గం దోససఙ్గం మోహసఙ్గం మానసఙ్గం దిట్ఠిసఙ్గం కిలేససఙ్గం దుచ్చరితసఙ్గం న తరన్తి న ఉత్తరన్తి న పతరన్తి న సమతిక్కమన్తి న వీతివత్తన్తీతి – ఏజానుగా తే న తరన్తి సఙ్గం.

తే ఉగ్గహాయన్తి నిరస్సజన్తీతి సత్థారం గణ్హన్తి, తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం సత్థారం గణ్హన్తి; ధమ్మక్ఖానం గణ్హన్తి , తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం ధమ్మక్ఖానం గణ్హన్తి; గణం గణ్హన్తి, తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం గణం గణ్హన్తి; దిట్ఠిం గణ్హన్తి, తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం దిట్ఠిం గణ్హన్తి; పటిపదం గణ్హన్తి, తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం పటిపదం గణ్హన్తి; మగ్గం గణ్హన్తి, తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం మగ్గం గణ్హన్తి; గణ్హన్తి చ ముఞ్చన్తి చ ఆదియన్తి చ నిరస్సజన్తి చాతి – తే ఉగ్గహాయన్తి నిరస్సజన్తి.

కపీవ సాఖం పముఞ్చం గహాయాతి. యథా మక్కటో అరఞ్ఞే పవనే చరమానో సాఖం గణ్హాతి, తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞం సాఖం గణ్హాతి. ఏవమేవ పుథుసమణబ్రాహ్మణా పుథుదిట్ఠిగతాని గణ్హన్తి చ ముఞ్చన్తి చ ఆదియన్తి చ నిరస్సజన్తి చాతి – కపీవ సాఖం పముఞ్చం గహాయ.

తేనాహ భగవా –

"పురిమం పహాయ అపరం సితాసే, ఏజానుగా తే న తరన్తి సఙ్గం;
తే ఉగ్గహాయన్తి నిరస్సజన్తి, కపీవ సాఖం పముఞ్చం గహాయా"తి.

౨౬. **సయం సమాదాయ వతాని జన్తు, ఉచ్చావచం గచ్ఛతి సఞ్ఞసత్తో;**
విద్వా చ వేదేహి సమేచ్చ ధమ్మం, న ఉచ్చావచం గచ్ఛతి భూరిపఞ్ఞో.

సయం సమాదాయ వతాని జన్తూతి. సయం సమాదాయాతి సామం సమాదాయ . **వతానీ**తి హత్థివతం వా అస్సవతం వా గోవతం వా కుక్కురవతం వా కాకవతం వా వాసుదేవవతం వా బలదేవవతం వా పుణ్ణభద్దవతం వా మణిభద్దవతం వా అగ్గివతం వా నాగవతం వా సుపణ్ణవతం వా యక్ఖవతం వా అసురవతం వా...పే.... దిసావతం వా ఆదాయ సమాదాయ ఆదియిత్వా సమాదియిత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా. **జన్తూ**తి సత్తో నరో ...పే.... మనుజోతి – సయం సమాదాయ వతాని జన్తు.

ఉచ్చావచం గచ్ఛతి సఞ్ఞసత్తోతి సత్థారతో సత్థారం గచ్ఛతి; ధమ్మక్ఖానతో ధమ్మక్ఖానం గచ్ఛతి; గణతో గణం గచ్ఛతి; దిట్ఠియా దిట్ఠిం గచ్ఛతి; పటిపదాయ పటిపదం గచ్ఛతి; మగ్గతో మగ్గం గచ్ఛతి. **సఞ్ఞసత్తో**తి కామసఞ్ఞాయ బ్యాపాదసఞ్ఞాయ విహింసాసఞ్ఞాయ దిట్ఠిసఞ్ఞాయ సత్తో విసత్తో ఆసత్తో లగ్గో లగ్గితో పలిబుద్ధో. యథా భిత్తిఖిలే వా నాగదన్తే వా భణ్డం సత్తం విసత్తం ఆసత్తం లగ్గం లగ్గితం పలిబుద్ధం, ఏవమేవ కామసఞ్ఞాయ బ్యాపాదసఞ్ఞాయ విహింసాసఞ్ఞాయ దిట్ఠిసఞ్ఞాయ సత్తో విసత్తో ఆసత్తో లగ్గో లగ్గితో పలిబుద్ధోతి – ఉచ్చావచం గచ్ఛతి సఞ్ఞసత్తో.

విద్వా చ వేదేహి సమేచ్చ ధమ్మన్తి. విద్వాతి విద్వా విజ్జాగతో ఞాణీ విభావీ మేధావీ. **వేదేహీతి వేదా** వుచ్చన్తి చతూసు మగ్గేసు ఞాణం పఞ్ఞా పఞ్ఞిన్ద్రియం పఞ్ఞాబలం ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గో వీమంసా విపస్సనా సమ్మాదిట్ఠి. తేహి వేదేహి

జాతిజరామరణస్స అన్తగతో అన్తప్పత్తో, కోటిగతో కోటిప్పత్తో, పరియన్తగతో పరియన్తప్పత్తో, వోసానగతో వోసానప్పత్తో, తాణగతో తాణప్పత్తో, లేణగతో లేణప్పత్తో, సరణగతో సరణప్పత్తో, అభయగతో అభయప్పత్తో, అచ్చుతగతో అచ్చుతప్పత్తో, అమతగతో అమతప్పత్తో, నిబ్బానగతో నిబ్బానప్పత్తో. వేదానం వా అన్తగతోతి **వేదగూ**, వేదేహి వా అన్తగతోతి వేదగూ, సత్తన్నం వా ధమ్మానం విదితత్తా వేదగూ. సక్కాయదిట్ఠి విదితా హోతి, విచికిచ్ఛా విదితా హోతి, సీలబ్బతపరామాసో విదితో హోతి, రాగో విదితో హోతి, దోసో విదితో హోతి, మోహో విదితో హోతి, మానో విదితో హోతి, విదితాస్స హోన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సంకిలేసికా పోనోభవికా సదరా దుక్ఖవిపాకా ఆయతిం జాతిజరామరణియా.

వేదాని విచేయ్య కేవలాని, [సభియాతి భగవా]

సమణానం యానీధత్థి [యానిపత్థి (సీ॰ స్యా॰) సు॰ ని॰ ౫౩౪] బ్రాహ్మణానం;

సబ్బవేదనాసు వీతరాగో, సబ్బం వేదమతిచ్చ వేదగూ సోతి.

విద్వా చ వేదేహి సమేచ్చ ధమ్మన్తి. సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం. సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; సబ్బే ధమ్మా అనత్తాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; సఙ్ఖారపచ్చయా విఞ్ఞాణన్తి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; విఞ్ఞాణపచ్చయా నామరూపన్తి...పే॰... నామరూపపచ్చయా సళాయతనన్తి... సళాయతనపచ్చయా ఫస్సోతి... ఫస్సపచ్చయా వేదనాతి... వేదనాపచ్చయా తణ్హాతి... తణ్హాపచ్చయా ఉపాదానన్తి... ఉపాదానపచ్చయా భవోతి... భవపచ్చయా జాతీతి... జాతిపచ్చయా జరామరణన్తి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; అవిజ్జానిరోధా సఙ్ఖారనిరోధోతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; సఙ్ఖారనిరోధా విఞ్ఞాణనిరోధోతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; విఞ్ఞాణనిరోధా నామరూపనిరోధోతి... నామరూపనిరోధా సళాయతననిరోధోతి... సళాయతననిరోధా ఫస్సనిరోధోతి... ఫస్సనిరోధా వేదనానిరోధోతి... వేదనానిరోధా తణ్హానిరోధోతి... తణ్హానిరోధా ఉపాదాననిరోధోతి... ఉపాదాననిరోధా భవనిరోధోతి... భవనిరోధా జాతినిరోధోతి... జాతినిరోధా జరామరణనిరోధోతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; ఇదం దుక్ఖన్తి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; అయం దుక్ఖసముదయోతి... అయం దుక్ఖనిరోధోతి... అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; ఇమే ఆసవాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; అయం ఆసవసముదయోతి... అయం ఆసవనిరోధోతి... అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; ఇమే ధమ్మా అభిఞ్ఞేయ్యాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం; ఇమే ధమ్మా పరిఞ్ఞేయ్యాతి... ఇమే ధమ్మా పహాతబ్బాతి... ఇమే ధమ్మా భావేతబ్బాతి ... ఇమే ధమ్మా సచ్ఛికాతబ్బాతి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం. ఛన్నం ఫస్సాయతనానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం. పఞ్చన్నం ఉపాదానక్ఖన్ధానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం. చతున్నం మహాభూతానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మం. యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మన్తి సమేచ్చ అభిసమేచ్చ ధమ్మన్తి – విద్వా చ వేదేహి సమేచ్చ ధమ్మం.

న ఉచ్చావచం గచ్ఛతి భూరిపఞ్ఞోతి న సత్థారతో సత్థారం గచ్ఛతి, న ధమ్మక్ఖానతో ధమ్మక్ఖానం గచ్ఛతి, న గణతో గణం గచ్ఛతి, న దిట్ఠియా దిట్ఠిం గచ్ఛతి, న పటిపదాయ పటిపదం గచ్ఛతి, న మగ్గతో మగ్గం గచ్ఛతి. **భూరిపఞ్ఞో**తి భూరిపఞ్ఞో

మహాపఞ్ఞో పుథుపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో. **భూరి** వుచ్చతి పథవీ. తాయ పథవిసమాయ పఞ్ఞాయ విపులాయ విత్థతాయ సమన్నాగతోతి – న ఉచ్చావచం గచ్ఛతి భూరిపఞ్ఞో.

తేనాహ భగవా –

"సయం సమాదాయ వతాని జన్తు, ఉచ్చావచం గచ్ఛతి సఞ్ఞసత్తో;
విద్వా చ వేదేహి సమేచ్చ ధమ్మం, న ఉచ్చావచం గచ్ఛతి భూరిపఞ్ఞో"తి.

౨౮. **స సబ్బధమ్మేసు విసేనిభూతో, యం కిఞ్చి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా;**
తమేవ దస్సిం వివటం చరన్తం, కేనీధ లోకస్మి వికప్పయేయ్య.

స సబ్బధమ్మేసు విసేనిభూతో యం కిఞ్చి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వాతి. **సేనా** వుచ్చతి మారసేనా. కాయదుచ్చరితం మారసేనా, వచీదుచ్చరితం మారసేనా, మనోదుచ్చరితం మారసేనా, రాగో మారసేనా, దోసో మారసేనా, మోహో మారసేనా, కోధో మారసేనా, ఉపనాహో…పే॰… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా మారసేనా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

"కామా తే పఠమా సేనా, దుతియా అరతి వుచ్చతి;
తతియా ఖుప్పిపాసా తే, చతుత్థీ తణ్హా వుచ్చతి.

"పఞ్చమీ థినమిద్ధం తే, ఛట్ఠా భీరూ పవుచ్చతి;
సత్తమీ విచికిచ్ఛా తే, మక్ఖో థమ్భో తే అట్ఠమో.

"లాభో సిలోకో సక్కారో, మిచ్ఛాలద్ధో చ యో యసో;
యో చత్తానం సముక్కంసే, పరే చ అవజానతి.

"ఏసా నముచి తే సేనా, కణ్హస్సాభిప్పహారినీ;
న నం అసురో జినాతి, జేత్వావ లభతే సుఖ"న్తి.

యతో చతూహి అరియమగ్గేహి సబ్బా చ మారసేనా సబ్బే చ పటిసేనికరా కిలేసా జితా చ పరాజితా చ భగ్గా విప్పలుగ్గా పరమ్ముఖా, సో వుచ్చతి విసేనిభూతో. సో దిట్ఠే విసేనిభూతో, సుతే విసేనిభూతో, ముతే విసేనిభూతో, విఞ్ఞాతే విసేనిభూతోతి – స సబ్బధమ్మేసు విసేనిభూతో యం కిఞ్చి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా.

తమేవ దస్సిం వివటం చరన్తన్తి. తమేవ సుద్ధదస్సిం విసుద్ధదస్సిం పరిసుద్ధదస్సిం వోదాతదస్సిం పరియోదాతదస్సిం. అథ వా, సుద్ధదస్సనం విసుద్ధదస్సనం పరిసుద్ధదస్సనం వోదాతదస్సనం పరియోదాతదస్సనం. **వివట**న్తి తణ్హాఛదనం దిట్ఠిఛదనం కిలేసఛదనం దుచ్చరితఛదనం అవిజ్జాఛదనం. తాని ఛదనాని వివటాని హోన్తి విద్ధంసితాని ఉగ్ఘాటితాని

సముగ్ఘాటితాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని. **చరన్తన్తి** చరన్తం విచరన్తం విహరన్తం ఇరియన్తం వత్తేన్తం పాలేన్తం యపేన్తం యాపేన్తన్తి – తమేవ దస్సిం వివటం చరన్తం.

కేనీధ లోకస్మి వికప్పయేయ్యాతి. కప్పాతి ద్వే కప్పా – తణ్హాకప్పో చ దిట్ఠికప్పో చ...పే.... అయం తణ్హాకప్పో...పే.... అయం దిట్ఠికప్పో. తస్స తణ్హాకప్పో పహీనో, దిట్ఠికప్పో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హాకప్పస్స పహీనత్తా దిట్ఠికప్పస్స పటినిస్సట్ఠత్తా కేన రాగేన కప్పేయ్య, కేన దోసేన కప్పేయ్య, కేన మోహేన కప్పేయ్య, కేన మానేన కప్పేయ్య, కాయ దిట్ఠియా కప్పేయ్య, కేన ఉద్ధచ్చేన కప్పేయ్య, కాయ విచికిచ్ఛాయ కప్పేయ్య, కేహి అనుసయేహి కప్పేయ్య – రత్తోతి వా దుట్ఠోతి వా మూళ్హోతి వా వినిబద్ధోతి వా పరామట్ఠోతి వా విక్ఖేపగతోతి వా అనిట్ఠఙ్గతోతి వా థామగతోతి వా. తే అభిసఙ్ఖారా పహీనా. అభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా గతియో కేన కప్పేయ్య – నేరయికోతి వా తిరచ్ఛానయోనికోతి వా పేత్తివిసయికోతి వా మనుస్సోతి వా దేవోతి వా రూపీతి వా అరూపీతి వా సఞ్ఞీతి వా అసఞ్ఞీతి వా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీతి వా. సో హేతు నత్థి, పచ్చయో నత్థి, కారణం నత్థి, యేన కప్పేయ్య వికప్పేయ్య వికప్పం ఆపజ్జేయ్య. **లోకస్మిన్తి** అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకేతి – కేనీధ లోకస్మిం వికప్పయేయ్య.

తేనాహ భగవా –

"స సబ్బధమ్మేసు విసేనిభూతో, యం కిఞ్చి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా;
తమేవ దస్సిం వివటం చరన్తం, కేనీధ లోకస్మి వికప్పయేయ్యా"తి.

౨౯. **న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తి, అచ్చన్తసుద్ధీతి న తే వదన్తి;**
ఆదానగన్థం గథితం విసజ్జ, ఆసం న కుబ్బన్తి కుహిఞ్చి లోకే.

న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తీతి. కప్పాతి ద్వే కప్పా – తణ్హాకప్పో చ దిట్ఠికప్పో చ...పే.... అయం తణ్హాకప్పో...పే.... అయం దిట్ఠికప్పో. తేసం తణ్హాకప్పో పహీనో, దిట్ఠికప్పో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హాకప్పస్స పహీనత్తా, దిట్ఠికప్పస్స పటినిస్సట్ఠత్తా తణ్హాకప్పం వా దిట్ఠికప్పం వా న కప్పేన్తి న జనేన్తి న సఞ్జనేన్తి న నిబ్బత్తేన్తి నాభినిబ్బత్తేన్తీతి – న కప్పయన్తి . **న పురేక్ఖరోన్తీతి. పురేక్ఖారాతి** ద్వే పురేక్ఖారా – తణ్హాపురేక్ఖారో చ దిట్ఠిపురేక్ఖారో చ...పే.... అయం తణ్హాపురేక్ఖారో...పే.... అయం దిట్ఠిపురేక్ఖారో. తేసం తణ్హాపురేక్ఖారో పహీనో, దిట్ఠిపురేక్ఖారో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హాపురేక్ఖారస్స పహీనత్తా, దిట్ఠిపురేక్ఖారస్స పటినిస్సట్ఠత్తా న తణ్హం వా న దిట్ఠిం వా పురతో కత్వా చరన్తి, న తణ్హాధజా న తణ్హాకేతూ న తణ్హాధిపతేయ్యా, న దిట్ఠిధజా న దిట్ఠికేతూ న దిట్ఠాధిపతేయ్యా, న తణ్హాయ వా న దిట్ఠియా వా పరివారితా చరన్తీతి – న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తి.

అచ్చన్తసుద్ధీతి న తే వదన్తీతి అచ్చన్తసుద్ధిం సంసారసుద్ధిం అకిరియదిట్ఠిం సస్సతవాదం న వదన్తి న కథేన్తి న భణన్తి న దీపయన్తి న వోహరన్తీతి – అచ్చన్తసుద్ధీతి న తే వదన్తి.

ఆదానగన్థం గథితం విసజ్జాతి. గన్థాతి చత్తారో గన్థా – అభిజ్ఝా కాయగన్థో, బ్యాపాదో కాయగన్థో, సీలబ్బతపరామాసో కాయగన్థో, ఇదంసచ్చాభినివేసో కాయగన్థో. అత్తనో దిట్ఠియా రాగో అభిజ్ఝా కాయగన్థో; పరవాదేసు ఆఘాతో అప్పచ్చయో బ్యాపాదో కాయగన్థో; అత్తనో సీలం వా వతం వా సీలవతం వా పరామసన్తీతి సీలబ్బతపరామాసో కాయగన్థో, అత్తనో దిట్ఠి ఇదంసచ్చాభినివేసో కాయగన్థో. కింకారణా వుచ్చతి ఆదానగన్థో? తేహి గన్థేహి రూపం ఆదియన్తి ఉపాదియన్తి గణ్హన్తి

పరామసన్తి అభినివిసన్తి; వేదనం...పే.... సఞ్ఞం... సఙ్ఖారే... విఞ్ఞాణం... గతిం ... ఉపపత్తిం... పటిసన్ధిం... భవం... సంసారవట్టం ఆదియన్తి ఉపాదియన్తి గణ్హన్తి పరామసన్తి అభినివిసన్తి. తంకారణా వుచ్చతి ఆదానగన్థో. **విసజ్జాతి** గన్థే వోసజ్జిత్వా వా – విసజ్జ. అథ వా గన్థే గధితే గన్థితే బన్ధే విబన్ధే ఆబన్ధే లగ్గే లగ్గితే పలిబుద్ధే బన్ధనే ఫోటయిత్వా – [ఘోటయిత్వా (స్యా॰)] విసజ్జ. యథా వయ్హం వా రథం వా సకటం వా సన్దమానికం వా సజ్జం విసజ్జం కరోన్తి వికోపేన్తి; ఏవమేవ గన్థే వోసజ్జిత్వా – విసజ్జ. అథ వా గన్థే గధితే గన్థితే బన్ధే విబన్ధే ఆబన్ధే లగ్గే లగ్గితే పలిబుద్ధే బన్ధనే ఫోటయిత్వా విసజ్జాతి – ఆదానగన్థం గధితం విసజ్జ.

ఆసం న కుబ్బన్తి కుహిఞ్చి లోకేతి. ఆసా వుచ్చతి తణ్హా యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **ఆసం న కుబ్బన్తీతి** ఆసం న కుబ్బన్తి న జనేన్తి న సఞ్జనేన్తి న నిబ్బత్తేన్తి న అభినిబ్బత్తేన్తి. **కుహిఞ్చీతి** కుహిఞ్చి కిమ్హిచి కత్థచి అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా అజ్ఝత్తబహిద్ధా వా. **లోకేతి** అపాయలోకే...పే.... ఆయతనలోకేతి – ఆసం న కుబ్బన్తి కుహిఞ్చి లోకే.

తేనాహ భగవా –

> “న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తి, అచ్చన్తసుద్ధీతి న తే వదన్తి;
> ఆదానగన్థం గధితం విసజ్జ, ఆసం న కుబ్బన్తి కుహిఞ్చి లోకే”తి.

> ౩౦. **సీమాతిగో బ్రాహ్మణో తస్స నత్థి, ఞత్వా చ దిస్వా చ సముగ్గహీతం;**
> **న రాగరాగీ న విరాగరత్తో, తస్సీధ నత్థి పరముగ్గహీతం.**

సీమాతిగో బ్రాహ్మణో తస్స నత్థి, ఞత్వా చ దిస్వా చ సముగ్గహీతన్తి. సీమాతి చతస్సో సీమాయో – సక్కాయదిట్ఠి, విచికిచ్ఛా, సీలబ్బతపరామాసో, దిట్ఠానుసయో, విచికిచ్ఛానుసయో, తదేకట్ఠా చ కిలేసా – అయం పఠమా సీమా. ఓళారికం కామరాగసఞ్ఞోజనం, పటిఘసఞ్ఞోజనం, ఓళారికో కామరాగానుసయో, పటిఘానుసయో, తదేకట్ఠా చ కిలేసా – అయం దుతియా సీమా. అనుసహగతం కామరాగసఞ్ఞోజనం, పటిఘసఞ్ఞోజనం, అనుసహగతో కామరాగానుసయో, పటిఘానుసయో, తదేకట్ఠా చ కిలేసా – అయం తతియా సీమా. రూపరాగో అరూపరాగో మానో ఉద్ధచ్చం అవిజ్జా, మానానుసయో భవరాగానుసయో అవిజ్జానుసయో, తదేకట్ఠా చ కిలేసా – అయం చతుత్థా సీమా. యతో చ చతూహి అరియమగ్గేహి ఇమా చతస్సో సీమాయో అతిక్కన్తో హోతి సమతిక్కన్తో వీతివత్తో, సో వుచ్చతి సీమాతిగో. **బ్రాహ్మణోతి** సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో – సక్కాయదిట్ఠి బాహితా హోతి, విచికిచ్ఛా బాహితా హోతి , సీలబ్బతపరామాసో బాహితో హోతి...పే.... అసితో తాది పవుచ్చతే స బ్రహ్మా. **తస్సాతి** అరహతో ఖీణాసవస్స.

ఞత్వాతి పరచిత్తఞాణేన వా ఞత్వా పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణేన వా ఞత్వా. **దిస్వాతి** మంసచక్ఖునా వా దిస్వా దిబ్బచక్ఖునా వా దిస్వా. **సీమాతిగో బ్రాహ్మణో తస్స నత్థి, ఞత్వా చ దిస్వా చ సముగ్గహీతన్తి**. తస్స ఇదం పరమం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం [విసేట్ఠం (సీ॰ స్యా॰)] పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరన్తి గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి – సీమాతిగో బ్రాహ్మణో తస్స నత్థి ఞత్వా చ దిస్వా చ సముగ్గహీతం.

న రాగరాగీ న విరాగరత్తోతి. **రాగరత్తా** వుచ్చన్తి యే పఞ్చసు కామగుణేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధా. విరాగరత్తా వుచ్చన్తి యే రూపావచరఅరూపావచరసమాపత్తీసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధా. **న రాగరాగీ న విరాగరత్తోతి** యతో కామరాగో చ రూపరాగో చ అరూపరాగో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా [అనభావకతా (సీ॰), అనభావంగతా (స్యా॰)] ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా. ఏత్తావతా న రాగరాగీ న విరాగరత్తో.

తస్సీధ నత్థి పరముగ్గహీతన్తి. **తస్సాతి** అరహతో ఖీణాసవస్స. తస్స ఇదం పరమం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరన్తి గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి – తస్సీధ నత్థి పరముగ్గహీతం.

తేనాహ భగవా –

“సీమాతిగో బ్రాహ్మణో తస్స నత్థి, ఞత్వా చ దిస్వా చ సముగ్గహీతం;
న రాగరాగీ న విరాగరత్తో, తస్సీధ నత్థి పరముగ్గహీత”న్తి.

సుద్ధట్ఠకసుత్తనిద్దేసో చతుత్థో.

౫. పరమట్ఠకసుత్తనిద్దేసో

అథ పరమట్ఠకసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౩౧. పరమన్తి దిట్ఠీసు పరిబ్బసానో, యదుత్తరిం కురుతే జన్తు లోకే;
హీనాతి అఞ్ఞే తతో సబ్బమాహ, తస్మా వివాదాని అవీతివత్తో.

పరమన్తి దిట్ఠీసు పరిబ్బసానోతి. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిగతికా. తే ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతానం అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం దిట్ఠిగతం “ఇదం పరమం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవర”న్తి గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా సకాయ సకాయ దిట్ఠియా వసన్తి పవసన్తి ఆవసన్తి పరివసన్తి. యథా ఆగారికా వా ఘరేసు వసన్తి, సాపత్తికా వా ఆపత్తీసు వసన్తి, సకిలేసా వా కిలేసేసు వసన్తి; ఏవమేవ సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిగతికా. తే ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతానం అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం దిట్ఠిగతం “ఇదం పరమం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవర”న్తి గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా సకాయ సకాయ దిట్ఠియా వసన్తి పవసన్తి [సంవసన్తి (స్యా.) నత్థి సీహళపోత్థకే] ఆవసన్తి పరివసన్తీతి – పరమన్తి దిట్ఠీసు పరిబ్బసానో.

యదుత్తరిం కురుతే జన్తు లోకేతి. **యద**న్తి యం. **ఉత్తరిం కురుతే**తి ఉత్తరిం కరోతి, అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం కరోతి “అయం సత్థా సబ్బఞ్ఞూ”తి ఉత్తరిం కరోతి, అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం కరోతి. “అయం ధమ్మో స్వాక్ఖాతో…, అయం గణో సుప్పటిపన్నో…, అయం దిట్ఠి భద్దికా…, అయం పటిపదా సుపఞ్ఞత్తా…, అయం మగ్గో నియ్యానికో”తి ఉత్తరిం కరోతి, అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం కరోతి నిబ్బత్తేతి అభినిబ్బత్తేతి. **జన్తూ**తి సత్తో నరో…పే.… మనుజో. **లోకే**తి అపాయలోకే…పే.… ఆయతనలోకేతి – యదుత్తరిం కురుతే జన్తు లోకే.

హీనాతి అఞ్ఞే తతో సబ్బమాహాతి అత్తనో సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఠపేత్వా సబ్బే పరప్పవాదే ఖిపతి ఉక్ఖిపతి పరిక్ఖిపతి. “సో సత్థా న సబ్బఞ్ఞూ, ధమ్మో న స్వాక్ఖాతో, గణో న సుప్పటిపన్నో, దిట్ఠి న భద్దికా, పటిపదా న సుపఞ్ఞత్తా, మగ్గో న నియ్యానికో, నత్థేత్థ సుద్ధి వా విసుద్ధి వా పరిసుద్ధి వా ముత్తి వా విముత్తి వా పరిముత్తి వా, నత్థేత్థ సుజ్ఝన్తి వా విసుజ్ఝన్తి వా పరిసుజ్ఝన్తి వా ముచ్చన్తి వా విముచ్చన్తి వా పరిముచ్చన్తి వా, హీనా నిహీనా ఓమకా లామకా ఛతుక్కా పరిత్తా”తి ఏవమాహ ఏవం కథేతి ఏవం భణతి ఏవం దీపయతి ఏవం వోహరతీతి – హీనాతి అఞ్ఞే తతో సబ్బమాహ.

తస్మా వివాదాని అవీతివత్తోతి. **తస్మా**తి తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా. **వివాదానీ**తి దిట్ఠికలహాని దిట్ఠిభణ్డనాని దిట్ఠివిగ్గహాని దిట్ఠివివాదాని దిట్ఠిమేధగాని చ. **అవీతివత్తో**తి అనతిక్కన్తో అసమతిక్కన్తో అవీతివత్తోతి – తస్మా వివాదాని అవీతివత్తో.

తేనాహ భగవా –

“పరమన్తి దిట్ఠీసు పరిబ్బసానో, యదుత్తరిం కురుతే జన్తు లోకే;

హీనాతి అఞ్ఞే తతో సబ్బమాహ, తస్మా వివాదాని అవీతివత్తో”తి.

౩౨. యదత్తనీ పస్సతి ఆనిసంసం, దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా;

తదేవ సో తత్థ సముగ్గహాయ, నిహీనతో పస్సతి సబ్బమఞ్ఞం.

యదత్తనీ పస్సతి ఆనిసంసం, దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వాతి. **యదత్తనీ**తి యం అత్తని. **అత్తా** వుచ్చతి దిట్ఠిగతం. అత్తనో దిట్ఠియా ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి – దిట్ఠధమ్మికఞ్చ ఆనిసంసం, సమ్పరాయికఞ్చ ఆనిసంసం. కతమో దిట్ఠియా దిట్ఠధమ్మికో ఆనిసంసో? యందిట్ఠికో సత్థా హోతి, తందిట్ఠికా సావకా హోన్తి. తందిట్ఠికం సత్థారం సావకా సక్కరోన్తి గరుం కరోన్తి మానేన్తి పూజేన్తి, లభతి చ తతోనిదానం చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం. అయం దిట్ఠియా దిట్ఠధమ్మికో ఆనిసంసో. కతమో దిట్ఠియా సమ్పరాయికో ఆనిసంసో? అయం దిట్ఠి అలం నాగత్తాయ వా సుపణ్ణత్తాయ వా యక్ఖత్తాయ వా అసురత్తాయ వా గన్ధబ్బత్తాయ వా మహారాజత్తాయ వా ఇన్దత్తాయ వా బ్రహ్మత్తాయ వా దేవత్తాయ వా; అయం దిట్ఠి అలం సుద్ధియా విసుద్ధియా పరిసుద్ధియా ముత్తియా విముత్తియా పరిముత్తియా; ఇమాయ దిట్ఠియా సుజ్ఝన్తి విసుజ్ఝన్తి పరిసుజ్ఝన్తి ముచ్చన్తి విముచ్చన్తి పరిముచ్చన్తి; ఇమాయ దిట్ఠియా సుజ్ఝిస్సామి విసుజ్ఝిస్సామి పరిసుజ్ఝిస్సామి ముచ్చిస్సామి విముచ్చిస్సామి పరిముచ్చిస్సామి ఆయతిం ఫలపాటికఙ్ఖీ హోతి. అయం దిట్ఠియా సమ్పరాయికో ఆనిసంసో. అత్తనో దిట్ఠియా ఇమే ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి, దిట్ఠసుద్ధియాపి ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి, సుతసుద్ధియాపి ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి, సీలసుద్ధియాపి ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి, వతసుద్ధియాపి ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి, ముతసుద్ధియాపి ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి – దిట్ఠధమ్మికఞ్చ ఆనిసంసం సమ్పరాయికఞ్చ ఆనిసంసం. కతమో ముతసుద్ధియా దిట్ఠధమ్మికో ఆనిసంసో? యందిట్ఠికో సత్థా హోతి తందిట్ఠికా సావకా హోన్తి…పే.… అయం ముతసుద్ధియా దిట్ఠధమ్మికో ఆనిసంసో. కతమో ముతసుద్ధియా సమ్పరాయికో ఆనిసంసో? అయం దిట్ఠి అలం నాగత్తాయ వా…పే.… అయం ముతసుద్ధియా సమ్పరాయికో ఆనిసంసో. ముతసుద్ధియాపి ఇమే ద్వే ఆనిసంసే పస్సతి దక్ఖతి ఓలోకేతి నిజ్ఝాయతి ఉపపరిక్ఖతీతి – యదత్తనీ పస్సతి ఆనిసంసం దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా.

తదేవ సో తత్థ సముగ్గహాయాతి. **తదేవా**తి తం దిట్ఠిగతం. **తత్థా**తి సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా. **సముగ్గహాయా**తి ఇదం పరమం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరన్తి గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వాతి – తదేవ సో తత్థ సముగ్గహాయ.

నిహీనతో పస్సతి సబ్బమఞ్ఞన్తి. అఞ్ఞం సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతో దిస్సతి పస్సతి దక్ఖతి ఓలోకేతి నిజ్ఝాయతి ఉపపరిక్ఖతీతి – నిహీనతో పస్సతి సబ్బమఞ్ఞం.

తేనాహ భగవా –

“యదత్తనీ పస్సతి ఆనిసంసం, దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా;

తదేవ సో తత్థ సముగ్గహాయ, నిహీనతో పస్సతి సబ్బమఞ్ఞ”న్తి.

33. తం వాపి [చాపి (సీ.)] **గన్థం కుసలా వదన్తి, యం నిస్సితో పస్సతి హీనమఞ్ఞం;**

తస్మా హి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా, సీలబ్బతం భిక్ఖు న నిస్సయేయ్య.

తం వాపి గన్థం కుసలా వదన్తీతి. కుసలాతి యే తే ఖన్ధకుసలా ధాతుకుసలా ఆయతనకుసలా పటిచ్చసముప్పాదకుసలా సతిపట్ఠానకుసలా సమ్మప్పధానకుసలా ఇద్ధిపాదకుసలా ఇన్ద్రియకుసలా బలకుసలా బోజ్ఝఙ్గకుసలా మగ్గకుసలా ఫలకుసలా నిబ్బానకుసలా, తే కుసలా ఏవం వదన్తి – "గన్థో ఏసో, లగ్గనం ఏతం, బన్ధనం ఏతం, పలిబోధో ఏసో"తి. ఏవం వదన్తి ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – తం వాపి గన్థం కుసలా వదన్తి.

యం నిస్సితో పస్సతి హీనమఞ్ఞన్తి. యం నిస్సితోతి యం సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం నిస్సితో సన్నిస్సితో అల్లీనో ఉపగతో అజ్ఝోసితో అధిముత్తో. **పస్సతి హీనమఞ్ఞన్తి** అఞ్ఞం సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతో దిస్సతి పస్సతి దక్ఖతి ఓలోకేతి నిజ్ఝాయతి ఉపనిజ్ఝాయతి ఉపపరిక్ఖతీతి – యం నిస్సితో పస్సతి హీనమఞ్ఞం.

తస్మా హి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా, సీలబ్బతం భిక్ఖు న నిస్సయేయ్యాతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా దిట్ఠం వా దిట్ఠసుద్ధిం వా సుతం వా సుతసుద్ధిం వా ముతం వా ముతసుద్ధిం వా సీలం వా సీలసుద్ధిం వా వతం వా వతసుద్ధిం వా న నిస్సయేయ్య న గణ్హేయ్య న పరామసేయ్య నాభినివేసేయ్యాతి – తస్మా హి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా సీలబ్బతం భిక్ఖు న నిస్సయేయ్య.

తేనాహ భగవా –

"తం వాపి గన్థం కుసలా వదన్తి, యం నిస్సితో పస్సతి హీనమఞ్ఞం;
తస్మా హి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా, సీలబ్బతం భిక్ఖు న నిస్సయేయ్యా"తి.

౩౮. **దిట్ఠిమ్పి లోకస్మిం న కప్పయేయ్య, ఞాణేన వా సీలవతేన వాపి;**
సమోతి అత్తానమనూపనేయ్య, హీనో న మఞ్ఞేథ విసేసి వాపి.

దిట్ఠిమ్పి లోకస్మిం న కప్పయేయ్య, ఞాణేన వా సీలవతేన వాపీతి. అట్ఠసమాపత్తిఞాణేన వా పఞ్చాభిఞ్ఞాఞాణేన వా మిచ్ఛాఞాణేన వా, సీలేన వా వతేన వా సీలబ్బతేన వా , దిట్ఠిం న కప్పయేయ్య న జనేయ్య న సఞ్జనేయ్య న నిబ్బత్తేయ్య న అభినిబ్బత్తేయ్య. **లోకస్మిన్తి** అపాయలోకే…పే॰… ఆయతనలోకేతి – దిట్ఠిమ్పి లోకస్మిం న కప్పయేయ్య ఞాణేన వా సీలవతేన వాపి.

సమోతి అత్తానమనూపనేయ్యాతి. సదిసోహమస్మీతి అత్తానం న ఉపనేయ్య జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునాతి – సమోతి అత్తానమనూపనేయ్య.

హీనో న మఞ్ఞేథ విసేసి వాపీతి. హీనోహమస్మీతి అత్తానం న ఉపనేయ్య జాతియా వా గోత్తేన వా…పే॰… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. సేయ్యోహమస్మీతి అత్తానం న ఉపనేయ్య జాతియా వా గోత్తేన వా…పే॰… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా

వత్థునాతి – హీనో న మఞ్ఞేథ విసేసి వాపి.

తేనాహ భగవా –

“దిట్ఠిమ్పి లోకస్మిం న కప్పయేయ్య, ఞాణేన వా సీలవతేన వాపి;
సమోతి అత్తానమనూపనేయ్య, హీనో న మఞ్ఞేథ విసేసి వాపీ”తి.

౩౫. **అత్తం పహాయ అనుపాదియానో, ఞాణేనపి నో నిస్సయం నో కరోతి;**
స వే వియత్తేసు న వగ్గసారీ, దిట్ఠిమ్పి సో న పచ్చేతి కిఞ్చి.

అత్తం పహాయ అనుపాదియానోతి. అత్తం పహాయాతి అత్తదిట్ఠిం పహాయ. **అత్తం పహాయాతి** గాహం [అత్తగాహం (సీ. క.)] పహాయ. **అత్తం పహాయాతి** తణ్హావసేన దిట్ఠివసేన గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వాతి – అత్తం పహాయ. **అనుపాదియానోతి** చతూహి ఉపాదానేహి అనుపాదియమానో అగణ్హమానో అపరామాసమానో అనభినివిసమానోతి – అత్తం పహాయ అనుపాదియానో.

ఞాణేనపి నో నిస్సయం నో కరోతీతి అట్ఠసమాపత్తిఞాణేన వా పఞ్చాభిఞ్ఞాఞాణేన వా మిచ్ఛాఞాణేన వా తణ్హానిస్సయం వా దిట్ఠినిస్సయం వా న కరోతి న జనేతి న సఞ్జనేతి న నిబ్బత్తేతి న అభినిబ్బత్తేతీతి – ఞాణేనపి నో నిస్సయం నో కరోతి.

స వే వియత్తేసు న వగ్గసారీతి స వే వియత్తేసు భిన్నేసు ద్వేజ్ఝాపన్నేసు ద్వేళ్హకజాతేసు నానాదిట్ఠికేసు నానాఖన్తికేసు నానారుచికేసు నానాలద్ధికేసు నానాదిట్ఠినిస్సయం నిస్సితేసు ఛన్దాగతిం గచ్ఛన్తేసు దోసాగతిం గచ్ఛన్తేసు మోహాగతిం గచ్ఛన్తేసు భయాగతిం గచ్ఛన్తేసు న ఛన్దాగతిం గచ్ఛతి న దోసాగతిం గచ్ఛతి న మోహాగతిం గచ్ఛతి న భయాగతిం గచ్ఛతి న రాగవసేన గచ్ఛతి న దోసవసేన గచ్ఛతి న మోహవసేన గచ్ఛతి న మానవసేన గచ్ఛతి న దిట్ఠివసేన గచ్ఛతి న ఉద్ధచ్చవసేన గచ్ఛతి న విచికిచ్ఛావసేన గచ్ఛతి న అనుసయవసేన గచ్ఛతి న వగ్గేహి ధమ్మేహి యాయతి నియ్యతి వుయ్హతి సంహరీయతీతి – స వే వియత్తేసు న వగ్గసారీ.

దిట్ఠిమ్పి సో న పచ్చేతి కిఞ్చీతి. తస్స ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని. సో కిఞ్చి దిట్ఠిగతం న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి – దిట్ఠిమ్పి సో న పచ్చేతి కిఞ్చి.

తేనాహ భగవా –

“అత్తం పహాయ అనుపాదియానో, ఞాణేనపి సో నిస్సయం నో కరోతి;
స వే వియత్తేసు న వగ్గసారీ, దిట్ఠిమ్పి సో న పచ్చేతి కిఞ్చీ”తి.

౩౬. **యస్సూభయన్తే పణిధీధ నత్థి, భవాభవాయ ఇధ వా హురం వా;**
నివేసనా తస్స న సన్తి కేచి, ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం.

యస్సూభయన్తే పణిధీధ నత్థి, భవాభవాయ ఇధ వా హురం వాతి యస్సాతి అరహతో ఖీణాసవస్స. **అన్తోతి** [అన్తాతి (స్యా.)] ఫస్సో ఏకో అన్తో, ఫస్ససముదయో దుతియో అన్తో; అతీతో ఏకో అన్తో, అనాగతో దుతియో అన్తో; సుఖా వేదనా ఏకో అన్తో, దుక్ఖా వేదనా దుతియో అన్తో; నామం ఏకో అన్తో, రూపం దుతియో అన్తో; ఛ అజ్ఝత్తికాని ఆయతనాని ఏకో అన్తో, ఛ బాహిరాని ఆయతనాని దుతియో అన్తో; సక్కాయో ఏకో అన్తో, సక్కాయసముదయో దుతియో అన్తో. **పణిధి** వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం.

భవాభవాయాతి భవాభవాయ కమ్మభవాయ పునబ్భవాయ కామభవాయ, కమ్మభవాయ కామభవాయ పునబ్భవాయ రూపభవాయ, కమ్మభవాయ రూపభవాయ పునబ్భవాయ అరూపభవాయ, కమ్మభవాయ అరూపభవాయ పునబ్భవాయ పునప్పునభవాయ పునప్పునగతియా పునప్పునఉపపత్తియా పునప్పునపటిసన్ధియా పునప్పునఅత్తభావాభినిబ్బత్తియా. **ఇధాతి** సకత్తభావో, **హురాతి** పరత్తభావో; **ఇధాతి** సకరూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణం, **హురాతి** పరరూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణం; **ఇధాతి** ఛ అజ్ఝత్తికాని ఆయతనాని, **హురాతి** ఛ బాహిరాని ఆయతనాని; **ఇధాతి** మనుస్సలోకో, **హురాతి** దేవలోకో ; **ఇధాతి** కామధాతు, **హురాతి** రూపధాతు అరూపధాతు; **ఇధాతి** కామధాతు రూపధాతు. **హురాతి** అరూపధాతు. **యస్సూభయన్తే పణిధీధ నత్థి భవాభవాయ ఇధ వా హురం వాతి.** యస్స ఉభో అన్తే చ భవాభవాయ చ ఇధ హురఞ్చ పణిధి తణ్హా నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – యస్సూభయన్తే పణిధీధ నత్థి భవాభవాయ ఇధ వా హురం వా.

నివేసనా తస్స న సన్తి కేచీతి. నివేసనాతి ద్వే నివేసనా – తణ్హానివేసనా చ దిట్ఠినివేసనా చ…పే.… అయం తణ్హానివేసనా…పే.… అయం దిట్ఠినివేసనా. **తస్సాతి** అరహతో ఖీణాసవస్స. **నివేసనా తస్స న సన్తి కేచీతి** నివేసనా తస్స న సన్తి కేచి నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – నివేసనా తస్స న సన్తి కేచి.

ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతన్తి. ధమ్మేసూతి ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతేసు. **నిచ్ఛేయ్యాతి** నిచ్ఛినిత్వా వినిచ్ఛినిత్వా విచినిత్వా పవిచినిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. **సముగ్గహీతన్తి** ఓధిగ్గాహో బిలగ్గాహో వరగ్గాహో కోట్ఠాసగ్గాహో ఉచ్చయగ్గాహో సముచ్చయగ్గాహో, “ఇదం సచ్చం తచ్ఛం తథం భూతం యాథావం అవిపరీత”న్తి గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి – ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం.

తేనాహ భగవా –

> “యస్సూభయన్తే పణిధీధ నత్థి, భవాభవాయ ఇధ వా హురం వా;
> నివేసనా తస్స న సన్తి కేచి, ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీత”న్తి.

౩౨. **తస్సీధ దిట్ఠే వ సుతే ముతే వా, పకప్పితా నత్థి అణూపి సఞ్ఞా;**
తం బ్రాహ్మణం దిట్ఠిమనాదియానం, కేనీధ లోకస్మిం వికప్పయేయ్య.

తస్సీధ దిట్ఠే వ సుతే ముతే వా, పకప్పితా నత్థి అణూపి సఞ్ఞాతి. తస్సాతి అరహతో ఖీణాసవస్స. తస్స దిట్ఠే వా దిట్ఠసుద్ధియా వా సుతే వా సుతసుద్ధియా వా ముతే వా ముతసుద్ధియా వా సఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమతా సఞ్ఞావికప్పాయేయ్యతా సఞ్ఞావిగ్గహేన సఞ్ఞాయ ఉట్ఠపితా సముట్ఠపితా కప్పితా పకప్పితా సఙ్ఖతా అభిసఙ్ఖతా సణ్ఠపితా, దిట్ఠి నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – తస్సీధ దిట్ఠే వ సుతే ముతే వా పకప్పితా నత్థి అణూపి సఞ్ఞా.

తం బ్రాహ్మణం దిట్ఠిమనాదియానన్తి. బ్రాహ్మణోతి సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో – సక్కాయదిట్ఠి బాహితా హోతి...పే.... అసితో తాది పవుచ్చతే స బ్రహ్మా. తం బ్రాహ్మణం దిట్ఠిమనాదియానన్తి. తం బ్రాహ్మణం దిట్ఠిమనాదియన్తం అగణ్హన్తం అపరామసన్తం అనభినివేసన్తన్తి – తం బ్రాహ్మణం దిట్ఠిమనాదియానం.

కేనీధ లోకస్మిం వికప్పయేయ్యాతి. కప్పాతి ద్వే కప్పా – తణ్హాకప్పో చ దిట్ఠికప్పో చ...పే.... అయం తణ్హాకప్పో...పే.... అయం దిట్ఠికప్పో. తస్స తణ్హాకప్పో పహీనో, దిట్ఠికప్పో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హాకప్పస్స పహీనత్తా, దిట్ఠికప్పస్స పటినిస్సట్ఠత్తా కేన రాగేన కప్పేయ్య కేన దోసేన కప్పేయ్య కేన మోహేన కప్పేయ్య కేన మానేన కప్పేయ్య కాయ దిట్ఠియా కప్పేయ్య కేన ఉద్ధచ్చేన కప్పేయ్య కాయ విచికిచ్ఛాయ కప్పేయ్య కేహి అనుసయేహి కప్పేయ్య – రత్తోతి వా దుట్ఠోతి వా మూళ్హోతి వా వినిబద్ధోతి వా పరామట్ఠోతి వా విక్ఖేపగతోతి వా అనిట్ఠఙ్గతోతి వా థామగతోతి వా. తే అభిసఙ్ఖారా పహీనా. అభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా గతియో కేన కప్పేయ్య – నేరయికోతి వా తిరచ్ఛానయోనికోతి వా పేత్తివిసయికోతి వా మనుస్సోతి వా దేవోతి వా రూపీతి వా అరూపీతి వా సఞ్ఞీతి వా అసఞ్ఞీతి వా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీతి వా. సో హేతు నత్థి పచ్చయో నత్థి కారణం నత్థి, యేన కప్పేయ్య వికప్పేయ్య వికప్పం ఆపజ్జేయ్య. **లోకస్మిన్తి** అపాయలోకే...పే.... ఆయతనలోకేతి – కేనీధ లోకస్మిం వికప్పయేయ్య.

తేనాహ భగవా –

"తస్సీధ దిట్ఠే వ సుతే ముతే వా, పకప్పితా నత్థి అణూపి సఞ్ఞా;
తం బ్రాహ్మణం దిట్ఠిమనాదియానం, కేనీధ లోకస్మిం వికప్పయేయ్యా"తి.

౩౮. **న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తి, ధమ్మాపి తేసం న పటిచ్ఛితాసే;**
న బ్రాహ్మణో సీలవతేన నేయ్యో, పారఙ్గతో న పచ్చేతి తాదీ.

న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తీతి. కప్పాతి ద్వే కప్పా – తణ్హాకప్పో చ దిట్ఠికప్పో చ. కతమో తణ్హాకప్పో? యావతా తణ్హాసఙ్ఖాతేన సీమకతం మరియాదికతం ఓధికతం పరియన్తకతం పరిగ్గహితం మమాయితం – "ఇదం మమం, ఏతం మమం, ఏత్తకం మమం, ఏత్తావతా మమం, మమ రూపా సద్దా గన్ధా రసా ఫోట్ఠబ్బా, అత్థరణా పావురణా దాసిదాసా [దాసీదాసా (స్యా. క.)] అజేళకా కుక్కుటసూకరా హత్థిగవాస్సవళవా ఖేత్తం వత్థు హిరఞ్ఞం సువణ్ణం గామనిగమరాజధానియో రట్ఠఞ్చ జనపదో చ కోసో చ కోట్ఠాగారఞ్చ, కేవలమ్పి మహాపథవిం తణ్హావసేన మమాయతి, యావతా అట్ఠసతతణ్హావిచరితం – అయం తణ్హాకప్పో. కతమో దిట్ఠికప్పో? వీసతివత్థుకా సక్కాయదిట్ఠి, దసవత్థుకా మిచ్ఛాదిట్ఠి, దసవత్థుకా అన్తగ్గాహికాదిట్ఠి, యా ఏవరూపా దిట్ఠి దిట్ఠిగతం దిట్ఠిగహనం దిట్ఠికన్తారం దిట్ఠివిసూకాయికం

దిట్ఠివిప్ఫన్దితం దిట్ఠిసఞ్ఞోజనం గాహో పటిగ్గాహో అభినివేసో పరామాసో కుమ్మగ్గో మిచ్ఛాపథో మిచ్ఛత్తం తిత్థాయతనం విపరియాసగ్గాహో [విపరియేసగ్గాహో (సీ. స్యా. క.)] విపరీతగ్గాహో విపల్లాసగ్గాహో మిచ్ఛాగాహో, అయాథావకస్మిం యాథావకన్తి గాహో, యావతా ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని – అయం దిట్ఠికప్పో. తేసం తణ్హాకప్పో పహీనో, దిట్ఠికప్పో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హాకప్పస్స పహీనత్తా, దిట్ఠికప్పస్స పటినిస్సట్ఠత్తా తణ్హాకప్పం వా దిట్ఠికప్పం వా న కప్పేన్తి న జనేన్తి న సఞ్జనేన్తి న నిబ్బత్తేన్తి న అభినిబ్బత్తేన్తీతి – న కప్పయన్తి.

న పురేక్ఖరోన్తీతి. **పురేక్ఖారా**తి ద్వే పురేక్ఖారా – తణ్హాపురేక్ఖారో చ దిట్ఠిపురేక్ఖారో చ...పే.... అయం తణ్హాపురేక్ఖారో...పే.... అయం దిట్ఠిపురేక్ఖారో. తేసం తణ్హాపురేక్ఖారో పహీనో, దిట్ఠిపురేక్ఖారో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హాపురేక్ఖారస్స పహీనత్తా, దిట్ఠిపురేక్ఖారస్స పటినిస్సట్ఠత్తా న తణ్హం వా న దిట్ఠిం వా పురతో కత్వా చరన్తి న తణ్హాధజా న తణ్హాకేతూ న తణ్హాధిపతేయ్యా న దిట్ఠిధజా న దిట్ఠికేతూ న దిట్ఠాధిపతేయ్యా. న తణ్హాయ వా న దిట్ఠియా వా పరివారేత్వా చరన్తీతి – న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తి.

ధమ్మాపి తేసం న పటిచ్ఛితాసేతి. **ధమ్మా** వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని. **తేస**న్తి తేసం అరహన్తానం ఖీణాసవానం. **న పటిచ్ఛితాసే**తి "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి న పటిచ్ఛితాసే. "అసస్సతో లోకో... అన్తవా లోకో... అనన్తవా లోకో... తం జీవం తం సరీరం... అఞ్ఞం జీవం అఞ్ఞం సరీరం... హోతి తథాగతో పరం మరణా... న హోతి తథాగతో పరం మరణా... హోతి చ న చ హోతి తథాగతో పరం మరణా... నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి న పటిచ్ఛితాసేతి – ధమ్మాపి తేసం న పటిచ్ఛితాసే.

న బ్రాహ్మణో సీలవతేన నేయ్యోతి. నాతి పటిక్ఖేపో. **బ్రాహ్మణో**తి సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో – సక్కాయదిట్ఠి బాహితా హోతి...పే.... అసితో తాది వుచ్చతే స బ్రహ్మా . **న బ్రాహ్మణో సీలవతేన నేయ్యో**తి. బ్రాహ్మణో సీలేన వా వతేన వా సీలబ్బతేన వా న యాయతి న నియ్యతి న వుయ్హతి న సంహరీయతీతి – న బ్రాహ్మణో సీలవతేన నేయ్యో.

పారఙ్గతో న పచ్చేతి తాదీతి. పారం వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. సో పారఙ్గతో పారప్పత్తో అన్తగతో అన్తప్పత్తో కోటిగతో కోటిప్పత్తో [విత్థారో] జాతిమరణసంసారో, నత్థి తస్స పునబ్భవోతి – పారఙ్గతో. **న పచ్చేతీ**తి సోతాపత్తిమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతి. సకదాగామిమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతి. అనాగామిమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతి. అరహత్తమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా, తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి – పారఙ్గతో న పచ్చేతి. **తాదీ**తి అరహా పఞ్చహాకారేహి తాదీ – ఇట్ఠానిట్ఠే తాదీ, చత్తావీతి తాదీ, తిణ్ణావీతి తాదీ, ముత్తావీతి తాదీ, తంనిద్దేసా తాదీ.

కథం అరహా ఇట్ఠానిట్ఠే తాదీ? అరహా లాభేపి తాదీ, అలాభేపి తాదీ, యసేపి తాదీ, అయసేపి తాదీ, పసంసాయపి తాదీ, నిన్దాయపి తాదీ, సుఖేపి తాదీ, దుక్ఖేపి తాదీ. ఏకచ్చే బాహం [అఙ్గం (సీ.)] గన్ధేన లిమ్పేయ్యుం, ఏకచ్చే బాహం [అఙ్గం (సీ.)] వాసియా తచ్ఛేయ్యుం – అముస్మిం నత్థి రాగో, అముస్మిం నత్థి పటిఘం, అనునయపటిఘవిప్పహీనో ఉగ్ఘాతినిఘాతివీతివత్తో అనురోధవిరోధసమతిక్కన్తో. ఏవం అరహా ఇట్ఠానిట్ఠే తాదీ.

కథం అరహా చత్తావీతి తాదీ? అరహతో రాగో చత్తో వన్తో ముత్తో పహీనో పటినిస్సట్ఠో. దోసో...పే.... మోహో... కోధో... ఉపనాహో... మక్ఖో... పళాసో... ఇస్సా... మచ్ఛరియం... మాయా... సాఠేయ్యం... థమ్భో... సారమ్భో... మానో... అతిమానో... మదో... పమాదో... సబ్బే కిలేసా... సబ్బే దుచ్చరితా... సబ్బే దరథా... సబ్బే పరిళాహా... సబ్బే సన్తాపా... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా చత్తా వన్తా ముత్తా పహీనా పటినిస్సట్ఠా. ఏవం అరహా చత్తావీతి తాదీ.

కథం అరహా తిణ్ణావీతి తాదీ? అరహా కామోఘం తిణ్ణో భవోఘం తిణ్ణో దిట్ఠోఘం తిణ్ణో అవిజ్జోఘం తిణ్ణో సబ్బం సంసారపథం తిణ్ణో ఉత్తిణ్ణో నిత్తిణ్ణో అతిక్కన్తో సమతిక్కన్తో వీతివత్తో . సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో జాతిమరణసంసారో, నత్థి తస్స పునబ్భవోతి. ఏవం అరహా తిణ్ణావీతి తాదీ.

కథం అరహా ముత్తావీతి తాదీ? అరహతో రాగా చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, దోసా చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, మోహా చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, కోధా...పే.... ఉపనాహా... మక్ఖా... పళాసా... ఇస్సాయ... మచ్ఛరియా... మాయాయ... సాఠేయ్యా... థమ్భా... సారమ్భా... మానా... అతిమానా... మదా... పమాదా... సబ్బకిలేసేహి... సబ్బదుచ్చరితేహి... సబ్బదరథేహి... సబ్బపరిళాహేహి... సబ్బసన్తాపేహి... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం. ఏవం అరహా ముత్తావీతి తాదీ.

కథం అరహా తంనిద్దేసా తాదీ? అరహా సీలే సతి సీలవాతి తంనిద్దేసా తాదీ; సద్ధాయ సతి సద్ధోతి తంనిద్దేసా తాదీ; వీరియే సతి వీరియవాతి తంనిద్దేసా తాదీ; సతియా సతి సతిమాతి తంనిద్దేసా తాదీ; సమాధిమ్హి సతి సమాహితోతి తంనిద్దేసా తాదీ; పఞ్ఞాయ సతి పఞ్ఞవాతి తంనిద్దేసా తాదీ; విజ్జాయ సతి తేవిజ్జోతి తంనిద్దేసా తాదీ; అభిఞ్ఞాయ సతి ఛళభిఞ్ఞోతి తంనిద్దేసా తాదీ. ఏవం అరహా తంనిద్దేసా తాదీతి – పారఙ్గతో న పచ్చేతి తాదీ.

తేనాహ భగవా –

“న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తి, ధమ్మాపి తేసం న పటిచ్ఛితాసే;
న బ్రాహ్మణో సీలవతేన నేయ్యో, పారఙ్గతో న పచ్చేతి తాదీ”తి.

పరమట్ఠకసుత్తనిద్దేసో పఞ్చమో.

౬. జరాసుత్తనిద్దేసో

అథ జరాసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౩౯. **అప్పం వత జీవితం ఇదం, ఓరం వస్ససతాపి మియ్యతి** [మీయతి (సీ.)] ;

యో చేపి అతిచ్చ జీవతి, అథ ఖో సో జరసాపి మియ్యతి.

అప్పం వత జీవితం ఇదన్తి. జీవితన్తి ఆయు ఠితి యపనా యాపనా ఇరియనా వత్తనా పాలనా జీవితం జీవితిన్ద్రియం. అపి చ, ద్వీహి కారణేహి అప్పకం జీవితం థోకం జీవితం – ఠితిపరిత్తతాయ వా అప్పకం జీవితం, సరసపరిత్తతాయ వా అప్పకం జీవితం. కథం ఠితిపరిత్తతాయ వా అప్పకం జీవితం? అతీతే చిత్తక్ఖణే జీవిత్థ, న జీవతి న జీవిస్సతి; అనాగతే చిత్తక్ఖణే జీవిస్సతి, న జీవతి న జీవిత్థ; పచ్చుప్పన్నే చిత్తక్ఖణే జీవతి, న జీవిత్థ న జీవిస్సతి.

"జీవితం అత్తభావో చ, సుఖదుక్ఖా చ కేవలా;
ఏకచిత్తసమాయుత్తా, లహుసో వత్తతే ఖణో.

"చుల్లాసీతిసహస్సాని, కప్పా తిట్ఠన్తి యే మరూ;
న త్వేవ తేపి జీవన్తి, ద్వీహి చిత్తేహి సంయుతా [సమోహితా (సీ. స్యా. క.)].

"యే నిరుద్ధా మరన్తస్స, తిట్ఠమానస్స వా ఇధ;
సబ్బేపి సదిసా ఖన్ధా, గతా అప్పటిసన్ధికా.

"అనన్తరా చ యే భగ్గా, యే చ భగ్గా అనాగతా;
తదన్తరే నిరుద్ధానం, వేసమం నత్థి లక్ఖణే.

"అనిబ్బత్తేన న జాతో, పచ్చుప్పన్నేన జీవతి;
చిత్తభగ్గా మతో లోకో, పఞ్ఞత్తి పరమత్థియా.

"యథా నిన్నా పవత్తన్తి, ఛన్దేన పరిణామితా;
అచ్ఛిన్నధారా వత్తన్తి, సళాయతనపచ్చయా.

"అనిధానగతా భగ్గా, పుఞ్జో నత్థి అనాగతే;
నిబ్బత్తా యే చ తిట్ఠన్తి, ఆరగ్గే సాసపూపమా.

"నిబ్బత్తానఞ్చ ధమ్మానం, భఙ్గో నేసం పురక్ఖతో;
పలోకధమ్మా తిట్ఠన్తి, పురాణేహి అమిస్సితా.

"అదస్సనతో ఆయన్తి, భఙ్గా గచ్ఛన్తి దస్సనం;

విజ్జుప్పాదోవ ఆకాసే, ఉప్పజ్జన్తి వయన్తి చా”తి.

ఏవం ఠితిపరిత్తతాయ అప్పకం జీవితం.

కథం సరసపరిత్తతాయ అప్పకం జీవితం? అస్సాసూపనిబద్ధం [అస్సాసూపనిబన్ధం (క॰)] జీవితం, పస్సాసూపనిబద్ధం జీవితం, అస్సాసపస్సాసూపనిబద్ధం జీవితం, మహాభూతూపనిబద్ధం జీవితం, కబళీకారాహారూపనిబద్ధం జీవితం, ఉస్మూపనిబద్ధం జీవితం, విఞ్ఞాణూపనిబద్ధం జీవితం. మూలమ్పి ఇమేసం దుబ్బలం, పుబ్బహేతూపి ఇమేసం దుబ్బలా, యే పచ్చయా తేపి దుబ్బలా, యేపి పభావికా తేపి దుబ్బలా, సహభూపి ఇమేసం దుబ్బలా, సమ్పయోగాపి ఇమేసం దుబ్బలా, సహజాపి ఇమేసం దుబ్బలా, యాపి పయోజికా సాపి దుబ్బలా. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఇమే నిచ్చదుబ్బలా, అఞ్ఞమఞ్ఞం అనవట్ఠితా ఇమే. అఞ్ఞమఞ్ఞం పరిపాతయన్తి ఇమే, అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హి నత్థి తాయితా, న చాపి ఠపేన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఇమే. యోపి నిబ్బత్తకో సో న విజ్జతి.

“న చ కేనచి కోచి హాయతి, గన్ధబ్బా చ ఇమే హి సబ్బసో;
పురిమేహి పభావికా ఇమే, యేపి పభావికా తే పురే మతా;
పురిమాపి చ పచ్ఛిమాపి చ, అఞ్ఞమఞ్ఞం న కదాచి మద్దసంసూ”తి.

ఏవం సరసపరిత్తతాయ అప్పకం జీవితం.

అపి చ, చాతుమహారాజికానం [చాతుమ్మహారాజికానం (సీ॰ స్యా॰)] దేవానం జీవితం ఉపాదాయ మనుస్సానం అప్పకం జీవితం పరిత్తం జీవితం థోకం జీవితం ఖణికం జీవితం లహుకం జీవితం ఇత్తరం జీవితం అనద్ధనీయం జీవితం నచిరట్ఠితికం జీవితం. తావతింసానం దేవానం…పే॰… యామానం దేవానం… తుసితానం దేవానం… నిమ్మానరతీనం దేవానం… పరనిమ్మితవసవత్తీనం దేవానం… బ్రహ్మకాయికానం దేవానం జీవితం ఉపాదాయ మనుస్సానం అప్పకం జీవితం పరిత్తం జీవితం థోకం జీవితం ఖణికం జీవితం లహుకం జీవితం ఇత్తరం జీవితం అనద్ధనీయం జీవితం నచిరట్ఠితికం జీవితం. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “అప్పమిదం, భిక్ఖవే, మనుస్సానం ఆయు, గమనియో సమ్పరాయో, మన్తాయ బోద్ధబ్బం, కత్తబ్బం కుసలం, చరితబ్బం బ్రహ్మచరియం, నత్థి జాతస్స అమరణం. యో, భిక్ఖవే, చిరం జీవతి, సో వస్ససతం అప్పం వా భియ్యో.

“అప్పమాయు మనుస్సానం, హీళేయ్య నం సుపోరిసో;
చరేయ్యాదిత్తసీసోవ నత్థి మచ్చుస్సనాగమో.

“అచ్చయన్తి అహోరత్తా, జీవితం ఉపరుజ్ఝతి;
ఆయు ఖియ్యతి మచ్చానం, కున్నదీనంవ ఓదక”న్తి.

అప్పం వత జీవితం ఇదం.

ఓరం వస్ససతాపి మియ్యతీతి. కలలకాలేపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, అబ్బుదకాలేపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, పేసికాలేపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, ఘనకాలేపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, పసాఖకాలేపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, జాతమత్తోపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, సూతిఘరేపి [పసూతిఘరే (స్యా॰), సూతికఘరే (క॰)] చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, అద్ధమాసికోపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, మాసికోపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, ద్వేమాసికోపి...పే॰... తేమాసికోపి... చతుమాసికోపి... పఞ్చమాసికోపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, ఛమాసికోపి... సత్తమాసికోపి... అట్ఠమాసికోపి... నవమాసికోపి... దసమాసికోపి... సంవచ్ఛరికోపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, ద్వేవస్సికోపి... తివస్సికోపి... చతువస్సికోపి... పఞ్చవస్సికోపి ... ఛవస్సికోపి... సత్తవస్సికోపి... అట్ఠవస్సికోపి... నవవస్సికోపి... దసవస్సికోపి... వీసతివస్సికోపి... తింసవస్సికోపి... చత్తారీసవస్సికోపి... పఞ్ఞాసవస్సికోపి... సట్ఠివస్సికోపి... సత్తతివస్సికోపి... అసీతివస్సికోపి... నవుతివస్సికోపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతీతి – ఓరం వస్ససతాపి మియ్యతి.

యో చేపి అతిచ్చ జీవతీతి. యో వస్ససతం అతిక్కమిత్వా జీవతి సో ఏకం వా వస్సం జీవతి, ద్వే వా వస్సాని జీవతి, తీణి వా వస్సాని జీవతి, చత్తారి వా వస్సాని జీవతి, పఞ్చ వా వస్సాని జీవతి...పే॰... దస వా వస్సాని జీవతి, వీసతి వా వస్సాని జీవతి, తింసం వా వస్సాని జీవతి, చత్తారీసం వా వస్సాని జీవతీతి – యో చేపి అతిచ్చ జీవతి. **అథ ఖో సో జరసాపి మియ్యతీతి**. యదా జిణ్ణో హోతి వుద్ధో మహల్లకో అద్ధగతో వయోఅనుప్పత్తో ఖణ్డదన్తో పలితకేసో విలూనం ఖలితసిరో [ఖలితం సిరో (సీ॰)] వలినం తిలకాహతగత్తో వఙ్కో భోగ్గో దణ్డపరాయనో, సో జరాయపి చవతి మరతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, నత్థి మరణమ్హా మోక్ఖో.

“ఫలానమివ పక్కానం, పాతో పతనతో [పపతతో (సీ॰)] భయం;
ఏవం జాతాన మచ్చానం, నిచ్చం మరణతో భయం.

“యథాపి కుమ్భకారస్స, కతా మత్తికభాజనా;
సబ్బే భేదనపరియన్తా, ఏవం మచ్చాన జీవితం.

“దహరా చ మహన్తా చ, యే బాలా యే చ పణ్డితా;
సబ్బే మచ్చువసం యన్తి, సబ్బే మచ్చుపరాయనా.

“తేసం మచ్చుపరేతానం, గచ్ఛతం పరలోకతో;
న పితా తాయతే పుత్తం, ఞాతీ వా పన ఞాతకే.

“పేక్ఖతఞ్ఞేవ ఞాతీనం, పస్స లాలప్పతం పుథు;
ఏకమేకోవ మచ్చానం, గోవజ్ఝో వియ నియ్యతి;
ఏవమబ్భాహతో లోకో, మచ్చునా చ జరాయ చా”తి.

అథ ఖో సో జరసాపి మియ్యతి.

తేనాహ భగవా –

> “అప్పం వత జీవితం ఇదం, ఓరం వస్ససతాపి మియ్యతి;
> యో చేపి అతిచ్చ జీవతి, అథ ఖో సో జరసాపి మియ్యతీ”తి.

౪౦. సోచన్తి జనా మమాయితే, న హి సన్తి నిచ్చా పరిగ్గహా;
వినాభావం సన్తమేవిదం, ఇతి దిస్వా నాగారమావసే.

సోచన్తి జనా మమాయితేతి. **జనాతి** ఖత్తియా చ బ్రాహ్మణా చ వేస్సా చ సుద్దా చ గహట్ఠా చ పబ్బజితా చ దేవా చ మనుస్సా చ. **మమత్తాతి** ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ…పే॰… ఇదం తణ్హామమత్తం…పే॰… ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. మమాయితం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి సోచన్తి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి సోచన్తి, అచ్ఛిన్నేపి సోచన్తి. మమాయితం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి సోచన్తి, విపరిణామన్తేపి సోచన్తి, విపరిణతేపి సోచన్తి కిలమన్తి పరిదేవన్తి ఉరత్తాళిం కన్దన్తి సమ్మోహం ఆపజ్జన్తీతి – సోచన్తి జనా మమాయితే.

న హి సన్తి నిచ్చా పరిగ్గహాతి. ద్వే పరిగ్గహా – తణ్హాపరిగ్గహో చ దిట్ఠిపరిగ్గహో చ…పే॰… అయం తణ్హాపరిగ్గహో…పే॰… అయం దిట్ఠిపరిగ్గహో. తణ్హాపరిగ్గహో అనిచ్చో సఙ్ఖతో పటిచ్చసముప్పన్నో ఖయధమ్మో వయధమ్మో విరాగధమ్మో నిరోధధమ్మో విపరిణామధమ్మో. దిట్ఠిపరిగ్గహోపి అనిచ్చో సఙ్ఖతో పటిచ్చసముప్పన్నో ఖయధమ్మో వయధమ్మో విరాగధమ్మో నిరోధధమ్మో విపరిణామధమ్మో. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “పస్సథ నో తుమ్హే, భిక్ఖవే, తం పరిగ్గహం య్వాయం పరిగ్గహో నిచ్చో ధువో సస్సతో అవిపరిణామధమ్మో సస్సతిసమం తథేవ ఠస్సతీ”తి? “నో హేతం, భన్తే”. “సాధు, భిక్ఖవే! అహమ్పి ఖో ఏతం, భిక్ఖవే, పరిగ్గహం న సమనుపస్సామి, య్వాయం పరిగ్గహో నిచ్చో ధువో సస్సతో అవిపరిణామధమ్మో సస్సతిసమం తథేవ ఠస్సతీ”తి. పరిగ్గహా నిచ్చా ధువా సస్సతా అవిపరిణామధమ్మా నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి న లబ్భన్తీతి – న హి సన్తి నిచ్చా పరిగ్గహా.

వినాభావం సన్తమేవిదన్తి. నానాభావే వినాభావే అఞ్ఞథాభావే సన్తే సంవిజ్జమానే ఉపలబ్భియమానే. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “అలం, ఆనన్ద! మా సోచి మా పరిదేవి. నను ఏతం, ఆనన్ద, మయా పటికచ్చేవ [పటిగచ్చేవ (సీ॰)] అక్ఖాతం – ‘సబ్బేహేవ పియేహి మనాపేహి నానాభావో వినాభావో అఞ్ఞథాభావో. తం కుతేత్థ, ఆనన్ద, లబ్భా – యం తం జాతం భూతం సఙ్ఖతం పలోకధమ్మం తం వత మా పలుజ్జీ’తి! నేతం ఠానం విజ్జతి. పురిమానం పురిమానం ఖన్ధానం ధాతూనం ఆయతనానం విపరిణామఞ్ఞథాభావా పచ్ఛిమా పచ్ఛిమా ఖన్ధా చ ధాతుయో చ ఆయతనాని చ పవత్తన్తీ”తి – వినాభావం సన్తమేవిదం.

ఇతి దిస్వా నాగారమావసేతి. **ఇతీతి** పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం. **ఇతీతి** ఇతి దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా మమత్తేసూతి – ఇతి దిస్వా. **నాగారమావసేతి** సబ్బం ఘరావాసపలిబోధం ఛిన్దిత్వా పుత్తదారపలిబోధం ఛిన్దిత్వా ఞాతిపలిబోధం ఛిన్దిత్వా మిత్తామచ్చపలిబోధం ఛిన్దిత్వా సన్నిధిపలిబోధం ఛిన్దిత్వా కేసమస్సుం ఓహారేత్వా కాసాయాని వత్థాని అచ్ఛాదేత్వా

అగారస్మా అనగారియం పబ్బజిత్వా అకిఞ్చనభావం ఉపగన్త్వా ఏకో చరేయ్య విహరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్యాతి – ఇతి దిస్వా నాగారమావసే.

తేనాహ భగవా –

"సోచన్తి జనా మమాయితే, న హి సన్తి నిచ్చా పరిగ్గహా;
వినాభావం సన్తమేవిదం, ఇతి దిస్వా నాగారమావసే"తి.

౪౧. **మరణేనపి తం పహీయతి** [పహియ్యతి (క.)] **యం పురిసో మమిదన్తి మఞ్ఞతి;**
ఏతమ్పి విదిత్వాన [ఏతం దిస్వాన (సీ. క.)] **పణ్డితో, న మమత్తాయ నమేథ మామకో.**

మరణేనపి తం పహీయతీతి. **మరణ**న్తి యా తేసం తేసం సత్తానం తమ్హా తమ్హా సత్తనికాయా చుతి చవనతా భేదో అన్తరధానం మచ్చుమరణం కాలంకిరియా ఖన్ధానం భేదో కళేవరస్స నిక్ఖేపో జీవితిన్ద్రియస్సుపచ్ఛేదో. **త**న్తి రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతం. **పహీయతీ**తి పహీయతి జహీయతి విజహీయతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి. భాసితమ్పి హేతం –

"పుబ్బేవ మచ్చం విజహన్తి భోగా, మచ్చోవ నే పుబ్బతరం జహాతి;
అసస్సతా భోగినో కామకామీ, తస్మా న సోచామహం సోకకాలే.

"ఉదేతి ఆపూరతి వేతి చన్దో, అత్థం గమేత్వాన పలేతి సూరియో;
విదితా మయా సత్తుక లోకధమ్మా, తస్మా న సోచామహం సోకకాలే"తి.

మరణేనపి తం పహీయతి. **యం పురిసో మమిదన్తి మఞ్ఞతీ**తి. **య**న్తి రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతం. **పురిసో**తి సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి వోహారో [లోకవోహారో (స్యా.)] నామం నామకమ్మం నామధేయ్యం నిరుత్తి బ్యఞ్జనం అభిలాపో. **మమిదన్తి మఞ్ఞతీ**తి తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి, దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి, మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి, కిలేసమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి, దుచ్చరితమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి, పయోగమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి, విపాకమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతీతి – యం పురిసో మమిదన్తి మఞ్ఞతి.

ఏతమ్పి విదిత్వాన పణ్డితోతి. ఏతం ఆదీనవం ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా మమత్తేసూతి, ఏతమ్పి విదిత్వా పణ్డితో ధీరో పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీతి – ఏతమ్పి విదిత్వాన పణ్డితో.

న మమత్తాయ నమేథ మామకోతి. **మమత్తా**తి ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ…పే.… ఇదం తణ్హామమత్తం…పే.… ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. **మామకో**తి బుద్ధమామకో ధమ్మమామకో సఙ్ఘమామకో. సో భగవన్తం మమాయతి, భగవా తం పుగ్గలం పరిగ్గణ్హాతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "యే తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ కుహా థద్ధా [బద్ధా (క.) ఇతివు. ౧౦౮] లపా సిఙ్గీ ఉన్నళా అసమాహితా, న మే తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ మామకా; అపగతా చ తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ ఇమస్మా

ధమ్మవినయా. న చ తే ఇమస్మిం ధమ్మవినయే వుద్ధిం విరూళ్హిం వేపుల్లం ఆపజ్జన్తి. యే చ ఖో తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ నిక్కుహా నిల్లపా ధీరా అత్థద్ధా సుసమాహితా, తే ఖో మే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ మామకా; అనపగతా చ తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ ఇమస్మా ధమ్మవినయా. తే చ ఇమస్మిం ధమ్మవినయే వుద్ధిం విరూళ్హిం వేపుల్లం ఆపజ్జన్తి".

"కుహా థద్ధా లపా సిఙ్గీ, ఉన్నళా అసమాహితా;
న తే ధమ్మే విరూహన్తి, సమ్మాసమ్బుద్ధదేసితే.

"నిక్కుహా నిల్లపా ధీరా, అత్థద్ధా సుసమాహితా;
తే వే ధమ్మే విరూహన్తి, సమ్మాసమ్బుద్ధదేసితే".

న మమత్తాయ నమేథ మామకోతి. మామకో తణ్హామమత్తం పహాయ దిట్ఠిమమత్తం పటినిస్సజ్జిత్వా మమత్తాయ న నమేయ్య న ఓనమేయ్య, న తంనిన్నో అస్స న తప్పోణో న తప్పబ్భారో న తదధిముత్తో న తదధిపతేయ్యోతి – న మమత్తాయ నమేథ మామకో.

తేనాహ భగవా –

"మరణేనపి తం పహీయతి, యం పురిసో మమిదన్తి మఞ్ఞతి;
ఏతమ్పి విదిత్వాన పణ్డితో, న మమత్తాయ నమేథ మామకో"తి.

౪౨. **సుపినేన యథాపి సఙ్గతం, పటిబుద్ధో పురిసో న పస్సతి;**
ఏవమ్పి పియాయితం జనం, పేతం కాలఙ్కతం [కాలకతం (సీ. స్యా.)] **న పస్సతి.**

సుపినేన యథాపి సఙ్గతన్తి. సఙ్గతం సమాగతం సమాహితం సన్నిపతితన్తి – సుపినేన యథాపి సఙ్గతం. **పటిబుద్ధో పురిసో న పస్సతీ**తి యథా పురిసో సుపినగతో చన్దం పస్సతి, సూరియం పస్సతి, మహాసముద్దం పస్సతి, సినేరుం పబ్బతరాజానం పస్సతి, హత్థిం పస్సతి, అస్సం పస్సతి, రథం పస్సతి, పత్తిం పస్సతి, సేనాబ్యూహం పస్సతి, ఆరామరామణేయ్యకం పస్సతి, వనరామణేయ్యకం…పే.… భూమిరామణేయ్యకం… పోక్ఖరణీరామణేయ్యకం పస్సతి; పటిబుద్ధో న కిఞ్చి పస్సతీతి – పటిబుద్ధో పురిసో న పస్సతి.

ఏవమ్పి పియాయితం జనన్తి. ఏవన్తి ఓపమ్మసమ్పటిపాదనం. **పియాయితం జన**న్తి మమాయితం జనం మాతరం వా పితరం వా భాతరం వా భగినిం వా పుత్తం వా ధీతరం వా మిత్తం వా అమచ్చం వా ఞాతిం వా సాలోహితం వాతి – ఏవమ్పి పియాయితం జనం.

పేతం కాలఙ్కతం న పస్సతీతి. **పేతో** వుచ్చతి మతో. కాలఙ్కతం న పస్సతి న దక్ఖతి నాధిగచ్ఛతి న విన్దతి న పటిలభతీతి – పేతం కాలఙ్కతం న పస్సతి.

తేనాహ భగవా –

“సుపినేన యథాపి సఙ్గతం, పటిబుద్ధో పురిసో న పస్సతి;
ఏవమ్పి పియాయితం జనం, పేతం కాలఙ్కతం న పస్సతీ”తి.

౪౩. **దిట్ఠాపి సుతాపి తే జనా, యేసం నామమిదం పవుచ్చతి;**
నామంయేవావసిస్సతి , [నామమేవా’వసిస్సతి (సీ. స్యా.)] **అక్ఖేయ్యం పేతస్స జన్తునో.**

దిట్ఠాపి సుతాపి తే జనాతి. దిట్ఠాతి యే చక్ఖువిఞ్ఞాణాభిసమ్భూతా. **సుతాతి** యే సోతవిఞ్ఞాణాభిసమ్భూతా . **తే జనాతి** ఖత్తియా చ బ్రాహ్మణా చ వేస్సా చ సుద్దా చ గహట్ఠా చ పబ్బజితా చ దేవా చ మనుస్సా చాతి – దిట్ఠాపి సుతాపి తే జనా.

యేసం నామమిదం పవుచ్చతీతి. యేసన్తి యేసం ఖత్తియానం బ్రాహ్మణానం వేస్సానం సుద్దానం గహట్ఠానం పబ్బజితానం దేవానం మనుస్సానం. **నామన్తి** సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి వోహారో నామం నామకమ్మం నామధేయ్యం నిరుత్తి బ్యఞ్జనం అభిలాపో. **పవుచ్చతీతి** వుచ్చతి పవుచ్చతి కథీయతి భణీయతి దీపీయతి వోహరీయతీతి – యేసం నామమిదం పవుచ్చతి.

నామంయేవావసిస్సతి అక్ఖేయ్యన్తి. రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతం పహీయతి జహీయతి విజహీయతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతి, నామంయేవావసిస్సతి. **అక్ఖేయ్యన్తి.** అక్ఖాతుం కథేతుం భణితుం దీపయితుం వోహరితున్తి – నామం ఏవావసిస్సతి అక్ఖేయ్యం. **పేతస్స జన్తునోతి. పేతస్సాతి** మతస్స కాలఙ్కతస్స. **జన్తునోతి** సత్తస్స నరస్స మానవస్స పోసస్స పుగ్గలస్స జీవస్స జాగుస్స జన్తుస్స ఇన్దగుస్స మనుజస్సాతి – పేతస్స జన్తునో.

తేనాహ భగవా –

“దిట్ఠాపి సుతాపి తే జనా, యేసం నామమిదం పవుచ్చతి;
నామంయేవావసిస్సతి, అక్ఖేయ్యం పేతస్స జన్తునో”తి.

౪౪. **సోకప్పరిదేవమచ్ఛరం , న పజహన్తి గిద్ధా మమాయితే;**
తస్మా మునయో పరిగ్గహం, హిత్వా అచరింసు ఖేమదస్సినో.

సోకప్పరిదేవమచ్ఛరం న పజహన్తి గిద్ధా మమాయితేతి. సోకోతి ఞాతిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స భోగబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స రోగబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స సీలబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స దిట్ఠిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన బ్యసనేన సమన్నాగతస్స అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన దుక్ఖధమ్మేన ఫుట్ఠస్స సోకో సోచనా సోచితత్తం అన్తోసోకో అన్తోపరిసోకో అన్తోదాహో అన్తోపరిదాహో [అన్తోడాహో అన్తోపరిడాహో (స్యా.)] చేతసో పరిజ్ఝాయనా దోమనస్సం సోకసల్లం. **పరిదేవోతి** ఞాతిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స…పే.… దిట్ఠిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన బ్యసనేన సమన్నాగతస్స అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన దుక్ఖధమ్మేన ఫుట్ఠస్స ఆదేవో పరిదేవో ఆదేవనా పరిదేవనా ఆదేవితత్తం పరిదేవితత్తం వాచా పలాపో విప్పలాపో లాలప్పో లాలప్పాయనా లాలప్పాయితత్తం. **మచ్ఛరియన్తి** పఞ్చ మచ్ఛరియాని – ఆవాసమచ్ఛరియం , కులమచ్ఛరియం, లాభమచ్ఛరియం, వణ్ణమచ్ఛరియం , ధమ్మమచ్ఛరియం. యం ఏవరూపం మచ్ఛరియం మచ్ఛరాయనా మచ్ఛరాయితత్తం వేవిచ్ఛం కదరియం కటుకఞ్చుకతా అగ్గహితత్తం చిత్తస్స – ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. అపి చ ఖన్ధమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం, ధాతుమచ్ఛరియమ్పి

మచ్ఛరియం, ఆయతనమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం గాహో – ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. గేధో వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **మమత్తాతి** ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ ...పే.... ఇదం తణ్హామమత్తం...పే.... ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. మమాయితం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి సోచన్తి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి సోచన్తి, అచ్ఛిన్నేపి సోచన్తి, మమాయితం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి సోచన్తి, విపరిణామన్తేపి సోచన్తి, విపరిణతేపి సోచన్తి, మమాయితం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి పరిదేవన్తి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి పరిదేవన్తి, అచ్ఛిన్నేపి పరిదేవన్తి. మమాయితం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి పరిదేవన్తి, విపరిణామన్తేపి పరిదేవన్తి, విపరిణతేపి పరిదేవన్తి. మమాయితం వత్థుం రక్ఖన్తి గోపేన్తి పరిగ్గణ్హన్తి మమాయన్తి మచ్ఛరాయన్తి; మమాయితస్మిం వత్థుస్మిం సోకం న జహన్తి, పరిదేవం న జహన్తి, మచ్ఛరియం న జహన్తి, గేధం న జహన్తి నప్పజహన్తి న వినోదేన్తి న బ్యన్తిం కరోన్తి న అనభావం గమేన్తీతి – సోకప్పరిదేవమచ్ఛరం నప్పజహన్తి గిద్ధా మమాయితే.

తస్మా మునయో పరిగ్గహం, హిత్వా అచరింసు ఖేమదస్సినోతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా ఏతం ఆదీనవం సమ్పస్సమానా మమత్తేసూతి – తస్మా. **మునయోతి మోనం** వుచ్చతి ఞాణం. యా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి. తేన ఞాణేన సమన్నాగతా మునయో మోనప్పత్తా. తీణి మోనేయ్యాని – కాయమోనేయ్యం, వచీమోనేయ్యం, మనోమోనేయ్యం...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. **పరిగ్గహోతి** ద్వే పరిగ్గహా – తణ్హాపరిగ్గహో చ దిట్ఠిపరిగ్గహో చ...పే.... అయం తణ్హాపరిగ్గహో...పే.... అయం దిట్ఠిపరిగ్గహో. మునయో తణ్హాపరిగ్గహం పరిచ్చజిత్వా దిట్ఠిపరిగ్గహం పటినిస్సజ్జిత్వా చజిత్వా పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వా అచరింసు విహరింసు ఇరియింసు వత్తింసు పాలింసు యపింసు యాపింసు. **ఖేమదస్సినోతి ఖేమం** వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. **ఖేమదస్సినోతి** ఖేమదస్సినో తాణదస్సినో లేణదస్సినో సరణదస్సినో అభయదస్సినో అచ్చుతదస్సినో అమతదస్సినో నిబ్బానదస్సినోతి – తస్మా మునయో పరిగ్గహం హిత్వా అచరింసు ఖేమదస్సినో.

తేనాహ భగవా –

"సోకప్పరిదేవమచ్ఛరం, న జహన్తి గిద్ధా మమాయితే;
తస్మా మునయో పరిగ్గహం, హిత్వా అచరింసు ఖేమదస్సినో"తి.

౪౨. **పతిలీనచరస్స భిక్ఖునో, భజమానస్స వివిత్తమాసనం;**
సామగ్గియమాహు తస్స తం, యో అత్తానం భవనే న దస్సయే.

పతిలీనచరస్స భిక్ఖునోతి. పతిలీనచరా వుచ్చన్తి సత్త సేక్ఖా [సేఖా (సీ. స్యా.)]. అరహా పతిలీనో. కింకారణా పతిలీనచరా వుచ్చన్తి సత్త సేక్ఖా? తే తతో తతో చిత్తం పతిలీనేన్తా పతికుటేన్తా పతివట్టేన్తా సన్నిరుద్ధన్తా [సన్నిరుమ్భేన్తా (సీ.)] సన్నిగ్గణ్హన్తా సన్నివారేన్తా రక్ఖన్తా గోపేన్తా చరన్తి విచరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తేన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తి, చక్ఖుద్వారే చిత్తం పతిలీనేన్తా పతికుటేన్తా పతివట్టేన్తా సన్నిరుద్ధన్తా సన్నిగ్గణ్హన్తా సన్నివారేన్తా రక్ఖన్తా గోపేన్తా చరన్తి విచరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తేన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తి, సోతద్వారే చిత్తం...పే.... ఘానద్వారే చిత్తం... జివ్హాద్వారే చిత్తం... కాయద్వారే చిత్తం...

మనోద్వారే చిత్తం పతిలీనేన్తా పతికుటేన్తా పతివట్టేన్తా సన్నిరుద్ధన్తా సన్నిగ్గణ్హన్తా సన్నివారేన్తా రక్ఖన్తా గోపేన్తా చరన్తి విచరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తేన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తి. యథా కుక్కుటపత్తం వా న్హారుదద్దులం వా అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తం పతిలీయతి పతికుటతి పతివట్టతి న సమ్పసారియతి; ఏవమేవ తతో తతో చిత్తం పతిలీనేన్తా పతికుటేన్తా పతివట్టేన్తా సన్నిరుద్ధన్తా సన్నిగ్గణ్హన్తా సన్నివారేన్తా రక్ఖన్తా గోపేన్తా చరన్తి విచరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తేన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తి, చక్ఖుద్వారే చిత్తం...పే॰... సోతద్వారే చిత్తం... ఘానద్వారే చిత్తం... జివ్హాద్వారే చిత్తం... కాయద్వారే చిత్తం... మనోద్వారే చిత్తం పతిలీనేన్తా పతికుటేన్తా పతివట్టేన్తా సన్నిరుద్ధన్తా సన్నిగ్గణ్హన్తా సన్నివారేన్తా రక్ఖన్తా గోపేన్తా చరన్తి విచరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తేన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తి. తంకారణా పతిలీనచరా వుచ్చన్తి సత్త సేక్ఖా. **భిక్ఖునోతి** పుథుజ్జనకల్యాణకస్స వా భిక్ఖునో సేక్ఖస్స వా భిక్ఖునోతి – పతిలీనచరస్స భిక్ఖునో.

భజమానస్స వివిత్తమాసనన్తి ఆసనం వుచ్చతి యత్థ నిసీదన్తి – మఞ్చో పీఠం భిసి తట్టికా చమ్మఖణ్డో తిణసన్థారో పణ్ణసన్థారో పలాలసన్థారో. తం ఆసనం అసప్పాయరూపదస్సనేన రిత్తం వివిత్తం పవివిత్తం, అసప్పాయసద్దస్సవనేన రిత్తం వివిత్తం పవివిత్తం, అసప్పాయగన్ధఘాయనేన... అసప్పాయరససాయనేన... అసప్పాయఫోట్ఠబ్బఫుసనేన... అసప్పాయేహి పఞ్చహి కామగుణేహి రిత్తం వివిత్తం పవివిత్తం. తం వివిత్తం ఆసనం భజతో సమ్భజతో సేవతో నిసేవతో సంసేవతో పటిసేవతోతి – భజమానస్స వివిత్తమాసనం.

సామగ్గియమాహు తస్స తం, యో అత్తానం భవనే న దస్సయేతి. సామగ్గియోతి తిస్సో సామగ్గియో – గణసామగ్గీ, ధమ్మసామగ్గీ, అనభినిబ్బత్తిసామగ్గీ. కతమా గణసామగ్గీ? బహూ చేపి భిక్ఖూ సమగ్గా సమ్మోదమానా అవివదమానా ఖీరోదకీభూతా అఞ్ఞమఞ్ఞం పియచక్ఖూహి సమ్పస్సన్తా విహరన్తి – అయం గణసామగ్గీ. కతమా ధమ్మసామగ్గీ? చత్తారో సతిపట్ఠానా, చత్తారో సమ్మప్పధానా, చత్తారో ఇద్ధిపాదా, పఞ్చిన్ద్రియాని, పఞ్చ బలాని, సత్త బోజ్ఝఙ్గా, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో. తే ఏకతో పక్ఖన్దన్తి పసీదన్తి సమ్పతిట్ఠన్తి విముచ్చన్తి; న తేసం ధమ్మానం వివాదో పవివాదో అత్థి – అయం ధమ్మసామగ్గీ. కతమా అనభినిబ్బత్తిసామగ్గీ? బహూ చేపి భిక్ఖూ అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయన్తి; న తేసం నిబ్బానధాతుయా [తేన (సీ॰)] ఊనత్తం వా పుణ్ణత్తం వా పఞ్ఞాయతి – అయం అనభినిబ్బత్తిసామగ్గీ. **భవనేతి** నేరయికానం నిరయో భవనం, తిరచ్ఛానయోనికానం తిరచ్ఛానయోని భవనం, పేత్తివిసయికానం పేత్తివిసయో భవనం, మనుస్సానం మనుస్సలోకో భవనం, దేవానం దేవలోకో భవనన్తి. **సామగ్గియమాహు తస్స తం, యో అత్తానం భవనే న దస్సయేతి.** తస్సేసా సామగ్గీ ఏతం ఛన్నం ఏతం పతిరూపం ఏతం అనుచ్ఛవికం ఏతం అనులోమం, యో ఏవం పటిచ్ఛన్నే నిరయే అత్తానం న దస్సేయ్య, తిరచ్ఛానయోనియం అత్తానం న దస్సేయ్య, పేత్తివిసయే అత్తానం న దస్సేయ్య, మనుస్సలోకే అత్తానం న దస్సేయ్య, దేవలోకే అత్తానం న దస్సేయ్యాతి ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – సామగ్గియమాహు తస్స తం, యో అత్తానం భవనే న దస్సయే.

తేనాహ భగవా –

> “పతిలీనచరస్స భిక్ఖునో, భజమానస్స వివిత్తమాసనం;
> సామగ్గియమాహు తస్స తం, యో అత్తానం భవనే న దస్సయే”తి.

౪౬. సబ్బత్థ మునీ అనిస్సితో, న పియం కుబ్బతి నోపి అప్పియం;

తస్మిం పరిదేవమచ్ఛరం, పణ్ణే వారి యథా న లిమ్పతి.

సబ్బత్థ మునీ అనిస్సితోతి. సబ్బం వుచ్చతి ద్వాదసాయతనాని – చక్ఖుఞ్చేవ రూపా చ, సోతఞ్చ సద్దా చ, ఘానఞ్చ గన్ధా చ, జివ్హా చ రసా చ, కాయో చ ఫోట్ఠబ్బా చ, మనో చ ధమ్మా చ. **మునీతి.** మోనం వుచ్చతి ఞాణం…పే॰… సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. **అనిస్సితోతి** . ద్వే నిస్సయా – తణ్హానిస్సయో చ దిట్ఠినిస్సయో చ…పే॰… అయం తణ్హానిస్సయో…పే॰… అయం దిట్ఠినిస్సయో. ముని తణ్హానిస్సయం పహాయ దిట్ఠినిస్సయం పటినిస్సజ్జిత్వా చక్ఖుం అనిస్సితో సోతం అనిస్సితో ఘానం అనిస్సితో జివ్హం అనిస్సితో కాయం అనిస్సితో మనం అనిస్సితో రూపే… సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే… ధమ్మే… కులం… గణం… ఆవాసం… లాభం… యసం… పసంసం… సుఖం… చీవరం… పిణ్డపాతం… సేనాసనం… గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం… కామధాతుం… రూపధాతుం… అరూపధాతుం… కామభవం… రూపభవం… అరూపభవం… సఞ్ఞాభవం… అసఞ్ఞాభవం … నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవం… ఏకవోకారభవం… చతువోకారభవం… పఞ్చవోకారభవం… అతీతం… అనాగతం… పచ్చుప్పన్నం… దిట్ఠం… సుతం… ముతం… విఞ్ఞాతం… సబ్బే ధమ్మే అనిస్సితో అనల్లీనో అనుపగతో అనజ్ఝోసితో అనధిముత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – సబ్బత్థ ముని అనిస్సితో.

న పియం కుబ్బతి నోపి అప్పియన్తి. పియాతి ద్వే పియా – సత్తా వా సఙ్ఖారా వా. కతమే సత్తా పియా? ఇధ యస్స తే హోన్తి అత్థకామా హితకామా ఫాసుకామా యోగక్ఖేమకామా మాతా వా పితా వా భాతా వా భగినీ వా పుత్తా వా ధీతరా వా మిత్తా వా అమచ్చా వా ఞాతీ వా సాలోహితా వా – ఇమే సత్తా పియా. కతమే సఙ్ఖారా పియా? మనాపికా రూపా మనాపికా సద్దా మనాపికా గన్ధా మనాపికా రసా మనాపికా ఫోట్ఠబ్బా – ఇమే సఙ్ఖారా పియా. **అప్పియాతి** ద్వే అప్పియా – సత్తా వా సఙ్ఖారా వా. కతమే సత్తా అప్పియా? ఇధ యస్స తే హోన్తి అనత్థకామా అహితకామా అఫాసుకామా అయోగక్ఖేమకామా జీవితా వోరోపేతుకామా – ఇమే సత్తా అప్పియా. కతమే సఙ్ఖారా అప్పియా? అమనాపికా రూపా అమనాపికా సద్దా అమనాపికా గన్ధా అమనాపికా రసా అమనాపికా ఫోట్ఠబ్బా – ఇమే సఙ్ఖారా అప్పియా. **న పియం కుబ్బతి నోపి అప్పియన్తి.** "అయం మే సత్తో పియో, ఇమే చ సఙ్ఖారా మనాపా"తి రాగవసేన పియం న కరోతి; "అయం మే సత్తో అప్పియో, ఇమే చ సఙ్ఖారా అమనాపా"తి పటిఘవసేన అప్పియం న కరోతి న జనేతి న సఞ్జనేతి న నిబ్బత్తేతి నాభినిబ్బత్తేతీతి – న పియం కుబ్బతి నోపి అప్పియం.

తస్మిం పరిదేవమచ్ఛరం పణ్ణే వారి యథా న లిమ్పతీతి. తస్మిన్తి తస్మిం పుగ్గలే అరహన్తే ఖీణాసవే. **పరిదేవోతి** ఞాతిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స భోగబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స రోగబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స సీలబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స దిట్ఠిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన బ్యసనేన సమన్నాగతస్స అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన దుక్ఖధమ్మేన ఫుట్ఠస్స ఆదేవో పరిదేవో ఆదేవనా పరిదేవనా ఆదేవితత్తం పరిదేవితత్తం వాచా పలాపో విప్పలాపో లాలప్పో లాలప్పాయనా లాలప్పాయితత్తం. **మచ్ఛరియన్తి** పఞ్చ మచ్ఛరియాని – ఆవాసమచ్ఛరియం, కులమచ్ఛరియం, లాభమచ్ఛరియం, వణ్ణమచ్ఛరియం, ధమ్మమచ్ఛరియం. యం ఏవరూపం మచ్ఛరియం మచ్ఛరాయనా మచ్ఛరాయితత్తం వేవిచ్ఛం కదరియం కటుకఞ్చుకతా అగ్గహితత్తం చిత్తస్స – ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. అపి చ ఖన్ధమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం, ధాతుమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం, ఆయతనమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం గాహో – ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం.

పణ్ణే వారి యథా న లిమ్పతీతి. **పణ్ణం** వుచ్చతి పదుమపత్తం. **వారి** వుచ్చతి ఉదకం. యథా వారి పదుమపత్తం న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి అలిత్తం అపలిత్తం అనుపలిత్తం, ఏవమేవ తస్మిం పుగ్గలే అరహన్తే ఖీణాసవే పరిదేవో మచ్ఛరియఞ్చ న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి అలిత్తా అపలిత్తా అనుపలిత్తా. సో చ పుగ్గలో అరహన్తో తేహి కిలేసేహి న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి అలిత్తో అపలిత్తో అనుపలిత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – తస్మిం పరిదేవమచ్ఛరం పణ్ణే వారి యథా న లిమ్పతి.

తేనాహ భగవా –

“సబ్బత్థ మునీ అనిస్సితో, న పియం కుబ్బతి నోపి అప్పియం;
తస్మిం పరిదేవమచ్ఛరం, పణ్ణే వారి యథా న లిమ్పతీ”తి.

౪౭. **ఉదబిన్దు యథాపి పోక్ఖరే, పదుమే వారి యథా న లిమ్పతి;**
ఏవం ముని నోపలిమ్పతి, యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు [దిట్ఠసుతే ముతేసు (సీ.), దిట్ఠసుతం ముతేసు (స్యా. క.)] **వా.**

ఉదబిన్దు యథాపి పోక్ఖరేతి. ఉదబిన్దు వుచ్చతి ఉదకథేవో. పోక్ఖరం వుచ్చతి పదుమపత్తం. యథా ఉదబిన్దు పదుమపత్తే న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి అలిత్తం అపలిత్తం అనుపలిత్తన్తి – ఉదబిన్దు యథాపి పోక్ఖరే. **పదుమే వారి యథా న లిమ్పతీతి.** పదుమం వుచ్చతి పదుమపుప్ఫం. వారి వుచ్చతి ఉదకం. యథా వారి పదుమపుప్ఫం న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి అలిత్తం అపలిత్తం అనుపలిత్తన్తి – పదుమే వారి యథా న లిమ్పతి.

ఏవం ముని నోపలిమ్పతి, యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు వాతి. ఏవన్తి ఓపమ్మసమ్పటిపాదనం. **మునీతి. మోనం** వుచ్చతి ఞాణం…పే.… సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. **లేపాతి** ద్వే లేపా – తణ్హాలేపో చ దిట్ఠిలేపో చ…పే.… అయం తణ్హాలేపో…పే.… అయం దిట్ఠిలేపో. ముని తణ్హాలేపం పహాయ దిట్ఠిలేపం పటినిస్సజ్జిత్వా దిట్ఠే న లిమ్పతి, సుతే న లిమ్పతి, ముతే న లిమ్పతి, విఞ్ఞాతే న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి అలిత్తో అపలిత్తో అనుపలిత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – ఏవం ముని నోపలిమ్పతి, యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు వా.

తేనాహ భగవా –

“ఉదబిన్దు యథాపి పోక్ఖరే, పదుమే వారి యథా న లిమ్పతి;
ఏవం ముని నోపలిమ్పతి, యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు వా”తి.

౪౮. **ధోనో న హి తేన మఞ్ఞతి, యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు వా;**
నాఞ్ఞేన విసుద్ధిమిచ్ఛతి, న హి సో రజ్జతి నో విరజ్జతి.

ధోనో న హి తేన మఞ్ఞతి, యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు వాతి. **ధోనోతి** ధోనా వుచ్చతి పఞ్ఞా. యా పఞ్ఞా పజాననా…పే.… అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి. కింకారణా ధోనా వుచ్చతి పఞ్ఞా? తాయ పఞ్ఞాయ కాయదుచ్చరితం ధుతఞ్చ ధోత చ

సన్ధోతఞ్చ నిద్ధోతఞ్చ, వచీదుచ్చరితం…పే.… మనోదుచ్చరితం ధుతఞ్చ ధోతఞ్చ సన్ధోతఞ్చ నిద్ధోతఞ్చ, రాగో ధుతో చ ధోతో చ సన్ధోతో చ నిద్ధోతో చ, దోసో… మోహో… కోధో… ఉపనాహో… మక్ఖో… పళాసో… ఇస్సా… మచ్ఛరియం… మాయా… సాఠేయ్యం… థమ్భో… సారమ్భో… మానో… అతిమానో… మదో… పమాదో… సబ్బే కిలేసా… సబ్బే దుచ్చరితా… సబ్బే దరథా… సబ్బే పరిళాహా… సబ్బే సన్తాపా… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ. తంకారణా ధోనా వుచ్చతి పఞ్ఞా.

అథ వా సమ్మాదిట్ఠియా మిచ్ఛాదిట్ఠి ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ, సమ్మాసఙ్కప్పేన మిచ్ఛాసఙ్కప్పో ధుతో చ ధోతో చ సన్ధోతో చ నిద్ధోతో చ, సమ్మావాచాయ మిచ్ఛావాచా ధుతా చ… సమ్మాకమ్మన్తేన మిచ్ఛాకమ్మన్తో ధుతో చ… సమ్మాఆజీవేన మిచ్ఛాఆజీవో ధుతో చ… సమ్మావాయామేన మిచ్ఛావాయామో ధుతో చ… సమ్మాసతియా మిచ్ఛాసతి ధుతా చ… సమ్మాసమాధినా మిచ్ఛాసమాధి ధుతో చ… సమ్మాఞాణేన మిచ్ఛాఞాణం ధుతఞ్చ… సమ్మావిముత్తియా మిచ్ఛావిముత్తి ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ.

అథ వా అరియేన అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సబ్బే కిలేసా… సబ్బే దుచ్చరితా… సబ్బే దరథా… సబ్బే పరిళాహా… సబ్బే సన్తాపా… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ. అరహా ఇమేహి ధోనేహి ధమ్మేహి ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో. తస్మా అరహా ధోనో. సో ధుతరాగో ధుతపాపో ధుతకిలేసో ధుతపరిళాహోతి – ధోనో.

ధోనో న హి తేన మఞ్ఞతి, యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు వాతి. ధోనో దిట్ఠం న మఞ్ఞతి, దిట్ఠస్మిం న మఞ్ఞతి, దిట్ఠతో న మఞ్ఞతి, దిట్ఠా మేతి న మఞ్ఞతి; సుతం న మఞ్ఞతి, సుతస్మిం న మఞ్ఞతి, సుతతో న మఞ్ఞతి, సుతం మేతి న మఞ్ఞతి; ముతం న మఞ్ఞతి, ముతస్మిం న మఞ్ఞతి, ముతతో న మఞ్ఞతి, ముతం మేతి న మఞ్ఞతి; విఞ్ఞాతం న మఞ్ఞతి, విఞ్ఞాతస్మిం న మఞ్ఞతి, విఞ్ఞాతతో న మఞ్ఞతి, విఞ్ఞాతం మేతి న మఞ్ఞతి. వుత్తమ్పి హేతం భగవతా – "అస్మీతి, భిక్ఖవే, మఞ్ఞితమేతం, అయమహమస్మీతి మఞ్ఞితమేతం, భవిస్సన్తి మఞ్ఞితమేతం, న భవిస్సన్తి మఞ్ఞితమేతం, రూపీ భవిస్సన్తి మఞ్ఞితమేతం, అరూపీ భవిస్సన్తి మఞ్ఞితమేతం, సఞ్ఞీ భవిస్సన్తి మఞ్ఞితమేతం, అసఞ్ఞీ భవిస్సన్తి మఞ్ఞితమేతం, నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీ భవిస్సన్తి మఞ్ఞితమేతం. మఞ్ఞితం [మఞ్ఞితం హి (సీ.)], భిక్ఖవే, రోగో, మఞ్ఞితం గణ్డో, మఞ్ఞితం సల్లం, మఞ్ఞితం ఉపద్దవో. తస్మాతిహ, భిక్ఖవే, అమఞ్ఞమానేన చేతసా విహరిస్సామాతి, ఏవఞ్హి వో, భిక్ఖవే, సిక్ఖితబ్బ"న్తి – ధోనో న హి తేన మఞ్ఞతి యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు వా.

నాఞ్ఞేన విసుద్ధిమిచ్ఛతీతి. ధోనో అఞ్ఞేన అసుద్ధిమగ్గేన మిచ్ఛాపటిపదాయ అనియ్యానికపథేన అఞ్ఞత్ర సతిపట్ఠానేహి అఞ్ఞత్ర సమ్మప్పధానేహి అఞ్ఞత్ర ఇద్ధిపాదేహి అఞ్ఞత్ర ఇన్ద్రియేహి అఞ్ఞత్ర బలేహి అఞ్ఞత్ర బోజ్ఝఙ్గేహి అఞ్ఞత్ర అరియా అట్ఠఙ్గికా మగ్గా సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం న ఇచ్ఛతి న సాదియతి న పత్థేతి న పిహేతి నాభిజప్పతీతి – నాఞ్ఞేన విసుద్ధిమిచ్ఛతి.

న హి సో రజ్జతి నో విరజ్జతీతి. సబ్బే బాలపుథుజ్జనా రజ్జన్తి, పుథుజ్జనకల్యాణకం ఉపాదాయ సత్త సేక్ఖా విరజ్జన్తి; అరహా నేవ రజ్జతి నో విరజ్జతి. విరత్తో సో ఖయా రాగస్స వీతరాగత్తా, ఖయా దోసస్స వీతదోసత్తా, ఖయా మోహస్స వీతమోహత్తా. సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో…పే.… జాతిజరామరణసంసారో, నత్థి తస్స పునబ్భవోతి – న హి సో రజ్జతి నో విరజ్జతి.

తేనాహ భగవా –

> “ధోనో న హి తేన మఞ్ఞతి, యదిదం దిట్ఠసుతముతేసు వా;
> నాఞ్ఞేన విసుద్ధిమిచ్ఛతి, న హి సో రజ్జతి నో విరజ్జతీ”తి.

జరాసుత్తనిద్దేసో ఛట్ఠో.

౭. తిస్సమేత్తేయ్యసుత్తనిద్దేసో

అథ తిస్సమేత్తేయ్యసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౪౯. **మేథునమనుయుత్తస్స , [ఇచ్చాయస్మా తిస్సో మేత్తేయ్యో]**
విఘాతం బ్రూహి మారిస;
సుత్వాన తవ సాసనం, వివేకే సిక్ఖిస్సామసే.

మేథునమనుయుత్తస్సాతి. మేథునధమ్మో నామ యో సో అసద్ధమ్మో గామధమ్మో వసలధమ్మో దుట్ఠుల్లో ఓదకన్తికో రహస్సో ద్వయంద్వయసమాపత్తి. కింకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో? ఉభిన్నం రత్తానం సారత్తానం అవస్సుతానం పరియుట్ఠితానం పరియాదిన్నచిత్తానం ఉభిన్నం సదిసానం ధమ్మోతి – తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో. యథా ఉభో కలహకారకా మేథునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో భణ్డనకారకా మేథునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో భస్సకారకా మేథునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో వివాదకారకా మేథునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో అధికరణకారకా మేథునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో వాదినో మేథునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో సల్లాపకా మేథునకాతి వుచ్చన్తి; ఏవమేవం ఉభిన్నం రత్తానం సారత్తానం అవస్సుతానం పరియుట్ఠితానం పరియాదిన్నచిత్తానం ఉభిన్నం సదిసానం ధమ్మోతి – తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో.

మేథునమనుయుత్తస్సాతి. మేథునధమ్మే యుత్తస్స పయుత్తస్స ఆయుత్తస్స సమాయుత్తస్స తచ్చరితస్స తబ్బహులస్స తగ్గరుకస్స తన్నిన్నస్స తప్పోణస్స తప్పబ్భారస్స తదధిముత్తస్స తదధిపతేయ్యస్సాతి – మేథునమనుయుత్తస్స.

ఇచ్చాయస్మా తిస్సో మేత్తేయ్యోతి. ఇచ్చాతి పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం – ఇచ్చాతి. **ఆయస్మాతి** పియవచనం గరువచనం సగారవసప్పతిస్సవచనమేతం – ఆయస్మాతి. **తిస్సోతి** తస్స థేరస్స నామం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి వోహారో నామం నామకమ్మం నామధేయ్యం నిరుత్తి బ్యఞ్జనం అభిలాపో. **మేత్తేయ్యోతి** తస్స థేరస్స గోత్తం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి వోహారోతి – ఇచ్చాయస్మా తిస్సో మేత్తేయ్యో.

విఘాతం బ్రూహి మారిసాతి. విఘాతన్తి విఘాతం ఉపఘాతం పీళనం ఘట్టనం ఉపద్దవం ఉపసగ్గం బ్రూహి ఆచిక్ఖ దేసేహి పఞ్ఞపేహి పట్ఠపేహి వివర విభజ ఉత్తానీకరోహి [ఉత్తానిం కరోహి (క.)] పకాసేహి. **మారిసాతి** పియవచనం గరువచనం సగారవసప్పతిస్సవచనమేతం మారిసాతి – విఘాతం బ్రూహి మారిస.

సుత్వాన తవ సాసనన్తి. తుయ్హం వచనం బ్యప్పథం దేసనం అనుసాసనం అనుసిట్ఠిం సుత్వా సుణిత్వా ఉగ్గహేత్వా ఉపధారయిత్వా ఉపలక్ఖయిత్వాతి – సుత్వాన తవ సాసనం.

వివేకే సిక్ఖిస్సామసేతి. వివేకోతి తయో వివేకా – కాయవివేకో, చిత్తవివేకో, ఉపధివివేకో. కతమో కాయవివేకో? ఇధ భిక్ఖు వివిత్తం సేనాసనం భజతి అరఞ్ఞం రుక్ఖమూలం పబ్బతం కన్దరం గిరిగుహం సుసానం వనపత్థం అబ్భోకాసం పలాలపుఞ్జం , కాయేన వివిత్తో విహరతి. సో ఏకో గచ్ఛతి, ఏకో తిట్ఠతి, ఏకో నిసీదతి, ఏకో సేయ్యం కప్పేతి, ఏకో గామం పిణ్డాయ పవిసతి,

ఏకో పటిక్కమతి, ఏకో రహో నిసీదతి , ఏకో చఙ్కమం అధిట్ఠాతి, ఏకో చరతి, ఏకో విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి – అయం కాయవివేకో.

కతమో చిత్తవివేకో? పఠమం ఝానం సమాపన్నస్స నీవరణేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, దుతియం ఝానం సమాపన్నస్స వితక్కవిచారేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, తతియం ఝానం సమాపన్నస్స పీతియా చిత్తం వివిత్తం హోతి, చతుత్థం ఝానం సమాపన్నస్స సుఖదుక్ఖేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, ఆకాసానఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స రూపసఞ్ఞాయ పటిఘసఞ్ఞాయ నానత్తసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి, సోతాపన్నస్స సక్కాయదిట్ఠియా విచికిచ్ఛాయ సీలబ్బతపరామాసా దిట్ఠానుసయా విచికిచ్ఛానుసయా తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, సకదాగామిస్స ఓళారికా కామరాగసఞ్ఞోజనా పటిఘసఞ్ఞోజనా ఓళారికా కామరాగానుసయా పటిఘానుసయా తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, అనాగామిస్స అనుసహగతా కామరాగసఞ్ఞోజనా పటిఘసఞ్ఞోజనా అనుసహగతా కామరాగానుసయా పటిఘానుసయా తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, అరహతో రూపరాగా అరూపరాగా మానా ఉద్ధచ్చా అవిజ్జాయ మానానుసయా భవరాగానుసయా అవిజ్జానుసయా తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి బహిద్ధా చ సబ్బనిమిత్తేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి – అయం చిత్తవివేకో.

కతమో ఉపధివివేకో? **ఉపధి** వుచ్చన్తి కిలేసా చ ఖన్ధా చ అభిసఙ్ఖారా చ. ఉపధివివేకో వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం – అయం ఉపధివివేకో. కాయవివేకో చ వివేకట్ఠకాయానం నేక్ఖమ్మాభిరతానం; చిత్తవివేకో చ పరిసుద్ధచిత్తానం పరమవోదానపత్తానం; ఉపధివివేకో చ నిరూపధీనం పుగ్గలానం విసఙ్ఖారగతానం. **వివేకే సిక్ఖిస్సామసేతి**. సో థేరో పకతియా సిక్ఖితసిక్ఖో. అపి చ ధమ్మదేసనం ఉపాదాయ ధమ్మదేసనం సావేన్తో [యాచన్తో (సీ. స్యా.)] ఏవమాహ – వివేకే సిక్ఖిస్సామసేతి.

తేనాహ థేరో తిస్సమేత్తేయ్యో –

"మేథునమనుయుత్తస్స , [ఇచ్చాయస్మా తిస్సో మేత్తేయ్యో]
విఘాతం బ్రూహి మారిస;
సుత్వాన తవ సాసనం, వివేకే సిక్ఖిస్సామసే"తి.

౨౦. **మేథునమనుయుత్తస్స , [మేత్తేయ్యాతి భగవా]**
ముస్సతే వాపి సాసనం;
మిచ్ఛా చ పటిపజ్జతి, ఏతం తస్మిం అనారియం.

మేథునమనుయుత్తస్సాతి. మేథునధమ్మో నామ యో సో అసద్ధమ్మో గామధమ్మో వసలధమ్మో దుట్ఠుల్లో ఓదకన్తికో రహస్సో ద్వయంద్వయసమాపత్తి. కింకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో? ఉభిన్నం రత్తానం సారత్తానం అవస్సుతానం పరియుట్ఠితానం పరియాదిన్నచిత్తానం ఉభిన్నం సదిసానం ధమ్మోతి – తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో. యథా ఉభో

కలహకారకా మేధునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో భణ్డనకారకా మేధునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో భస్సకారకా మేధునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో వివాదకారకా మేధునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో అధికరణకారకా మేధునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో వాదినో మేధునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో సల్లాపకా మేధునకాతి వుచ్చన్తి; ఏవమేవం ఉభిన్నం రత్తానం సారత్తానం అవస్సుతానం పరియుట్ఠితానం పరియాదిన్నచిత్తానం ఉభిన్నం సదిసానం ధమ్మోతి – తంకారణా వుచ్చతి మేధునధమ్మో.

మేధునమనుయుత్తస్సాతి. మేధునధమ్మే యుత్తస్స పయుత్తస్స ఆయుత్తస్స సమాయుత్తస్స తచ్చరితస్స తబ్బహులస్స తగ్గరుకస్స తన్నిన్నస్స తప్పోణస్స తప్పబ్భారస్స తదధిముత్తస్స తదధిపతేయ్యస్సాతి – మేధునమనుయుత్తస్స.

మేత్తేయ్యాతి భగవా తం థేరం గోత్తేన ఆలపతి. **భగవా**తి గారవాధివచనం. అపి చ భగ్గరాగోతి భగవా, భగ్గదోసోతి భగవా, భగ్గమోహోతి భగవా, భగ్గమానోతి భగవా, భగ్గదిట్ఠీతి భగవా, భగ్గకణ్డకోతి [భగ్గకణ్డకోతి (సీ. స్యా.)] భగవా, భగ్గకిలేసోతి భగవా, భజి విభజి పవిభజి ధమ్మరతనన్తి భగవా, భవానం అన్తకరోతి భగవా, భావితకాయో భావితసీలో భావితచిత్తో భావితపఞ్ఞోతి భగవా, భజి వా భగవా అరఞ్ఞవనపత్థాని [అరఞ్ఞే వనపత్థాని (సీ.)] పన్తాని సేనాసనాని అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని [మనుస్సరాహసేయ్యకాని (సీ. స్యా.)] పటిసల్లానసారుప్పానీతి భగవా, భాగీ వా భగవా చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అత్థరసస్స ధమ్మరసస్స విముత్తిరసస్స అధిసీలస్స అధిచిత్తస్స అధిపఞ్ఞాయాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం ఝానానం చతున్నం అప్పమఞ్ఞానం చతున్నం అరూపసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం అట్ఠన్నం అభిభాయతనానం నవన్నం అనుపుబ్బవిహారసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం సఞ్ఞాభావనానం దసన్నం కసిణసమాపత్తీనం ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స అసుభసమాపత్తియాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం సతిపట్ఠానానం చతున్నం సమ్మప్పధానానం చతున్నం ఇద్ధిపాదానం పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం పఞ్చన్నం బలానం సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్సాతి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం తథాగతబలానం చతున్నం వేసారజ్జానం చతున్నం పటిసమ్భిదానం ఛన్నం అభిఞ్ఞానం [అభిఞ్ఞాణానం (సీ.)] ఛన్నం బుద్ధధమ్మానన్తి భగవా. భగవాతి నేతం నామం మాతరా కతం, న పితరా కతం, న భాతరా కతం, న భగినియా కతం, న మిత్తామచ్చేహి కతం, న ఞాతిసాలోహితేహి కతం న సమణబ్రాహ్మణేహి కతం, న దేవతాహి కతం. విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – మేత్తేయ్యాతి భగవా.

ముస్సతే వాపి సాసనన్తి. ద్వీహి కారణేహి సాసనం ముస్సతి – పరియత్తిసాసనమ్పి ముస్సతి, పటిపత్తిసాసనమ్పి ముస్సతి. కతమం పరియత్తిసాసనం? యం తస్స పరియాపుటం – సుత్తం గేయ్యం వేయ్యాకరణం గాథా ఉదానం ఇతివుత్తకం జాతకం అబ్భుతధమ్మం వేదల్లం – ఇదం పరియత్తిసాసనం. తమ్పి ముస్సతి సమ్ముస్సతి పముస్సతి సమ్పముస్సతి పరిబాహిరో హోతీతి – ఏవమ్పి ముస్సతే వాపి సాసనం.

కతమం పటిపత్తిసాసనం? సమ్మాపటిపదా అనులోమపటిపదా అపచ్చనీకపటిపదా అన్వత్థపటిపదా ధమ్మానుధమ్మపటిపదా సీలేసు పరిపూరకారితా ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా భోజనే మత్తఞ్ఞుతా జాగరియానుయోగో సతిసమ్పజఞ్ఞం చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా చత్తారో ఇద్ధిపాదా పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గా

అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో – ఇదం పటిపత్తిసాసనం. తమ్పి ముస్సతి సమ్ముస్సతి పముస్సతి సమ్పముస్సతి పరిబాహిరో హోతీతి. ఏవమ్పి ముస్సతే వాపి సాసనం.

మిచ్ఛా చ పటిపజ్జతీతి. పాణమ్పి హనతి, అదిన్నమ్పి ఆదియతి , సన్ధిమ్పి ఛిన్దతి, నిల్లోపమ్పి హరతి, ఏకాగారికమ్పి కరోతి, పరిపన్థేపి తిట్ఠతి, పరదారమ్పి గచ్ఛతి, ముసాపి భణతీతి – మిచ్ఛా చ పటిపజ్జతి.

ఏతం తస్మిం అనారియన్తి. ఏతం తస్మిం పుగ్గలే అనరియధమ్మో బాలధమ్మో మూళ్హధమ్మో అఞ్ఞాణధమ్మో అమరావిక్ఖేపధమ్మో, యదిదం మిచ్ఛాపటిపదాతి – ఏతం తస్మిం అనారియం.

తేనాహ భగవా –

"మేథునమనుయుత్తస్స, [మేత్తేయ్యాతి భగవా]
ముస్సతే వాపి సాసనం;
మిచ్ఛా చ పటిపజ్జతి, ఏతం తస్మిం అనారియ"న్తి.

౨౧. **ఏకో పుబ్బే చరిత్వాన, మేథునం యో నిసేవతి;**
యానం భన్తంవ తం లోకే, హీనమాహు పుథుజ్జనం.

ఏకో పుబ్బే చరిత్వానాతి. ద్వీహి కారణేహి ఏకో పుబ్బే చరిత్వాన – పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన వా గణావవస్సగ్గట్ఠేన వా. కథం పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకో పుబ్బే చరిత్వాన? సబ్బం ఘరావాసపలిబోధం ఛిన్దిత్వా పుత్తదారపలిబోధం ఛిన్దిత్వా ఞాతిపలిబోధం ఛిన్దిత్వా మిత్తామచ్చపలిబోధం ఛిన్దిత్వా సన్నిధిపలిబోధం ఛిన్దిత్వా కేసమస్సుం ఓహారేత్వా కాసాయాని వత్థాని అచ్ఛాదేత్వా అగారస్మా అనగారియం పబ్బజిత్వా అకిఞ్చనభావం ఉపగన్త్వా ఏకో చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి. ఏవం పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకో పుబ్బే చరిత్వాన.

కథం గణావవస్సగ్గట్ఠేన ఏకో పుబ్బే చరిత్వాన? సో ఏవం పబ్బజితో సమానో ఏకో అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని పటిసేవతి అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని పటిసల్లానసారుప్పాని. సో ఏకో గచ్ఛతి, ఏకో తిట్ఠతి, ఏకో నిసీదతి, ఏకో సేయ్యం కప్పేతి, ఏకో గామం పిణ్డాయ పవిసతి, ఏకో పటిక్కమతి, ఏకో రహో నిసీదతి, ఏకో చఙ్కమం అధిట్ఠాతి, ఏకో చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి. ఏవం గణావవస్సగ్గట్ఠేన ఏకో పుబ్బే చరిత్వాన.

మేథునం యో నిసేవతీతి. మేథునధమ్మో నామ యో సో అసద్ధమ్మో...పే.... తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో. **మేథునం యో నిసేవతీతి** . యో అపరేన సమయేన బుద్ధం ధమ్మం సఙ్ఘం సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తిత్వా మేథునం ధమ్మం సేవతి నిసేవతి సంసేవతి పటిసేవతీతి – మేథునం యో నిసేవతి.

యానం భన్తంవ తం లోకేతి. యానన్తి హత్థియానం అస్సయానం గోయానం అజయానం మేణ్డయానం ఓట్ఠయానం ఖరయానం భన్తం అదన్తం అకారితం అవినీతం ఉప్పథం గణ్హాతి, విసమం ఖాణుమ్పి పాసాణమ్పి అభిరుహతి, యానమ్పి ఆరోహనకమ్పి భఞ్జతి, పపాతేపి పపతతి. యథా తం భన్తం యానం అదన్తం అకారితం అవినీతం ఉప్పథం గణ్హాతి;

ఏవమేవం సో విబ్భన్తకో భన్తయానపటిభాగో ఉప్పథం గణ్హాతి, మిచ్ఛాదిట్ఠిం గణ్హాతి...పే.... మిచ్ఛాసమాధిం గణ్హాతి. యథా తం భన్తం యానం అదన్తం అకారితం అవినీతం విసమం ఖాణుమ్పి పాసాణమ్పి అభిరుహతి; ఏవమేవం సో విబ్భన్తకో భన్తయానపటిభాగో విసమం కాయకమ్మం అభిరుహతి, విసమం వచీకమ్మం అభిరుహతి, విసమం మనోకమ్మం అభిరుహతి, విసమం పాణాతిపాతం అభిరుహతి, విసమం అదిన్నాదానం అభిరుహతి, విసమం కామేసుమిచ్ఛాచారం అభిరుహతి, విసమం ముసావాదం అభిరుహతి, విసమం పిసుణవాచం అభిరుహతి, విసమం ఫరుసవాచం అభిరుహతి, విసమం సమ్ఫప్పలాపం అభిరుహతి , విసమం అభిజ్ఝం అభిరుహతి, విసమం బ్యాపాదం అభిరుహతి, విసమం మిచ్ఛాదిట్ఠిం అభిరుహతి, విసమే సఙ్ఖారే అభిరుహతి, విసమే పఞ్చ కామగుణే అభిరుహతి, విసమే నీవరణే అభిరుహతి. యథా తం భన్తం యానం అదన్తం అకారితం అవినీతం యానమ్పి ఆరోహనకమ్పి భఞ్జతి; ఏవమేవం సో విబ్భన్తకో భన్తయానపటిభాగో నిరయే అత్తానం భఞ్జతి , తిరచ్ఛానయోనియం అత్తానం భఞ్జతి, పేత్తివిసయే అత్తానం భఞ్జతి, మనుస్సలోకే అత్తానం భఞ్జతి, దేవలోకే అత్తానం భఞ్జతి. యథా తం భన్తం యానం అదన్తం అకారితం అవినీతం పపాతే పపతతి; ఏవమేవం సో విబ్భన్తకో భన్తయానపటిభాగో జాతిపపాతమ్పి పపతతి, జరాపపాతమ్పి పపతతి, బ్యాధిపపాతమ్పి పపతతి, మరణపపాతమ్పి పపతతి, సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసపపాతమ్పి పపతతి. **లోకే**తి అపాయలోకే మనుస్సలోకేతి – యానం భన్తంవ తం లోకే.

హీనమాహు పుథుజ్జనన్తి. పుథుజ్జనాతి కేనట్ఠేన పుథుజ్జనా? పుథు కిలేసే జనేన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు అవిహతసక్కాయదిట్ఠికాతి పుథుజ్జనా, పుథు సత్థారానం ముఖుల్లోకికాతి పుథుజ్జనా, పుథు సబ్బగతీహి అవుట్ఠితాతి పుథుజ్జనా , పుథు నానాభిసఙ్ఖారే [నానాభిసఙ్ఖారేహి (స్యా.)] అభిసఙ్ఖరోన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాఓఘేహి వుయ్హన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాసన్తాపేహి సన్తపన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాపరిళాహేహి పరిదయ్హన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు పఞ్చసు కామగుణేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా [అజ్ఝోపన్నా (సీ. స్యా.)] లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధాతి పుథుజ్జనా, పుథు పఞ్చహి నీవరణేహి ఆవుతా నివుతా ఓవుతా పిహితా పటిచ్ఛన్నా పటికుజ్జితాతి పుథుజ్జనా. **హీనమాహు పుథుజ్జనన్తి**. పుథుజ్జనం హీనం నిహీనం ఓమకం లామకం ఛతుక్కం పరిత్తన్తి ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – హీనమాహు పుథుజ్జనం.

తేనాహ భగవా –

"ఏకో పుబ్బే చరిత్వాన, మేథునం యో నిసేవతి;
యానం భన్తంవ తం లోకే, హీనమాహు పుథుజ్జన"న్తి.

౨౨. యసో కిత్తి చ యా పుబ్బే, హాయతే వాపి తస్స సా;
ఏతమ్పి దిస్వా సిక్ఖేథ, మేథునం విప్పహాతవే.

యసో కిత్తి చ యా పుబ్బే, హాయతే వాపి తస్స సాతి. కతమో యసో? ఇధేకచ్చో పుబ్బే సమణభావే సక్కతో హోతి గరుకతో మానితో పూజితో అపచితో లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం – అయం యసో. కతమా కిత్తి? ఇధేకచ్చో పుబ్బే సమణభావే కిత్తివణ్ణగతో హోతి పణ్డితో వియత్తో మేధావీ బహుస్సుతో చిత్తకథీ కల్యాణపటిభానో – సుత్తన్తికోతి వా వినయధరోతి వా ధమ్మకథికోతి వా ఆరఞ్ఞికోతి వా పిణ్డపాతికోతి వా పంసుకూలికోతి వా తేచీవరికోతి వా

సపదానచారికోతి వా ఖలుపచ్ఛాభత్తికోతి వా నేసజ్జికోతి వా యథాసన్థతికోతి వా పఠమస్స ఝానస్స లాభీతి వా దుతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా తతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా చతుత్థస్స ఝానస్స లాభీతి వా ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా, అయం కిత్తీతి – యసో కిత్తి చ యా పుబ్బే.

హాయతే వాపి తస్స సాతి. తస్స అపరేన సమయేన బుద్ధం ధమ్మం సఙ్ఘం సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తస్స సో చ యసో సా చ కిత్తి హాయతి పరిహాయతి పరిధంసతి పరిపతతి అన్తరధాయతి విప్పలుజ్జతీతి – యసో కిత్తి చ యా పుబ్బే హాయతే వాపి తస్స సా.

ఏతమ్పి దిస్వా సిక్ఖేథ మేథునం విప్పహాతవేతి. **ఏత**న్తి పుబ్బే సమణభావే యసో కిత్తి చ, అపరభాగే బుద్ధం ధమ్మం సఙ్ఘం సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తస్స అయసో చ అకిత్తి చ; ఏతం సమ్పత్తిం విపత్తిం. **దిస్వా**తి పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి – ఏతమ్పి దిస్వా. **సిక్ఖేథా**తి తిస్సో సిక్ఖా – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. కతమా అధిసీలసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు సీలవా హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు. ఖుద్దకో సీలక్ఖన్ధో, మహన్తో సీలక్ఖన్ధో. సీలం పతిట్ఠా ఆది చరణం సంయమో సంవరో ముఖం పముఖం కుసలానం ధమ్మానం సమాపత్తియా – అయం అధిసీలసిక్ఖా.

కతమా అధిచిత్తసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు వివిచ్చేవ కామేహి వివిచ్చ అకుసలేహి ధమ్మేహి సవితక్కం సవిచారం వివేకజం పీతిసుఖం పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి...పే.... దుతియం ఝానం... తతియం ఝానం... చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి – అయం అధిచిత్తసిక్ఖా.

కతమా అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు పఞ్ఞవా హోతి ఉదయత్థగామినియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో అరియాయ నిబ్బేధికాయ సమ్మా దుక్ఖక్ఖయగామినియా. సో ఇదం దుక్ఖన్తి యథాభూతం పజానాతి, అయం దుక్ఖసముదయోతి యథాభూతం పజానాతి, అయం దుక్ఖనిరోధోతి యథాభూతం పజానాతి, అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదాతి యథాభూతం పజానాతి, ఇమే ఆసవాతి యథాభూతం పజానాతి, అయం ఆసవసముదయోతి యథాభూతం పజానాతి, అయం ఆసవనిరోధోతి యథాభూతం పజానాతి , అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదాతి యథాభూతం పజానాతి – అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. **మేథునధమ్మో** నామ యో సో అసద్ధమ్మో...పే.... తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో.

ఏతమ్పి దిస్వా సిక్ఖేథ, మేథునం విప్పహాతవేతి. మేథునధమ్మస్స పహానాయ వూపసమాయ పటినిస్సగ్గాయ పటిపస్సద్ధియా అధిసీలమ్పి సిక్ఖేయ్య, అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖేయ్య, అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖేయ్య. ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య, జానన్తో సిక్ఖేయ్య, పస్సన్తో సిక్ఖేయ్య, పచ్చవేక్ఖన్తో సిక్ఖేయ్య, చిత్తం అధిట్ఠహన్తో సిక్ఖేయ్య, సద్ధాయ అధిముచ్చన్తో సిక్ఖేయ్య, వీరియం పగ్గణ్హన్తో సిక్ఖేయ్య, సతిం ఉపట్ఠపేన్తో సిక్ఖేయ్య, చిత్తం సమాదహన్తో సిక్ఖేయ్య, పఞ్ఞాయ పజానన్తో సిక్ఖేయ్య, అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పరిఞ్ఞేయ్యం పరిజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పహాతబ్బం పజహన్తో సిక్ఖేయ్య, భావేతబ్బం భావేన్తో సిక్ఖేయ్య, సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – ఏతమ్పి దిస్వా సిక్ఖేథ, మేథునం విప్పహాతవే.

తేనాహ భగవా –

“యసో కిత్తి చ యా పుబ్బే, హాయతే వాపి తస్స సా;
ఏతమ్పి దిస్వా సిక్ఖేథ, మేథునం విప్పహాతవే”తి.

౨౬౩. **సఙ్కప్పేహి పరేతో సో, కపణో వియ ఝాయతి;**
సుత్వా పరేసం నిగ్ఘోసం, మఙ్కు హోతి తథావిధో.

సఙ్కప్పేహి పరేతో సో, కపణో వియ ఝాయతీతి. కామసఙ్కప్పేన బ్యాపాదసఙ్కప్పేన విహింసాసఙ్కప్పేన దిట్ఠిసఙ్కప్పేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో పిహితో కపణో వియ మన్దో వియ మోమూహో వియ ఝాయతి పజ్ఝాయతి నిజ్ఝాయతి అపజ్ఝాయతి [అవజ్ఝాయతి (స్యా.)]. యథా ఉలూకో రుక్ఖసాఖాయం మూసికం మగయమానో ఝాయతి పజ్ఝాయతి నిజ్ఝాయతి అపజ్ఝాయతి, యథా కోత్థు నదీతీరే మచ్ఛే మగయమానో ఝాయతి పజ్ఝాయతి నిజ్ఝాయతి అపజ్ఝాయతి, యథా బిళారో సన్ధిసమలసఙ్కటిరే మూసికం మగయమానో ఝాయతి పజ్ఝాయతి నిజ్ఝాయతి అపజ్ఝాయతి, యథా గద్రభో వహచ్ఛిన్నో సన్ధిసమలసఙ్కటిరే ఝాయతి పజ్ఝాయతి నిజ్ఝాయతి అపజ్ఝాయతి; ఏవమేవం సో విబ్భన్తకో కామసఙ్కప్పేన బ్యాపాదసఙ్కప్పేన విహింసాసఙ్కప్పేన దిట్ఠిసఙ్కప్పేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో పిహితో కపణో వియ మన్దో వియ మోమూహో వియ ఝాయతి పజ్ఝాయతి నిజ్ఝాయతి అపజ్ఝాయతీతి – సఙ్కప్పేహి పరేతో సో కపణో వియ ఝాయతి.

సుత్వా పరేసం నిగ్ఘోసం, మఙ్కు హోతి తథావిధోతి. పరేసన్తి ఉపజ్ఝాయా వా ఆచరియా వా సమానుపజ్ఝాయకా వా సమానాచరియకా వా మిత్తా వా సన్దిట్ఠా వా సమ్భత్తా వా సహాయా వా చోదేన్తి – “తస్స తే, ఆవుసో, అలాభా, తస్స తే దుల్లద్ధం, యం త్వం ఏవరూపం ఉళారం సత్థారం లభిత్వా ఏవం స్వాక్ఖాతే ధమ్మవినయే పబ్బజిత్వా ఏవరూపం అరియగణం లభిత్వా హీనస్స మేథునధమ్మస్స కారణా బుద్ధం ధమ్మం సఙ్ఘం సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తోసి. సద్ధాపి నామ తే నాహోసి కుసలేసు ధమ్మేసు, హిరీపి నామ తే నాహోసి కుసలేసు ధమ్మేసు, ఓత్తప్పమ్పి నామ తే నాహోసి కుసలేసు ధమ్మేసు, వీరియమ్పి నామ తే నాహోసి కుసలేసు ధమ్మేసు, సతిపి నామ తే నాహోసి కుసలేసు ధమ్మేసు, పఞ్ఞాపి నామ తే నాహోసి కుసలేసు ధమ్మేసూ”తి. తేసం వచనం బ్యప్పథం దేసనం అనుసాసనం అనుసిట్ఠం సుత్వా సుణిత్వా ఉగ్గహేత్వా ఉపధారయిత్వా ఉపలక్ఖయిత్వా మఙ్కు హోతి, పీళితో ఘట్టితో బ్యాధితో దోమనస్సితో హోతి. **తథావిధోతి** తథావిధో తాదిసో తస్సణ్ఠితో తప్పకారో తప్పటిభాగో. యో సో విబ్భన్తకోతి – సుత్వా పరేసం నిగ్ఘోసం మఙ్కు హోతి తథావిధో.

తేనాహ భగవా –

“సఙ్కప్పేహి పరేతో సో, కపణో వియ ఝాయతి;
సుత్వా పరేసం నిగ్ఘోసం, మఙ్కు హోతి తథావిధో”తి.

౨౬౪. **అథ సత్థాని కురుతే, పరవాదేహి చోదితో;**
ఏస ఖ్వస్స మహాగేధో, మోసవజ్జం పగాహతి [సంగాహతి (క.)] .

అథ సత్థాని కురుతే, పరవాదేహి చోదితోతి. అథాతి పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం – అథాతి. **సత్థానీతి** తీణి సత్థాని – కాయసత్థం, వచీసత్థం, మనోసత్థం. తివిధం కాయదుచ్చరితం కాయసత్థం, చతుబ్బిధం వచీదుచ్చరితం వచీసత్థం, తివిధం మనోదుచ్చరితం మనోసత్థం. **పరవాదేహి చోదితోతి.** ఉపజ్ఝాయేహి వా ఆచరియేహి వా సమానుపజ్ఝాయకేహి వా సమానాచరియకేహి వా మిత్తేహి వా సన్దిట్ఠేహి వా సమ్భత్తేహి వా సహాయేహి వా చోదితో సమ్పజానముసా భాసతి. "అభిరతో అహం, భన్తే, అహోసిం పబ్బజ్జాయ. మాతా మే పోసేతబ్బా, తేనమ్హి విబ్భన్తో"తి భణతి . "పితా మే పోసేతబ్బో , తేనమ్హి విబ్భన్తో"తి భణతి. "భాతా మే పోసేతబ్బో… భగినీ మే పోసేతబ్బా… పుత్తో మే పోసేతబ్బో… ధీతా మే పోసేతబ్బా… మిత్తా మే పోసేతబ్బా… అమచ్చా మే పోసేతబ్బా… ఞాతకా మే పోసేతబ్బా… సాలోహితా మే పోసేతబ్బా, తేనమ్హి విబ్భన్తో"తి భణతి. వచీసత్థం కరోతి సఙ్కరోతి జనేతి సఞ్జనేతి నిబ్బత్తేతి అభినిబ్బత్తేతీతి – అథ సత్థాని కురుతే, పరవాదేహి చోదితో.

ఏస ఖ్వస్స మహాగేధోతి. ఏసో తస్స మహాగేధో మహావనం మహాగహనం మహాకన్తారో మహావిసమో మహాకుటిలో మహాపఙ్కో మహాపలిపో మహాపలిబోధో మహాబన్ధనం, యదిదం సమ్పజానముసావాదోతి – ఏస ఖ్వస్స మహాగేధో.

మోసవజ్జం పగాహతీతి. మోసవజ్జం వుచ్చతి ముసావాదో. ఇధేకచ్చో సభగ్గతో వా పరిసగ్గతో వా ఞాతిమజ్ఝగతో వా పూగమజ్ఝగతో వా రాజకులమజ్ఝగతో వా అభినీతో సక్ఖిపుట్ఠో – "ఏహమ్భో పురిస, యం జానాసి తం వదేహీ"తి, సో అజానం వా ఆహ – "జానామీ"తి, "జానం" వా ఆహ – "న జానామీ"తి, అపస్సం వా ఆహ – "పస్సామీ"తి, పస్సం వా ఆహ – "న పస్సామీ"తి. ఇతి అత్తహేతు వా పరహేతు వా ఆమిసకిఞ్చిక్ఖహేతు వా సమ్పజానముసా భాసతి – ఇదం వుచ్చతి మోసవజ్జం.

అపి చ తీహాకారేహి ముసావాదో హోతి. పుబ్బేవస్స హోతి – "ముసా భణిస్స"న్తి, భణన్తస్స హోతి – "ముసా భణామీ"తి, భణితస్స హోతి – "ముసా మయా భణిత"న్తి. ఇమేహి తీహాకారేహి ముసావాదో హోతి. అపి చ చతూహాకారేహి ముసావాదో హోతి. పుబ్బేవస్స హోతి – "ముసా భణిస్స"న్తి, భణన్తస్స హోతి – "ముసా భణామీ"తి, భణితస్స హోతి – "ముసా మయా భణిత"న్తి, వినిధాయ దిట్ఠిం. ఇమేహి చతూహాకారేహి ముసావాదో హోతి. అపి చ పఞ్చహాకారేహి… ఛహాకారేహి… సత్తహాకారేహి… అట్ఠహాకారేహి ముసావాదో హోతి. పుబ్బేవస్స హోతి – "ముసా భణిస్స"న్తి, భణన్తస్స హోతి – "ముసా భణామీ"తి, భణితస్స హోతి – "ముసా మయా భణిత"న్తి, వినిధాయ దిట్ఠిం, వినిధాయ ఖన్తిం, వినిధాయ రుచిం, వినిధాయ సఞ్ఞం, వినిధాయ భావం. ఇమేహి అట్ఠహాకారేహి ముసావాదో హోతి. **మోసవజ్జం పగాహతీతి.** మోసవజ్జం పగాహతి ఓగాహతి అజ్ఝోగాహతి పవిసతీతి – మోసవజ్జం పగాహతి.

తేనాహ భగవా –

"అథ సత్థాని కురుతే, పరవాదేహి చోదితో;
ఏస ఖ్వస్స మహాగేధో, మోసవజ్జం పగాహతీ"తి.

౨౦౨. **పణ్డితోతి సమఞ్ఞాతో, ఏకచ్చరియం** [ఏకచరియం (సీ. స్యా.)] **అధిట్ఠితో;**
స చాపి మేథునే యుత్తో, మన్దోవ పరికిస్సతి.

పణ్డితోతి సమఞ్ఞాతోతి. ఇధేకచ్చో పుబ్బే సమణభావే కిత్తి వణ్ణగతో హోతి – "పణ్డితో వియత్తో మేధావీ బహుస్సుతో చిత్తకథీ కల్యాణపటిభానో సుత్తన్తికోతి వా వినయధరోతి వా ధమ్మకథికోతి వా...పే.... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీ"తి వా . ఏవం ఞాతో హోతి పఞ్ఞాతో సమఞ్ఞాతో హోతీతి – పణ్డితోతి సమఞ్ఞాతో.

ఏకచ్చరియం అధిట్ఠితోతి. ద్వీహి కారణేహి ఏకచ్చరియం అధిట్ఠితో – పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన వా గణావవస్సగ్గట్ఠేన వా. కథం పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకచ్చరియం అధిట్ఠితో? సబ్బం ఘరావాసపలిబోధం ఛిన్దిత్వా...పే.... ఏవం పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకచ్చరియం అధిట్ఠితో. కథం గణావవస్సగ్గట్ఠేన ఏకచ్చరియం అధిట్ఠితో? సో ఏవం పబ్బజితో సమానో ఏకో అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని...పే.... ఏవం గణావవస్సగ్గట్ఠేన ఏకచ్చరియం అధిట్ఠితోతి – ఏకచ్చరియం అధిట్ఠితో.

స చాపి మేథునే యుత్తోతి. మేథునధమ్మో నామ యో సో అసద్ధమ్మో గామధమ్మో...పే.... తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో. **స చాపి మేథునే యుత్తోతి.** సో అపరేన సమయేన బుద్ధం ధమ్మం సఙ్ఘం సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తిత్వా మేథునధమ్మే యుత్తో [యుత్తో సంయుత్తో (సీ.)] పయుత్తో ఆయుత్తో సమాయుత్తోతి – స చాపి మేథునే యుత్తో.

మన్దోవ పరికిస్సతీతి. కపణో వియ మన్దో వియ మోమూహో వియ కిస్సతి పరికిస్సతి పరికిలిస్సతి. పాణమ్పి హనతి, అదిన్నమ్పి ఆదియతి, సన్ధిమ్పి ఛిన్దతి, నిల్లోపమ్పి హరతి, ఏకాగారికమ్పి కరోతి, పరిపన్థేపి తిట్ఠతి, పరదారమ్పి గచ్ఛతి, ముసాపి భణతి. ఏవమ్పి కిస్సతి పరికిస్సతి పరికిలిస్సతి. తమేనం రాజానో గహేత్వా వివిధా కమ్మకారణా కారేన్తి – కసాహిపి తాళేన్తి, వేత్తేహిపి తాళేన్తి, అద్ధదణ్డకేహిపి తాళేన్తి, హత్థమ్పి ఛిన్దన్తి, పాదమ్పి ఛిన్దన్తి, హత్థపాదమ్పి ఛిన్దన్తి, కణ్ణమ్పి ఛిన్దన్తి, నాసమ్పి ఛిన్దన్తి , కణ్ణనాసమ్పి ఛిన్దన్తి, బిలఙ్గథాలికమ్పి కరోన్తి, సఙ్ఖముణ్డికమ్పి కరోన్తి, రాహుముఖమ్పి కరోన్తి, జోతిమాలికమ్పి కరోన్తి, హత్థపజ్జోతికమ్పి కరోన్తి, ఏరకవత్తికమ్పి కరోన్తి, చీరకవాసికమ్పి కరోన్తి, ఏణేయ్యకమ్పి కరోన్తి, బళిసమంసికమ్పి కరోన్తి, కహాపణికమ్పి కరోన్తి, ఖారాపతచ్ఛికమ్పి [ఖారాపటిచ్ఛకమ్పి (క.)] కరోన్తి, పలిఘపరివత్తికమ్పి కరోన్తి, పలాలపీఠకమ్పి కరోన్తి, తత్తేనపి తేలేన ఓసిఞ్చన్తి, సునఖేహిపి ఖాదాపేన్తి, జీవన్తమ్పి సూలే ఉత్తాసేన్తి, అసినాపి సీసం ఛిన్దన్తి. ఏవమ్పి కిస్సతి పరికిస్సతి పరికిలిస్సతి.

అథ వా కామతణ్హాయ అభిభూతో పరియాదిన్నచిత్తో భోగే పరియేసన్తో నావాయ మహాసముద్దం పక్ఖన్దతి, సీతస్స పురక్ఖతో ఉణ్హస్స పురక్ఖతో డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేహి పీళియమానో ఖుప్పిపాసాయ మియ్యమానో తిగుమ్బం గచ్ఛతి, తక్కోలం గచ్ఛతి, తక్కసీలం గచ్ఛతి, కాలముఖం గచ్ఛతి, పురపూరం గచ్ఛతి, వేసుఙ్గం గచ్ఛతి, వేరాపథం గచ్ఛతి, జవం గచ్ఛతి, తామలిం [కమలిం (స్యా.), తంమలిం (క.)] గచ్ఛతి, వఙ్గం గచ్ఛతి, ఏళబన్ధనం గచ్ఛతి, సువణ్ణకూటం గచ్ఛతి, సువణ్ణభూమిం గచ్ఛతి, తమ్బపాణిం గచ్ఛతి, సుప్పాదకం గచ్ఛతి, భారుకచ్ఛం గచ్ఛతి, సురట్ఠం గచ్ఛతి, భఙ్గలోకం గచ్ఛతి, భఙ్గణం గచ్ఛతి, సరమతం గణం గచ్ఛతి, యోనం గచ్ఛతి , పరమయోనం [పీనం (స్యా.)] గచ్ఛతి, వినకం [నవకం (సీ.)] గచ్ఛతి, మూలపదం గచ్ఛతి, మరుకన్తారం గచ్ఛతి, జణ్ణుపథం గచ్ఛతి, అజపథం గచ్ఛతి, మేణ్డపథం గచ్ఛతి, సఙ్కుపథం గచ్ఛతి, ఛత్తపథం గచ్ఛతి, వంసపథం గచ్ఛతి, సకుణపథం గచ్ఛతి, మూసికపథం గచ్ఛతి, దరిపథం గచ్ఛతి, వేత్తాచారం గచ్ఛతి. ఏవమ్పి కిస్సతి పరికిస్సతి పరికిలిస్సతి.

గవేసన్తో న విన్దతి, అలాభమూలకమ్పి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. ఏవమ్పి కిస్సతి పరికిస్సతి పరికిలిస్సతి.

గవేసన్తో విన్దతి, లద్ధాపి ఆరక్ఖమూలకమ్పి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి – "కిన్తి మే భోగే నేవ రాజానో హరేయ్యుం, న చోరా హరేయ్యుం, న అగ్గీ దహేయ్యుం, న ఉదకం వహేయ్య, న అపియా దాయాదా హరేయ్యు"న్తి. తస్స ఏవం ఆరక్ఖతో గోపయతో తే భోగా విప్పలుజ్జన్తి. సో విప్పయోగమూలకమ్పి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. ఏవమ్పి కిస్సతి పరికిస్సతి పరికిలిస్సతీతి – స చాపి మేథునే యుత్తో, మన్దోవ పరికిస్సతి.

తేనాహ భగవా –

"పణ్డితోతి సమఞ్ఞాతో, ఏకచరియం అధిట్ఠితో;
స చాపి మేథునే యుత్తో, మన్దోవ పరికిస్సతీ"తి.

౨౯. ఏతమాదీనవం ఞత్వా, మునిం పుబ్బాపరే ఇధ;
ఏకచరియం దళ్హం కయిరా, న నిసేవేథ మేథునం.

ఏతమాదీనవం ఞత్వా, ముని పుబ్బాపరే ఇధాతి. **ఏత**న్తి పుబ్బే సమణభావే యసో చ కిత్తి చ, అపరభాగే బుద్ధం ధమ్మం సఙ్ఘం సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ హీనాయావత్తస్స అయసో చ అకిత్తి చ; ఏతం సమ్పత్తిం విపత్తిఞ్చ. **ఞత్వాతి** జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. **మునీతి.** **మోనం** వుచ్చతి ఞాణం. యా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. **ఇధాతి** ఇమిస్సా దిట్ఠియా ఇమిస్సా ఖన్తియా ఇమిస్సా రుచియా ఇమస్మిం ఆదాయే ఇమస్మిం ధమ్మే ఇమస్మిం వినయే ఇమస్మిం ధమ్మవినయే ఇమస్మిం పావచనే ఇమస్మిం బ్రహ్మచరియే ఇమస్మిం సత్థుసాసనే ఇమస్మిం అత్తభావే ఇమస్మిం మనుస్సలోకేతి – ఏతమాదీనవం ఞత్వా ముని పుబ్బాపరే ఇధ.

ఏకచరియం దళ్హం కయిరాతి. ద్వీహి కారణేహి ఏకచరియం దళ్హం కరేయ్య – పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన వా గణావవస్సగ్గట్ఠేన వా. కథం పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకచరియం దళ్హం కరేయ్య? సబ్బం ఘరావాసపలిబోధం ఛిన్దిత్వా పుత్తదారపలిబోధం ఛిన్దిత్వా ఞాతిపలిబోధం ఛిన్దిత్వా మిత్తామచ్చపలిబోధం ఛిన్దిత్వా సన్నిధిపలిబోధం ఛిన్దిత్వా కేసమస్సుం ఓహారేత్వా కాసాయాని వత్థాని అచ్ఛాదేత్వా అగారస్మా అనగారియం పబ్బజిత్వా అకిఞ్చనభావం ఉపగన్త్వా ఏకో చరేయ్య విహరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్య. ఏవం పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకచరియం దళ్హం కరేయ్య.

కథం గణావవస్సగ్గట్ఠేన ఏకచరియం దళ్హం కరేయ్య? సో ఏవం పబ్బజితో సమానో ఏకో అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని పటిసేవేయ్య అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని పటిసల్లానసారుప్పాని. సో ఏకో గచ్ఛేయ్య, ఏకో తిట్ఠేయ్య, ఏకో నిసీదేయ్య, ఏకో సేయ్యం కప్పేయ్య, ఏకో గామం పిణ్డాయ పవిసేయ్య, ఏకో పటిక్కమేయ్య, ఏకో రహో నిసీదేయ్య, ఏకో చఙ్కమం అధిట్ఠేయ్య, ఏకో చరేయ్య విహరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్య. ఏవం గణావవస్సగ్గట్ఠేన ఏకచరియం దళ్హం కరేయ్యాతి – ఏకచరియం దళ్హం కరేయ్య, థిరం కరేయ్య, దళ్హం సమాదానో అస్స, అవట్ఠితసమాదానో అస్స కుసలేసు ధమ్మేసూతి – ఏకచరియం దళ్హం కయిరా.

న నిసేవేథ మేథునన్తి. మేథునధమ్మో నామ యో సో అసద్ధమ్మో గామధమ్మో…పే॰… తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో. మేథునధమ్మం న సేవేయ్య న నిసేవేయ్య న సంసేవేయ్య న పటిసేవేయ్య న చరేయ్య న సమాచరేయ్య న సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – న నిసేవేథ మేథునం.

తేనాహ భగవా –

“ఏతమాదీనవం ఞత్వా, ముని పుబ్బాపరే ఇధ;
ఏకచ్చరియం దళ్హం కయిరా, న నిసేవేథ మేథున”న్తి.

౨౭. వివేకఞ్ఞేవ సిక్ఖేథ, ఏతం అరియానముత్తమం;
న తేన సేట్ఠో మఞ్ఞేథ, స వే నిబ్బానసన్తికే.

వివేకఞ్ఞేవ సిక్ఖేథాతి. వివేకోతి తయో వివేకా – కాయవివేకో, చిత్తవివేకో, ఉపధివివేకో. కతమో కాయవివేకో…పే॰… అయం ఉపధివివేకో. కాయవివేకో చ వివేకట్ఠకాయానం నేక్ఖమ్మాభిరతానం. చిత్తవివేకో చ పరిసుద్ధచిత్తానం పరమవోదానప్పత్తానం. ఉపధివివేకో చ నిరూపధీనం పుగ్గలానం విసఙ్ఖారగతానం. **సిక్ఖాతి** తిస్సో సిక్ఖా – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా…పే॰… అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. **వివేకఞ్ఞేవ సిక్ఖేథాతి** వివేకఞ్ఞేవ సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – వివేకఞ్ఞేవ సిక్ఖేథ.

ఏతం అరియానముత్తమన్తి. అరియా వుచ్చన్తి బుద్ధా చ బుద్ధసావకా చ పచ్చేకబుద్ధా చ. అరియానం ఏతం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం యదిదం వివేకచరియాతి – ఏతం అరియానముత్తమం.

న తేన సేట్ఠో మఞ్ఞేథాతి. కాయవివేకచరియాయ ఉన్నతిం న కరేయ్య, ఉన్నమం న కరేయ్య, మానం న కరేయ్య, థామం న కరేయ్య, థమ్భం న కరేయ్య, న తేన మానం జనేయ్య, న తేన థద్ధో అస్స పత్థద్ధో పగ్గహితసిరోతి – తేన సేట్ఠో న మఞ్ఞేథ.

స వే నిబ్బానసన్తికేతి. సో నిబ్బానస్స సన్తికే సామన్తా ఆసన్నే అవిదూరే ఉపకట్ఠేతి – స వే నిబ్బానసన్తికే.

తేనాహ భగవా –

“వివేకఞ్ఞేవ సిక్ఖేథ, ఏతం అరియానముత్తమం;
న తేన సేట్ఠో మఞ్ఞేథ, స వే నిబ్బానసన్తికే”తి.

౨౮. రిత్తస్స మునినో చరతో, కామేసు అనపేక్ఖినో;
ఓఘతిణ్ణస్స పిహయన్తి, కామేసు గధితా పజా.

రిత్తస్స మునినో చరతోతి. రిత్తస్స వివిత్తస్స పవివిత్తస్స , కాయదుచ్చరితేన రిత్తస్స వివిత్తస్స పవివిత్తస్స. వచీదుచ్చరితేన…పే॰… మనోదుచ్చరితేన… రాగేన… దోసేన… మోహేన… కోధేన… ఉపనాహేన… మక్ఖేన… పళాసేన…

ఇస్సాయ... మచ్ఛరియేన... మాయాయ... సాఠేయ్యేన... థమ్భేన... సారమ్భేన... మానేన... అతిమానేన... మదేన... పమాదేన... సబ్బకిలేసేహి... సబ్బదుచ్చరితేహి... సబ్బదరథేహి... సబ్బపరిళాహేహి... సబ్బసన్తాపేహి... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారేహి రిత్తస్స వివిత్తస్స పవివిత్తస్స. **మునినోతి. మోన**ం వుచ్చతి ఞాణం...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. **చరతో**తి చరతో విహరతో ఇరియతో వత్తతో పాలయతో యపయతో యాపయతోతి – రిత్తస్స మునినో చరతో.

కామేసు అనపేక్ఖినోతి. **కామా**తి ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. వత్థుకామే పరిజానిత్వా కిలేసకామే పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వా కామేసు అనపేక్ఖమానో చత్తకామో వన్తకామో ముత్తకామో పహీనకామో పటినిస్సట్ఠకామో, వీతరాగో చత్తరాగో వన్తరాగో ముత్తరాగో పహీనరాగో పటినిస్సట్ఠరాగో నిచ్ఛాతో నిబ్బుతో సీతిభూతో [సీతీభూతో (సీ॰)] సుఖప్పటిసంవేదీ బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరతీతి – కామేసు అనపేక్ఖినో.

ఓఘతిణ్ణస్స పిహయన్తి, కామేసు గధితా పజాతి. పజాతి సత్తాధివచనం పజా కామేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధా. తే కామోఘం తిణ్ణస్స భవోఘం తిణ్ణస్స దిట్ఠోఘం తిణ్ణస్స అవిజ్జోఘం తిణ్ణస్స సబ్బసఙ్ఖారపథం తిణ్ణస్స ఉత్తిణ్ణస్స నిత్తిణ్ణస్స అతిక్కన్తస్స సమతిక్కన్తస్స వీతివత్తస్స పారం గతస్స పారం పత్తస్స అన్తం గతస్స అన్తం పత్తస్స కోటిం గతస్స కోటిం పత్తస్స పరియన్తం గతస్స పరియన్తం పత్తస్స వోసానం గతస్స వోసానం పత్తస్స తాణం గతస్స తాణం పత్తస్స లేణం గతస్స లేణం పత్తస్స సరణం గతస్స సరణం పత్తస్స అభయం గతస్స అభయం పత్తస్స అచ్చుతం గతస్స అచ్చుతం పత్తస్స అమతం గతస్స అమతం పత్తస్స నిబ్బానం గతస్స నిబ్బానం పత్తస్స ఇచ్ఛన్తి సాదియన్తి పత్థయన్తి పిహయన్తి అభిజప్పన్తి. యథా ఇణాయికా ఆనణ్యం [ఆణణ్యం (అట్ఠ॰)] పత్థేన్తి పిహయన్తి, యథా ఆబాధికా ఆరోగ్యం పత్థేన్తి పిహయన్తి, యథా బన్ధనబద్ధా బన్ధనమోక్ఖం పత్థేన్తి పిహయన్తి, యథా దాసా భుజిస్సం పత్థేన్తి పిహయన్తి, యథా కన్తారద్ధానపక్ఖన్దా [కన్తారద్ధానపక్ఖన్తా (సీ॰), కన్తారద్ధానపక్ఖన్నా (స్యా॰)] ఖేమన్తభూమిం పత్థేన్తి పిహయన్తి; ఏవమేవం పజా కామేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధా తే కామోఘం తిణ్ణస్స భవోఘం తిణ్ణస్స...పే.... నిబ్బానం గతస్స నిబ్బానం పత్తస్స ఇచ్ఛన్తి సాదియన్తి పత్థయన్తి పిహయన్తి అభిజప్పన్తీతి – ఓఘతిణ్ణస్స పిహయన్తి, కామేసు గధితా పజా.

తేనాహ భగవా –

> "రిత్తస్స మునినో చరతో, కామేసు అనపేక్ఖినో;
> ఓఘతిణ్ణస్స పిహయన్తి, కామేసు గధితా పజా"తి.

తిస్సమేత్తేయ్యసుత్తనిద్దేసో సత్తమో.

૮. పసూరసుత్తనిద్దేసో

అథ పసూరసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౩౯. **ఇధేవ సుద్ధిం ఇతి వాదయన్తి, నాఞ్ఞేసు ధమ్మేసు విసుద్ధిమాహు;**

యం నిస్సితా తత్థ సుభం వదానా, పచ్చేకసచ్చేసు పుథూ నివిట్ఠా.

ఇధేవ సుద్ధిం ఇతి వాదయన్తీతి. ఇధేవ సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. ‘‘సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ’’న్తి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. ‘‘అసస్సతో లోకో ... అన్తవా లోకో... అనన్తవా లోకో... తం జీవం తం సరీరం... అఞ్ఞం జీవం అఞ్ఞం సరీరం... హోతి తథాగతో పరం మరణా... న హోతి తథాగతో పరం మరణా... హోతి చ న చ హోతి తథాగతో పరం మరణా... నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ’’న్తి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – ఇధేవ సుద్ధిం ఇతి వాదయన్తి.

నాఞ్ఞేసు ధమ్మేసు విసుద్ధిమాహూతి. అత్తనో సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఠపేత్వా సబ్బే పరవాదే ఖిపన్తి ఉక్ఖిపన్తి పరిక్ఖిపన్తి. ‘‘సో సత్థా న సబ్బఞ్ఞూ, ధమ్మో న స్వాక్ఖాతో , గణో న సుప్పటిపన్నో, దిట్ఠి న భద్దికా, పటిపదా న సుపఞ్ఞత్తా , మగ్గో న నియ్యానికో, నత్థేత్థ సుద్ధి వా విసుద్ధి వా పరిసుద్ధి వా ముత్తి వా విముత్తి వా పరిముత్తి వా, న తత్థ సుజ్ఝన్తి వా విసుజ్ఝన్తి వా పరిసుజ్ఝన్తి వా ముచ్చన్తి వా విముచ్చన్తి వా పరిముచ్చన్తి వా, హీనా నిహీనా ఓమకా లామకా ఛతుక్కా పరిత్తా’’తి – ఏవమాహంసు ఏవం వదన్తి ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – నాఞ్ఞేసు ధమ్మేసు విసుద్ధిమాహు.

యం నిస్సితా తత్థ సుభం వదానాతి. యం నిస్సితాతి యం సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం నిస్సితా ఆనిస్సితా [పతిట్ఠితా (సీ.), సన్నిస్సితా (స్యా.)] అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తా. **తత్థా**తి సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా. **సుభం వదానా**తి సుభవాదా సోభనవాదా పణ్డితవాదా థిరవాదా [ధీరవాదా (స్యా.)] ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – యం నిస్సితా తత్థ సుభం వదానా.

పచ్చేకసచ్చేసు పుథూ నివిట్ఠాతి. పుథూ సమణబ్రాహ్మణా పుథూ పచ్చేకసచ్చేసు నివిట్ఠా పతిట్ఠితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తా. ‘‘సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ’’న్తి నివిట్ఠా పతిట్ఠితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తా. ‘‘అసస్సతో లోకో...పే.... నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ’’న్తి నివిట్ఠా పతిట్ఠితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి – పచ్చేకసచ్చేసు పుథూ నివిట్ఠా.

తేనాహ భగవా –

‘‘ఇధేవ సుద్ధిం ఇతి వాదయన్తి, నాఞ్ఞేసు ధమ్మేసు విసుద్ధిమాహు;

యం నిస్సితా తత్థ సుభం వదానా, పచ్చేకసచ్చేసు పుథూ నివిట్ఠా”తి.

౬౦. **తే వాదకామా పరిసం విగయ్హ, బాలం దహన్తీ మిథు అఞ్ఞమఞ్ఞం;**
వదన్తి తే అఞ్ఞసితా కథోజ్జం, పసంసకామా కుసలావదానా.

తే వాదకామా పరిసం విగయ్హాతి. తే వాదకామాతి తే వాదకామా వాదత్థికా వాదాధిప్పాయా వాదపురేక్ఖారా వాదపరియేసనం చరన్తా. **పరిసం విగయ్హాతి** ఖత్తియపరిసం బ్రాహ్మణపరిసం గహపతిపరిసం సమణపరిసం విగయ్హ ఓగయ్హ అజ్ఝోగాహేత్వా పవిసిత్వాతి – తే వాదకామా పరిసం విగయ్హ.

బాలం దహన్తీ మిథు అఞ్ఞమఞ్ఞన్తి. మిథూతి ద్వే జనా ద్వే కలహకారకా ద్వే భణ్డనకారకా ద్వే భస్సకారకా ద్వే వివాదకారకా ద్వే అధికరణకారకా ద్వే వాదినో ద్వే సల్లాపకా; తే అఞ్ఞమఞ్ఞం బాలతో హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతో దహన్తి పస్సన్తి దక్ఖన్తి ఓలోకేన్తి నిజ్ఝాయన్తి ఉపపరిక్ఖన్తీతి – బాలం దహన్తీ మిథు అఞ్ఞమఞ్ఞం.

వదన్తి తే అఞ్ఞసితా కథోజ్జన్తి. అఞ్ఞం సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం నిస్సితా ఆనిస్సితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తా. **కథోజ్జం** వుచ్చతి కలహో భణ్డనం విగ్గహో వివాదో మేధగం. అథ వా **కథోజ్జన్తి** అనోజవన్తీ నిసాకథా కథోజ్జం వదన్తి, కలహం వదన్తి, భణ్డనం వదన్తి, విగ్గహం వదన్తి, వివాదం వదన్తి, మేధగం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – వదన్తి తే అఞ్ఞసితా కథోజ్జం.

పసంసకామా కుసలావదానాతి. పసంసకామాతి పసంసకామా పసంసత్థికా పసంసాధిప్పాయా పసంసపురేక్ఖారా పసంసపరియేసనం చరన్తా. **కుసలావదానాతి** కుసలవాదా పణ్డితవాదా థిరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – పసంసకామా కుసలావదానా.

తేనాహ భగవా –

“తే వాదకామా పరిసం విగయ్హ, బాలం దహన్తీ మిథు అఞ్ఞమఞ్ఞం;
వదన్తి తే అఞ్ఞసితా కథోజ్జం, పసంసకామా కుసలావదానా”తి.

౬౧. **యుత్తో కథాయం పరిసాయ మజ్ఝే, పసంసమిచ్ఛం వినిఘాతి హోతి;**
అపాహతస్మిం పన మఙ్కు హోతి, నిన్దాయ సో కుప్పతి రన్ధమేసీ.

యుత్తో కథాయం పరిసాయ మజ్ఝేతి. ఖత్తియపరిసాయ వా బ్రాహ్మణపరిసాయ వా గహపతిపరిసాయ వా సమణపరిసాయ వా మజ్ఝే అత్తనో కథాయం యుత్తో పయుత్తో ఆయుత్తో సమాయుత్తో సమ్పయుత్తో కథేతున్తి – యుత్తో కథాయం పరిసాయ మజ్ఝే.

పసంసమిచ్ఛం వినిఘాతి హోతీతి. పసంసమిచ్ఛన్తి పసంసం థోమనం కిత్తిం వణ్ణహారియం ఇచ్ఛన్తో సాదియన్తో పత్థయన్తో పిహయన్తో అభిజప్పన్తో. **వినిఘాతి హోతీతి** పుబ్బేవ సల్లాపా కథంకథీ వినిఘాతీ హోతి. “జయో ను ఖో మే భవిస్సతి, పరాజయో ను ఖో మే భవిస్సతి, కథం నిగ్గహం కరిస్సామి, కథం పటికమ్మం కరిస్సామి, కథం విసేసం

కరిస్సామి, కథం పటివిసేసం కరిస్సామి, కథం ఆవేఠియం [ఆవేధియం (స్యా.)] కరిస్సామి, కథం నిబ్బేఠియం [నిబ్బేధియం (స్యా. క.)] కరిస్సామి, కథం ఛేదం కరిస్సామి, కథం మణ్డలం కరిస్సామీ"తి, ఏవం పుబ్బేవ సల్లాపా కథంకథీ వినిఘాతి హోతీతి – పసంసమిచ్ఛం వినిఘాతి హోతి.

అపాహతస్మిం పన మఙ్కు హోతీతి. యే తే పఞ్హవీమంసకా పరిసా పారిసజ్జా పాసారికా [పాసనికా (స్యా.)], తే అపహరన్తి. "అత్థాపగతం భణిత"న్తి అత్థతో అపహరన్తి, "బ్యఞ్జనాపగతం భణిత"న్తి బ్యఞ్జనతో అపహరన్తి, "అత్థబ్యఞ్జనాపగతం భణిత"న్తి అత్థబ్యఞ్జనతో అపహరన్తి, "అత్థో తే దున్నీతో, బ్యఞ్జనం తే దురోపితం, అత్థబ్యఞ్జనం తే దున్నీతం దురోపితం, నిగ్గహో తే అకతో, పటికమ్మం తే దుక్కటం, విసేసో తే అకతో, పటివిసేసో తే దుక్కటో, ఆవేఠియా తే అకతా, నిబ్బేఠియా తే దుక్కటా , ఛేదో తే అకతో, మణ్డలం తే దుక్కటం విసమకథం దుక్కథితం దుబ్భణితం దుల్లపితం దురుత్తం దుబ్భాసిత"న్తి అపహరన్తి. **అపాహతస్మిం పన మఙ్కు హోతీ**తి . అపాహతస్మిం మఙ్కు హోతి పీళితో ఘట్టితో బ్యాధితో దోమనస్సితో హోతీతి – అపాహతస్మిం పన మఙ్కు హోతి.

నిన్దాయ సో కుప్పతి రన్ధమేసీతి. నిన్దాయ గరహాయ అకిత్తియా అవణ్ణహారికాయ కుప్పతి బ్యాపజ్జతి పతిట్ఠీయతి, కోపఞ్చ దోసఞ్చ అప్పచ్చయఞ్చ పాతుకరోతీతి – నిన్దాయ సో కుప్పతి. **రన్ధమేసీ**తి విరన్ధమేసీ అపరద్ధమేసీ ఖలితమేసీ గళితమేసీ వివరమేసీతి – నిన్దాయ సో కుప్పతి రన్ధమేసీ.

తేనాహ భగవా –

"యుత్తో కథాయం పరిసాయ మజ్ఝే, పసంసమిచ్ఛం వినిఘాతి హోతి;
అపాహతస్మిం పన మఙ్కు హోతి, నిన్దాయ సో కుప్పతి రన్ధమేసీ"తి.

౬౨. **యమస్స వాదం పరిహీనమాహు, అపాహతం పఞ్హవిమంసకాసే** [పఞ్హవిమంసకా యే (స్యా.)] ;
పరిదేవతి సోచతి హీనవాదో, ఉపచ్చగా మన్తి అనుత్థునాతి.

యమస్స వాదం పరిహీనమాహూతి యం తస్స వాదం హీనం నిహీనం పరిహీనం పరిహాపితం న పరిపూరితం, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – యమస్స వాదం పరిహీనమాహు.

అపాహతం పఞ్హవిమంసకాసేతి. యే తే పఞ్హవీమంసకా పరిసా పారిసజ్జా పాసారికా, తే అపహరన్తి. "అత్థాపగతం భణిత"న్తి అత్థతో అపహరన్తి, "బ్యఞ్జనాపగతం భణిత"న్తి బ్యఞ్జనతో అపహరన్తి, "అత్థబ్యఞ్జనాపగతం భణిత"న్తి అత్థబ్యఞ్జనతో అపహరన్తి, "అత్థో తే దున్నీతో, బ్యఞ్జనం తే దురోపితం, అత్థబ్యఞ్జనం తే దున్నీతం దురోపితం, నిగ్గహో తే అకతో, పటికమ్మం తే దుక్కటం, విసేసో తే అకతో, పటివిసేసో తే దుక్కటో, ఆవేఠియా తే అకతా, నిబ్బేఠియా తే దుక్కటా, ఛేదో తే అకతో, మణ్డలం తే దుక్కటం విసమకథం దుక్కథితం దుబ్భణితం దుల్లపితం దురుత్తం దుబ్భాసిత"న్తి, అపహరన్తీతి – అపాహతం పఞ్హవిమంసకాసే.

పరిదేవతి సోచతి హీనవాదోతి. **పరిదేవతీ**తి "అఞ్ఞం మయా ఆవజ్జితం అఞ్ఞం చిన్తితం అఞ్ఞం ఉపధారితం, అఞ్ఞం ఉపలక్ఖితం సో మహాపక్ఖో మహాపరిసో మహాపరివారో; పరిసా చాయం వగ్గా, న సమగ్గా; సమగ్గాయ పరిసాయ హేతు

కథాసల్లాపో పున భఞ్జిస్సామీ"తి, యా ఏవరూపా [యో ఏవరూపో (స్యా.)] వాచా పలాపో విప్పలాపో లాలప్పో లాలప్పాయనా లాలప్పాయితత్తన్తి – పరిదేవతి. **సోచతీతి** "తస్స జయో"తి సోచతి "మయ్హం పరాజయో"తి సోచతి, "తస్స లాభో"తి సోచతి, "మయ్హం అలాభో"తి సోచతి, "తస్స యసో"తి సోచతి, "మయ్హం అయసో"తి సోచతి, "తస్స పసంసా"తి సోచతి, "మయ్హం నిన్దా"తి సోచతి, "తస్స సుఖ"న్తి సోచతి, "మయ్హం దుక్ఖ"న్తి సోచతి, "సో సక్కతో గరుకతో మానితో పూజితో అపచితో లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం, అహమస్మి అసక్కతో అగరుకతో అమానితో అపూజితో అనపచితో న లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన"న్తి సోచతి కిలమతి పరిదేవతి ఉరత్తాళిం కన్దతి సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి – పరిదేవతి సోచతి. **హీనవాదోతి** హీనవాదో నిహీనవాదో పరిహీనవాదో పరిహాపితవాదో న పరిపూరవాదోతి – పరిదేవతి సోచతి హీనవాదో.

ఉపచ్చగా మన్తి అనుత్థునాతీతి. సో మం వాదేన వాదం అచ్చగా ఉపచ్చగా అతిక్కన్తో సమతిక్కన్తో వీతివత్తోతి. ఏవమ్పి ఉపచ్చగా మన్తి. అథ వా మం వాదేన వాదం అభిభవిత్వా అజ్ఝోత్థరిత్వా పరియాదియిత్వా మద్దయిత్వా చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతీతి. ఏవమ్పి ఉపచ్చగా మన్తి. అనుత్థునా వుచ్చతి వాచా పలాపో విప్పలాపో లాలప్పో లాలప్పాయనా లాలప్పాయితత్తన్తి – ఉపచ్చగా మన్తి అనుత్థునాతి.

తేనాహ భగవా –

"యమస్స వాదం పరిహీనమాహు, అపాహతం పఞ్హవిమంసకాసే;
పరిదేవతి సోచతి హీనవాదో, ఉపచ్చగా మన్తి అనుత్థునాతీ"తి.

౬౩. **ఏతే వివాదా సమణేసు జాతా, ఏతేసు ఉగ్ఘాతినిఘాతి హోతి;**
ఏతమ్పి దిస్వా విరమే కథోజ్జం, న హఞ్ఞదత్థత్థి పసంసలాభా.

ఏతే వివాదా సమణేసు జాతాతి. సమణాతి యే కేచి ఇతో బహిద్ధా పరిబ్బజూపగతా పరిబ్బజసమాపన్నా. ఏతే దిట్ఠికలహా దిట్ఠిభణ్డనా దిట్ఠివిగ్గహా దిట్ఠివివాదా దిట్ఠిమేధగా సమణేసు జాతా సఞ్జాతా నిబ్బత్తా అభినిబ్బత్తా పాతుభూతాతి – ఏతే వివాదా సమణేసు జాతా.

ఏతేసు ఉగ్ఘాతినిఘాతి హోతీతి. జయపరాజయో హోతి, లాభాలాభో హోతి, యసాయసో హోతి, నిన్దాపసంసా హోతి, సుఖదుక్ఖం హోతి, సోమనస్సదోమనస్సం హోతి, ఇట్ఠానిట్ఠం హోతి, అనునయపటిఘం హోతి, ఉగ్ఘాతితనిగ్ఘాతితం హోతి, అనురోధవిరోధో హోతి, జయేన చిత్తం ఉగ్ఘాతితం హోతి పరాజయేన చిత్తం నిగ్ఘాతితం హోతి, లాభేన చిత్తం ఉగ్ఘాతితం హోతి అలాభేన చిత్తం నిగ్ఘాతితం హోతి, యసేన చిత్తం ఉగ్ఘాతితం హోతి అయసేన చిత్తం నిగ్ఘాతితం హోతి, పసంసాయ చిత్తం ఉగ్ఘాతితం హోతి నిన్దాయ చిత్తం నిగ్ఘాతితం హోతి, సుఖేన చిత్తం ఉగ్ఘాతితం హోతి దుక్ఖేన చిత్తం నిగ్ఘాతితం హోతి, సోమనస్సేన చిత్తం ఉగ్ఘాతితం హోతి దోమనస్సేన చిత్తం నిగ్ఘాతితం హోతి, ఉన్నతియా [ఉణ్ణతియా (స్యా. క.)] చిత్తం ఉగ్ఘాతితం హోతి ఓనతియా [ఓణతియా (స్యా. క.)] చిత్తం నిగ్ఘాతితం హోతీతి – ఏతేసు ఉగ్ఘాతినిఘాతి హోతి.

ఏతమ్పి దిస్వా విరమే కథోజ్జన్తి. ఏతమ్పి దిస్వాతి ఏతం ఆదీనవం దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా దిట్ఠికలహేసు దిట్ఠిభణ్డనేసు దిట్ఠివిగ్గహేసు దిట్ఠివివాదేసు దిట్ఠిమేధగేసూతి – **ఏతమ్పి దిస్వా**

విరమే కథోజ్జన్తి. కథోజ్జం వుచ్చతి కలహో భణ్డనం విగ్గహో వివాదో మేధగం. అథ వా **కథోజ్జన్తి** అనోజవన్తీ నిసాకథా కథోజ్జం న కరేయ్య, కలహం న కరేయ్య, భణ్డనం న కరేయ్య, విగ్గహం న కరేయ్య, వివాదం న కరేయ్య, మేధగం న కరేయ్య, కలహభణ్డనవిగ్గహవివాదమేధగం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, కలహభణ్డనవిగ్గహవివాదమేధగా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పయుత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – ఏతమ్పి దిస్వా విరమే కథోజ్జం.

న హఞ్ఞదత్థత్థి పసంసలాభాతి. పసంసలాభా అఞ్ఞో అత్థో నత్థి అత్తత్థో వా పరత్థో వా ఉభయత్థో వా దిట్ఠధమ్మికో వా అత్థో, సమ్పరాయికో వా అత్థో, ఉత్తానో వా అత్థో , గమ్భీరో వా అత్థో, గూళ్హో వా అత్థో, పటిచ్ఛన్నో వా అత్థో, నేయ్యో వా అత్థో, నీతో వా అత్థో, అనవజ్జో వా అత్థో, నిక్కిలేసో వా అత్థో, వోదానో వా అత్థో, పరమత్థో వా అత్థో నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తీతి – న హఞ్ఞదత్థత్థి పసంసలాభా.

తేనాహ భగవా –

> “ఏతే వివాదా సమణేసు జాతా, ఏతేసు ఉగ్ఘాతినిఘాతి హోతి;
> ఏతమ్పి దిస్వా విరమే కథోజ్జం, న హఞ్ఞదత్థత్థి పసంసలాభా”తి.

౬౪. **పసంసితో వా పన తత్థ హోతి, అక్ఖాయ వాదం పరిసాయ మజ్ఝే;**

సో [సో తం (సీ.)] **హస్సతీ ఉన్నమతీ** [ఉణ్ణమతీ (స్యా. క.)] **చ తేన, పప్పుయ్య తమత్థం యథా మనో అహు.**

పసంసితో వా పన తత్థ హోతీతి. తత్థాతి సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా పసంసితో థోమితో కిత్తితో వణ్ణితో హోతీతి – పసంసితో వా పన తత్థ హోతి.

అక్ఖాయ వాదం పరిసాయ మజ్ఝేతి. ఖత్తియపరిసాయ వా బ్రాహ్మణపరిసాయ వా గహపతిపరిసాయ వా సమణపరిసాయ వా మజ్ఝే అత్తనో వాదం అక్ఖాయ ఆచిక్ఖిత్వా అనువాదం అక్ఖాయ ఆచిక్ఖిత్వా ధమ్మయిత్వా బ్రూహయిత్వా దీపయిత్వా జోతయిత్వా వోహరిత్వా పరిగ్గణ్హిత్వాతి – అక్ఖాయ వాదం పరిసాయ మజ్ఝే.

సో హస్సతీ ఉన్నమతీ చ తేనాతి. సో తేన జయత్థేన తుట్ఠో హోతి హట్ఠో పహట్ఠో అత్తమనో పరిపుణ్ణసఙ్కప్పో. అథ వా దన్తవిదంసకం హసమానో. **సో హస్సతీ ఉన్నమతీ చ తేనాతి** సో తేన జయత్థేన ఉన్నతో హోతి ఉన్నమో ధజో సమ్పగ్గాహో కేతుకమ్యతా చిత్తస్సాతి – సో హస్సతీ ఉన్నమతీ చ తేన.

పప్పుయ్య తమత్థం యథా మనో అహూతి. తం జయత్థం పప్పుయ్య పాపుణిత్వా అధిగన్త్వా విన్దిత్వా పటిలభిత్వా. **యథా మనో అహూతి** యథా మనో అహు, యథా చిత్తో అహు, యథా సఙ్కప్పో అహు, యథా విఞ్ఞాణో అహూతి – పప్పుయ్య తమత్థం యథా మనో అహు.

తేనాహ భగవా –

> “పసంసితో వా పన తత్థ హోతి, అక్ఖాయ వాదం పరిసాయ మజ్ఝే;

సో హస్సతీ ఉన్నమతీ చ తేన, పప్పుయ్య తమత్థం యథా మనో అహూ”తి.

౬౫. **యా ఉన్నతీ సాస్స విఘాతభూమి, మానాతిమానం వదతే పనేసో;**
ఏతమ్పి దిస్వా న వివాదయేథ, న హి తేన సుద్ధిం కుసలా వదన్తి.

యా ఉన్నతీ సాస్స విఘాతభూమీతి. యా ఉన్నతి ఉన్నమో ధజో సమ్పగ్గాహో కేతుకమ్యతా చిత్తస్సాతి – యా ఉన్నతి. **సాస్స విఘాతభూమీ**తి సా తస్స విఘాతభూమి ఉపఘాతభూమి పీళనభూమి ఘట్టనభూమి ఉపద్దవభూమి ఉపసగ్గభూమీతి – యా ఉన్నతీ సాస్స విఘాతభూమి.

మానాతిమానం వదతే పనేసోతి. సో పుగ్గలో మానఞ్చ వదతి అతిమానఞ్చ వదతీతి – మానాతిమానం వదతే పనేసో.

ఏతమ్పి దిస్వా న వివాదయేథాతి. ఏతం ఆదీనవం దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా దిట్ఠికలహేసు దిట్ఠిభణ్డనేసు దిట్ఠివిగ్గహేసు దిట్ఠివివాదేసు దిట్ఠిమేధగేసూతి – ఏతమ్పి దిస్వా. **న వివాదయేథా**తి న కలహం కరేయ్య న భణ్డనం కరేయ్య న విగ్గహం కరేయ్య న వివాదం కరేయ్య, న మేధగం కరేయ్య, కలహభణ్డనవిగ్గహవివాదమేధగం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, కలహభణ్డనవిగ్గహవివాదమేధగా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పయుత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – ఏతమ్పి దిస్వా న వివాదయేథ.

న హి తేన సుద్ధిం కుసలా వదన్తీతి. **కుసలా**తి యే తే ఖన్ధకుసలా ధాతుకుసలా ఆయతనకుసలా పటిచ్చసముప్పాదకుసలా సతిపట్ఠానకుసలా సమ్మప్పధానకుసలా ఇద్ధిపాదకుసలా ఇన్ద్రియకుసలా బలకుసలా బోజ్ఝఙ్గకుసలా మగ్గకుసలా ఫలకుసలా నిబ్బానకుసలా, తే కుసలా దిట్ఠికలహేన దిట్ఠిభణ్డనేన దిట్ఠివిగ్గహేన దిట్ఠివివాదేన దిట్ఠిమేధగేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం న వదన్తి న కథేన్తి న భణన్తి న దీపయన్తి న వోహరన్తీతి – న హి తేన సుద్ధిం కుసలా వదన్తి.

తేనాహ భగవా –

“యా ఉన్నతీ సాస్స విఘాతభూమి, మానాతిమానం వదతే పనేసో;
ఏతమ్పి దిస్వా న వివాదయేథ, న హి తేన సుద్ధిం కుసలా వదన్తీ”తి.

౬౬. **సూరో యథా రాజఖాదాయ పుట్ఠో, అభిగజ్జమేతి పటిసూరమిచ్ఛం;**
యేనేవ సో తేన పలేహి సూర, పుబ్బేవ నత్థి యదిదం యుధాయ.

సూరో యథా రాజఖాదాయ పుట్ఠోతి. **సూరో**తి సూరో వీరో విక్కన్తో అభీరూ అఛమ్భీ అనుత్రాసీ అపలాయీ. **రాజఖాదాయ పుట్ఠో**తి రాజఖాదనీయేన రాజభోజనీయేన పుట్ఠో పోసితో అపాదితో వడ్ఢితోతి – సూరో యథా రాజఖాదాయ పుట్ఠో.

అభిగజ్జమేతి పటిసూరమిచ్ఛన్తి. సో గజ్జన్తో ఉగ్గజ్జన్తో అభిగజ్జన్తో ఏతి ఉపేతి ఉపగచ్ఛతి పటిసూరం పటిపురిసం పటిసత్తుం పటిమల్లం ఇచ్ఛన్తో సాదియన్తో పత్థయన్తో పిహయన్తో అభిజప్పన్తోతి – అభిగజ్జమేతి పటిసూరమిచ్ఛం.

యేనేవ సో తేన పలేహి సూరాతి. యేనేవ సో దిట్ఠిగతికో తేన పలేహి, తేన వజ, తేన గచ్ఛ, తేన అతిక్కమ, సో తుయ్హం పటిసూరో పటిపురిసో పటిసత్తు పటిమల్లోతి – యేనేవ సో తేన పలేహి సూర.

పుబ్బేవ నత్థి యదిదం యుధాయాతి. పుబ్బేవ బోధియా మూలే యే పటిసేనికరా కిలేసా పటిలోమకరా పటికణ్డకకరా పటిపక్ఖకరా తే నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా. **యదిదం యుధాయాతి** యదిదం యుద్ధత్థాయ కలహత్థాయ భణ్డనత్థాయ విగ్గహత్థాయ వివాదత్థాయ మేధగత్థాయాతి – పుబ్బేవ నత్థి యదిదం యుధాయ.

తేనాహ భగవా –

"సూరో యథా రాజఖాదాయ పుట్ఠో, అభిగజ్జమేతి పటిసూరమిచ్ఛం;
యేనేవ సో తేన పలేహి సూర, పుబ్బేవ నత్థి యదిదం యుధాయా"తి.

౬౭. **యే దిట్ఠిముగ్గయ్హ వివాదయన్తి, ఇదమేవ సచ్చన్తి చ వాదయన్తి;**
తే త్వం వదస్సూ న హి తేధ అత్థి, వాదమ్హి జాతే పటిసేనికత్తా.

యే దిట్ఠిముగ్గయ్హ వివాదయన్తీతి యే ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిగతానం అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం దిట్ఠిగతం గహేత్వా గణ్హిత్వా ఉగ్గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా వివాదయన్తి కలహం కరోన్తి భణ్డనం కరోన్తి 'విగ్గహం కరోన్తి వివాదం కరోన్తి, మేధగం కరోన్తి – "న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి, అహం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానామి, కిం త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానిస్ససి, మిచ్ఛాపటిపన్నో త్వమసి, అహమస్మి సమ్మాపటిపన్నో, సహితం మే, అసహితం తే, పురే వచనీయం పచ్ఛా అవచ, పచ్ఛా వచనీయం పురే అవచ, అధిచిణ్ణం తే విపరావత్తం, ఆరోపితో తే వాదో, నిగ్గహితో త్వమసి, చర వాదప్పమోక్ఖాయ, నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ"తి – యే దిట్ఠిముగ్గయ్హ వివాదయన్తి.

ఇదమేవ సచ్చన్తి చ వాదయన్తీతి. "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి వాదయన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. "అసస్సతో లోకో…పే.… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి వాదయన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – ఇదమేవ సచ్చన్తి చ వాదయన్తి.

తే త్వం వదస్సూ న హి తేధ అత్థి, వాదమ్హి జాతే పటిసేనికత్తాతి. తే త్వం దిట్ఠిగతికే వదస్సు వాదేన వాదం, నిగ్గహేన నిగ్గహం, పటికమ్మేన పటికమ్మం, విసేసేన విసేసం, పటివిసేసేన పటివిసేసం, ఆవేఠియాయ ఆవేఠియం, నిబ్బేఠియాయ నిబ్బేఠియం, ఛేదేన ఛేదం, మణ్డలేన మణ్డలం, తే తుయ్హం పటిసూరా పటిపురిసా పటిసత్తూ పటిమల్లాతి – తే త్వం వదస్సూ న హి తేధ అత్థి. **వాదమ్హి జాతే పటిసేనికత్తాతి**. వాదే జాతే సఞ్జాతే నిబ్బత్తే అభినిబ్బత్తే పాతుభూతేయేవ పటిసేనికత్తా [పటిసేనికతా (క.), ఏవం సేసేసు తీసు పదేసుపి] పటిలోమకత్తా పటిభణ్డకత్తా పటిపక్ఖకత్తా కలహం కరేయ్యుం

భణ్డనం కరేయ్యుం విగ్గహం కరేయ్యుం వివాదం కరేయ్యుం మేధగం కరేయ్యుం, తే నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా…పే॰… ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – తే త్వం వదస్సూ న హి తేధ అత్థి వాదమ్హి జాతే పటిసేనికత్తా.

తేనాహ భగవా –

“యే దిట్ఠిముగ్గయ్హ వివాదయన్తి, ఇదమేవ సచ్చన్తి చ వాదయన్తి;
తే త్వం వదస్సూ న హి తేధ అత్థి, వాదమ్హి జాతే పటిసేనికత్తా”తి.

౬౮. **విసేనికత్వా పన యే చరన్తి, దిట్ఠీహి దిట్ఠిం అవిరుజ్ఝమానా;**
తేసు త్వం కిం లభేథ పసూర, యేసీధ నత్థి పరముగ్గహీతం.

విసేనికత్వా పన యే చరన్తీతి. సేనా వుచ్చతి మారసేనా. కాయదుచ్చరితం మారసేనా, వచీదుచ్చరితం మారసేనా, మనోదుచ్చరితం మారసేనా, లోభో మారసేనా, దోసో మారసేనా, మోహో మారసేనా, కోధో… ఉపనాహో… మక్ఖో… పళాసో… ఇస్సా… మచ్ఛరియం… మాయా… సాఠేయ్యం… థమ్భో… సారమ్భో… మానో… అతిమానో… మదో… పమాదో… సబ్బే కిలేసా… సబ్బే దుచ్చరితా… సబ్బే దరథా… సబ్బే పరిళాహా… సబ్బే సన్తాపా… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా మారసేనా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“కామా తే పఠమా సేనా, దుతియా అరతి వుచ్చతి…పే॰…;
న నం అసురో జినాతి, జేత్వావ లభతే సుఖ”న్తి.

యతో చతూహి అరియమగ్గేహి సబ్బా చ మారసేనా సబ్బే చ పటిసేనికరా కిలేసా జితా చ పరాజితా చ భగ్గా విప్పలుగ్గా పరమ్ముఖా, తేన వుచ్చతి విసేనికత్వాతి. **యే**తి అరహన్తో ఖీణాసవా. **చరన్తీ**తి చరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తేన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తీతి – విసేనికత్వా పన యే చరన్తి.

దిట్ఠీహి దిట్ఠిం అవిరుజ్ఝమానాతి. యేసం ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని, తే దిట్ఠీహి దిట్ఠిం అవిరుజ్ఝమానా అప్పటివిరుజ్ఝమానా అప్పహీయమానా అప్పటిహఞ్ఞమానా అప్పటిహతమానాతి – దిట్ఠీహి దిట్ఠిం అవిరుజ్ఝమానా.

తేసు త్వం కిం లభేథ పసూరాతి. తేసు అరహన్తేసు ఖీణాసవేసు కిం లభేథ పటిసూరం పటిపురిసం పటిసత్తుం పటిమల్లన్తి – తేసు త్వం కిం లభేథ పసూర.

యేసీధ నత్థి పరముగ్గహీతన్తి. యేసం అరహన్తానం ఖీణాసవానం “ఇదం పరమం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవర”న్తి గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం, నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి – యేసీధ నత్థి పరముగ్గహీతం.

తేనాహ భగవా –

"విసేనికత్వా పన యే చరన్తి, దిట్ఠీహి దిట్ఠిం అవిరుజ్ఝమానా;
తేసు త్వం కిం లభేథ పసూర, యేసీధ నత్థి పరముగ్గహీత"న్తి.

౬౯. **అథ త్వం పవితక్కమాగమా,** [పవితక్కమాగమ (సీ.), సవితక్కమాగమా (క.)] **మనసా దిట్ఠిగతాని చిన్తయన్తో;
ధోనేన యుగం సమాగమా, న హి త్వం సక్ఖసి సమ్పయాతవే.**

అథ త్వం పవితక్కమాగమాతి. అథాతి పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం – అథాతి. **పవితక్కమాగమాతి** తక్కేన్తో వితక్కేన్తో సఙ్కప్పేన్తో "జయో ను ఖో మే భవిస్సతి, పరాజయో ను ఖో మే భవిస్సతి, కథం నిగ్గహం కరిస్సామి, కథం పటికమ్మం కరిస్సామి, కథం విసేసం కరిస్సామి, కథం పటివిసేసం కరిస్సామి, కథం ఆవేఠియం కరిస్సామి, కథం నిబ్బేఠియం కరిస్సామి , కథం ఛేదం కరిస్సామి, కథం మణ్డలం కరిస్సామి" ఏవం తక్కేన్తో వితక్కేన్తో సఙ్కప్పేన్తో ఆగతోసి ఉపగతోసి సమ్పత్తోసి మయా సద్ధిం సమాగతోసీతి – అథ త్వం పవితక్కమాగమా.

మనసా దిట్ఠిగతాని చిన్తయన్తోతి. మనోతి యం చిత్తం మనో మానసం హదయం పణ్డరం, మనో మనాయతనం మనిన్ద్రియం విఞ్ఞాణం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో తజ్జా మనోవిఞ్ఞాణధాతు. చిత్తేన దిట్ఠిం చిన్తేన్తో విచిన్తేన్తో "సస్సతో లోకో"తి వా, "అసస్సతో లోకో"తి వా…పే.… "నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా"తి వాతి – మనసా దిట్ఠిగతాని చిన్తయన్తో.

ధోనేన యుగం సమాగమా, న హి త్వం సక్ఖసి సమ్పయాతవేతి. ధోనా వుచ్చతి పఞ్ఞా. యా పఞ్ఞా పజాననా…పే.… అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి. కింకారణా ధోనా వుచ్చతి పఞ్ఞా? తాయ పఞ్ఞాయ కాయదుచ్చరితం ధుతఞ్చ ధోతఞ్చ సన్ధోతఞ్చ నిద్ధోతఞ్చ, వచీదుచ్చరితం…పే.… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ. అథ వా సమ్మాదిట్ఠియా మిచ్ఛాదిట్ఠి… సమ్మాసఙ్కప్పేన మిచ్ఛాసఙ్కప్పో…పే.… సమ్మావిముత్తియా మిచ్ఛావిముత్తి ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ. అథ వా అరియేన అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సబ్బే కిలేసా… సబ్బే దుచ్చరితా… సబ్బే దరథా… సబ్బే పరిళాహా… సబ్బే సన్తాపా… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా ధుతా చ ధోతా చ సన్ధోతా చ నిద్ధోతా చ. భగవా ఇమేహి ధోనేయ్యేహి ధమ్మేహి ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో, తస్మా భగవా ధోనో. సో ధుతరాగో ధుతపాపో ధుతకిలేసో ధుతపరిళాహోతి – ధోనోతి.

ధోనేన యుగం సమాగమా, న హి త్వం సక్ఖసి సమ్పయాతవేతి. పసూరో పరిబ్బాజకో న పటిబలో ధోనేన బుద్ధేన భగవతా సద్ధిం యుగం సమాగమం సమాగన్త్వా యుగగ్గాహం గణ్హిత్వా సాకచ్ఛేతుం సల్లపితుం సాకచ్ఛం సమాపజ్జితుం. తం కిస్స హేతు? పసూరో పరిబ్బాజకో హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తో. సో హి భగవా అగ్గో చ సేట్ఠో చ విసిట్ఠో చ పామోక్ఖో చ ఉత్తమో చ పవరో చ. యథా ససో న పటిబలో మత్తేన మాతఙ్గేన సద్ధిం యుగం సమాగమం సమాగన్త్వా యుగగ్గాహం గణ్హితుం; యథా కోత్థుకో న పటిబలో సీహేన మిగరఞ్ఞా సద్ధిం యుగం సమాగమం సమాగన్త్వా యుగగ్గాహం గణ్హితుం; యథా వచ్ఛకో తరుణకో ధేనుపకో న పటిబలో ఉసభేన చలకకునా [బలక్కకునా (స్యా.)] సద్ధిం యుగం సమాగమం సమాగన్త్వా యుగగ్గాహం గణ్హితుం; యథా ధఙ్కో న పటిబలో గరుళేన వేనతేయ్యేన సద్ధిం యుగం సమాగమం సమాగన్త్వా యుగగ్గాహం గణ్హితుం; యథా చణ్డాలో న పటిబలో రఞ్ఞా చక్కవత్తినా సద్ధిం యుగం సమాగమం సమాగన్త్వా

యుగగ్గాహం గణ్హితుం; యథా పంసుపిసాచకో న పటిబలో ఇన్దేన దేవరఞ్ఞా సద్ధిం యుగం సమాగమం సమాగన్త్వా యుగగ్గాహం గణ్హితుం; ఏవమేవ పసూరో పరిబ్బాజకో న పటిబలో ధోనేన బుద్ధేన భగవతా సద్ధిం యుగం సమాగమం సమాగన్త్వా యుగగ్గాహం గణ్హిత్వా సాకచ్ఛేతుం సల్లపితుం సాకచ్ఛం సమాపజ్జితుం. తం కిస్స హేతు? పసూరో పరిబ్బాజకో హీనపఞ్ఞో నిహీనపఞ్ఞో ఓమకపఞ్ఞో లామకపఞ్ఞో ఛతుక్కపఞ్ఞో పరిత్తపఞ్ఞో. సో హి భగవా మహాపఞ్ఞో పుథుపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో, పఞ్ఞాపభేదకుసలో పభిన్నఞాణో అధిగతపటిసమ్భిదో, చతువేసారజ్జప్పత్తో దసబలధారీ, పురిసాసభో పురిససీహో పురిసనాగో పురిసాజఞ్ఞో పురిసధోరయ్హో, అనన్తఞాణో అనన్తతేజో అనన్తయసో అడ్ఢో మహద్ధనో ధనవా, నేతా వినేతా అనునేతా, పఞ్ఞాపేతా నిజ్ఝాపేతా పేక్ఖేతా పసాదేతా. సో హి భగవా అనుప్పన్నస్స మగ్గస్స ఉప్పాదేతా, అసఞ్జాతస్స మగ్గస్స సఞ్జనేతా, అనక్ఖాతస్స మగ్గస్స అక్ఖాతా, మగ్గఞ్ఞూ మగ్గవిదూ మగ్గకోవిదో మగ్గానుగా చ పనస్స ఏతరహి సావకా విహరన్తి పచ్ఛా సమన్నాగతా.

సో హి భగవా జానం జానాతి పస్సం పస్సతి, చక్ఖుభూతో ఞాణభూతో ధమ్మభూతో బ్రహ్మభూతో, వత్తా పవత్తా అత్థస్స నిన్నేతా అమతస్స దాతా ధమ్మస్సామీ తథాగతో; నత్థి తస్స భగవతో అఞ్ఞాతం అదిట్ఠం అవిదితం అసచ్ఛికతం అఫస్సితం [అఫుసితం (స్యా.)] పఞ్ఞాయ. అతీతం అనాగతం పచ్చుప్పన్నం ఉపాదాయ సబ్బే ధమ్మా సబ్బాకారేన బుద్ధస్స భగవతో ఞాణముఖే ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి. యం కిఞ్చి నేయ్యం నామ అత్థి ధమ్మం జానితబ్బం. అత్తత్థో వా పరత్థో వా ఉభయత్థో వా దిట్ఠధమ్మికో వా అత్థో, సమ్పరాయికో వా అత్థో, ఉత్తానో వా అత్థో, గమ్భీరో వా అత్థో, గూళ్హో వా అత్థో, పటిచ్ఛన్నో వా అత్థో, నేయ్యో వా అత్థో, నీతో వా అత్థో, అనవజ్జో వా అత్థో, నిక్కిలేసో వా అత్థో, వోదానో వా అత్థో, పరమత్థో వా అత్థో, సబ్బం తం అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి.

సబ్బం కాయకమ్మం బుద్ధస్స భగవతో ఞాణానుపరివత్తి, సబ్బం వచీకమ్మం ఞాణానుపరివత్తి , సబ్బం మనోకమ్మం ఞాణానుపరివత్తి. అతీతే బుద్ధస్స భగవతో అప్పటిహతం ఞాణం, అనాగతే అప్పటిహతం ఞాణం, పచ్చుప్పన్నే అప్పటిహతం ఞాణం, యావతకం నేయ్యం తావతకం ఞాణం, యావతకం ఞాణం తావతకం నేయ్యం, నేయ్యపరియన్తికం ఞాణం, ఞాణపరియన్తికం నేయ్యం, నేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఞాణం నప్పవత్తతి , ఞాణం అతిక్కమిత్వా నేయ్యపథో నత్థి. అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో తే ధమ్మా. యథా ద్విన్నం సముగ్గపటలానం సమ్మా ఫుసితానం హేట్ఠిమం సముగ్గపటలం ఉపరిమం నాతివత్తతి, ఉపరిమం సముగ్గపటలం హేట్ఠిమం నాతివత్తతి అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో; ఏవమేవ బుద్ధస్స భగవతో నేయ్యఞ్చ ఞాణఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో; యావతకం నేయ్యం తావతకం ఞాణం, యావతకం ఞాణం తావతకం నేయ్యం, నేయ్యపరియన్తికం ఞాణం, ఞాణపరియన్తికం నేయ్యం, నేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఞాణం నప్పవత్తతి, ఞాణం అతిక్కమిత్వా నేయ్యపథో నత్థి. అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో తే ధమ్మా సబ్బధమ్మేసు బుద్ధస్స భగవతో ఞాణం పవత్తతి.

సబ్బే ధమ్మా బుద్ధస్స భగవతో ఆవజ్జనపటిబద్ధా ఆకఙ్ఖపటిబద్ధా మనసికారపటిబద్ధా చిత్తుప్పాదపటిబద్ధా. సబ్బసత్తేసు బుద్ధస్స భగవతో ఞాణం పవత్తతి, సబ్బేసఞ్చ సత్తానం భగవా ఆసయం జానాతి అనుసయం జానాతి చరితం జానాతి అధిముత్తిం జానాతి. అప్పరజక్ఖే మహారజక్ఖే తిక్ఖిన్ద్రియే ముదిన్ద్రియే స్వాకారే ద్వాకారే సువిఞ్ఞాపయే దువిఞ్ఞాపయే భబ్బాభబ్బే సత్తే పజానాతి. సదేవకో లోకో సమారకో సబ్రహ్మకో సస్సమణబ్రాహ్మణీ పజా సదేవమనుస్సా అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి.

యథా యే కేచి మచ్ఛకచ్ఛపా అన్తమసో తిమితిమిఙ్గలం ఉపాదాయ అన్తోమహాసముద్దే పరివత్తన్తి; ఏవమేవ సదేవకో లోకో సమారకో సబ్రహ్మకో సస్సమణబ్రాహ్మణీ పజా సదేవమనుస్సా అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి. యథా యే కేచి పక్ఖీ అన్తమసో గరుళం వేనతేయ్యం ఉపాదాయ ఆకాసస్స పదేసే పరివత్తన్తి; ఏవమేవ యేపి తే సారిపుత్తసమా పఞ్ఞాయ తేపి బుద్ధఞాణస్స పదేసే పరివత్తన్తి . బుద్ధఞాణం దేవమనుస్సానం పఞ్ఞం ఫరిత్వా అభిభవిత్వా తిట్ఠతియేవ.

యేపి తే ఖత్తియపణ్డితా బ్రాహ్మణపణ్డితా గహపతిపణ్డితా సమణపణ్డితా నిపుణా కతపరప్పవాదా వాలవేధిరూపా. వోభిన్దన్తా [తే భిన్దన్తా (క.)] మఞ్ఞే చరన్తి పఞ్ఞాగతేన దిట్ఠిగతాని . తే పఞ్హే అభిసఙ్ఖరిత్వా అభిసఙ్ఖరిత్వా తథాగతే ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛన్తి గూళ్హాని చ పటిచ్ఛన్నాని చ. కథితా విసజ్జితావ తే పఞ్హా భగవతా హోన్తి నిద్దిట్ఠకారణా ఉపక్ఖిత్తకా చ. తే భగవతో సమ్పజ్జన్తి. అథ ఖో భగవావ తత్థ అతిరోచతి యదిదం పఞ్ఞాయాతి – ధోనేన యుగం సమాగమా, న హి త్వం సక్ఖసి సమ్పయాతవే.

తేనాహ భగవా –

“అథ త్వం పవితక్కమాగమా, మనసా దిట్ఠిగతాని చిన్తయన్తో;
ధోనేన యుగం సమాగమా, న హి త్వం సక్ఖసి సమ్పయాతవే”తి.

పసూరసుత్తనిద్దేసో అట్ఠమో.

៩. మాగణ్డియసుత్తనిద్దేసో

అథ మాగణ్డియసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౭౦. దిస్వాన తణ్హం అరతిం రగఞ్చ, నాహోసి ఛన్దో అపి మేథునస్మిం;
కిమేవిదం ముత్తకరీసపుణ్ణం, పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛే.

దిస్వాన తణ్హం అరతిం రగఞ్చ, నాహోసి ఛన్దో అపి మేథునస్మిన్తి. తణ్హఞ్చ అరతిఞ్చ రగఞ్చ మారధీతరో దిస్వా పస్సిత్వా మేథునధమ్మే ఛన్దో వా రాగో వా పేమం వా నాహోసీతి – దిస్వాన తణ్హం అరతిం రగఞ్చ నాహోసి ఛన్దో అపి మేథునస్మిం.

కిమేవిదం ముత్తకరీసపుణ్ణం, పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛేతి. కిమేవిదం సరీరం ముత్తపుణ్ణం కరీసపుణ్ణం సేమ్హపుణ్ణం రుహిరపుణ్ణం అట్ఠిసఙ్ఘాతన్హారుసమ్బన్ధం రుధిరమంసావలేపనం చమ్మవినద్ధం ఛవియా పటిచ్ఛన్నం ఛిద్దావఛిద్దం ఉగ్ఘరన్తం పగ్ఘరన్తం కిమిసఙ్ఘనిసేవితం నానాకలిమలపరిపూరం పాదేన అక్కమితుం న ఇచ్ఛేయ్య, కుతో పన సంవాసో వా సమాగమో వాతి – కిమేవిదం ముత్తకరీసపుణ్ణం, పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛే. అనచ్ఛరియఞ్చేతం మనుస్సో దిబ్బే కామే పత్థయన్తో మానుసకే కామే న ఇచ్ఛేయ్య, మానుసకే వా కామే పత్థయన్తో దిబ్బే కామే న ఇచ్ఛేయ్య. యం త్వం ఉభోపి న ఇచ్ఛసి న సాదియసి న పత్థేసి న పిహేసి నాభిజప్పసి, కిం తే దస్సనం, కతమాయ త్వం దిట్ఠియా సమన్నాగతోతి పుచ్ఛతీతి.

తేనాహ భగవా –

"దిస్వాన తణ్హం అరతిం రగఞ్చ, నాహోసి ఛన్దో అపి మేథునస్మిం;
కిమేవిదం ముత్తకరీసపుణ్ణం, పాదాపి నం సమ్ఫుసితుం న ఇచ్ఛే"తి.

౭౧. ఏతాదిసం చే రతనం న ఇచ్ఛసి, నారిం నరిన్దేహి బహూహి పత్థితం;
దిట్ఠిగతం సీలవతం ను జీవితం, భవూపపత్తిఞ్చ వదేసి కీదిసం.

౭౨. ఇదం వదామీతి న తస్స హోతి, [మాగణ్డియాతి [మాగన్దియాతి (సీ॰ స్యా॰)] **భగవా]**
ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం;
పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయ, అజ్ఝత్తసన్తిం పచినం అదస్సం.

ఇదం వదామీతి న తస్స హోతీతి. ఇదం వదామీతి ఇదం వదామి, ఏతం వదామి, ఏత్తకం వదామి, ఏత్తావతా వదామి, ఇదం దిట్ఠిగతం వదామి – "సస్సతో లోకో"తి వా…పే॰… "నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా"తి వా. **న తస్స హోతీతి** న మయ్హం హోతి, "ఏత్తావతా వదామీ"తి న తస్స హోతీతి – ఇదం వదామీతి న తస్స హోతి.

మాగణ్డియాతి భగవా తం బ్రాహ్మణం నామేన ఆలపతి. **భగవాతి** గారవాధివచనం...పే.... సచ్ఛికా పణ్ణత్తి యదిదం భగవాతి – మాగణ్డియాతి భగవా.

ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతన్తి. ధమ్మేసూతి ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతేసు. **నిచ్ఛేయ్యాతి** నిచ్ఛినిత్వా వినిచ్ఛినిత్వా విచినిత్వా పవిచినిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా, ఓధిగ్గాహో బిలగ్గాహో వరగ్గాహో కోట్ఠాసగ్గాహో ఉచ్చయగ్గాహో సముచ్చయగ్గాహో, "ఇదం సచ్చం తచ్ఛం తథం భూతం యాథావం అవిపరీత"న్తి గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం, నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి – ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం.

పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయాతి. దిట్ఠీసు ఆదీనవం పస్సన్తో దిట్ఠియో న గణ్హామి న పరామసామి నాభినివిసామి. అథ వా న గణ్హితబ్బా న పరామసితబ్బా నాభినివిసితబ్బాతి. ఏవమ్పి పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయ.

అథ వా "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి దిట్ఠిగతమేతం దిట్ఠిగహనం దిట్ఠికన్తారో దిట్ఠివిసూకాయికం దిట్ఠివిప్ఫన్దితం దిట్ఠిసఞ్ఞోజనం, సదుక్ఖం సవిఘాతం సఉపాయాసం సపరిళాహం, న నిబ్బిదాయ న విరాగాయ న నిరోధాయ న ఉపసమాయ న అభిఞ్ఞాయ న సమ్బోధాయ న నిబ్బానాయ సంవత్తతీతి. దిట్ఠీసు ఆదీనవం పస్సన్తో దిట్ఠియో న గణ్హామి న పరామసామి నాభినివిసామి. అథ వా న గణ్హితబ్బా న పరామసితబ్బా నాభినివిసితబ్బాతి. ఏవమ్పి పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయ.

అథ వా "అసస్సతో లోకో, అన్తవా లోకో, అనన్తవా లోకో, తం జీవం తం సరీరం, అఞ్ఞం జీవం అఞ్ఞం సరీరం, హోతి తథాగతో పరం మరణా, న హోతి తథాగతో పరం మరణా, హోతి చ న చ హోతి తథాగతో పరం మరణా, నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి దిట్ఠిగతమేతం దిట్ఠిగహనం దిట్ఠికన్తారో దిట్ఠివిసూకాయికం దిట్ఠివిప్ఫన్దితం దిట్ఠిసఞ్ఞోజనం, సదుక్ఖం సవిఘాతం సఉపాయాసం సపరిళాహం న నిబ్బిదాయ న విరాగాయ న నిరోధాయ న ఉపసమాయ న అభిఞ్ఞాయ న సమ్బోధాయ న నిబ్బానాయ సంవత్తతీతి. దిట్ఠీసు ఆదీనవం పస్సన్తో దిట్ఠియో న గణ్హామి న పరామసామి నాభినివిసామి. అథ వా న గణ్హితబ్బా న పరామసితబ్బా నాభినివిసితబ్బాతి. ఏవమ్పి పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయ.

అథ వా ఇమా దిట్ఠియో ఏవంగహితా ఏవంపరామట్ఠా ఏవంగతికా భవిస్సన్తి ఏవంఅభిసమ్పరాయాతి. దిట్ఠీసు ఆదీనవం పస్సన్తో దిట్ఠియో న గణ్హామి న పరామసామి నాభినివిసామి. అథ వా న గణ్హితబ్బా న పరామసితబ్బా నాభినివిసితబ్బాతి. ఏవమ్పి పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయ.

అథ వా ఇమా దిట్ఠియో నిరయసంవత్తనికా తిరచ్ఛానయోనిసంవత్తనికా పేత్తివిసయసంవత్తనికాతి. దిట్ఠీసు ఆదీనవం పస్సన్తో దిట్ఠియో న గణ్హామి న పరామసామి నాభినివిసామి. అథ వా న గణ్హితబ్బా న పరామసితబ్బా నాభినివిసితబ్బాతి. ఏవమ్పి పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయ.

అథ వా ఇమా దిట్ఠియో అనిచ్చా సఙ్ఖతా పటిచ్చసముప్పన్నా ఖయధమ్మా వయధమ్మా విరాగధమ్మా నిరోధధమ్మాతి. దిట్ఠీసు ఆదీనవం పస్సన్తో దిట్ఠియో న గణ్హామి న పరామసామి నాభినివిసామి. అథ వా న గణ్హితబ్బా న

పరామసితబ్బా నాభినివిసితబ్బాతి. ఏవమ్పి పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయ.

అజ్ఝత్తసన్తిం పచినం అదస్సన్తి. అజ్ఝత్తసన్తిం అజ్ఝత్తం రాగస్స సన్తిం, దోసస్స సన్తిం, మోహస్స సన్తిం, కోధస్స... ఉపనాహస్స... మక్ఖస్స ... పళాసస్స... ఇస్సాయ... మచ్ఛరియస్స ... మాయాయ... సాఠేయ్యస్స... థమ్భస్స... సారమ్భస్స... మానస్స... అతిమానస్స... మదస్స... పమాదస్స... సబ్బకిలేసానం... సబ్బదుచ్చరితానం... సబ్బదరథానం... సబ్బపరిళాహానం... సబ్బసన్తాపానం... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సన్తిం ఉపసన్తిం వూపసన్తిం నిబ్బుతిం పటిపస్సద్ధిం సన్తిం. **పచినన్తి** పచినన్తో విచినన్తో పవిచినన్తో తులయన్తో తీరయన్తో విభావయన్తో విభూతం కరోన్తో, "సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా"తి పచినన్తో విచినన్తో పవిచినన్తో తులయన్తో తీరయన్తో విభావయన్తో విభూతం కరోన్తో, "సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా"తి... "సబ్బే ధమ్మా అనత్తా"తి పచినన్తో విచినన్తో పవిచినన్తో... "యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం, సబ్బం తం నిరోధధమ్మ"న్తి పచినన్తో విచినన్తో పవిచినన్తో తులయన్తో తీరయన్తో విభావయన్తో విభూతం కరోన్తో. **అదస్సన్తి** అదస్సం అదక్ఖిం అపస్సిం పటివిజ్ఝిన్తి – అజ్ఝత్తసన్తిం పచినం అదస్సం.

తేనాహ భగవా –

"ఇదం వదామీతి న తస్స హోతి, [మాగణ్డియాతి భగవా]
ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం;
పస్సఞ్చ దిట్ఠీసు అనుగ్గహాయ;
అజ్ఝత్తసన్తిం పచినం అదస్స"న్తి.

౭౩. **వినిచ్ఛయా యాని పకప్పితాని, [ఇతి మాగణ్డియో]**
తే వే మునీ బ్రూసి అనుగ్గహాయ;
అజ్ఝత్తసన్తీతి యమేతమత్థం, కథం ను ధీరేహి పవేదితం తం.

వినిచ్ఛయా యాని పకప్పితానీతి. వినిచ్ఛయా వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని దిట్ఠివినిచ్ఛయా. **పకప్పితానీతి** కప్పితా పకప్పితా అభిసఙ్ఖతా సణ్ఠపితాతిపి పకప్పితా . అథ వా అనిచ్చా సఙ్ఖతా పటిచ్చసముప్పన్నా ఖయధమ్మా వయధమ్మా విరాగధమ్మా నిరోధధమ్మా విపరిణామధమ్మాతిపి పకప్పితాతి – వినిచ్ఛయా యాని పకప్పితాని.

ఇతి మాగణ్డియోతి. **ఇతీతి** పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం – ఇతీతి. **మాగణ్డియోతి** తస్స బ్రాహ్మణస్స నామం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి వోహారో – ఇతి మాగణ్డియోతి.

తే వే మునీ బ్రూసి అనుగ్గహాయ, అజ్ఝత్తసన్తీతి యమేతమత్థన్తి. **తే వేతి** ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని. **మునీతి**. **మోనం** వుచ్చతి ఞాణం...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో మునీతి. **అనుగ్గహాయాతి** దిట్ఠీసు ఆదీనవం పస్సన్తో దిట్ఠియో న గణ్హామి న పరామసామి నాభినివిసామీతి చ భణసి, అజ్ఝత్తసన్తీతి చ భణసి. **యమేతమత్థన్తి** యం పరమత్థన్తి – తే వే మునీ బ్రూసి అనుగ్గహాయ, అజ్ఝత్తసన్తీతి యమేతమత్థం.

కథం ను ధీరేహి పవేదితం తన్తి. కథం నూతి పదం సంసయపుచ్ఛా విమతిపుచ్ఛా ద్వేళ్హకపుచ్ఛా అనేకంసపుచ్ఛా, ఏవం ను ఖో నను ఖో కిం ను ఖో కథం ను ఖోతి – కథం ను. **ధీరేహీ**తి ధీరేహి పణ్డితేహి పఞ్ఞవన్తేహి [పఞ్ఞావన్తేహి (సీ. స్యా.)] బుద్ధిమన్తేహి ఞాణీహి విభావీహి మేధావీహి. **పవేదిత**న్తి వేదితం పవేదితం ఆచిక్ఖితం దేసితం పఞ్ఞాపితం పట్ఠపితం వివటం విభత్తం ఉత్తానీకతం పకాసితన్తి – కథం ను ధీరేహి పవేదితం తం.

తేనాహ సో బ్రాహ్మణో –

"వినిచ్ఛయా యాని పకప్పితాని, [ఇతి మాగణ్డియో]
తే వే మునీ బ్రూసి అనుగ్గహాయ;
అజ్ఝత్తసన్తీతి యమేతమత్థం, కథం ను ధీరేహి పవేదితం త"న్తి.

౭౪. **న దిట్ఠియా న సుతియా న ఞాణేన, [మాగణ్డియాతి భగవా]**
సీలబ్బతేనాపి న సుద్ధిమాహ;
అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా, అసీలతా అబ్బతా నోపి తేన;
ఏతే చ నిస్సజ్జ అనుగ్గహాయ, సన్తో అనిస్సాయ భవం న జప్పే.

న దిట్ఠియా న సుతియా న ఞాణేనాతి. దిట్ఠేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసి; సుతేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసి; దిట్ఠసుతేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసి; ఞాణేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసీతి – న దిట్ఠియా న సుతియా న ఞాణేన.

మాగణ్డియాతి భగవా తం బ్రాహ్మణం నామేన ఆలపతి. **భగవా**తి గారవాధివచనం...పే.... సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – మాగణ్డియాతి భగవా.

సీలబ్బతేనాపి న సుద్ధిమాహాతి. సీలేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసి; వతేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసి; సీలబ్బతేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసీతి – సీలబ్బతేనాపి న సుద్ధిమాహ.

అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా, అసీలతా అబ్బతా నోపి తేనాతి. దిట్ఠిపి ఇచ్ఛితబ్బా. దసవత్థుకా సమ్మాదిట్ఠి – అత్థి దిన్నం, అత్థి యిట్ఠం, అత్థి హుతం, అత్థి సుకతదుక్కటానం [సుకటదుక్కటానం (సీ.)] కమ్మానం ఫలం విపాకో, అత్థి అయం లోకో, అత్థి పరో లోకో, అత్థి మాతా, అత్థి పితా, అత్థి సత్తా ఓపపాతికా, అత్థి లోకే సమణబ్రాహ్మణా సమ్మగ్గతా [సమగ్గతా (క.)] సమ్మాపటిపన్నా యే ఇమఞ్చ లోకం పరఞ్చ లోకం సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా పవేదేన్తీతి; సవనమ్పి ఇచ్ఛితబ్బం – పరతో ఘోసో, సుత్తం, గేయ్యం, వేయ్యాకరణం, గాథా, ఉదానం, ఇతివుత్తకం, జాతకం, అబ్భుతధమ్మం,

వేదల్లం; ఞాణమ్పి ఇచ్ఛితబ్బం – కమ్మస్సకతఞాణం, సచ్చానులోమికఞాణం [కమ్మస్సకతం ఞాణం సచ్చానులోమికం ఞాణం (సీ. క.) ఞాణవిభఙ్గేపి], అభిఞ్ఞాఞాణం, సమాపత్తిఞాణం; సీలమ్పి ఇచ్ఛితబ్బం – పాతిమోక్ఖసంవరో; వతమ్పి ఇచ్ఛితబ్బం – అట్ఠ ధుతఙ్గాని – ఆరఞ్ఞికఙ్గం, పిణ్డపాతికఙ్గం, పంసుకూలికఙ్గం, తేచీవరికఙ్గ, సపదానచారికఙ్గం, ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గం, నేసజ్జికఙ్గం, యథాసన్థతికఙ్గన్తి.

అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా, అసీలతా అబ్బతా నోపి తేనాతి . నాపి సమ్మాదిట్ఠిమత్తేన, నాపి సవనమత్తేన, నాపి ఞాణమత్తేన, నాపి సీలమత్తేన, నాపి వతమత్తేన అజ్ఝత్తసన్తిం పత్తో హోతి, నాపి వినా ఏతేహి ధమ్మేహి అజ్ఝత్తసన్తిం పాపుణాతి. అపి చ సమ్భారా ఇమే ధమ్మా హోన్తి అజ్ఝత్తసన్తిం పాపుణితుం అధిగన్తుం ఫస్సితుం సచ్ఛికాతున్తి – అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా అసీలతా అబ్బతా నోపి తేన.

ఏతే చ నిస్సజ్జ అనుగ్గహాయాతి. ఏతేతి కణ్హపక్ఖికానం ధమ్మానం సముగ్ఘాతతో పహానం ఇచ్ఛితబ్బం, తేధాతుకేసు కుసలేసు ధమ్మేసు అతమ్మయతా [అకమ్మయతా (సీ. క.)] ఇచ్ఛితబ్బా, యతో కణ్హపక్ఖియా ధమ్మా సముగ్ఘాతపహానేన పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా, తేధాతుకేసు చ కుసలేసు ధమ్మేసు అతమ్మయతా హోతి, ఏత్తావతాపి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతి. అథ వా న గణ్హితబ్బా న పరామసితబ్బా నాభినివిసితబ్బాతి. ఏవమ్పి ఏతే చ నిస్సజ్జ అనుగ్గహాయ. యతో తణ్హా చ దిట్ఠి చ మానో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మాతి, ఏత్తావతాపి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి. ఏవమ్పి ఏతే చ నిస్సజ్జ అనుగ్గహాయ.

యతో పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మాతి, ఏత్తావతాపి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి. ఏవమ్పి ఏతే చ నిస్సజ్జ అనుగ్గహాయ.

సన్తో అనిస్సాయ భవం న జప్పేతి. సన్తోతి రాగస్స సమితత్తా సన్తో, దోసస్స సమితత్తా సన్తో, మోహస్స సమితత్తా సన్తో , కోధస్స... ఉపనాహస్స... మక్ఖస్స... పళాసస్స... ఇస్సాయ... మచ్ఛరియస్స... మాయాయ... సాఠేయ్యస్స... థమ్భస్స... సారమ్భస్స... మానస్స... అతిమానస్స... మదస్స... పమాదస్స... సబ్బకిలేసానం... సబ్బదుచ్చరితానం... సబ్బదరథానం... సబ్బపరిళాహానం... సబ్బసన్తాపానం... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సన్తత్తా సమితత్తా వూపసమితత్తా విజ్ఝాతత్తా నిబ్బుతత్తా విగతత్తా పటిపస్సద్ధత్తా సన్తో ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి – సన్తో.

అనిస్సాయాతి ద్వే నిస్సయా – తణ్హానిస్సయో చ దిట్ఠినిస్సయో చ...పే.... అయం తణ్హానిస్సయో...పే.... అయం దిట్ఠినిస్సయో. తణ్హానిస్సయం పహాయ దిట్ఠినిస్సయం పటినిస్సజ్జిత్వా చక్ఖుం అనిస్సాయ, సోతం అనిస్సాయ, ఘానం అనిస్సాయ, జివ్హం అనిస్సాయ, కాయం అనిస్సాయ, మనం అనిస్సాయ, రూపే... సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే... కులం... గణం... ఆవాసం... లాభం... యసం... పసంసం... సుఖం... చీవరం... పిణ్డపాతం... సేనాసనం... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం... కామధాతుం... రూపధాతుం... అరూపధాతుం... కామభవం... రూపభవం... అరూపభవం... సఞ్ఞాభవం... అసఞ్ఞాభవం... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవం... ఏకవోకారభవం... చతువోకారభవం... పఞ్చవోకారభవం... అతీతం... అనాగతం... పచ్చుప్పన్నం... దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బే ధమ్మే అనిస్సాయ అగ్గణ్హిత్వా

అపరామసిత్వా అనభినివిసిత్వాతి – సన్తో అనిస్సాయ. **భవం న జప్పేతి** కామభవం న జప్పేయ్య, రూపభవం న జప్పేయ్య, అరూపభవం న జప్పేయ్య నప్పజప్పేయ్య న అభిజప్పేయ్యాతి – సన్తో అనిస్సాయ భవం న జప్పే.

తేనాహ భగవా –

"న దిట్ఠియా న సుతియా న ఞాణేన, [మాగణ్డియాతి భగవా]
సీలబ్బతేనాపి న సుద్ధిమాహ;
అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా, అసీలతా అబ్బతా నోపి తేన;
ఏతే చ నిస్సజ్జ అనుగ్గహాయ, సన్తో అనిస్సాయ భవం న జప్పే"తి.

౭౨. **నో చే కిర దిట్ఠియా న సుతియా న ఞాణేన, [ఇతి మాగణ్డియో]**
సీలబ్బతేనాపి న సుద్ధిమాహ;
అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా, అసీలతా అబ్బతా నోపి తేన;
మఞ్ఞామహం మోముహమేవ ధమ్మం, దిట్ఠియా ఏకే పచ్చేన్తి సుద్ధిం.

నో చే కిర దిట్ఠియా న సుతియా న ఞాణేనాతి. దిట్ఠియాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసి; సుతేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం... దిట్ఠసుతేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం , ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం... ఞాణేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసీతి – నో చే కిర దిట్ఠియా న సుతియా న ఞాణేన.

ఇతి మాగణ్డియోతి ఇతీతి పదసన్ధి...పే.... **మాగణ్డియోతి** తస్స బ్రాహ్మణస్స నామం...పే.... ఇతి మాగణ్డియో.

సీలబ్బతేనాపి న సుద్ధిమాహాతి. సీలేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం...పే.... వతేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం... పే.... సీలబ్బతేనాపి సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం నాహ న కథేసి న భణసి న దీపయసి న వోహరసీతి – సీలబ్బతేనాపి న సుద్ధిమాహ.

అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా, అసీలతా అబ్బతా నోపి తేనాతి. దిట్ఠిపి ఇచ్ఛితబ్బాతి ఏవం భణసి, సవనమ్పి ఇచ్ఛితబ్బన్తి ఏవం భణసి, ఞాణమ్పి ఇచ్ఛితబ్బన్తి ఏవం భణసి, న సక్కోసి ఏకంసేన అనుజానితుం, నపి సక్కోసి ఏకంసేన పటిక్ఖిపితున్తి – అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా, అసీలతా అబ్బతా నోపి తేన.

మఞ్ఞామహం మోముహమేవ ధమ్మన్తి. మోమూహధమ్మో అయం తుయ్హం బాలధమ్మో మూళ్హధమ్మో అఞ్ఞాణధమ్మో అమరావిక్ఖేపధమ్మోతి ఏవం మఞ్ఞామి ఏవం జానామి ఏవం ఆజానామి ఏవం విజానామి ఏవం పటివిజానామి ఏవం పటివిజ్ఝామీతి – మఞ్ఞామహం మోముహమేవ ధమ్మం.

దిట్ఠియా ఏకే పచ్చేన్తి సుద్ధిన్తి. సుద్ధిదిట్ఠియా ఏకే సమణబ్రాహ్మణా సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి; "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి దిట్ఠియా ఏకే సమణబ్రాహ్మణా సుద్ధిం విసుద్ధిం

పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి; “అసస్సతో లోకో…పే॰… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి దిట్ఠియా ఏకే సమణబ్రాహ్మణా సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తీతి – దిట్ఠియా ఏకే పచ్చేన్తి సుద్ధిం.

తేనాహ సో బ్రాహ్మణో –

“నో చే కిర దిట్ఠియా న సుతియా న ఞాణేన, [ఇతి మాగణ్డియో]
సీలబ్బతేనాపి న సుద్ధిమాహ;
అదిట్ఠియా అస్సుతియా అఞాణా, అసీలతా అబ్బతా నోపి తేన;
మఞ్ఞామహం మోముహమేవ ధమ్మం, దిట్ఠియా ఏకే పచ్చేన్తి సుద్ధి”న్తి.

౭౬. **దిట్ఠిఞ్చ** [దిట్ఠీసు (సీ॰ స్యా॰ క॰)] **నిస్సాయనుపుచ్ఛమానో, [మాగణ్డియాతి భగవా]**
సముగ్గహీతేసు పమోహమాగా [సమోహమాగా (క॰)] ;
ఇతో చ నాద్దక్ఖి అణుమ్పి సఞ్ఞం, తస్మా తువం మోముహతో దహాసి.

దిట్ఠిఞ్చ నిస్సాయనుపుచ్ఛమానోతి. మాగణ్డియో బ్రాహ్మణో దిట్ఠిం నిస్సాయ దిట్ఠిం పుచ్ఛతి, లగ్గనం నిస్సాయ లగ్గనం పుచ్ఛతి, బన్ధనం నిస్సాయ బన్ధనం పుచ్ఛతి, పలిబోధం నిస్సాయ పలిబోధం పుచ్ఛతి. **అనుపుచ్ఛమానోతి** పునప్పునం పుచ్ఛతీతి – దిట్ఠిఞ్చ నిస్సాయనుపుచ్ఛమానో.

మాగణ్డియాతి భగవా తం బ్రాహ్మణం నామేన ఆలపతి. **భగవాతి** గారవాధివచనం…పే॰… సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – మాగణ్డియాతి భగవా.

సముగ్గహీతేసు పమోహమాగాతి. యా సా దిట్ఠి తయా గహితా పరామట్ఠా అభినివిట్ఠా అజ్ఝోసితా అధిముత్తా, తాయేవ త్వం దిట్ఠియా మూళ్హోసి పమూళ్హోసి సమ్మూళ్హోసి మోహం ఆగతోసి పమోహం ఆగతోసి సమ్మోహం ఆగతోసి అన్ధకారం పక్ఖన్దోసీతి – సముగ్గహీతేసు పమోహమాగా.

ఇతో చ నాద్దక్ఖి అణుమ్పి సఞ్ఞన్తి. ఇతో అజ్ఝత్తసన్తితో వా పటిపదాతో వా ధమ్మదేసనాతో వా, యుత్తసఞ్ఞం పత్తసఞ్ఞం లక్ఖణసఞ్ఞం కారణసఞ్ఞం ఠానసఞ్ఞం న పటిలభతి, కుతో ఞాణన్తి. ఏవమ్పి ఇతో చ నాద్దక్ఖి అణుమ్పి సఞ్ఞం. అథ వా అనిచ్చం వా అనిచ్చసఞ్ఞానులోమం వా, దుక్ఖం వా దుక్ఖసఞ్ఞానులోమం వా, అనత్తం వా అనత్తసఞ్ఞానులోమం వా, సఞ్ఞుప్పాదమత్తం వా సఞ్జానితమత్తం వా న పటిలభతి , కుతో ఞాణన్తి. ఏవమ్పి ఇతో చ నాద్దక్ఖి అణుమ్పి సఞ్ఞం.

తస్మా తువం మోముహతో దహాసీతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా మోమూహధమ్మతో బాలధమ్మతో మూళ్హధమ్మతో అఞ్ఞాణధమ్మతో అమరావిక్ఖేపధమ్మతో దహాసి పస్ససి దక్ఖసి ఓలోకేసి నిజ్ఝాయసి ఉపపరిక్ఖసీతి – తస్మా తువం మోముహతో దహాసి.

తేనాహ భగవా –

“దిట్ఠిఞ్చ నిస్సాయనుపుచ్ఛమానో, [మాగణ్డియాతి భగవా]
సముగ్గహీతేసు పమోహమాగా;
ఇతో చ నాద్దక్ఖి అణుమ్పి సఞ్ఞం, తస్మా తువం మోముహతో దహాసీ”తి.

౭౭. సమో విసేసీ ఉద వా నిహీనో, యో మఞ్ఞతి సో వివదేథ తేన;
తీసు విధాసు అవికమ్పమానో, సమో విసేసీతి న తస్స హోతి.

సమో విసేసీ ఉద వా నిహీనో, యో మఞ్ఞతి సో వివదేథ తేనాతి. సదిసోహమస్మీతి వా సేయ్యోహమస్మీతి వా హీనోహమస్మీతి వా యో మఞ్ఞతి, సో తేన మానేన తాయ దిట్ఠియా తేన వా పుగ్గలేన కలహం కరేయ్య భణ్డనం కరేయ్య విగ్గహం కరేయ్య వివాదం కరేయ్య మేధగం కరేయ్య – “న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి, అహం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానామి, కిం త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానిస్ససి, మిచ్ఛాపటిపన్నో త్వమసి, అహమస్మి సమ్మాపటిపన్నో, సహితం మే, అసహితం తే, పురే వచనీయం పచ్ఛా అవచ, పచ్ఛా వచనీయం పురే అవచ, అధిచిణ్ణం తే విపరావత్తం, ఆరోపితో తే వాదో, నిగ్గహితో త్వమసి, చర వాదప్పమోక్ఖాయ, నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ”తి – సమో విసేసీ ఉద వా నిహీనో యో మఞ్ఞతి సో వివదేథ తేన.

తీసు విధాసు అవికమ్పమానో, సమో విసేసీతి న తస్స హోతీతి. యస్సేతా తిస్సో విధా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో తీసు విధాసు న కమ్పతి న వికమ్పతి, అవికమ్పమానస్స పుగ్గలస్స సదిసోహమస్మీతి వా సేయ్యోహమస్మీతి వా హీనోహమస్మీతి వా. **న తస్స హోతీ**తి. న మయ్హం హోతీతి తీసు విధాసు అవికమ్పమానో, సమో విసేసీతి – న తస్స హోతి.

తేనాహ భగవా –

“సమో విసేసీ ఉద వా నిహీనో, యో మఞ్ఞతి సో వివదేథ తేన;
తీసు విధాసు అవికమ్పమానో, సమో విసేసీతి న తస్స హోతీ”తి.

౭౮. సచ్చన్తి సో బ్రాహ్మణో కిం వదేయ్య, ముసాతి వా సో వివదేథ కేన;
యస్మిం సమం విసమం వాపి నత్థి, స కేన వాదం పటిసంయుజేయ్య.

సచ్చన్తి సో బ్రాహ్మణో కిం వదేయ్యాతి. **బ్రాహ్మణో**తి సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో…పే… అసితో తాది పవుచ్చతే స బ్రహ్మా. **సచ్చన్తి సో బ్రాహ్మణో కిం వదేయ్యా**తి. “సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి బ్రాహ్మణో కిం వదేయ్య కిం కథేయ్య కిం భణేయ్య కిం దీపయేయ్య కిం వోహరేయ్య; “అసస్సతో లోకో…పే… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి బ్రాహ్మణో కిం వదేయ్య కిం కథేయ్య కిం భణేయ్య కిం దీపయేయ్య కిం వోహరేయ్యాతి – సచ్చన్తి సో బ్రాహ్మణో కిం వదేయ్య.

ముసాతి వా సో వివదేథ కేనాతి. బ్రాహ్మణో మయ్హంవ సచ్చం, తుయ్హం ముసాతి కేన మానేన, కాయ దిట్ఠియా, కేన వా పుగ్గలేన కలహం కరేయ్య భణ్డనం కరేయ్య విగ్గహం కరేయ్య వివాదం కరేయ్య మేధగం కరేయ్య – “న త్వం ఇమం

ధమ్మవినయం ఆజానాసి…పే॰… నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ”తి – ముసాతి వా సో వివదేథ కేన.

యస్మిం సమం విసమం వాపి నత్థీతి. యస్మిన్తి యస్మిం పుగ్గలే అరహన్తే ఖీణాసవే సదిసోహమస్మీతి మానో నత్థి, సేయ్యోహమస్మీతి మానో నత్థి, హీనోహమస్మీతి ఓమానో నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి – యస్మిం సమం విసమం వాపి నత్థి.

స కేన వాదం పటిసంయుజేయ్యాతి. సో కేన మానేన, కాయ దిట్ఠియా, కేన వా పుగ్గలేన వాదం పటిసఞ్ఞోజేయ్య పటిబలేయ్య కలహం కరేయ్య భణ్డనం కరేయ్య విగ్గహం కరేయ్య వివాదం కరేయ్య మేధగం కరేయ్య – “న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి…పే॰… నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ”తి – స కేన వాదం పటిసంయుజేయ్య.

తేనాహ భగవా –

“సచ్చన్తి సో బ్రాహ్మణో కిం వదేయ్య, ముసాతి వా సో వివదేథ కేన;
యస్మిం సమం విసమం వాపి నత్థి, స కేన వాదం పటిసంయుజేయ్యా”తి.

౭౯. **ఓకం పహాయ అనికేతసారీ, గామే అకుబ్బం ముని సన్థవాని** [సన్థవాని (క॰)] ;
కామేహి రిత్తో అపురేక్ఖరానో, కథం న విగ్గయ్హ జనేన కయిరా.

అథ ఖో హాలిద్దకాని [హాలిద్దకానీ (సీ॰)] గహపతి యేనాయస్మా మహాకచ్చానో తేనుపసఙ్కమి; ఉపసఙ్కమిత్వా ఆయస్మన్తం మహాకచ్చానం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసీది. ఏకమన్తం నిసిన్నో ఖో హాలిద్దకాని గహపతి ఆయస్మన్తం మహాకచ్చానం ఏతదవోచ – “వుత్తమిదం భన్తే, కచ్చాన, భగవతా అట్ఠకవగ్గికే మాగణ్డియపఞ్హే –

“ఓకం పహాయ అనికేతసారీ, గామే అకుబ్బం ముని సన్థవాని;
కామేహి రిత్తో అపురేక్ఖరానో, కథం న విగ్గయ్హ జనేన కయిరా”తి.

“ఇమస్స ను ఖో భన్తే, కచ్చాన, భగవతా సఙ్ఖిత్తేన భాసితస్స కథం విత్థారేన అత్థో దట్ఠబ్బో”తి?

“రూపధాతు ఖో, గహపతి, విఞ్ఞాణస్స ఓకో రూపధాతు రాగవినిబన్ధఞ్చ [రాగవినిబద్ధఞ్చ (సీ॰)] పన విఞ్ఞాణం ఓకసారీతి వుచ్చతి. వేదనాధాతు ఖో, గహపతి… సఞ్ఞాధాతు ఖో, గహపతి… సఙ్ఖారధాతు ఖో, గహపతి, విఞ్ఞాణస్స ఓకో సఙ్ఖారధాతు రాగవినిబన్ధఞ్చ పన విఞ్ఞాణం ఓకసారీతి వుచ్చతి. ఏవం ఖో, గహపతి, ఓకసారీ హోతి.

“కథఞ్చ, గహపతి, అనోకసారీ హోతి? రూపధాతుయా ఖో, గహపతి, యో ఛన్దో యో రాగో యా నన్దీ యా తణ్హా యే ఉపాయుపాదానా [ఉపయుపాదానా (క॰)] చేతసో అధిట్ఠానాభినివేసానుసయా తే తథాగతస్స పహీనా ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా; తస్మా తథాగతో అనోకసారీతి వుచ్చతి. వేదనాధాతుయా ఖో, గహపతి… సఞ్ఞాధాతుయా ఖో, గహపతి… సఙ్ఖారధాతుయా ఖో, గహపతి… విఞ్ఞాణధాతుయా ఖో, గహపతి, యో ఛన్దో యో రాగో యా నన్దీ యా తణ్హా యే ఉపాయుపాదానా చేతసో అధిట్ఠానాభినివేసానుసయా తే తథాగతస్స పహీనా

ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా; తస్మా తథాగతో అనోకసారీతి వుచ్చతి. ఏవం ఖో, గహపతి, అనోకసారీ హోతి.

“కథఞ్చ, గహపతి, నికేతసారీ హోతి? రూపనిమిత్తనికేతవిసారవినిబన్ధా ఖో, గహపతి, నికేతసారీతి వుచ్చతి. సద్దనిమిత్త... గన్ధనిమిత్త... రసనిమిత్త... ఫోట్ఠబ్బనిమిత్త... ధమ్మనిమిత్తనికేతవిసారవినిబన్ధా ఖో, గహపతి, నికేతసారీతి వుచ్చతి. ఏవం ఖో, గహపతి, నికేతసారీ హోతి.

“కథఞ్చ, గహపతి, అనికేతసారీ హోతి? రూపనిమిత్తనికేతవిసారవినిబన్ధా ఖో, గహపతి, తథాగతస్స పహీనా ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా; తస్మా తథాగతో అనికేతసారీతి వుచ్చతి. సద్దనిమిత్త... గన్ధనిమిత్త... రసనిమిత్త... ఫోట్ఠబ్బనిమిత్త... ధమ్మనిమిత్తనికేతవిసారవినిబన్ధా ఖో, గహపతి, తథాగతస్స పహీనా ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా; తస్మా తథాగతో అనికేతసారీతి వుచ్చతి. ఏవం ఖో, గహపతి, అనికేతసారీ హోతి.

“కథఞ్చ, గహపతి, గామే సన్థవజాతో హోతి? ఇధ , గహపతి, ఏకచ్చో భిక్ఖు గిహీహి సంసట్ఠో విహరతి సహనన్దీ సహసోకీ, సుఖితేసు సుఖితో, దుక్ఖితేసు దుక్ఖితో, ఉప్పన్నేసు కిచ్చకరణీయేసు అత్తనా వోయోగం ఆపజ్జతి. ఏవం ఖో, గహపతి, గామే సన్థవజాతో హోతి.

“కథఞ్చ, గహపతి, గామే న సన్థవజాతో హోతి? ఇధ, గహపతి, ఏకచ్చో భిక్ఖు గిహీహి అసంసట్ఠో విహరతి న సహనన్దీ న సహసోకీ, న సుఖితేసు సుఖితో, న దుక్ఖితేసు దుక్ఖితో, ఉప్పన్నేసు కిచ్చకరణీయేసు న అత్తనా వోయోగం ఆపజ్జతి. ఏవం ఖో, గహపతి, గామే న సన్థవజాతో హోతి.

“కథఞ్చ, గహపతి, కామేహి అరిత్తో హోతి? ఇధ, గహపతి, ఏకచ్చో భిక్ఖు కామేసు అవీతరాగో హోతి అవిగతచ్ఛన్దో అవిగతపేమో అవిగతపిపాసో అవిగతపరిళాహో అవిగతతణ్హో. ఏవం ఖో, గహపతి, కామేహి అరిత్తో హోతి.

“కథఞ్చ , గహపతి, కామేహి రిత్తో హోతి? ఇధ, గహపతి, ఏకచ్చో భిక్ఖు కామేసు వీతరాగో హోతి విగతచ్ఛన్దో విగతపేమో విగతపిపాసో విగతపరిళాహో విగతతణ్హో. ఏవం ఖో, గహపతి, కామేహి రిత్తో హోతి.

“కథఞ్చ, గహపతి, పురేక్ఖరానో హోతి? ఇధ , గహపతి, ఏకచ్చస్స భిక్ఖునో ఏవం హోతి – ‘ఏవంరూపో సియం అనాగతమద్ధాన’న్తి తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి, ‘ఏవంవేదనో సియం... ఏవంసఞ్ఞో సియం... ఏవంసఙ్ఖారో సియం... ఏవంవిఞ్ఞాణో సియం అనాగతమద్ధాన’న్తి తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి. ఏవం ఖో, గహపతి, పురేక్ఖరానో హోతి.

“కథఞ్చ , గహపతి, అపురేక్ఖరానో హోతి? ఇధ, గహపతి, ఏకచ్చస్స భిక్ఖునో ఏవం హోతి – ‘ఏవంరూపో సియం అనాగతమద్ధాన’న్తి న తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి, ‘ఏవంవేదనో సియం... ఏవంసఞ్ఞో సియం... ఏవంసఙ్ఖారో సియం... ఏవంవిఞ్ఞాణో సియం అనాగతమద్ధాన’న్తి న తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి. ఏవం ఖో, గహపతి, అపురేక్ఖరానో హోతి.

“కథఞ్చ, గహపతి, కథం విగ్గయ్హ జనేన కత్తా హోతి? ఇధ, గహపతి, ఏకచ్చో ఏవరూపిం కథం కత్తా హోతి – ‘న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి, అహం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానామి, కిం త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానిస్ససి,

మిచ్ఛాపటిపన్నో త్వమసి, అహమస్మి సమ్మాపటిపన్నో, సహితం మే, అసహితం తే, పురే వచనీయం పచ్ఛా అవచ, పచ్ఛా వచనీయం పురే అవచ, అధిచిణ్ణం తే విపరావత్తం, ఆరోపితో తే వాదో, నిగ్గహితో త్వమసి, చర వాదప్పమోక్ఖాయ, నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ'తి. ఏవం ఖో, గహపతి, కథం విగ్గయ్హ జనేన కత్తా హోతి.

"కథఞ్చ, గహపతి, కథం విగ్గయ్హ జనేన న కత్తా హోతి? ఇధ, గహపతి, ఏకచ్చో న ఏవరూపిం కథం కత్తా హోతి – 'న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి...పే॰... నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ'తి. ఏవం ఖో, గహపతి, విగ్గయ్హ జనేన న కత్తా హోతి. ఇతి ఖో, గహపతి, యం తం వుత్తం భగవతా అట్ఠకవగ్గికే మాగణ్డియపఞ్హే –

"ఓకం పహాయ అనికేతసారీ, గామే అకుబ్బం ముని సన్థవాని;
కామేహి రిత్తో అపురేక్ఖరానో, కథం న విగ్గయ్హ జనేన కయిరా"తి.

"ఇమస్స ఖో, గహపతి, భగవతా సఙ్ఖిత్తేన భాసితస్స ఏవం విత్థారేన అత్థో దట్ఠబ్బో"తి.

తేనాహ భగవా –

"ఓకం పహాయ అనికేతసారీ, గామే అకుబ్బం ముని సన్థవాని;
కామేహి రిత్తో అపురేక్ఖరానో, కథం న విగ్గయ్హ జనేన కయిరా"తి.

౮౦. **యేహి వివిత్తో విచరేయ్య లోకే, న తాని ఉగ్గయ్హ వదేయ్య నాగో;**
ఏలమ్బుజం కణ్డకవారిజం [కణ్టకం వారిజం (సీ॰)] **యథా, జలేన పఙ్కేన చనూపలిత్తం;**
ఏవం మునీ సన్తివాదో అగిద్ధో, కామే చ లోకే చ అనూపలిత్తో.

యేహి వివిత్తో విచరేయ్య లోకేతి. యేహీతి యేహి దిట్ఠిగతేహి. **వివిత్తోతి** కాయదుచ్చరితేన రిత్తో వివిత్తో పవివిత్తో, వచీదుచ్చరితేన... మనోదుచ్చరితేన... రాగేన...పే॰... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారేహి రిత్తో వివిత్తో పవివిత్తో. **విచరేయ్యాతి** విచరేయ్య విహరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్య. **లోకేతి** మనుస్సలోకేతి – యేహి వివిత్తో విచరేయ్య లోకే.

న తాని ఉగ్గయ్హ వదేయ్య నాగోతి. నాగోతి ఆగుం న కరోతీతి – నాగో, న గచ్ఛతీతి – నాగో, నాగచ్ఛతీతి – నాగో. కథం ఆగుం న కరోతీతి – నాగో? ఆగూ వుచ్చన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సంకిలేసికా పోనోభవికా సదరా దుక్ఖవిపాకా ఆయతిం జాతిజరామరణియా.

ఆగుం న కరోతి కిఞ్చి లోకే, [సభియాతి భగవా]
సబ్బసఞ్ఞోగే విసజ్జ బన్ధనాని;
సబ్బత్థ న సజ్జతి విముత్తో, నాగో తాదీ పవుచ్చతే తథత్తా.

ఏవం ఆగుం న కరోతీతి – నాగో.

కథం న గచ్ఛతీతి – నాగో? న ఛన్దాగతిం గచ్ఛతి, న దోసాగతిం గచ్ఛతి, న మోహాగతిం గచ్ఛతి, న భయాగతిం గచ్ఛతి, న రాగవసేన గచ్ఛతి, న దోసవసేన గచ్ఛతి, న మోహవసేన గచ్ఛతి, న మానవసేన గచ్ఛతి, న దిట్ఠివసేన గచ్ఛతి, న ఉద్ధచ్చవసేన గచ్ఛతి, న విచికిచ్ఛావసేన గచ్ఛతి, నానుసయవసేన గచ్ఛతి, న వగ్గేహి ధమ్మేహి యాయతి నీయతి వుయ్హతి సంహరీయతి. ఏవం న గచ్ఛతీతి – నాగో.

కథం నాగచ్ఛతీతి – నాగో? సోతాపత్తిమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతి. సకదాగామిమగ్గేన... అనాగామిమగ్గేన... అరహత్తమగ్గేన యే కిలేసా పహీనా తే కిలేసే న పునేతి న పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతి. ఏవం నాగచ్ఛతీతి – నాగో.

న తాని ఉగ్గయ్హ వదేయ్య నాగోతి. నాగో న తాని దిట్ఠిగతాని గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా వదేయ్య కథేయ్య భణేయ్య దీపయేయ్య వోహరేయ్య; "సస్సతో లోకో...పే.... నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి వదేయ్య కథేయ్య భణేయ్య దీపయేయ్య వోహరేయ్యాతి – న తాని ఉగ్గయ్హ వదేయ్య నాగో.

ఏలమ్బుజం కణ్డకవారిజం యథా, జలేన పఙ్కేన చనూపలిత్తన్తి. ఏలం వుచ్చతి ఉదకం, అమ్బుజం వుచ్చతి పదుమం, కణ్డకో వుచ్చతి ఖరదణ్డో, వారి వుచ్చతి ఉదకం, వారిజం వుచ్చతి పదుమం వారిసమ్భవం, జలం వుచ్చతి ఉదకం, పఙ్కో వుచ్చతి కద్దమో. యథా పదుమం వారిజం వారిసమ్భవం జలేన చ పఙ్కేన చ న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి, అలిత్తం అసంలిత్తం అనుపలిత్తన్తి – ఏలమ్బుజం కణ్డకవారిజం యథా జలేన పఙ్కేన చనూపలిత్తం.

ఏవం మునీ సన్తివాదో అగిద్ధో, కామే చ లోకే చ అనూపలిత్తోతి. **ఏవ**న్తి ఓపమ్మసంపటిపాదనం. **మునీ**తి. మోనం వుచ్చతి ఞాణం...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. **సన్తివాదో**తి సన్తివాదో ముని తాణవాదో లేణవాదో సరణవాదో అభయవాదో అచ్చుతవాదో అమతవాదో నిబ్బానవాదోతి – ఏవం ముని సన్తివాదో. **అగిద్ధో**తి. గేధో వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసో గేధో పహీనో సముచ్ఛిన్నో వూపసన్తో పటిపస్సద్ధో అభబ్బుప్పత్తికో ఞాణగ్గినా దడ్ఢో సో వుచ్చతి అగిద్ధో. సో రూపే అగిద్ధో, సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే... కులే... గణే... ఆవాసే... లాభే... యసే... పసంసాయ... సుఖే... చీవరే... పిణ్డపాతే ... సేనాసనే... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారే... కామధాతుయా ... రూపధాతుయా... అరూపధాతుయా... కామభవే... రూపభవే... అరూపభవే... సఞ్ఞాభవే... అసఞ్ఞాభవే... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవే... ఏకవోకారభవే... చతువోకారభవే... పఞ్చవోకారభవే... అతీతే... అనాగతే... పచ్చుప్పన్నే... దిట్ఠ-సుత-ముత-విఞ్ఞాతబ్బేసు ధమ్మేసు అగిద్ధో అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝోసన్నో [అనజ్ఝాపన్నో (సీ.), అనజ్ఝోపన్నో (స్యా.)], వీతగేధో విగతగేధో చత్తగేధో వన్తగేధో ముత్తగేధో పహీనగేధో పటినిస్సట్ఠగేధో, వీతరాగో విగతరాగో చత్తరాగో వన్తరాగో ముత్తరాగో పహీనరాగో పటినిస్సట్ఠరాగో, నిచ్ఛాతో నిబ్బుతో సీతిభూతో సుఖప్పటిసంవేదీ బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరతీతి – ఏవం ముని సన్తివాదో అగిద్ధో.

కామే చ లోకే చ అనూపలిత్తోతి. **కామా**తి ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. **లోకే**తి అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకే. **లేపా**తి ద్వే లేపా – తణ్హాలేపో చ దిట్ఠిలేపో చ...పే.... అయం తణ్హాలేపో...పే.... అయం దిట్ఠిలేపో. ముని

తణ్హాలేపం పహాయ దిట్ఠిలేపం పటినిస్సజ్జిత్వా కామే చ లోకే చ న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి, అలిత్తో అపలిత్తో అనుపలిత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – ఏవం మునీ సన్తివాదో అగిద్ధో, కామే చ లోకే చ అనూపలిత్తో.

తేనాహ భగవా –

"యేహి వివిత్తో విచరేయ్య లోకే, న తాని ఉగ్గయ్హ వదేయ్య నాగో;
ఏలమ్బుజం కణ్డకవారిజం యథా, జలేన పఙ్కేన చనూపలిత్తం;
ఏవం మునీ సన్తివాదో అగిద్ధో, కామే చ లోకే చ అనూపలిత్తో"తి.

౮౧. **న వేదగూ దిట్ఠియా** [దిట్ఠియాయకో (క॰ అట్ఠ॰) సు॰ ని॰ ౮౫౭] **న ముతియా, స మానమేతి న హి తమ్మయో సో;**
న కమ్మునా నోపి సుతేన నేయ్యో, అనూపనీతో స నివేసనేసు.

న వేదగూ దిట్ఠియా న ముతియా, స మానమేతీతి. నాతి పటిక్ఖేపో. **వేదగూతి.** వేదో వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణం , పఞ్ఞా పఞ్ఞిన్ద్రియం పఞ్ఞాబలం ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గో వీమంసా విపస్సనా సమ్మాదిట్ఠి. తేహి వేదేహి జాతిజరామరణస్స అన్తగతో అన్తప్పత్తో, కోటిగతో కోటిప్పత్తో, పరియన్తగతో పరియన్తప్పత్తో, వోసానగతో వోసానప్పత్తో, తాణగతో తాణప్పత్తో, లేణగతో లేణప్పత్తో, సరణగతో సరణప్పత్తో, అభయగతో అభయప్పత్తో, అచ్చుతగతో అచ్చుతప్పత్తో , అమతగతో అమతప్పత్తో, నిబ్బానగతో నిబ్బానప్పత్తో, వేదానం వా అన్తం గతోతి వేదగూ, వేదేహి వా అన్తం గతోతి వేదగూ, సత్తన్నం వా ధమ్మానం విదితత్తా వేదగూ, సక్కాయదిట్ఠి విదితా హోతి, విచికిచ్ఛా విదితా హోతి, సీలబ్బతపరామాసో విదితో హోతి, రాగో విదితో హోతి, దోసో విదితో హోతి, మోహో విదితో హోతి, మానో విదితో హోతి, విదితాస్స హోన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సంకిలేసికా పోనోభవికా సదరా దుక్ఖవిపాకా ఆయతిం జాతిజరామరణియా.

వేదాని విచేయ్య కేవలాని, [సభియాతి భగవా]
సమణానం యానీధత్థి బ్రాహ్మణానం;
సబ్బవేదనాసు వీతరాగో, సబ్బం వేదమతిచ్చ వేదగూ సోతి.

న దిట్ఠియాతి తస్స ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని. సో దిట్ఠియా న యాయతి న నీయతి న వుయ్హతి న సంహరీయతి, నపి తం దిట్ఠిగతం సారతో పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి – న వేదగూ దిట్ఠియా. **న ముతియాతి** ముతరూపేన వా పరతో ఘోసేన వా మహాజనసమ్ముతియా వా మానం నేతి న ఉపేతి న ఉపగచ్ఛతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి – న వేదగూ దిట్ఠియా న ముతియా స మానమేతి.

న హి తమ్మయో సోతి న తణ్హావసేన దిట్ఠివసేన తమ్మయో హోతి తప్పరమో తప్పరాయనో. యతో తణ్హా చ దిట్ఠి చ మానో చస్స పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా ఏత్తావతా న తమ్మయో హోతి న తప్పరమో న తప్పరాయనోతి – స మానమేతి న హి తమ్మయో సో.

న కమ్మునా నోపి సుతేన నేయ్యోతి. న కమ్మునాతి పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారేన వా అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారేన వా ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారేన వా న యాయతి న నీయతి న వుయ్హతి న సంహరీయతీతి – న కమ్మునా. **నోపి సుతేన నేయ్యోతి** సుతసుద్ధియా వా పరతో ఘోసేన వా మహాజనసమ్ముతియా వా న యాయతి న నీయతి న వుయ్హతి న సంహరీయతీతి – న కమ్మునా నోపి సుతేన నేయ్యో.

అనూపనీతో స నివేసనేసూతి. ఉపయాతి ద్వే ఉపయా – తణ్హూపయో చ దిట్ఠూపయో చ...పే.... అయం తణ్హూపయో...పే.... అయం దిట్ఠూపయో. తస్స తణ్హూపయో పహీనో, దిట్ఠూపయో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హూపయస్స పహీనత్తా, దిట్ఠూపయస్స పటినిస్సట్ఠత్తా సో నివేసనేసు అనూపనీతో అనుపలిత్తో అనుపగతో అనజ్ఝోసితో అనధిముత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – అనూపనీతో స నివేసనేసు.

తేనాహ భగవా –

"న వేదగూ దిట్ఠియా న ముతియా, స మానమేతి న హి తమ్మయో సో;
న కమ్మునా నోపి సుతేన నేయ్యో, అనూపనీతో స నివేసనేసూ"తి.

౮౨. **సఞ్ఞావిరత్తస్స న సన్తి గన్థా, పఞ్ఞావిముత్తస్స న సన్తి మోహా;**
సఞ్ఞఞ్చ దిట్ఠిఞ్చ యే అగ్గహేసుం, తే ఘట్టమానా [ఘట్టయన్తా (స్యా॰) సు॰ ని॰ ౮౫౩] **విచరన్తి లోకే.**

సఞ్ఞావిరత్తస్స న సన్తి గన్థాతి. యో సమథపుబ్బఙ్గమం అరియమగ్గం భావేతి తస్స ఆదితో ఉపాదాయ గన్థా విక్ఖమ్భితా హోన్తి, అరహత్తే పత్తే అరహతో గన్థా చ మోహా చ నీవరణా చ కామసఞ్ఞా బ్యాపాదసఞ్ఞా విహింసాసఞ్ఞా దిట్ఠిసఞ్ఞా చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మాతి – సఞ్ఞావిరత్తస్స న సన్తి గన్థా.

పఞ్ఞావిముత్తస్స న సన్తి మోహాతి. యో విపస్సనాపుబ్బఙ్గమం అరియమగ్గం భావేతి, తస్స ఆదితో ఉపాదాయ మోహా విక్ఖమ్భితా హోన్తి, అరహత్తే పత్తే అరహతో మోహా చ గన్థా చ నీవరణా చ కామసఞ్ఞా బ్యాపాదసఞ్ఞా విహింసాసఞ్ఞా దిట్ఠిసఞ్ఞా చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మాతి – పఞ్ఞావిముత్తస్స న సన్తి మోహా.

సఞ్ఞఞ్చ దిట్ఠిఞ్చ యే అగ్గహేసుం, తే ఘట్టమానా విచరన్తి లోకేతి. యే సఞ్ఞం గణ్హన్తి కామసఞ్ఞం బ్యాపాదసఞ్ఞం విహింసాసఞ్ఞం తే సఞ్ఞావసేన ఘట్టేన్తి సఙ్ఘట్టేన్తి. రాజానోపి రాజూహి వివదన్తి, ఖత్తియాపి ఖత్తియేహి వివదన్తి, బ్రాహ్మణాపి బ్రాహ్మణేహి వివదన్తి, గహపతీపి గహపతీహి వివదన్తి, మాతాపి పుత్తేన వివదతి, పుత్తోపి మాతరా వివదతి, పితాపి పుత్తేన వివదతి, పుత్తోపి పితరా వివదతి, భాతాపి భాతరా వివదతి, భగినీపి భగినియా వివదతి, భాతాపి భగినియా వివదతి, భగినీపి భాతరా వివదతి, సహాయోపి సహాయేన వివదతి . తే తత్థ కలహవిగ్గహవివాదమాపన్నా అఞ్ఞమఞ్ఞం పాణీహిపి ఉపక్కమన్తి, లేడ్డూహిపి [లేట్టూహిపి (క॰)] ఉపక్కమన్తి, దణ్డేహిపి ఉపక్కమన్తి, సత్థేహిపి ఉపక్కమన్తి. తే తత్థ మరణమ్పి నిగచ్ఛన్తి మరణమత్తమ్పి దుక్ఖం. యే దిట్ఠిం గణ్హన్తి "సస్సతో లోకో"తి వా...పే.... "నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం

మరణా”తి వా తే దిట్ఠివసేన ఘట్టేన్తి సఙ్ఘట్టేన్తి, సత్థారతో సత్థారం ఘట్టేన్తి, ధమ్మక్ఖానతో ధమ్మక్ఖానం ఘట్టేన్తి, గణతో గణం ఘట్టేన్తి, దిట్ఠియా దిట్ఠిం ఘట్టేన్తి, పటిపదాయ పటిపదం ఘట్టేన్తి, మగ్గతో మగ్గం ఘట్టేన్తి.

అథ వా తే వివదన్తి, కలహం కరోన్తి, భణ్డనం కరోన్తి, విగ్గహం కరోన్తి, వివాదం కరోన్తి, మేధగం కరోన్తి – “న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి...పే.... నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ”తి. తేసం అభిసఙ్ఖారా అప్పహీనా; అభిసఙ్ఖారానం అప్పహీనత్తా గతియా ఘట్టేన్తి, నిరయే ఘట్టేన్తి, తిరచ్ఛానయోనియా ఘట్టేన్తి, పేత్తివిసయే ఘట్టేన్తి, మనుస్సలోకే ఘట్టేన్తి, దేవలోకే ఘట్టేన్తి, గతియా గతిం... ఉపపత్తియా ఉపపత్తిం... పటిసన్ధియా పటిసన్ధిం... భవేన భవం... సంసారేన సంసారం... వట్టేన వట్టం ఘట్టేన్తి సఙ్ఘట్టేన్తి వదన్తి విచరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తేన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తి. **లోకే**తి అపాయలోకే...పే.... ఆయతనలోకేతి – సఞ్ఞఞ్చ దిట్ఠిఞ్చ యే అగ్గహేసుం తే ఘట్టమానా విచరన్తి లోకే.

తేనాహ భగవా –

“సఞ్ఞావిరత్తస్స న సన్తి గన్థా, పఞ్ఞావిముత్తస్స న సన్తి మోహా;
సఞ్ఞఞ్చ దిట్ఠిఞ్చ యే అగ్గహేసుం, తే ఘట్టమానా విచరన్తి లోకే”తి.

మాగణ్డియసుత్తనిద్దేసో నవమో.

౧౦. పురాభేదసుత్తనిద్దేసో

అథ పురాభేదసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౮౩. **కథందస్సీ కథంసీలో, ఉపసన్తోతి వుచ్చతి;**

తం మే గోతమ పబ్రూహి, పుచ్ఛితో ఉత్తమం నరం.

కథందస్సీ కథంసీలో, ఉపసన్తోతి వుచ్చతీతి. **కథందస్సీ**తి కీదిసేన దస్సనేన సమన్నాగతో, కింసణ్ఠితేన, కింపకారేన, కింపటిభాగేనాతి – కథందస్సీ. **కథంసీలో**తి కీదిసేన సీలేన సమన్నాగతో, కింసణ్ఠితేన, కింపకారేన, కింపటిభాగేనాతి – కథందస్సీ కథంసీలో. **ఉపసన్తోతి వుచ్చతీ**తి సన్తో ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి వుచ్చతి పవుచ్చతి కథీయతి భణీయతి దీపీయతి వోహరీయతి. కథందస్సీతి అధిపఞ్ఞం పుచ్ఛతి, కథంసీలోతి అధిసీలం పుచ్ఛతి, ఉపసన్తోతి అధిచిత్తం పుచ్ఛతీతి – కథందస్సీ కథంసీలో ఉపసన్తోతి వుచ్చతి.

తం మే గోతమ పబ్రూహీతి. **త**న్తి యం పుచ్ఛామి, యం యాచామి, యం అజ్ఝేసామి, యం పసాదేమి. **గోతమా**తి సో నిమ్మితో బుద్ధం భగవన్తం గోత్తేన ఆలపతి. **పబ్రూహీ**తి బ్రూహి ఆచిక్ఖ దేసేహి పఞ్ఞపేహి పట్ఠపేహి వివర విభజ ఉత్తానీకరోహి పకాసేహీతి – తం మే గోతమ పబ్రూహి.

పుచ్ఛితో ఉత్తమం నరన్తి. **పుచ్ఛితో**తి పుట్ఠో పుచ్ఛితో యాచితో అజ్ఝేసితో పసాదితో. **ఉత్తమం నర**న్తి అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం నరన్తి – పుచ్ఛితో ఉత్తమం నరం.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

“కథందస్సీ కథంసీలో, ఉపసన్తోతి వుచ్చతి;

తం మే గోతమ పబ్రూహి, పుచ్ఛితో ఉత్తమం నర”న్తి.

౮౪. **వీతతణ్హో పురాభేదా, [ఇతి భగవా]**

పుబ్బమన్తమనిస్సితో;

వేమజ్ఝే నుపసఙ్ఖేయ్యో,

తస్స నత్థి పురక్ఖతం.

వీతతణ్హో పురాభేదాతి. పురా కాయస్స భేదా, పురా అత్తభావస్స భేదా, పురా కళేవరస్స నిక్ఖేపా, పురా జీవితిన్ద్రియస్స ఉపచ్ఛేదా వీతతణ్హో విగతతణ్హో చత్తతణ్హో వన్తతణ్హో ముత్తతణ్హో పహీనతణ్హో పటినిస్సట్ఠతణ్హో, వీతరాగో విగతరాగో చత్తరాగో వన్తరాగో ముత్తరాగో పహీనరాగో పటినిస్సట్ఠరాగో, నిచ్ఛాతో నిబ్బుతో సీతిభూతో సుఖప్పటిసంవేదీ బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరతి.

భగవాతి గారవాధివచనం. అపి చ భగ్గరాగోతి భగవా, భగ్గదోసోతి భగవా, భగ్గమోహోతి భగవా, భగ్గమానోతి భగవా, భగ్గదిట్ఠీతి భగవా, భగ్గతణ్హోతి భగవా, భగ్గకిలేసోతి భగవా, భజి విభజి పవిభజి ధమ్మరతనన్తి భగవా, భవానం అన్తకరోతి భగవా, భావితకాయో భావితసీలో భావితచిత్తో భావితపఞ్ఞోతి భగవా, భజి వా భగవా అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని పటిసల్లానసారుప్పానీతి భగవా, భాగీ వా భగవా చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అత్థరసస్స ధమ్మరసస్స విముత్తిరసస్స అధిసీలస్స అధిచిత్తస్స అధిపఞ్ఞాయాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం ఝానానం చతున్నం అప్పమఞ్ఞానం చతున్నం అరూపసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం అట్ఠన్నం అభిభాయతనానం నవన్నం అనుపుబ్బవిహారసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం పఞ్ఞాభావనానం దసన్నం కసిణసమాపత్తీనం ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స అసుభసమాపత్తియాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం సతిపట్ఠానానం చతున్నం సమ్మప్పధానానం చతున్నం ఇద్ధిపాదానం పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం పఞ్చన్నం బలానం సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్సాతి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం తథాగతబలానం చతున్నం వేసారజ్జానం చతున్నం పటిసమ్భిదానం ఛన్నం అభిఞ్ఞానం ఛన్నం బుద్ధధమ్మానన్తి భగవా. భగవాతి నేతం నామం మాతరా కతం, న పితరా కతం, న భాతరా కతం, న భగినియా కతం, న మిత్తామచ్చేహి కతం, న ఞాతిసాలోహితేహి కతం , న సమణబ్రాహ్మణేహి కతం, న దేవతాహి కతం; విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – వీతతణ్హో పురాభేదాతి భగవా.

పుబ్బమన్తమనిస్సితోతి పుబ్బన్తో వుచ్చతి అతీతో అద్ధా. అతీతం అద్ధానం ఆరబ్భ తణ్హా పహీనా, దిట్ఠి పటినిస్సట్ఠా తణ్హాయ పహీనత్తా, దిట్ఠియా పటినిస్సట్ఠత్తా. ఏవమ్పి పుబ్బమన్తమనిస్సితో. అథ వా ''ఏవంరూపో అహోసిం అతీతమద్ధాన''న్తి తత్థ నన్దిం న సమన్నానేతి, ''ఏవంవేదనో అహోసిం... ఏవంసఞ్ఞో అహోసిం... ఏవంసఙ్ఖారో అహోసిం... ఏవంవిఞ్ఞాణో అహోసిం అతీతమద్ధాన''న్తి తత్థ నన్దిం న సమన్నానేతి. ఏవమ్పి పుబ్బమన్తమనిస్సితో. అథ వా ''ఇతి మే చక్ఖు [చక్ఖుం (సీ. క.)] అహోసి అతీతమద్ధానం – ఇతి రూపా''తి తత్థ న ఛన్దరాగపటిబద్ధం హోతి విఞ్ఞాణం, న ఛన్దరాగపటిబద్ధత్తా విఞ్ఞాణస్స న తదభినన్దతి; న తదభినన్దన్తో. ఏవమ్పి పుబ్బమన్తమనిస్సితో. ''ఇతి మే సోతం అహోసి అతీతమద్ధానం – ఇతి సద్దా''తి, ''ఇతి మే ఘానం అహోసి అతీతమద్ధానం – ఇతి గన్ధా''తి, ''ఇతి మే జివ్హా అహోసి అతీతమద్ధానం – ఇతి రసా''తి, ''ఇతి మే కాయో అహోసి అతీతమద్ధానం – ఇతి ఫోట్ఠబ్బా''తి, ''ఇతి మే మనో అహోసి అతీతమద్ధానం – ఇతి ధమ్మా''తి తత్థ న ఛన్దరాగపటిబద్ధం హోతి విఞ్ఞాణం, న ఛన్దరాగపటిబద్ధత్తా విఞ్ఞాణస్స న తదభినన్దతి; న తదభినన్దన్తో. ఏవమ్పి పుబ్బమన్తమనిస్సితో. అథ వా యాని తాని పుబ్బే మాతుగామేన సద్ధిం హసితలపితకీళితాని న తదస్సాదేతి, న తం నికామేతి, న చ తేన విత్తిం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి పుబ్బమన్తమనిస్సితో.

వేమజ్ఝే నుపసఙ్ఖేయ్యోతి. వేమజ్ఝం వుచ్చతి పచ్చుప్పన్నో అద్ధా. పచ్చుప్పన్నం అద్ధానం ఆరబ్భ తణ్హా పహీనా, దిట్ఠి పటినిస్సట్ఠా . తణ్హాయ పహీనత్తా, దిట్ఠియా పటినిస్సట్ఠత్తా రత్తోతి నుపసఙ్ఖేయ్యో, దుట్ఠోతి నుపసఙ్ఖేయ్యో, మూళ్హోతి నుపసఙ్ఖేయ్యో, వినిబద్ధోతి నుపసఙ్ఖేయ్యో, పరామట్ఠోతి నుపసఙ్ఖేయ్యో, విక్ఖేపగతోతి నుపసఙ్ఖేయ్యో, అనిట్ఠఙ్గతోతి నుపసఙ్ఖేయ్యో, థామగతోతి నుపసఙ్ఖేయ్యో; తే అభిసఙ్ఖారా పహీనా; అభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా గతియా నుపసఙ్ఖేయ్యో, నేరయికోతి వా తిరచ్ఛానయోనికోతి వా పేత్తివిసయికోతి వా మనుస్సోతి వా దేవోతి వా రూపీతి వా అరూపీతి వా సఞ్ఞీతి వా

అసఞ్ఞీతి వా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీతి వా. సో హేతు నత్థి పచ్చయో నత్థి కారణం నత్థి యేన సఙ్ఖం గచ్ఛేయ్యాతి – వేమజ్ఝే నుపసఙ్ఖేయ్యో.

తస్స నత్థి పురక్ఖతన్తి. తస్సాతి అరహతో ఖీణాసవస్స. **పురేక్ఖారా**తి ద్వే పురేక్ఖారా – తణ్హాపురేక్ఖారో చ దిట్ఠిపురేక్ఖారో చ...పే॰... అయం తణ్హాపురేక్ఖారో...పే॰... అయం దిట్ఠిపురేక్ఖారో. తస్స తణ్హాపురేక్ఖారో పహీనో, దిట్ఠిపురేక్ఖారో పటినిస్సట్ఠో. తణ్హాపురేక్ఖారస్స పహీనత్తా, దిట్ఠిపురేక్ఖారస్స పటినిస్సట్ఠత్తా న తణ్హం వా దిట్ఠిం వా పురతో కత్వా చరతి, న తణ్హాధజో న తణ్హాకేతు న తణ్హాధిపతేయ్యో, న దిట్ఠిధజో న దిట్ఠికేతు న దిట్ఠాధిపతేయ్యో, న తణ్హాయ వా దిట్ఠియా వా పరివారితో చరతి. ఏవమ్పి తస్స నత్థి పురక్ఖతం. అథ వా "ఏవంరూపో సియం అనాగతమద్ధాన"న్తి తత్థ నన్దిం న సమన్నానేతి, "ఏవంవేదనో సియం... ఏవంసఞ్ఞో సియం... ఏవంసఙ్ఖారో సియం... ఏవంవిఞ్ఞాణో సియం అనాగతమద్ధాన"న్తి తత్థ నన్దిం న సమన్నానేతి. ఏవమ్పి తస్స నత్థి పురక్ఖతం. అథ వా "ఇతి మే చక్ఖు సియా అనాగతమద్ధానం – ఇతి రూపా"తి అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం న పణిదహతి, చేతసో అప్పణిధానప్పచ్చయా న తదభినన్దతి; న తదభినన్దన్తో. ఏవమ్పి తస్స నత్థి పురక్ఖతం. "ఇతి మే సోతం సియా అనాగతమద్ధానం – ఇతి సద్దా"తి, "ఇతి మే ఘానం సియా అనాగతమద్ధానం – ఇతి గన్ధా"తి, "ఇతి మే జివ్హా సియా అనాగతమద్ధానం – ఇతి రసా"తి, "ఇతి మే కాయో సియా అనాగతమద్ధానం – ఇతి ఫోట్ఠబ్బా"తి, "ఇతి మే మనో సియా అనాగతమద్ధానం – ఇతి ధమ్మా"తి అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం న పణిదహతి, చేతసో అప్పణిధానప్పచ్చయా న తదభినన్దతి; న తదభినన్దన్తో. ఏవమ్పి తస్స నత్థి పురక్ఖతం. అథ వా "ఇమినాహం సీలేన వా వతేన వా తపేన వా బ్రహ్మచరియేన వా దేవో వా భవిస్సామి దేవఞ్ఞతరో"తి వా అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం న పణిదహతి, చేతసో అప్పణిధానప్పచ్చయా న తదభినన్దతి; న తదభినన్దతో. ఏవమ్పి తస్స నత్థి పురక్ఖతం.

తేనాహ భగవా –

"వీతతణ్హో పురాభేదా, [ఇతి భగవా]
పుబ్బమన్తమనిస్సితో;
వేమజ్ఝే నుపసఙ్ఖేయ్యో,
తస్స నత్థి పురక్ఖత"న్తి.

౮౫. **అక్కోధనో అసన్తాసీ, అవికత్థీ అకుక్కుచో;**
మన్తభాణీ అనుద్ధతో, స వే వాచాయతో ముని.

అక్కోధనో అసన్తాసీతి. అక్కోధనోతి యఞ్హి ఖో వుత్తం. అపి చ కోధో తావ వత్తబ్బో. దసహాకారేహి కోధో జాయతి – "అనత్థం మే అచరీ"తి కోధో జాయతి, "అనత్థం మే చరతీ"తి కోధో జాయతి, "అనత్థం మే చరిస్సతీ"తి కోధో జాయతి, "పియస్స మే మనాపస్స అనత్థం అచరి... అనత్థం చరతి... అనత్థం చరిస్సతీ"తి కోధో జాయతి, "అప్పియస్స మే అమనాపస్స అత్థం అచరి... అత్థం చరతి... అత్థం చరిస్సతీ"తి కోధో జాయతి, అట్ఠానే వా పన కోధో జాయతి. యో ఏవరూపో చిత్తస్స ఆఘాతో పటిఘాతో, పటిఘం పటివిరోధో, కోపో పకోపో సమ్పకోపో, దోసో పదోసో సమ్పదోసో, చిత్తస్స బ్యాపత్తి మనోపదోసో , కోధో కుజ్ఝనా కుజ్ఝితత్తం, దోసో దుస్సనా దుస్సితత్తం, బ్యాపత్తి బ్యాపజ్జనా బ్యాపజ్జితత్తం, విరోధో పటివిరోధో చణ్డిక్కం, అసురోపో [అస్సురోపో (సీ॰ క॰)] అనత్తమనతా చిత్తస్స – అయం వుచ్చతి కోధో.

అపి చ కోధస్స అధిమత్తపరిత్తతా వేదితబ్బా. అత్థి కఞ్చి [కిఞ్చి (క.)] కాలం కోధో చిత్తావిలకరణమత్తో హోతి, న చ తావ ముఖకులానవికులానో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో ముఖకులానవికులానమత్తో హోతి, న చ తావ హనుసఞ్చోపనో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో హనుసఞ్చోపనమత్తో హోతి, న చ తావ ఫరుసవాచం నిచ్ఛారణో [ఫరుసవాచనిచ్ఛారణో (స్యా.)] హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో ఫరుసవాచం నిచ్ఛారణమత్తో హోతి, న చ తావ దిసావిదిసానువిలోకనో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో దిసావిదిసానువిలోకనమత్తో హోతి, న చ తావ దణ్డసత్థపరామసనో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో దణ్డసత్థపరామసనమత్తో హోతి, న చ తావ దణ్డసత్థఅబ్భుక్కిరణో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో దణ్డసత్థఅబ్భుక్కిరణమత్తో హోతి, న చ తావ దణ్డసత్థఅభినిపాతనో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో దణ్డసత్థఅభినిపాతమత్తో హోతి, న చ తావ ఛిన్నవిచ్ఛిన్నకరణో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో ఛిన్నవిచ్ఛిన్నకరణమత్తో హోతి, న చ తావ సమ్భఞ్జనపలిభఞ్జనో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో సమ్భఞ్జనపలిభఞ్జనమత్తో హోతి, న చ తావ అఙ్గమఙ్గఅపకడ్ఢనో హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో అఙ్గమఙ్గఅపకడ్ఢనమత్తో హోతి, న చ తావ జీవితావోరోపనో [జీవితపనాసనో (స్యా.)] హోతి; అత్థి కఞ్చి కాలం కోధో జీవితావోరోపనమత్తో హోతి, న చ తావ సబ్బచాగపరిచ్చాగాయ సణ్ఠితో హోతి. యతో కోధో పరపుగ్గలం ఘాటేత్వా అత్తానం ఘాటేతి, ఏత్తావతా కోధో పరముస్సదగతో పరమవేపుల్లప్పత్తో హోతి. యస్స సో కోధో పహీనో సముచ్ఛిన్నో వూపసన్తో పటిపస్సద్ధో అభబ్బుప్పత్తికో ఞాణగ్గినా దడ్ఢో, సో వుచ్చతి అక్కోధనో. కోధస్స పహీనత్తా అక్కోధనో, కోధవత్థుస్స పరిఞ్ఞాతత్తా అక్కోధనో, కోధహేతుస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా అక్కోధనోతి – అక్కోధనో.

అసన్తాసీతి ఇధేకచ్చో తాసీ హోతి ఉత్తాసీ పరిత్తాసీ, సో తసతి న ఉత్తసతి పరిత్తసతి భాయతి సన్తాసం ఆపజ్జతి. కులం వా న లభామి, గణం వా న లభామి, ఆవాసం వా న లభామి, లాభం వా న లభామి, యసం వా న లభామి, పసంసం వా న లభామి, సుఖం వా న లభామి, చీవరం వా న లభామి, పిణ్డపాతం వా న లభామి, సేనాసనం వా న లభామి, గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం వా న లభామి, గిలానుపట్ఠాకం వా న లభామి, అప్పఞ్ఞాతోమ్హీతి తసతి ఉత్తసతి పరిత్తసతి భాయతి సన్తాసం ఆపజ్జతి.

ఇధ భిక్ఖు అసన్తాసీ హోతి అనుత్తాసీ అపరిత్తాసీ; సో న తసతి న ఉత్తసతి న పరిత్తసతి న భాయతి న సన్తాసం ఆపజ్జతి. కులం వా న లభామి, గణం వా న లభామి, ఆవాసం వా న లభామి, లాభం వా న లభామి, యసం వా న లభామి, పసంసం వా న లభామి, సుఖం వా న లభామి, చీవరం వా న లభామి, పిణ్డపాతం వా న లభామి, సేనాసనం వా న లభామి, గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం వా న లభామి, గిలానుపట్ఠాకం వా న లభామి, అప్పఞ్ఞాతోమ్హీతి న తసతి న ఉత్తసతి న పరిత్తసతి న భాయతి న సన్తాసం ఆపజ్జతీతి – అక్కోధనో అసన్తాసీ.

అవికత్థీ అకుక్కుచోతి. ఇధేకచ్చో కత్థీ హోతి వికత్థీ, సో కత్థతి వికత్థతి – అహమస్మి సీలసమ్పన్నోతి వా వతసమ్పన్నోతి వా సీలబ్బతసమ్పన్నోతి వా జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. ఉచ్చా కులా పబ్బజితోతి వా మహాకులా పబ్బజితోతి వా, మహాభోగకులా పబ్బజితోతి వా ఉళారభోగకులా పబ్బజితోతి వా, ఞాతో యసస్సీ గహట్ఠపబ్బజితానన్తి వా, లాభిమ్హి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి వా, సుత్తన్తికోతి వా వినయధరోతి వా ధమ్మకథికోతి వా, ఆరఞ్ఞికోతి వా పిణ్డపాతికోతి వా పంసుకూలికోతి వా తేచీవరికోతి వా, సపదానచారికోతి వా ఖలుపచ్ఛాభత్తికోతి వా నేసజ్జికోతి వా యథాసన్థతికోతి వా, పఠమస్స ఝానస్స లాభీతి వా

దుతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా తతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా చతుత్థస్స ఝానస్స లాభీతి వా, ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా... విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా... ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా కత్థతి వికత్థతి. ఏవం న కత్థతి న వికత్థతి, కత్థనా వికత్థనా ఆరతో విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – అవికత్థీ.

అకుక్కుచోతి. **కుక్కుచ్చన్తి** హత్థకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం, పాదకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం, హత్థపాదకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం, అకప్పియే కప్పియసఞ్ఞితా కప్పియే అకప్పియసఞ్ఞితా, వికాలే కాలసఞ్ఞితా కాలే వికాలసఞ్ఞితా, అవజ్జే వజ్జసఞ్ఞితా వజ్జే అవజ్జసఞ్ఞితా; యం ఏవరూపం కుక్కుచ్చం కుక్కుచ్చాయనా కుక్కుచ్చాయితత్తం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో – ఇదం వుచ్చతి కుక్కుచ్చం.

అపి చ ద్వీహి కారణేహి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో కతత్తా చ అకతత్తా చ. కథం కతత్తా చ అకతత్తా చ ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో? "కతం మే కాయదుచ్చరితం, అకతం మే కాయసుచరిత"న్తిఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో; "కతం మే వచీదుచ్చరితం, అకతం మే వచీసుచరితం... కతం మే మనోదుచ్చరితం, అకతం మే మనోసుచరిత"న్తి – ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో; "కతో మే పాణాతిపాతో, అకతా మే పాణాతిపాతా వేరమణీ"తి – ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో; "కతం మే అదిన్నాదానం , అకతా మే అదిన్నాదానా వేరమణీ"తి – ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో; "కతో మే కామేసుమిచ్ఛాచారో, అకతా మే కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ"తి – ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో; "కతో మే ముసావాదో, అకతా మే ముసావాదా వేరమణీ"తి... "కతా మే పిసుణా వాచా, అకతా మే పిసుణాయ వాచాయ వేరమణీ"తి... "కతా మే ఫరుసా వాచా, అకతా మే ఫరుసాయ వాచాయ వేరమణీ"తి... "కతో మే సమ్ఫప్పలాపో, అకతా మే సమ్ఫప్పలాపా వేరమణీ"తి... "కతా మే అభిజ్ఝా, అకతా మే అనభిజ్ఝా"తి... "కతో మే బ్యాపాదో, అకతో మే అబ్యాపాదో"తి... "కతా మే మిచ్ఛాదిట్ఠి, అకతా మే సమ్మాదిట్ఠీ"తి – ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో. ఏవం కతత్తా చ అకతత్తా చ ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో.

అథ వా "సీలేసుమ్హి న పరిపూరకారీ"తి – ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో; "ఇన్ద్రియేసుమ్హి అగుత్తద్వారో"తి... "భోజనే అమత్తఞ్ఞుమ్హీ"తి... "జాగరియం అననుయుత్తోమ్హీ"తి... "న సతిసమ్పజఞ్ఞేన సమన్నాగతోమ్హీ"తి... "అభావితా మే చత్తారో సతిపట్ఠానా"తి... "అభావితా మే చత్తారో సమ్మప్పధానా"తి... "అభావితా మే చత్తారో ఇద్ధిపాదా"తి... "అభావితాని మే పఞ్చిన్ద్రియానీ"తి... "అభావితాని మే పఞ్చ బలానీ"తి... "అభావితా మే సత్త బోజ్ఝఙ్గా"తి... "అభావితో మే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో"తి... "దుక్ఖం మే అపరిఞ్ఞాత"న్తి... "సముదయో మే అప్పహీనో"తి... "మగ్గో మే అభావితో"తి... "నిరోధో మే అసచ్ఛికతో"తి – ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో. యస్సేతం కుక్కుచ్చం పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢం, సో వుచ్చతి అకుక్కుచ్చోతి – అవికత్థీ అకుక్కుచో.

మన్తభాణీ అనుద్ధతోతి. మన్తా వుచ్చతి పఞ్ఞా. యా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి. మన్తాయ పరిగ్గహేత్వా పరిగ్గహేత్వా వాచం భాసతి బహుమ్పి కథేన్తో బహుమ్పి భణన్తో బహుమ్పి దీపయన్తో బహుమ్పి వోహరన్తో. దుక్కథితం దుబ్భణితం దుల్లపితం దురుత్తం దుబ్భాసితం వాచం న భాసతీతి – మన్తభాణీ. **అనుద్ధతోతి**. తత్థ

కతమం ఉద్ధచ్చం? యం చిత్తస్స ఉద్ధచ్చం అవూపసమో చేతసో విక్ఖేపో భన్తత్తం చిత్తస్స – ఇదం వుచ్చతి ఉద్ధచ్చం. యస్సేతం ఉద్ధచ్చం పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢం, సో వుచ్చతి అనుద్ధతోతి – మన్తభాణీ అనుద్ధతో.

స వే వాచాయతో మునీతి. ఇధ భిక్ఖు ముసావాదం పహాయ ముసావాదా పటివిరతో హోతి సచ్చవాదీ సచ్చసన్ధో థేతో పచ్చయికో అవిసంవాదకో లోకస్స. పిసుణం వాచం పహాయ పిసుణాయ వాచాయ పటివిరతో హోతి – ఇతో సుత్వా న అముత్ర అక్ఖాతా ఇమేసం భేదాయ, అముత్ర వా సుత్వా న ఇమేసం అక్ఖాతా అమూసం భేదాయ. ఇతి భిన్నానం వా సన్ధాతా, సహితానం వా అనుప్పదాతా, సమగ్గారామో సమగ్గరతో సమగ్గనన్దీ సమగ్గకరణిం వాచం భాసితా హోతి. ఫరుసం వాచం పహాయ ఫరుసాయ వాచాయ పటివిరతో హోతి – యా సా వాచా నేలా కణ్ణసుఖా పేమనీయా హదయఙ్గమా పోరీ బహుజనకన్తా బహుజనమనాపా తథారూపిం వాచం భాసితా హోతి. సమ్ఫప్పలాపం పహాయ సమ్ఫప్పలాపా పటివిరతో హోతి – కాలవాదీ భూతవాదీ అత్థవాదీ ధమ్మవాదీ వినయవాదీ నిధానవతిం వాచం భాసితా హోతి కాలేన సాపదేసం పరియన్తవతిం అత్థసంహితం. చతూహి వచీసుచరితేహి సమన్నాగతో చతుద్దోసాపగతం వాచం భాసతి, బాత్తింసాయ తిరచ్ఛానకథాయ ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతి.

దస కథావత్థూని కథేసి, సేయ్యథిదం – అప్పిచ్ఛకథం కథేతి, సన్తుట్ఠికథం కథేతి, పవివేకకథం... అసంసగ్గకథం... వీరియారమ్భకథం... సీలకథం... సమాధికథం... పఞ్ఞాకథం... విముత్తికథం ... విముత్తిఞాణదస్సనకథం... సతిపట్ఠానకథం... సమ్మప్పధానకథం... ఇద్ధిపాదకథం... ఇన్ద్రియకథం... బలకథం... బోజ్ఝఙ్గకథం... మగ్గకథం... ఫలకథం... నిబ్బానకథం కథేతి. **వాచాయతో**తి యత్తో పరియత్తో గుత్తో గోపితో రక్ఖితో వూపసన్తో. **మునీ**తి. **మోనం** వుచ్చతి ఞాణం. యా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో మునీతి – స వే వాచాయతో ముని.

తేనాహ భగవా –

“అక్కోధనో అసన్తాసీ, అవికత్థీ అకుక్కుచో;
మన్తభాణీ అనుద్ధతో, స వే వాచాయతో మునీ”తి.

౮౬. **నిరాసత్తి అనాగతే, అతీతం నానుసోచతి;**
వివేకదస్సీ ఫస్సేసు, దిట్ఠీసు చ న నీయతి.

నిరాసత్తి అనాగతేతి. **ఆసత్తి** వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసా ఆసత్తి తణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి. ఏవమ్పి నిరాసత్తి అనాగతే. అథ వా “ఏవంరూపో సియం అనాగతమద్ధాన”న్తి తత్థ నన్దిం న సమన్నానేతి, “ఏవంవేదనో సియం... ఏవంసఞ్ఞో సియం... ఏవంసఙ్ఖారో సియం... ఏవంవిఞ్ఞాణో సియం అనాగతమద్ధాన”న్తి తత్థ నన్దిం న సమన్నానేతి. ఏవమ్పి నిరాసత్తి అనాగతే. అథ వా “ఇతి మే చక్ఖు సియా అనాగతమద్ధానం – ఇతి రూపా”తి అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం న పణిదహతి , చేతసో అప్పణిధానప్పచ్చయా న తదభినన్దతి; న తదభినన్దన్తో. ఏవమ్పి నిరాసత్తి అనాగతే. “ఇతి మే సోతం సియా

అనాగతమద్ధానం – ఇతి సద్దా"తి…పే॰… "ఇతి మే మనో సియా అనాగతమద్ధానం – ఇతి ధమ్మా"తి అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం న పణిదహతి, చేతసో అప్పణిధానప్పచ్చయా న తదభినన్దతి; న తదభినన్దన్తో. ఏవమ్పి నిరాసత్తి అనాగతే. అథ వా "ఇమినాహం సీలేన వా వతేన వా తపేన వా బ్రహ్మచరియేన వా దేవో వా భవిస్సామి దేవఞ్ఞతరో వా"తి అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం న పణిదహతి, చేతసో అప్పణిధానప్పచ్చయా న తదభినన్దతి; న తదభినన్దన్తో. ఏవమ్పి నిరాసత్తి అనాగతే.

అతీతం నానుసోచతీతి. విపరిణతం వా వత్థుం న సోచతి, విపరిణతస్మిం వా వత్థుస్మిం న సోచతి, "చక్ఖు మే విపరిణత"న్తి న సోచతి, "సోతం మే… ఘానం మే… జివ్హా మే… కాయో మే… రూపా మే… సద్దా మే… గన్ధా మే… రసా మే… ఫోట్ఠబ్బా మే… కులం మే… గణో మే… ఆవాసో మే… లాభో మే… యసో మే… పసంసా మే… సుఖం మే… చీవరం మే… పిణ్డపాతో మే… సేనాసనం మే… గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారో మే… మాతా మే… పితా మే… భాతా మే… భగినీ మే… పుత్తో మే… ధీతా మే… మిత్తా మే… అమచ్చా మే… ఞాతకా మే… సాలోహితా మే విపరిణతా"తి న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి – అతీతం నానుసోచతి.

వివేకదస్సీ ఫస్సేసూతి. చక్ఖుసమ్ఫస్సో సోతసమ్ఫస్సో ఘానసమ్ఫస్సో జివ్హాసమ్ఫస్సో కాయసమ్ఫస్సో మనోసమ్ఫస్సో, అధివచనసమ్ఫస్సో పటిఘసమ్ఫస్సో, సుఖవేదనీయో ఫస్సో దుక్ఖవేదనీయో ఫస్సో అదుక్ఖమసుఖవేదనీయో ఫస్సో, కుసలో ఫస్సో అకుసలో ఫస్సో అబ్యాకతో ఫస్సో, కామావచరో ఫస్సో రూపావచరో ఫస్సో అరూపావచరో ఫస్సో, సుఞ్ఞతో ఫస్సో అనిమిత్తో ఫస్సో అప్పణిహితో ఫస్సో, లోకియో ఫస్సో లోకుత్తరో ఫస్సో, అతీతో ఫస్సో అనాగతో ఫస్సో పచ్చుప్పన్నో ఫస్సో; యో ఏవరూపో ఫస్సో ఫుసనా సమ్ఫుసనా సమ్ఫుసితత్తం – అయం వుచ్చతి ఫస్సో.

వివేకదస్సీ ఫస్సేసూతి. చక్ఖుసమ్ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి అత్తేన వా అత్తనియేన వా నిచ్చేన వా ధువేన వా సస్సతేన వా అవిపరిణామధమ్మేన వా, సోతసమ్ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి… ఘానసమ్ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి… జివ్హాసమ్ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి… కాయసమ్ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి… మనోసమ్ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి… అధివచనసమ్ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి… పటిఘసమ్ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి… సుఖవేదనీయం ఫస్సం… దుక్ఖవేదనీయం ఫస్సం… అదుక్ఖమసుఖవేదనీయం ఫస్సం… కుసలం ఫస్సం… అకుసలం ఫస్సం… అబ్యాకతం ఫస్సం… కామావచరం ఫస్సం… రూపావచరం ఫస్సం… అరూపావచరం ఫస్సం… లోకియం ఫస్సం వివిత్తం పస్సతి అత్తేన వా అత్తనియేన వా నిచ్చేన వా ధువేన వా సస్సతేన వా అవిపరిణామధమ్మేన వా.

అథ వా అతీతం ఫస్సం అనాగతేహి చ పచ్చుప్పన్నేహి చ ఫస్సేహి వివిత్తం పస్సతి, అనాగతం ఫస్సం అతీతేహి చ పచ్చుప్పన్నేహి చ ఫస్సేహి వివిత్తం పస్సతి, పచ్చుప్పన్నం ఫస్సం అతీతేహి చ అనాగతేహి చ ఫస్సేహి వివిత్తం పస్సతి. అథ వా యే తే ఫస్సా అరియా అనాసవా లోకుత్తరా సుఞ్ఞతపటిసఞ్ఞుత్తా, తే ఫస్సే వివిత్తే పస్సతి రాగేన దోసేన మోహేన కోధేన ఉపనాహేన మక్ఖేన పళాసేన ఇస్సాయ మచ్ఛరియేన మాయాయ సాఠేయ్యేన థమ్భేన సారమ్భేన మానేన అతిమానేన మదేన పమాదేన సబ్బకిలేసేహి సబ్బదుచ్చరితేహి సబ్బదరథేహి సబ్బపరిళాహేహి సబ్బసన్తాపేహి సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారేహి వివిత్తే పస్సతీతి – వివేకదస్సీ ఫస్సేసు.

దిట్ఠీసు చ న నీయతీతి. తస్స ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని. సో దిట్ఠియా న యాయతి న నీయతి న వుయ్హతి న సంహరీయతి; నపి తం దిట్ఠిగతం సారతో పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి – దిట్ఠీసు చ న నీయతి.

తేనాహ భగవా –

"నిరాసత్తి అనాగతే, అతీతం నానుసోచతి;
వివేకదస్సీ ఫస్సేసు, దిట్ఠీసు చ న నీయతీ"తి.

౮౭. **పతిలీనో అకుహకో, అపిహాలు అమచ్ఛరీ;**
అప్పగబ్భో అజేగుచ్ఛో, పేసుణేయ్యే చ నో యుతో.

పతిలీనో అకుహకోతి. **పతిలీనోతి** రాగస్స పహీనత్తా పతిలీనో, దోసస్స పహీనత్తా పతిలీనో, మోహస్స పహీనత్తా పతిలీనో, కోధస్స... ఉపనాహస్స ... మక్ఖస్స... పళాసస్స... ఇస్సాయ... మచ్ఛరియస్స...పే.... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా పతిలీనో. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పతిలీనో హోతి? ఇమస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో అస్మిమానో పహీనో హోతి ఉచ్ఛిన్నమూలో తాలావత్థుకతో అనభావంకతో ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మో. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పతిలీనో హోతీ"తి – పతిలీనో.

అకుహకోతి తీణి కుహనవత్థూని – పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు, ఇరియాపథసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు, సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు.

కతమం పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు? ఇధ గహపతికా భిక్ఖుం నిమన్తేన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేహి. సో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో అత్థికో చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం భియ్యోకమ్యతం ఉపాదాయ చీవరం పచ్చక్ఖాతి, పిణ్డపాతం పచ్చక్ఖాతి, సేనాసనం పచ్చక్ఖాతి, గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పచ్చక్ఖాతి. సో ఏవమాహ – "కిం సమణస్స మహగ్ఘేన చీవరేన! ఏతం సారుప్పం యం సమణో సుసానా వా సఙ్కారకూటా వా పాపణికా వా నన్తకాని ఉచ్చినిత్వా సఙ్ఘాటిం కత్వా ధారేయ్య. కిం సమణస్స మహగ్ఘేన పిణ్డపాతేన ! ఏతం సారుప్పం యం సమణో ఉఞ్ఛాచరియాయ పిణ్డియాలోపేన జీవికం కప్పేయ్య. కిం సమణస్స మహగ్ఘేన సేనాసనేన! ఏతం సారుప్పం యం సమణో రుక్ఖమూలికో వా అస్స సోసానికో వా అబ్భోకాసికో వా. కిం సమణస్స మహగ్ఘేన గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేన! ఏతం సారుప్పం యం సమణో పూతిముత్తేన వా హరితకీఖణ్డేన వా ఓసధం కరేయ్యా"తి. తదుపాదాయ లూఖం చీవరం ధారేతి, లూఖం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జతి, లూఖం సేనాసనం పటిసేవతి , లూఖం గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పటిసేవతి. తమేనం గహపతికా ఏవం జానన్తి – "అయం సమణో అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో పవివిత్తో అసంసట్ఠో ఆరద్ధవీరియో ధుతవాదో"తి భియ్యో భియ్యో నిమన్తేన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేహి. సో ఏవమాహ – "తిణ్ణం సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి. సద్ధాయ సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి, దేయ్యధమ్మస్స సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి, దక్ఖిణేయ్యానం సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి.

‘తుమ్హాకఞ్చేవాయం సద్ధా అత్థి, దేయ్యధమ్మో చ సంవిజ్జతి, అహఞ్చ పటిగ్గాహకో. సచేహం న పటిగ్గహేస్సామి, ఏవం తుమ్హే పుఞ్ఞేన పరిబాహిరా భవిస్సన్తి. న మయ్హం ఇమినా అత్థో. అపి చ తుమ్హాకంయేవ అనుకమ్పాయ పటిగ్గణ్హామీ’”తి. తదుపాదాయ బహుమ్పి చీవరం పటిగ్గణ్హాతి, బహుమ్పి పిణ్డపాతం పటిగ్గణ్హాతి, బహుమ్పి గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పటిగ్గణ్హాతి. యా ఏవరూపా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం – ఇదం పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు.

కతమం ఇరియాపథసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు? ఇధేకచ్చో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో సమ్భావనాధిప్పాయో, “ఏవం మం జనో సమ్భావేస్సతీ”తి, గమనం సణ్ఠపేతి ఠానం సణ్ఠపేతి నిసజ్జం సణ్ఠపేతి సయనం సణ్ఠపేతి, పణిధాయ గచ్ఛతి పణిధాయ తిట్ఠతి పణిధాయ నిసీదతి పణిధాయ సేయ్యం కప్పేతి, సమాహితో వియ గచ్ఛతి సమాహితో వియ తిట్ఠతి సమాహితో వియ నిసీదతి సమాహితో వియ సేయ్యం కప్పేతి, ఆపాథకజ్ఝాయీవ హోతి. యా ఏవరూపా ఇరియాపథస్స ఠపనా ఆఠపనా [అట్ఠపనా (సీ.)] సణ్ఠపనా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం – ఇదం ఇరియాపథసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు.

కతమం సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు? ఇధేకచ్చో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో సమ్భావనాధిప్పాయో, “ఏవం మం జనో సమ్భావేస్సతీ”తి, అరియధమ్మసన్నిస్సితం వాచం భాసతి. “యో ఏవరూపం చీవరం ధారేతి సో సమణో మహేసక్ఖో”తి భణతి; “యో ఏవరూపం పత్తం ధారేతి… లోహథాలకం ధారేతి… ధమ్మకరణం ధారేతి… పరిసావనం ధారేతి… కుఞ్చికం ధారేతి… ఉపాహనం ధారేతి… కాయబన్ధనం ధారేతి… ఆయోగం ధారేతి సో సమణో మహేసక్ఖో”తి భణతి; “యస్స ఏవరూపో ఉపజ్ఝాయో సో సమణో మహేసక్ఖో”తి భణతి; “యస్స ఏవరూపో ఆచరియో… ఏవరూపా సమానుపజ్ఝాయకా… సమానాచరియకా… మిత్తా… సన్దిట్ఠా… సమ్భత్తా… సహాయా సో సమణో మహేసక్ఖో”తి భణతి; “యో ఏవరూపే విహారే వసతి సో సమణో మహేసక్ఖో”తి భణతి; “యో ఏవరూపే అడ్ఢయోగే వసతి… పాసాదే వసతి… హమ్మియే వసతి… గుహాయం వసతి… లేణే వసతి… కుటియా వసతి… కూటాగారే వసతి… అట్టే వసతి … మాళే వసతి… ఉద్దణ్డే వసతి… ఉపట్ఠానసాలాయం వసతి… మణ్డపే వసతి… రుక్ఖమూలే వసతి, సో సమణో మహేసక్ఖో”తి భణతి.

అథ వా కోరజికకోరజికో [కోరఞ్జికకోరఞ్జికో (సీ.)] భాకుటికభాకుటికో కుహకకుహకో లపకలపకో ముఖసమ్భావికో, “అయం సమణో ఇమాసం ఏవరూపానం సన్తానం విహారసమాపత్తీనం లాభీ”తి తాదిసం గమ్భీరం గూళ్హం నిపుణం పటిచ్ఛన్నం లోకుత్తరం సుఞ్ఞతాపటిసంయుత్తం కథం కథేసి. యా ఏవరూపా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం – ఇదం సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు. యస్సిమాని తీణి కుహనవత్థూని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని, సో వుచ్చతి అకుహకోతి – పతిలీనో అకుహకో.

అపిహాలు అమచ్ఛరీతి. పిహా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసా పిహా తణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి అపిహాలు. సో రూపే న పిహేతి, సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే… కులం… గణం… ఆవాసం… లాభం… యసం… పసంసం… సుఖం… చీవరం… పిణ్డపాతం… సేనాసనం… గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం… కామధాతుం… రూపధాతుం… అరూపధాతుం… కామభవం… రూపభవం… అరూపభవం… సఞ్ఞాభవం… అసఞ్ఞాభవం … నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవం… ఏకవోకారభవం…

చతువోకారభవం... పఞ్చవోకారభవం... అతీతం... అనాగతం... పచ్చుప్పన్నం... దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బే ధమ్మే న పిహేతి న ఇచ్ఛతి న సాదియతి న పత్థేతి నాభిజప్పతీతి – అపిహాలు. **అమచ్ఛరీ**తి పఞ్చ మచ్ఛరియాని – ఆవాసమచ్ఛరియం, కులమచ్ఛరియం, లాభమచ్ఛరియం, వణ్ణమచ్ఛరియం, ధమ్మమచ్ఛరియం. యం ఏవరూపం మచ్ఛరం మచ్ఛరాయనా మచ్ఛరాయితత్తం వేవిచ్ఛం కదరియం కటుకఞ్చుకతా అగ్గహితత్తం చిత్తస్స – ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. అపి చ ఖన్ధమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం, ధాతుమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం, ఆయతనమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం గాహో – ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. యస్సేతం మచ్ఛరియం పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢం, సో వుచ్చతి అమచ్ఛరీతి – అపిహాలు అమచ్ఛరీ.

అప్పగబ్భో అజేగుచ్ఛోతి. పాగబ్భియన్తి తీణి పాగబ్భియాని – కాయికం పాగబ్భియం, వాచసికం పాగబ్భియం, చేతసికం పాగబ్భియం. కతమం కాయికం పాగబ్భియం? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతోపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, గణగతోపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, భోజనసాలాయమ్పి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, జన్తాఘరేపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, ఉదకతిత్థేపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, అన్తరఘరం పవిసన్తోపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, అన్తరఘరం పవిట్ఠోపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం సఙ్ఘగతో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతో అచిత్తీకారకతో [అచిత్తికారకతో (స్యా. క.)] థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి, ససీసం పారుపిత్వాపి నిసీదతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం సఙ్ఘగతో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం గణగతో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో గణగతో అచిత్తీకారకతో థేరానం భిక్ఖూనం అనుపాహనానం చఙ్కమన్తానం సఉపాహనో చఙ్కమతి, నీచే చఙ్కమే చఙ్కమన్తానం ఉచ్చే చఙ్కమే చఙ్కమతి, ఛమాయ చఙ్కమన్తానం చఙ్కమే చఙ్కమతి, ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి, ససీసం పారుపిత్వా నిసీదతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం గణగతో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం భోజనసాలాయం కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో భోజనసాలాయం అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ అనుపఖజ్జ నిసీదతి, నవేపి భిక్ఖూ ఆసనేన పటిబాహతి, ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి, ససీసం పారుపిత్వాపి నిసీదతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం భోజనసాలాయం కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం జన్తాఘరే కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో జన్తాఘరే అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి , అనాపుచ్ఛమ్పి అనజ్ఝిట్ఠోపి కట్ఠం పక్ఖిపతి, ద్వారమ్పి పిదహతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం జన్తాఘరే కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం ఉదకతిత్థే కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో ఉదకతిత్థే అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి ఓతరతి, పురతోపి ఓతరతి, ఘట్టయన్తోపి న్హాయతి [నహాయతి (సీ.)], పురతోపి న్హాయతి , ఉపరితోపి న్హాయతి, ఘట్టయన్తోపి

ఉత్తరతి, పురతోపి ఉత్తరతి, ఉపరితోపి ఉత్తరతి. ఏవం ఉదకతిత్థే కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం అన్తరఘరం పవిసన్తో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో అన్తరఘరం పవిసన్తో అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి గచ్ఛతి, పురతోపి గచ్ఛతి, వోక్కమ్మాపి థేరానం భిక్ఖూనం పురతో పురతో గచ్ఛతి. ఏవం అన్తరఘరం పవిసన్తో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం అన్తరఘరం పవిట్ఠో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో అన్తరఘరం పవిట్ఠో, "న పవిస [పవిసథ (సీ.) ఏవముప్పరిపి పదద్వయేసుపి], భన్తే"తి వుచ్చమానో పవిసతి, "న తిట్ఠ, భన్తే"తి వుచ్చమానో తిట్ఠతి, "న నిసీద, భన్తే"తి వుచ్చమానో నిసీదతి, అనోకాసమ్పి పవిసతి, అనోకాసేపి తిట్ఠతి, అనోకాసేపి నిసీదతి, యానిపి తాని హోన్తి కులానం ఓవరకాని గూళ్హాని చ పటిచ్ఛన్నాని చ. యత్థ కులిత్థియో కులధీతరో కులసుణ్హాయో కులకుమారియో నిసీదన్తి, తత్థపి సహసా పవిసతి కుమారకస్సపి సిరం పరామసతి. ఏవం అన్తరఘరం పవిట్ఠో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి – ఇదం కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కతమం వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతోపి వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి, గణగతోపి వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి, అన్తరఘరం పవిట్ఠోపి వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం సఙ్ఘగతో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతో అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ అనాపుచ్ఛం వా అనజ్ఝిట్ఠో వా ఆరామగతానం భిక్ఖూనం ధమ్మం భణతి, పఞ్హం విసజ్జేతి, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం సఙ్ఘగతో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం గణగతో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో గణగతో అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ అనాపుచ్ఛం వా అనజ్ఝిట్ఠో వా ఆరామగతానం భిక్ఖూనం ధమ్మం భణతి, పఞ్హం విసజ్జేతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఆరామగతానం భిక్ఖునీనం ఉపాసకానం ఉపాసికానం ధమ్మం భణతి, పఞ్హం విసజ్జేతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం గణగతో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం అన్తరఘరం పవిట్ఠో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో అన్తరఘరం పవిట్ఠో ఇత్థిం వా కుమారిం వా ఏవమాహ – "ఇత్థంనామే ఇత్థంగోత్తే కిం అత్థి? యాగు అత్థి, భత్తం అత్థి, ఖాదనీయం అత్థి. కిం పివిస్సామ, కిం భుఞ్జిస్సామ, కిం ఖాదిస్సామ? కిం వా అత్థి, కిం వా మే దస్సథా"తి విప్పలపతి, యా ఏవరూపా వాచా పలాపో విప్పలాపో లాలప్పో లాలప్పనా లాలప్పితత్తం. ఏవం అన్తరఘరం పవిట్ఠో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి – ఇదం వాచసికం పాగబ్భియం.

కతమం చేతసికం పాగబ్భియం? ఇధేకచ్చో న ఉచ్చా కులా పబ్బజితో సమానో ఉచ్చా కులా పబ్బజితేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం దహతి చిత్తేన, న మహాకులా పబ్బజితో సమానో మహాకులా పబ్బజితేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం దహతి చిత్తేన, న మహాభోగకులా పబ్బజితో సమానో మహాభోగకులా పబ్బజితేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం దహతి చిత్తేన, న ఉళారభోగకులా పబ్బజితో సమానో… న సుత్తన్తికో సమానో సుత్తన్తికేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం దహతి చిత్తేన, న వినయధరో సమానో… న ధమ్మకథికో సమానో… న ఆరఞ్ఞికో సమానో… న పిణ్డపాతికో సమానో… న పంసుకూలికో సమానో… న తేచీవరికో సమానో… న సపదానచారికో సమానో… న ఖలుపచ్ఛాభత్తికో సమానో… న నేసజ్జికో సమానో… న యథాసన్థతికో

సమానో… న పఠమస్స ఝానస్స లాభీ సమానో పఠమస్స ఝానస్స లాభినా సద్ధిం సదిసం అత్తానం దహతి చిత్తేన…పే.… న నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీ సమానో నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభినా సద్ధిం సదిసం అత్తానం దహతి చిత్తేన – ఇదం చేతసికం పాగబ్భియం. యస్సిమాని తీణి పాగబ్భియాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని, సో వుచ్చతి అప్పగబ్భోతి – అప్పగబ్భో.

అజేగుచ్ఛోతి . అత్థి పుగ్గలో జేగుచ్ఛో, అత్థి అజేగుచ్ఛో. కతమో చ పుగ్గలో జేగుచ్ఛో? ఇధేకచ్చో పుగ్గలో దుస్సీలో హోతి పాపధమ్మో అసుచిసఙ్కస్సరసమాచారో పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తో అస్సమణో సమణపటిఞ్ఞో అబ్రహ్మచారీ బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞో అన్తోపూతి అవస్సుతో కసమ్బుజాతో – అయం వుచ్చతి పుగ్గలో జేగుచ్ఛో. అథ వా కోధనో హోతి ఉపాయాసబహులో, అప్పమ్పి వుత్తో సమానో అభిసజ్జతి కుప్పతి బ్యాపజ్జతి పతిట్ఠీయతి, కోపఞ్చ దోసఞ్చ అప్పచ్చయఞ్చ పాతుకరోతి – అయం వుచ్చతి పుగ్గలో జేగుచ్ఛో. అథ వా కోధనో హోతి ఉపనాహీ, మక్ఖీ హోతి పళాసీ, ఇస్సుకీ హోతి మచ్ఛరీ, సఠో హోతి మాయావీ , థద్ధో హోతి అతిమానీ, పాపిచ్ఛో హోతి మిచ్ఛాదిట్ఠి [మిచ్ఛాదిట్ఠీ (సీ.)], సన్దిట్ఠిపరామాసీ హోతి ఆదానగ్గాహీ దుప్పటినిస్సగ్గీ – అయం వుచ్చతి పుగ్గలో జేగుచ్ఛో.

కతమో చ పుగ్గలో అజేగుచ్ఛో? ఇధ భిక్ఖు సీలవా హోతి పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు – అయం వుచ్చతి పుగ్గలో అజేగుచ్ఛో. అథ వా అక్కోధనో హోతి అనుపాయాసబహులో, బహుమ్పి వుత్తో సమానో న అభిసజ్జతి న కుప్పతి న బ్యాపజ్జతి న పతిట్ఠీయతి, న కోపఞ్చ దోసఞ్చ అప్పచ్చయఞ్చ పాతుకరోతి – అయం వుచ్చతి పుగ్గలో అజేగుచ్ఛో. అథ వా అక్కోధనో హోతి అనుపనాహీ, అమక్ఖీ హోతి అపళాసీ, అనిస్సుకీ హోతి అమచ్ఛరీ, అసఠో హోతి అమాయావీ, అథద్ధో హోతి అనతిమానీ , న పాపిచ్ఛో హోతి న మిచ్ఛాదిట్ఠి, అసన్దిట్ఠిపరామాసీ హోతి అనాదానగ్గాహీ సుప్పటినిస్సగ్గీ – అయం వుచ్చతి పుగ్గలో అజేగుచ్ఛో. సబ్బే బాలపుథుజ్జనా జేగుచ్ఛా, పుథుజ్జనకల్యాణకం ఉపాదాయ అట్ఠ అరియపుగ్గలా అజేగుచ్ఛాతి – అప్పగబ్భో అజేగుచ్ఛో.

పేసుణేయ్యే చ నో యుతోతి. పేసుఞ్ఞన్తి ఇధేకచ్చో పిసుణవాచో హోతి, ఇతో సుత్వా అముత్ర అక్ఖాతా ఇమేసం భేదాయ, అముత్ర వా సుత్వా ఇమేసం అక్ఖాతా అమూసం భేదాయ. ఇతి సమగ్గానం వా భేత్తా [భేదో (క.)], భిన్నానం వా అనుప్పదాతా, వగ్గారామో, వగ్గరతో, వగ్గనన్దీ, వగ్గకరణిం వాచం భాసితా హోతి – ఇదం వుచ్చతి పేసుఞ్ఞం.

అపి చ ద్వీహి కారణేహి పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి – పియకమ్యతాయ వా, భేదాధిప్పాయేన [భేదాధిప్పాయో (బహూసు)] వా. కథం పియకమ్యతాయ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి? ఇమస్స పియో భవిస్సామి, మనాపో భవిస్సామి, విస్సాసికో భవిస్సామి, అబ్భన్తరికో భవిస్సామి, సుహదయో భవిస్సామీతి. ఏవం పియకమ్యతాయ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి. కథం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి? “కథం ఇమే నానా అస్సు వినా అస్సు వగ్గా అస్సు ద్వేధా అస్సు ద్వేజ్ఝా అస్సు ద్వే పక్ఖా అస్సు భిజ్జేయ్యుం న సమాగచ్ఛేయ్యుం దుక్ఖం న ఫాసు [అఫాసుం (సీ.)] విహరేయ్యు”న్తి. ఏవం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి. యస్సేతం పేసుఞ్ఞం పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢం, సో పేసుఞ్ఞే నో యుతో న యుత్తో న పయుత్తో న సమ్మాయుత్తోతి – పేసుణేయ్యే చ నో యుతో.

తేనాహ భగవా –

“పతిలీనో అకుహకో, అపిహాలు అమచ్ఛరీ;

అప్పగబ్భో అజేగుచ్ఛో, పేసుణేయ్యే చ నో యుతో”తి.

౮౮. సాతియేసు అనస్సావీ, అతిమానే చ నో యుతో;

సణ్హో చ పటిభానవా, న సద్ధో న విరజ్జతి.

సాతియేసు అనస్సావీతి. సాతియా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా. కింకారణా సాతియా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా? యేభుయ్యేన దేవమనుస్సా పఞ్చ కామగుణే ఇచ్ఛన్తి సాతియన్తి పత్థయన్తి పిహయన్తి అభిజప్పన్తి, తంకారణా సాతియా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా. యేసం ఏసా సాతియా తణ్హా అప్పహీనా తేసం చక్ఖుతో రూపతణ్హా సవతి ఆసవతి [పసవతి (స్యా.)] సన్దతి పవత్తతి, సోతతో సద్దతణ్హా... ఘానతో గన్ధతణ్హా... జివ్హాతో రసతణ్హా... కాయతో ఫోట్ఠబ్బతణ్హా... మనతో ధమ్మతణ్హా సవతి ఆసవతి సన్దతి పవత్తతి. యేసం ఏసా సాతియా తణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా తేసం చక్ఖుతో రూపతణ్హా న సవతి నాసవతి [న పసవతి (స్యా.)] న సన్దతి న పవత్తతి , సోతతో సద్దతణ్హా...పే.... మనతో ధమ్మతణ్హా న సవతి నాసవతి న సన్దతి న పవత్తతీతి – సాతియేసు అనస్సావీ.

అతిమానే చ నో యుతోతి. కతమో అతిమానో? ఇధేకచ్చో పరం అతిమఞ్ఞతి జాతియా వా గోత్తేన వా...పే.... అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. యో ఏవరూపో మానో మఞ్ఞనా మఞ్ఞితత్తం ఉన్నతి ఉన్నమో ధజో సమ్పగ్గాహో కేతుకమ్యతా చిత్తస్స – అయం వుచ్చతి అతిమానో. యస్సేసో అతిమానో పహీనో సముచ్ఛిన్నో వూపసన్తో పటిపస్సద్ధో అభబ్బుప్పత్తికో ఞాణగ్గినా దడ్ఢో, సో అతిమానే చ నో యుతో న యుత్తో నప్పయుత్తో న సమ్మాయుత్తోతి – అతిమానే చ నో యుతో.

సణ్హో చ పటిభానవాతి. సణ్హోతి సణ్హేన కాయకమ్మేన సమన్నాగతోతి సణ్హో, సణ్హేన వచీకమ్మేన... సణ్హేన మనోకమ్మేన సమన్నాగతోతి సణ్హో, సణ్హేహి సతిపట్ఠానేహి సమన్నాగతోతి సణ్హో, సణ్హేహి సమ్మప్పధానేహి... సణ్హేహి ఇద్ధిపాదేహి... సణ్హేహి ఇన్ద్రియేహి... సణ్హేహి బలేహి... సణ్హేహి బోజ్ఝఙ్గేహి సమన్నాగతోతి సణ్హో, సణ్హేన అరియేన అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సమన్నాగతోతి – సణ్హో.

పటిభానవాతి తయో పటిభానవన్తో – పరియత్తిపటిభానవా, పరిపుచ్ఛాపటిభానవా, అధిగమపటిభానవా. కతమో పరియత్తిపటిభానవా? ఇధేకచ్చస్స పకతియా పరియాపుటం హోతి – సుత్తం గేయ్యం వేయ్యాకరణం గాథా ఉదానం ఇతివుత్తకం జాతకం అబ్భుతధమ్మం వేదల్లం, తస్స పరియత్తిం నిస్సాయ పటిభాయతి – అయం పరియత్తిపటిభానవా. కతమో పరిపుచ్ఛాపటిభానవా? ఇధేకచ్చో పరిపుచ్ఛితా [పరిపుచ్ఛితం (సీ.), పరిపుచ్ఛకో (స్యా.)] హోతి అత్తత్థే చ ఞాయత్థే చ లక్ఖణే చ కారణే చ ఠానాఠానే చ, తస్స తం పరిపుచ్ఛం నిస్సాయ పటిభాయతి – అయం పరిపుచ్ఛాపటిభానవా. కతమో అధిగమపటిభానవా? ఇధేకచ్చస్స అధిగతా హోన్తి చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా చత్తారో ఇద్ధిపాదా పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గా అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో చత్తారో అరియమగ్గా చత్తారి సామఞ్ఞఫలాని చతస్సో పటిసమ్భిదాయో ఛ అభిఞ్ఞాయో, తస్స అత్థో ఞాతో ధమ్మో ఞాతో నిరుత్తి ఞాతా, అత్థే ఞాతే అత్థో పటిభాయతి , ధమ్మే ఞాతే ధమ్మో పటిభాయతి, నిరుత్తియా ఞాతాయ నిరుత్తి పటిభాయతి; ఇమేసు తీసు ఞాణేసు

ఞాణం పటిభానపటిసమ్భిదా. ఇమాయ పటిభానపటిసమ్భిదాయ ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో సో వుచ్చతి పటిభానవా. యస్స పరియత్తి నత్థి, పరిపుచ్ఛా నత్థి, అధిగమో నత్థి, కిం తస్స పటిభాయిస్సతీతి – సణ్ఠో చ పటిభానవా.

న సద్ధో న విరజ్జతీతి. **న సద్ధో**తి సామం సయం అభిఞ్ఞాతం అత్తపచ్చక్ఖం ధమ్మం న కస్సచి సద్దహతి అఞ్ఞస్స సమణస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా దేవస్స వా మారస్స వా బ్రహ్మునో వా. “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి సామం సయం అభిఞ్ఞాతం…పే.… “సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా”తి… “సబ్బే ధమ్మా అనత్తా”తి… “అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా”తి…పే.… “జాతిపచ్చయా జరామరణ”న్తి… “అవిజ్జానిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో”తి…పే.… “జాతినిరోధా జరామరణనిరోధో”తి… “ఇదం దుక్ఖ”న్తి…పే.… “అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా”తి… “ఇమే ఆసవా”తి…పే.… “అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదా”తి… “ఇమే ధమ్మా అభిఞ్ఞేయ్యా”తి…పే.… “ఇమే ధమ్మా సచ్ఛికాతబ్బా”తి సామం సయం అభిఞ్ఞాతం…పే.… ఛన్నం ఫస్సాయతనానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ, పఞ్చన్నం ఉపాదానక్ఖన్ధానం సముదయఞ్చ…పే.… చతున్నం మహాభూతానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ సామం సయం అభిఞ్ఞాతం…పే.… “యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి సామం సయం అభిఞ్ఞాతం అత్తపచ్చక్ఖం ధమ్మం న కస్సచి సద్దహతి అఞ్ఞస్స సమణస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా దేవస్స వా మారస్స వా బ్రహ్మునో వా [బ్రహ్మునో వా…పే.… (సీ. క.)].

వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “సద్దహసి త్వం, సారిపుత్త, సద్ధిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరాయనం అమతపరియోసానం; వీరియిన్ద్రియం… సతిన్ద్రియం… సమాధిన్ద్రియం… పఞ్ఞిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరాయనం అమతపరియోసాన”న్తి?

“న ఖ్వాహం ఏత్థ, భన్తే, భగవతో సద్ధాయ గచ్ఛామి సద్ధిన్ద్రియం… వీరియిన్ద్రియం… సతిన్ద్రియం… సమాధిన్ద్రియం… పఞ్ఞిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరాయనం అమతపరియోసానం. యేసం నూనేతం, భన్తే , అఞ్ఞాతం అస్స అదిట్ఠం అవిదితం అసచ్ఛికతం అఫస్సితం పఞ్ఞాయ, తే తత్థ పరేసం సద్ధాయ గచ్ఛేయ్యుం సద్ధిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరాయనం అమతపరియోసానం. వీరియిన్ద్రియం… సతిన్ద్రియం… సమాధిన్ద్రియం … పఞ్ఞిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరాయనం అమతపరియోసానం. యేసఞ్చ ఖో ఏతం, భన్తే, ఞాతం దిట్ఠం విదితం సచ్ఛికతం ఫస్సితం పఞ్ఞాయ, నిక్కఙ్ఖా తే తత్థ నిబ్బిచికిచ్ఛా. సద్ధిన్ద్రియం… వీరియిన్ద్రియం… సతిన్ద్రియం… సమాధిన్ద్రియం… పఞ్ఞిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరాయనం అమతపరియోసానం. మయ్హఞ్చ ఖో, ఏతం భన్తే, ఞాతం దిట్ఠం విదితం సచ్ఛికతం ఫస్సితం పఞ్ఞాయ, నిక్కఙ్ఖోహం తత్థ నిబ్బిచికిచ్ఛో. సద్ధిన్ద్రియం… వీరియిన్ద్రియం… సతిన్ద్రియం… సమాధిన్ద్రియం… పఞ్ఞిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరాయనం అమతపరియోసాన”న్తి.

“సాధు సాధు, సారిపుత్త! యేసఞ్హేతం, సారిపుత్త, అఞ్ఞాతం అస్స అదిట్ఠం అవిదితం అసచ్ఛికతం అఫస్సితం పఞ్ఞాయ, తే తత్థ పరేసం సద్ధాయ గచ్ఛేయ్యుం సద్ధిన్ద్రియం…పే.… పఞ్ఞిన్ద్రియం భావితం బహులీకతం అమతోగధం హోతి అమతపరాయనం అమతపరియోసానన్తి.

“అస్సద్ధో అకతఞ్ఞూ చ, సన్ధిచ్ఛేదో చ యో నరో;
హతావకాసో వన్తాసో, స వే ఉత్తమపోరిసో”తి.

న సద్ధో న విరజ్జతీతి. సబ్బే బాలపుథుజ్జనా రజ్జన్తి, పుథుజ్జనకల్యాణకం ఉపాదాయ సత్త సేక్ఖా విరజ్జన్తి. అరహా నేవ రజ్జతి నో విరజ్జతి, విరత్తో సో ఖయా రాగస్స వీతరాగత్తా ఖయా దోసస్స వీతదోసత్తా, ఖయా మోహస్స వీతమోహత్తా. సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో…పే॰… జాతిమరణసంసారో నత్థి తస్స పునబ్భవోతి – న సద్ధో న విరజ్జతి.

తేనాహ భగవా –

“సాతియేసు అనస్సావీ, అతిమానే చ నో యుతో;
సణ్హో చ పటిభానవా, న సద్ధో న విరజ్జతీ”తి.

౮౯. **లాభకమ్యా న సిక్ఖతి, అలాభే చ న కుప్పతి;**
అవిరుద్ధో చ తణ్హాయ, రసేసు [రసే చ (సీ॰ స్యా॰)] **నానుగిజ్ఝతి.**

లాభకమ్యా న సిక్ఖతి, అలాభే చ న కుప్పతీతి. కథం లాభకమ్యా సిక్ఖతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు భిక్ఖుం పస్సతి లాభిం చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం. తస్స ఏవం హోతి – “కేన ను ఖో అయమాయస్మా లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన”న్తి? తస్స ఏవం హోతి – “అయం ఖో ఆయస్మా సుత్తన్తికో, తేనాయమాయస్మా లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన”న్తి. సో లాభహేతు లాభపచ్చయా లాభకారణా లాభాభినిబ్బత్తియా లాభం పరిపాచేన్తో సుత్తన్తం పరియాపుణాతి. ఏవమ్పి లాభకమ్యా సిక్ఖతి.

అథ వా భిక్ఖు భిక్ఖుం పస్సతి లాభిం చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం. తస్స ఏవం హోతి – “కేన ను ఖో అయమాయస్మా లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన”న్తి? తస్స ఏవం హోతి – “అయం ఖో ఆయస్మా వినయధరో…పే॰… ధమ్మకథికో… ఆభిధమ్మికో, తేనాయమాయస్మా లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన”న్తి. సో లాభహేతు లాభపచ్చయా లాభకారణా లాభాభినిబ్బత్తియా లాభం పరిపాచేన్తో అభిధమ్మం పరియాపుణాతి. ఏవమ్పి లాభకమ్యా సిక్ఖతి.

అథ వా భిక్ఖు భిక్ఖుం పస్సతి లాభిం చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం. తస్స ఏవం హోతి – “కేన ను ఖో అయమాయస్మా లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన”న్తి? తస్స ఏవం హోతి – “అయం ఖో ఆయస్మా ఆరఞ్ఞికో… పిణ్డపాతికో… పంసుకూలికో… తేచీవరికో… సపదానచారికో… ఖలుపచ్ఛాభత్తికో… నేసజ్జికో… యథాసన్థతికో, తేనాయమాయస్మా లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన”న్తి. సో లాభహేతు లాభపచ్చయా లాభకారణా లాభాభినిబ్బత్తియా లాభం పరిపాచేన్తో ఆరఞ్ఞికో హోతి…పే॰… యథాసన్థతికో హోతి. ఏవమ్పి లాభకమ్యా సిక్ఖతి.

కథం న లాభకమ్యా సిక్ఖతి? ఇధ భిక్ఖు న లాభహేతు, న లాభపచ్చయా, న లాభకారణా, న లాభాభినిబ్బత్తియా, న లాభం పరిపాచేన్తో, యావదేవ అత్తదమత్థాయ అత్తసమత్థాయ అత్తపరినిబ్బాపనత్థాయ సుత్తన్తం పరియాపుణాతి, వినయం

పరియాపుణాతి, అభిధమ్మం పరియాపుణాతి. ఏవమ్పి న లాభకమ్యా సిక్ఖతి.

అథ వా భిక్ఖు న లాభహేతు, న లాభపచ్చయా, న లాభకారణా, న లాభాభినిబ్బత్తియా, న లాభం పరిపాచేన్తో, యావదేవ అప్పిచ్ఛఞ్ఞేవ [అప్పిచ్ఛంయేవ (సీ.)] నిస్సాయ సన్తుట్ఠిఞ్ఞేవ నిస్సాయ సల్లేఖఞ్ఞేవ నిస్సాయ పవివేకఞ్ఞేవ నిస్సాయ ఇదమత్థితఞ్ఞేవ [ఇదమత్థికతఞ్ఞేవ (సీ.)] నిస్సాయ ఆరఞ్ఞికో హోతి, పిణ్డపాతికో హోతి, పంసుకూలికో హోతి, తేచీవరికో హోతి , సపదానచారికో హోతి, ఖలుపచ్ఛాభత్తికో హోతి, నేసజ్జికో హోతి, యథాసన్థతికో హోతి. ఏవమ్పి న లాభకమ్యా సిక్ఖతీతి – లాభకమ్యా న సిక్ఖతి.

అలాభే చ న కుప్పతీతి. కథం అలాభే కుప్పతి? ఇధేకచ్చో "కులం వా న లభామి, గణం వా న లభామి, ఆవాసం వా న లభామి, లాభం వా న లభామి, యసం వా న లభామి, పసంసం వా న లభామి, సుఖం వా న లభామి, చీవరం వా న లభామి, పిణ్డపాతం వా న లభామి, సేనాసనం వా న లభామి, గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం వా న లభామి, గిలానుపట్ఠాకం వా న లభామి, అప్పఞ్ఞాతోమ్హీ"తి కుప్పతి బ్యాపజ్జతి పతిట్ఠీయతి, కోపఞ్చ దోసఞ్చ అప్పచ్చయఞ్చ పాతుకరోతి. ఏవం అలాభే కుప్పతి.

కథం అలాభే న కుప్పతి? ఇధ భిక్ఖు "కులం వా న లభామి గణం వా న లభామి...పే.... అప్పఞ్ఞాతోమ్హీ"తి న కుప్పతి న బ్యాపజ్జతి న పతిట్ఠీయతి, న కోపఞ్చ దోసఞ్చ అప్పచ్చయఞ్చ పాతుకరోతి. ఏవం అలాభే న కుప్పతీతి – లాభకమ్యా న సిక్ఖతి అలాభే చ న కుప్పతి.

అవిరుద్ధో చ తణ్హాయ, రసేసు నానుగిజ్ఝతీతి. విరుద్ధోతి యో చిత్తస్స ఆఘాతో పటిఘాతో, పటిఘం పటివిరోధో, కోపో పకోపో సమ్పకోపో, దోసో పదోసో సమ్పదోసో, చిత్తస్స బ్యాపత్తి మనోపదోసో, కోధో కుజ్ఝనా కుజ్ఝితత్తం, దోసో దుస్సనా దుస్సితత్తం, బ్యాపత్తి బ్యాపజ్జనా బ్యాపజ్జితత్తం విరోధో పటివిరోధో, చణ్డిక్కం, అసురోపో, అనత్తమనతా చిత్తస్స – అయం వుచ్చతి విరోధో. యస్సేసో విరోధో పహీనో సముచ్ఛిన్నో వూపసన్తో పటిపస్సద్ధో అభబ్బుప్పత్తికో ఞాణగ్గినా దడ్ఢో, సో వుచ్చతి అవిరుద్ధో. **తణ్హాతి** రూపతణ్హా సద్దతణ్హా గన్ధతణ్హా రసతణ్హా ఫోట్ఠబ్బతణ్హా ధమ్మతణ్హా. **రసోతి** మూలరసో ఖన్ధరసో తచరసో పత్తరసో పుప్ఫరసో ఫలరసో, అమ్బిలం మధురం తిత్తకం కటుకం లోణికం ఖారికం లమ్బికం [లపిలం (సీ.), లమ్బిలం (స్యా.), లబిలం (క.), ఆయతనవిభఙ్గే] కసావో సాదు అసాదు సీతం ఉణ్హం. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా రసగిద్ధా. తే జివ్హగ్గేన రసగ్గాని పరియేసన్తా ఆహిణ్డన్తి, తే అమ్బిలం లభిత్వా అనమ్బిలం పరియేసన్తి, అనమ్బిలం లభిత్వా అమ్బిలం పరియేసన్తి; మధురం లభిత్వా అమధురం పరియేసన్తి, అమధురం లభిత్వా మధురం పరియేసన్తి; తిత్తకం లభిత్వా అతిత్తకం పరియేసన్తి, అతిత్తకం లభిత్వా తిత్తకం పరియేసన్తి; కటుకం లభిత్వా అకటుకం పరియేసన్తి, అకటుకం లభిత్వా కటుకం పరియేసన్తి; లోణికం లభిత్వా అలోణికం పరియేసన్తి, అలోణికం లభిత్వా లోణికం పరియేసన్తి; ఖారికం లభిత్వా అఖారికం పరియేసన్తి, అఖారికం లభిత్వా ఖారికం పరియేసన్తి; లమ్బికం లభిత్వా కసావం పరియేసన్తి , కసావం లభిత్వా లమ్బికం పరియేసన్తి; సాదుం లభిత్వా అసాదుం పరియేసన్తి, అసాదుం లభిత్వా సాదుం పరియేసన్తి; సీతం లభిత్వా ఉణ్హం పరియేసన్తి, ఉణ్హం లభిత్వా సీతం పరియేసన్తి. తే యం యం లభిత్వా తేన తేన న సన్తుస్సన్తి అపరాపరం పరియేసన్తి, మనాపికేసు రసేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధా. యస్సేసా రసతణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఆహారం ఆహారేతి – "నేవ

దవాయ న మదాయ న మణ్డనాయ న విభూసనాయ, యావదేవ ఇమస్స కాయస్స ఠితియా యాపనాయ విహింసూపరతియా బ్రహ్మచరియానుగ్గహాయ. ఇతి పురాణఞ్చ వేదనం పటిహఙ్ఖామి, నవఞ్చ వేదనం న ఉప్పాదేస్సామి, యాత్రా చ మే భవిస్సతి అనవజ్జతా చ ఫాసువిహారో చా”తి.

యథా వనం ఆలిమ్పేయ్య యావదేవ రోపనత్థాయ, యథా వా పన అక్ఖం అబ్భఞ్జేయ్య యావదేవ భారస్స నిత్థరణత్థాయ, యథా వా పన పుత్తమంసం ఆహారం ఆహారేయ్య యావదేవ కన్తారస్స నిత్థరణత్థాయ; ఏవమేవ భిక్ఖు పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఆహారం ఆహారేతి – “నేవ దవాయ...పే.... ఫాసువిహారో చా”తి. రసతణ్హం పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి, రసతణ్హాయ ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – అవిరుద్ధో చ తణ్హాయ రసేసు నానుగిజ్ఝతి.

తేనాహ భగవా –

“లాభకమ్యా న సిక్ఖతి, అలాభే చ న కుప్పతి;
అవిరుద్ధో చ తణ్హాయ, రసేసు నానుగిజ్ఝతీ”తి.

౯౦. **ఉపేక్ఖకో సదా సతో, న లోకే మఞ్ఞతే సమం;**
న విసేసీ న నీచేయ్యో, తస్స నో సన్తి ఉస్సదా.

ఉపేక్ఖకో సదా సతోతి. **ఉపేక్ఖకో**తి ఛళఙ్గుపేక్ఖాయ సమన్నాగతో. చక్ఖునా రూపం దిస్వా నేవ సుమనో హోతి న దుమ్మనో, ఉపేక్ఖకో విహరతి సతో సమ్పజానో. సోతేన సద్దం సుత్వా...పే.... మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ నేవ సుమనో హోతి న దుమ్మనో, ఉపేక్ఖకో విహరతి సతో సమ్పజానో. చక్ఖునా రూపం దిస్వా మనాపం నాభిగిజ్ఝతి నాభిహంసతి [నాభిహసతి (సీ. స్యా.)] న రాగం జనేతి, తస్స ఠితోవ కాయో హోతి, ఠితం చిత్తం అజ్ఝత్తం సుసణ్ఠితం సువిముత్తం. చక్ఖునా ఖో పనేవ రూపం దిస్వా అమనాపం న మఙ్కు హోతి అప్పతిట్ఠితచిత్తో [అప్పతిట్ఠీన చిత్తో (స్యా.), అప్పతిట్ఠనచిత్తో (క.)] అలీనమనసో [ఆదినమనసో (స్యా.)] అబ్యాపన్నచేతసో, తస్స ఠితోవ కాయో హోతి, ఠితం చిత్తం అజ్ఝత్తం సుసణ్ఠితం సువిముత్తం. సోతేన సద్దం సుత్వా... ఘానేన గన్ధం ఘాయిత్వా... జివ్హాయ రసం సాయిత్వా... కాయేన ఫోట్ఠబ్బం ఫుసిత్వా... మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ మనాపం నాభిగిజ్ఝతి నాభిహంసతి న రాగం జనేతి, తస్స ఠితోవ కాయో హోతి, ఠితం చిత్తం అజ్ఝత్తం సుసణ్ఠితం సువిముత్తం. మనసా ఖో పనేవ ధమ్మం విఞ్ఞాయ అమనాపం న మఙ్కు హోతి అప్పతిట్ఠితచిత్తో అలీనమనసో అబ్యాపన్నచేతసో, తస్స ఠితోవ కాయో హోతి, ఠితం చిత్తం అజ్ఝత్తం సుసణ్ఠితం సువిముత్తం.

చక్ఖునా రూపం దిస్వా మనాపామనాపేసు రూపేసు తస్స ఠితోవ కాయో హోతి, ఠితం చిత్తం అజ్ఝత్తం సుసణ్ఠితం సువిముత్తం. సోతేన సద్దం సుత్వా...పే.... మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ మనాపామనాపేసు ధమ్మేసు తస్స ఠితోవ కాయో హోతి, ఠితం చిత్తం అజ్ఝత్తం సుసణ్ఠితం సువిముత్తం.

చక్ఖునా రూపం దిస్వా రజనీయే న రజ్జతి, దుస్సనీయే [దోసనీయే (బహూసు)] న దుస్సతి, మోహనీయే న ముయ్హతి, కోపనీయే న కుప్పతి, మదనీయే న మజ్జతి, కిలేసనీయే న కిలిస్సతి. సోతేన సద్దం సుత్వా...పే.... మనసా

ధమ్మం విఞ్ఞాయ రజనీయే న రజ్జతి దుస్సనీయే న దుస్సతి, మోహనీయే న ముయ్హతి, కోపనీయే న కుప్పతి, మదనీయే న మజ్జతి, కిలేసనీయే న కిలిస్సతి. దిట్ఠే దిట్ఠమత్తో, సుతే సుతమత్తో, ముతే ముతమత్తో, విఞ్ఞాతే విఞ్ఞాతమత్తో. దిట్ఠే న లిమ్పతి, సుతే న లిమ్పతి, ముతే న లిమ్పతి, విఞ్ఞాతే న లిమ్పతి. దిట్ఠే అనూపయో అనపాయో అనిస్సితో అప్పటిబద్ధో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతి. సుతే... ముతే... విఞ్ఞాతే అనూపయో అనపాయో అనిస్సితో అప్పటిబద్ధో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతి.

సంవిజ్జతి అరహతో చక్ఖు, పస్సతి అరహా చక్ఖునా రూపం. ఛన్దరాగో అరహతో నత్థి, సువిముత్తచిత్తో అరహా. సంవిజ్జతి అరహతో సోతం, సుణాతి అరహా సోతేన సద్దం. ఛన్దరాగో అరహతో నత్థి, సువిముత్తచిత్తో అరహా. సంవిజ్జతి అరహతో ఘానం, ఘాయతి అరహా ఘానేన గన్ధం. ఛన్దరాగో అరహతో నత్థి, సువిముత్తచిత్తో అరహా. సంవిజ్జతి అరహతో జివ్హా, సాయతి అరహా జివ్హాయ రసం...పే.... సంవిజ్జతి అరహతో కాయో, ఫుసతి అరహా కాయేన ఫోట్ఠబ్బం...పే.... సంవిజ్జతి అరహతో మనో, విజానాతి అరహా మనసా ధమ్మం. ఛన్దరాగో అరహతో నత్థి సువిముత్తచిత్తో అరహా.

చక్ఖు రూపారామం రూపరతం రూపసమ్ముదితం, తం అరహతో దన్తం గుత్తం రక్ఖితం సంవుతం, తస్స చ సంవరాయ ధమ్మం దేసేతి. సోతం సద్దారామం...పే.... ఘానం గన్ధారామం... జివ్హా రసారామా రసరతా రససమ్ముదితా, సా అరహతో దన్తా గుత్తా రక్ఖితా సంవుతా, తస్సా చ సంవరాయ ధమ్మం దేసేతి. కాయో ఫోట్ఠబ్బారామో...పే.... మనో ధమ్మారామో ధమ్మరతో ధమ్మసమ్ముదితో, సో అరహతో దన్తో గుత్తో రక్ఖితో సంవుతో, తస్స చ సంవరాయ ధమ్మం దేసేతి.

“దన్తం నయన్తి సమితిం, దన్తం రాజాభిరూహతి;
దన్తో సేట్ఠో మనుస్సేసు, యోతివాక్యం తితిక్ఖతి.

“వరమస్సతరా దన్తా, ఆజానీయా చ [ఆజానియావ (స్యా.)] సిన్ధవా;
కుఞ్జరా చ మహానాగా, అత్తదన్తో తతో వరం.

“న హి ఏతేహి యానేహి, గచ్ఛేయ్య అగతం దిసం;
యథాత్తనా సుదన్తేన, దన్తో దన్తేన గచ్ఛతి.

“విధాసు న వికమ్పన్తి, విప్పముత్తా పునబ్భవా;
దన్తభూమిమనుప్పత్తా, తే లోకే విజితావినో.

“యస్సిన్ద్రియాని భావితాని [విభావితాని (సీ.)], అజ్ఝత్తం బహిద్ధా చ [అజ్ఝత్తబహిద్ధా చ (సీ.), అజ్ఝత్తఞ్చ బహిద్ధా చ (స్యా. క.) సు. ని. ౫౨౧] సబ్బలోకే;
నిబ్బిజ్ఝ ఇమం [నిబ్బిజ్ఝిమం (స్యా.), నిబ్బిజ్జ ఇమం (క.)] పరఞ్చ లోకం, కాలం కఙ్ఖతి భావితో స దన్తో”తి.

ఉపేక్ఖకో సదాతి. సదా సబ్బదా సబ్బకాలం నిచ్చకాలం ధువకాలం...పే.... పచ్ఛిమే వయోఖన్ధే. **సతోతి** చతూహి కారణేహి సతో – కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో, వేదనాసు... చిత్తే... ధమ్మేసు

ధమ్మానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో…పే॰… సో వుచ్చతి సతోతి – ఉపేక్ఖకో సదా సతో.

న లోకే మఞ్ఞతే సమన్తి. “సదిసోహమస్మీ”తి మానం న జనేతి జాతియా వా గోత్తేన వా…పే॰… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునాతి – న లోకే మఞ్ఞతే సమం.

న విసేసీ న నీచేయ్యోతి. “సేయ్యోహమస్మీ”తి అతిమానం న జనేతి జాతియా వా గోత్తేన వా…పే॰… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా . “హీనోహమస్మీ”తి ఓమానం న జనేతి జాతియా వా గోత్తేన వా…పే॰… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునాతి – న విసేసీ న నీచేయ్యో.

తస్స నో సన్తి ఉస్సదాతి. తస్సాతి అరహతో ఖీణాసవస్స. **ఉస్సదాతి** సత్తుస్సదా – రాగుస్సదో దోసుస్సదో మోహుస్సదో మానుస్సదో దిట్ఠుస్సదో కిలేసుస్సదో కమ్ముస్సదో. తస్సిమే ఉస్సదా నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – తస్స నో సన్తి ఉస్సదా.

తేనాహ భగవా –

> “ఉపేక్ఖకో సదా సతో, న లోకే మఞ్ఞతే సమం;
> న విసేసీ న నీచేయ్యో, తస్స నో సన్తి ఉస్సదా”తి.

౯౧. **యస్స నిస్సయతా** [నిస్సయనా (క॰)] **నత్థి, ఞత్వా ధమ్మం అనిస్సితో;**
భవాయ విభవాయ వా, తణ్హా యస్స న విజ్జతి.

యస్స నిస్సయతా నత్థీతి. యస్సాతి అరహతో ఖీణాసవస్స. **నిస్సయాతి** ద్వే నిస్సయా – తణ్హానిస్సయో చ దిట్ఠినిస్సయో చ…పే॰… అయం తణ్హానిస్సయో…పే॰… అయం దిట్ఠినిస్సయో . తస్స తణ్హానిస్సయో పహీనో, దిట్ఠినిస్సయో పటినిస్సట్ఠో; తణ్హానిస్సయస్స పహీనత్తా దిట్ఠినిస్సయస్స పటినిస్సట్ఠత్తా నిస్సయతా యస్స నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – యస్స నిస్సయతా నత్థి.

ఞత్వా ధమ్మం అనిస్సితోతి. ఞత్వాతి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా, “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా, “సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా”తి… “సబ్బే ధమ్మా అనత్తా”తి…పే॰… “యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. **అనిస్సితోతి** ద్వే నిస్సయా – తణ్హానిస్సయో చ దిట్ఠినిస్సయో చ…పే॰… అయం తణ్హానిస్సయో…పే॰… అయం దిట్ఠినిస్సయో. తణ్హానిస్సయం పహాయ దిట్ఠినిస్సయం పటినిస్సజ్జిత్వా చక్ఖుం అనిస్సితో, సోతం అనిస్సితో, ఘానం అనిస్సితో, జివ్హం అనిస్సితో, కాయం అనిస్సితో, మనం అనిస్సితో, రూపే… సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే… కులం… గణం… ఆవాసం…పే॰… దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బే ధమ్మే అనిస్సితో అనల్లీనో అనుపగతో అనజ్ఝోసితో అనధిముత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – ఞత్వా ధమ్మం అనిస్సితో.

భవాయ విభవాయ వా, తణ్హా యస్స న విజ్జతీతి. తణ్హాతి రూపతణ్హా సద్దతణ్హా గన్ధతణ్హా రసతణ్హా ఫోట్ఠబ్బతణ్హా ధమ్మతణ్హా. **యస్సాతి** అరహతో ఖీణాసవస్స. **భవాయాతి** భవదిట్ఠియా, **విభవాయాతి** విభవదిట్ఠియా; **భవాయాతి** సస్సతదిట్ఠియా, **విభవాయాతి** ఉచ్ఛేదదిట్ఠియా; **భవాయాతి** పునప్పునభవాయ పునప్పునగతియా పునప్పునఉపపత్తియా పునప్పునపటిసన్ధియా పునప్పునఅత్తభావాభినిబ్బత్తియా . తణ్హా యస్స నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – భవాయ విభవాయ వా తణ్హా యస్స న విజ్జతి.

తేనాహ భగవా –

> “యస్స నిస్సయతా నత్థి, ఞత్వా ధమ్మం అనిస్సితో;
> భవాయ విభవాయ వా, తణ్హా యస్స న విజ్జతీ”తి.

౯౨. **తం బ్రూమి ఉపసన్తోతి, కామేసు అనపేక్ఖినం;**
గన్థా తస్స న విజ్జన్తి, అతరీ సో విసత్తికం.

తం బ్రూమి ఉపసన్తోతి. ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి. తం బ్రూమి తం కథేమి తం భణామి తం దీపయామి తం వోహరామీతి – తం బ్రూమి ఉపసన్తోతి.

కామేసు అనపేక్ఖినన్తి. కామాతి ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. వత్థుకామే పరిజానిత్వా, కిలేసకామే పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వా కామేసు అనపేక్ఖినో వీతకామో చత్తకామో వన్తకామో ముత్తకామో పహీనకామో పటినిస్సట్ఠకామో, కామేసు వీతరాగో విగతరాగో చత్తరాగో వన్తరాగో ముత్తరాగో పహీనరాగో పటినిస్సట్ఠరాగో నిచ్ఛాతో నిబ్బుతో సీతిభూతో సుఖప్పటిసంవేదీ బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరతీతి – కామేసు అనపేక్ఖినం.

గన్థా తస్స న విజ్జన్తీతి. గన్థాతి చత్తారో గన్థా – అభిజ్ఝా కాయగన్థో, బ్యాపాదో కాయగన్థో, సీలబ్బతపరామాసో కాయగన్థో, ఇదంసచ్చాభినివేసో కాయగన్థో. అత్తనో దిట్ఠియా రాగో అభిజ్ఝా కాయగన్థో, పరవాదేసు ఆఘాతో అప్పచ్చయో బ్యాపాదో కాయగన్థో, అత్తనో సీలం వా వతం వా సీలబ్బతం వా పరామాసో సీలబ్బతపరామాసో కాయగన్థో, అత్తనో దిట్ఠి ఇదంసచ్చాభినివేసో కాయగన్థో. **తస్సాతి** అరహతో ఖీణాసవస్స. **గన్థా తస్స న విజ్జన్తీతి.** గన్థా తస్స నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – గన్థా తస్స న విజ్జన్తి.

అతరీ సో విసత్తికన్తి. విసత్తికా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **విసత్తికాతి** కేనట్ఠేన విసత్తికా ? విసతాతి విసత్తికా, విసాలాతి విసత్తికా, విసటాతి విసత్తికా, విసమాతి విసత్తికా, విసక్కతీతి విసత్తికా, విసంహరతీతి విసత్తికా, విసంవాదికాతి విసత్తికా, విసమూలాతి విసత్తికా, విసఫలాతి విసత్తికా, విసపరిభోగాతి విసత్తికా, విసాలా వా పన సా తణ్హా రూపే... సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే... కులే... గణే... ఆవాసే...పే.... దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బేసు ధమ్మేసు విసతం విత్థతాతి విసత్తికా. **అతరీ సో విసత్తికన్తి.** సో ఇమం విసత్తికం తణ్హం అతరి ఉత్తరి పతరి సమతిక్కమి వీతివత్తీతి – అతరీ సో విసత్తికం.

తేనాహ భగవా –

“తం బ్రూమి ఉపసన్తోతి, కామేసు అనపేక్ఖినం;
గన్థా తస్స న విజ్జన్తి, అతరీ సో విసత్తిక”న్తి.

౬౩. న తస్స పుత్తా పసవో, ఖేత్తం వత్థుఞ్చ విజ్జతి;
అత్తా వాపి నిరత్తా వా, న తస్మిం ఉపలబ్భతి.

న తస్స పుత్తా పసవో, ఖేత్తం వత్థుఞ్చ విజ్జతీతి. నాతి పటిక్ఖేపో. **తస్సాతి** అరహతో ఖీణాసవస్స. **పుత్తాతి** చత్తారో పుత్తా – అత్తజో పుత్తో, ఖేత్తజో పుత్తో, దిన్నకో పుత్తో , అన్తేవాసికో పుత్తో. **పసవోతి.** అజేళకా కుక్కుటసూకరా హత్థిగావాస్సవళవా. **ఖేత్తన్తి** సాలిఖేత్తం వీహిఖేత్తం ముగ్గఖేత్తం మాసఖేత్తం యవఖేత్తం గోధుమఖేత్తం తిలఖేత్తం. **వత్థున్తి** ఘరవత్థుం కోట్ఠవత్థుం పురేవత్థుం పచ్ఛావత్థుం ఆరామవత్థుం విహారవత్థుం. **న తస్స పుత్తా పసవో, ఖేత్తం వత్థుఞ్చ విజ్జతీతి.** తస్స పుత్తపరిగ్గహో వా పసుపరిగ్గహో వా ఖేత్తపరిగ్గహో వా వత్థుపరిగ్గహో వా నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – న తస్స పుత్తా పసవో, ఖేత్తం వత్థుఞ్చ విజ్జతి.

అత్తా వాపి నిరత్తా వా, న తస్మిం ఉపలబ్భతీతి. అత్తాతి అత్తదిట్ఠి, **నిరత్తాతి** ఉచ్ఛేదదిట్ఠి; **అత్తాతి** గహితం నత్థి, **నిరత్తాతి** ముఞ్చితబ్బం నత్థి. యస్స నత్థి గహితం తస్స నత్థి ముఞ్చితబ్బం. యస్స నత్థి ముఞ్చితబ్బం తస్స నత్థి గహితం. గాహముఞ్చనసమతిక్కన్తో అరహా వుద్ధిపరిహానివీతివత్తో. సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో…పే.… జాతిమరణసంసారో నత్థి తస్స పునబ్భవోతి – అత్తా వాపి నిరత్తా వా, న తస్మిం ఉపలబ్భతి.

తేనాహ భగవా –

“న తస్స పుత్తా పసవో, ఖేత్తం వత్థుఞ్చ విజ్జతి;
అత్తా వాపి నిరత్తా వా, న తస్మిం ఉపలబ్భతీ”తి.

౬౪. యేన నం వజ్జుం పుథుజ్జనా, అథో సమణబ్రాహ్మణా;
తం తస్స అపురక్ఖతం, తస్మా వాదేసు నేజతి.

యేన నం వజ్జుం పుథుజ్జనా, అథో సమణబ్రాహ్మణాతి. పుథుజ్జనాతి పుథు కిలేసే జనేన్తీతి పుథుజ్జనా , పుథు అవిహతసక్కాయదిట్ఠికాతి పుథుజ్జనా, పుథు సత్థారానం ముఖుల్లోకికాతి [ముఖుల్లోకకాతి (సీ.)] పుథుజ్జనా, పుథు సబ్బగతీహి అవుట్ఠితాతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాభిసఙ్ఖారే అభిసఙ్ఖరోన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాఓఘేహి వుయ్హన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాసన్తాపేహి సన్తప్పేన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాపరిళాహేహి పరిడయ్హన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు పఞ్చసు కామగుణేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధాతి పుథుజ్జనా, పుథు పఞ్చహి నీవరణేహి ఆవుతా నివుతా ఓవుతా పిహితా పటిచ్ఛన్నా పటికుజ్జితాతి – పుథుజ్జనా. **సమణాతి** యే కేచి ఇతో బహిద్ధా పరిబ్బజూపగతా పరిబ్బజసమాపన్నా. **బ్రాహ్మణాతి** యే కేచి భోవాదికా. **యేన నం వజ్జుం పుథుజ్జనా, అథో సమణబ్రాహ్మణాతి** . పుథుజ్జనా యేన తం రాగేన వదేయ్యుం, యేన దోసేన వదేయ్యుం, యేన మోహేన వదేయ్యుం, యేన

మానేన వదేయ్యుం, యాయ దిట్ఠియా వదేయ్యుం, యేన ఉద్ధచ్చేన వదేయ్యుం, యాయ విచికిచ్ఛాయ వదేయ్యుం, యేహి అనుసయేహి వదేయ్యుం, రత్తోతి వా దుట్ఠోతి వా మూళ్హోతి వా వినిబద్ధోతి వా పరామట్ఠోతి వా విక్ఖేపగతోతి వా అనిట్ఠఙ్గతోతి వా థామగతోతి వా తే అభిసఙ్ఖారా పహీనా; అభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా గతియా [గతియో (స్యా.)] యేన తం వదేయ్యుం – నేరయికోతి వా తిరచ్ఛానయోనికోతి వా పేత్తివిసయికోతి వా మనుస్సోతి వా దేవోతి వా రూపీతి వా అరూపీతి వా సఞ్ఞీతి వా అసఞ్ఞీతి వా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీతి వా. సో హేతు నత్థి పచ్చయో నత్థి కారణం నత్థి యేన నం వదేయ్యుం కథేయ్యుం భణేయ్యుం దీపయేయ్యుం వోహరేయ్యున్తి – యేన నం వజ్జుం పుథుజ్జనా, అథో సమణబ్రాహ్మణా.

తం తస్స అపురక్ఖతన్తి. **తస్సా**తి అరహతో ఖీణాసవస్స. **పురేక్ఖారా**తి ద్వే పురేక్ఖారా – తణ్హాపురేక్ఖారో చ దిట్ఠిపురేక్ఖారో చ...పే.... అయం తణ్హాపురేక్ఖారో...పే.... అయం దిట్ఠిపురేక్ఖారో. తస్స తణ్హాపురేక్ఖారో పహీనో, దిట్ఠిపురేక్ఖారో పటినిస్సట్ఠో; తణ్హాపురేక్ఖారస్స పహీనత్తా, దిట్ఠిపురేక్ఖారస్స పటినిస్సట్ఠత్తా న తణ్హం వా దిట్ఠిం వా పురతో కత్వా చరతి, న తణ్హాధజో న తణ్హాకేతు న తణ్హాధిపతేయ్యో, న దిట్ఠిధజో న దిట్ఠికేతు న దిట్ఠాధిపతేయ్యో, న తణ్హాయ వా న దిట్ఠియా వా పరివారితో చరతీతి – తం తస్స అపురక్ఖతం.

తస్మా వాదేసు నేజతీతి. **తస్మా**తి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా వాదేసు ఉపవాదేసు నిన్దాయ గరహాయ అకిత్తియా అవణ్ణహారికాయ నేజతి న ఇఞ్జతి న చలతి న వేధతి నప్పవేధతి న సమ్పవేధతీతి – తస్మా వాదేసు నేజతి.

తేనాహ భగవా –

“యేన నం వజ్జుం పుథుజ్జనా, అథో సమణబ్రాహ్మణా;
తం తస్స అపురక్ఖతం, తస్మా వాదేసు నేజతీ”తి.

౯౩. **వీతగేధో అమచ్ఛరీ, న ఉస్సేసు వదతే ముని;**
న సమేసు న ఓమేసు, కప్పం నేతి అకప్పియో.

వీతగేధో అమచ్ఛరీతి. **గేధో** వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసో గేధో పహీనో సముచ్ఛిన్నో వూపసన్తో పటిపస్సద్ధో అభబ్బుప్పత్తికో ఞాణగ్గినా దడ్ఢో, సో వుచ్చతి వీతగేధో. సో రూపే అగిద్ధో...పే.... దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బేసు ధమ్మేసు అగిద్ధో అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝోసితో, వీతగేధో విగతగేధో చత్తగేధో వన్తగేధో ముత్తగేధో పహీనగేధో పటినిస్సట్ఠగేధో నిచ్ఛాతో...పే.... బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరతీతి – వీతగేధో. **అమచ్ఛరీ**తి **మచ్ఛరియన్తి** పఞ్చ మచ్ఛరియాని – ఆవాసమచ్ఛరియం, కులమచ్ఛరియం, లాభమచ్ఛరియం, వణ్ణమచ్ఛరియం, ధమ్మమచ్ఛరియం. యం ఏవరూపం...పే.... గాహో – ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. యస్సేతం మచ్ఛరియం పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢం, సో వుచ్చతి అమచ్ఛరీతి – వీతగేధో అమచ్ఛరీ.

న ఉస్సేసు వదతే ముని, న సమేసు న ఓమేసూతి. **మునీ**తి. **మోనం** వుచ్చతి ఞాణం...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. “సేయ్యోహమస్మీ”తి వా, “సదిసోహమస్మీ”తి వా, “హీనోహమస్మీ”తి వా న వదతి న కథేతి న భణతి న దీపయతి న

వోహరతీతి – న ఉస్సేసు వదతే ముని, న సమేసు న ఓమేసు.

కప్పం నేతి అకప్పియోతి. కప్పాతి ద్వే కప్పా – తణ్హాకప్పో చ దిట్ఠికప్పో చ...పే.... అయం తణ్హాకప్పో...పే.... అయం దిట్ఠికప్పో. తస్స తణ్హాకప్పో పహీనో, దిట్ఠికప్పో పటినిస్సట్ఠో; తణ్హాకప్పస్స పహీనత్తా, దిట్ఠికప్పస్స పటినిస్సట్ఠత్తా తణ్హాకప్పం వా దిట్ఠికప్పం వా నేతి న ఉపేతి న ఉపగచ్ఛతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి – కప్పం నేతి. **అకప్పియోతి.** కప్పాతి ద్వే కప్పా – తణ్హాకప్పో చ దిట్ఠికప్పో చ...పే.... అయం తణ్హాకప్పో...పే.... అయం దిట్ఠికప్పో. తస్స తణ్హాకప్పో పహీనో, దిట్ఠికప్పో పటినిస్సట్ఠో; తస్స తణ్హాకప్పస్స పహీనత్తా, దిట్ఠికప్పస్స పటినిస్సట్ఠత్తా తణ్హాకప్పం వా దిట్ఠికప్పం వా న కప్పేతి న జనేతి న సఞ్జనేతి న నిబ్బత్తేతి నాభినిబ్బత్తేతీతి – కప్పం నేతి అకప్పియో.

తేనాహ భగవా –

"వీతగేధో అమచ్ఛరీ, న ఉస్సేసు వదతే ముని;
న సమేసు న ఓమేసు, కప్పం నేతి అకప్పియో"తి.

౯౬. **యస్స లోకే సకం నత్థి, అసతా చ న సోచతి;**
ధమ్మేసు చ న గచ్ఛతి, స వే సన్తోతి వుచ్చతి.

యస్స లోకే సకం నత్థీతి. యస్సాతి అరహతో ఖీణాసవస్స. **లోకే సకం నత్థీతి.** తస్స మయ్హం వా ఇదం పరేసం వా ఇదన్తి కిఞ్చి రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతం, గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం, నత్థి న సన్తి...పే.... ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి – యస్స లోకే సకం నత్థి. **అసతా చ న సోచతీతి.** విపరిణతం వా వత్థుం న సోచతి, విపరిణతస్మిం వా వత్థుస్మిం న సోచతి. చక్ఖు మే విపరిణతన్తి న సోచతి. సోతం మే... ఘానం మే... జివ్హా మే... కాయో మే... మనో మే... రూపా మే... సద్దా మే... గన్ధా మే... రసా మే... ఫోట్ఠబ్బా మే... కులం మే... గణో మే... ఆవాసో మే... లాభో మే... యసో మే... పసంసా మే... సుఖం మే... చీవరం మే... పిణ్డపాతో మే... సేనాసనం మే... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారో మే... మాతా మే... పితా మే... భాతా మే... భగినీ మే... పుత్తో మే... ధీతా మే... మిత్తా మే... అమచ్చా మే... ఞాతకా మే... సాలోహితా మే విపరిణతాతి న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి. ఏవమ్పి, అసతా చ న సోచతి.

అథ వా అసన్తాయ [అసతాయ (సీ.), అసాతాయ (స్యా.)] దుక్ఖాయ వేదనాయ ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతి. చక్ఖురోగేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతి, సోతరోగేన... ఘానరోగేన... జివ్హారోగేన... కాయరోగేన... సీసరోగేన... కణ్ణరోగేన... ముఖరోగేన... దన్తరోగేన... కాసేన... సాసేన... పినాసేన... డాహేన... జరేన... కుచ్ఛిరోగేన... ముచ్ఛాయ... పక్ఖన్దికాయ... సూలేన... విసూచికాయ... కుట్ఠేన... గణ్డేన... కిలాసేన... సోసేన... అపమారేన... దద్దుయా... కణ్డుయా... కచ్ఛుయా... రఖసాయ ... వితచ్ఛికాయ... లోహితేన... పిత్తేన... మధుమేహేన... అంసాయ... పిళకాయ... భగన్దలేన [భగన్దలాయ (సీ. స్యా.)] ... పిత్తసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సేమ్హసముట్ఠానేన ఆబాధేన... వాతసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సన్నిపాతికేన ఆబాధేన... ఉతుపరిణామజేన ఆబాధేన...

విసమపరిహారజేన ఆబాధేన... ఓపక్కమికేన ఆబాధేన... కమ్మవిపాకజేన ఆబాధేన... సీతేన... ఉణ్హేన... జిఘచ్ఛాయ... పిపాసాయ... డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేహి ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి. ఏవమ్పి, అసతా చ న సోచతి.

అథ వా అసన్తే అసంవిజ్జమానే అనుపలబ్భమానే [అనుపలబ్భియమానే (స్యా. క.)] – "అహో వత మే తం నత్థి, సియా వత మే తం, తం వతాహం న చ లభామీ"తి న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి. ఏవమ్పి అసతా చ న సోచతి. **ధమ్మేసు చ న గచ్ఛతీ**తి న ఛన్దాగతిం గచ్ఛతి, న దోసాగతిం గచ్ఛతి, న మోహాగతిం గచ్ఛతి, న భయాగతిం గచ్ఛతి, న రాగవసేన గచ్ఛతి, న దోసవసేన గచ్ఛతి, న మోహవసేన గచ్ఛతి, న మానవసేన గచ్ఛతి, న దిట్ఠివసేన గచ్ఛతి, న ఉద్ధచ్చవసేన గచ్ఛతి, న విచికిచ్ఛావసేన గచ్ఛతి, న అనుసయవసేన గచ్ఛతి న చ వగ్గేహి ధమ్మేహి యాయతి నీయతి వుయ్హతి సంహరీయతీతి – ధమ్మేసు చ న గచ్ఛతి.

స వే సన్తోతి వుచ్చతీతి. సో సన్తో ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి వుచ్చతి పవుచ్చతి కథీయతి భణీయతి దీపీయతి వోహరీయతీతి – స వే సన్తోతి వుచ్చతి.

తేనాహ భగవా –

"యస్స లోకే సకం నత్థి, అసతా చ న సోచతి;
ధమ్మేసు చ న గచ్ఛతి, స వే సన్తోతి వుచ్చతీ"తి.

పురాభేదసుత్తనిద్దేసో దసమో.

౧౧. కలహవివాదసుత్తనిద్దేసో

అథ కలహవివాదసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౯౭. **కుతోపహూతా కలహా వివాదా, పరిదేవసోకా సహమచ్ఛరా చ;**

మానాతిమానా సహపేసుణా చ, కుతోపహూతా తే తదిఙ్ఘ బ్రూహి.

కుతోపహూతా కలహా వివాదాతి. కలహోతి ఏకేన ఆకారేన కలహో; వివాదోతిపి తఞ్ఞేవ. యో కలహో సో వివాదో, యో వివాదో సో కలహో. అథ వా అపరేన ఆకారేన వివాదో వుచ్చతి కలహస్స పుబ్బభాగో వివాదో. రాజానోపి రాజూహి వివదన్తి, ఖత్తియాపి ఖత్తియేహి వివదన్తి, బ్రాహ్మణాపి బ్రాహ్మణేహి వివదన్తి, గహపతీపి గహపతీహి వివదన్తి, మాతాపి పుత్తేన వివదతి, పుత్తోపి మాతరా వివదతి, పితాపి పుత్తేన వివదతి, పుత్తోపి పితరా వివదతి, భాతాపి భాతరా వివదతి, భాతాపి భగినియా వివదతి, భగినీపి భాతరా వివదతి, సహాయోపి సహాయేన వివదతి – అయం వివాదో. కతమో కలహో? ఆగారికా దణ్డపసుతా కాయేన వాచాయ కలహం కరోన్తి, పబ్బజితా ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తా కాయేన వాచాయ కలహం కరోన్తి – అయం కలహో.

కుతోపహూతా కలహా వివాదాతి. కలహా చ వివాదా చ కుతోపహూతా కుతోజాతా కుతోసఞ్జాతా కుతోనిబ్బత్తా కుతోఅభినిబ్బత్తా కుతోపాతుభూతా, కింనిదానా కింసముదయా కింజాతికా కింపభవాతి కలహస్స చ వివాదస్స చ మూలం పుచ్ఛతి, హేతుం పుచ్ఛతి , నిదానం పుచ్ఛతి, సమ్భవం పుచ్ఛతి, పభవం పుచ్ఛతి, సముట్ఠానం పుచ్ఛతి, ఆహారం పుచ్ఛతి, ఆరమ్మణం పుచ్ఛతి, పచ్చయం పుచ్ఛతి, సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి [అజ్ఝోసతి (సీ.)] పసాదేతీతి – కుతోపహూతా కలహా వివాదా.

పరిదేవసోకా సహమచ్ఛరా చాతి. పరిదేవోతి ఞాతిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స, భోగబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స, రోగబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స, సీలబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స, దిట్ఠిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స, అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా బ్యసనేన సమన్నాగతస్స, అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా దుక్ఖధమ్మేన ఫుట్ఠస్స, ఆదేవో పరిదేవో, ఆదేవనా పరిదేవనా, ఆదేవితత్తం పరిదేవితత్తం, వాచా పలాపో విప్పలాపో లాలప్పో లాలప్పాయనా లాలప్పాయితత్తం. **సోకో**తి ఞాతిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స, భోగరోగసీలదిట్ఠిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స, అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా బ్యసనేన సమన్నాగతస్స, అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా దుక్ఖధమ్మేన ఫుట్ఠస్స, సోకో సోచనా సోచితత్తం, అన్తోసోకో అన్తోపరిసోకో, అన్తోడాహో అన్తోపరిడాహో, చేతసో పరిజ్ఝాయనా దోమనస్సం సోకసల్లం. **మచ్ఛర**న్తి పఞ్చ మచ్ఛరియాని – ఆవాసమచ్ఛరియం, కులమచ్ఛరియం, లాభమచ్ఛరియం, వణ్ణమచ్ఛరియం, ధమ్మమచ్ఛరియం. యం ఏవరూపం మచ్ఛరియం మచ్ఛరాయనం మచ్ఛరాయితత్తం వేవిచ్ఛం కదరియం కటుకఞ్చుకతా అగ్గహితత్తం చిత్తస్స – ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియం. అపి చ, ఖన్ధమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం , ధాతుమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం, ఆయతనమచ్ఛరియమ్పి మచ్ఛరియం గాహో. ఇదం వుచ్చతి మచ్ఛరియన్తి – పరిదేవసోకా సహమచ్ఛరా చ.

మానాతిమానా సహపేసుణా చాతి. మానోతి ఇధేకచ్చో మానం జనేతి జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. **అతిమానో**తి ఇధేకచ్చో పరం అతిమఞ్ఞతి జాతియా వా గోత్తేన వా…పే.… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన

వా వత్థునా. **పేసుఞ్ఞన్తి** ఇధేకచ్చో పిసుణవాచో హోతి – ఇతో సుత్వా అముత్ర అక్ఖాతా ఇమేసం భేదాయ, అముత్ర వా సుత్వా ఇమేసం అక్ఖాతా అమూసం భేదాయ. ఇతి సమగ్గానం వా భేత్తా, భిన్నానం వా అనుప్పదాతా, వగ్గారామో వగ్గరతో వగ్గనన్దీ వగ్గకరణిం వాచం భాసితా హోతి – ఇదం వుచ్చతి పేసుఞ్ఞం. అపి చ ద్వీహి కారణేహి పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి – పియకమ్యతాయ వా భేదాధిప్పాయేన వా. కథం పియకమ్యతాయ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి? ఇమస్స పియో భవిస్సామి, మనాపో భవిస్సామి, విస్సాసికో భవిస్సామి, అబ్భన్తరికో భవిస్సామి, సుహదయో భవిస్సామీతి – ఏవం పియకమ్యతాయ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి. కథం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి? కథం ఇమే నానా అస్సు, వినా అస్సు, వగ్గా అస్సు, ద్విధా అస్సు, ద్వేజ్ఝా అస్సు, ద్వే పక్ఖా అస్సు, భిజ్జేయ్యుం న సమాగచ్ఛేయ్యుం, దుక్ఖం న ఫాసు విహరేయ్యున్తి – ఏవం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతీతి – మానాతిమానా సహపేసుణా చ.

కుతోపహూతా తే తదిఙ్ఘ బ్రూహీతి. కలహో చ వివాదో చ పరిదేవో చ సోకో చ మచ్ఛరియఞ్చ మానో చ అతిమానో చ పేసుఞ్ఞఞ్చాతి – ఇమే అట్ఠ కిలేసా కుతోపహూతా కుతోజాతా కుతోసఞ్జాతా కుతోనిబ్బత్తా కుతోఅభినిబ్బత్తా కుతోపాతుభూతా, కింనిదానా కింసముదయా కింజాతికా కింపభవాతి. ఇమేసం అట్ఠన్నం కిలేసానం మూలం పుచ్ఛతి, హేతుం పుచ్ఛతి, నిదానం పుచ్ఛతి, సమ్భవం పుచ్ఛతి, పభవం పుచ్ఛతి, సముట్ఠానం పుచ్ఛతి, ఆహారం పుచ్ఛతి, ఆరమ్మణం పుచ్ఛతి, పచ్చయం పుచ్ఛతి, సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి పసాదేతీతి – కుతోపహూతా తే తదిఙ్ఘం బ్రూహీతి. ఇఙ్ఘ బ్రూహి ఆచిక్ఖ దేసేహి పఞ్ఞపేహి పట్ఠపేహి వివర విభజ ఉత్తానీకరోహి పకాసేహీతి – కుతోపహూతా తే తదిఙ్ఘ బ్రూహి.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

> "కుతోపహూతా కలహా వివాదా, పరిదేవసోకా సహమచ్ఛరా చ;
> మానాతిమానా సహపేసుణా చ, కుతోపహూతా తే తదిఙ్ఘ బ్రూహీ"తి.

౯౮. పియప్పహూతా కలహా వివాదా, పరిదేవసోకా సహమచ్ఛరా చ;
మానాతిమానా సహపేసుణా చ, మచ్ఛేరయుత్తా కలహా వివాదా;
వివాదజాతేసు చ పేసుణాని.

పియప్పహూతా కలహా వివాదా, పరిదేవసోకా సహమచ్ఛరా చాతి. పియాతి ద్వే పియా – సత్తా వా సఙ్ఖారా వా. కతమే సత్తా పియా? ఇధ యస్స తే హోన్తి అత్థకామా హితకామా ఫాసుకామా యోగక్ఖేమకామా మాతా వా పితా వా భాతా వా భగినీ వా పుత్తో వా ధీతా వా మిత్తా వా అమచ్చా వా ఞాతీ వా సాలోహితా వా – ఇమే సత్తా పియా. కతమే సఙ్ఖారా పియా? మనాపికా రూపా మనాపికా సద్దా మనాపికా గన్ధా మనాపికా రసా మనాపికా ఫోట్ఠబ్బా – ఇమే సఙ్ఖారా పియా.

పియం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి కలహం కరోన్తి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి కలహం కరోన్తి, అచ్ఛిన్నేపి కలహం కరోన్తి. పియం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి కలహం కరోన్తి, విపరిణామన్తేపి కలహం కరోన్తి, విపరిణతేపి కలహం కరోన్తి. పియం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి వివదన్తి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి వివదన్తి, అచ్ఛిన్నేపి వివదన్తి. పియం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి వివదన్తి, విపరిణామన్తేపి వివదన్తి, విపరిణతేపి వివదన్తి. పియం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి పరిదేవన్తి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి పరిదేవన్తి, అచ్ఛిన్నేపి పరిదేవన్తి. పియం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి పరిదేవన్తి, విపరిణామన్తేపి పరిదేవన్తి, విపరిణతేపి పరిదేవన్తి.

పియం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి సోచన్తి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి సోచన్తి, అచ్ఛిన్నేపి సోచన్తి. పియం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి సోచన్తి , విపరిణామన్తేపి సోచన్తి, విపరిణతేపి సోచన్తి. పియం వత్థుం రక్ఖన్తి గోపేన్తి పరిగ్గణ్హన్తి మమాయన్తి మచ్ఛరాయన్తి.

మానాతిమానా సహపేసుణా చాతి. పియం వత్థుం నిస్సాయ మానం జనేన్తి, పియం వత్థుం నిస్సాయ అతిమానం జనేన్తి. కథం పియం వత్థుం నిస్సాయ మానం జనేన్తి? మయం లాభినో మనాపికానం రూపానం సద్దానం గన్ధానం రసానం ఫోట్ఠబ్బానన్తి. ఏవం పియం వత్థుం నిస్సాయ మానం జనేన్తి. కథం పియం వత్థుం నిస్సాయ అతిమానం జనేన్తి? మయం లాభినో మనాపికానం రూపానం సద్దానం గన్ధానం రసానం ఫోట్ఠబ్బానం, ఇమే పనఞ్ఞే న లాభినో మనాపికానం రూపానం సద్దానం గన్ధానం రసానం ఫోట్ఠబ్బానన్తి. ఏవం పియం వత్థుం నిస్సాయ అతిమానం జనేన్తి. **పేసుఞ్ఞ**న్తి ఇధేకచ్చో పిసుణవాచో హోతి, ఇతో సుత్వా అముత్ర అక్ఖాతా ఇమేసం భేదాయ...పే.... ఏవం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతీతి...పే.... మానాతిమానా సహపేసుణా చ.

మచ్ఛేరయుత్తా కలహా వివాదాతి. కలహో చ వివాదో చ పరిదేవో చ సోకో చ మానో చ అతిమానో చ పేసుఞ్ఞఞ్చాతి – ఇమే సత్త కిలేసా మచ్ఛరియే యుత్తా పయుత్తా ఆయుత్తా సమాయుత్తాతి – మచ్ఛేరయుత్తా కలహా వివాదా.

వివాదజాతేసు చ పేసుణానీతి. వివాదే జాతే సఞ్జాతే నిబ్బత్తే అభినిబ్బత్తే పాతుభూతే పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తి; ఇతో సుత్వా అముత్ర అక్ఖాయన్తి ఇమేసం భేదాయ, అముత్ర వా సుత్వా ఇమేసం అక్ఖాయన్తి అమూసం భేదాయ. ఇతి సమగ్గానం వా భేత్తారో, భిన్నానం వా అనుప్పదాతారో, వగ్గారామా వగ్గరతా వగ్గనన్దీ వగ్గకరణిం వాచం భాసితారో హోన్తి – ఇదం వుచ్చతి పేసుఞ్ఞం. అపి చ ద్వీహి కారణేహి పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తి – పియకమ్యతాయ వా భేదాధిప్పాయేన వా. కథం పియకమ్యతాయ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తి? ఇమస్స పియా భవిస్సామ, మనాపా భవిస్సామ, విస్సాసికా భవిస్సామ, అబ్భన్తరికా భవిస్సామ, సుహదయా భవిస్సామాతి. ఏవం పియకమ్యతాయ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తి. కథం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తి? "కథం ఇమే నానా అస్సు, వినా అస్సు, వగ్గా అస్సు, ద్వేధా అస్సు, ద్వేజ్ఝా అస్సు, ద్వే పక్ఖా అస్సు, భిజ్జేయ్యుం న సమాగచ్ఛేయ్యుం, దుక్ఖం న ఫాసు విహరేయ్యు"న్తి – ఏవం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తీతి – వివాదజాతేసు చ పేసుణాని.

తేనాహ భగవా –

> "పియప్పహూతా కలహా వివాదా, పరిదేవసోకా సహమచ్ఛరా చ;
> మానాతిమానా సహపేసుణా చ, మచ్ఛేరయుత్తా కలహా వివాదా;
> వివాదజాతేసు చ పేసుణానీ"తి.

౯౯. **పియా సు లోకస్మిం కుతోనిదానా, యే చాపి లోభా విచరన్తి లోకే;**
ఆసా చ నిట్ఠా చ కుతోనిదానా, యే సమ్పరాయాయ నరస్స హోన్తి.

పియా సు లోకస్మిం కుతోనిదానాతి. పియా కుతోనిదానా కుతోజాతా కుతోసఞ్జాతా కుతోనిబ్బత్తా కుతోఅభినిబ్బత్తా కుతోపాతుభూతా, కింనిదానా కింసముదయా కింజాతికా కింపభవాతి పియానం మూలం పుచ్ఛతి...పే.... సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి పసాదేతీతి – పియా సు లోకస్మిం కుతోనిదానా.

యే చాపి లోభా విచరన్తి లోకేతి. యే చాపీతి ఖత్తియా చ బ్రాహ్మణా చ వేస్సా చ సుద్దా చ గహట్ఠా చ పబ్బజితా చ దేవా చ మనుస్సా చ. **లోభాతి** యో లోభో లుబ్భనా లుబ్భితత్తం సారాగో సారజ్జనా సారజ్జితత్తం అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **విచరన్తీతి** విచరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తి. **లోకేతి** అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకేతి – యే చాపి లోభా విచరన్తి లోకే.

ఆసా చ నిట్ఠా చ కుతోనిదానాతి. ఆసా చ నిట్ఠా చ కుతోనిదానా కుతోజాతా కుతోసఞ్జాతా కుతోనిబ్బత్తా కుతోఅభినిబ్బత్తా కుతోపాతుభూతా, కింనిదానా కింసముదయా కింజాతికా కింపభవాతి ఆసాయ చ నిట్ఠాయ చ మూలం పుచ్ఛతి...పే.... సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి పసాదేతీతి – ఆసా చ నిట్ఠా చ కుతోనిదానా. **యే సమ్పరాయాయ నరస్స హోన్తీతి.** యే నరస్స పరాయనా హోన్తి దీపా హోన్తి తాణా హోన్తి లేణా హోన్తి సరణా హోన్తి నిట్ఠా పరాయనా హోన్తీతి – యే సమ్పరాయాయ నరస్స హోన్తి.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

“పియా సు లోకస్మిం కుతోనిదానా, యే చాపి లోభా విచరన్తి లోకే;
ఆసా చ నిట్ఠా చ కుతోనిదానా, యే సమ్పరాయాయ నరస్స హోన్తీ”తి.

౧౦౦.**ఛన్దానిదానాని పియాని లోకే, యే చాపి** [యే వాపి (స్యా.)] **లోభా విచరన్తి లోకే;
ఆసా చ నిట్ఠా చ ఇతోనిదానా, యే సమ్పరాయాయ నరస్స హోన్తి.**

ఛన్దానిదానాని పియాని లోకేతి. ఛన్దోతి యో కామేసు కామచ్ఛన్దో కామరాగో కామనన్దీ కామతణ్హా కామస్నేహో కామపరిళాహో కామముచ్ఛా కామజ్ఝోసానం కామోఘో కామయోగో కాముపాదానం కామచ్ఛన్దనీవరణం. అపి చ పఞ్చ ఛన్దా – పరియేసనచ్ఛన్దో, పటిలాభచ్ఛన్దో, పరిభోగచ్ఛన్దో, సన్నిధిచ్ఛన్దో, విసజ్జనచ్ఛన్దో. కతమో పరియేసనచ్ఛన్దో? ఇధేకచ్చో అజ్ఝోసితోయేవ అత్థికో ఛన్దజాతో రూపే పరియేసతి, సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే పరియేసతి – అయం పరియేసనచ్ఛన్దో. కతమో పటిలాభచ్ఛన్దో? ఇధేకచ్చో అజ్ఝోసితోయేవ అత్థికో ఛన్దజాతో రూపే పటిలభతి, సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే పటిలభతి – అయం పటిలాభచ్ఛన్దో. కతమో పరిభోగచ్ఛన్దో? ఇధేకచ్చో అజ్ఝోసితోయేవ అత్థికో ఛన్దజాతో రూపే పరిభుఞ్జతి, సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే పరిభుఞ్జతి – అయం పరిభోగచ్ఛన్దో. కతమో సన్నిధిచ్ఛన్దో? ఇధేకచ్చో అజ్ఝోసితోయేవ అత్థికో ఛన్దజాతో ధనసన్నిచయం కరోతి “ఆపదాసు భవిస్సతీ”తి – అయం సన్నిధిచ్ఛన్దో. కతమో విసజ్జనచ్ఛన్దో? ఇధేకచ్చో అజ్ఝోసితోయేవ అత్థికో ఛన్దజాతో ధనం విసజ్జేతి హత్థారోహానం అస్సారోహానం రథికానం ధనుగ్గహానం పత్తికానం “ఇమే మం రక్ఖిస్సన్తి గోపిస్సన్తి సమ్పరివారిస్సన్తీ”తి – అయం విసజ్జనచ్ఛన్దో. **పియానీతి** ద్వే పియా – సత్తా వా సఙ్ఖారా వా...పే.... ఇమే సత్తా పియా...పే.... ఇమే సఙ్ఖారా పియా. **ఛన్దానిదానాని పియాని లోకేతి.** పియా ఛన్దనిదానా ఛన్దసముదయా ఛన్దజాతికా ఛన్దపభవాతి – ఛన్దానిదానాని పియాని లోకే.

యే చాపి లోభా విచరన్తి లోకేతి. యే చాపీతి ఖత్తియా చ బ్రాహ్మణా చ వేస్సా చ సుద్దా చ గహట్ఠా చ పబ్బజితా చ దేవా చ మనుస్సా చ. **లోభాతి** యో లోభో లుబ్భనా లుబ్భితత్తం సారాగో సారజ్జనా సారజ్జితత్తం అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం.

విచరన్తీతి విచరన్తి విహరన్తి ఇరియన్తి వత్తన్తి పాలేన్తి యపేన్తి యాపేన్తి. **లోకే**తి అపాయలోకే…పే॰… ఆయతనలోకేతి – యే చాపి లోభా విచరన్తి లోకే.

ఆసా చ నిట్ఠా చ ఇతోనిదానాతి. ఆసా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే॰… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **నిట్ఠా**తి ఇధేకచ్చో రూపే పరియేసన్తో రూపం పటిలభతి, రూపనిట్ఠో హోతి, సద్దే… గన్ధే… రసే… ఫోట్ఠబ్బే… కులం… గణం… ఆవాసం… లాభం… యసం… పసంసం… సుఖం… చీవరం… పిణ్డపాతం… సేనాసనం… గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం … సుత్తన్తం… వినయం… అభిధమ్మం… ఆరఞ్ఞికఙ్గం… పిణ్డపాతికఙ్గం… పంసుకూలికఙ్గం… తేచీవరికఙ్గం… సపదానచారికఙ్గం… ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గం… నేసజ్జికఙ్గం… యథాసన్థతికఙ్గం… పఠమం ఝానం… దుతియం ఝానం… తతియం ఝానం… చతుత్థం ఝానం… ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తిం… విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తిం… ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తిం … నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తిం పరియేసన్తో నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తిం పటిలభతి, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తినిట్ఠో హోతి.

> “ఆసాయ కసతే ఖేత్తం, బీజం ఆసాయ వప్పతి;
> ఆసాయ వాణిజా యన్తి, సముద్దం ధనహారకా;
> యాయ ఆసాయ తిట్ఠామి, సా మే ఆసా సమిజ్ఝతూ”తి.

ఆసాయ సమిద్ధి వుచ్చతే నిట్ఠా. **ఆసా చ నిట్ఠా చ ఇతోనిదానా**తి. ఆసా చ నిట్ఠా చ ఇతో ఛన్దనిదానా ఛన్దసముదయా ఛన్దజాతికా ఛన్దపభవాతి – ఆసా చ నిట్ఠా చ ఇతోనిదానా.

యే సమ్పరాయాయ నరస్స హోన్తీతి. యే నరస్స పరాయనా హోన్తి దీపా హోన్తి తాణా హోన్తి లేణా హోన్తి సరణా హోన్తి నిట్ఠా పరాయనా హోన్తీతి – యే సమ్పరాయాయ నరస్స హోన్తి.

తేనాహ భగవా –

> “ఛన్దానిదానాని పియాని లోకే, యే చాపి లోభా విచరన్తి లోకే;
> ఆసా చ నిట్ఠా చ ఇతోనిదానా, యే సమ్పరాయాయ నరస్స హోన్తీ”తి.

> ౧౦౧.**ఛన్దో ను లోకస్మిం కుతోనిదానో, వినిచ్ఛయా చాపి** [వాపి (సీ॰ స్యా॰)] **కుతోపహూతా;**
> **కోధో మోసవజ్జఞ్చ కథంకథా చ, యే చాపి ధమ్మా సమణేన వుత్తా.**

ఛన్దో ను లోకస్మిం కుతోనిదానోతి. ఛన్దో కుతోనిదానో కుతోజాతో కుతోసఞ్జాతో కుతోనిబ్బత్తో కుతోఅభినిబ్బత్తో కుతోపాతుభూతో, కింనిదానో కింసముదయో కింజాతికో కింపభవోతి ఛన్దస్స మూలం పుచ్ఛతి…పే॰… సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి పసాదేతీతి – ఛన్దో ను లోకస్మిం కుతోనిదానో.

వినిచ్ఛయా చాపి కుతోపహూతాతి. వినిచ్ఛయా కుతోపహూతా కుతోజాతా కుతోసఞ్జాతా కుతోనిబ్బత్తా కుతోఅభినిబ్బత్తా కుతోపాతుభూతా , కింనిదానా కింసముదయా కింజాతికా కింపభవాతి వినిచ్ఛయానం మూలం

పుచ్ఛతి...పే.... సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి పసాదేతీతి – వినిచ్ఛయా చాపి కుతోపహూతా.

కోధో మోసవజ్జఞ్చ కథంకథా చాతి. కోధోతి యో ఏవరూపో చిత్తస్స ఆఘాతో పటిఘాతో, పటిఘం పటివిరోధో, కోపో పకోపో సమ్పకోపో, దోసో పదోసో సమ్పదోసో, చిత్తస్స బ్యాపత్తి మనోపదోసో, కోధో కుజ్ఝనా కుజ్ఝితత్తం, దోసో దుస్సనా దుస్సితత్తం, బ్యాపత్తి బ్యాపజ్జనా బ్యాపజ్జితత్తం, విరోధో పటివిరోధో, చణ్డిక్కం అసురోపో అనత్తమనతా చిత్తస్స. మోసవజ్జం వుచ్చతి ముసావాదో. కథంకథా వుచ్చతి విచికిచ్ఛాతి – కోధో మోసవజ్జఞ్చ కథంకథా చ.

యే చాపి ధమ్మా సమణేన వుత్తాతి. యే చాపీతి యే కోధేన చ మోసవజ్జేన చ కథంకథాయ చ సహగతా సహజాతా సంసట్ఠా సమ్పయుత్తా, ఏకుప్పాదా ఏకనిరోధా ఏకవత్థుకా ఏకారమ్మణా – ఇమే వుచ్చన్తి యే చాపి ధమ్మా. అథ వా యే తే కిలేసా అఞ్ఞజాతికా అఞ్ఞవిహితకా – ఇమే వుచ్చన్తి యే చాపి ధమ్మా. **సమణేన వుత్తాతి** సమణేన సమితపాపేన బ్రాహ్మణేన బాహితపాపధమ్మేన భిక్ఖునా భిన్నకిలేసమూలేన సబ్బాకుసలమూలబన్ధనా పముత్తేన వుత్తా పవుత్తా ఆచిక్ఖితా దేసితా పఞ్ఞపితా పట్ఠపితా వివటా విభత్తా ఉత్తానీకతా పకాసితాతి – యే చాపి ధమ్మా సమణేన వుత్తా.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"ఛన్దో ను లోకస్మిం కుతోనిదానో, వినిచ్ఛతా చాపి కుతోపహూతా;
కోధో మోసవజ్జఞ్చ కథంకథా చ, యే చాపి ధమ్మా సమణేన వుత్తా"తి.

౧౦౨.సాతం అసాతన్తి యమాహు లోకే, తమూపనిస్సాయ పహోతి ఛన్దో;
రూపేసు దిస్వా విభవం భవఞ్చ, వినిచ్ఛయం కుబ్బతి [కూరుతే (స్యా.)] **జన్తు లోకే.**

సాతం అసాతన్తి యమాహు లోకేతి. సాతన్తి సుఖా చ వేదనా, ఇట్ఠఞ్చ వత్థు [వత్థుం (సీ. క.)]. **అసాతన్తి** దుక్ఖా చ వేదనా, అనిట్ఠఞ్చ వత్థు. **యమాహు లోకేతి** యం ఆహంసు యం కథేన్తి యం భణన్తి యం దీపేన్తి యం వోహరన్తీతి – సాతం అసాతన్తి యమాహు లోకే.

తమూపనిస్సాయ పహోతి ఛన్దోతి. సాతాసాతం నిస్సాయ, సుఖదుక్ఖం నిస్సాయ, సోమనస్సదోమనస్సం నిస్సాయ, ఇట్ఠానిట్ఠం నిస్సాయ, అనునయపటిఘం నిస్సాయ ఛన్దో పహోతి పభవతి జాయతి సఞ్జాయతి నిబ్బత్తతి అభినిబ్బత్తతీతి – తమూపనిస్సాయ పహోతి ఛన్దో.

రూపేసు దిస్వా విభవం భవఞ్చాతి. రూపేసూతి చత్తారో చ మహాభూతా చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయ రూపం. కతమో రూపానం భవో? యో రూపానం భవో జాతి సఞ్జాతి నిబ్బత్తి అభినిబ్బత్తి పాతుభావో – అయం రూపానం భవో. కతమో రూపానం విభవో? యో రూపానం ఖయో వయో భేదో పరిభేదో అనిచ్చతా అన్తరధానం – అయం రూపానం విభవో. **రూపేసు దిస్వా విభవం భవఞ్చాతి** రూపేసు భవఞ్చ విభవఞ్చ దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి – రూపేసు దిస్వా విభవం భవఞ్చ.

వినిచ్ఛయం కుబ్బతి జన్తు లోకేతి. వినిచ్ఛయాతి ద్వే వినిచ్ఛయా – తణ్హావినిచ్ఛయో చ, దిట్ఠివినిచ్ఛయో చ. కథం తణ్హావినిచ్ఛయం కరోతి? ఇధేకచ్చస్స అనుప్పన్నా చేవ భోగా న ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నా చ భోగా పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తి. తస్స ఏవం హోతి – "కేన ను ఖో మే ఉపాయేన అనుప్పన్నా చేవ భోగా న ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నా చ భోగా పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తీ"తి. తస్స పన ఏవం హోతి "సురామేరయమజ్జప్పమాదట్ఠానానుయోగం అనుయుత్తస్స మే అనుప్పన్నా చేవ భోగా న ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నా చ భోగా పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తి; వికాలవిసిఖాచరియానుయోగం అనుయుత్తస్స మే అనుప్పన్నా చేవ భోగా న ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నా చ భోగా పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తి; సమజ్జాభిచరణం అనుయుత్తస్స మే... జుతప్పమాదట్ఠానానుయోగం అనుయుత్తస్స మే... పాపమిత్తానుయోగం అనుయుత్తస్స మే అనుప్పన్నా చేవ భోగా న ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నా చ భోగా పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తి; ఆలస్యానుయోగం అనుయుత్తస్స మే అనుప్పన్నా చేవ భోగా న ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నా చ భోగా పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తీ"తి ఏవం ఞాణం కత్వా ఛ భోగానం అపాయముఖాని న సేవతి, ఛ భోగానం ఆయముఖాని సేవతి. ఏవమ్పి తణ్హావినిచ్ఛయం కరోతి.

అథ వా కసియా వా వణిజ్జాయ వా గోరక్ఖేన వా ఇస్సత్థేన [ఇస్సత్తేన (క. సీ. క.) ఇసు + సత్థ] వా రాజపోరిసేన వా సిప్పఞ్ఞతరేన వా పటిపజ్జతి. ఏవమ్పి తణ్హావినిచ్ఛయం కరోతి. కథం దిట్ఠివినిచ్ఛయం కరోతి? చక్ఖుస్మిం ఉప్పన్నే జానాతి – "అత్తా మే ఉప్పన్నో"తి, చక్ఖుస్మిం అన్తరహితే జానాతి – "అత్తా మే అన్తరహితో విగతో మే అత్తా"తి. ఏవమ్పి దిట్ఠివినిచ్ఛయం కరోతి. సోతస్మిం... ఘానస్మిం... జివ్హాయ... కాయస్మిం... రూపస్మిం... సద్దస్మిం... గన్ధస్మిం... రసస్మిం... ఫోట్ఠబ్బస్మిం ఉప్పన్నే జానాతి – "అత్తా మే ఉప్పన్నో"తి, ఫోట్ఠబ్బస్మిం అన్తరహితే జానాతి – "అత్తా మే అన్తరహితో విగతో మే అత్తా"తి. ఏవమ్పి దిట్ఠివినిచ్ఛయం కరోతి జనేతి సఞ్జనేతి నిబ్బత్తేతి అభినిబ్బత్తేతి. **జన్తూతి** సత్తో నరో మానవో...పే.... మనుజో. **లోకేతి** అపాయలోకే ...పే.... ఆయతనలోకేతి – వినిచ్ఛయం కుబ్బతి జన్తు లోకే.

తేనాహ భగవా –

"సాతం అసాతన్తి యమాహు లోకే, తమూపనిస్సాయ పహోతి ఛన్దో;

రూపేసు దిస్వా విభవం భవఞ్చ, వినిచ్ఛయం కుబ్బతి జన్తు లోకే"తి.

౧౦౩. కోధో మోసవజ్జఞ్చ కథంకథా చ, ఏతేపి ధమ్మా ద్వయమేవ సన్తే;

కథంకథీ ఞాణపథాయ సిక్ఖే, ఞత్వా పవుత్తా సమణేన ధమ్మా.

కోధో మోసవజ్జఞ్చ కథంకథా చాతి. కోధోతి యో ఏవరూపో చిత్తస్స ఆఘాతో పటిఘాతో...పే.... మోసవజ్జం వుచ్చతి ముసావాదో. కథంకథా వుచ్చతి విచికిచ్ఛా. ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయపి కోధో జాయతి, అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయపి కోధో జాయతి. ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయపి ముసావాదో ఉప్పజ్జతి, అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయపి ముసావాదో ఉప్పజ్జతి. ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయపి కథంకథా ఉప్పజ్జతి, అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయపి కథంకథా ఉప్పజ్జతి.

కథం అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కోధో జాయతి? పకతియా అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కోధో జాయతి. అనత్థం మే అచరీతి కోధో జాయతి, అనత్థం మే చరతీతి కోధో జాయతి, అనత్థం మే చరిస్సతీతి కోధో జాయతి; పియస్స మే మనాపస్స

అనత్థం అచరి ... అనత్థం చరతి... అనత్థం చరిస్సతీతి కోధో జాయతి; అప్పియస్స మే అమనాపస్స అత్థం అచరి... అత్థం చరతి... అత్థం చరిస్సతీతి కోధో జాయతి. ఏవం అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కోధో జాయతి.

కథం ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కోధో జాయతి? ఇట్ఠం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి కోధో జాయతి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి కోధో జాయతి, అచ్ఛిన్నేపి కోధో జాయతి. ఇట్ఠం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి కోధో జాయతి, విపరిణామన్తేపి కోధో జాయతి, విపరిణతేపి కోధో జాయతి. ఏవం ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కోధో జాయతి.

కథం అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ ముసావాదో ఉప్పజ్జతి? ఇధేకచ్చో అన్దుబన్ధనేన [అద్దుబన్ధనేన (స్యా. క.)] వా బద్ధో [బన్ధో (స్యా. క.)]; తస్స బన్ధనస్స మోక్ఖత్థాయ సమ్పజానముసా భాసతి... రజ్జుబన్ధనేన వా బద్ధో... సఙ్ఖలికబన్ధనేన వా బద్ధో... వేత్తబన్ధనేన వా బద్ధో... లతాబన్ధనేన వా బద్ధో... పక్ఖేపబన్ధనేన వా బద్ధో... పరిక్ఖేపబన్ధనేన వా బద్ధో... గామనిగమనగరరట్ఠబన్ధనేన వా బద్ధో... జనపదబన్ధనేన వా బద్ధో; తస్స బన్ధనస్స మోక్ఖత్థాయ సమ్పజానముసా భాసతి . ఏవం అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ ముసావాదో ఉప్పజ్జతీతి.

కథం ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ ముసావాదో ఉప్పజ్జతి? ఇధేకచ్చో మనాపికానం [మనాపానం (సీ.)] రూపానం హేతు సమ్పజానముసా భాసతి... మనాపికానం సద్దానం... గన్ధానం... రసానం... ఫోట్ఠబ్బానం హేతు... చీవరహేతు... పిణ్డపాతహేతు... సేనాసనహేతు... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారహేతు సమ్పజానముసా భాసతి. ఏవం ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ ముసావాదో ఉప్పజ్జతి.

కథం అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కథంకథా ఉప్పజ్జతి? “ముచ్చిస్సామి [ముఞ్చిస్సామి (సీ.)] ను ఖో చక్ఖురోగతో, న ను ఖో ముచ్చిస్సామి చక్ఖురోగతో. ముచ్చిస్సామి ను ఖో సోతరోగతో... ఘానరోగతో... జివ్హారోగతో... కాయరోగతో... సీసరోగతో... కణ్ణరోగతో... ముఖరోగతో... ముచ్చిస్సామి ను ఖో దన్తరోగతో, న ను ఖో ముచ్చిస్సామి దన్తరోగతో”తి. ఏవం అనిట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కథంకథా ఉప్పజ్జతి.

కథం ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కథంకథా ఉప్పజ్జతి? “లభిస్సామి ను ఖో మనాపికే [మనాపియే (సీ. క.)] రూపే, న ను ఖో లభిస్సామి మనాపికే రూపే. లభిస్సామి ను ఖో మనాపికే సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే... కులం... గణం... ఆవాసం... లాభం... యసం... పసంసం... సుఖం... చీవరం... పిణ్డపాతం... సేనాసనం... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖార”న్తి. ఏవం ఇట్ఠం వత్థుం నిస్సాయ కథంకథా ఉప్పజ్జతీతి – కోధో మోసవజ్జఞ్చ కథంకథా చ.

ఏతేపి ధమ్మా ద్వయమేవ సన్తేతి. సాతాసాతే సన్తే, సుఖదుక్ఖే సన్తే, సోమనస్సదోమనస్సే సన్తే, ఇట్ఠానిట్ఠే సన్తే, అనునయపటిఘే సన్తే సంవిజ్జమానే అత్థి ఉపలబ్భమానేతి – ఏతేపి ధమ్మా ద్వయమేవ సన్తే.

కథంకథీ ఞాణపథాయ సిక్ఖేతి. ఞాణమ్పి ఞాణపథో, ఞాణస్స ఆరమ్మణమ్పి ఞాణపథో, ఞాణసహభునోపి ధమ్మా ఞాణపథో. యథా అరియమగ్గో అరియపథో, దేవమగ్గో దేవపథో, బ్రహ్మమగ్గో బ్రహ్మపథో; ఏవమేవ ఞాణమ్పి ఞాణపథో, ఞాణస్స ఆరమ్మణమ్పి ఞాణపథో, ఞాణసహభునోపి ధమ్మా ఞాణపథో.

సిక్ఖతి తిస్సో సిక్ఖా – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. కతమా అధిసీలసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు సీలవా హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో, అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు, ఖుద్దకో సీలక్ఖన్ధో... మహన్తో సీలక్ఖన్ధో... సీలం పతిట్ఠా ఆది చరణం సంయమో సంవరో ముఖం పముఖం కుసలానం ధమ్మానం సమాపత్తియా – అయం అధిసీలసిక్ఖా. కతమా అధిచిత్తసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు వివిచ్చేవ కామేహి...పే.... చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి – అయం అధిచిత్తసిక్ఖా. కతమా అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు పఞ్ఞవా హోతి, ఉదయత్థగామినియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో అరియాయ నిబ్బేధికాయ సమ్మాదుక్ఖక్ఖయగామినియా. సో "ఇదం దుక్ఖ"న్తి యథాభూతం పజానాతి...పే.... "అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా"తి యథాభూతం పజానాతి, "ఇమే ఆసవా"తి యథాభూతం పజానాతి...పే.... "అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదా"తి యథాభూతం పజానాతి – అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా.

కథంకథీ ఞాణపథాయ సిక్ఖేతి. కథంకథీ పుగ్గలో సకఙ్ఖో సవిలేఖో సద్వేళ్హకో సవిచికిచ్ఛో, ఞాణాధిగమాయ ఞాణఫుసనాయ ఞాణసచ్ఛికిరియాయ అధిసీలమ్పి సిక్ఖేయ్య, అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖేయ్య, అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖేయ్య; ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య, జానన్తో సిక్ఖేయ్య, పస్సన్తో సిక్ఖేయ్య, పచ్చవేక్ఖన్తో సిక్ఖేయ్య, చిత్తం అధిట్ఠహన్తో సిక్ఖేయ్య, సద్ధాయ అధిముచ్చన్తో సిక్ఖేయ్య, వీరియం పగ్గణ్హన్తో సిక్ఖేయ్య, సతిం ఉపట్ఠహన్తో సిక్ఖేయ్య, చిత్తం సమాదహన్తో సిక్ఖేయ్య, పఞ్ఞాయ పజానన్తో సిక్ఖేయ్య, అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పరిఞ్ఞేయ్యం పరిజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పహాతబ్బం పజహన్తో సిక్ఖేయ్య, భావేతబ్బం భావేన్తో సిక్ఖేయ్య, సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – కథంకథీ ఞాణపథాయ సిక్ఖే.

ఞత్వా పవుత్తా సమణేన ధమ్మాతి. **ఞత్వా**తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా వుత్తా పవుత్తా ఆచిక్ఖితా దేసితా పఞ్ఞపితా పట్ఠపితా వివటా విభత్తా ఉత్తానీకతా [ఉత్తానిం కతా (క.)] పకాసితా. "సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా"తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా వుత్తా పవుత్తా ఆచిక్ఖితా దేసితా పఞ్ఞపితా పట్ఠపితా వివటా విభత్తా ఉత్తానీకతా పకాసితా, "సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా"తి... "సబ్బే ధమ్మా అనత్తా"తి... "అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా"తి...పే.... "జాతిపచ్చయా జరామరణ"న్తి... "అవిజ్జానిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో"తి...పే.... "జాతినిరోధా జరామరణనిరోధో"తి... "ఇదం దుక్ఖ"న్తి...పే.... "అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా"తి... "ఇమే ఆసవా"తి...పే.... "అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదా"తి... "ఇమే ధమ్మా అభిఞ్ఞేయ్యా"తి... "ఇమే ధమ్మా పరిఞ్ఞేయ్యా"తి... "ఇమే ధమ్మా పహాతబ్బా"తి... "ఇమే ధమ్మా భావేతబ్బా"తి... "ఇమే ధమ్మా సచ్ఛికాతబ్బా"తి... ఛన్నం ఫస్సాయతనానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ... పఞ్చన్నం ఉపాదానక్ఖన్ధానం... చతున్నం మహాభూతానం... "యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ"న్తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా వుత్తా పవుత్తా ఆచిక్ఖితా దేసితా పఞ్ఞపితా పట్ఠపితా వివటా విభత్తా ఉత్తానీకతా పకాసితా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "అభిఞ్ఞాయాహం, భిక్ఖవే, ధమ్మం దేసేమి, నో అనభిఞ్ఞాయ. సనిదానాహం, భిక్ఖవే, ధమ్మం దేసేమి, నో అనిదానం. సప్పాటిహారియాహం, భిక్ఖవే, ధమ్మం దేసేమి, నో అప్పాటిహారియం. తస్స మయ్హం, భిక్ఖవే, అభిఞ్ఞాయ ధమ్మం దేసయతో, నో అనభిఞ్ఞాయ, సనిదానం ధమ్మం దేసయతో, నో అనిదానం, సప్పాటిహారియం ధమ్మం దేసయతో, నో అప్పాటిహారియం, కరణీయో ఓవాదో, కరణీయా అనుసాసనీ. అలఞ్చ పన, భిక్ఖవే, వో తుట్ఠియా అలం

పామోజ్జాయ అలం సోమనస్సాయ సమ్మాసమ్బుద్ధో భగవా, స్వాక్ఖాతో ధమ్మో, సుప్పటిపన్నో సఙ్ఘోతి. ఇమస్మిఞ్చ పన వేయ్యాకరణస్మిం భఞ్ఞమానే దససహస్సీ లోకధాతు అకమ్పిత్థా"తి – ఇత్వా పవుత్తా సమణేన ధమ్మా.

తేనాహ భగవా –

"కోధో మోసవజ్జఞ్చ కథంకథా చ, ఏతేపి ధమ్మా ద్వయమేవ సన్తే;
కథంకథీ ఞాణపథాయ సిక్ఖే, ఇత్వా పవుత్తా సమణేన ధమ్మా"తి.

౧౦౪.సాతం అసాతఞ్చ కుతోనిదానా, కిస్మిం అసన్తే న భవన్తి హేతే;
విభవం భవఞ్చాపి యమేతమత్థం, ఏతం మే పబ్రూహి యతోనిదానం.

సాతం అసాతఞ్చ కుతోనిదానాతి. సాతా అసాతా కుతోనిదానా కుతోజాతా కుతోసఞ్జాతా కుతోనిబ్బత్తా కుతోఅభినిబ్బత్తా కుతోపాతుభూతా, కింనిదానా కింసముదయా కింజాతికా కింపభవాతి సాతాసాతానం మూలం పుచ్ఛతి…పే.… సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి పసాదేతీతి – సాతం అసాతఞ్చ కుతోనిదానా.

కిస్మిం అసన్తే న భవన్తి హేతేతి. కిస్మిం అసన్తే అసంవిజ్జమానే నత్థి అనుపలబ్భమానే సాతాసాతా న భవన్తి నప్పభవన్తి న జాయన్తి న సఞ్జాయన్తి న నిబ్బత్తన్తి న అభినిబ్బత్తన్తీతి – కిస్మిం అసన్తే న భవన్తి హేతే.

విభవం భవఞ్చాపి యమేతమత్థన్తి. కతమో సాతాసాతానం భవో? యో సాతాసాతానం భవో పభవో జాతి సఞ్జాతి నిబ్బత్తి అభినిబ్బత్తి పాతుభావో – అయం సాతాసాతానం భవో. కతమో సాతాసాతానం విభవో? యో సాతాసాతానం ఖయో వయో భేదో పరిభేదో అనిచ్చతా అన్తరధానం – అయం సాతాసాతానం విభవో. **యమేతమత్థన్తి** యం పరమత్థన్తి – విభవం భవఞ్చాపి యమేతమత్థం.

ఏతం మే పబ్రూహి యతోనిదానన్తి. ఏతన్తి యం పుచ్ఛామి యం యాచామి యం అజ్ఝేసామి యం పసాదేమి. **పబ్రూహీతి** బ్రూహి వదేహి ఆచిక్ఖ దేసేహి పఞ్ఞపేహి పట్ఠపేహి వివర విభజ ఉత్తానీకరోహి పకాసేహీతి – ఏతం మే పబ్రూహి. **యతోనిదానన్తి** యంనిదానం యంసముదయం యంజాతికం యంపభవన్తి – ఏతం మే పబ్రూహి యతోనిదానం.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"సాతం అసాతఞ్చ కుతోనిదానా, కిస్మిం అసన్తే న భవన్తి హేతే;
విభవం భవఞ్చాపి యమేతమత్థం, ఏతం మే పబ్రూహి యతోనిదాన"న్తి.

౧౦౫.ఫస్సనిదానం సాతం అసాతం, ఫస్సే అసన్తే న భవన్తి హేతే;
విభవం భవఞ్చాపి యమేతమత్థం, ఏతం తే పబ్రూమి ఇతోనిదానం.

ఫస్సనిదానం సాతం అసాతన్తి. సుఖవేదనీయం ఫస్సం పటిచ్చ ఉప్పజ్జతి సుఖా వేదనా. యా తస్సేవ సుఖవేదనీయస్స ఫస్సస్స నిరోధా, యం తజ్జం వేదయితం సుఖవేదనీయం ఫస్సం పటిచ్చ ఉప్పన్నా సుఖా వేదనా సా

నిరుజ్ఝతి, సా వూపసమ్మతి. దుక్ఖవేదనీయం ఫస్సం పటిచ్చ ఉప్పజ్జతి దుక్ఖా వేదనా. యా తస్సేవ దుక్ఖవేదనీయస్స ఫస్సస్స నిరోధా, యం తజ్జం వేదయితం దుక్ఖవేదనీయం ఫస్సం పటిచ్చ ఉప్పన్నా దుక్ఖా వేదనా సా నిరుజ్ఝతి, సా వూపసమ్మతి. అదుక్ఖమసుఖవేదనీయం ఫస్సం పటిచ్చ ఉప్పజ్జతి అదుక్ఖమసుఖా వేదనా. యా తస్సేవ అదుక్ఖమసుఖవేదనీయస్స ఫస్సస్స నిరోధా, యం తజ్జం వేదయితం అదుక్ఖమసుఖవేదనీయం ఫస్సం పటిచ్చ ఉప్పన్నా అదుక్ఖమసుఖా వేదనా సా నిరుజ్ఝతి, వూపసమ్మతి. **ఫస్సనిదానం సాతం అసాత**న్తి . సాతాసాతా ఫస్సనిదానా ఫస్ససముదయా ఫస్సజాతికా ఫస్సప్పభవాతి – ఫస్సనిదానం సాతం అసాతం.

ఫస్సే అసన్తే న భవన్తి హేతేతి. ఫస్సే అసన్తే అసంవిజ్జమానే నత్థి అనుపలబ్భమానే సాతాసాతా న భవన్తి నప్పభవన్తి న జాయన్తి న సఞ్జాయన్తి న నిబ్బత్తన్తి నాభినిబ్బత్తన్తి న పాతుభవన్తీతి – ఫస్సే అసన్తే న భవన్తి హేతే.

విభవం భవఞ్చాపి యమేతమత్థన్తి. భవదిట్ఠిపి ఫస్సనిదానా, విభవదిట్ఠిపి ఫస్సనిదానా. **యమేతమత్థ**న్తి యం పరమత్థన్తి – విభవం భవఞ్చాపి యమేతమత్థం.

ఏతం తే పబ్రూమి ఇతోనిదానన్తి. **ఏత**న్తి యం పుచ్ఛసి యం యాచసి యం అజ్ఝేససి యం పసాదేసి. **పబ్రూమీ**తి బ్రూమి ఆచిక్ఖామి దేసేమి పఞ్ఞపేమి పట్ఠపేమి వివరామి విభజామి ఉత్తానీకరోమి పకాసేమీతి – ఏతం తే పబ్రూమి. **ఇతోనిదాన**న్తి ఇతో ఫస్సనిదానం ఫస్ససముదయం ఫస్సజాతికం ఫస్సప్పభవన్తి – ఏతం తే పబ్రూమి ఇతోనిదానం.

తేనాహ భగవా –

> “ఫస్సనిదానం సాతం అసాతం, ఫస్సే అసన్తే న భవన్తి హేతే;
> విభవం భవఞ్చాపి యమేతమత్థం, ఏతం తే పబ్రూమి ఇతోనిదాన”న్తి.

౧౦౬. **ఫస్సో ను లోకస్మిం కుతోనిదానో, పరిగ్గహా చాపి** [వాపి (సీ. స్యా.)] **కుతోపహూతా;**
కిస్మిం అసన్తే న మమత్తమత్థి, కిస్మిం విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సా.

ఫస్సో ను లోకస్మిం కుతోనిదానోతి. ఫస్సో కుతోనిదానో కుతోజాతో కుతోసఞ్జాతో కుతోనిబ్బత్తో కుతోఅభినిబ్బత్తో కుతోపాతుభూతో, కింనిదానో కింసముదయో కింజాతికో కింపభవోతి ఫస్సస్స మూలం పుచ్ఛతి హేతుం పుచ్ఛతి…పే… సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి పసాదేతీతి – ఫస్సో ను లోకస్మిం కుతోనిదానో.

పరిగ్గహా చాపి కుతోపహూతాతి పరిగ్గహా కుతోపహూతా కుతోజాతా కుతోసఞ్జాతా కుతోనిబ్బత్తా కుతోఅభినిబ్బత్తా కుతోపాతుభూతా, కింనిదానా కింసముదయా కింజాతికా కింపభవాతి పరిగ్గహానం మూలం పుచ్ఛతి హేతుం పుచ్ఛతి…పే… సముదయం పుచ్ఛతి పపుచ్ఛతి యాచతి అజ్ఝేసతి పసాదేతీతి – పరిగ్గహా చాపి కుతోపహూతా.

కిస్మిం అసన్తే న మమత్తమత్థీతి. కిస్మిం అసన్తే అసంవిజ్జమానే నత్థి అనుపలబ్భమానే మమత్తా నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – కిస్మిం అసన్తే న మమత్తమత్థి.

కిస్మిం విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సాతి. కిస్మిం విభూతే విభవితే అతిక్కన్తే సమతిక్కన్తే వీతివత్తే ఫస్సా న ఫుసన్తీతి – కిస్మిం విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సా.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"ఫస్సో ను లోకస్మిం కుతోనిదానో, పరిగ్గహా చాపి కుతోపహూతా;

కిస్మిం అసన్తే న మమత్తమత్థి, కిస్మిం విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సా"తి.

౧౦౭. నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సో, ఇచ్ఛానిదానాని పరిగ్గహాని;

ఇచ్ఛాయసన్త్యా న మమత్తమత్థి, రూపే విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సా.

నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సోతి. చక్ఖుఞ్చ పటిచ్చ రూపే చ ఉప్పజ్జతి చక్ఖువిఞ్ఞాణం, తిణ్ణం సఙ్గతి ఫస్సో. చక్ఖు చ [చక్ఖుఞ్చ (బహూసు)] రూపా చ రూపస్మిం చక్ఖుసమ్ఫస్సం ఠపేత్వా సమ్పయుత్తకా ధమ్మా నామస్మిం. ఏవమ్పి నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సో. సోతఞ్చ పటిచ్చ సద్దే చ ఉప్పజ్జతి సోతవిఞ్ఞాణం, తిణ్ణం సఙ్గతి ఫస్సో. సోతఞ్చ సద్దా చ రూపస్మిం సోతసమ్ఫస్సం ఠపేత్వా సమ్పయుత్తకా ధమ్మా నామస్మిం. ఏవమ్పి నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సో. ఘానఞ్చ పటిచ్చ గన్ధే చ ఉప్పజ్జతి ఘానవిఞ్ఞాణం, తిణ్ణం సఙ్గతి ఫస్సో. ఘానఞ్చ గన్ధా చ రూపస్మిం ఘానసమ్ఫస్సం ఠపేత్వా సమ్పయుత్తకా ధమ్మా నామస్మిం. ఏవమ్పి నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సో. జివ్హఞ్చ పటిచ్చ రసే చ ఉప్పజ్జతి జివ్హావిఞ్ఞాణం, తిణ్ణం సఙ్గతి ఫస్సో. జివ్హా చ రసా చ రూపస్మిం జివ్హాసమ్ఫస్సం ఠపేత్వా సమ్పయుత్తకా ధమ్మా నామస్మిం. ఏవమ్పి నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సో. కాయఞ్చ పటిచ్చ ఫోట్ఠబ్బే చ ఉప్పజ్జతి కాయవిఞ్ఞాణం, తిణ్ణం సఙ్గతి ఫస్సో. కాయో చ ఫోట్ఠబ్బా చ రూపస్మిం కాయసమ్ఫస్సం ఠపేత్వా సమ్పయుత్తకా ధమ్మా నామస్మిం. ఏవమ్పి నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సో. మనఞ్చ పటిచ్చ ధమ్మే చ ఉప్పజ్జతి మనోవిఞ్ఞాణం, తిణ్ణం సఙ్గతి ఫస్సో. వత్థు రూపం రూపస్మిం, ధమ్మా రూపినో రూపస్మిం మనోసమ్ఫస్సం ఠపేత్వా సమ్పయుత్తకా ధమ్మా నామస్మిం. ఏవమ్పి నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సో.

ఇచ్ఛానిదానాని పరిగ్గహానీతి. ఇచ్ఛా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **పరిగ్గహా**తి ద్వే పరిగ్గహా – తణ్హాపరిగ్గహో చ దిట్ఠిపరిగ్గహో చ…పే.… అయం తణ్హాపరిగ్గహో…పే.… అయం దిట్ఠిపరిగ్గహో. **ఇచ్ఛానిదానాని పరిగ్గహానీ**తి. పరిగ్గహా ఇచ్ఛానిదానా ఇచ్ఛాహేతుకా ఇచ్ఛాపచ్చయా ఇచ్ఛాకారణా ఇచ్ఛాపభవాతి – ఇచ్ఛానిదానాని పరిగ్గహాని.

ఇచ్ఛాయసన్త్యా న మమత్తమత్థీతి. ఇచ్ఛా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **మమత్తా**తి ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ …పే.… ఇదం తణ్హామమత్తం …పే.… ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. **ఇచ్ఛాయసన్త్యా న మమత్తమత్థీ**తి. ఇచ్ఛాయ అసన్త్యా అసంవిజ్జమానాయ నత్థి అనుపలబ్భమానాయ మమత్తా నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – ఇచ్ఛాయసన్త్యా న మమత్తమత్థి.

రూపే విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సాతి. **రూపేతి** చత్తారో చ మహాభూతా చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయ రూపం. **రూపే విభూతేతి** చతూహాకారేహి [చతూహి కారణేహి (స్యా.)] రూపం విభూతం హోతి – ఞాతవిభూతేన [ఞాణవిభూతేన (సీ.), తదట్ఠకథాయం పన ఞాతవీతివత్తేనాతి దిస్సతి], తీరణవిభూతేన, పహానవిభూతేన, సమతిక్కమవిభూతేన. కథం ఞాతవిభూతేన రూపం విభూతం హోతి? రూపం జానాతి – “యం కిఞ్చి రూపం సబ్బం రూపం చత్తారి చ మహాభూతాని చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయ రూప”న్తి జానాతి పస్సతి. ఏవం ఞాతవిభూతేన రూపం విభూతం హోతి.

కథం తీరణవిభూతేన రూపం విభూతం హోతి? ఏవం ఞాతం కత్వా రూపం తీరేతి, అనిచ్చతో దుక్ఖతో రోగతో గణ్డతో సల్లతో అఘతో ఆబాధతో పరతో పలోకతో ఈతితో ఉపద్దవతో భయతో ఉపసగ్గతో చలతో పభఙ్గుతో అధువతో అతాణతో అలేణతో అసరణతో రిత్తతో తుచ్ఛతో సుఞ్ఞతో అనత్తతో ఆదీనవతో విపరిణామధమ్మతో అసారకతో అఘమూలతో వధకతో విభవతో సాసవతో సఙ్ఖతతో మారామిసతో జాతిధమ్మతో జరాధమ్మతో బ్యాధిధమ్మతో మరణధమ్మతో, సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసధమ్మతో సంకిలేసికధమ్మతో సముదయతో అత్థఙ్గమతో, అస్సాదతో ఆదీనవతో నిస్సరణతో తీరేతి. ఏవం తీరణవిభూతేన రూపం విభూతం హోతి.

కథం పహానవిభూతేన రూపం విభూతం హోతి? ఏవం తీరయిత్వా రూపే ఛన్దరాగం పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “యో, భిక్ఖవే, రూపే ఛన్దరాగో తం పజహథ. ఏవం తం రూపం పహీనం భవిస్సతి ఉచ్ఛిన్నమూలం తాలావత్థుకతం అనభావంకతం ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మ”న్తి. ఏవం పహానవిభూతేన రూపం విభూతం హోతి.

కథం సమతిక్కమవిభూతేన రూపం విభూతం హోతి. చతస్సో అరూపసమాపత్తియో పటిలద్ధస్స రూపా విభూతా హోన్తి విభావితా అతిక్కన్తా సమతిక్కన్తా వీతివత్తా. ఏవం సమతిక్కమవిభూతేన రూపం విభూతం హోతి. ఇమేహి చతూహి కారణేహి రూపం విభూతం హోతి.

రూపే విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సాతి. రూపే విభూతే విభావితే అతిక్కన్తే సమతిక్కన్తే వీతివత్తే పఞ్చ ఫస్సా న ఫుసన్తి – చక్ఖుసమ్ఫస్సో, సోతసమ్ఫస్సో, ఘానసమ్ఫస్సో, జివ్హాసమ్ఫస్సో, కాయసమ్ఫస్సోతి – రూపే విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సా.

తేనాహ భగవా –

“నామఞ్చ రూపఞ్చ పటిచ్చ ఫస్సో, ఇచ్ఛానిదానాని పరిగ్గహాని;
ఇచ్ఛాయసన్త్యా న మమత్తమత్థి, రూపే విభూతే న ఫుసన్తి ఫస్సా”తి.

౧౦౮. **కథం సమేతస్స విభోతి రూపం, సుఖం దుఖఞ్చాపి** [దుక్ఖం వాపి (స్యా.)] **కథం విభోతి;**
ఏతం మే పబ్రూహి యథా విభోతి, తం జానియామాతి [జానిస్సామాతి (సీ. క.)] **మే మనో అహు.**

కథం సమేతస్స విభోతి రూపన్తి. **కథం సమేతస్సాతి** కథం సమేతస్స కథం పటిపన్నస్స కథం ఇరియన్తస్స కథం వత్తేన్తస్స కథం పాలేన్తస్స కథం యపేన్తస్స కథం యాపేన్తస్స రూపం విభోతి విభావీయతి అతిక్కమీయతి

సమతిక్కమీయతి [విభావియ్యతి అతిక్కమియ్యతి సమతిక్కమియ్యతి (బహూసు)] వీతివత్తీయతీతి – కథం సమేతస్స విభోతి రూపం.

సుఖం దుఖఞ్చాపి కథం విభోతీతి సుఖఞ్చ దుక్ఖఞ్చ కథం విభోతి విభావీయతి అతిక్కమీయతి సమతిక్కమీయతి వీతివత్తీయతీతి – సుఖం దుఖఞ్చాపి కథం విభోతి.

ఏతం మే పబ్రూహి యథా విభోతీతి. **ఏత**న్తి యం పుచ్ఛామి యం యాచామి యం అజ్ఝేసామి యం పసాదేమీతి – ఏతం. **మే పబ్రూహీ**తి మే పబ్రూహి ఆచిక్ఖ దేసేహి పఞ్ఞపేహి పట్ఠపేహి వివర విభజ ఉత్తానీకరోహి పకాసేహీతి – ఏతం మే పబ్రూహి. **యథా విభోతీ**తి యథా విభోతి విభావీయతి అతిక్కమీయతి సమతిక్కమీయతి వీతివత్తీయతీతి – ఏతం మే పబ్రూహి యథా విభోతి.

తం జానియామాతి మే మనో అహూతి. **తం జానియామా**తి తం జానేయ్యామ ఆజానేయ్యామ విజానేయ్యామ పటివిజానేయ్యామ పటివిజ్ఝేయ్యామాతి – తం జానియామ. **ఇతి మే మనో అహూ**తి ఇతి మే మనో అహు, ఇతి మే చిత్తం అహు , ఇతి మే సఙ్కప్పో అహు, ఇతి మే విఞ్ఞాణం అహూతి – తం జానియామ ఇతి మే మనో అహు.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

> "కథం సమేతస్స విభోతి రూపం, సుఖం దుఖఞ్చాపి కథం విభోతి;
> ఏతం మే పబ్రూహి యథా విభోతి, తం జానియామాతి మే మనో అహూ"తి.

౧౦౯. న సఞ్ఞసఞ్ఞీ న విసఞ్ఞసఞ్ఞీ, నోపి అసఞ్ఞీ న విభూతసఞ్ఞీ;
ఏవం సమేతస్స విభోతి రూపం, సఞ్ఞానిదానా హి పపఞ్చసఙ్ఖా.

న సఞ్ఞసఞ్ఞీ న విసఞ్ఞసఞ్ఞీతి. సఞ్ఞసఞ్ఞినో వుచ్చన్తి యే పకతిసఞ్ఞాయ ఠితా, నపి సో పకతిసఞ్ఞాయ ఠితో. విసఞ్ఞసఞ్ఞినో వుచ్చన్తి ఉమ్మత్తకా యే చ ఖిత్తచిత్తా [ఉక్ఖిత్తచిత్తా (స్యా.)], నపి సో ఉమ్మత్తకో, నోపి ఖిత్తచిత్తోతి – న సఞ్ఞసఞ్ఞీ న విసఞ్ఞసఞ్ఞీ.

నోపి అసఞ్ఞీ న విభూతసఞ్ఞీతి. అసఞ్ఞినో వుచ్చన్తి నిరోధసమాపన్నా యే చ అసఞ్ఞసత్తా, నపి సో నిరోధసమాపన్నో, నపి అసఞ్ఞసత్తో. విభూతసఞ్ఞినో వుచ్చన్తి యే చతున్నం అరూపసమాపత్తీనం లాభినో, నపి సో చతున్నం అరూపసమాపత్తీనం లాభీతి – నోపి అసఞ్ఞీ న విభూతసఞ్ఞీ.

ఏవం సమేతస్స విభోతి రూపన్తి. ఇధ భిక్ఖు సుఖస్స చ పహానా…పే… చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. సో ఏవం సమాహితే చిత్తే పరిసుద్ధే పరియోదాతే అనఙ్గణే విగతూపక్కిలేసే ముదుభూతే కమ్మనియే ఠితే ఆనేఞ్జప్పత్తే ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తిపటిలాభత్థాయ చిత్తం అభినీహరతి అభినిన్నామేతి ఆరుప్పమగ్గసమఙ్గీతి. ఏవం సమేతస్స ఏవం పటిపన్నస్స ఏవం ఇరియన్తస్స ఏవం వత్తేన్తస్స ఏవం పాలేన్తస్స ఏవం యపేన్తస్స ఏవం యాపేన్తస్స రూపం విభోతి విభావీయతి అతిక్కమీయతి సమతిక్కమీయతి వీతివత్తీయతీతి – ఏవం సమేతస్స విభోతి రూపం.

సఞ్ఞానిదానా హి పపఞ్చసఙ్ఖాతి. పపఞ్చాయేవ పపఞ్చసఙ్ఖా తణ్హాపపఞ్చసఙ్ఖా, దిట్ఠిపపఞ్చసఙ్ఖా, మానపపఞ్చసఙ్ఖా సఞ్ఞానిదానా సఞ్ఞాసముదయా సఞ్ఞాజాతికా సఞ్ఞాపభవాతి – సఞ్ఞానిదానా హి పపఞ్చసఙ్ఖా.

తేనాహ భగవా –

"న సఞ్ఞసఞ్ఞీ న విసఞ్ఞసఞ్ఞీ, నోపి అసఞ్ఞీ న విభూతసఞ్ఞీ;
ఏవం సమేతస్స విభోతి రూపం, సఞ్ఞానిదానా హి పపఞ్చసఙ్ఖా"తి.

౧౧౦.**యం తం అపుచ్ఛిమ్హ అకిత్తయీ నో, అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామ తదిఙ్ఘ బ్రూహి;**
ఏత్తావతగ్గం ను వదన్తి హేకే, యక్ఖస్స సుద్ధిం ఇధ పణ్డితాసే;
ఉదాహు అఞ్ఞమ్పి వదన్తి ఏత్తో.

యం తం అపుచ్ఛిమ్హ అకిత్తయీ నోతి. యం తం అపుచ్ఛిమ్హ అయాచిమ్హ అజ్ఝేసిమ్హ పసాదయిమ్హ. **అకిత్తయీ నోతి** కిత్తితం పకిత్తితం ఆచిక్ఖితం దేసితం పఞ్ఞపితం పట్ఠపితం వివటం విభత్తం ఉత్తానీకతం పకాసితన్తి – యం తం అపుచ్ఛిమ్హ అకిత్తయీ నో.

అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామ తదిఙ్ఘ బ్రూహీతి. అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామ, అఞ్ఞం తం యాచామ, అఞ్ఞం తం అజ్ఝేసామ, అఞ్ఞం తం పసాదేమ, ఉత్తరిం తం పుచ్ఛామ. **తదిఙ్ఘ బ్రూహీతి** ఇఙ్ఘ బ్రూహి ఆచిక్ఖ దేసేహి పఞ్ఞపేహి పట్ఠపేహి వివర విభజ ఉత్తానీకరోహి పకాసేహీతి – అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామ తదిఙ్ఘ బ్రూహి.

ఏత్తావతగ్గం ను వదన్తి హేకే యక్ఖస్స సుద్ధిం ఇధ పణ్డితాసేతి. ఏకే సమణబ్రాహ్మణా ఏతా అరూపసమాపత్తియో అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. **యక్ఖస్సాతి** సత్తస్స నరస్స మానవస్స పోసస్స పుగ్గలస్స జీవస్స జాగుస్స జన్తుస్స ఇన్దగుస్స మనుజస్స. **సుద్ధిన్తి** సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం. **ఇధ పణ్డితాసేతి** ఇధ పణ్డితవాదా థిరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – ఏత్తావతగ్గం ను వదన్తి హేకే యక్ఖస్స సుద్ధిం ఇధ పణ్డితాసే.

ఉదాహు అఞ్ఞమ్పి వదన్తి ఏత్తోతి. ఉదాహు ఏకే సమణబ్రాహ్మణా ఏతా అరూపసమాపత్తియో అతిక్కమిత్వా సమతిక్కమిత్వా వీతివత్తేత్వా ఏత్తో అరూపసమాపత్తితో అఞ్ఞం ఉత్తరిం యక్ఖస్స సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – ఉదాహు అఞ్ఞమ్పి వదన్తి ఏత్తో.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"యం తం అపుచ్ఛిమ్హ అకిత్తయీ నో, అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామ తదిఙ్ఘ బ్రూహి;
ఏత్తావతగ్గం ను వదన్తి హేకే, యక్ఖస్స సుద్ధిం ఇధ పణ్డితాసే;
ఉదాహు అఞ్ఞమ్పి వదన్తి ఏత్తో"తి.

౧౧౧.**ఏత్తావతగ్గమ్పి వదన్తి హేకే, యక్ఖస్స సుద్ధిం ఇధ పణ్డితాసే;**

తేసం పనేకే సమయం వదన్తి, అనుపాదిసేసే కుసలావదానా.

ఏత్తావతగ్గమ్పి వదన్తి హేకే, యక్ఖస్స సుద్ధిం ఇధ పణ్డితాసేతి. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా సస్సతవాదా, ఏతా అరూపసమాపత్తియో అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. **యక్ఖస్సాతి** సత్తస్స నరస్స మానవస్స పోసస్స పుగ్గలస్స జీవస్స జాగుస్స జన్తుస్స ఇన్దగుస్స మనుజస్స. **సుద్ధిన్తి** సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం. **ఇధ పణ్డితాసేతి** ఇధ పణ్డితవాదా థిరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – ఏత్తావతగ్గమ్పి వదన్తి హేకే యక్ఖస్స సుద్ధిం ఇధ పణ్డితాసే.

తేసం పనేకే సమయం వదన్తి, అనుపాదిసేసే కుసలావదానాతి తేసంయేవ సమణబ్రాహ్మణానం ఏకే సమణబ్రాహ్మణా ఉచ్ఛేదవాదా భవతజ్జితా విభవం అభినన్దన్తి, తే సత్తస్స సమం ఉపసమం వూపసమం నిరోధం పటిపస్సద్ధిన్తి వదన్తి, యతో కిం, భో, అయం అత్తా కాయస్స భేదా ఉచ్ఛిజ్జతి వినస్సతి న హోతి పరం మరణా, ఏత్తావతా అనుపాదిసేసోతి. **కుసలావదానాతి** కుసలవాదా పణ్డితవాదా థిరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – తేసం పనేకే సమయం వదన్తి అనుపాదిసేసే కుసలావదానా.

తేనాహ భగవా –

“ఏత్తావతగ్గమ్పి వదన్తి హేకే, యక్ఖస్స సుద్ధిం ఇధ పణ్డితాసే;
తేసం పనేకే సమయం వదన్తి, అనుపాదిసేసే కుసలావదానా”తి.

౧౧౨. **ఏతే చ ఞత్వా ఉపనిస్సితాతి, ఞత్వా మునీ నిస్సయే సో వీమంసీ;**
ఞత్వా విముత్తో న వివాదమేతి, భవాభవాయ న సమేతి ధీరో.

ఏతే చ ఞత్వా ఉపనిస్సితాతి. ఏతేతి దిట్ఠిగతికే. **ఉపనిస్సితాతి** సస్సతదిట్ఠినిస్సితాతి ఞత్వా, ఉచ్ఛేదదిట్ఠినిస్సితాతి ఞత్వా, సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠినిస్సితాతి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి – ఏతే చ ఞత్వా ఉపనిస్సితాతి.

ఞత్వా మునీ నిస్సయే సో వీమంసీతి. మునీతి. మోనం వుచ్చతి ఞాణం…పే… సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. ముని సస్సతదిట్ఠినిస్సితాతి ఞత్వా, ఉచ్ఛేదదిట్ఠినిస్సితాతి ఞత్వా, సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠినిస్సితాతి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. **సో వీమంసీతి** పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీతి ఞత్వా ముని నిస్సయే సో వీమంసీ. **ఞత్వా విముత్తో న వివాదమేతీతి** ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా . **విముత్తోతి** ముత్తో విముత్తో పరిముత్తో సువిముత్తో అచ్చన్తఅనుపాదావిమోక్ఖేన. “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా ముత్తో విముత్తో పరిముత్తో సువిముత్తో అచ్చన్తఅనుపాదావిమోక్ఖేన. “సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా”తి… “సబ్బే ధమ్మా అనత్తా”తి…పే… “యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా ముత్తో విముత్తో పరిముత్తో సువిముత్తో అచ్చన్తఅనుపాదావిమోక్ఖేనాతి – ఞత్వా విముత్తో. **న వివాదమేతీతి** న కలహం కరోతి, న భణ్డనం కరోతి, న విగ్గహం కరోతి, న వివాదం కరోతి, న మేధగం కరోతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “ఏవం విముత్తచిత్తో ఖో, అగ్గివేస్సన,

భిక్ఖు న కేనచి సంవదతి, న కేనచి వివదతి, యఞ్చ లోకే వుత్తం తేన చ వోహరతి అపరామస"న్తి – ఇత్వా విముత్తో న వివాదమేతి.

భవాభవాయ న సమేతి ధీరోతి. **భవాభవాయా**తి భవాయ కమ్మభవాయ పునబ్భవాయ కామభవాయ , కమ్మభవాయ కామభవాయ పునబ్భవాయ రూపభవాయ, కమ్మభవాయ రూపభవాయ పునబ్భవాయ అరూపభవాయ, కమ్మభవాయ అరూపభవాయ పునబ్భవాయ పునప్పునబ్భవాయ పునప్పునగతియా పునప్పునఉపపత్తియా పునప్పునపటిసన్ధియా పునప్పునఅత్తభావాయ పునప్పునాభినిబ్బత్తియా న సమేతి న సమాగచ్ఛతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతి. **ధీరో**తి ధీరో పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీతి – భవాభవాయ న సమేతి ధీరో.

తేనాహ భగవా –

"ఏతే చ ఞత్వా ఉపనిస్సితాతి, ఞత్వా మునీ నిస్సయే సో వీమంసీ;
ఞత్వా విముత్తో న వివాదమేతి, భవాభవాయ న సమేతి ధీరో"తి.

కలహవివాదసుత్తనిద్దేసో ఏకాదసమో.

౧౨. చూళవియూహసుత్తనిద్దేసో

అథ చూళవియూహసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౧౧౩. సకం సకం దిట్ఠిపరిబ్బసానా, విగ్గయ్హ నానా కుసలా వదన్తి;

యో ఏవం జానాతి [ఏవం పజానాతి (సీ.)] **స వేది ధమ్మం, ఇదం పటిక్కోసమకేవలీ సో.**

సకం సకం దిట్ఠిపరిబ్బసానాతి. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిగతికా; తే ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతానం అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం దిట్ఠిగతం గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా సకాయ సకాయ దిట్ఠియా వసన్తి సంవసన్తి ఆవసన్తి పరివసన్తి. యథా అగారికా ఘరేసు వసన్తి, సాపత్తికా వా ఆపత్తీసు వసన్తి, సకిలేసా వా కిలేసేసు వసన్తి; ఏవమేవ సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిగతికా, తే ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతానం అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం దిట్ఠిగతం గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా సకాయ సకాయ దిట్ఠియా వసన్తి సంవసన్తి ఆవసన్తి పరివసన్తీతి – సకం సకం దిట్ఠిపరిబ్బసానా.

విగ్గయ్హ నానా కుసలా వదన్తీతి. విగ్గయ్హాతి గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా నానా వదన్తి వివిధం వదన్తి అఞ్ఞోఞ్ఞం వదన్తి పుథు [పుథుం (సీ.)] వదన్తి, న ఏకం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. **కుసలాతి** కుసలవాదా పణ్డితవాదా థిరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – విగ్గయ్హ నానా కుసలా వదన్తి.

యో ఏవం జానాతి స వేది ధమ్మన్తి. యో ఇమం [ఇదం (సీ. క.)] ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం జానాతి సో ధమ్మం వేది అఞ్ఞాసి అపస్సి పటివిజ్ఝీతి – యో ఏవం జానాతి స వేది ధమ్మం.

ఇదం పటిక్కోసమకేవలీ సోతి. యో ఇమం ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం పటిక్కోసతి, అకేవలీ సో అసమత్తో సో అపరిపుణ్ణో సో హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తోతి – ఇదం పటిక్కోసమకేవలీ సో.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"సకం సకం దిట్ఠిపరిబ్బసానా, విగ్గయ్హ నానా కుసలా వదన్తి;
యో ఏవం జానాతి స వేది ధమ్మం, ఇదం పటిక్కోసమకేవలీ సో"తి.

౧౧౪.ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి, బాలో పరో అక్కుసలోతి చాహు;

సచ్చో ను వాదో కతమో ఇమేసం, సబ్బేవ హీమే కుసలావదానా.

ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తీతి. ఏవం గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా వివాదయన్తి, కలహం కరోన్తి, భణ్డనం కరోన్తి, విగ్గహం కరోన్తి, వివాదం కరోన్తి, మేధగం కరోన్తి – "న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి...పే.... నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ"తి – ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి.

బాలో పరో అక్కుసలోతి చాహూతి. పరో బాలో హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తో అకుసలో అవిద్వా అవిజ్జాగతో అఞ్ఞాణీ అవిభావీ దుప్పఞ్ఞోతి, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – బాలో పరో అక్కుసలోతి చాహు.

సచ్చో ను వాదో కతమో ఇమేసన్తి. ఇమేసం సమణబ్రాహ్మణానం వాదో కతమో సచ్చో తచ్ఛో తథో భూతో యాథావో అవిపరీతోతి – సచ్చో ను వాదో కతమో ఇమేసం.

సబ్బేవ హీమే కుసలావదానాతి. సబ్బేవిమే సమణబ్రాహ్మణా కుసలవాదా పణ్డితవాదా థిరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – సబ్బేవ హీమే కుసలావదానా.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

“ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి, బాలో పరో అక్కుసలోతి చాహు;
సచ్చో ను వాదో కతమో ఇమేసం, సబ్బేవ హీమే కుసలావదానా”తి.

౧౧౩. **పరస్స చే ధమ్మమనానుజానం, బాలోమకో హోతి నిహీనపఞ్ఞో;
సబ్బేవ బాలా సునిహీనపఞ్ఞా, సబ్బేవిమే దిట్ఠిపరిబ్బసానా.**

పరస్స చే ధమ్మమనానుజానన్తి. పరస్స ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం అనానుజానన్తో అనానుపస్సన్తో అనానుమనన్తో అనానుమఞ్ఞన్తో అనానుమోదన్తోతి – పరస్స చే ధమ్మమనానుజానం.

బాలోమకో హోతి నిహీనపఞ్ఞోతి. పరో బాలో హోతి హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తో, హీనపఞ్ఞో నిహీనపఞ్ఞో ఓమకపఞ్ఞో లామకపఞ్ఞో ఛతుక్కపఞ్ఞో పరిత్తపఞ్ఞోతి – బాలోమకో హోతి నిహీనపఞ్ఞో.

సబ్బేవ బాలా సునిహీనపఞ్ఞాతి. సబ్బేవిమే సమణబ్రాహ్మణా బాలా హీనా నిహీనా ఓమకా లామకా ఛతుక్కా పరిత్తా, సబ్బేవ హీనపఞ్ఞా నిహీనపఞ్ఞా ఓమకపఞ్ఞా లామకపఞ్ఞా ఛతుక్కపఞ్ఞా పరిత్తపఞ్ఞాతి – సబ్బేవ బాలా సునిహీనపఞ్ఞా.

సబ్బేవిమే దిట్ఠిపరిబ్బసానాతి. సబ్బేవిమే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిగతికా; తే ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతానం అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం దిట్ఠిగతం గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా సకాయ సకాయ దిట్ఠియా వసన్తి సంవసన్తి ఆవసన్తి పరివసన్తి. యథా అగారికా వా ఘరేసు వసన్తి, సాపత్తికా వా ఆపత్తీసు వసన్తి, సకిలేసా వా కిలేసేసు వసన్తి; ఏవమేవ సబ్బేవిమే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిగతికా…పే॰… పరివసన్తీతి – సబ్బేవిమే దిట్ఠిపరిబ్బసానా.

తేనాహ భగవా –

“పరస్స చే ధమ్మమనానుజానం, బాలోమకో హోతి నిహీనపఞ్ఞో;
సబ్బేవ బాలా సునిహీనపఞ్ఞా, సబ్బేవిమే దిట్ఠిపరిబ్బసానా”తి.

౧౧౪. **సన్దిట్ఠియా చేవ నవీవదాతా,** [చేవనవేవదాతా (సీ॰), చే పన వివదాతా (స్యా॰)] **సంసుద్ధపఞ్ఞా కుసలా ముతీమా;**

న తేసం కోచి పరిహీనపఞ్ఞో, దిట్ఠీ హి తేసమ్పి తథా సమత్తా.

సన్దిట్ఠియా చేవ నవీవదాతాతి. సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా అనవీవదాతా అవోదాతా అపరియోదాతా సంకిలిట్ఠా సంకిలేసికాతి – సన్దిట్ఠియా చేవ నవీవదాతా.

సంసుద్ధపఞ్ఞా కుసలా ముతీమాతి. సుద్ధపఞ్ఞా విసుద్ధపఞ్ఞా పరిసుద్ధపఞ్ఞా వోదాతపఞ్ఞా పరియోదాతపఞ్ఞా. అథ వా సుద్ధదస్సనా విసుద్ధదస్సనా పరిసుద్ధదస్సనా వోదాతదస్సనా పరియోదాతదస్సనాతి – సంసుద్ధపఞ్ఞా. **కుసలాతి** కుసలా పణ్డితా పఞ్ఞవన్తో ఇద్ధిమన్తో ఞాణినో విభావినో మేధావినోతి – సంసుద్ధపఞ్ఞా కుసలా. **ముతీమాతి** ముతిమా పణ్డితా పఞ్ఞవన్తో ఇద్ధిమన్తో ఞాణినో విభావినో మేధావినోతి – సంసుద్ధపఞ్ఞా కుసలా ముతీమా.

తేసం న కోచి పరిహీనపఞ్ఞోతి. తేసం సమణబ్రాహ్మణానం న కోచి హీనపఞ్ఞో నిహీనపఞ్ఞో ఓమకపఞ్ఞో లామకపఞ్ఞో ఛతుక్కపఞ్ఞో పరిత్తపఞ్ఞో అత్థి. సబ్బేవ సేట్ఠపఞ్ఞా విసిట్ఠపఞ్ఞా పామోక్ఖపఞ్ఞా ఉత్తమపఞ్ఞా పవరపఞ్ఞాతి – తేసం న కోచి పరిహీనపఞ్ఞో.

దిట్ఠీ హి తేసమ్పి తథా సమత్తాతి. తేసం సమణబ్రాహ్మణానం దిట్ఠి తథా సమత్తా సమాదిన్నా గహితా పరామట్ఠా అభినివిట్ఠా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి – దిట్ఠీ హి తేసమ్పి తథా సమత్తా.

తేనాహ భగవా –

"సన్దిట్ఠియా చేవ నవీవదాతా, సంసుద్ధపఞ్ఞా కుసలా ముతీమా;
తేసం న కోచి పరిహీనపఞ్ఞో, దిట్ఠీ హి తేసమ్పి తథా సమత్తా"తి.

౧౧౭. **న వాహమేతం తథియన్తి** [తథివన్తి (స్యా.)] **బ్రూమి, యమాహు బాలా మిథు అఞ్ఞమఞ్ఞం;**
సకం సకం దిట్ఠిమకంసు సచ్చం, తస్మా హి బాలోతి పరం దహన్తి.

న వాహమేతం తథియన్తి బ్రూమీతి. నాతి పటిక్ఖేపో. **ఏతన్తి** "ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిగతాని నాహం ఏతం తచ్ఛం తథం భూతం యాథావం అవిపరీత"న్తి బ్రూమి ఆచిక్ఖామి దేసేమి పఞ్ఞపేమి పట్ఠపేమి వివరామి విభజామి ఉత్తానీకరోమి పకాసేమీతి – న వాహమేతం తథియన్తి బ్రూమి.

యమాహు బాలా మిథు అఞ్ఞమఞ్ఞన్తి. మిథూతి ద్వే జనా, ద్వే కలహకారకా, ద్వే భణ్డనకారకా, ద్వే భస్సకారకా, ద్వే వివాదకారకా, ద్వే అధికరణకారకా, ద్వే వాదినో, ద్వే సల్లపకా; తే అఞ్ఞమఞ్ఞం బాలో [బాలతో (సీ. క.) ఏవమఞ్ఞేసు ఛప్పదేసుపి తోపచ్చయన్తవసేన] హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తోతి, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – యమాహు బాలా మిథు అఞ్ఞమఞ్ఞం.

సకం సకం దిట్ఠిమకంసు సచ్చన్తి. "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి – సకం సకం దిట్ఠిమకంసు సచ్చం. "అసస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి…పే.… "నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి – సకం సకం దిట్ఠిమకంసు సచ్చం.

తస్మా హి బాలోతి పరం దహన్తీతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా పరం బాలో హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తోతి దహన్తి పస్సన్తి దక్ఖన్తి ఓలోకేన్తి నిజ్ఝాయన్తి ఉపపరిక్ఖన్తీతి – తస్మా హి బాలోతి పరం దహన్తి.

తేనాహ భగవా –

"న వాహమేతం తథియన్తి బ్రూమి, యమాహు బాలా మిథు అఞ్ఞమఞ్ఞం;
సకం సకం దిట్ఠిమకంసు సచ్చం, తస్మా హి బాలోతి పరం దహన్తీ"తి.

౧౧౮.**యమాహు సచ్చం తథియన్తి ఏకే, తమాహు అఞ్ఞేపి** [అఞ్ఞే (సీ. క.)] **తుచ్ఛం ముసాతి;**
ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి, కస్మా న ఏకం సమణా వదన్తి.

యమాహు సచ్చం తథియన్తి ఏకేతి. యం ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఏకే సమణబ్రాహ్మణా "ఇదం సచ్చం తచ్ఛం తథం భూతం యాథావం అవిపరీత"న్తి, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – యమాహు సచ్చం తథియన్తి ఏకే.

తమాహు అఞ్ఞేపి తుచ్ఛం ముసాతీతి. తమేవ ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఏకే సమణబ్రాహ్మణా "తుచ్ఛం ఏతం, ముసా ఏతం, అభూతం ఏతం, అలికం ఏతం, అయాథావం ఏత"న్తి, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – తమాహు అఞ్ఞేపి తుచ్ఛం ముసాతి.

ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తీతి. ఏవం గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా వివాదయన్తి, కలహం కరోన్తి, భణ్డనం కరోన్తి, విగ్గహం కరోన్తి, వివాదం కరోన్తి , మేధగం కరోన్తి – "న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి…పే.… నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ"తి – ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి.

కస్మా న ఏకం సమణా వదన్తీతి. కస్మాతి కస్మా కింకారణా కింహేతు కింపచ్చయా కింనిదానా కింసముదయా కింజాతికా కింపభవా న ఏకం వదన్తి నానా వదన్తి వివిధం వదన్తి అఞ్ఞోఞ్ఞం [అఞ్ఞోఞ్ఞే (క.)] వదన్తి పుథు వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – కస్మా న ఏకం సమణా వదన్తి.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"యమాహు సచ్చం తథియన్తి ఏకే, తమాహు అఞ్ఞేపి తుచ్ఛం ముసాతి;
ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి, కస్మా న ఏకం సమణా వదన్తీ"తి.

౧౧౯.**ఏకఞ్హి సచ్చం న దుతీయమత్థి, యస్మిం పజా నో వివదే పజానం;**
నానా తే సచ్చాని సయం థునన్తి, తస్మా న ఏకం సమణా వదన్తి.

ఏకఞ్హి సచ్చం న దుతీయమత్థీతి. ఏకం సచ్చం వుచ్చతి దుక్ఖనిరోధో నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. అథ వా ఏకం సచ్చం వుచ్చతి – మగ్గసచ్చం, నియ్యానసచ్చం, దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో, సేయ్యథిదం – సమ్మాదిట్ఠి, సమ్మాసఙ్కప్పో, సమ్మావాచా, సమ్మాకమ్మన్తో, సమ్మాఆజీవో, సమ్మావాయామో, సమ్మాసతి, సమ్మాసమాధీతి – ఏకఞ్హి సచ్చం న దుతీయమత్థి.

యస్మిం పజా నో వివదే పజానన్తి. యస్మిన్తి యస్మిం సచ్చే. **పజాతి** సత్తాధివచనం. **పజానన్తి** [పజానం (సీ. క.), పజా (స్యా.)] యం సచ్చం పజానన్తా ఆజానన్తా విజానన్తా పటివిజానన్తా పటివిజ్ఝన్తా న కలహం కరేయ్యుం, న భణ్డనం కరేయ్యుం, న విగ్గహం కరేయ్యుం, న వివాదం కరేయ్యుం, న మేధగం కరేయ్యుం, కలహం భణ్డనం విగ్గహం వివాదం మేధగం పజహేయ్యుం, వినోదేయ్యుం, బ్యన్తిం కరేయ్యుం [బ్యన్తీకరేయ్యుం (సీ. స్యా.)], అనభావం గమేయ్యున్తి – యస్మిం పజా నో వివదే పజానం.

నానా తే సచ్చాని సయం థునన్తీతి. నానా తే సచ్చాని సయం థునన్తి వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. “సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి సయం థునన్తి వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. “అసస్సతో లోకో… పే.… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి సయం థునన్తి వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – నానా తే సచ్చాని సయం థునన్తి.

తస్మా న ఏకం సమణా వదన్తీతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా న ఏకం వదన్తి నానా వదన్తి వివిధం వదన్తి అఞ్ఞోఞ్ఞం వదన్తి పుథు వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – తస్మా న ఏకం సమణా వదన్తి.

తేనాహ భగవా –

> “ఏకఞ్హి సచ్చం న దుతీయమత్థి, యస్మిం పజా నో వివదే పజానం;
> నానా తే సచ్చాని సయం థునన్తి, తస్మా న ఏకం సమణా వదన్తీ”తి.

౧౨౦. కస్మా ను సచ్చాని వదన్తి నానా, పవాదియాసే కుసలావదానా;
సచ్చాని సుతాని బహూని నానా, ఉదాహు తే తక్కమనుస్సరన్తి.

కస్మా ను సచ్చాని వదన్తి నానాతి. కస్మాతి కస్మా కింకారణా కింహేతు కింపచ్చయా కింనిదానా సచ్చాని నానా [నానాని (క.)] వదన్తి, వివిధాని వదన్తి, అఞ్ఞోఞ్ఞాని వదన్తి, పుథూని వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – కస్మా ను సచ్చాని వదన్తి నానా.

పవాదియాసే కుసలావదానాతి. పవాదియాసేతి విప్పవదన్తీతిపి పవాదియాసే. అథ వా సకం సకం దిట్ఠిగతం పవదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. “సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి పవదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. “అసస్సతో లోకో…పే.… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి పవదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. **కుసలావదానాతి** కుసలవాదా పణ్డితవాదా థిరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – పవాదియాసే కుసలావదానా.

సచ్చాని సుతాని బహూని నానాతి సచ్చాని సుతాని బహుకాని నానాని వివిధాని అఞ్ఞోఞ్ఞాని పుథూనీతి – సచ్చాని సుతాని బహూని నానా.

ఉదాహు తే తక్కమనుస్సరన్తీతి ఉదాహు తక్కేన సఙ్కప్పేన యాయన్తి నీయన్తి వుయ్హన్తి సంహారీయన్తీతి . ఏవమ్పి ఉదాహు తే తక్కమనుస్సరన్తి. అథ వా తక్కపరియాహతం వీమంసానుచరితం సయం పటిభానం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి. ఏవమ్పి ఉదాహు తే తక్కమనుస్సరన్తి.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

“కస్మా ను సచ్చాని వదన్తి నానా, పవాదియాసే కుసలావదానా;
సచ్చాని సుతాని బహూని నానా, ఉదాహు తే తక్కమనుస్సరన్తీ”తి.

౧౨౧.**న హేవ సచ్చాని బహూని నానా, అఞ్ఞత్ర సఞ్ఞాయ నిచ్చాని లోకే;**
తక్కఞ్చ దిట్ఠీసు పకప్పయిత్వా, సచ్చం ముసాతి ద్వయధమ్మమాహు.

న హేవ సచ్చాని బహూని నానాతి న హేవ సచ్చాని బహుకాని నానాని వివిధాని అఞ్ఞోఞ్ఞాని పుథూనీతి – న హేవ సచ్చాని బహూని నానా.

అఞ్ఞత్ర సఞ్ఞాయ నిచ్చాని లోకేతి అఞ్ఞత్ర సఞ్ఞాయ నిచ్చగ్గాహా ఏకఞ్ఞేవ సచ్చం లోకే కథీయతి భణీయతి దీపీయతి వోహరీయతి – దుక్ఖనిరోధో నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. అథ వా ఏకం సచ్చం వుచ్చతి మగ్గసచ్చం, నియ్యానసచ్చం, దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో, సేయ్యథిదం – సమ్మాదిట్ఠి ...పే.... సమ్మాసమాధీతి – అఞ్ఞత్ర సఞ్ఞాయ నిచ్చాని లోకే.

తక్కఞ్చ దిట్ఠీసు పకప్పయిత్వా, సచ్చం ముసాతి ద్వయధమ్మమాహూతి. తక్కం వితక్కం సఙ్కప్పం తక్కయిత్వా వితక్కయిత్వా సఙ్కప్పయిత్వా దిట్ఠిగతాని జనేన్తి సఞ్జనేన్తి నిబ్బత్తేన్తి అభినిబ్బత్తేన్తి. దిట్ఠిగతాని జనేత్వా సఞ్జనేత్వా నిబ్బత్తేత్వా అభినిబ్బత్తేత్వా “మయ్హం సచ్చం తుయ్హం ముసా”తి, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – తక్కఞ్చ దిట్ఠీసు పకప్పయిత్వా సచ్చం ముసాతి ద్వయధమ్మమాహు.

తేనాహ భగవా –

“న హేవ సచ్చాని బహూని నానా, అఞ్ఞత్ర సఞ్ఞాయ నిచ్చాని లోకే;
తక్కఞ్చ దిట్ఠీసు పకప్పయిత్వా, సచ్చం ముసాతి ద్వయధమ్మమాహూ”తి.

౧౨౨.**దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా, ఏతే చ** [ఏతేసు (సీ.)] **నిస్సాయ విమానదస్సీ;**
వినిచ్ఛయే ఠత్వా పహస్సమానో, బాలో పరో అక్కుసలోతి చాహ.

దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా, ఏతే చ నిస్సాయ విమానదస్సీతి. దిట్ఠం వా దిట్ఠసుద్ధిం వా, సుతం వా సుతసుద్ధిం వా, సీలం వా సీలసుద్ధిం వా, వతం వా వతసుద్ధిం వా, ముతం వా ముతసుద్ధిం వా నిస్సాయ ఉపనిస్సాయ గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వాతి – దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా. **ఏతే చ నిస్సాయ విమానదస్సీ**తి. న సమ్మానేతీతిపి విమానదస్సీ. అథ వా దోమనస్సం జనేతీతిపి విమానదస్సీతి – దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా ఏతే చ నిస్సాయ విమానదస్సీ.

వినిచ్ఛయే ఠత్వా పహస్సమానోతి. వినిచ్ఛయా వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని. దిట్ఠివినిచ్ఛయే వినిచ్ఛయదిట్ఠియా ఠత్వా పతిట్ఠహిత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వాతి – వినిచ్ఛయే ఠత్వా. **పహస్సమానో**తి తుట్ఠో హోతి హట్ఠో పహట్ఠో అత్తమనో పరిపుణ్ణసఙ్కప్పో. అథ వా దన్తవిదంసకం పహస్సమానోతి – వినిచ్ఛయే ఠత్వా పహస్సమానో.

బాలో పరో అక్కుసలోతి చాహాతి. పరో బాలో హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తో అకుసలో అవిద్వా అవిజ్జాగతో అఞ్ఞాణీ అవిభావీ అమేధావీ దుప్పఞ్ఞోతి, ఏవమాహ ఏవం కథేతి ఏవం భణతి ఏవం దీపయతి ఏవం వోహరతీతి – బాలో పరో అక్కుసలోతి చాహ.

తేనాహ భగవా –

“దిట్ఠే సుతే సీలవతే ముతే వా, ఏతే చ నిస్సాయ విమానదస్సీ;
వినిచ్ఛయే ఠత్వా పహస్సమానో, బాలో పరో అక్కుసలోతి చాహా”తి.

౧౨౩. **యేనేవ బాలోతి పరం దహాతి, తేనాతుమానం కుసలోతి చాహ;**
సయమత్తనా సో కుసలావదానో, అఞ్ఞం విమానేతి తదేవ పావ.

యేనేవ బాలోతి పరం దహాతీతి. యేనేవ హేతునా యేన పచ్చయేన యేన కారణేన యేన పభవేన పరం బాలతో హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతో దహతి పస్సతి దక్ఖతి ఓలోకేతి నిజ్ఝాయతి ఉపపరిక్ఖతీతి – యేనేవ బాలోతి పరం దహాతి.

తేనాతుమానం కుసలోతి చాహాతి. **ఆతుమానో** వుచ్చతి అత్తా. సోపి తేనేవ హేతునా తేన పచ్చయేన తేన కారణేన తేన పభవేన అత్తానం అహమస్మి కుసలో పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీతి – తేనాతుమానం కుసలోతి చాహ.

సయమత్తనా సో కుసలావదానోతి. సయమేవ అత్తానం కుసలవాదో పణ్డితవాదో ధీరవాదో ఞాయవాదో హేతువాదో లక్ఖణవాదో కారణవాదో ఠానవాదో సకాయ లద్ధియాతి – సయమత్తనా సో కుసలావదానో.

అఞ్ఞం విమానేతి తదేవ పావాతి. న సమ్మానేతీతిపి అఞ్ఞం విమానేతి. అథ వా దోమనస్సం జనేతీతిపి అఞ్ఞం విమానేతి. **తదేవ పావా**తి తదేవ తం దిట్ఠిగతం పావదతి “ఇతిపాయం పుగ్గలో మిచ్ఛాదిట్ఠికో విపరీతదస్సనో”తి – అఞ్ఞం విమానేతి తదేవ పావద.

తేనాహ భగవా –

“యేనేవ బాలోతి పరం దహాతి, తేనాతుమానం కుసలోతి చాహ;

సయమత్తనా సో కుసలావదానో, అఞ్ఞం విమానేతి తదేవ పావా”తి.

౧౨౪ **అతిసారదిట్ఠియా సో సమత్తో, మానేన మత్తో పరిపుణ్ణమానీ;**

సయమేవ సామం మనసాభిసిత్తో, దిట్ఠీ హి సా తస్స తథా సమత్తా.

అతిసారదిట్ఠియా సో సమత్తోతి. అతిసారదిట్ఠియో వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని. కింకారణా అతిసారదిట్ఠియో వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని? సబ్బా తా దిట్ఠియో కారణాతిక్కన్తా లక్ఖణాతిక్కన్తా ఠానాతిక్కన్తా, తంకారణా అతిసారదిట్ఠియో వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని. సబ్బాపి దిట్ఠియో అతిసారదిట్ఠియో [సబ్బేపి తిత్థియా అతిసారదిట్ఠియా (స్యా.)]. కింకారణా సబ్బాపి దిట్ఠియో వుచ్చన్తి అతిసారదిట్ఠియో? తే [తా (క.)] అఞ్ఞమఞ్ఞం అతిక్కమిత్వా సమతిక్కమిత్వా వీతివత్తిత్వా దిట్ఠిగతాని జనేన్తి సఞ్జనేన్తి నిబ్బత్తేన్తి అభినిబ్బత్తేన్తి, తంకారణా సబ్బాపి దిట్ఠియో వుచ్చన్తి అతిసారదిట్ఠియో. **అతిసారదిట్ఠియా సో సమత్తో**తి. అతిసారదిట్ఠియా సమత్తో పరిపుణ్ణో అనోమోతి – అతిసారదిట్ఠియా సో సమత్తో.

మానేన మత్తో పరిపుణ్ణమానీతి. సకాయ దిట్ఠియా దిట్ఠిమానేన మత్తో పమత్తో ఉమ్మత్తో అతిమత్తోతి – మానేన మత్తో. **పరిపుణ్ణమానీ**తి పరిపుణ్ణమానీ సమత్తమానీ అనోమమానీతి – మానేన మత్తో పరిపుణ్ణమానీ.

సయమేవ సామం మనసాభిసిత్తోతి. సయమేవ అత్తానం చిత్తేన అభిసిఞ్చతి “అహమస్మి కుసలో పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీ”తి – సయమేవ సామం మనసాభిసిత్తో.

దిట్ఠీ హి సా తస్స తథా సమత్తాతి. తస్స సా దిట్ఠి తథా సమత్తా సమాదిన్నా గహితా పరామట్ఠా అభినివిట్ఠా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి – దిట్ఠీ హి సా తస్స తథా సమత్తా.

తేనాహ భగవా –

“అతిసారదిట్ఠియా సో సమత్తో, మానేన మత్తో పరిపుణ్ణమానీ;

సయమేవ సామం మనసాభిసిత్తో, దిట్ఠీ హి సా తస్స తథా సమత్తా”తి.

౧౨౫ **పరస్స చే హి వచసా నిహీనో, తుమో సహా హోతి నిహీనపఞ్ఞో;**

అథ చే సయం వేదగూ హోతి ధీరో, న కోచి బాలో సమణేసు అత్థి.

పరస్స చే హి వచసా నిహీనోతి పరస్స చే వాచాయ వచనేన నిన్దితకారణా గరహితకారణా ఉపవదితకారణా పరో బాలో హోతి హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తోతి – పరస్స చే హి వచసా నిహీనో. **తుమో సహా హోతి నిహీనపఞ్ఞో**తి. సోపి తేనేవ సహా హోతి హీనపఞ్ఞో నిహీనపఞ్ఞో ఓమకపఞ్ఞో లామకపఞ్ఞో ఛతుక్కపఞ్ఞో పరిత్తపఞ్ఞోతి – తుమో సహా హోతి నిహీనపఞ్ఞో.

అథ చే సయం వేదగూ హోతి ధీరోతి అథ చే సయం వేదగూ హోతి ధీరో పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీతి – అథ చే సయం వేదగూ హోతి ధీరో.

న కోచి బాలో సమణేసు అత్థీతి. సమణేసు న కోచి బాలో హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తో అత్థి, సబ్బేవ సేట్ఠపఞ్ఞా [అగ్గపఞ్ఞా సేట్ఠపఞ్ఞా (స్యా॰)] విసిట్ఠపఞ్ఞా పామోక్ఖపఞ్ఞా ఉత్తమపఞ్ఞా పవరపఞ్ఞాతి – న కోచి బాలో సమణేసు అత్థి.

తేనాహ భగవా –

"పరస్స చే హి వచసా నిహీనో, తుమో సహా హోతి నిహీనపఞ్ఞో;
అథ చే సయం వేదగూ హోతి ధీరో, న కోచి బాలో సమణేసు అత్థీ"తి.

౧౨౯. అఞ్ఞం ఇతో యాభివదన్తి ధమ్మం, అపరద్ధా సుద్ధిమకేవలీ తే;
ఏవమ్పి తిత్థ్యా పుథుసో వదన్తి, సన్దిట్ఠిరాగేన హి తేభిరత్తా.

అఞ్ఞం ఇతో యాభివదన్తి ధమ్మం, అపరద్ధా సుద్ధిమకేవలీ తేతి. ఇతో అఞ్ఞం ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం యే అభివదన్తి, తే సుద్ధిమగ్గం విసుద్ధిమగ్గం పరిసుద్ధిమగ్గం వోదాతమగ్గం పరియోదాతమగ్గం విరద్ధా అపరద్ధా ఖలితా గలితా అఞ్ఞాయ అపరద్ధా అకేవలీ తే, అసమత్తా తే, అపరిపుణ్ణా తే, హీనా నిహీనా ఓమకా లామకా ఛతుక్కా పరిత్తాతి – అఞ్ఞం ఇతో యాభివదన్తి ధమ్మం, అపరద్ధా సుద్ధిమకేవలీ తే.

ఏవమ్పి తిత్థ్యా పుథుసో వదన్తీతి. తిత్థం వుచ్చతి దిట్ఠిగతం. తిత్థియా వుచ్చన్తి దిట్ఠిగతికా. పుథుదిట్ఠియా పుథుదిట్ఠిగతాని వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – ఏవమ్పి తిత్థ్యా పుథుసో వదన్తి.

సన్దిట్ఠిరాగేన హి తేభిరత్తాతి. సకాయ దిట్ఠియా దిట్ఠిరాగేన రత్తా అభిరత్తాతి – సన్దిట్ఠిరాగేన హి తేభిరత్తా.

తేనాహ భగవా –

"అఞ్ఞం ఇతో యాభివదన్తి ధమ్మం, అపరద్ధా సుద్ధిమకేవలీ తే;
ఏవమ్పి తిత్థ్యా పుథుసో వదన్తి, సన్దిట్ఠిరాగేన హి తేభిరత్తా"తి.

౧౩౦. ఇధేవ సుద్ధిం ఇతి వాదయన్తి, నాఞ్ఞేసు ధమ్మేసు విసుద్ధిమాహు;
ఏవమ్పి తిత్థ్యా పుథుసో నివిట్ఠా, సకాయనే తత్థ దళ్హం వదానా.

ఇధేవ సుద్ధిం ఇతి వాదయన్తీతి. ఇధ సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి ఇధ సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. "అసస్సతో లోకో…పే॰… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి ఇధ సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – ఇధేవ సుద్ధిం ఇతి వాదయన్తి.

నాఞ్ఞేసు ధమ్మేసు విసుద్ధిమాహూతి. అత్తనో సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఠపేత్వా సబ్బే పరవాదే ఖిపన్తి ఉక్ఖిపన్తి పరిక్ఖిపన్తి. “సో సత్థా న సబ్బఞ్ఞూ, ధమ్మో న స్వాక్ఖాతో, గణో న సుప్పటిపన్నో, దిట్ఠి న భద్దికా, పటిపదా న సుపఞ్ఞత్తా, మగ్గో న నియ్యానికో, నత్థేత్థ సుద్ధి వా విసుద్ధి వా పరిసుద్ధి వా, ముత్తి వా విముత్తి వా పరిముత్తి వా, నత్థేత్థ సుజ్ఝన్తి వా విసుజ్ఝన్తి వా పరిసుజ్ఝన్తి వా, ముచ్చన్తి వా విముచ్చన్తి వా పరిముచ్చన్తి వా హీనా నిహీనా ఓమకా లామకా ఛతుక్కా పరిత్తా”తి, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – నాఞ్ఞేసు ధమ్మేసు విసుద్ధిమాహు.

ఏవమ్పి తిత్థ్యా పుథుసో నివిట్ఠాతి. తిత్థం వుచ్చతి దిట్ఠిగతం. తిత్థియా వుచ్చన్తి దిట్ఠిగతికా. పుథుదిట్ఠియా [పుథుతిత్థియా (సీ. క.) పురిమగాథాయ పాఠభేదో నత్థి] పుథుదిట్ఠిగతేసు నివిట్ఠా పతిట్ఠితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి – ఏవమ్పి తిత్థ్యా పుథుసో నివిట్ఠా.

సకాయనే తత్థ దళ్హం వదానాతి. ధమ్మో సకాయనం, దిట్ఠి సకాయనం, పటిపదా సకాయనం, మగ్గో సకాయనం, సకాయనే దళ్హవాదా థిరవాదా బలికవాదా అవట్ఠితవాదాతి – సకాయనే తత్థ దళ్హం వదానా.

తేనాహ భగవా –

> “ఇధేవ సుద్ధిం ఇతి వాదయన్తి, నాఞ్ఞేసు ధమ్మేసు విసుద్ధిమాహు;
> ఏవమ్పి తిత్థ్యా పుథుసో నివిట్ఠా, సకాయనే తత్థ దళ్హం వదానా”తి.

౧౨౮ **సకాయనే వాపి దళ్హం వదానో, కమేత్థ [కం తత్థ (సీ. క.)] బాలోతి పరం దహేయ్య;**
సయంవ [సయమేవ (స్యా.)] సో మేధగమావహేయ్య, పరం వదం బాలమసుద్ధిధమ్మం.

సకాయనే వాపి దళ్హం వదానోతి. ధమ్మో సకాయనం, దిట్ఠి సకాయనం, పటిపదా సకాయనం, మగ్గో సకాయనం, సకాయనే దళ్హవాదో థిరవాదో బలికవాదో అవట్ఠితవాదోతి – సకాయనే వాపి దళ్హం వదానో.

కమేత్థ బాలోతి పరం దహేయ్యాతి. ఏత్థాతి సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా పరం బాలతో హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతో కం దహేయ్య కం పస్సేయ్య కం దక్ఖేయ్య కం ఓలోకేయ్య కం నిజ్ఝాయేయ్య కం ఉపపరిక్ఖేయ్యాతి – కమేత్థ బాలోతి పరం దహేయ్య.

సయంవ సో మేధగమావహేయ్య, పరం వదం బాలమసుద్ధిధమ్మన్తి. పరో బాలో హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తో అసుద్ధిధమ్మో అవిసుద్ధిధమ్మో అపరిసుద్ధిధమ్మో అవోదాతధమ్మోతి – ఏవం వదన్తో ఏవం కథేన్తో ఏవం భణన్తో ఏవం దీపయన్తో ఏవం వోహరన్తో సయమేవ కలహం భణ్డనం విగ్గహం వివాదం మేధగం ఆవహేయ్య సమావహేయ్య ఆహరేయ్య సమాహరేయ్య ఆకడ్ఢేయ్య సమాకడ్ఢేయ్య గణ్హేయ్య పరామసేయ్య అభినివిసేయ్యాతి – సయంవ సో మేధగమావహేయ్య పరం వదం బాలమసుద్ధిధమ్మం.

తేనాహ భగవా –

“సకాయనే వాపి దళ్హం వదానో, కమేత్థ బాలోతి పరం దహేయ్య;
సయంవ నో మేధగమావహేయ్య, పరం వదం బాలమసుద్ధిధమ్మ”న్తి.

౧౨౯. **వినిచ్ఛయే ఠత్వా సయం పమాయ, ఉద్ధంస** [ఉద్ధం నో (స్యా.)] **లోకస్మిం వివాదమేతి;**
హిత్వాన సబ్బాని వినిచ్ఛయాని, న మేధగం కుబ్బతి జన్తు లోకే.

వినిచ్ఛయే ఠత్వా సయం పమాయాతి. వినిచ్ఛయా వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని. వినిచ్ఛయదిట్ఠియా ఠత్వా పతిట్ఠహిత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా వినిచ్ఛయే ఠత్వా. **సయం పమాయాతి** సయం పమాయ పమినిత్వా. “అయం సత్థా సబ్బఞ్ఞూ”తి సయం పమాయ పమినిత్వా, “అయం ధమ్మో స్వాక్ఖాతో… అయం గణో సుప్పటిపన్నో… అయం దిట్ఠి భద్దికా… అయం పటిపదా సుపఞ్ఞత్తా… అయం మగ్గో నియ్యానికో”తి సయం పమాయ పమినిత్వాతి – వినిచ్ఛయే ఠత్వా సయం పమాయ.

ఉద్ధంస లోకస్మిం వివాదమేతీతి. ఉద్ధంసో వుచ్చతి అనాగతం. అత్తనో వాదం ఉద్ధం ఠపేత్వా సయమేవ కలహం భణ్డనం విగ్గహం వివాదం మేధగం ఏతి ఉపేతి ఉపగచ్ఛతి గణ్హాతి పరామసతి అభినివిసతీతి. ఏవమ్పి ఉద్ధంస లోకస్మిం వివాదమేతి. అథ వా అఞ్ఞేన ఉద్ధం వాదేన సద్ధిం కలహం కరోతి భణ్డనం కరోతి విగ్గహం కరోతి వివాదం కరోతి మేధగం కరోతి – “న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి…పే.… నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ”తి. ఏవమ్పి ఉద్ధంస లోకస్మిం వివాదమేతి.

హిత్వాన సబ్బాని వినిచ్ఛయానీతి. వినిచ్ఛయా వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని. దిట్ఠివినిచ్ఛయా సబ్బే వినిచ్ఛయే [సబ్బా వినిచ్ఛితదిట్ఠియో (స్యా.), సబ్బా వినిచ్ఛయదిట్ఠియో (క.)] హిత్వా చజిత్వా పరిచ్చజిత్వా జహిత్వా పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వాతి – హిత్వాన సబ్బాని వినిచ్ఛయాని.

న మేధగం కుబ్బతి జన్తు లోకేతి. న కలహం కరోతి, న భణ్డనం కరోతి, న విగ్గహం కరోతి, న వివాదం కరోతి, న మేధగం కరోతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “ఏవం విముత్తచిత్తో ఖో, అగ్గివేస్సన, భిక్ఖు న కేనచి సంవదతి, న కేనచి వివదతి, యఞ్చ లోకే వుత్తం తేన చ వోహరతి అపరామస”న్తి. **జన్తూతి** సత్తో నరో మానవో పోసో పుగ్గలో జీవో జాగు జన్తు ఇన్దగు మనుజో. **లోకేతి** అపాయలోకే…పే.… ఆయతనలోకేతి – న మేధగం కుబ్బతి జన్తు లోకేతి.

తేనాహ భగవా –

“వినిచ్ఛయే ఠత్వా సయం పమాయ, ఉద్ధంస లోకస్మిం వివాదమేతి;
హిత్వాన సబ్బాని వినిచ్ఛయాని, న మేధగం కుబ్బతి జన్తు లోకే”తి.

చూళవియూహసుత్తనిద్దేసో ద్వాదసమో.

౧౩. మహావియూహసుత్తనిద్దేసో

అథ మహావియూహసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౧౩౦. **యే కేచిమే దిట్ఠిపరిబ్బసానా, ఇదమేవ సచ్చన్తి చ వాదయన్తి** [సచ్చన్తి పవాదయన్తి (స్యా.)] ;

సబ్బేవ తే నిన్దమన్వానయన్తి, అథో పసంసమ్పి లభన్తి తత్థ.

యే కేచిమే దిట్ఠిపరిబ్బసానాతి. యే కేచీతి సబ్బేన సబ్బం సబ్బథా సబ్బం అసేసం నిస్సేసం పరియాదియనవచనమేతం – యే కేచీతి. **దిట్ఠిపరిబ్బసానాతి.** సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా దిట్ఠిగతికా; తే ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతానం అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం దిట్ఠిగతం గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా సకాయ సకాయ దిట్ఠియా వసన్తి సంవసన్తి ఆవసన్తి పరివసన్తి. యథా అగారికా వా ఘరేసు వసన్తి, సాపత్తికా వా ఆపత్తీసు వసన్తి, సకిలేసా వా కిలేసేసు వసన్తి; ఏవమేవ సన్తేకే…పే.… పరివసన్తీతి – యే కేచిమే దిట్ఠిపరిబ్బసానా.

ఇదమేవ సచ్చన్తి చ వాదయన్తీతి. ‘‘సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ’’న్తి వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి. ‘‘అసస్సతో లోకో…పే.… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ’’న్తి వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – ఇదమేవ సచ్చన్తి చ వాదయన్తి.

సబ్బేవ తే నిన్దమన్వానయన్తీతి. సబ్బేవ తే సమణబ్రాహ్మణా నిన్దమేవ అన్వేన్తి, గరహమేవ అన్వేన్తి, అకిత్తిమేవ అన్వేన్తి; సబ్బే నిన్దితాయేవ హోన్తి, గరహితాయేవ హోన్తి, అకిత్తితాయేవ హోన్తీతి – సబ్బేవ తే నిన్దమన్వానయన్తి.

అథో పసంసమ్పి లభన్తి తత్థాతి. తత్థ సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా పసంసం థోమనం కిత్తిం వణ్ణహారికం లభన్తి పటిలభన్తి ఉపగచ్ఛన్తి విన్దన్తీతి – అథో పసంసమ్పి లభన్తి తత్థ.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

‘‘యే కేచిమే దిట్ఠిపరిబ్బసానా, ఇదమేవ సచ్చన్తి చ వాదయన్తి;

సబ్బేవ తే నిన్దమన్వానయన్తి, అథో పసంసమ్పి లభన్తి తత్థా’’తి.

౧౩౧. **అప్పఞ్హి ఏతం న అలం సమాయ, దువే వివాదస్స ఫలాని బ్రూమి;**

ఏతమ్పి దిస్వా న వివాదయేథ, ఖేమాభిపస్సం అవివాదభూమిం.

అప్పఞ్హి ఏతం న అలం సమాయాతి. అప్పఞ్హి ఏతన్తి అప్పకం ఏతం, ఓమకం ఏతం, థోకకం ఏతం, లామకం ఏతం, ఛతుక్కం ఏతం, పరిత్తకం ఏతన్తి – అప్పఞ్హి ఏతం. **న అలం సమాయాతి** నాలం రాగస్స సమాయ, దోసస్స సమాయ, మోహస్స సమాయ , కోధస్స… ఉపనాహస్స… మక్ఖస్స… పళాసస్స… ఇస్సాయ… మచ్ఛరియస్స… మాయాయ… సాఠేయ్యస్స… థమ్భస్స… సారమ్భస్స… మానస్స… అతిమానస్స… మదస్స… పమాదస్స… సబ్బకిలేసానం…

సబ్బదుచ్చరితానం... సబ్బదరథానం ... సబ్బపరిళాహానం... సబ్బసన్తాపానం... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సమాయ ఉపసమాయ వూపసమాయ నిబ్బానాయ పటినిస్సగ్గాయ పటిపస్సద్ధియాతి – అప్పఞ్హి ఏతం న అలం సమాయ.

దువే వివాదస్స ఫలాని బ్రూమీతి. దిట్ఠికలహస్స దిట్ఠిభణ్డనస్స దిట్ఠివిగ్గహస్స దిట్ఠివివాదస్స దిట్ఠిమేధగస్స ద్వే ఫలాని హోన్తి – జయపరాజయో హోతి, లాభాలాభో హోతి, యసాయసో హోతి, నిన్దాపసంసో హోతి, సుఖదుక్ఖం హోతి, సోమనస్సదోమనస్సం హోతి, ఇట్ఠానిట్ఠం హోతి, అనునయపటిఘం హోతి, ఉగ్ఘాతినిగ్ఘాతి హోతి, అనురోధవిరోధో హోతి. అథ వా తం కమ్మం నిరయసంవత్తనికం, తిరచ్ఛానయోనిసంవత్తనికం, పేత్తివిసయసంవత్తనికన్తి బ్రూమి ఆచిక్ఖామి దేసేమి పఞ్ఞపేమి పట్ఠపేమి వివరామి విభజామి ఉత్తానీకరోమి పకాసేమీతి – దువే వివాదస్స ఫలాని బ్రూమి.

ఏతమ్పి దిస్వా న వివాదయేథాతి. **ఏతమ్పి దిస్వా**తి ఏతం ఆదీనవం దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా దిట్ఠికలహేసు దిట్ఠిభణ్డనేసు దిట్ఠివిగ్గహేసు దిట్ఠివివాదేసు దిట్ఠిమేధగేసూతి – ఏతమ్పి దిస్వా. **న వివాదయేథా**తి న కలహం కరేయ్య, న భణ్డనం కరేయ్య, న విగ్గహం కరేయ్య, న వివాదం కరేయ్య, న మేధగం కరేయ్య, కలహం భణ్డనం విగ్గహం వివాదం మేధగం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, కలహా భణ్డనా విగ్గహా వివాదా మేధగా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – ఏతమ్పి దిస్వా న వివాదయేథ.

ఖేమాభిపస్సం అవివాదభూమిన్తి. అవివాదభూమిం వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. ఏతం అవివాదభూమిం ఖేమతో తాణతో లేణతో సరణతో అభయతో అచ్చుతతో అమతతో నిబ్బానతో పస్సన్తో దక్ఖన్తో ఓలోకేన్తో నిజ్ఝాయన్తో ఉపపరిక్ఖన్తోతి – ఖేమాభిపస్సం అవివాదభూమిం.

తేనాహ భగవా –

“అప్పఞ్హి ఏతం న అలం సమాయ, దువే వివాదస్స ఫలాని బ్రూమి;
ఏతమ్పి దిస్వా న వివాదయేథ, ఖేమాభిపస్సం అవివాదభూమి”న్తి.

౧౩౨. **యా కాచిమా సమ్ముతియో పుథుజ్జా, సబ్బావ ఏతా న ఉపేతి విద్వా;**
అనూపయో సో ఉపయం కిమేయ్య, దిట్ఠే సుతే ఖన్తిమకుబ్బమానో.

యా కాచిమా సమ్ముతియో పుథుజ్జాతి. **యా కాచీ**తి సబ్బేన సబ్బం సబ్బథా సబ్బం అసేసం నిస్సేసం పరియాదియనవచనమేతం – యా కాచీతి. **సమ్ముతియో**తి. సమ్ముతియో వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని దిట్ఠిసమ్ముతియో. **పుథుజ్జా**తి పుథుజ్జనేహి జనితా సమ్ముతియోతి పుథుజ్జా, పుథు నానాజనేహి జనితా వా సమ్ముతియోతి పుథుజ్జాతి – యా కాచిమా సమ్ముతియో పుథుజ్జా.

సబ్బావ ఏతా న ఉపేతి విద్వాతి. విద్వా విజ్జాగతో ఞాణీ విభావీ మేధావీ. సబ్బావ ఏతా దిట్ఠిసమ్ముతియో నేతి న ఉపేతి న ఉపగచ్ఛతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి – సబ్బావ ఏతా న ఉపేతి విద్వా.

అనూపయో నో ఉపయం కిమేయ్యాతి. ఉపయోతి ద్వే ఉపయా – తణ్హూపయో చ దిట్ఠూపయో చ...పే.... అయం తణ్హూపయో...పే.... అయం దిట్ఠూపయో. తస్స తణ్హూపయో పహీనో, దిట్ఠూపయో పటినిస్సట్ఠో; తణ్హూపయస్స పహీనత్తా, దిట్ఠూపయస్స పటినిస్సట్ఠత్తా అనూపయో పుగ్గలో కిం రూపం ఉపేయ్య ఉపగచ్ఛేయ్య గణ్హేయ్య పరామసేయ్య అభినివిసేయ్య అత్తా మేతి. కిం వేదనం... కిం సఞ్ఞం... కిం సఙ్ఖారే... కిం విఞ్ఞాణం... కిం గతిం... కిం ఉపపత్తిం... కిం పటిసన్ధిం... కిం భవం ... కిం సంసారం... కిం వట్టం ఉపేయ్య ఉపగచ్ఛేయ్య గణ్హేయ్య పరామసేయ్య అభినివేసేయ్యాతి – అనూపయో నో ఉపయం కిమేయ్య.

దిట్ఠే సుతే ఖన్తిమకుబ్బమానోతి. దిట్ఠే వా దిట్ఠసుద్ధియా వా సుతే వా సుతసుద్ధియా వా ముతే వా ముతసుద్ధియా వా ఖన్తిం అకుబ్బమానో ఛన్దం అకుబ్బమానో పేమం అకుబ్బమానో రాగం అకుబ్బమానో అజనయమానో అసఞ్జనయమానో అనిబ్బత్తయమానో అనభినిబ్బత్తయమానోతి – దిట్ఠే సుతే ఖన్తిమకుబ్బమానో.

తేనాహ భగవా –

"యా కాచిమా సమ్ముతియో పుథుజ్జా, సబ్బావ ఏతా న ఉపేతి విద్వా;
అనూపయో నో ఉపయం కిమేయ్య, దిట్ఠే సుతే ఖన్తిమకుబ్బమానో"తి.

౧౩౩. సీలుత్తమా సఞ్ఞమేనాహు సుద్ధిం, వతం సమాదాయ ఉపట్ఠితాసే;
ఇధేవ సిక్ఖేమ అథస్స సుద్ధిం, భవూపనీతా కుసలావదానా.

సీలుత్తమా సఞ్ఞమేనాహు సుద్ధిన్తి. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా సీలుత్తమవాదా; తే సీలమత్తేన సఞ్ఞమమత్తేన సంవరమత్తేన అవీతిక్కమమత్తేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరివిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరివిముత్తిం ఆహు [ఆహంసు (సీ. క.)] వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తి.

సమణముణ్డికాపుత్తో ఏవమాహ – "చతూహి ఖో అహం, గహపతి, ధమ్మేహి సమన్నాగతం పురిసపుగ్గలం పఞ్ఞపేమి సమ్పన్నకుసలం పరమకుసలం ఉత్తమపత్తిపత్తం సమణం అయోజ్ఝం. కతమేహి చతూహి? ఇధ, గహపతి, న కాయేన పాపకమ్మం కరోతి, న పాపికం [పాపకం (సీ.)] వాచం భాసతి, న పాపకం సఙ్కప్పం సఙ్కప్పేతి, న పాపకం ఆజీవం ఆజీవతి. ఇమేహి ఖో అహం, గహపతి , చతూహి ధమ్మేహి సమన్నాగతం పురిసపుగ్గలం పఞ్ఞపేమి సమ్పన్నకుసలం పరమకుసలం ఉత్తమపత్తిపత్తం సమణం అయోజ్ఝం; ఏవమేవ సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా సీలుత్తమవాదా; తే సీలమత్తేన సఞ్ఞమమత్తేన సంవరమత్తేన అవీతిక్కమమత్తేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం ఆహు వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీ"తి – సీలుత్తమా సఞ్ఞమేనాహు సుద్ధిం.

వతం సమాదాయ ఉపట్ఠితాసేతి. వతన్తి హత్థివతం వా అస్సవతం వా గోవతం వా కుక్కురవతం వా కాకవతం వా వాసుదేవవతం వా బలదేవవతం వా పుణ్ణభద్దవతం వా మణిభద్దవతం వా అగ్గివతం వా నాగవతం వా సుపణ్ణవతం వా యక్ఖవతం వా అసురవతం వా గన్ధబ్బవతం వా మహారాజవతం వా చన్దవతం వా సూరియవతం వా ఇన్దవతం వా

బ్రహ్మవతం వా దేవవతం వా దిసావతం వా ఆదాయ సమాదాయ ఆదియిత్వా సమాదియిత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా ఉపట్ఠితా పచ్చుపట్ఠితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి – వతం సమాదాయ ఉపట్ఠితాసే.

ఇధేవ సిక్ఖేమ అథస్స సుద్ధిన్తి. **ఇధాతి** సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా. **సిక్ఖేమాతి** సిక్ఖేమ ఆచరేమ సమాచరేమ సమాదాయ వత్తేమాతి – ఇధేవ సిక్ఖేమ. **అథస్స సుద్ధిన్తి** అథస్స సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిన్తి – ఇధేవ సిక్ఖేమ అథస్స సుద్ధిం.

భవూపనీతా కుసలావదానాతి. **భవూపనీతాతి** భవూపనీతా భవూపగతా భవజ్ఝోసితా భవాధిముత్తాతి – భవూపనీతా . **కుసలావదానాతి** కుసలవాదా పణ్డితవాదా ధీరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – భవూపనీతా కుసలావదానా.

తేనాహ భగవా –

“సీలుత్తమా సఞ్ఞమేనాహు సుద్ధిం, వతం సమాదాయ ఉపట్ఠితాసే;
ఇధేవ సిక్ఖేమ అథస్స సుద్ధిం, భవూపనీతా కుసలావదానా”తి.

౧౩౪. **సచే చుతో సీలవతతో హోతి, పవేధతీ** [స వేధతీ (సీ స్యా.)] **కమ్మ విరాధయిత్వా;**
పజప్పతీ [స జప్పతీ (సీ. స్యా.)] **పత్థయతీ చ సుద్ధిం, సత్థావ హీనో పవసం ఘరమ్హా.**

సచే చుతో సీలవతతో హోతీతి. ద్వీహి కారణేహి సీలవతతో చవతి – పరవిచ్ఛిన్దనాయ వా చవతి, అనభిసమ్భుణన్తో వా చవతి. కథం పరవిచ్ఛిన్దనాయ చవతి? పరో విచ్ఛిన్దతి సో సత్థా న సబ్బఞ్ఞూ, ధమ్మో న స్వాక్ఖాతో, గణో న సుప్పటిపన్నో, దిట్ఠి న భద్దికా, పటిపదా న సుపఞ్ఞత్తా, మగ్గో న నియ్యానికో, నత్థేత్థ సుద్ధి వా విసుద్ధి వా పరిసుద్ధి వా, ముత్తి వా విముత్తి వా పరిముత్తి వా, నత్థేత్థ సుజ్ఝన్తి వా విసుజ్ఝన్తి వా పరిసుజ్ఝన్తి వా, ముచ్చన్తి వా విముచ్చన్తి వా, పరిముచ్చన్తి వా, హీనా నిహీనా ఓమకా లామకా ఛతుక్కా పరిత్తాతి. ఏవం పరో విచ్ఛిన్దతి. ఏవం విచ్ఛిన్దియమానో సత్థారా చవతి, ధమ్మక్ఖానా చవతి, గణా చవతి, దిట్ఠియా చవతి, పటిపదాయ చవతి, మగ్గతో చవతి. ఏవం పరవిచ్ఛిన్దనాయ చవతి. కథం అనభిసమ్భుణన్తో చవతి? సీలం అనభిసమ్భుణన్తో సీలతో చవతి, వతం అనభిసమ్భుణన్తో వతతో చవతి, సీలబ్బతం అనభిసమ్భుణన్తో సీలబ్బతతో చవతి. ఏవం అనభిసమ్భుణన్తో చవతీతి – సచే చుతో సీలవతతో హోతి.

పవేధతి కమ్మ విరాధయిత్వాతి. **పవేధతీతి** సీలం వా వతం వా సీలబ్బతం వా “విరద్ధం మయా, అపరద్ధం మయా, ఖలితం మయా, గలితం మయా, అఞ్ఞాయ అపరద్ధో అహ”న్తి వేధతి పవేధతి సమ్పవేధతీతి – పవేధతి. **కమ్మ విరాధయిత్వాతి** పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారం వా అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారం వా ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారం వా “విరద్ధం మయా, అపరద్ధం మయా, ఖలితం మయా, గలితం మయా, అఞ్ఞాయ అపరద్ధో అహ”న్తి వేధతి పవేధతి సమ్పవేధతీతి – పవేధతి కమ్మ విరాధయిత్వా.

పజప్పతీ పత్థయతీ చ సుద్ధిన్తి. **పజప్పతీతి** సీలం వా జప్పతి, వతం వా జప్పతి, సీలబ్బతం వా జప్పతి పజప్పతి అభిజప్పతీతి – పజప్పతి. **పత్థయతీ చ సుద్ధిన్తి** సీలసుద్ధిం వా పత్థేతి, వతసుద్ధిం వా పత్థేతి, సీలబ్బతసుద్ధిం వా పత్థేతి పిహేతి అభిజప్పతీతి – పజప్పతీ పత్థయతీ చ సుద్ధిం.

సత్థావ హీనో పవసం ఘురప్మాతి. యథా పురిసో ఘురతో నిక్ఖన్తో సత్థేన పవసం వసన్తో సత్థా ఓహీనో, తం వా సత్థం అనుబన్ధతి సకం వా ఘురం పచ్చాగచ్ఛతి; ఏవమేవ సో దిట్ఠిగతికో తం వా సత్థారం గణ్హాతి అఞ్ఞం వా సత్థారం గణ్హాతి, తం వా ధమ్మక్ఖానం గణ్హాతి అఞ్ఞం వా ధమ్మక్ఖానం గణ్హాతి, తం వా గణం గణ్హాతి అఞ్ఞం వా గణం గణ్హాతి, తం వా దిట్ఠిం గణ్హాతి అఞ్ఞం వా దిట్ఠిం గణ్హాతి, తం వా పటిపదం గణ్హాతి అఞ్ఞం వా పటిపదం గణ్హాతి, తం వా మగ్గం గణ్హాతి అఞ్ఞం వా మగ్గం గణ్హాతి పరామసతి అభినివిసతీతి – సత్థావ హీనో పవసం ఘురప్మా.

తేనాహ భగవా –

"సచే చుతో సీలవతతో హోతి, పవేధతీ కమ్మవిరాధయిత్వా;

పజప్పతీ పత్థయతీ చ సుద్ధిం, సత్థావ హీనో పవసం ఘురప్మా"తి.

౧౩౨.సీలబ్బతం వాపి పహాయ సబ్బం, కమ్మఞ్చ సావజ్జనవజ్జమేతం;

సుద్ధిం అసుద్ధిన్తి అపత్థయానో, విరతో చరే సన్తిమనుగ్గహాయ.

సీలబ్బతం వాపి పహాయ సబ్బన్తి. సబ్బా సీలసుద్ధియో పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వా, సబ్బా వతసుద్ధియో పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వా, సబ్బా సీలబ్బతసుద్ధియో పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వాతి – సీలబ్బతం వాపి పహాయ సబ్బం.

కమ్మఞ్చ సావజ్జనవజ్జమేతన్తి. సావజ్జకమ్మం వుచ్చతి – కణ్హం కణ్హవిపాకం. అనవజ్జకమ్మం వుచ్చతి – సుక్కం సుక్కవిపాకం. సావజ్జఞ్చ కమ్మం అనవజ్జఞ్చ కమ్మం పహాయ పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వాతి – కమ్మఞ్చ సావజ్జనవజ్జమేతం.

సుద్ధిం అసుద్ధిన్తి అపత్థయానోతి. అసుద్ధిన్తి అసుద్ధిం పత్థేన్తి, అకుసలే ధమ్మే పత్థేన్తి. **సుద్ధిన్తి** సుద్ధిం పత్థేన్తి, పఞ్చ కామగుణే పత్థేన్తి; అసుద్ధిం పత్థేన్తి, అకుసలే ధమ్మే పత్థేన్తి, పఞ్చ కామగుణే పత్థేన్తి; సుద్ధిం పత్థేన్తి, ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పత్థేన్తి, అసుద్ధిం పత్థేన్తి, అకుసలే ధమ్మే పత్థేన్తి, పఞ్చ కామగుణే పత్థేన్తి, ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పత్థేన్తి; సుద్ధిం పత్థేన్తి, తేధాతుకే కుసలే ధమ్మే పత్థేన్తి, అసుద్ధిం పత్థేన్తి, అకుసలే ధమ్మే పత్థేన్తి, పఞ్చ కామగుణే పత్థేన్తి, ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పత్థేన్తి, తేధాతుకే కుసలే ధమ్మే పత్థేన్తి; సుద్ధిం పత్థేన్తి, పుథుజ్జనకల్యాణకా [కల్యాణపుథుజ్జనా (స్యా.) ఏవమీదిసేసు ఠానేసు] నియామావక్కన్తిం [నియామావత్తన్తిం (క.)] పత్థేన్తి. సేక్ఖా అగ్గధమ్మం అరహత్తం పత్థేన్తి. అరహత్తే పత్తే అరహా నేవ అకుసలే ధమ్మే పత్థేతి, నపి పఞ్చ కామగుణే పత్థేతి, నపి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పత్థేతి, నపి తేధాతుకే కుసలే ధమ్మే పత్థేతి, నపి నియామావక్కన్తిం పత్థేతి, నపి అగ్గధమ్మం అరహత్తం పత్థేతి. పత్థనా సమతిక్కన్తో అరహా వుద్ధిపారిహానివీతివత్తో [వుద్ధిపారిహానిం వీతివత్తో (సీ.)]. సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో…పే.… జాతిజరామరణసంసారో నత్థి తస్స పునబ్భవోతి – సుద్ధిం అసుద్ధిన్తి అపత్థయానో.

విరతో చరే సన్తిమనుగ్గహాయాతి. విరతోతి సుద్ధిఅసుద్ధియా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో, విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – విరతో. **చరేతి** చరేయ్య విచరేయ్య విహరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య

పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్యాతి – విరతో చరే. **సన్తిమనుగ్గహాయాతి** సన్తియో వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని దిట్ఠిసన్తియో అగణ్హన్తో అపరామసన్తో అనభినివిసన్తోతి – విరతో చరే సన్తిమనుగ్గహాయ.

తేనాహ భగవా –

"సీలబ్బతం వాపి పహాయ సబ్బం, కమ్మఞ్చ సావజ్జనవజ్జమేతం;
సుద్ధిం అసుద్ధిన్తి అపత్థయానో, విరతో చరే సన్తిమనుగ్గహాయా"తి.

౧౩౬. తమూపనిస్సాయ జిగుచ్ఛితం వా, అథ వాపి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా;
ఉద్ధంసరా సుద్ధిమనుత్థునన్తి, అవీతతణ్హాసే భవాభవేసు.

తమూపనిస్సాయ జిగుచ్ఛితం వాతి. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా తపోజిగుచ్ఛవాదా తపోజిగుచ్ఛసారా తపోజిగుచ్ఛనిస్సితా ఆనిస్సితా అల్లీనా ఉపగతా అజ్ఝోసితా అధిముత్తాతి – తమూపనిస్సాయ జిగుచ్ఛితం వా.

అథ వాపి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వాతి. దిట్ఠం వా దిట్ఠసుద్ధిం వా సుతం వా సుతసుద్ధిం వా ముతం వా ముతసుద్ధిం వా నిస్సాయ ఉపనిస్సాయ గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వాతి – అథ వాపి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా.

ఉద్ధంసరా సుద్ధిమనుత్థునన్తీతి. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా ఉద్ధంసరావాదా. కతమే తే సమణబ్రాహ్మణా ఉద్ధంసరావాదా? యే తే సమణబ్రాహ్మణా అచ్చన్తసుద్ధికా, సంసారసుద్ధికా, అకిరియదిట్ఠికా, సస్సతవాదా – ఇమే తే సమణబ్రాహ్మణా ఉద్ధంసరావాదా. తే సంసారే సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం థునన్తి వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – ఉద్ధంసరా సుద్ధిమనుత్థునన్తి.

అవీతతణ్హాసే భవాభవేసూతి. తణ్హాతి రూపతణ్హా సద్దతణ్హా గన్ధతణ్హా రసతణ్హా ఫోట్ఠబ్బతణ్హా ధమ్మతణ్హా. **భవాభవేసూతి** భవాభవే కమ్మభవే పునబ్భవే కామభవే, కమ్మభవే కామభవే పునబ్భవే రూపభవే , కమ్మభవే రూపభవే పునబ్భవే అరూపభవే, కమ్మభవే అరూపభవే పునబ్భవే పునప్పునబ్భవే పునప్పునగతియా పునప్పునఉపపత్తియా పునప్పునపటిసన్ధియా పునప్పునఅత్తభావాభినిబ్బత్తియా అవీతతణ్హా అవిగతతణ్హా అచత్తతణ్హా అవన్తతణ్హా అముత్తతణ్హా అప్పహీనతణ్హా అప్పటినిస్సట్ఠతణ్హాతి – అవీతతణ్హాసే భవాభవేసు.

తేనాహ భగవా –

"తమూపనిస్సాయ జిగుచ్ఛితం వా, అథ వాపి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా;
ఉద్ధంసరా సుద్ధిమనుత్థునన్తి, అవీతతణ్హాసే భవాభవేసూ"తి.

౧౩౭. పత్థయమానస్స హి జప్పితాని, పవేధితం వాపి పకప్పితేసు;
చుతూపపాతో ఇధ యస్స నత్థి, స కేన వేధేయ్య కుహిం వ జప్పే.

పత్థయమానస్స హి జప్పితానీతి. పత్థనా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **పత్థయమానస్సాతి** పత్థయమానస్స ఇచ్ఛమానస్స సాదియమానస్స పిహయమానస్స అభిజప్పయమానస్సాతి – పత్థయమానస్స హి. **జప్పితానీతి. జప్పనా** వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలన్తి – పత్థయమానస్స హి జప్పితాని.

పవేధితం వాపి పకప్పితేసూతి. పకప్పనాతి ద్వే పకప్పనా – తణ్హాపకప్పనా చ దిట్ఠిపకప్పనా చ...పే.... అయం తణ్హాపకప్పనా...పే.... అయం దిట్ఠిపకప్పనా. **పవేధితం వాపి పకప్పితేసూతి**. పకప్పితం వత్థుం అచ్ఛేదసఙ్కినోపి వేధేన్తి, అచ్ఛిజ్జన్తేపి వేధేన్తి, అచ్ఛిన్నేపి వేధేన్తి; పకప్పితం వత్థుం విపరిణామసఙ్కినోపి వేధేన్తి, విపరిణమన్తేపి వేధేన్తి, విపరిణతేపి వేధేన్తి పవేధేన్తి సమ్పవేధేన్తీతి – పవేధితం వాపి పకప్పితేసు.

చుతూపపాతో ఇధ యస్స నత్థీతి. యస్సాతి అరహతో ఖీణాసవస్స. యస్స గమనం ఆగమనం గమనాగమనం కాలంగతి భవాభవో చుతి చ ఉపపత్తి చ నిబ్బత్తి చ భేదో చ జాతి చ జరామరణఞ్చ నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – చుతూపపాతో ఇధ యస్స నత్థి.

స కేన వేధేయ్య కుహిం వ జప్పేతి. సో కేన రాగేన వేధేయ్య, కేన దోసేన వేధేయ్య, కేన మోహేన వేధేయ్య, కేన మానేన వేధేయ్య, కాయ దిట్ఠియా వేధేయ్య, కేన ఉద్ధచ్చేన వేధేయ్య, కాయ విచికిచ్ఛాయ వేధేయ్య, కేహి అనుసయేహి వేధేయ్య – రత్తోతి వా దుట్ఠోతి వా మూళ్హోతి వా వినిబద్ధోతి వా పరామట్ఠోతి వా విక్ఖేపగతోతి వా అనిట్ఠఙ్గతోతి వా థామగతోతి వా. తే అభిసఙ్ఖారా పహీనా; అభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా గతియా కేన వేధేయ్య – నేరయికోతి వా తిరచ్ఛానయోనికోతి వా పేత్తివిసయికోతి వా మనుస్సోతి వా దేవోతి వా రూపీతి వా అరూపీతి వా సఞ్ఞీతి వా అసఞ్ఞీతి వా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీతి వా, సో హేతు నత్థి పచ్చయో నత్థి కారణం నత్థి యేన వేధేయ్య పవేధేయ్య సమ్పవేధేయ్యాతి – స కేన వేధేయ్య. **కుహింవ జప్పేతి** కుహిం వా జప్పేయ్య కిమ్హి జప్పేయ్య, కత్థ జప్పేయ్య పజప్పేయ్య అభిజప్పేయ్యాతి – స కేన వేధేయ్య కుహిం వ జప్పే.

తేనాహ భగవా –

> “పత్థయమానస్స హి జప్పితాని, పవేధితం వాపి పకప్పితేసు;
> చుతూపపాతో ఇధ యస్స నత్థి, స కేన వేధేయ్య కుహిం వ జప్పే”తి.

౧౩౮. **యమాహు ధమ్మం పరమన్తి ఏకే, తమేవ హీనన్తి పనాహు అఞ్ఞే;**
సచ్చో ను వాదో కతమో ఇమేసం, సబ్బేవ హీమే కుసలావదానా.

యమాహు ధమ్మం పరమన్తి ఏకేతి. యం ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఏకే సమణబ్రాహ్మణా “ఇదం పరమం అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవర”న్తి , ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – యమాహు ధమ్మం పరమన్తి ఏకే.

తమేవ హీనన్తి పనాహు అఞ్ఞేతి తమేవ ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఏకే సమణబ్రాహ్మణా “హీనం ఏతం, నిహీనం ఏతం, ఓమకం ఏతం, లామకం ఏతం, ఛతుక్కం ఏతం, పరిత్తకం ఏత”న్తి, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం

దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – తమేవ హీనన్తి పనాహు అఞ్ఞే.

సచ్చో ను వాదో కతమో ఇమేసన్తి. ఇమేసం సమణబ్రాహ్మణానం వాదో కతమో సచ్చో తచ్ఛో తథో భూతో యాథావో అవిపరీతోతి – సచ్చో ను వాదో కతమో ఇమేసం.

సబ్బేవ హీమే కుసలావదానాతి. సబ్బేవిమే సమణబ్రాహ్మణా కుసలవాదా పణ్డితవాదా థిరవాదా ఞాయవాదా హేతువాదా లక్ఖణవాదా కారణవాదా ఠానవాదా సకాయ లద్ధియాతి – సబ్బేవ హీమే కుసలావదానా.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"యమాహు ధమ్మం పరమన్తి ఏకే, తమేవ హీనన్తి పనాహు అఞ్ఞే;
సచ్చో ను వాదో కతమో ఇమేసం, సబ్బేవ హీమే కుసలావదానా"తి.

౧౩౯. సకఞ్హి ధమ్మం పరిపుణ్ణమాహు, అఞ్ఞస్స ధమ్మం పన హీనమాహు;
ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి, సకం సకం సమ్ముతిమాహు సచ్చం.

సకఞ్హి ధమ్మం పరిపుణ్ణమాహూతి సకం ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఏకే సమణబ్రాహ్మణా "ఇదం సమత్తం పరిపుణ్ణం అనోమ"న్తి, ఏవమాహంసు...పే.... ఏవం వోహరన్తీతి – సకఞ్హి ధమ్మం పరిపుణ్ణమాహు.

అఞ్ఞస్స ధమ్మం పన హీనమాహూతి. అఞ్ఞస్స ధమ్మం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం ఏకే సమణబ్రాహ్మణా "హీనం ఏతం, నిహీనం ఏతం, ఓమకం ఏతం, లామకం ఏతం, ఛతుక్కం ఏతం, పరిత్తకం ఏత"న్తి, ఏవమాహంసు ఏవం కథేన్తి ఏవం భణన్తి ఏవం దీపయన్తి ఏవం వోహరన్తీతి – అఞ్ఞస్స ధమ్మం పన హీనమాహు.

ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తీతి ఏవం గహేత్వా ఉగ్గహేత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వా వివాదయన్తి, కలహం కరోన్తి, భణ్డనం కరోన్తి, విగ్గహం కరోన్తి, వివాదం కరోన్తి, మేధగం కరోన్తి – "న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి...పే.... నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ"తి – ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి.

సకం సకం సమ్ముతిమాహు సచ్చన్తి. "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి – సకం సకం సమ్ముతిమాహు సచ్చం. "అసస్సతో లోకో ...పే.... నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి – సకం సకం సమ్ముతిమాహు సచ్చం.

తేనాహ భగవా –

"సకఞ్హి ధమ్మం పరిపుణ్ణమాహు, అఞ్ఞస్స ధమ్మం పన హీనమాహు;
ఏవమ్పి విగ్గయ్హ వివాదయన్తి, సకం సకం సమ్ముతిమాహు సచ్చ"న్తి.

౧౪౦. పరస్స చే వమ్భయితేన హీనో, న కోచి ధమ్మేసు విసేసి అస్స;

పుథూ హి అఞ్ఞస్స వదన్తి ధమ్మం, నిహీనతో సమ్హి దళ్హం వదానా.

పరస్స చే వమ్భయితేన హీనోతి పరస్స చే వమ్భయితకారణా నిన్దితకారణా గరహితకారణా ఉపవదితకారణా పరో బాలో హోతి హీనో నిహీనో ఓమకో లామకో ఛతుక్కో పరిత్తోతి – పరస్స చే వమ్భయితేన హీనో.

న కోచి ధమ్మేసు విసేసి అస్సాతి. ధమ్మేసు న కోచి అగ్గో సేట్ఠో విసిట్ఠో పామోక్ఖో ఉత్తమో పవరో అస్సాతి – న కోచి ధమ్మేసు విసేసి అస్స.

పుథూ హి అఞ్ఞస్స వదన్తి ధమ్మం, నిహీనతోతి. బహుకాపి బహూనం ధమ్మం వదన్తి ఉపవదన్తి నిన్దన్తి గరహన్తి హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతో, బహుకాపి ఏకస్స ధమ్మం వదన్తి ఉపవదన్తి నిన్దన్తి గరహన్తి హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతో, ఏకోపి బహూనం ధమ్మం వదతి ఉపవదతి నిన్దతి గరహతి హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతో, ఏకోపి ఏకస్స ధమ్మం వదతి ఉపవదతి నిన్దతి గరహతి హీనతో నిహీనతో ఓమకతో లామకతో ఛతుక్కతో పరిత్తతోతి – పుథూ హి అఞ్ఞస్స వదన్తి ధమ్మం.

నిహీనతో సమ్హి దళ్హం వదానాతి. ధమ్మో సకాయనం, దిట్ఠి సకాయనం, పటిపదా సకాయనం, మగ్గో సకాయనం, సకాయనే దళ్హవాదా థిరవాదా బలికవాదా అవట్ఠితవాదాతి – నిహీనతో సమ్హి దళ్హం వదానా.

తేనాహ భగవా –

"పరస్స చే వమ్భయితేన హీనో, న కోచి ధమ్మేసు విసేసి అస్స;
పుథూ హి అఞ్ఞస్స వదన్తి ధమ్మం, నిహీనతో సమ్హి దళ్హం వదానా"తి.

౧౪౧. **సద్ధమ్మపూజాపి** [సద్ధమ్మపూజా చ (సీ. స్యా.)] **పనా తథేవ, యథా పసంసన్తి సకాయనాని;**
సబ్బేవ వాదా [సబ్బే పవాదా (స్యా.)] **తథియా** [తథి వా (బహూసు)] **భవేయ్యుం, సుద్ధీ హి నేసం పచ్చత్తమేవ.**

సద్ధమ్మపూజాపి పనా తథేవాతి. కతమా సద్ధమ్మపూజా? సకం సత్థారం సక్కరోతి గరుం కరోతి మానేతి పూజేతి "అయం సత్థా సబ్బఞ్ఞూ"తి – అయం సద్ధమ్మపూజా. సకం ధమ్మక్ఖానం సకం గణం సకం దిట్ఠిం సకం పటిపదం సకం మగ్గం సక్కరోతి గరుం కరోతి మానేతి పూజేతి "అయం మగ్గో నియ్యానికో"తి – అయం సద్ధమ్మపూజా . **సద్ధమ్మపూజాపి పనా తథేవాతి** సద్ధమ్మపూజా తథా తచ్ఛా భూతా యాథావా అవిపరీతాతి – సద్ధమ్మపూజాపి పనా తథేవ.

యథా పసంసన్తి సకాయనానీతి. ధమ్మో సకాయనం దిట్ఠి సకాయనం పటిపదా సకాయనం మగ్గో సకాయనం, సకాయనాని పసంసన్తి థోమేన్తి కిత్తేన్తి వణ్ణేన్తీతి – యథా పసంసన్తి సకాయనాని.

సబ్బేవ వాదా తథియా భవేయ్యున్తి సబ్బేవ వాదా తథా తచ్ఛా భూతా యాథావా అవిపరీతా భవేయ్యున్తి – సబ్బేవ వాదా తథియా భవేయ్యుం.

సుద్ధీ హి నేసం పచ్చత్తమేవాతి. పచ్చత్తమేవ తేసం సమణబ్రాహ్మణానం సుద్ధి విసుద్ధి పరిసుద్ధి, ముత్తి విముత్తి పరిముత్తీతి – సుద్ధీ హి నేసం పచ్చత్తమేవ.

తేనాహ భగవా –

"సద్ధమ్మపూజాపి పనా తథేవ, యథా పసంసన్తి సకాయనాని;
సబ్బేవ వాదా తథియా భవేయ్యుం, సుద్ధీ హి నేసం పచ్చత్తమేవా"తి.

౧౪౨. **న బ్రాహ్మణస్స పరనేయ్యమత్థి, ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం;**
తస్మా వివాదాని ఉపాతివత్తో, న హి సేట్ఠతో పస్సతి ధమ్మమఞ్ఞం.

న బ్రాహ్మణస్స పరనేయ్యమత్థీతి. నాతి పటిక్ఖేపో. **బ్రాహ్మణోతి** సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో...పే॰... అసితో తాది పవుచ్చతే స బ్రహ్మా. **న బ్రాహ్మణస్స పరనేయ్యమత్థీతి** బ్రాహ్మణస్స పరనేయ్యతా నత్థి, బ్రాహ్మణో న పరనేయ్యో, న పరపత్తియో, న పరపచ్చయో, న పరపటిబద్ధగూ [పరపటిబన్ధగూ (క॰)] జానాతి పస్సతి అసమ్మూళ్హో సమ్పజానో పటిస్సతో. "సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా"తి బ్రాహ్మణస్స పరనేయ్యతా నత్థి, బ్రాహ్మణో న పరనేయ్యో, న పరపత్తియో, న పరపచ్చయో, న పరపటిబద్ధగూ జానాతి పస్సతి అసమ్మూళ్హో సమ్పజానో పటిస్సతో. "సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా"తి...పే॰... "యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ"న్తి బ్రాహ్మణస్స పరనేయ్యతా నత్థి, బ్రాహ్మణో న పరనేయ్యో , న పరపత్తియో, న పరపచ్చయో, న పరపటిబద్ధగూ జానాతి పస్సతి అసమ్మూళ్హో సమ్పజానో పటిస్సతోతి – న బ్రాహ్మణస్స పరనేయ్యమత్థి.

ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతన్తి. ధమ్మేసూతి ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠిగతేసు. **నిచ్ఛేయ్యాతి** నిచ్ఛినిత్వా వినిచ్ఛినిత్వా విచినిత్వా పవిచినిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. ఓధిగ్గాహో బిలగ్గాహో వరగ్గాహో కోట్ఠాసగ్గాహో ఉచ్చయగ్గాహో సముచ్చయగ్గాహో "ఇదం సచ్చం తథం భూతం యాథావం అవిపరీత"న్తి గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి – ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం.

తస్మా వివాదాని ఉపాతివత్తోతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా దిట్ఠికలహాని దిట్ఠిభణ్డనాని దిట్ఠివిగ్గహాని దిట్ఠివివాదాని దిట్ఠిమేధగాని ఉపాతివత్తో అతిక్కన్తో సమతిక్కన్తో వీతివత్తోతి – తస్మా వివాదాని ఉపాతివత్తో.

న హి సేట్ఠతో పస్సతి ధమ్మమఞ్ఞన్తి. అఞ్ఞం సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం అఞ్ఞత్ర సతిపట్ఠానేహి, అఞ్ఞత్ర సమ్మప్పధానేహి, అఞ్ఞత్ర ఇద్ధిపాదేహి , అఞ్ఞత్ర ఇన్ద్రియేహి, అఞ్ఞత్ర బలేహి, అఞ్ఞత్ర బోజ్ఝఙ్గేహి, అఞ్ఞత్ర అరియా అట్ఠఙ్గికా మగ్గా, అగ్గం సేట్ఠం విసిట్ఠం పామోక్ఖం ఉత్తమం పవరం ధమ్మం న పస్సతి న దక్ఖతి న ఓలోకేతి న నిజ్ఝాయతి న ఉపపరిక్ఖతీతి – న హి సేట్ఠతో పస్సతి ధమ్మమఞ్ఞం.

తేనాహ భగవా –

“న బ్రాహ్మణస్స పరనేయ్యమత్థి, ధమ్మేసు నిచ్ఛేయ్య సముగ్గహీతం;
తస్మా వివాదాని ఉపాతివత్తో, న హి సేట్ఠతో పస్సతి ధమ్మమఞ్ఞ”న్తి.

౧౪౩. **జానామి పస్సామి తథేవ ఏతం, దిట్ఠియా ఏకే పచ్చేన్తి సుద్ధిం;**
అదక్ఖి చే కిఞ్హి తుమస్స తేన, అతిసిత్వా అఞ్ఞేన వదన్తి సుద్ధిం.

జానామి పస్సామి తథేవ ఏతన్తి. జానామీతి పరచిత్తఞాణేన [పరచిత్తవిజాననఞాణేన (సీ.) అట్ఠకథా ఓలోకేతబ్బా] వా జానామి, పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణేన వా జానామి. **పస్సామీ**తి మంసచక్ఖునా వా పస్సామి, దిబ్బేన చక్ఖునా వా పస్సామి. **తథేవ ఏత**న్తి ఏతం తథం తచ్ఛం భూతం యాథావం అవిపరీతన్తి – జానామి పస్సామి తథేవ ఏతం.

దిట్ఠియా ఏకే పచ్చేన్తి సుద్ధిన్తి. దిట్ఠియా ఏకే సమణబ్రాహ్మణా సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి. “సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి దిట్ఠియా ఏకే సమణబ్రాహ్మణా సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తి. “అసస్సతో లోకో…పే.… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి దిట్ఠియా ఏకే సమణబ్రాహ్మణా సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం పచ్చేన్తీతి – దిట్ఠియా ఏకే పచ్చేన్తి సుద్ధిం.

అదక్ఖి చే కిఞ్హి తుమస్స తేనాతి. అదక్ఖీతి పరచిత్తఞాణేన వా అదక్ఖి, పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణేన వా అదక్ఖి, మంసచక్ఖునా వా అదక్ఖి, దిబ్బేన చక్ఖునా వా అదక్ఖీతి – అదక్ఖి చే. **కిఞ్హి తుమస్స తేనాతి**. తస్స తేన దస్సనేన కిం కతం? న దుక్ఖపరిఞ్ఞా అత్థి, న సముదయస్స పహానం అత్థి, న మగ్గభావనా అత్థి, న ఫలసచ్ఛికిరియా అత్థి, న రాగస్స సముచ్ఛేదపహానం అత్థి, న దోసస్స సముచ్ఛేదపహానం అత్థి, న మోహస్స సముచ్ఛేదపహానం అత్థి , న కిలేసానం సముచ్ఛేదపహానం అత్థి, న సంసారవట్టస్స ఉపచ్ఛేదో అత్థీతి – అదక్ఖి చే కిఞ్హి తుమస్స తేన.

అతిసిత్వా అఞ్ఞేన వదన్తి సుద్ధిన్తి తే తిత్థియా సుద్ధిమగ్గం విసుద్ధిమగ్గం పరిసుద్ధిమగ్గం వోదాతమగ్గం పరివోదాతమగ్గం అతిక్కమిత్వా సమతిక్కమిత్వా వీతివత్తిత్వా అఞ్ఞత్ర సతిపట్ఠానేహి, అఞ్ఞత్ర సమ్మప్పధానేహి, అఞ్ఞత్ర ఇద్ధిపాదేహి, అఞ్ఞత్ర ఇన్ద్రియేహి, అఞ్ఞత్ర బలేహి అఞ్ఞత్ర బోజ్ఝఙ్గేహి, అఞ్ఞత్ర అరియా అట్ఠఙ్గికా మగ్గా సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి. ఏవమ్పి అతిసిత్వా అఞ్ఞేన వదన్తి సుద్ధిం.

అథ వా బుద్ధా చ బుద్ధసావకా చ పచ్చేకబుద్ధా చ తేసం తిత్థియానం అసుద్ధిమగ్గం అవిసుద్ధిమగ్గం అపరిసుద్ధిమగ్గం అవోదాతమగ్గం అపరివోదాతమగ్గం అతిక్కమిత్వా సమతిక్కమిత్వా వీతివత్తిత్వా చతూహి సతిపట్ఠానేహి చతూహి సమ్మప్పధానేహి చతూహి ఇద్ధిపాదేహి పఞ్చహి ఇన్ద్రియేహి పఞ్చహి బలేహి సత్తహి బోజ్ఝఙ్గేహి అరియేన అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం, ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం వదన్తి కథేన్తి భణన్తి దీపయన్తి వోహరన్తీతి – ఏవమ్పి అతిసిత్వా అఞ్ఞేన వదన్తి సుద్ధిం.

తేనాహ భగవా –

“జానామి పస్సామి తథేవ ఏతం, దిట్ఠియా ఏకే పచ్చేన్తి సుద్ధిం;

అదక్ఖి చే కిఞ్హి తుమస్స తేన, అతిసిత్వా అఞ్ఞేన వదన్తి సుద్ధి”న్తి.

౧౪౪పస్సం నరో దక్ఖతి నామరూపం, దిస్వాన వా ఞాయతి [ఞస్సతి (సీ. స్యా.)] తానిమేవ;
కామం బహుం పస్సతు అప్పకం వా, న హి తేన సుద్ధిం కుసలా వదన్తి.

పస్సం నరో దక్ఖతి నామరూపన్తి పస్సం నరో దక్ఖతి పరచిత్తఞాణేన వా పస్సన్తో, పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణేన వా పస్సన్తో, మంసచక్ఖునా వా పస్సన్తో, దిబ్బేన చక్ఖునా వా పస్సన్తో నామరూపంయేవ దక్ఖతి నిచ్చతో సుఖతో అత్తతో, న తేసం ధమ్మానం సముదయం వా అత్థఙ్గమం వా అస్సాదం వా ఆదీనవం వా నిస్సరణం వా దక్ఖతీతి – పస్సం నరో దక్ఖతి నామరూపం.

దిస్వాన వా ఞాయతి తానిమేవాతి. దిస్వాతి పరచిత్తఞాణేన వా దిస్వా, పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణేన వా దిస్వా, మంసచక్ఖునా వా దిస్వా, దిబ్బేన చక్ఖునా వా దిస్వా, నామరూపంయేవ దిస్వా ఞాయతి నిచ్చతో సుఖతో అత్తతో, న తేసం ధమ్మానం సముదయం వా అత్థఙ్గమం వా అస్సాదం వా ఆదీనవం వా నిస్సరణం వా ఞాయతీతి – దిస్వాన వా ఞాయతి తానిమేవ.

కామం బహుం పస్సతు అప్పకం వాతి. కామం బహుకం వా పస్సన్తో నామరూపం అప్పకం వా నిచ్చతో సుఖతో అత్తతోతి – కామం బహుం పస్సతు అప్పకం వా.

న హి తేన సుద్ధిం కుసలా వదన్తీతి. **కుసలా**తి యే తే ఖన్ధకుసలా ధాతుకుసలా ఆయతనకుసలా పటిచ్చసముప్పాదకుసలా సతిపట్ఠానకుసలా సమ్మప్పధానకుసలా ఇద్ధిపాదకుసలా ఇన్ద్రియకుసలా బలకుసలా బోజ్ఝఙ్గకుసలా మగ్గకుసలా ఫలకుసలా నిబ్బానకుసలా, తే కుసలా పరచిత్తఞాణేన వా పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణేన వా మంసచక్ఖునా వా దిబ్బేన చక్ఖునా వా నామరూపదస్సనేన సుద్ధిం విసుద్ధిం పరిసుద్ధిం ముత్తిం విముత్తిం పరిముత్తిం న వదన్తి న కథేన్తి న భణన్తి న దీపయన్తి న వోహరన్తీతి – న హి తేన సుద్ధిం కుసలా వదన్తి.

తేనాహ భగవా –

“పస్సం నరో దక్ఖతి నామరూపం, దిస్వాన వా ఞాయతి తానిమేవ;
కామం బహుం పస్సతు అప్పకం వా, న హి తేన సుద్ధిం కుసలా వదన్తీ”తి.

౧౪౫నివిస్సవాదీ న హి సుబ్బినాయో, పకప్పితా దిట్ఠిపురేక్ఖరానో;
యం నిస్సితో తత్థ సుభం వదానో, సుద్ధిం వదో తత్థ తథద్దసా సో.

నివిస్సవాదీ న హి సుబ్బినాయోతి. “సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి నివిస్సవాదీ, “అసస్సతో లోకో… పే… నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తి – నివిస్సవాదీ. **న హి సుబ్బినాయో**తి. నివిస్సవాదీ దుబ్బినయో దుప్పఞ్ఞాపయో [దుప్పఞ్ఞాపియో (సీ.) ఏవమీదిసేసు ఠానేసు] దున్నిజ్ఝాపయో దుప్పేక్ఖాపయో దుప్పసాదయోతి – నివిస్సవాదీ న హి సుబ్బినాయో.

పకప్పితా దిట్ఠిపురేక్ఖరానోతి. కప్పితా పకప్పితా అభిసఙ్ఖతా సణ్ఠపితా దిట్ఠిం పురేక్ఖతో కత్వా చరతి. దిట్ఠిధజో దిట్ఠికేతు దిట్ఠాధిపతేయ్యో దిట్ఠియా పరివారితో చరతీతి – పకప్పితా దిట్ఠిపురేక్ఖరానో.

యం నిస్సితో తత్థ సుభం వదానోతి. యం నిస్సితోతి యం సత్థారం ధమ్మక్ఖానం గణం దిట్ఠిం పటిపదం మగ్గం నిస్సితో ఆనిస్సితో అల్లీనో ఉపగతో అజ్ఝోసితో అధిముత్తోతి – యం నిస్సితో. **తత్థాతి** సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా. **సుభం వదానోతి** సుభవాదో సోభనవాదో పణ్డితవాదో థిరవాదో ఞాయవాదో హేతువాదో లక్ఖణవాదో కారణవాదో ఠానవాదో సకాయ లద్ధియాతి – యం నిస్సితో తత్థ సుభం వదానో.

సుద్ధిం వదో తత్థ తథద్దసా సోతి. సుద్ధివాదో విసుద్ధివాదో పరిసుద్ధివాదో వోదాతవాదో పరివోదాతవాదో. అథ వా సుద్ధిదస్సనో విసుద్ధిదస్సనో పరిసుద్ధిదస్సనో వోదాతదస్సనో పరివోదాతదస్సనోతి – సుద్ధిం వాదో. **తత్థాతి** సకాయ దిట్ఠియా సకాయ ఖన్తియా సకాయ రుచియా సకాయ లద్ధియా తథం తచ్ఛం భూతం యాథావం అవిపరీతన్తి అద్దస్స అదక్ఖి అపస్సి పటివిజ్ఝీతి – సుద్ధిం వాదో తత్థ తథద్దసా సో.

తేనాహ భగవా –

> “నివిస్సవాదీ న హి సుబ్బినాయో, పకప్పితా దిట్ఠిపురేక్ఖరానో;
> యం నిస్సితో తత్థ సుభం వదానో, సుద్ధిం వదో తత్థ తథద్దసా సో”తి.

౧౪౯.న బ్రాహ్మణో కప్పముపేతి సఙ్ఖా, న దిట్ఠిసారీ నపి ఞాణబన్ధు;
ఞత్వా చ సో సమ్ముతియో పుథుజ్జా, ఉపేక్ఖతీ ఉగ్గహణన్తి మఞ్ఞే.

న బ్రాహ్మణో కప్పముపేతి సఙ్ఖాతి. నాతి పటిక్ఖేపో. **బ్రాహ్మణోతి** సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో...పే.... అసితో తాది పవుచ్చతే స బ్రహ్మా. **కప్పాతి** ద్వే కప్పా – తణ్హాకప్పో చ దిట్ఠికప్పో చ...పే.... అయం తణ్హాకప్పో...పే.... అయం దిట్ఠికప్పో. సఙ్ఖా వుచ్చతి ఞాణం. యా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి. **న బ్రాహ్మణో కప్పముపేతి సఙ్ఖాతి.** బ్రాహ్మణో సఙ్ఖాయ జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా... సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా...పే.... యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి సఙ్ఖాయ జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా తణ్హాకప్పం వా దిట్ఠికప్పం వా నేతి న ఉపేతి న ఉపగచ్ఛతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి – న బ్రాహ్మణో కప్పముపేతి సఙ్ఖా.

న దిట్ఠిసారీ నపి ఞాణబన్ధూతి. తస్స ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని. సో దిట్ఠియా న యాయతి న నీయతి న వుయ్హతి న సంహరీయతి నపి తం దిట్ఠిగతం సారతో పచ్చేతి న పచ్చాగచ్ఛతీతి – న దిట్ఠిసారీ. **నపి ఞాణబన్ధూతి** అట్ఠసమాపత్తిఞాణేన వా పఞ్చాభిఞ్ఞాఞాణేన వా తణ్హాబన్ధుం వా దిట్ఠిబన్ధుం వా న కరోతి న జనేతి న సఞ్జనేతి న నిబ్బత్తేతి నాభినిబ్బత్తేతీతి – న దిట్ఠిసారీ నపి ఞాణబన్ధు.

ఞత్వా చ సో సమ్ముతియో పుథుజ్జాతి. ఞత్వాతి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా, “సబ్బే సఙ్ఖారా

దుక్ఖా"తి…పే॰… "యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ"న్తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి – ఞత్వా చ సో. **సమ్ముతియో** వుచ్చన్తి ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని దిట్ఠిసమ్ముతియో. **పుథుజ్జాతి** పుథుజ్జనేహి జనితా వా తా సమ్ముతియోతి – పుథుజ్జా. పుథు నానాజనేహి జనితా వా సమ్ముతియోతి పుథుజ్జాతి – ఞత్వా చ సో సమ్ముతియో పుథుజ్జా.

ఉపేక్ఖతీ ఉగ్గహణన్తి మఞ్ఞేతి. అఞ్ఞే తణ్హావసేన దిట్ఠివసేన గణ్హన్తి పరామసన్తి అభినివిసన్తి. అరహా ఉపేక్ఖతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి – ఉపేక్ఖతీ ఉగ్గహణన్తి మఞ్ఞే.

తేనాహ భగవా –

"న బ్రాహ్మణో కప్పముపేతి సఙ్ఖా, న దిట్ఠిసారీ నపి ఞాణబన్ధు;
ఞత్వా చ సో సమ్ముతియో పుథుజ్జా, ఉపేక్ఖతీ ఉగ్గహణన్తి మఞ్ఞే"తి.

౧౪౨. విస్సజ్జ గన్థాని మునీధ లోకే, వివాదజాతేసు న వగ్గసారీ;
సన్తో అసన్తేసు ఉపేక్ఖకో సో, అనుగ్గహో ఉగ్గహణన్తి మఞ్ఞే.

విస్సజ్జ గన్థాని మునీధ లోకేతి. గన్థాతి చత్తారో గన్థా – అభిజ్ఝా కాయగన్థో, బ్యాపాదో కాయగన్థో, సీలబ్బతపరామాసో కాయగన్థో, ఇదంసచ్చాభినివేసో కాయగన్థో. అత్తనో దిట్ఠియా రాగో అభిజ్ఝా కాయగన్థో, పరవాదేసు ఆఘాతో అప్పచ్చయో బ్యాపాదో కాయగన్థో, అత్తనో సీలం వా వతం వా సీలబ్బతం వా పరామసతి సీలబ్బతపరామాసో కాయగన్థో, అత్తనో దిట్ఠిం అభినివేసో కాయగన్థో ఇదంసచ్చాభినివేసో కాయగన్థో. **విస్సజ్జాతి** గన్థే వోస్సజ్జిత్వా విస్సజ్జ. అథ వా గన్థే గధితే గన్థితే [గధితే గణ్ఠితే (బహూసు) సుద్ధట్ఠకసుత్తే సత్తమగాథావణ్ణనా ఓలోకేతబ్బా] బన్ధే విబన్ధే ఆబన్ధే [బద్ధే విబద్ధే ఆబద్ధే (సీ॰)] లగ్గే లగ్గితే పలిబుద్ధే బన్ధనే ఫోటయిత్వా విస్సజ్జ. యథా వయ్హం వా రథం వా సకటం వా సన్దమానికం వా సజ్జం విస్సజ్జం కరోన్తి వికోపేన్తి; ఏవమేవ గన్థే వోస్సజ్జిత్వా విస్సజ్జ. అథ వా గన్థే గధితే గణ్ఠితే బన్ధే విబన్ధే ఆబన్ధే లగ్గే లగ్గితే పలిబుద్ధే బన్ధనే ఫోటయిత్వా విస్సజ్జ. **మునీతి. మోనం** వుచ్చతి ఞాణం…పే॰… సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. **ఇధాతి** ఇమిస్సా దిట్ఠియా…పే॰… ఇమస్మిం మనుస్సలోకేతి – విస్సజ్జ గన్థాని మునీధ లోకే.

వివాదజాతేసు న వగ్గసారీతి. వివాదజాతేసు సఞ్జాతేసు నిబ్బత్తేసు అభినిబ్బత్తేసు పాతుభూతేసు [వివాదే జాతే సఞ్జాతే నిబ్బత్తే అభినిబ్బత్తే పాతుభూతే (సీ॰ క॰)] ఛన్దాగతిం గచ్ఛన్తేసు దోసాగతిం గచ్ఛన్తేసు భయాగతిం గచ్ఛన్తేసు మోహాగతిం గచ్ఛన్తేసు న ఛన్దాగతిం గచ్ఛతి, న దోసాగతిం గచ్ఛతి, న భయాగతిం గచ్ఛతి, న మోహాగతిం గచ్ఛతి, న రాగవసేన గచ్ఛతి, న దోసవసేన గచ్ఛతి, న మోహవసేన గచ్ఛతి, న మానవసేన గచ్ఛతి, న దిట్ఠివసేన గచ్ఛతి, న ఉద్ధచ్చవసేన గచ్ఛతి, న విచికిచ్ఛావసేన గచ్ఛతి, న అనుసయవసేన గచ్ఛతి, న వగ్గేహి ధమ్మేహి యాయతి నీయతి వుయ్హతి సంహరీయతీతి – వివాదజాతేసు న వగ్గసారీ.

సన్తో అసన్తేసు ఉపేక్ఖకో సోతి. సన్తోతి రాగస్స సన్తత్తా సన్తో, దోసస్స సన్తత్తా సన్తో, మోహస్స సన్తత్తా సన్తో…పే॰… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సన్తత్తా సమితత్తా వూపసమితత్తా విజ్ఝాతత్తా నిబ్బుతత్తా విగతత్తా పటిపస్సద్ధత్తా సన్తో ఉపసన్తో

వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి – సన్తో. **అసన్తేసూతి** అసన్తేసు అనుపసన్తేసు అవూపసన్తేసు అనిబ్బుతేసు అప్పటిపస్సద్ధేసూతి – సన్తో అసన్తేసు. **ఉపేక్ఖకో సోతి** అరహా ఛళఙ్గుపేక్ఖాయ సమన్నాగతో చక్ఖునా రూపం దిస్వా నేవ సుమనో హోతి న దుమ్మనో ఉపేక్ఖకో విహరతి సతో సమ్పజానో. సోతేన సద్దం సుత్వా...పే.... కాలం కఙ్ఖతి భావితో సన్తోతి – సన్తో అసన్తేసు ఉపేక్ఖకో సో.

అనుగ్గహో ఉగ్గహణన్తి మఞ్ఞేతి. అఞ్ఞే తణ్హావసేన దిట్ఠివసేన గణ్హన్తే పరామసన్తే అభినివిసన్తే. అరహా ఉపేక్ఖతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి – అనుగ్గహో ఉగ్గహణన్తి మఞ్ఞే.

తేనాహ భగవా –

"విస్సజ్జ గన్థాని మునీధ లోకే, వివాదజాతేసు న వగ్గసారీ;
సన్తో అసన్తేసు ఉపేక్ఖకో సో, అనుగ్గహో ఉగ్గహణన్తి మఞ్ఞే"తి.

౧౪౮. **పుబ్బాసవే హిత్వా నవే అకుబ్బం, న ఛన్దగూ నోపి నివిస్సవాదీ;**
స విప్పముత్తో దిట్ఠిగతేహి ధీరో, న లిమ్పతి లోకే అనత్తగరహీ.

పుబ్బాసవే హిత్వా నవే అకుబ్బన్తి. పుబ్బాసవా వుచ్చన్తి అతీతా రూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణా. అతీతే సఙ్ఖారే ఆరబ్భ యే కిలేసా ఉప్పజ్జేయ్యుం తే కిలేసే హిత్వా చజిత్వా పరిచ్చజిత్వా పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వాతి – పుబ్బాసవే హిత్వా. **నవే అకుబ్బన్తి** నవా వుచ్చన్తి పచ్చుప్పన్నా రూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణా. పచ్చుప్పన్నే సఙ్ఖారే ఆరబ్భ ఛన్దం [ఖన్తిం (క.)] అకుబ్బమానో పేమం అకుబ్బమానో రాగం అకుబ్బమానో అజనయమానో అసఞ్జనయమానో అనిబ్బత్తయమానో అనభినిబ్బత్తయమానోతి – పుబ్బాసవే హిత్వా నవే అకుబ్బం.

న ఛన్దగూ నోపి నివిస్సవాదీతి. న ఛన్దాగతిం గచ్ఛతి , న దోసాగతిం గచ్ఛతి, న మోహాగతిం గచ్ఛతి, న భయాగతిం గచ్ఛతి, న రాగవసేన గచ్ఛతి , న దోసవసేన గచ్ఛతి, న మోహవసేన గచ్ఛతి, న మానవసేన గచ్ఛతి, న దిట్ఠివసేన గచ్ఛతి, న ఉద్ధచ్చవసేన గచ్ఛతి, న విచికిచ్ఛావసేన గచ్ఛతి, న అనుసయవసేన గచ్ఛతి, న వగ్గేహి ధమ్మేహి యాయతి నీయతి వుయ్హతి న సంహరీయతీతి – న ఛన్దగూ. **నోపి నివిస్సవాదీతి** "సస్సతో లోకో, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి న నివిస్సవాదీ...పే.... "నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణా, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ"న్తి న నివిస్సవాదీతి – న ఛన్దగూ నోపి నివిస్సవాదీ.

స విప్పముత్తో దిట్ఠిగతేహి ధీరోతి తస్స ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని. సో దిట్ఠిగతేహి విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతి. **ధీరోతి** ధీరో పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీతి – స విప్పముత్తో దిట్ఠిగతేహి ధీరో.

న లిమ్పతి లోకే అనత్తగరహీతి. లేపాతి ద్వే లేపా – తణ్హాలేపో చ దిట్ఠిలేపో చ...పే.... అయం తణ్హాలేపో ...పే.... అయం దిట్ఠిలేపో. తస్స తణ్హాలేపో పహీనో, దిట్ఠిలేపో పటినిస్సట్ఠో; తస్స తణ్హాలేపస్స పహీనత్తా, దిట్ఠిలేపస్స పటినిస్సట్ఠత్తా అపాయలోకే న లిమ్పతి, మనుస్సలోకే న లిమ్పతి, దేవలోకే న లిమ్పతి, ఖన్ధలోకే న లిమ్పతి, ధాతులోకే న లిమ్పతి,

ఆయతనలోకే న లిమ్పతి న పలిమ్పతి న ఉపలిమ్పతి, అలిత్తో అపలిత్తో అనుపలిత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – న లిమ్పతి లోకే.

అనత్తగరహీతి ద్వీహి కారణేహి అత్తానం గరహతి – కతత్తా చ అకతత్తా చ. కథం కతత్తా చ అకతత్తా చ అత్తానం గరహతి? "కతం మే కాయదుచ్చరితం, అకతం మే కాయసుచరిత"న్తి అత్తానం గరహతి. "కతం మే వచీదుచ్చరితం…పే… కతం మే మనోదుచ్చరితం … కతో మే పాణాతిపాతో…పే… కతా మే మిచ్ఛాదిట్ఠి, అకతా మే సమ్మాదిట్ఠీ"తి అత్తానం గరహతి. ఏవం కతత్తా చ అకతత్తా చ అత్తానం గరహతి.

అథ వా "సీలేసుమ్హి న పరిపూరకారీ"తి అత్తానం గరహతి. "ఇన్ద్రియేసుమ్హి అగుత్తద్వారో"తి… "భోజనేమ్హి అమత్తఞ్ఞూ"తి… "జాగరియమ్హి అననుయుత్తో"తి… "న సతిసమ్పజఞ్ఞేనామ్హి సమన్నాగతో"తి… "అభావితా మే చత్తారో సతిపట్ఠానా"తి… "అభావితా మే చత్తారో సమ్మప్పధానా"తి… "అభావితా మే చత్తారో ఇద్ధిపాదా"తి… "అభావితాని మే పఞ్చిన్ద్రియానీ"తి… "అభావితాని మే పఞ్చ బలానీ"తి… "అభావితా మే సత్త బోజ్ఝఙ్గా"తి… "అభావితో మే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో"తి… "దుక్ఖం మే అపరిఞ్ఞాత"న్తి… "దుక్ఖసముదయో మే అప్పహీనో"తి… "మగ్గో మే అభావితో"తి… "నిరోధో మే అసచ్ఛికతో"తి అత్తానం గరహతి. ఏవం కతత్తా చ అకతత్తా చ అత్తానం గరహతి. ఏవం అత్తగరహీ. తయిదం కమ్మం అకుబ్బమానో అజనయమానో అసఞ్జనయమానో అనిబ్బత్తయమానో అనభినిబ్బత్తయమానో అనత్తగరహీతి – న లిమ్పతి లోకే అనత్తగరహీ.

తేనాహ భగవా –

"పుబ్బాసవే హిత్వా నవే అకుబ్బం, న ఛన్దగూ నోపి నివిస్సవాదీ;
స విప్పముత్తో దిట్ఠిగతేహి ధీరో, న లిమ్పతి లోకే అనత్తగరహీ"తి.

౧౪౯. **స సబ్బధమ్మేసు విసేనిభూతో, యం కిఞ్చి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా;**
స పన్నభారో ముని విప్పముత్తో, న కప్పియో నూపరతో న పత్థియో.[ఇతి భగవా]

స సబ్బధమ్మేసు విసేనిభూతో యం కిఞ్చి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వాతి. సేనా వుచ్చతి మారసేనా. కాయదుచ్చరితం మారసేనా, వచీదుచ్చరితం మారసేనా, మనోదుచ్చరితం మారసేనా, రాగో… దోసో… మోహో… కోధో… ఉపనాహో… మక్ఖో… పళాసో… ఇస్సా… మచ్ఛరియం… మాయా… సాఠేయ్యం… థమ్భో… సారమ్భో… మానో… అతిమానో… మదో… పమాదో… సబ్బే కిలేసా… సబ్బే దుచ్చరితా… సబ్బే దరథా… సబ్బే పరిళాహా… సబ్బే సన్తాపా… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా మారసేనా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

"కామా తే పఠమా సేనా, దుతియా అరతి వుచ్చతి…పే… ;
న నం అసురో జినాతి, జేత్వావ లభతే సుఖ"న్తి.

యతో చతూహి అరియమగ్గేహి సబ్బా చ మారసేనా సబ్బే చ పటిసేనికరా కిలేసా జితా చ పరాజితా చ భగ్గా విప్పలుగ్గా పరమ్ముఖా – సో వుచ్చతి విసేనిభూతో. సో దిట్ఠే విసేనిభూతో, సుతే... ముతే ... విఞ్ఞాతే విసేనిభూతోతి – స సబ్బధమ్మేసు విసేనిభూతో, యం కిఞ్చి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా.

స పన్నభారో ముని విప్పముత్తోతి. **భారా**తి తయో భారా – ఖన్ధభారో, కిలేసభారో, అభిసఙ్ఖారభారో. కతమో ఖన్ధభారో? పటిసన్ధియా రూపం వేదనా సఞ్ఞా సఙ్ఖారా విఞ్ఞాణం – అయం ఖన్ధభారో. కతమో కిలేసభారో? రాగో దోసో మోహో...పే.... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా – అయం కిలేసభారో. కతమో అభిసఙ్ఖారభారో? పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో – అయం అభిసఙ్ఖారభారో. యతో ఖన్ధభారో చ కిలేసభారో చ అభిసఙ్ఖారభారో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా, సో వుచ్చతి పన్నభారో పతితభారో ఓరోపితభారో సమోరోపితభారో నిక్ఖిత్తభారో పటిపస్సద్ధభారో.

మునీతి మోనం వుచ్చతి ఞాణం. యా పఞ్ఞా పజానానా విచయో పవిచయో ధమ్మవిచయో సల్లక్ఖణా ఉపలక్ఖణా పచ్చుపలక్ఖణా, పణ్డిచ్చం కోసల్లం నేపుఞ్ఞం వేభబ్యా చిన్తా ఉపపరిక్ఖా భూరి మేధా పరినాయికా విపస్సనా సమ్పజఞ్ఞం పతోదో పఞ్ఞా పఞ్ఞిన్ద్రియం పఞ్ఞాబలం పఞ్ఞాసత్థం పఞ్ఞాపాసాదో పఞ్ఞాఆలోకో పఞ్ఞాఓభాసో పఞ్ఞాపజ్జోతో పఞ్ఞారతనం అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి. తేన ఞాణేన సమన్నాగతో ముని మోనప్పత్తో.

తీణి మోనేయ్యాని – కాయమోనేయ్యం, వచీమోనేయ్యం, మనోమోనేయ్యం. కతమం కాయమోనేయ్యం? తివిధానం కాయదుచ్చరితానం [తివిధకాయదుచ్చరితానం (క॰) మహాని॰ ౧౪] పహానం కాయమోనేయ్యం, తివిధం కాయసుచరితం కాయమోనేయ్యం, కాయారమ్మణే ఞాణం కాయమోనేయ్యం, కాయపరిఞ్ఞా కాయమోనేయ్యం, పరిఞ్ఞాసహగతో మగ్గో కాయమోనేయ్యం, కాయే ఛన్దరాగస్స పహానం కాయమోనేయ్యం, కాయసఙ్ఖారనిరోధో చతుత్థజ్ఝానసమాపత్తి కాయమోనేయ్యం – ఇదం కాయమోనేయ్యం.

కతమం వచీమోనేయ్యం? చతుబ్బిధానం వచీదుచ్చరితానం పహానం వచీమోనేయ్యం, చతుబ్బిధం వచీసుచరితం వచీమోనేయ్యం, వాచారమ్మణే ఞాణం వచీమోనేయ్యం, వాచాపరిఞ్ఞా వచీమోనేయ్యం, పరిఞ్ఞాసహగతో మగ్గో వచీమోనేయ్యం, వాచాయ ఛన్దరాగస్స పహానం వచీమోనేయ్యం, వచీసఙ్ఖారనిరోధో దుతియజ్ఝానసమాపత్తి వచీమోనేయ్యం – ఇదం వచీమోనేయ్యం.

కతమం మనోమోనేయ్యం? తివిధానం మనోదుచ్చరితానం పహానం మనోమోనేయ్యం, తివిధం మనోసుచరితం మనోమోనేయ్యం, చిత్తారమ్మణే ఞాణం మనోమోనేయ్యం, చిత్తపరిఞ్ఞా మనోమోనేయ్యం, పరిఞ్ఞాసహగతో మగ్గో మనోమోనేయ్యం, చిత్తే ఛన్దరాగస్స పహానం మనోమోనేయ్యం, చిత్తసఙ్ఖారనిరోధో సఞ్ఞావేదయితనిరోధసమాపత్తి మనోమోనేయ్యం – ఇదం మనోమోనేయ్యం.

“కాయమునిం వాచామునిం, మనోమునిమనాసవం;
మునిం మోనేయ్యసమ్పన్నం, ఆహు సబ్బప్పహాయినం.

“కాయమునిం వాచామునిం, మనోమునిమనాసవం;

మునిం మోనేయ్యసమ్పన్నం, ఆహు నిన్హాతపాపక”న్తి [నినహాతపాపకన్తి (సీ.)].

ఇమేహి తీహి మోనేయ్యేహి ధమ్మేహి సమన్నాగతా ఛ మునినో [మునయో (సీ. స్యా. క.)] – అగారమునినో, అనగారమునినో, సేఖమునినో, అసేఖమునినో, పచ్చేకమునినో, మునిమునినోతి [మునిమునినో (సీ. స్యా. క.) మహాని. ౧౪]. కతమే అగారమునినో? యే తే అగారికా దిట్ఠపదా విఞ్ఞాతసాసనా – ఇమే అగారమునినో. కతమే అనగారమునినో? యే తే పబ్బజితా దిట్ఠపదా విఞ్ఞాతసాసనా – ఇమే అనగారమునినో. సత్త సేఖా సేఖమునినో, అరహన్తో అసేఖమునినో. పచ్చేకబుద్ధా పచ్చేకమునినో. మునిమునినో వుచ్చన్తి తథాగతా అరహన్తో సమ్మాసమ్బుద్ధా.

“న మోనేన ముని హోతి, మూళ్హరూపో అవిద్దసు;
యో చ తులంవ పగ్గయ్హ, వరమాదాయ పణ్డితో.

“పాపాని పరివజ్జేతి, స ముని తేన సో ముని;
యో మునాతి ఉభో లోకే, ముని తేన పవుచ్చతి.

“అసతఞ్చ సతఞ్చ ఞత్వా ధమ్మం, అజ్ఝత్తం బహిద్ధా చ సబ్బలోకే;
దేవమనుస్సేహి పూజితో యో, సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని”.

విప్పముత్తోతి మునినో రాగా చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం; దోసా చిత్తం… మోహా చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం…పే.… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తన్తి – స పన్నభారో ముని విప్పముత్తో.

న కప్పియో నూపరతో న పత్థియోతి భగవాతి. కప్పాతి ద్వే కప్పా – తణ్హాకప్పో చ దిట్ఠికప్పో చ…పే.… అయం తణ్హాకప్పో…పే.… అయం దిట్ఠికప్పో. తస్స తణ్హాకప్పో పహీనో, దిట్ఠికప్పో పటినిస్సట్ఠో; తణ్హాకప్పస్స పహీనత్తా దిట్ఠికప్పస్స పటినిస్సట్ఠత్తా తణ్హాకప్పం వా దిట్ఠికప్పం వా న కప్పేతి న జనేతి న సఞ్జనేతి న నిబ్బత్తేతి నాభినిబ్బత్తేతీతి – న కప్పియో. **నూపరతో**తి. సబ్బే బాలపుథుజ్జనా రజ్జన్తి, పుథుజ్జనకల్యాణకం ఉపాదాయ సత్త సేఖా అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయ ఆరమన్తి విరమన్తి పటివిరమన్తి, అరహా ఆరతో విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – న కప్పియో నూపరతో. **న పత్థియోతి. పత్థనా** వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసా పత్థనా తణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి న పత్థియో.

భగవాతి గారవాధివచనం. అపి చ భగ్గరాగోతి భగవా, భగ్గదోసోతి భగవా, భగ్గమోహోతి భగవా, భగ్గమానోతి భగవా, భగ్గదిట్ఠీతి భగవా, భగ్గకణ్డకోతి భగవా, భగ్గకిలేసోతి భగవా, భజి విభజి పవిభజి ధమ్మరతనన్తి భగవా, భవానం అన్తకరోతి భగవా, భావితకాయో భావితసీలో భావితచిత్తో భావితపఞ్ఞోతి భగవా; భాగీ వా భగవా అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని పటిసల్లానసారుప్పానీతి భగవా, భాగీ వా భగవా చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అత్థరసస్స ధమ్మరసస్స విముత్తిరసస్స అధిసీలస్స అధిచిత్తస్స అధిపఞ్ఞాయాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం ఝానానం చతున్నం అప్పమఞ్ఞానం చతున్నం

అరూపసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం అట్ఠన్నం అభిభాయతనానం నవన్నం అనుపుబ్బవిహారసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం సఞ్ఞాభావనానం దసన్నం కసిణసమాపత్తీనం ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స అసుభసమాపత్తియాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం సతిపట్ఠానానం చతున్నం సమ్మప్పధానానం చతున్నం ఇద్ధిపాదానం పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం పఞ్చన్నం బలానం సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్సాతి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం తథాగతబలానం చతున్నం వేసారజ్జానం చతున్నం పటిసమ్భిదానం ఛన్నం అభిఞ్ఞానం ఛన్నం బుద్ధధమ్మానన్తి భగవా, భగవాతి నేతం నామం మాతరా కతం న పితరా కతం న భాతరా కతం న భగినియా కతం న మిత్తామచ్చేహి కతం న ఞాతిసాలోహితేహి కతం న సమణబ్రాహ్మణేహి కతం న దేవతాహి కతం; విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – న కప్పియో నూపరతో న పత్థియో ఇతి భగవా.

తేనాహ భగవా –

"స సబ్బధమ్మేసు విసేనిభూతో, యం కిఞ్చి దిట్ఠం వ సుతం ముతం వా;
స పన్నభారో ముని విప్పముత్తో, న కప్పియో నూపరతో న పత్థియో".[ఇతి భగవాతి]

మహావియూహసుత్తనిద్దేసో తేరసమో.

౧౪. తువట్టకసుత్తనిద్దేసో

అథ తువట్టకసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౧౩౦.పుచ్ఛామి తం ఆదిచ్చబన్ధు, [ఆదిచ్చబన్ధూ (సీ. స్యా.)] **వివేకం సన్తిపదఞ్చ మహేసి** [మహేసిం (సీ. స్యా.)] ;
కథం దిస్వా నిబ్బాతి భిక్ఖు, అనుపాదియానో లోకస్మిం కిఞ్చి.

పుచ్ఛామి తం ఆదిచ్చబన్ధూతి. పుచ్ఛాతి తిస్సో పుచ్ఛా – అదిట్ఠజోతనా పుచ్ఛా, దిట్ఠసంసన్దనా పుచ్ఛా, విమతిచ్ఛేదనా పుచ్ఛా. కతమా అదిట్ఠజోతనా పుచ్ఛా? పకతియా లక్ఖణం అఞ్ఞాతం హోతి అదిట్ఠం అతులితం అతీరితం అవిభూతం అవిభావితం, తస్స ఞాణాయ దస్సనాయ తులనాయ తీరణాయ విభావనాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి – అయం అదిట్ఠజోతనా పుచ్ఛా. కతమా దిట్ఠసంసన్దనా పుచ్ఛా? పకతియా లక్ఖణం ఞాతం హోతి దిట్ఠం తులితం తీరితం విభూతం విభావితం, అఞ్ఞేహి పణ్డితేహి సద్ధిం సంసన్దనత్థాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి – అయం దిట్ఠసంసన్దనా పుచ్ఛా. కతమా విమతిచ్ఛేదనా పుచ్ఛా? పకతియా సంసయపక్ఖన్దో [సంసయపక్ఖన్నో (సీ. స్యా.)] హోతి విమతిపక్ఖన్దో ద్వేళ్హకజాతో, ''ఏవం ను ఖో, న ను ఖో, కిం ను ఖో, కథం ను ఖో''తి సో విమతిచ్ఛేదనత్థాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి – అయం విమతిచ్ఛేదనా పుచ్ఛా. ఇమా తిస్సో పుచ్ఛా.

అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – మనుస్సపుచ్ఛా, అమనుస్సపుచ్ఛా, నిమ్మితపుచ్ఛా. కతమా మనుస్సపుచ్ఛా? మనుస్సా బుద్ధం భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తి, భిక్ఖూ పుచ్ఛన్తి, భిక్ఖునియో పుచ్ఛన్తి, ఉపాసకా పుచ్ఛన్తి, ఉపాసికాయో పుచ్ఛన్తి, రాజానో పుచ్ఛన్తి, ఖత్తియా పుచ్ఛన్తి, బ్రాహ్మణా పుచ్ఛన్తి, వేస్సా పుచ్ఛన్తి, సుద్దా పుచ్ఛన్తి, గహట్ఠా పుచ్ఛన్తి, పబ్బజితా పుచ్ఛన్తి – అయం మనుస్సపుచ్ఛా. కతమా అమనుస్సపుచ్ఛా? అమనుస్సా బుద్ధం భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తి, నాగా పుచ్ఛన్తి, సుపణ్ణా పుచ్ఛన్తి, యక్ఖా పుచ్ఛన్తి, అసురా పుచ్ఛన్తి, గన్ధబ్బా పుచ్ఛన్తి, మహారాజానో పుచ్ఛన్తి, ఇన్దా పుచ్ఛన్తి, బ్రహ్మానో పుచ్ఛన్తి, దేవతాయో పుచ్ఛన్తి – అయం అమనుస్సపుచ్ఛా. కతమా నిమ్మితపుచ్ఛా? యం భగవా రూపం అభినిమ్మినాతి మనోమయం సబ్బఙ్గపచ్చఙ్గం అహీనిన్ద్రియం తం సో నిమ్మితో బుద్ధం భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛతి, భగవా తస్స [నత్థి సీ. స్యా. పోత్థకేసు] విసజ్జేతి – అయం నిమ్మితపుచ్ఛా. ఇమా తిస్సో పుచ్ఛా.

అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – అత్తత్థపుచ్ఛా, పరత్థపుచ్ఛా, ఉభయత్థపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – దిట్ఠధమ్మికత్థపుచ్ఛా, సమ్పరాయికత్థపుచ్ఛా, పరమత్థపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – అనవజ్జత్థపుచ్ఛా, నిక్కిలేసత్థపుచ్ఛా [నిక్ఖేపత్థపుచ్ఛా (సీ. క.)], వోదానత్థపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – అతీతపుచ్ఛా, అనాగతపుచ్ఛా, పచ్చుప్పన్నపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – అజ్ఝత్తపుచ్ఛా, బహిద్ధాపుచ్ఛా, అజ్ఝత్తబహిద్ధాపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – కుసలపుచ్ఛా, అకుసలపుచ్ఛా, అబ్యాకతపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – ఖన్ధపుచ్ఛా, ధాతుపుచ్ఛా, ఆయతనపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – సతిపట్ఠానపుచ్ఛా, సమ్మప్పధానపుచ్ఛా, ఇద్ధిపాదపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – ఇన్ద్రియపుచ్ఛా, బలపుచ్ఛా, బోజ్ఝఙ్గపుచ్ఛా. అపరాపి తిస్సో పుచ్ఛా – మగ్గపుచ్ఛా, ఫలపుచ్ఛా, నిబ్బానపుచ్ఛా.

పుచ్ఛామి తన్తి పుచ్ఛామి తం యాచామి తం అజ్ఝేసామి తం పసాదేమి తం, “కథయస్సు మే”తి – పుచ్ఛామి తం. **ఆదిచ్చబన్ధూతి**. ఆదిచ్చో వుచ్చతి సూరియో [సురియో (సీ. స్యా.)]. సూరియో గోతమో గోత్తేన, భగవాపి గోతమో గోత్తేన, భగవా సూరియస్స గోత్తఞాతకో గోత్తబన్ధు; తస్మా బుద్ధో ఆదిచ్చబన్ధూతి – పుచ్ఛామి తం ఆదిచ్చబన్ధు.

వివేకం సన్తిపదఞ్చ మహేసీతి. **వివేకాతి** తయో వివేకా – కాయవివేకో , చిత్తవివేకో, ఉపధివివేకో. కతమో కాయవివేకో? ఇధ భిక్ఖు వివిత్తం సేనాసనం భజతి అరఞ్ఞం రుక్ఖమూలం పబ్బతం కన్దరం గిరిగుహం సుసానం వనపత్థం అబ్భోకాసం పలాలపుఞ్జం కాయేన వివిత్తేన విహరతి. సో ఏకో గచ్ఛతి, ఏకో తిట్ఠతి, ఏకో నిసీదతి, ఏకో సేయ్యం కప్పేతి, ఏకో గామం పిణ్డాయ పవిసతి, ఏకో పటిక్కమతి, ఏకో రహో నిసీదతి, ఏకో చఙ్కమం అధిట్ఠాతి, ఏకో చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి – అయం కాయవివేకో.

కతమో చిత్తవివేకో? పఠమం ఝానం సమాపన్నస్స నీవరణేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, దుతియం ఝానం సమాపన్నస్స వితక్కవిచారేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, తతియం ఝానం సమాపన్నస్స పీతియా చిత్తం వివిత్తం హోతి, చతుత్థం ఝానం సమాపన్నస్స సుఖదుక్ఖేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి, ఆకాసానఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స రూపసఞ్ఞాయ పటిఘసఞ్ఞాయ నానత్తసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి , నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం వివిత్తం హోతి. సోతాపన్నస్స సక్కాయదిట్ఠియా విచికిచ్ఛాయ సీలబ్బతపరామాసా దిట్ఠానుసయా విచికిచ్ఛానుసయా, తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. సకదాగామిస్స ఓళారికా కామరాగసఞ్ఞోజనా పటిఘసఞ్ఞోజనా ఓళారికా కామరాగానుసయా పటిఘానుసయా, తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. అనాగామిస్స అనుసహగతా కామరాగసఞ్ఞోజనా పటిఘసఞ్ఞోజనా అనుసహగతా కామరాగానుసయా పటిఘానుసయా, తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి. అరహతో రూపరాగా అరూపరాగా మానా ఉద్ధచ్చా అవిజ్జాయ మానానుసయా భవరాగానుసయా అవిజ్జానుసయా, తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి బహిద్ధా చ సబ్బనిమిత్తేహి చిత్తం వివిత్తం హోతి – అయం చిత్తవివేకో.

కతమో ఉపధివివేకో? **ఉపధి** వుచ్చతి కిలేసా చ ఖన్ధా చ అభిసఙ్ఖారా చ. ఉపధివివేకో వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం – అయం ఉపధివివేకో. కాయవివేకో చ వివేకట్ఠకాయానం [వూపకట్ఠకాయానం (సీ.)] నేక్ఖమ్మాభిరతానం, చిత్తవివేకో చ పరిసుద్ధచిత్తానం పరమవోదానపత్తానం, ఉపధివివేకో చ నిరుపధీనం పుగ్గలానం విసఙ్ఖారగతానం. **సన్తీతి** ఏకేన ఆకారేన సన్తిపి సన్తిపదమ్పి తంయేవ అమతం నిబ్బానం, యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “సన్తమేతం పదం, పణీతమేతం పదం, యదిదం సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బాన”న్తి. అథ అపరేన ఆకారేన యే ధమ్మా సన్తాధిగమాయ సన్తిఫుసనాయ సన్తిసచ్ఛికిరియాయ సంవత్తన్తి, సేయ్యథిదం – చత్తారో సతిపట్ఠానా, చత్తారో సమ్మప్పధానా, చత్తారో ఇద్ధిపాదా, పఞ్చిన్ద్రియాని, పఞ్చ బలాని, సత్త బోజ్ఝఙ్గా, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో – ఇమే వుచ్చన్తి సన్తిపదం తాణపదం లేణపదం సరణపదం అభయపదం అచ్చుతపదం అమతపదం నిబ్బానపదం.

మహేసీతి మహేసి భగవా. మహన్తం సీలక్ఖన్ధం ఏసీ గవేసీ పరియేసీతి మహేసి, మహన్తం సమాధిక్ఖన్ధం…పే.… మహన్తం పఞ్ఞాక్ఖన్ధం… మహన్తం విముత్తిక్ఖన్ధం… మహన్తం విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధం ఏసీ గవేసీ పరియేసీతి మహేసి; మహతో తమోకాయస్స పదాలనం, మహతో విపల్లాసస్స భేదనం, మహతో తణ్హాసల్లస్స అబ్బహనం [అబ్బూహనం (సీ. స్యా.), అబ్బుహనం (క.)], మహతో దిట్ఠిసఙ్ఘాతస్స వినివేఠనం, మహతో మానధజస్స పపాతనం [పవాహనం (స్యా.)], మహతో అభిసఙ్ఖారస్స వూపసమం, మహతో ఓఘస్స నిత్థరణం, మహతో భారస్స నిక్ఖేపనం, మహతో సంసారవట్టస్స ఉపచ్ఛేదం, మహతో సన్తాపస్స నిబ్బాపనం , మహతో పరిళాహస్స పటిపస్సద్ధిం, మహతో ధమ్మధజస్స ఉస్సాపనం ఏసీ గవేసీ పరియేసీతి మహేసి, మహన్తే సతిపట్ఠానే మహన్తే సమ్మప్పధానే మహన్తే ఇద్ధిపాదే మహన్తాని ఇన్ద్రియాని మహన్తాని బలాని మహన్తే బోజ్ఝఙ్గే మహన్తం అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం మహన్తం పరమత్థం అమతం నిబ్బానం ఏసీ గవేసీ పరియేసీతి మహేసి; మహేసక్ఖేహి వా సత్తేహి ఏసితో గవేసితో పరియేసితో కహం బుద్ధో కహం భగవా కహం దేవదేవో కహం నరాసభోతి మహేసీతి – వివేకం సన్తిపదఞ్చ మహేసి.

కథం దిస్వా నిబ్బాతి భిక్ఖూతి. కథం దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా అత్తనో రాగం నిబ్బాపేతి, దోసం నిబ్బాపేతి, మోహం నిబ్బాపేతి, కోధం…పే.… ఉపనాహం… మక్ఖం… పళాసం… ఇస్సం… మచ్ఛరియం… మాయం… సాఠేయ్యం… థమ్భం… సారమ్భం… మానం… అతిమానం… మదం… పమాదం… సబ్బే కిలేసే… సబ్బే దుచ్చరితే… సబ్బే దరథే… సబ్బే పరిళాహే… సబ్బే సన్తాపే … సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారే నిబ్బాపేతి సమేతి ఉపసమేతి వూపసమేతి పటిపస్సమ్భేతి. **భిక్ఖూతి** పుథుజ్జనకల్యాణకో వా భిక్ఖు సేఖో వా భిక్ఖూతి – కథం దిస్వా నిబ్బాతి భిక్ఖు.

అనుపాదియానో లోకస్మిం కిఞ్చీతి. చతూహి ఉపాదానేహి అనుపాదియమానో అగణ్హయమానో అపరామసమానో అనభినివిసమానో. **లోకస్మిన్తి** అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే, ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకే. **కిఞ్చీతి** కిఞ్చి రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతన్తి – అనుపాదియానో లోకస్మిం కిఞ్చి.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"పుచ్ఛామి తం ఆదిచ్చబన్ధు, వివేకం సన్తిపదఞ్చ మహేసి;
కథం దిస్వా నిబ్బాతి భిక్ఖు, అనుపాదియానో లోకస్మిం కిఞ్చీ"తి.

౧౩౧. **మూలం పపఞ్చసఙ్ఖాయ, [ఇతి భగవా]**
మన్తా అస్మీతి సబ్బముపరున్ధే [సబ్బముపరుద్ధే (స్యా.)] ;
యా కాచి తణ్హా అజ్ఝత్తం, తాసం వినయా సదా సతో సిక్ఖే.

మూలం పపఞ్చసఙ్ఖాయ, [ఇతి భగవా] మన్తా అస్మీతి సబ్బముపరున్ధేతి. పపఞ్చాయేవ పపఞ్చసఙ్ఖా. తణ్హాపపఞ్చసఙ్ఖా దిట్ఠిపపఞ్చసఙ్ఖా. కతమం తణ్హాపపఞ్చస్స మూలం? అవిజ్జామూలం, అయోనిసోమనసికారో మూలం, అస్మిమానో మూలం, అహిరికం మూలం , అనోత్తప్పం మూలం, ఉద్ధచ్చం మూలం – ఇదం తణ్హాపపఞ్చస్స మూలం.

కతమం దిట్ఠిపపఞ్చస్స మూలం? అవిజ్జామూలం, అయోనిసోమనసికారో మూలం, అస్మిమానో మూలం, అహిరికం మూలం, అనోత్తప్పం మూలం, ఉద్ధచ్చం మూలం – ఇదం దిట్ఠిపపఞ్చస్స మూలం.

భగవాతి గారవాధివచనం. అపి చ భగ్గరాగోతి భగవా, భగ్గదోసోతి భగవా, భగ్గమోహోతి భగవా, భగ్గమానోతి భగవా, భగ్గదిట్ఠీతి భగవా, భగ్గకణ్డకోతి భగవా, భగ్గకిలేసోతి భగవా, భజి విభజి పవిభజి ధమ్మరతనన్తి భగవా, భవానం అన్తకరోతి భగవా, భావితకాయో భావితసీలో భావితచిత్తో భావితపఞ్ఞోతి భగవా; భాగీ వా భగవా అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని పటిసల్లానసారుప్పానీతి భగవా, భాగీ వా భగవా చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అత్థరసస్స ధమ్మరసస్స విముత్తిరసస్స అధిసీలస్స అధిచిత్తస్స అధిపఞ్ఞాయాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం ఝానానం చతున్నం అప్పమఞ్ఞానం చతున్నం అరూపసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం అట్ఠన్నం అభిభాయతనానం నవన్నం అనుపుబ్బవిహారసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం సఞ్ఞాభావనానం దసన్నం కసిణసమాపత్తీనం ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స అసుభసమాపత్తియాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం సతిపట్ఠానానం చతున్నం సమ్మప్పధానానం చతున్నం ఇద్ధిపాదానం పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం పఞ్చన్నం బలానం సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్సాతి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం తథాగతబలానం చతున్నం వేసారజ్జానం చతున్నం పటిసమ్భిదానం ఛన్నం అభిఞ్ఞానం ఛన్నం బుద్ధధమ్మానన్తి భగవా, భగవాతి నేతం నామం మాతరా కతం న పితరా కతం న భాతరా కతం న భగినియా కతం న మిత్తామచ్చేహి కతం న ఞాతిసాలోహితేహి కతం న సమణబ్రాహ్మణేహి కతం న దేవతాహి కతం; విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – మూలం పపఞ్చసఙ్ఖాయ ఇతి భగవా.

మన్తా అస్మీతి సబ్బముపరున్ధేతి. మన్తా వుచ్చతి పఞ్ఞా. యా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి. **అస్మీ**తి రూపే అస్మీతి మానో అస్మీతి ఛన్దో అస్మీతి అనుసయో; వేదనాయ... సఞ్ఞాయ... సఙ్ఖారేసు... విఞ్ఞాణే అస్మీతి మానో అస్మీతి ఛన్దో అస్మీతి అనుసయోతి. మూలం పపఞ్చసఙ్ఖాయ ఇతి భగవా. **మన్తా అస్మీతి సబ్బముపరున్ధే**తి. పపఞ్చసఙ్ఖాయ మూలఞ్చ అస్మిమానఞ్చ మన్తాయ సబ్బం రున్ధేయ్య ఉపరున్ధేయ్య నిరోధేయ్య వూపసమేయ్య అత్థఙ్గమేయ్య పటిపస్సమ్భేయ్యాతి – మూలం పపఞ్చసఙ్ఖాయ ఇతి భగవా, మన్తా అస్మీతి సబ్బముపరున్ధే.

యా కాచి తణ్హా అజ్ఝత్తన్తి. యా కాచీతి సబ్బేన సబ్బం సబ్బథా సబ్బం అసేసం నిస్సేసం పరియాదియనవచనమేతం – యా కాచీతి. **తణ్హా**తి రూపతణ్హా...పే.... ధమ్మతణ్హా. **అజ్ఝత్త**న్తి అజ్ఝత్తసముట్ఠానా వా [అజ్ఝత్తం సముట్ఠాతి (స్యా.)] సా తణ్హాతి – అజ్ఝత్తం . అథ వా **అజ్ఝత్తికం** వుచ్చతి చిత్తం. యం చిత్తం మనో మానసం హదయం పణ్డరం మనో మనాయతనం మనిన్ద్రియం విఞ్ఞాణం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో తజ్జా మనోవిఞ్ఞాణధాతు. చిత్తేన సా తణ్హా సహగతా సహజాతా సంసట్ఠా సమ్పయుత్తా ఏకుప్పాదా ఏకనిరోధా ఏకవత్థుకా ఏకారమ్మణాతిపి అజ్ఝత్తన్తి – యా కాచి తణ్హా అజ్ఝత్తం.

తాసం వినయా సదా సతో సిక్ఖేతి. సదాతి సదా సబ్బదా సబ్బకాలం నిచ్చకాలం ధువకాలం, సతతం సమితం అబ్బోకిణ్ణం పోఙ్ఖానుపోఙ్ఖం ఉదకూమిగజాతం అవీచిసన్తతిసహితం ఫుసితం, పురేభత్తం పచ్ఛాభత్తం , పురిమం యామం మజ్ఝిమం యామం పచ్ఛిమం యామం, కాళే జుణ్హే, వస్సే హేమన్తే గిమ్హే, పురిమే వయోఖన్ధే మజ్ఝిమే వయోఖన్ధే పచ్ఛిమే

వయోఖన్ధే. **సతో**తి చతూహి కారణేహి సతో – కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో, వేదనాసు...పే.... చిత్తే... పే.... ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో. అపరేహిపి చతూహి కారణేహి సతో – అసతి పరివజ్జనాయ సతో, సతికరణీయానం ధమ్మానం కతత్తా సతో, సతిపటిపక్ఖానం ధమ్మానం హతత్తా సతో, సతినిమిత్తానం అసమ్ముట్ఠత్తా సతో. అపరేహిపి చతూహి కారణేహి సతో – సతియా సమన్నాగతత్తా సతో, సతియా వసితత్తా సతో, సతియా పాగుఞ్ఞతాయ సతో, సతియా అపచ్చోరోహనతాయ సతో. అపరేహిపి చతూహి కారణేహి సతో – సత్తత్తా సతో, సన్తత్తా సతో, సమితత్తా సతో, సన్తధమ్మసమన్నాగతత్తా సతో. బుద్ధానుస్సతియా సతో, ధమ్మానుస్సతియా సతో, సఙ్ఘానుస్సతియా సతో, సీలానుస్సతియా సతో, చాగానుస్సతియా సతో, దేవతానుస్సతియా సతో, ఆనాపానస్సతియా సతో, మరణస్సతియా సతో, కాయగతాసతియా సతో, ఉపసమానుస్సతియా సతో. యా సతి అనుస్సతి పటిస్సతి, సతి సరణతా ధారణతా అపిలాపనతా అసమ్ముస్సనతా, సతి సతిన్ద్రియం సతిబలం సమ్మాసతి సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఏకాయనమగ్గో – అయం వుచ్చతి సతి. ఇమాయ సతియా ఉపేతో సముపేతో, ఉపగతో సముపగతో, ఉపపన్నో సముపపన్నో, సమన్నాగతో సో వుచ్చతి సతో.

సిక్ఖేతి తిస్సో సిక్ఖా – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. కతమా అధిసీలసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు సీలవా హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో, అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు, ఖుద్దకో సీలక్ఖన్ధో... మహన్తో సీలక్ఖన్ధో, సీలం పతిట్ఠా ఆది చరణం సంయమో సంవరో ముఖం పముఖం కుసలానం ధమ్మానం సమాపత్తియా – అయం అధిసీలసిక్ఖా.

కతమా అధిచిత్తసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు వివిచ్చేవ కామేహి వివిచ్చ అకుసలేహి ధమ్మేహి సవితక్కం సవిచారం వివేకజం పీతిసుఖం పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. వితక్కవిచారానం వూపసమా అజ్ఝత్తం సమ్పసాదనం చేతసో ఏకోదిభావం అవితక్కం అవిచారం సమాధిజం పీతిసుఖం దుతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. పీతియా చ విరాగా ఉపేక్ఖకో చ విహరతి సతో చ సమ్పజానో సుఖఞ్చ కాయేన పటిసంవేదేతి, యం తం అరియా ఆచిక్ఖన్తి "ఉపేక్ఖకో సతిమా సుఖవిహారీ"తి తతియం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. సుఖస్స చ పహానా దుక్ఖస్స చ పహానా పుబ్బేవ సోమనస్సదోమనస్సానం అత్థఙ్గమా **అదుక్ఖమసుఖం** ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధిం చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి – అయం అధిచిత్తసిక్ఖా.

కతమా అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా? ఇధ భిక్ఖు పఞ్ఞవా హోతి, ఉదయత్థగామినియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో అరియాయ నిబ్బేధికాయ సమ్మాదుక్ఖక్ఖయగామినియా. సో ఇదం దుక్ఖన్తి యథాభూతం పజానాతి, అయం దుక్ఖసముదయోతి యథాభూతం పజానాతి, అయం దుక్ఖనిరోధోతి యథాభూతం పజానాతి , అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదాతి యథాభూతం పజానాతి, ఇమే ఆసవాతి యథాభూతం పజానాతి, అయం ఆసవసముదయోతి యథాభూతం పజానాతి, అయం ఆసవనిరోధోతి యథాభూతం పజానాతి, అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదాతి యథాభూతం పజానాతి – అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా.

తాసం వినయా సదా సతో సిక్ఖేతి. తాసం తిస్సన్నం వినయాయ పటివినయాయ పహానాయ వూపసమాయ పటినిస్సగ్గాయ పటిపస్సద్ధియా అధిసీలమ్పి సిక్ఖేయ్య, అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖేయ్య, అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖేయ్య; ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య, పజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పస్సన్తో సిక్ఖేయ్య, పచ్చవేక్ఖన్తో సిక్ఖేయ్య, చిత్తం అధిట్ఠహన్తో సిక్ఖేయ్య, సద్ధాయ అధిముచ్చన్తో సిక్ఖేయ్య, వీరియం పగ్గణ్హన్తో సిక్ఖేయ్య, సతిం ఉపట్ఠపేన్తో సిక్ఖేయ్య, చిత్తం సమాదహన్తో సిక్ఖేయ్య, పఞ్ఞాయ

పజానన్తో సిక్ఖేయ్య, అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పరిఞ్ఞేయ్యం పరిజానన్తో సిక్ఖేయ్య, పహాతబ్బం పజహన్తో సిక్ఖేయ్య, భావేతబ్బం భావేన్తో సిక్ఖేయ్య, సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – తాసం వినయా సదా సతో సిక్ఖే.

తేనాహ భగవా –

“మూలం పపఞ్చసఙ్ఖాయ, [ఇతి భగవా]
మన్తా అస్మీతి సబ్బముపరున్ధే;
యా కాచి తణ్హా అజ్ఝత్తం, తాసం వినయా సదా సతో సిక్ఖే”తి.

౧౩౭. యం కిఞ్చి ధమ్మమభిజఞ్ఞా, అజ్ఝత్తం అథ వాపి బహిద్ధా;
న తేన థామం కుబ్బేథ, న హి సా నిబ్బుతి సతం వుత్తా.

యం కిఞ్చి ధమ్మమభిజఞ్ఞా అజ్ఝత్తన్తి. యం కిఞ్చి అత్తనో గుణం జానేయ్య కుసలే వా ధమ్మే అబ్యాకతే వా ధమ్మే. కతమే అత్తనో గుణా? ఉచ్చా కులా పబ్బజితో వా అస్సం [అస్స (స్యా.)], మహాభోగకులా పబ్బజితో వా అస్సం, ఉళారభోగకులా పబ్బజితో వా అస్సం, ఞాతో యసస్సీ సగహట్ఠపబ్బజితానన్తి వా అస్సం, లాభిమ్హి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి వా అస్సం, సుత్తన్తికో వా అస్సం, వినయధరో వా అస్సం, ధమ్మకథికో వా అస్సం, ఆరఞ్ఞికో వా అస్సం, పిణ్డపాతికో వా అస్సం, పంసుకూలికో వా అస్సం, తేచీవరికో వా అస్సం, సపదానచారికో వా అస్సం, ఖలుపచ్ఛాభత్తికో వా అస్సం, నేసజ్జికో వా అస్సం, యథాసన్థతికో వా అస్సం, పఠమస్స ఝానస్స లాభీతి వా అస్సం, దుతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా అస్సం, తతియస్స ఝానస్స లాభీతి వా అస్సం, చతుత్థస్స ఝానస్స లాభీతి వా అస్సం, ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా అస్సం, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా... ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా అస్సం – ఇమే వుచ్చన్తి అత్తనో గుణా . యం కిఞ్చి అత్తనో గుణం జానేయ్య ఆజానేయ్య విజానేయ్య పటివిజానేయ్య పటివిజ్ఝేయ్యాతి – యం కిఞ్చి ధమ్మమభిజఞ్ఞా అజ్ఝత్తం. **అథ వాపి బహిద్ధాతి.** ఉపజ్ఝాయస్స వా ఆచరియస్స వా తే గుణా అస్సూతి [అస్సూతి అజ్ఝత్తం (బహూసు)] – అథ వాపి బహిద్ధా.

న తేన థామం కుబ్బేథాతి. అత్తనో వా గుణేన పరేసం వా గుణేన థామం న కరేయ్య, థమ్భం న కరేయ్య, మానం న కరేయ్య, ఉన్నతిం న కరేయ్య, ఉన్నమం న కరేయ్య, న తేన మానం జనేయ్య, న తేన థద్ధో అస్స పత్థద్ధో పగ్గహితసిరోతి – న తేన థామం కుబ్బేథ.

న హి సా నిబ్బుతి సతం వుత్తాతి. సతానం సన్తానం సప్పురిసానం బుద్ధానం బుద్ధసావకానం పచ్చేకబుద్ధానం సా నిబ్బుతీతి న వుత్తా న పవుత్తా న ఆచిక్ఖితా న దేసితా న పఞ్ఞపితా న పట్ఠపితా న వివటా న విభత్తా న ఉత్తానీకతా నప్పకాసితాతి – న హి సా నిబ్బుతి సతం వుత్తా.

తేనాహ భగవా –

“యం కిఞ్చి ధమ్మమభిజఞ్ఞా, అజ్ఝత్తం అథ వాపి బహిద్ధా;
న తేన థామం కుబ్బేథ, న హి సా నిబ్బుతి సతం వుత్తా”తి.

**౧౨౩. సేయ్యో న తేన మఞ్ఞేయ్య, నీచేయ్యో అథ వాపి సరిక్ఖో;
ఫుట్ఠో అనేకరూపేహి, నాతుమానం వికప్పయం తిట్ఠే.**

సేయ్యో న తేన మఞ్ఞేయ్యాతి. “సేయ్యోహమస్మీ”తి అతిమానం న జనేయ్య జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునాతి – సేయ్యో న తేన మఞ్ఞేయ్య.

నీచేయ్యో అథ వాపి సరిక్ఖోతి. “హీనోహమస్మీ”తి ఓమానం న జనేయ్య జాతియా వా గోత్తేన వా…పే॰… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. “సదిసోహమస్మీ”తి మానం న జనేయ్య జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునాతి – నీచేయ్యో అథ వాపి సరిక్ఖో.

ఫుట్ఠో అనేకరూపేహీతి. అనేకవిధేహి ఆకారేహి ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతోతి – ఫుట్ఠో అనేకరూపేహి.

నాతుమానం వికప్పయం తిట్ఠేతి. ఆతుమా వుచ్చతి అత్తా. అత్తానం కప్పేన్తో వికప్పేన్తో వికప్పం ఆపజ్జన్తో న తిట్ఠేయ్యాతి – నాతుమానం వికప్పయం తిట్ఠే.

తేనాహ భగవా –

“సేయ్యో న తేన మఞ్ఞేయ్య, నీచేయ్యో అథ వాపి సరిక్ఖో;
ఫుట్ఠో అనేకరూపేహి, నాతుమానం వికప్పయం తిట్ఠే”తి.

**౧౨౪ అజ్ఝత్తమేవుపసమే , న అఞ్ఞతో భిక్ఖు సన్తిమేసేయ్య;
అజ్ఝత్తం ఉపసన్తస్స, నత్థి అత్తా** [అత్తం (స్యా॰)] **కుతో నిరత్తా** [నిరత్తం (స్యా॰)] **వా.**

అజ్ఝత్తమేవుపసమేతి. అజ్ఝత్తం రాగం సమేయ్య, దోసం సమేయ్య, మోహం సమేయ్య, కోధం…పే॰… ఉపనాహం… మక్ఖం… పళాసం… ఇస్సం… మచ్ఛరియం… మాయం… సాఠేయ్యం… థమ్భం… సారమ్భం … మానం… అతిమానం… మదం… పమాదం… సబ్బే కిలేసే… సబ్బే దుచ్చరితే… సబ్బే దరథే… సబ్బే పరిళాహే… సబ్బే సన్తాపే… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారే సమేయ్య ఉపసమేయ్య వూపసమేయ్య నిబ్బాపేయ్య పటిపస్సమ్భేయ్యాతి – అజ్ఝత్తమేవుపసమే.

న అఞ్ఞతో భిక్ఖు సన్తిమేసేయ్యాతి. అఞ్ఞతో అసుద్ధిమగ్గేన, మిచ్ఛాపటిపదాయ, అనియ్యానపతేన, అఞ్ఞత్ర సతిపట్ఠానేహి, అఞ్ఞత్ర సమ్మప్పధానేహి, అఞ్ఞత్ర ఇద్ధిపాదేహి, అఞ్ఞత్ర ఇన్ద్రియేహి, అఞ్ఞత్ర బలేహి, అఞ్ఞత్ర బోజ్ఝఙ్గేహి, అఞ్ఞత్ర అరియా అట్ఠఙ్గికా మగ్గా సన్తిం ఉపసన్తిం వూపసన్తిం నిబ్బుతిం పటిపస్సద్ధిం న ఏసేయ్య న గవేసేయ్య న పరియేసేయ్యాతి – న అఞ్ఞతో భిక్ఖు సన్తిమేసేయ్య.

అజ్ఝత్తం ఉపసన్తస్సాతి. అజ్ఝత్తం రాగం సన్తస్స, దోసం సన్తస్స, మోహం సన్తస్స…పే॰… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారే సన్తస్స ఉపసన్తస్స వూపసన్తస్స నిబ్బుతస్స పటిపస్సద్ధియాతి – అజ్ఝత్తం ఉపసన్తస్స.

నత్థి అత్తా కుతో నిరత్తా వాతి. నత్థీతి పటిక్ఖేపో. **అత్తాతి** అత్తదిట్ఠి నత్థి; **నిరత్తాతి** ఉచ్ఛేదదిట్ఠి నత్థి. **అత్తాతి** గహితం నత్థి; **నిరత్తాతి** ముఞ్చితబ్బం నత్థి. యస్సత్థి గహితం, తస్సత్థి ముఞ్చితబ్బం. తస్స గహితం గాహం ముఞ్చనం సమతిక్కన్తో అరహా వుద్ధిపారిహానివీతివత్తో. సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో…పే॰… జాతిమరణసంసారో, నత్థి తస్స పునబ్భవోతి – నత్థి అత్తా కుతో నిరత్తా వా.

తేనాహ భగవా –

“అజ్ఝత్తమేవుపసమే, న అఞ్ఞతో భిక్ఖు సన్తిమేసేయ్య;
అజ్ఝత్తం ఉపసన్తస్స, నత్థి అత్తా కుతో నిరత్తా వా”తి.

౧౨౨. మజ్ఝే యథా సముద్దస్స, ఊమి నో జాయతీ ఠితో హోతి;
ఏవం ఠితో అనేజస్స, ఉస్సదం భిక్ఖు న కరేయ్య [కరే (సీ॰)] **కుహిఞ్చి.**

మజ్ఝే యథా సముద్దస్స, ఊమి నో జాయతీ ఠితో హోతీతి. సముద్దో చతురాసీతియోజనసహస్సాని ఉబ్బేధేన గమ్భీరో. హేట్ఠా చత్తారీసయోజనసహస్సాని ఉదకం మచ్ఛకచ్ఛపేహి కమ్పతి. ఉపరి చత్తారీసయోజనసహస్సాని ఉదకం వాతేహి కమ్పతి. మజ్ఝే చత్తారీసయోజనసహస్సాని ఉదకం న కమ్పతి న వికమ్పతి న చలతి న వేధతి నప్పవేధతి న సమ్పవేధతి. అనేరితో అఘట్టితో అచలితో అలుళితో అభన్తో వూపసన్తో తత్ర ఊమి నో జాయతి, ఠితో హోతి సముద్దోతి. ఏవమ్పి మజ్ఝే యథా సముద్దస్స ఊమి నో జాయతీ ఠితో హోతి.

అథ వా సత్తన్నం పబ్బతానం అన్తరికాసు సత్తసీదన్తరా మహాసముద్దా. [సీదన్తరసముద్దో (స్యా॰)] తత్ర ఉదకం న కమ్పతి న వికమ్పతి న చలతి న వేధతి నప్పవేధతి న సమ్పవేధతి. అనేరితో అఘట్టితో అచలితో అలుళితో అభన్తో వూపసన్తో తత్ర ఊమి నో జాయతి, ఠితో హోతి సముద్దోతి. ఏవమ్పి మజ్ఝే యథా సముద్దస్స ఊమి నో జాయతీ ఠితో హోతి.

ఏవం ఠితో అనేజస్సాతి. ఏవన్తి ఓపమ్మసమ్పటిపాదనం. **ఠితోతి** లాభేపి న కమ్పతి, అలాభేపి న కమ్పతి, యసేపి న కమ్పతి, అయసేపి న కమ్పతి, పసంసాయపి న కమ్పతి, నిన్దాయపి న కమ్పతి, సుఖేపి న కమ్పతి, దుక్ఖేపి న కమ్పతి న వికమ్పతి న చలతి న వేధతి నప్పవేధతి న సమ్పవేధతీతి – ఏవం ఠితో. **అనేజస్సాతి** ఏజా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే॰… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసా ఏజా తణ్హా పహీనా ఉచ్ఛిన్నా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి అనేజో. ఏజాయ పహీనత్తా అనేజో ; సో లాభేపి న ఇఞ్జతి, అలాభేపి న ఇఞ్జతి, యసేపి న ఇఞ్జతి, అయసేపి న ఇఞ్జతి, పసంసాయపి న ఇఞ్జతి, నిన్దాయపి న ఇఞ్జతి, సుఖేపి న ఇఞ్జతి, దుక్ఖేపి న ఇఞ్జతి, న చలతి న వేధతి నప్పవేధతి న సమ్పవేధతీతి – ఏవం ఠితో అనేజస్స.

ఉస్సదం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చీతి. ఉస్సదాతి సత్తుస్సదా – రాగుస్సదం [రాగుస్సదో (స్యా॰)], దోసుస్సదం, మోహుస్సదం, మానుస్సదం, దిట్ఠుస్సదం, కిలేసుస్సదం, కమ్ముస్సదం న కరేయ్య న జనేయ్య న సఞ్జనేయ్య న

నిబ్బత్తేయ్య నాభినిబ్బత్తేయ్య. **కుహిఞ్చీతి** కుహిఞ్చి కిస్మిఞ్చి కత్థచి అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా అజ్ఝత్తబహిద్ధా వాతి – ఉస్సదం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చి.

తేనాహ భగవా –

"మజ్ఝే యథా సముద్దస్స, ఊమి నో జాయతీ ఠితో హోతి;
ఏవం ఠితో అనేజస్స, ఉస్సదం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చీ"తి.

౧౭౬. అకిత్తయీ వివటచక్ఖు, సక్ఖిధమ్మం పరిస్సయవినయం;
పటిపదం వదేహి భద్దన్తే, పాతిమోక్ఖం అథ వాపి సమాధిం.

అకిత్తయీ వివటచక్ఖూతి. **అకిత్తయీతి** కిత్తితం ఆచిక్ఖితం దేసితం పఞ్ఞపితం పట్ఠపితం వివటం విభత్తం ఉత్తానీకతం పకాసితన్తి – అకిత్తయి [అకిత్తయీతి అకిత్తయి పరికిత్తయి ఆచిక్ఖి దేసేసి పఞ్ఞపేసి పట్ఠపేసి వివరి విభజి ఉత్తానిమకాసి పకాసేసీతి అకిత్తయి (స్యా.)]. **వివటచక్ఖూతి** భగవా పఞ్చహి చక్ఖూహి వివటచక్ఖు – మంసచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు, దిబ్బేన చక్ఖునాపి వివటచక్ఖు, పఞ్ఞాచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు, బుద్ధచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు, సమన్తచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు.

కథం భగవా మంసచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు? మంసచక్ఖుమ్హిపి భగవతో పఞ్చ వణ్ణా సంవిజ్జన్తి – నీలో చ వణ్ణో, పీతకో చ వణ్ణో, లోహితకో చ వణ్ణో, కణ్హో చ వణ్ణో, ఓదాతో చ వణ్ణో. అక్ఖిలోమాని చ భగవతో యత్థ చ అక్ఖిలోమాని పతిట్ఠితాని తం నీలం హోతి సునీలం పాసాదికం దస్సనేయ్యం ఉమాపుప్ఫసమానం [ఉమ్మాపుప్ఫసమానం (సీ. క.), ఉమ్మారపుప్ఫసమానం (స్యా.)]. తస్స పరతో పీతకం హోతి సుపీతకం సువణ్ణవణ్ణం పాసాదికం దస్సనేయ్యం కణికారపుప్ఫసమానం. ఉభయతో చ అక్ఖికూటాని భగవతో లోహితకాని హోన్తి సులోహితకాని పాసాదికాని దస్సనేయ్యాని ఇన్దగోపకసమానాని. మజ్ఝే కణ్హం హోతి సుకణ్హం అలూఖం సినిద్ధం పాసాదికం దస్సనేయ్యం అద్దారిట్ఠకసమానం [అళారిట్ఠకసమానం (స్యా.)]. తస్స పరతో ఓదాతం హోతి సుఓదాతం సేతం పణ్డరం పాసాదికం దస్సనేయ్యం ఓసధితారకసమానం. తేన భగవా పాకతికేన మంసచక్ఖునా అత్తభావపరియాపన్నేన పురిమసుచరితకమ్మాభినిబ్బత్తేన సమన్తా యోజనం పస్సతి దివా చేవ రత్తిఞ్చ. యదా హిపి చతురఙ్గసమన్నాగతో అన్ధకారో హోతి. సూరియో వా అత్థఙ్గతో హోతి. కాళపక్ఖో చ ఉపోసథో హోతి. తిబ్బో చ వనసణ్డో హోతి. మహా చ కాళమేఘో [అకాలమేఘో (స్యా.)] అబ్భుట్ఠితో హోతి. ఏవరూపేపి చతురఙ్గసమన్నాగతే అన్ధకారే సమన్తా యోజనం పస్సతి. నత్థి సో కుట్టో [కుడ్డో (సీ.)] వా కవాటం వా పాకారో వా పబ్బతో వా గచ్ఛో వా లతా వా ఆవరణం రూపానం దస్సనాయ. ఏకఞ్చే తిలఫలం నిమిత్తం కత్వా తిలవాహే పక్ఖిపేయ్య. తఞ్ఞేవ తిలఫలం ఉద్ధరేయ్య. ఏవం పరిసుద్ధం భగవతో పాకతికం మంసచక్ఖు. ఏవం భగవా మంసచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు.

కథం భగవా దిబ్బేన చక్ఖునాపి వివటచక్ఖు? భగవా దిబ్బేన చక్ఖునా విసుద్ధేన అతిక్కన్తమానుసకేన సత్తే పస్సతి చవమానే ఉపపజ్జమానే హీనే పణీతే సువణ్ణే దుబ్బణ్ణే సుగతే దుగ్గతే. యథాకమ్మూపగే సత్తే పజానాతి – "ఇమే వత భోన్తో సత్తా కాయదుచ్చరితేన సమన్నాగతా వచీదుచ్చరితేన సమన్నాగతా మనోదుచ్చరితేన సమన్నాగతా అరియానం ఉపవాదకా మిచ్ఛాదిట్ఠికా మిచ్ఛాదిట్ఠికమ్మసమాదానా , తే కాయస్స భేదా పరం మరణా అపాయం దుగ్గతిం వినిపాతం

నిరయం ఉపపన్నా. ఇమే వా పన భోన్తో సత్తా కాయసుచరితేన సమన్నాగతా వచీసుచరితేన సమన్నాగతా మనోసుచరితేన సమన్నాగతా అరియానం అనుపవాదకా సమ్మాదిట్ఠికా సమ్మాదిట్ఠికమ్మసమాదానా, తే కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం సగ్గం లోకం ఉపపన్నా"తి . ఇతి దిబ్బేన చక్ఖునా విసుద్ధేన అతిక్కన్తమానుసకేన సత్తే పస్సతి చవమానే ఉపపజ్జమానే హీనే పణీతే సువణ్ణే దుబ్బణ్ణే సుగతే దుగ్గతే; యథాకమ్మూపగే సత్తే పజానాతి. ఆకఙ్ఖమానో చ భగవా ఏకమ్పి లోకధాతుం పస్సేయ్య, ద్వేపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, తిస్సోపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, చతస్సోపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, పఞ్చపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, దసపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, వీసమ్పి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, తింసమ్పి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, చత్తాలీసమ్పి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, పఞ్ఞాసమ్పి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, సతమ్పి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, సహస్సిమ్పి చూళనికం లోకధాతుం పస్సేయ్య, ద్విసహస్సిమ్పి మజ్ఝిమికం లోకధాతుం పస్సేయ్య, తిసహస్సిమ్పి లోకధాతుం పస్సేయ్య, మహాసహస్సిమ్పి [తిసహస్సిం మహాసహస్సిమ్పి (సీ. క.)] లోకధాతుం పస్సేయ్య. యావతకం వా పన ఆకఙ్ఖేయ్య తావతకం పస్సేయ్య. ఏవం పరిసుద్ధం భగవతో దిబ్బచక్ఖు. ఏవం భగవా దిబ్బేన చక్ఖునాపి వివటచక్ఖు.

కథం భగవా పఞ్ఞాచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు? భగవా మహాపఞ్ఞో పుథుపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో పఞ్ఞాపభేదకుసలో పభిన్నఞాణో అధిగతపటిసమ్భిదో చతువేసారజ్జప్పత్తో దసబలధారీ పురిసాసభో పురిససీహో పురిసనాగో పురిసాజఞ్ఞో పురిసధోరయ్హో అనన్తఞాణో అనన్తతేజో అనన్తయసో అడ్ఢో మహద్ధనో ధనవా నేతా వినేతా అనునేతా పఞ్ఞాపేతా అనిజ్ఝాపేతా పేక్ఖేతా పసాదేతా. సో హి భగవా అనుప్పన్నస్స మగ్గస్స ఉప్పాదేతా, అసఞ్జాతస్స మగ్గస్స సఞ్జనేతా, అనక్ఖాతస్స మగ్గస్స అక్ఖాతా, మగ్గఞ్ఞూ మగ్గవిదూ మగ్గకోవిదో మగ్గానుగా చ పన ఏతరహి సావకా విహరన్తి పచ్ఛా సమన్నాగతా.

సో హి భగవా జానం జానాతి పస్సం పస్సతి, చక్ఖుభూతో ఞాణభూతో ధమ్మభూతో బ్రహ్మభూతో వత్తా పవత్తా అత్థస్స నిన్నేతా అమతస్స దాతా ధమ్మస్సామీ తథాగతో. నత్థి తస్స భగవతో అఞ్ఞాతం అదిట్ఠం అవిదితం అసచ్ఛికతం అఫస్సితం పఞ్ఞాయ. అతీతం అనాగతం పచ్చుప్పన్నం [అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం (స్యా.) మహాని. ౬౯] ఉపాదాయ సబ్బే ధమ్మా సబ్బాకారేన బుద్ధస్స భగవతో ఞాణముఖే ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి. యం కిఞ్చి నేయ్యం నామ అత్థి జానితబ్బం [అత్థి ధమ్మం జానితబ్బం (సీ. క.)] అత్తత్థో వా పరత్థో వా ఉభయత్థో వా దిట్ఠధమ్మికో వా అత్థో సమ్పరాయికో వా అత్థో ఉత్తానో వా అత్థో గమ్భీరో వా అత్థో గూళ్హో వా అత్థో పటిచ్ఛన్నో వా అత్థో నేయ్యో వా అత్థో నీతో వా అత్థో అనవజ్జో వా అత్థో నిక్కిలేసో వా అత్థో వోదానో వా అత్థో పరమత్థో వా అత్థో, సబ్బం తం [పరమత్థో వా, సబ్బన్తం (స్యా.)] అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి.

సబ్బం కాయకమ్మం బుద్ధస్స భగవతో ఞాణానుపరివత్తి సబ్బం వచీకమ్మం... సబ్బం మనోకమ్మం... అతీతే బుద్ధస్స భగవతో అప్పటిహతం ఞాణం, అనాగతే పచ్చుప్పన్నే అప్పటిహతం ఞాణం. యావతకం నేయ్యం తావతకం ఞాణం, యావతకం ఞాణం తావతకం నేయ్యం; నేయ్యపరియన్తికం ఞాణం ఞాణపరియన్తికం నేయ్యం, నేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఞాణం నప్పవత్తతి, ఞాణం అతిక్కమిత్వా నేయ్యపథో నత్థి. అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో తే ధమ్మా. యథా ద్విన్నం సముగ్గపటలానం సమ్మాఫుసితానం హేట్ఠిమం సముగ్గపటలం ఉపరిమం నాతివత్తతి, ఉపరిమం సముగ్గపటలం హేట్ఠిమం నాతివత్తతి, అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో; ఏవమేవ బుద్ధస్స భగవతో నేయ్యఞ్చ ఞాణఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో. యావతకం నేయ్యం తావతకం ఞాణం, యావతకం ఞాణం తావతకం నేయ్యం; నేయ్యపరియన్తికం ఞాణం ఞాణపరియన్తికం

నేయ్యం. నేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఞాణం నప్పవత్తతి, ఞాణం అతిక్కమిత్వా నేయ్యపథో నత్థి. అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో తే ధమ్మా.

సబ్బధమ్మేసు బుద్ధస్స భగవతో ఞాణం పవత్తతి. సబ్బే ధమ్మా బుద్ధస్స భగవతో ఆవజ్జనపటిబద్ధా ఆకఙ్ఖపటిబద్ధా మనసికారపటిబద్ధా చిత్తుప్పాదపటిబద్ధా. సబ్బసత్తేసు బుద్ధస్స భగవతో ఞాణం పవత్తతి. సబ్బేసం సత్తానం భగవా ఆసయం జానాతి, అనుసయం జానాతి, చరితం జానాతి, అధిముత్తిం జానాతి, అప్పరజక్ఖే మహారజక్ఖే తిక్ఖిన్ద్రియే ముదిన్ద్రియే స్వాకారే ద్వాకారే సువిఞ్ఞాపయే దువిఞ్ఞాపయే భబ్బాభబ్బే సత్తే పజానాతి. సదేవకో లోకో సమారకో సబ్రహ్మకో సస్సమణబ్రాహ్మణీ పజా సదేవమనుస్సా అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి [పరివత్తన్తి (క.) పసూరసుత్తనిద్దేసే అవసానేపి].

యథా యే కేచి మచ్ఛకచ్ఛపా అన్తమసో తిమితిమిఙ్గలం ఉపాదాయ అన్తోమహాసముద్దే పరివత్తన్తి; ఏవమేవ సదేవకో లోకో సమారకో సబ్రహ్మకో సస్సమణబ్రాహ్మణీ పజా సదేవమనుస్సా అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి [పరివత్తన్తి (క.) పసూరసుత్తనిద్దేసే అవసానేపి]. యథా యే కేచి పక్ఖీ అన్తమసో గరుళం వేనతేయ్యం ఉపాదాయ ఆకాసస్స పదేసే పరివత్తన్తి; ఏవమేవ యేపి తే సారిపుత్తసమా పఞ్ఞాయ తేపి బుద్ధఞాణస్స పదేసే పరివత్తన్తి; బుద్ధఞాణం దేవమనుస్సానం పఞ్ఞం ఫరిత్వా అభిభవిత్వా తిట్ఠతి. యేపి తే ఖత్తియపణ్డితా బ్రాహ్మణపణ్డితా గహపతిపణ్డితా సమణపణ్డితా నిపుణా కతపరప్పవాదా వాలవేధిరూపా వోభిన్దన్తా మఞ్ఞే చరన్తి పఞ్ఞాగతేన దిట్ఠిగతాని, తే పఞ్హం అభిసఙ్ఖరిత్వా అభిసఙ్ఖరిత్వా తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛన్తి గూళ్హాని చ పటిచ్ఛన్నాని చ. కథితా విసజ్జితా చ తే పఞ్హా భగవతా హోన్తి నిద్దిట్ఠకారణా. ఉపక్ఖిత్తకా చ తే భగవతో సమ్పజ్జన్తి. అథ ఖో భగవా తత్థ అతిరోచతి యదిదం పఞ్ఞాయాతి. ఏవం భగవా పఞ్ఞాచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు.

కథం భగవా బుద్ధచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు? భగవా బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేన్తో అద్దస సత్తే అప్పరజక్ఖే మహారజక్ఖే తిక్ఖిన్ద్రియే ముదిన్ద్రియే స్వాకారే ద్వాకారే సువిఞ్ఞాపయే దువిఞ్ఞాపయే అప్పేకచ్చే పరలోకవజ్జభయదస్సావినో విహరన్తే, అప్పేకచ్చే న పరలోకవజ్జభయదస్సావినో విహరన్తే. సేయ్యథాపి నామ ఉప్పలినియం వా పదుమినియం వా పుణ్డరీకినియం వా అప్పేకచ్చాని ఉప్పలాని వా పదుమాని వా పుణ్డరీకాని వా ఉదకే జాతాని ఉదకే సంవడ్ఢాని ఉదకా అనుగ్గతాని అన్తోనిముగ్గపోసీని, అప్పేకచ్చాని ఉప్పలాని వా పదుమాని వా పుణ్డరీకాని వా ఉదకే జాతాని ఉదకే సంవడ్ఢాని సమోదకం ఠితాని, అప్పేకచ్చాని ఉప్పలాని వా పదుమాని వా పుణ్డరీకాని వా ఉదకే జాతాని ఉదకే సంవడ్ఢాని ఉదకా అచ్చుగ్గమ్మ తిట్ఠన్తి అనుపలిత్తాని ఉదకేన; ఏవమేవ భగవా బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేన్తో అద్దస సత్తే అప్పరజక్ఖే మహారజక్ఖే తిక్ఖిన్ద్రియే ముదిన్ద్రియే స్వాకారే ద్వాకారే సువిఞ్ఞాపయే దువిఞ్ఞాపయే అప్పేకచ్చే పరలోకవజ్జభయదస్సావినో విహరన్తే, అప్పేకచ్చే న పరలోకవజ్జభయదస్సావినో విహరన్తే. జానాతి భగవా – "అయం పుగ్గలో రాగచరితో, అయం దోసచరితో, అయం మోహచరితో, అయం వితక్కచరితో, అయం సద్ధాచరితో, అయం ఞాణచరితో"తి. రాగచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స అసుభకథం కథేతి; దోసచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స మేత్తాభావనం ఆచిక్ఖతి; మోహచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స ఉద్దేసే పరిపుచ్ఛాయ కాలేన ధమ్మస్సవనే కాలేన ధమ్మసాకచ్ఛాయ గరుసంవాసే నివేసేతి; వితక్కచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స ఆనాపానస్సతిం ఆచిక్ఖతి; సద్ధాచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స పసాదనీయం నిమిత్తం ఆచిక్ఖతి బుద్ధసుబోధిం [బుద్ధసుబుద్ధతం (క.)] ధమ్మసుధమ్మతం సఙ్ఘసుప్పటిపత్తిం సీలాని చ; అత్తనో ఞాణచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స ఆచిక్ఖతి విపస్సనానిమిత్తం అనిచ్చాకారం దుక్ఖాకారం అనత్తాకారం.

“సేలే యథా పబ్బతముద్ధనిట్ఠితో, యథాపి పస్సే జనతం సమన్తతో;
తథూపమం ధమ్మమయం సుమేధ, పాసాదమారుయ్హ సమన్తచక్ఖు;
సోకావతిణ్ణం జనతమపేతసోకో, అవేక్ఖస్సు జాతిజరాభిభూత”న్తి.

ఏవం భగవా బుద్ధచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు.

కథం భగవా సమన్తచక్ఖునాపి వివటచక్ఖు? **సమన్తచక్ఖు** వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. భగవా సబ్బఞ్ఞుతఞాణేన ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో.

“న తస్స అదిట్ఠమిధత్థి కిఞ్చి, అథో అవిఞ్ఞాతమజానితబ్బం;
సబ్బం అభిఞ్ఞాసి యదత్థి నేయ్యం, తథాగతో తేన సమన్తచక్ఖూ”తి.

ఏవం భగవా సమన్తచక్ఖునాపి వివటచక్ఖూతి – అకిత్తయి వివటచక్ఖు.

సక్ఖిధమ్మం పరిస్సయవినయన్తి. సక్ఖిధమ్మన్తి న ఇతిహితిహం, న ఇతికిరాయ, న పరమ్పరాయ, న పిటకసమ్పదాయ, న తక్కహేతు, న నయహేతు, న ఆకారపరివితక్కేన, న దిట్ఠినిజ్ఝానక్ఖన్తియా సామం సయమభిఞ్ఞాతం అత్తపచ్చక్ఖం ధమ్మన్తి – సక్ఖిధమ్మం. **పరిస్సయవినయన్తి. పరిస్సయాతి** ద్వే పరిస్సయా – పాకటపరిస్సయా చ పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా చ. కతమే పాకటపరిస్సయా? సీహా బ్యగ్ఘా దీపీ అచ్ఛా తరచ్ఛా కోకా మహింసా [గోమహిసా (స్యా.) మహాని. ౧౫] హత్థీ అహి విచ్ఛికా సతపదీ, చోరా వా అస్సు మానవా వా కతకమ్మా వా అకతకమ్మా వా, చక్ఖురోగో సోతరోగో ఘానరోగో జివ్హారోగో కాయరోగో సీసరోగో కణ్ణరోగో ముఖరోగో దన్తరోగో కాసో సాసో పినాసో డాహో [డహో (సీ. స్యా.) మహాని. ౧౫] జరో కుచ్ఛిరోగో ముచ్ఛా పక్ఖన్దికా సూలా విసూచికా కుట్ఠం గణ్డో కిలాసో సోసో అపమారో దద్దు కణ్డు కచ్ఛు రఖసా వితచ్ఛికా లోహితపిత్తం [లోహితం పిత్తం (స్యా. క.)] మధుమేహో అంసా పిళకా భగన్దలా, పిత్తసముట్ఠానా ఆబాధా సేమ్హసముట్ఠానా ఆబాధా వాతసముట్ఠానా ఆబాధా సన్నిపాతికా ఆబాధా ఉతుపరిణామజా ఆబాధా విసమపరిహారజా ఆబాధా ఓపక్కమికా ఆబాధా కమ్మవిపాకజా ఆబాధా, సీతం ఉణ్హం జిఘచ్ఛా పిపాసా ఉచ్చారో పస్సావో డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సా ఇతి వా – ఇమే వుచ్చన్తి పాకటపరిస్సయా.

కతమే పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా? కాయదుచ్చరితం వచీదుచ్చరితం మనోదుచ్చరితం కామచ్ఛన్దనీవరణం బ్యాపాదనీవరణం థినమిద్ధనీవరణం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చనీవరణం విచికిచ్ఛానీవరణం రాగో దోసో మోహో కోధో ఉపనాహో మక్ఖో పళాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యం థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదో పమాదో, సబ్బే కిలేసా సబ్బే దుచ్చరితా సబ్బే దరథా సబ్బే పరిళాహా సబ్బే సన్తాపా సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా – ఇమే వుచ్చన్తి పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా.

పరిస్సయాతి కేనట్ఠేన పరిస్సయా? పరిసహన్తీతి పరిస్సయా, పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి పరిస్సయా, తత్రాసయాతి పరిస్సయా. కథం పరిసహన్తీతి పరిస్సయా? తే పరిస్సయా తం పుగ్గలం సహన్తి పరిసహన్తి అభిభవన్తి అజ్ఝోత్థరన్తి పరియాదియన్తి మద్దన్తి. ఏవం పరిసహన్తీతి – పరిస్సయా.

కథం పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి పరిస్సయా? తే పరిస్సయా కుసలానం ధమ్మానం అన్తరాయాయ పరిహానాయ సంవత్తన్తి. కతమేసం కుసలానం ధమ్మానం? సమ్మాపటిపదాయ అనులోమపటిపదాయ అపచ్చనీకపటిపదాయ అవిరుద్ధపటిపదాయ అన్వత్థపటిపదాయ ధమ్మానుధమ్మపటిపదాయ సీలేసు పరిపూరకారితాయ ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతాయ భోజనే మత్తఞ్ఞుతాయ జాగరియానుయోగస్స సతిసమ్పజఞ్ఞస్స చతున్నం సతిపట్ఠానానం భావనానుయోగస్స చతున్నం సమ్మప్పధానానం చతున్నం ఇద్ధిపాదానం పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం పఞ్చన్నం బలానం సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్స భావనానుయోగస్స – ఇమేసం కుసలానం ధమ్మానం అన్తరాయాయ పరిహానాయ సంవత్తన్తి. ఏవమ్పి పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి – పరిస్సయా.

కథం తత్రాసయాతి పరిస్సయా? తత్థేతే పాపకా అకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తి అత్తభావసన్నిస్సయా. యథా బిలే బిలాసయా పాణా సయన్తి, దకే దకాసయా పాణా సయన్తి, వనే వనాసయా పాణా సయన్తి, రుక్ఖే రుక్ఖాసయా పాణా సయన్తి; ఏవమేవ తత్థేతే పాపకా అకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తి అత్తభావసన్నిస్సయాతి. ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “సాన్తేవాసికో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతి. కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాన్తేవాసికో సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో చక్ఖునా రూపం దిస్వా ఉప్పజ్జన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సరసఙ్కప్పా సఞ్ఞోజనియా, త్యస్స అన్తో వసన్తి అన్వాస్సవన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి. తస్మా సాన్తేవాసికోతి వుచ్చతి. తే నం సముదాచరన్తి, సముదాచరన్తి [సముదాచారేన్తి (సీ.)] నం పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి. తస్మా సాచరియకోతి వుచ్చతి.

“పున చపరం, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో సోతేన సద్దం సుత్వా…పే… ఘానేన గన్ధం ఘాయిత్వా… జివ్హాయ రసం సాయిత్వా… కాయేన ఫోట్ఠబ్బం ఫుసిత్వా … మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ ఉప్పజ్జన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సరసఙ్కప్పా సఞ్ఞోజనియా, త్యస్స అన్తో వసన్తి అన్వాస్సవన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి. తస్మా సాన్తేవాసికోతి వుచ్చతి. తే నం సముదాచరన్తి, సముదాచరన్తి నం పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి. తస్మా సాచరియకోతి వుచ్చతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాన్తేవాసికో సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతీ”తి. ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “తయోమే, భిక్ఖవే, అన్తరామలా అన్తరాఅమిత్తా అన్తరాసపత్తా అన్తరావధకా అన్తరాపచ్చత్థికా. కతమే తయో? లోభో, భిక్ఖవే, అన్తరామలో [అన్తరామలం (సీ. క.) ఇతివు. ౮౮] అన్తరాఅమిత్తో అన్తరాసపత్తో అన్తరావధకో అన్తరాపచ్చత్థికో; దోసో, భిక్ఖవే…పే… మోహో, భిక్ఖవే, అన్తరామలో అన్తరాఅమిత్తో అన్తరాసపత్తో అన్తరావధకో అన్తరాపచ్చత్థికో. ఇమే ఖో, భిక్ఖవే, తయో అన్తరామలా అన్తరాఅమిత్తా అన్తరాసపత్తా అన్తరావధకా అన్తరాపచ్చత్థికా”తి.

“అనత్థజననో లోభో, లోభో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“లుద్ధో అత్థం న జానాతి, లుద్ధో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం [అన్ధతమం (స్యా.) ఇతివు. ౮౮] తదా హోతి, యం లోభో సహతే నరం.

“అనత్థజననో దోసో, దోసో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“కుద్ధో అత్థం న జానాతి, కుద్ధో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం తదా హోతి, యం దోసో సహతే నరం.

“అనత్థజననో మోహో, మోహో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“మూళ్హో అత్థం న జానాతి, మూళ్హో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం తదా హోతి, యం మోహో సహతే నర”న్తి.

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “తయో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మా అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జన్తి అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ. కతమే తయో? లోభో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మో అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ; దోసో ఖో, మహారాజ…పే.… మోహో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మో అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ. ఇమే ఖో, మహారాజ, తయో పురిసస్స ధమ్మా అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జన్తి అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ.

“లోభో దోసో చ మోహో చ, పురిసం పాపచేతసం;
హింసన్తి అత్తసమ్భూతా, తచసారంవ సమ్ఫల”న్తి.

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“రాగో చ దోసో చ ఇతో నిదానా, అరతీ రతీ లోమహంసో ఇతోజా;
ఇతో సముట్ఠాయ మనోవితక్కా, కుమారకా ధఙ్కమివోస్సజన్తీ”తి.

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

పరిస్సయవినయన్తి పరిస్సయవినయం పరిస్సయప్పహానం పరిస్సయవూపసమం పరిస్సయపటినిస్సగ్గం పరిస్సయపటిపస్సద్ధిం అమతం నిబ్బానన్తి – సక్ఖిధమ్మం పరిస్సయవినయం.

పటిపదం వదేహి భద్దన్తేతి. పటిపదం వదేహి – సమ్మాపటిపదం అనులోమపటిపదం అపచ్చనీకపటిపదం అవిరుద్ధపటిపదం అన్వత్థపటిపదం ధమ్మానుధమ్మపటిపదం సీలేసు పరిపూరకారితం ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతం భోజనే మత్తఞ్ఞుతం జాగరియానుయోగం సతిసమ్పజఞ్ఞం చత్తారో సతిపట్ఠానే చత్తారో సమ్మప్పధానే చత్తారో ఇద్ధిపాదే పఞ్చిన్ద్రియాని

పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గే అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం నిబ్బానఞ్చ నిబ్బానగామినిఞ్చ పటిపదం వదేహి ఆచిక్ఖ దేసేహి పఞ్ఞపేహి పట్ఠపేహి వివర విభజ ఉత్తానీకరోహి పకాసేహీతి – పటిపదం వదేహి. **భద్దన్తేతి** సో నిమ్మితో బుద్ధం భగవన్తం ఆలపతి. అథ వా యం త్వం ధమ్మం ఆచిక్ఖసి దేసేసి పఞ్ఞపేసి పట్ఠపేసి వివరి విభజి ఉత్తానీఅకాసి పకాసేసి సబ్బం తం సున్దరం భద్దకం కల్యాణం అనవజ్జం సేవితబ్బన్తి – పటిపదం వదేహి భద్దన్తే.

పాతిమోక్ఖం అథ వాపి సమాధిన్తి. పాతిమోక్ఖన్తి సీలం పతిట్ఠా ఆది చరణం సంయమో సంవరో ముఖం పముఖం కుసలానం ధమ్మానం సమాపత్తియా. **అథ వాపి సమాధిన్తి** యా చిత్తస్స ఠితి సణ్ఠితి అవట్ఠితి అవిసాహారో అవిక్ఖేపో అవిసాహతమానసతా సమథో సమాధిన్ద్రియం సమాధిబలం సమ్మాసమాధీతి – పాతిమోక్ఖం అథ వాపి సమాధిం.

తేనాహ సో నిమ్మితో –

"అకిత్తయీ వివటచక్ఖు, సక్ఖిధమ్మం పరిస్సయవినయం;
పటిపదం వదేహి భద్దన్తే, పాతిమోక్ఖం అథ వాపి సమాధి"న్తి.

౧౭౪.చక్ఖూహి నేవ లోలస్స, గామకథాయ ఆవరయే సోతం;
రసే చ నానుగిజ్ఝేయ్య, న చ మమాయేథ కిఞ్చి లోకస్మిం.

చక్ఖూహి నేవ లోలస్సాతి. కథం చక్ఖులోలో హోతి? ఇధేకచ్చో చక్ఖులోలియేన సమన్నాగతో హోతి – "అదిట్ఠం దక్ఖితబ్బం , దిట్ఠం సమతిక్కమితబ్బ"న్తి ఆరామేన ఆరామం ఉయ్యానేన ఉయ్యానం గామేన గామం నిగమేన నిగమం నగరేన నగరం రట్ఠేన రట్ఠం జనపదేన జనపదం దీఘచారికం అనవట్ఠితచారికం [అనవత్థితచారికం (సీ॰ స్యా॰)] అనుయుత్తో చ హోతి రూపస్స దస్సనాయ. ఏవమ్పి చక్ఖులోలో హోతి.

అథ వా భిక్ఖు అన్తరఘరం పవిట్ఠో వీథిం పటిపన్నో అసంవుతో గచ్ఛతి హత్థిం ఓలోకేన్తో, అస్సం ఓలోకేన్తో, రథం ఓలోకేన్తో, పత్తిం ఓలోకేన్తో, ఇత్థియో ఓలోకేన్తో, పురిసే ఓలోకేన్తో, కుమారకే ఓలోకేన్తో, కుమారికాయో ఓలోకేన్తో, అన్తరాపణం ఓలోకేన్తో , ఘరముఖాని ఓలోకేన్తో, ఉద్ధం ఓలోకేన్తో, అధో ఓలోకేన్తో, దిసావిదిసం విపేక్ఖమానో గచ్ఛతి. ఏవమ్పి చక్ఖులోలో హోతి.

అథ వా భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా నిమిత్తగ్గాహీ హోతి అనుబ్యఞ్జనగ్గాహీ. యత్వాధికరణమేనం చక్ఖున్ద్రియం అసంవుతం విహరన్తం అభిజ్ఝాదోమనస్సా పాపకా అకుసలా ధమ్మా అన్వాస్సవేయ్యుం, తస్స సంవరాయ న పటిపజ్జతి, న రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం, చక్ఖున్ద్రియే న సంవరం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి చక్ఖులోలో హోతి.

యథా వా పనేకే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా సద్ధాదేయ్యాని భోజనాని భుఞ్జిత్వా తే ఏవరూపం విసూకదస్సనం అనుయుత్తా విహరన్తి, సేయ్యథిదం – నచ్చం గీతం వాదితం పేక్ఖం అక్ఖానం పాణిస్సరం వేతాళం కుమ్భథూణం [కుమ్భథూనం (సీ॰ స్యా॰ క॰)] సోభనకం [సోభనగరకం (సీ॰ స్యా॰)] చణ్డాలం వంసం ధోవనం హత్థియుద్ధం అస్సయుద్ధం మహింసయుద్ధం [మహిసయుద్ధం (సీ॰ స్యా॰)] ఉసభయుద్ధం అజయుద్ధం మేణ్డయుద్ధం కుక్కుటయుద్ధం వట్టకయుద్ధం

దణ్డయుద్ధం ముట్ఠియుద్ధం నిబ్బుద్ధం ఉయ్యోధికం బలగ్గం సేనాబ్యూహం అనీకదస్సనం ఇతి వా . ఏవమ్పి చక్ఖులోలో హోతి.

కథం న చక్ఖులోలో హోతి? ఇధ భిక్ఖు అన్తరఘరం పవిట్ఠో వీథిం పటిపన్నో సంవుతో గచ్ఛతి న హత్థిం ఓలోకేన్తో, న అస్సం ఓలోకేన్తో, న రథం ఓలోకేన్తో, న పత్తిం ఓలోకేన్తో, న ఇత్థియో ఓలోకేన్తో, న పురిసే ఓలోకేన్తో, న కుమారకే ఓలోకేన్తో, న కుమారికాయో ఓలోకేన్తో, న అన్తరాపణం ఓలోకేన్తో, న ఘరముఖాని ఓలోకేన్తో, న ఉద్ధం ఓలోకేన్తో, న అధో ఓలోకేన్తో, న దిసావిదిసావిపేక్ఖమానో గచ్ఛతి. ఏవమ్పి న చక్ఖులోలో హోతి.

అథ వా భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా న నిమిత్తగ్గాహీ హోతి నానుబ్యఞ్జనగ్గాహీ. యత్వాధికరణమేనం చక్ఖున్ద్రియం అసంవుతం విహరన్తం అభిజ్ఝాదోమనస్సా పాపకా అకుసలా ధమ్మా అన్వాస్సవేయ్యుం, తస్స సంవరాయ పటిపజ్జతి, రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం, చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి న చక్ఖులోలో హోతి.

యథా వా పనేకే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా సద్ధాదేయ్యాని భోజనాని భుఞ్జిత్వా తే ఏవరూపం విసూకదస్సనం అననుయుత్తా విహరన్తి, సేయ్యథిదం – నచ్చం గీతం వాదితం పేక్ఖం అక్ఖానం...పే.... అనీకదస్సనం ఇతి వా. ఏవరూపా విసూకదస్సనా పటివిరతో హోతి. ఏవమ్పి న చక్ఖులోలో హోతి.

చక్ఖూహి నేవ లోలస్సాతి. చక్ఖులోలియం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, చక్ఖులోలియా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – చక్ఖూహి నేవ లోలస్స.

గామకథాయ ఆవరయే సోతన్తి. గామకథా వుచ్చతి బాత్తింస తిరచ్ఛానకథా, సేయ్యథిదం – రాజకథా చోరకథా మహామత్తకథా సేనాకథా భయకథా యుద్ధకథా అన్నకథా పానకథా వత్థకథా యానకథా సయనకథా మాలాకథా గన్ధకథా ఞాతికథా గామకథా నిగమకథా నగరకథా జనపదకథా ఇత్థికథా [ఇత్థికథా పురిసకథా (బహూసు)] సూరకథా విసిఖాకథా కుమ్భట్ఠానకథా పుబ్బపేతకథా నానత్తకథా లోకక్ఖాయికా సముద్దక్ఖాయికా ఇతిభవాభవకథా ఇతి వా. **గామకథాయ ఆవరయే సోతన్తి** . గామకథాయ సోతం ఆవరేయ్య నివారేయ్య సంవరేయ్య రక్ఖేయ్య గోపేయ్య పిదహేయ్య పచ్ఛిన్దేయ్యాతి – గామకథాయ ఆవరయే సోతం.

రసే చ నానుగిజ్ఝేయ్యాతి. రసే చాతి మూలరసో ఖన్ధరసో తచరసో పత్తరసో పుప్ఫరసో ఫలరసో అమ్బిలం మధురం తిత్తకం కటుకం లోణికం ఖారికం లమ్బికం కసావో సాదు అసాదు సీతం ఉణ్హం. సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా రసగిద్ధా; తే జివ్హగ్గేన రసగ్గాని పరియేసన్తా ఆహిణ్డన్తి, తే అమ్బిలం లభిత్వా అనమ్బిలం పరియేసన్తి, అనమ్బిలం లభిత్వా అమ్బిలం పరియేసన్తి...పే.... సీతం లభిత్వా ఉణ్హం పరియేసన్తి, ఉణ్హం లభిత్వా సీతం పరియేసన్తి. తే యం యం లభిత్వా తేన తేన న తుస్సన్తి, అపరాపరం పరియేసన్తి, మనాపికేసు రసేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా లగ్గా లగ్గితా పలిబుద్ధా. యస్సేసా రసతణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా...పే.... ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఆహారం ఆహారేతి నేవ దవాయ... పే.... అనవజ్జతా చ ఫాసువిహారో చాతి.

యథా వణం ఆలిమ్పేయ్య యావదేవ ఆరుహణత్థాయ [ఆరుహనత్థాయ (క.) పురాభేదసుత్తనిద్దేసే సత్తమగాథావణ్ణనాయం], యథా వా పన అక్ఖం అబ్భఞ్జేయ్య యావదేవ భారస్స నిత్థరణత్థాయ, యథా వా పుత్తమంసం ఆహారం ఆహారేయ్య యావదేవ కన్తారస్స నిత్థరణత్థాయ; ఏవమేవం భిక్ఖు పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఆహారం ఆహారేతి నేవ దవాయ...పే.... అనవజ్జతా చ ఫాసువిహారో చాతి రసతణ్హం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, రసతణ్హాయ ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – రసే చ నానుగిజ్ఝేయ్య.

న చ మమాయేథ కిఞ్చి లోకస్మిన్తి. మమత్తాతి ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ ...పే.... ఇదం తణ్హామమత్తం...పే.... ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. తణ్హామమత్తం పహాయ దిట్ఠిమమత్తం పటినిస్సజ్జిత్వా చక్ఖుం న మమాయేయ్య న గణ్హేయ్య న పరామసేయ్య నాభినివిసేయ్య; సోతం... ఘానం... జివ్హం... కాయం... రూపే... సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే... కులం... గణం... ఆవాసం... లాభం... యసం... పసంసం... సుఖం... చీవరం... పిణ్డపాతం... సేనాసనం... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం... కామధాతుం... రూపధాతుం... అరూపధాతుం... కామభవం... రూపభవం... అరూపభవం... సఞ్ఞాభవం... అసఞ్ఞాభవం... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవం ... ఏకవోకారభవం... చతువోకారభవం... పఞ్చవోకారభవం ... అతీతం... అనాగతం... పచ్చుప్పన్నం... దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బే ధమ్మే న మమాయేయ్య న గణ్హేయ్య న పరామసేయ్య నాభినివిసేయ్య. **కిఞ్చీతి** కిఞ్చి రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతం. **లోకస్మిన్తి** అపాయలోకే...పే.... ఆయతనలోకేతి – న చ మమాయేథ కిఞ్చి లోకస్మిం.

తేనాహ భగవా –

“చక్ఖూహి నేవ లోలస్స, గామకథాయ ఆవరయే సోతం;
రసే చ నానుగిజ్ఝేయ్య, న చ మమాయేథ కిఞ్చి లోకస్మి”న్తి.

౧౭౮. ఫస్సేన యదా ఫుట్ఠస్స, పరిదేవం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చి;
భవఞ్చ నాభిజప్పేయ్య, భేరవేసు చ న సమ్పవేధేయ్య.

ఫస్సేన యదా ఫుట్ఠస్సాతి. ఫస్సోతి రోగఫస్సో. రోగఫస్సేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్స; చక్ఖురోగేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్స, సోతరోగేన...పే.... ఘానరోగేన... జివ్హారోగేన... కాయరోగేన... సీసరోగేన... కణ్ణరోగేన... ముఖరోగేన... దన్తరోగేన... కాసేన... సాసేన... పినాసేన... డాహేన... జరేన... కుచ్ఛిరోగేన... ముచ్ఛాయ... పక్ఖన్దికాయ... సూలాయ... విసూచికాయ... కుట్ఠేన... గణ్డేన... కిలాసేన... సోసేన... అపమారేన... దద్దుయా... కణ్డుయా ... కచ్ఛుయా... రఖసాయ... వితచ్ఛికాయ... లోహితేన... పిత్తేన... మధుమేహేన... అంసాయ... పిళకాయ... భగన్దలేన... పిత్తసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సేమ్హసముట్ఠానేన ఆబాధేన... వాతసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సన్నిపాతికేన ఆబాధేన... ఉతుపరిణామజేన ఆబాధేన... విసమపరిహారజేన ఆబాధేన... ఓపక్కమికేన ఆబాధేన... కమ్మవిపాకజేన ఆబాధేన... సీతేన... ఉణ్హేన... జిఘచ్ఛాయ... పిపాసాయ... ఉచ్చారేన... పస్సావేన... డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేహి ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్సాతి – ఫస్సేన యదా ఫుట్ఠస్స.

పరిదేవం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చీతి. ఆదేవం పరిదేవం ఆదేవనం పరిదేవనం ఆదేవితత్తం పరిదేవితత్తం వాచా పలాపం విప్పలాపం లాలప్పం లాలప్పాయనం లాలప్పాయితత్తం న కరేయ్య న జనేయ్య న సఞ్జనేయ్య న నిబ్బత్తేయ్య నాభినిబ్బత్తేయ్య. **కుహిఞ్చీ**తి కుహిఞ్చి కిమ్హిచి కత్థచి అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా అజ్ఝత్తబహిద్ధా వాతి – పరిదేవం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చి.

భవఞ్చ నాభిజప్పేయ్యాతి. కామభవం న జప్పేయ్య, రూపభవం న జప్పేయ్య, అరూపభవం న జప్పేయ్య న పజప్పేయ్య నాభిజప్పేయ్యాతి – భవఞ్చ నాభిజప్పేయ్య.

భేరవేసు చ న సమ్పవేధేయ్యాతి. **భేరవా**తి ఏకేనాకారేన భయమ్పి భేరవమ్పి తఞ్ఞేవ. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "ఏతం నూన తం భయం భేరవం న జహ ఆగచ్ఛతీ"తి. బహిద్ధారమ్మణం వుత్తం సీహా బ్యగ్ఘా దీపీ అచ్ఛా తరచ్ఛా కోకా మహింసా అస్సా హత్థీ అహి విచ్ఛికా సతపదీ, చోరా వా అస్సు మానవా వా కతకమ్మా వా అకతకమ్మా వా. అథాపరేన ఆకారేన భయం వుచ్చతి అజ్ఝత్తికం చిత్తసముట్ఠానం భయం భయానకం ఛమ్భితత్తం లోమహంసో చేతసో ఉబ్బేగో ఉత్రాసో, జాతిభయం జరాభయం బ్యాధిభయం మరణభయం రాజభయం చోరభయం అగ్గిభయం ఉదకభయం అత్తానువాదభయం పరానువాదభయం దణ్డభయం దుగ్గతిభయం ఊమిభయం కుమ్భీలభయం ఆవట్టభయం సుసుకాభయం [సుంసుకాభయం (స్యా॰)] ఆజీవికభయం అసిలోకభయం పరిసాయ సారజ్జభయం మదనభయం దుగ్గతిభయం భయం భయానకం ఛమ్భితత్తం లోమహంసో చేతసో ఉబ్బేగో ఉత్రాసో. **భేరవేసు చ న సమ్పవేధేయ్యా**తి భేరవే పస్సిత్వా వా సుణిత్వా వా న వేధేయ్య న పవేధేయ్య న సమ్పవేధేయ్య న తసేయ్య న ఉత్తసేయ్య న పరితసేయ్య న భాయేయ్య న సన్తాసం ఆపజ్జేయ్య, అభీరూ అస్స అఛమ్భీ అనుత్రాసీ అపలాయీ, పహీనభయభేరవో విగతలోమహంసో విహరేయ్యాతి – భేరవేసు చ న సమ్పవేధేయ్య.

తేనాహ భగవా –

> "ఫస్సేన యదా ఫుట్ఠస్స, పరిదేవం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చి;
> భవఞ్చ నాభిజప్పేయ్య, భేరవేసు చ న సమ్పవేధేయ్యా"తి.

౧౭౯. **అన్నానమథో పానానం, ఖాదనీయానమథోపి వత్థానం;**
లద్ధా న సన్నిధిం కయిరా, న చ పరిత్తసే తాని అలభమానో.

అన్నానమథో పానానం, ఖాదనీయానమథోపి వత్థానన్తి. **అన్నాన**న్తి ఓదనో కుమ్మాసో సత్తు మచ్ఛో మంసం. **పానాన**న్తి అట్ఠ పానాని – అమ్బపానం, జమ్బుపానం, చోచపానం, మోచపానం, మధుపానం , ముద్దికపానం, సాలుకపానం, ఫారుసకపానం. అపరానిపి అట్ఠ పానాని – కోసమ్బపానం, కోలపానం, బదరపానం, ఘతపానం, తేలపానం, పయోపానం, యాగుపానం, రసపానం. **ఖాదనీయాన**న్తి పిట్ఠఖజ్జకం, పూవఖజ్జకం, మూలఖజ్జకం, తచఖజ్జకం, పత్తఖజ్జకం, పుప్ఫఖజ్జకం, ఫలఖజ్జకం. **వత్థాన**న్తి ఛ చీవరాని – ఖోమం, కప్పాసికం, కోసేయ్యం, కమ్బలం, సాణం, భఙ్గన్తి – అన్నానమథో పానానం ఖాదనీయానమథోపి వత్థానం.

లద్ధా న సన్నిధిం కయిరాతి. లద్ధాతి లద్ధా లభిత్వా అధిగన్త్వా విన్దిత్వా పటిలభిత్వా న కుహనాయ, న లపనాయ, న నేమిత్తికతాయ, న నిప్పేసికతాయ, న లాభేన లాభం నిజిగీసనతాయ [నిజిగింసనతాయ (సీ. స్యా.)], న కట్ఠదానేన, న వేళుదానేన, న పత్తదానేన, న పుప్ఫదానేన, న ఫలదానేన, న సినానదానేన, న చుణ్ణదానేన, న మత్తికాదానేన, న దన్తకట్ఠదానేన, న ముఖోదకదానేన, న చాటుకమ్యతాయ, న ముగ్గసూప్యతాయ [న ముగ్గసుప్పతాయ (సీ.), న ముగ్గసూపతాయ (స్యా.)], న పారిభటయయతాయ, న పీఠమద్దికతాయ [పిట్ఠిమంసికతాయ (సీ.), పిట్ఠిమద్దికతాయ (క.)], న వత్థువిజ్జాయ, న తిరచ్ఛానవిజ్జాయ, న అఙ్గవిజ్జాయ, న నక్ఖత్తవిజ్జాయ, న దూతగమనేన, న పహిణగమనేన, న జఙ్ఘపేసనియేన, న వేజ్జకమ్మేన, న నవకమ్మేన, న పిణ్డపటిపిణ్డకేన, న దానానుప్పదానేన ధమ్మేన సమేన లద్ధా లభిత్వా అధిగన్త్వా విన్దిత్వా పటిలభిత్వాతి – లద్ధా. **న సన్నిధిం కయిరాతి** అన్నసన్నిధిం పానసన్నిధిం వత్థసన్నిధిం యానసన్నిధిం సయనసన్నిధిం గన్ధసన్నిధిం ఆమిససన్నిధిం న కరేయ్య న జనేయ్య న సఞ్జనేయ్య న నిబ్బత్తేయ్య నాభినిబ్బత్తేయ్యాతి – లద్ధా న సన్నిధిం కయిరా.

న చ పరిత్తసే తాని అలభమానోతి. అన్నం వా న లభామి , పానం వా న లభామి, వత్థం వా న లభామి, కులం వా న లభామి, గణం వా న లభామి, ఆవాసం వా న లభామి, లాభం వా న లభామి, యసం వా న లభామి, పసంసం వా న లభామి, సుఖం వా న లభామి, చీవరం వా న లభామి, పిణ్డపాతం వా న లభామి, సేనాసనం వా న లభామి, గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం వా న లభామి, గిలానుపట్ఠాకం వా న లభామి, "అప్పఞ్ఞాతోమ్హీ"తి న తసేయ్య న ఉత్తసేయ్య న పరిత్తసేయ్య న భాయేయ్య న సన్తాసం ఆపజ్జేయ్య , అభీరూ అస్స అఛమ్భీ అనుత్రాసీ అపలాయీ, పహీనభయభేరవో విగతలోమహంసో విహరేయ్యాతి – న చ పరిత్తసే తాని అలభమానో.

తేనాహ భగవా –

"అన్నానమథో పానానం, ఖాదనీయానమథోపి వత్థానం;
లద్ధా న సన్నిధిం కయిరా, న చ పరిత్తసే తాని అలభమానో"తి.

౧౬౦.ఝాయీ న పాదలోలస్స, విరమే కుక్కుచ్చా నప్పమజ్జేయ్య;
అథాసనేసు సయనేసు, అప్పసద్దేసు భిక్ఖు విహరేయ్య.

ఝాయీ న పాదలోలస్సాతి. ఝాయీతి పఠమేనపి ఝానేన ఝాయీ, దుతియేనపి ఝానేన ఝాయీ, తతియేనపి ఝానేన ఝాయీ, చతుత్థేనపి ఝానేన ఝాయీ, సవితక్కసవిచారేనపి ఝానేన ఝాయీ, అవితక్కవిచారమత్తేనపి ఝానేన ఝాయీ, అవితక్కఅవిచారేనపి ఝానేన ఝాయీ, సప్పీతికేనపి ఝానేన ఝాయీ, నిప్పీతికేనపి ఝానేన ఝాయీ, పీతిసహగతేనపి ఝానేన ఝాయీ, సాతసహగతేనపి ఝానేన ఝాయీ, సుఖసహగతేనపి ఝానేన ఝాయీ, ఉపేక్ఖాసహగతేనపి ఝానేన ఝాయీ, సుఞ్ఞతేనపి ఝానేన ఝాయీ, అనిమిత్తేనపి ఝానేన ఝాయీ, అప్పణిహితేనపి ఝానేన ఝాయీ, లోకియేనపి ఝానేన ఝాయీ, లోకుత్తరేనపి ఝానేన ఝాయీ, ఝానరతో ఏకత్తమనుయుత్తో పరమత్థగరుకోతి [సదత్థగరుకోతి (సీ. స్యా.)] – ఝాయీ.

న పాదలోలస్సాతి. కథం పాదలోలో హోతి? ఇధేకచ్చో పాదలోలియేన సమన్నాగతో హోతి ఆరామేన ఆరామం ఉయ్యానేన ఉయ్యానం గామేన గామం నిగమేన నిగమం నగరేన నగరం రట్ఠేన రట్ఠం జనపదేన జనపదం దీఘచారికం అనవట్ఠితచారికం అనుయుత్తో విహరతి. ఏవమ్పి పాదలోలో హోతి.

అథ వా భిక్ఖు అన్తోపిసఙ్ఘారామే పాదలోలియేన సమన్నాగతో హోతి. న అత్థహేతు న కారణహేతు ఉద్ధతో అవూపసన్తచిత్తో పరివేణతో పరివేణం గచ్ఛతి విహారతో విహారం గచ్ఛతి అడ్ఢయోగతో అడ్ఢయోగం గచ్ఛతి పాసాదతో పాసాదం గచ్ఛతి హమ్మియతో హమ్మియం గచ్ఛతి గుహాయ గుహం గచ్ఛతి లేణతో లేణం గచ్ఛతి కుటితో కుటిం గచ్ఛతి కూటాగారతో కూటాగారం గచ్ఛతి అట్టతో అట్టం గచ్ఛతి మాళతో మాళం గచ్ఛతి ఉద్దణ్డతో ఉద్దణ్డం గచ్ఛతి ఉపట్ఠానసాలతో ఉపట్ఠానసాలం గచ్ఛతి మణ్డలమాళతో మణ్డలమాళం గచ్ఛతి రుక్ఖమూలతో రుక్ఖమూలం గచ్ఛతి. యత్థ వా పన భిక్ఖూ నిసీదన్తి తహిం గచ్ఛతి, తత్థ ఏకస్స వా దుతియో హోతి, ద్విన్నం వా తతియో హోతి, తిణ్ణం వా చతుత్థో హోతి. తత్థ బహుం సమ్ఫప్పలాపం పలపతి, సేయ్యథిదం – రాజకథం చోరకథం మహామత్తకథం సేనాకథం భయకథం యుద్ధకథం అన్నకథం పానకథం వత్థకథం యానకథం సయనకథం మాలాకథం గన్ధకథం ఞాతికథం గామకథం నిగమకథం నగరకథం జనపదకథం ఇత్థికథం సూరకథం విసిఖాకథం కుమ్భట్ఠానకథం పుబ్బపేతకథం నానత్తకథం లోకక్ఖాయికం సముద్దక్ఖాయికం ఇతి భవాభవకథం ఇతి వా. ఏవమ్పి పాదలోలో హోతి.

న పాదలోలస్సాతి. పాదలోలియం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, పాదలోలియా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్య చరేయ్య విచరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్య, పటిసల్లానారామో అస్స పటిసల్లానరతో అజ్ఝత్తం చేతోసమథమనుయుత్తో అనిరాకతజ్ఝానో విపస్సనా సమన్నాగతో బ్రూహేతా సుఞ్ఞాగారానం ఝాయీ ఝానరతో ఏకత్తమనుయుత్తో పరమత్థగరుకోతి – ఝాయీ న పాదలోలస్స.

విరమే కుక్కుచ్చా నప్పమజ్జేయ్యాతి. కుక్కుచ్చన్తి హత్థకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం, పాదకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం, హత్థపాదకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం, అకప్పియే కప్పియసఞ్ఞితా, కప్పియే అకప్పియసఞ్ఞితా, అవజ్జే వజ్జసఞ్ఞితా, వజ్జే అవజ్జసఞ్ఞితా, యం ఏవరూపం కుక్కుచ్చం కుక్కుచ్చాయనా కుక్కుచ్చాయితత్తం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో – ఇదం వుచ్చతి కుక్కుచ్చం.

అపి చ ద్వీహి కారణేహి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో – కతత్తా చ అకతత్తా చ. కథం కతత్తా చ అకతత్తా చ ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో? "కతం మే కాయదుచ్చరితం, అకతం మే కాయసుచరిత"న్తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో, "కతం మే వచీదుచ్చరితం, అకతం మే వచీసుచరిత"న్తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో, "కతం మే మనోదుచ్చరితం, అకతం మే మనోసుచరితన్తి...పే.... "కతో మే పాణాతిపాతో, అకతా మే పాణాతిపాతా వేరమణీ"తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం...పే.... మనోవిలేఖో, "కతం మే అదిన్నాదానం... కతో మే కామేసుమిచ్ఛాచారో... కతో మే ముసావాదో... కతా మే పిసుణవాచా... కతా మే ఫరుసవాచా... కతో మే సమ్ఫప్పలాపో... కతా మే అభిజ్ఝా... కతో మే బ్యాపాదో... కతా మే మిచ్ఛాదిట్ఠి, అకతా మే సమ్మాదిట్ఠీ"తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో . ఏవం కతత్తా చ అకతత్తా చ ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో.

అథ వా “సీలేసుమ్హి న పరిపూరకారీ”తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో, “ఇన్ద్రియేసుమ్హి అగుత్తద్వారో”తి...పే.... “భోజనే అమత్తఞ్ఞుమ్హీ”తి... “జాగరియం అననుయుత్తోమ్హీ”తి... “న సతిసమ్పజఞ్ఞేన సమన్నాగతోమ్హీ”తి... “అభావితా మే చత్తారో సతిపట్ఠానా”తి... “అభావితా మే చత్తారో సమ్మప్పధానా”తి... “అభావితా మే చత్తారో ఇద్ధిపాదా”తి... “అభావితాని మే పఞ్చిన్ద్రియానీ”తి... “అభావితాని మే పఞ్చ బలానీ”తి... “అభావితా మే సత్త బోజ్ఝఙ్గా”తి... “అభావితో మే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో”తి... “దుక్ఖం మే అపరిఞ్ఞాత”న్తి... “సముదయో మే అప్పహీనో”తి... “మగ్గో మే అభావితో”తి... “నిరోధో మే అసచ్ఛికతో”తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో. **విరమే కుక్కుచ్చా**తి కుక్కుచ్చా ఆరమేయ్య విరమేయ్య పటివిరమేయ్య కుక్కుచ్చం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య. కుక్కుచ్చా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – విరమే కుక్కుచ్చా.

నప్పమజ్జేయ్యాతి సక్కచ్చకారీ అస్స సాతచ్చకారీ అట్ఠితకారీ అనోలీనవుత్తికో అనిక్ఖిత్తచ్ఛన్దో అనిక్ఖిత్తధురో అప్పమాదో కుసలేసు ధమ్మేసు. “కదాహం అపరిపూరం వా సీలక్ఖన్ధం పరిపూరేయ్యం, పరిపూరం వా సీలక్ఖన్ధం తత్థ తత్థ పఞ్ఞాయ అనుగ్గణ్హేయ్య”న్తి? యో తత్థ ఛన్దో చ వాయామో చ ఉస్సాహో చ ఉస్సోళ్హీ చ థామో చ అప్పటివానీ చ సతి చ సమ్పజఞ్ఞఞ్చ ఆతప్పం పధానం అధిట్ఠానం అనుయోగో అప్పమాదో కుసలేసు ధమ్మేసు . “కదాహం అపరిపూరం వా సమాధిక్ఖన్ధం...పే.... పఞ్ఞాక్ఖన్ధం... విముత్తిక్ఖన్ధం... విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధం... కదాహం అపరిఞ్ఞాతం వా దుక్ఖం పరిజానేయ్యం, అప్పహీనే వా కిలేసే పజహేయ్యం, అభావితం వా మగ్గం భావేయ్యం, అసచ్ఛికతం వా నిరోధం సచ్ఛికరేయ్య”న్తి? యో తత్థ ఛన్దో చ వాయామో చ ఉస్సాహో చ ఉస్సోళ్హీ చ థామో చ అప్పటివానీ చ సతి చ సమ్పజఞ్ఞఞ్చ ఆతప్పం పధానం అధిట్ఠానం అనుయోగో అప్పమాదో కుసలేసు ధమ్మేసూతి – విరమే కుక్కుచ్చా నప్పమజ్జేయ్య.

అథాసనేసు సయనేసు, అప్పసద్దేసు భిక్ఖు విహరేయ్యాతి. **అథా**తి పదసన్ధి...పే.... ఆసనం వుచ్చతి యత్థ నిసీదతి – మఞ్చో పీఠం భిసి తట్టికా చమ్మఖణ్డో తిణసన్థారో పణ్ణసన్థారో పలాలసన్థారో. సయనం వుచ్చతి సేనాసనం విహారో అడ్ఢయోగో పాసాదో హమ్మియం గుహాతి – అథాసనేసు సయనేసు.

అప్పసద్దేసు భిక్ఖు విహరేయ్యాతి. అప్పసద్దేసు అప్పనిగ్ఘోసేసు విజనవాతేసు మనుస్సరాహస్సేయ్యకేసు పటిసల్లానసారుప్పేసు సేనాసనేసు చరేయ్య విచరేయ్య విహరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్యాతి – అథాసనేసు సయనేసు అప్పసద్దేసు భిక్ఖు విహరేయ్య.

తేనాహ భగవా –

“ఝాయీ న పాదలోలస్స, విరమే కుక్కుచ్చా నప్పమజ్జేయ్య;
అథాసనేసు సయనేసు, అప్పసద్దేసు భిక్ఖు విహరేయ్యా”తి.

౧౬౧.**నిద్దం న బహులీకరేయ్య, జాగరియం భజేయ్య ఆతాపీ;**
తన్దిం మాయం హస్సం ఖిడ్డం, మేథునం విప్పజహే సవిభూసం.

నిద్దం న బహులీకరేయ్యాతి. రత్తిన్దివం ఛకోట్ఠాసం కారేత్వా పఞ్చకోట్ఠాసం పటిపజ్జేయ్య ఏకకోట్ఠాసం నిప్పజ్జేయ్యాతి – నిద్దం న బహులీకరేయ్య.

జాగరియం భజేయ్య ఆతాపీతి. ఇధ భిక్ఖు దివసం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేయ్య, రత్తియా పఠమం యామం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేయ్య, రత్తియా మజ్ఝిమం యామం దక్ఖిణేన పస్సేన సీహసేయ్యం కప్పేయ్య పాదేపాదం అచ్చాధాయ సతో సమ్పజానో ఉట్ఠానసఞ్ఞం మనసికరిత్వా, రత్తియా పచ్ఛిమం యామం పచ్చుట్ఠాయ చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేయ్య.

జాగరియం భజేయ్యాతి జాగరియం భజేయ్య సమ్భజేయ్య సేవేయ్య నిసేవేయ్య సంసేవేయ్య పటిసేవేయ్యాతి – జాగరియం భజేయ్య.

ఆతాపీతి. ఆతప్పం వుచ్చతి వీరియం [విరియం (సీ. స్యా.)]. యో చేతసికో వీరియారమ్భో నిక్కమో పరక్కమో ఉయ్యామో వాయామో ఉస్సాహో ఉస్సోళ్హీ థామో ఠితి అసిథిలపరక్కమతా అనిక్ఖిత్తఛన్దతా అనిక్ఖిత్తధురతా ధురసమ్పగ్గహో వీరియం వీరియిన్ద్రియం వీరియబలం సమ్మావాయామో. ఇమినా ఆతాపేన ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో సో వుచ్చతి ఆతాపీతి – జాగరియం భజేయ్య ఆతాపీ.

తన్దిం మాయం హస్సం ఖిడ్డం, మేథునం విప్పజహే సవిభూసన్తి. తన్దీతి [తన్దిన్తి (సీ.)] తన్దీ తన్దియనా తన్దియితత్తం [నత్థి అత్తదణ్డసుత్తనిద్దేసే ఖుద్దకవత్థువిభఙ్గేపి] తన్దిమనకతా ఆలస్యం ఆలస్యాయనా ఆలస్యాయితత్తం. మాయా వుచ్చతి వఞ్చనికా చరియా. ఇధేకచ్చో కాయేన దుచ్చరితం చరిత్వా…పే.… వాచాయ మనసా దుచ్చరితం చరిత్వా తస్స పటిచ్ఛాదనహేతు పాపికం ఇచ్ఛం పణిదహతి. మా మం జఞ్ఞాతి [జఞ్ఞూతి (క.)] ఇచ్ఛతి, మా మం జఞ్ఞాతి సఙ్కప్పేతి, మా మం జఞ్ఞాతి వాచం భాసతి, మా మం జఞ్ఞాతి కాయేన పరక్కమతి. యా ఏవరూపా మాయావితా అచ్చసరా వఞ్చనా నికతి నికిరణా పరిహరణా గూహనా పరిగూహనా ఛాదనా పరిచ్ఛాదనా [పటిచ్ఛాదనా (సీ. క.) మహానిద్దేసే] అనుత్తానీకమ్మం అనావికమ్మం వోచ్ఛాదనా పాపకిరియా – అయం వుచ్చతి మాయా. **హస్సన్తి** ఇధేకచ్చో అతివేలం దన్తవిదంసకం హసతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "కుమారకమిదం, భిక్ఖవే , అరియస్స వినయే యదిదం అతివేలం దన్తవిదంసకం హసిత"న్తి.

ఖిడ్డాతి ద్వే ఖిడ్డా – కాయికా చ ఖిడ్డా వాచసికా చ ఖిడ్డా. కతమా కాయికా ఖిడ్డా? హత్థీహిపి కీళన్తి, అస్సేహిపి కీళన్తి, రథేహిపి కీళన్తి, ధనూహిపి కీళన్తి, అట్ఠపదేహిపి కీళన్తి, దసపదేహిపి కీళన్తి, ఆకాసేపి కీళన్తి, పరిహారపథేపి కీళన్తి, సన్తికాయపి కీళన్తి , ఖలికాయపి కీళన్తి, ఘటికాయపి కీళన్తి, సలాకహత్థేనపి కీళన్తి, అక్ఖేనపి కీళన్తి, పఙ్కచీరేనపి కీళన్తి , వఙ్కకేనపి కీళన్తి, మోక్ఖచికాయపి కీళన్తి, చిఙ్గులకేనపి కీళన్తి, పత్తాళ్హకేనపి కీళన్తి, రథకేనపి కీళన్తి, ధనుకేనపి కీళన్తి, అక్ఖరికాయపి కీళన్తి, మనేసికాయపి కీళన్తి, యథావజ్జేనపి కీళన్తి – అయం కాయికా ఖిడ్డా. కతమా వాచసికా ఖిడ్డా? ముఖభేరికం [ముఖభేరియం (స్యా.)] ముఖాలమ్బరం ముఖడిణ్డిమకం [ముఖదేణ్డిమకం (సీ. స్యా.)] ముఖవలిమకం ముఖభేరుళకం [ముఖభేరులకం (సీ.)] ముఖదద్దరికం నాటకం లాపం గీతం దవకమ్మం – అయం వాచసికా ఖిడ్డా.

మేథునధమ్మో నామ యో సో అసద్ధమ్మో గామధమ్మో వసలధమ్మో దుట్ఠుల్లో ఓదకన్తికో రహస్సో ద్వయంద్వయసమాపత్తి. కింకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో? ఉభిన్నం రత్తానం సారత్తానం అవస్సుతానం పరియుట్ఠితానం పరియాదిన్నచిత్తానం ఉభిన్నం సదిసానం ధమ్మోతి, తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో. యథా ఉభో కలహకారకా మేథునకాతి వుచ్చన్తి, ఉభో భణ్డనకారకా...పే.... ఉభో భస్సకారకా... ఉభో అధికరణకారకా... ఉభో వివాదకారకా... ఉభో వాదినో... ఉభో సల్లాపకా మేథునకాతి వుచ్చన్తి ; ఏవమేవ ఉభిన్నం రత్తానం సారత్తానం అవస్సుతానం పరియుట్ఠితానం పరియాదిన్నచిత్తానం ఉభిన్నం సదిసానం ధమ్మోతి, తంకారణా వుచ్చతి మేథునధమ్మో.

విభూసాతి ద్వే విభూసా – అత్థి అగారియస్స విభూసా, అత్థి పబ్బజితస్స విభూసా. కతమా అగారియస్స విభూసా? కేసా చ మస్సు చ మాలా చ గన్ధా చ విలేపనా చ ఆభరణా చ పిలన్ధనా చ వత్థఞ్చ సయనాసనఞ్చ వేఠనఞ్చ ఉచ్ఛాదనం పరిమద్దనం న్హాపనం సమ్బాహనం ఆదాసం అఞ్జనం మాలావిలేపనం ముఖచుణ్ణకం ముఖలేపం హత్థబన్ధం సిఖాబన్ధం [వసిక్ఖాబన్ధం (స్యా.)] దణ్డనాళియం ఖగ్గం ఛత్తం చిత్రా ఉపాహనా ఉణ్హీసం మణిం వాళబీజనిం ఓదాతాని వత్థాని దీఘదసాని ఇతి వా – అయం అగారియస్స విభూసా. కతమా పబ్బజితస్స విభూసా? చీవరమణ్డనా పత్తమణ్డనా సేనాసనమణ్డనా ఇమస్స వా పూతికాయస్స బాహిరానం వా పరిక్ఖారానం మణ్డనా విభూసనా కేళనా పరికేళనా గేధితతా గేధితత్తం చపలతా చాపల్యం – అయం పబ్బజితస్స విభూసా.

తన్దిం మాయం హస్సం ఖిడ్డం, మేథునం విప్పజహే సవిభూసన్తి. తన్దిఞ్చ మాయఞ్చ హస్సఞ్చ ఖిడ్డఞ్చ మేథునధమ్మఞ్చ సవిభూసం సపరివారం సపరిభణ్డం సపరిక్ఖారం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి – తన్దిం మాయం హస్సం ఖిడ్డం, మేథునం విప్పజహే సవిభూసం.

తేనాహ భగవా –

"నిద్దం న బహులీకరేయ్య, జాగరియం భజేయ్య ఆతాపీ;
తన్దిం మాయం హస్సం ఖిడ్డం, మేథునం విప్పజహే సవిభూస"న్తి.

౧౬౨.ఆథబ్బణం సుపినం లక్ఖణం, నో విదహే అథోపి నక్ఖత్తం;
విరుతఞ్చ గబ్భకరణం, తికిచ్ఛం మామకో న సేవేయ్య.

ఆథబ్బణం సుపినం లక్ఖణం, నో విదహే అథోపి నక్ఖత్తన్తి. ఆథబ్బణికా ఆథబ్బణం పయోజేన్తి, నగరే వా రుద్ధే [రున్ధే (క.)] సఙ్గామే వా పచ్చుపట్ఠితే పరసేనపచ్చత్థికేసు పచ్చామిత్తేసు ఈతిం ఉప్పాదేన్తి, ఉపద్దవం ఉప్పాదేన్తి, రోగం ఉప్పాదేన్తి, పజ్జరకం కరోన్తి, సూలం కరోన్తి, విసూచికం కరోన్తి, పక్ఖన్దికం కరోన్తి. ఏవం ఆథబ్బణికా ఆథబ్బణం పయోజేన్తి.

సుపినపాఠకా సుపినం ఆదిసన్తి, యో పుబ్బణ్హసమయం సుపినం పస్సతి, ఏవం విపాకో హోతి. యో మజ్ఝన్హికసమయం [మజ్ఝన్తికసమయం (బహూసు)] సుపినం పస్సతి, ఏవం విపాకో హోతి. యో సాయన్హసమయం సుపినం పస్సతి, ఏవం విపాకో హోతి. యో పురిమే యామే...పే.... యో మజ్ఝిమే యామే... యో పచ్ఛిమే యామే... యో దక్ఖిణేన పస్సేన నిపన్నో... యో వామేన పస్సేన నిపన్నో... యో ఉత్తానం నిపన్నో... యో అవకుజ్జ నిపన్నో... యో చన్దం

పస్సతి… యో సూరియం పస్సతి… యో మహాసముద్దం పస్సతి… యో సినేరుం పబ్బతరాజానం పస్సతి… యో హత్థిం పస్సతి… యో అస్సం పస్సతి… యో రథం పస్సతి… యో పత్తిం పస్సతి… యో సేనాబ్యూహం పస్సతి… యో ఆరామరామణేయ్యకం పస్సతి… యో వనరామణేయ్యకం పస్సతి… యో భూమిరామణేయ్యకం పస్సతి… యో పోక్ఖరణీరామణేయ్యకం [పోక్ఖరణిరామణేయ్యకం (స్యా॰)] పస్సతి, ఏవం విపాకో హోతీతి. ఏవం సుపినపాఠకా సుపినం ఆదిసన్తి.

లక్ఖణపాఠకా లక్ఖణం ఆదిసన్తి – మణిలక్ఖణం దణ్డలక్ఖణం వత్థలక్ఖణం అసిలక్ఖణం ఉసులక్ఖణం ధనులక్ఖణం ఆవుధలక్ఖణం ఇత్థిలక్ఖణం పురిసలక్ఖణం కుమారికాలక్ఖణం కుమారలక్ఖణం దాసిలక్ఖణం దాసలక్ఖణం హత్థిలక్ఖణం అస్సలక్ఖణం మహింసలక్ఖణం ఉసభలక్ఖణం గోణలక్ఖణం అజలక్ఖణం మేణ్డలక్ఖణం కుక్కుటలక్ఖణం వట్టలక్ఖణం గోధాలక్ఖణం కణ్ణికాలక్ఖణం కచ్ఛపలక్ఖణం మిగలక్ఖణం ఇతి వాతి. ఏవం లక్ఖణపాఠకా లక్ఖణం ఆదిసన్తి.

నక్ఖత్తపాఠకా నక్ఖత్తం ఆదిసన్తి. అట్ఠవీసతి నక్ఖత్తాని. ఇమినా నక్ఖత్తేన ఘరప్పవేసో కత్తబ్బో, ఇమినా నక్ఖత్తేన మకుటం బన్ధితబ్బం, ఇమినా నక్ఖత్తేన వారేయ్యం కారేతబ్బం, ఇమినా నక్ఖత్తేన బీజనీహారో [బీజనిహారో (స్యా॰ క॰)] కత్తబ్బో, ఇమినా నక్ఖత్తేన సంవాసో [ఘరవాసో (స్యా॰)] గన్తబ్బోతి. ఏవం నక్ఖత్తపాఠకా నక్ఖత్తం ఆదిసన్తి.

ఆథబ్బణం సుపినం లక్ఖణం, నో విదహే అథోపి నక్ఖత్తన్తి. ఆథబ్బణఞ్చ సుపినఞ్చ లక్ఖణఞ్చ నక్ఖత్తఞ్చ నో విదహేయ్య న చరేయ్య న సమాచరేయ్య న సమాదాయ వత్తేయ్య. అథ వా న గణ్హేయ్య న ఉగ్గణ్హేయ్య న ధారేయ్య న ఉపధారేయ్య న ఉపలక్ఖేయ్య నప్పయోజేయ్యాతి – ఆథబ్బణం సుపినం లక్ఖణం, నో విదహే అథోపి నక్ఖత్తం.

విరుతఞ్చ గబ్భకరణం, తికిచ్ఛం మామకో న సేవేయ్యాతి. విరుతం వుచ్చతి మిగవాక్కం. మిగవాక్కపాఠకా [మిగచక్కం. మిగచక్కపాఠకా (స్యా॰)] మిగవాక్కం ఆదిసన్తి – సకున్తానం వా చతుప్పదానం వా రుతం [రుదం (స్యా॰)] వస్సితం జానన్తీతి. ఏవం మిగవాక్కపాఠకా మిగవాక్కం ఆదిసన్తి. గబ్భకరణీయా గబ్భం సణ్ఠాపేన్తి. ద్వీహి కారణేహి గబ్భో న సణ్ఠాతి – పాణకేహి వా వాతకుప్పేహి వా. పాణకానం వా వాతకుప్పానం వా పటిఘాతాయ ఓసధం దేన్తీతి. ఏవం గబ్భకరణీయా గబ్భం సణ్ఠాపేన్తి. **తికిచ్ఛాతి** పఞ్చ తికిచ్ఛా – సాలాకియం, సల్లకత్తియం, కాయతికిచ్ఛం, భూతియం, కోమారభచ్చం. **మామకోతి** బుద్ధమామకో ధమ్మమామకో సఙ్ఘమామకో, సో వా భగవన్తం మమాయతి భగవా వా తం పుగ్గలం పరిగ్గణ్హాతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “యే తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ కుహా థద్ధా లపా సిఙ్గీ ఉన్నళా అసమాహితా న మే తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ మామకా, అపగతా చ తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ ఇమస్మా ధమ్మవినయా, న చ తే భిక్ఖూ ఇమస్మిం ధమ్మవినయే వుద్ధిం విరూళ్హిం వేపుల్లం ఆపజ్జన్తి. యే చ ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ నిక్కుహా నిల్లపా ధీరా అత్థద్ధా సుసమాహితా తే ఖో మే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ మామకా న చ అపగతా తే , భిక్ఖవే, భిక్ఖూ ఇమస్మా ధమ్మవినయా, తే చ భిక్ఖూ ఇమస్మిం ధమ్మవినయే వుద్ధిం విరూళ్హిం వేపుల్లం ఆపజ్జన్తి”.

“కుహా థద్ధా లపా సిఙ్గీ, ఉన్నళా అసమాహితా;
న తే ధమ్మే విరూహన్తి, సమ్మాసమ్బుద్ధదేసితే.

“నిక్కుహా నిల్లపా ధీరా, అత్థద్ధా సుసమాహితా;

తే వే ధమ్మే విరూహన్తి, సమ్మాసమ్బుద్ధదేసితే”.

విరుతఞ్చ గబ్భకరణం, తికిచ్ఛం మామకో న సేవేయ్యాతి. విరుతఞ్చ గబ్భకరణఞ్చ తికిచ్ఛఞ్చ మామకో న సేవేయ్య న నిసేవేయ్య న సంసేవేయ్య నప్పటిసేవేయ్య న చరేయ్య న సమాచరేయ్య న సమాదాయ వత్తేయ్య. అథ వా న గణ్హేయ్య న ఉగ్గణ్హేయ్య న ధారేయ్య న ఉపధారేయ్య న ఉపలక్ఖేయ్య నప్పయోజేయ్యాతి – విరుతఞ్చ గబ్భకరణం తికిచ్ఛం మామకో న సేవేయ్య.

తేనాహ భగవా –

“ఆథబ్బణం సుపినం లక్ఖణం, నో విదహే అథోపి నక్ఖత్తం;
విరుతఞ్చ గబ్భకరణం, తికిచ్ఛం మామకో న సేవేయ్యా”తి.

౧౬౩. నిన్దాయ నప్పవేధేయ్య, న ఉన్నమేయ్య పసంసితో భిక్ఖు;
లోభం సహ మచ్ఛరియేన, కోధం పేసుణియఞ్చ పనుదేయ్య.

నిన్దాయ నప్పవేధేయ్యాతి. ఇధేకచ్చే భిక్ఖూ నిన్దన్తి జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా నిన్దన్తి గరహన్తి ఉపవదన్తి, నిన్దితో గరహితో ఉపవదితో నిన్దాయ గరహాయ ఉపవాదేన అకిత్తియా అవణ్ణహారికాయ న వేధేయ్య నప్పవేధేయ్య న సమ్పవేధేయ్య న తసేయ్య న ఉత్తసేయ్య న పరితసేయ్య న భాయేయ్య న సన్తాసం ఆపజ్జేయ్య, అభీరూ అస్స అఛమ్భీ అనుత్రాసీ అపలాయీ, పహీనభయభేరవో విగతలోమహంసో విహరేయ్యాతి – నిన్దాయ నప్పవేధేయ్య.

న ఉన్నమేయ్య పసంసితో భిక్ఖూతి. ఇధేకచ్చే భిక్ఖూ పసంసన్తి జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా పసంసన్తి థోమేన్తి కిత్తేన్తి వణ్ణేన్తి, పసంసితో థోమితో కిత్తితో వణ్ణితో పసంసాయ థోమనేన కిత్తియా వణ్ణహారికాయ ఉన్నతిం న కరేయ్య ఉన్నమం న కరేయ్య మానం న కరేయ్య థమ్భం న కరేయ్య, న తేన మానం జనేయ్య న తేన థద్ధో అస్స పత్థద్ధో పగ్గహితసిరోతి – న ఉన్నమేయ్య పసంసితో భిక్ఖు.

లోభం సహ మచ్ఛరియేన, కోధం పేసుణియఞ్చ పనుదేయ్యాతి. లోభోతి యో లోభో లుబ్భనా లుబ్భితత్తం సారాగో సారజ్జనా సారజ్జితత్తం అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **మచ్ఛరియన్తి** పఞ్చ మచ్ఛరియాని – ఆవాసమచ్ఛరియం…పే.… గాహో వుచ్చతి మచ్ఛరియం. **కోధోతి** యో చిత్తస్స ఆఘాతో పటిఘాతో పటిఘం పటివిరోధో, కోపో పకోపో సమ్పకోపో, దోసో పదోసో సమ్పదోసో, చిత్తస్స బ్యాపత్తి మనోపదోసో, కోధో కుజ్ఝనా కుజ్ఝితత్తం, దోసో దుస్సనా దుస్సితత్తం, బ్యాపత్తిం బ్యాపజ్జనా బ్యాపజ్జితత్తం, విరోధో పటివిరోధో చణ్డిక్కం అసురోపో అనత్తమనతా చిత్తస్స. **పేసుఞ్ఞన్తి** ఇధేకచ్చో పిసుణవాచో హోతి ఇతో సుత్వా అముత్ర అక్ఖాతా ఇమేసం భేదాయ, అముత్ర వా సుత్వా ఇమేసం అక్ఖాతా అమూసం భేదాయ. ఇతి సమగ్గానం వా భేత్తా భిన్నానం వా అనుప్పదాతా, వగ్గారామో వగ్గరతో వగ్గనన్దీ వగ్గకరణిం వాచం భాసితా హోతి – ఇదం వుచ్చతి పేసుఞ్ఞం.

అపి చ ద్వీహి కారణేహి పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి – పియకమ్యతాయ వా భేదాధిప్పాయేన వా. కథం పియకమ్యతాయ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి? ఇమస్స పియో భవిస్సామి మనాపో భవిస్సామి విస్సాసికో భవిస్సామి అబ్భన్తరికో భవిస్సామి సుహదయో భవిస్సామీతి. ఏవం పియకమ్యతాయ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి. కథం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి? కథం ఇమే నానా అస్సు వినా అస్సు వగ్గా అస్సు ద్వేధా అస్సు ద్వేజ్ఝా అస్సు ద్వే పక్ఖా అస్సు భిజ్జేయ్యుం న సమాగచ్ఛేయ్యుం దుక్ఖం న ఫాసు విహరేయ్యున్తి. ఏవం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి. **లోభం సహ మచ్ఛరియేన, కోధం పేసుణియఞ్చ పనుదేయ్యా**తి. లోభఞ్చ మచ్ఛరియఞ్చ కోధఞ్చ పేసుఞ్ఞఞ్చ నుదేయ్య పనుదేయ్య పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి – లోభం సహ మచ్ఛరియేన, కోధం పేసుణియఞ్చ పనుదేయ్య.

తేనాహ భగవా –

> “నిన్దాయ నప్పవేధేయ్య, న ఉన్నమేయ్య పసంసితో భిక్ఖు;
> లోభం సహ మచ్ఛరియేన, కోధం పేసుణియఞ్చ పనుదేయ్యా”తి.

౧౮౪.కయవిక్కయే న తిట్ఠేయ్య, ఉపవాదం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చి;
గామే చ నాభిసజ్జేయ్య, లాభకమ్యా జనం న లపయేయ్య.

కయవిక్కయే న తిట్ఠేయ్యాతి. యే కయవిక్కయా వినయే పటిక్ఖిత్తా న తే ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా. కథం కయవిక్కయే తిట్ఠతి? పఞ్చన్నం సద్ధిం పత్తం వా చీవరం వా అఞ్ఞం వా కిఞ్చి పరిక్ఖారం వఞ్చనియం వా కరోన్తో ఉదయం వా పత్థయన్తో పరివత్తేతి. ఏవం కయవిక్కయే తిట్ఠతి. కథం కయవిక్కయే న తిట్ఠతి? పఞ్చన్నం సద్ధిం పత్తం వా చీవరం వా అఞ్ఞం వా కిఞ్చి పరిక్ఖారం న వఞ్చనియం వా కరోన్తో న ఉదయం వా పత్థయన్తో పరివత్తేతి. ఏవం కయవిక్కయే న తిట్ఠతి. **కయవిక్కయే న తిట్ఠేయ్యా**తి. కయవిక్కయే న తిట్ఠేయ్య న సన్తిట్ఠేయ్య, కయవిక్కయం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, కయవిక్కయా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – కయవిక్కయే న తిట్ఠేయ్య.

ఉపవాదం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చీతి. కతమే ఉపవాదకరా కిలేసా? సన్తేకే సమణబ్రాహ్మణా ఇద్ధిమన్తో దిబ్బచక్ఖుకా పరచిత్తవిదునో, తే దూరతోపి పస్సన్తి ఆసన్నాపి న దిస్సన్తి చేతసాపి చిత్తం పజానన్తి, దేవతాపి ఖో సన్తి ఇద్ధిమన్తినియో దిబ్బచక్ఖుకా పరచిత్తవిదునియో, తా దూరతోపి పస్సన్తి, ఆసన్నాపి న దిస్సన్తి చేతసాపి చిత్తం పజానన్తి. తే ఓళారికేహి వా కిలేసేహి మజ్ఝిమేహి వా కిలేసేహి సుఖుమేహి వా కిలేసేహి ఉపవదేయ్యుం. కతమే ఓళారికా కిలేసా? కాయదుచ్చరితం వచీదుచ్చరితం మనోదుచ్చరితం – ఇమే వుచ్చన్తి ఓళారికా కిలేసా. కతమే మజ్ఝిమా కిలేసా? కామవితక్కో బ్యాపాదవితక్కో విహింసావితక్కో – ఇమే వుచ్చన్తి మజ్ఝిమా కిలేసా. కతమే సుఖుమా కిలేసా? ఞాతివితక్కో, జనపదవితక్కో, అమరవితక్కో, పరానుదయతా పటిసఞ్ఞుత్తో వితక్కో , లాభసక్కారసిలోకపటిసఞ్ఞుత్తో వితక్కో, అనవఞ్ఞత్తిపటిసఞ్ఞుత్తో వితక్కో – ఇమే వుచ్చన్తి సుఖుమా కిలేసా. తే ఓళారికేహి వా కిలేసేహి మజ్ఝిమేహి వా కిలేసేహి సుఖుమేహి వా కిలేసేహి న ఉపవదేయ్య ఉపవాదం న కరేయ్య ఉపవాదకరే కిలేసే న కరేయ్య న జనేయ్య న సఞ్జనేయ్య న నిబ్బత్తేయ్య నాభినిబ్బత్తేయ్య, ఉపవాదకరే కిలేసే పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, ఉపవాదకరేహి కిలేసేహి ఆరతో అస్స విరతో

పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్య. **కుహిఞ్చీ**తి కుహిఞ్చి కిమ్హిచి కత్థచి అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా అజ్ఝత్తబహిద్ధా వాతి – ఉపవాదం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చి.

గామే చ నాభిసజ్జేయ్యాతి. కథం గామే సజ్జతి? ఇధ భిక్ఖు గామే గిహీహి సంసట్ఠో విహరతి సహనన్దీ సహసోకీ సుఖితేసు సుఖితో దుక్ఖితేసు దుక్ఖితో, ఉప్పన్నేసు కిచ్చకరణీయేసు అత్తనా వోయోగం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి గామే సజ్జతి.

అథ వా భిక్ఖు పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ పవిసతి అరక్ఖితేనేవ కాయేన అరక్ఖితాయ వాచాయ అరక్ఖితేన చిత్తేన అనుపట్ఠితాయ సతియా అసంవుతేహి ఇన్ద్రియేహి. సో తత్ర తత్ర సజ్జతి తత్ర తత్ర గణ్హాతి తత్ర తత్ర బజ్ఝతి తత్ర తత్ర అనయబ్యసనం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి గామే సజ్జతి.

కథం గామే న సజ్జతి? ఇధ భిక్ఖు గామే గిహీహి అసంసట్ఠో విహరతి న సహనన్దీ న సహసోకీ న సుఖితేసు సుఖితో న దుక్ఖితేసు దుక్ఖితో, ఉప్పన్నేసు కిచ్చకరణీయేసు న అత్తనా వోయోగం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి గామే న సజ్జతి.

అథ వా భిక్ఖు పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ పవిసతి రక్ఖితేనేవ కాయేన రక్ఖితాయ వాచాయ రక్ఖితేన చిత్తేన ఉపట్ఠితాయ సతియా సంవుతేహి ఇన్ద్రియేహి. సో తత్ర తత్ర న సజ్జతి తత్ర తత్ర న గణ్హాతి తత్ర తత్ర న బజ్ఝతి తత్ర తత్ర న అనయబ్యసనం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి గామే న సజ్జతి. **గామే చ నాభిసజ్జేయ్యా**తి గామే న సజ్జేయ్య న గణ్హేయ్య న బజ్ఝేయ్య న పలిబజ్ఝేయ్య, అగిద్ధో అస్స అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝోసన్నో వీతగేధో విగతగేధో చత్తగేధో…పే.… బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరేయ్యాతి – గామే చ నాభిసజ్జేయ్య.

లాభకమ్యా జనం న లపయేయ్యాతి. కతమా లపనా? లాభసక్కారసిలోకసన్నిస్సితస్స పాపిచ్ఛస్స ఇచ్ఛాపకతస్స ఆమిసచక్ఖుకస్స లోకధమ్మగరుకస్స యా పరేసం ఆలపనా లపనా సల్లపనా ఉల్లపనా సముల్లపనా ఉన్నహనా సమున్నహనా ఉక్కాచనా సముక్కాచనా [ఉక్కాపనా సముక్కాపనా (స్యా.)] అనుపియభాణితా చాతుకమ్యతా ముగ్గసూప్యతా పారిభటయతా పరపిట్ఠిమంసికతా [పిట్ఠిమంసికతా (క.) విసుద్ధిమగ్గే సీలనిద్దేసవణ్ణనా ఓలోకేతబ్బా], యా తత్థ సణ్హవాచతా సఖిలవాచతా సిథిలవాచతా [మేత్తవాచకతా (స్యా.)] అఫరుసవాచతా – అయం వుచ్చతి లపనా.

అపి చ ద్వీహి కారణేహి జనం లపతి – అత్తానం వా నీచం ఠపేన్తో పరం ఉచ్చం ఠపేన్తో జనం లపతి, అత్తానం వా ఉచ్చం ఠపేన్తో పరం నీచం ఠపేన్తో జనం లపతి. కథం అత్తానం నీచం ఠపేన్తో పరం ఉచ్చం ఠపేన్తో జనం లపతి? "తుమ్హే మే బహూపకారా, అహం తుమ్హే నిస్సాయ లభామి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం, యేపి మే అఞ్ఞే దాతుం వా కాతుం వా మఞ్ఞన్తి, తుమ్హే నిస్సాయ తుమ్హే సమ్పస్సన్తా యమ్పి మే పురాణం మాతాపేత్తికం నామధేయ్యం తమ్పి మే అన్తరహితం. తుమ్హేహి అహం ఞాయామి అసుకస్స కులూపకో అసుకాయ కులూపకో"తి. ఏవం అత్తానం నీచం ఠపేన్తో పరం ఉచ్చం ఠపేన్తో జనం లపతి.

కథం అత్తానం ఉచ్చం ఠపేన్తో పరం నీచం ఠపేన్తో జనం లపతి? "అహం తుమ్హాకం బహూపకారో, తుమ్హే మం ఆగమ్మ బుద్ధం సరణం గతా, ధమ్మం సరణం గతా, సఙ్ఘం సరణం గతా, పాణాతిపాతా పటివిరతా, అదిన్నాదానా పటివిరతా, కామేసుమిచ్ఛాచారా పటివిరతా, ముసావాదా పటివిరతా, సురామేరయమజ్జప్పమాదట్ఠానా పటివిరతా. అహం తుమ్హాకం

ఉద్దేసం దేమి, పరిపుచ్ఛం దేమి, ఉపోసథం ఆచిక్ఖామి, నవకమ్మం అధిట్ఠామి. అథ పన తుమ్హే మం ఉజ్ఝిత్వా అఞ్ఞే సక్కరోథ గరుం కరోథ మానేథ పూజేథా"తి. ఏవం అత్తానం ఉచ్చం ఠపేన్తో పరం నీచం ఠపేన్తో జనం లపతి.

లాభకమ్యా జనం న లపయేయ్యాతి. లాభహేతు లాభపచ్చయా లాభకారణా లాభాభినిబ్బత్తియా లాభం పరిపాచేన్తో జనం న లపయేయ్య, లపనం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, లపనా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – లాభకమ్యా జనం న లపయేయ్య.

తేనాహ భగవా –

"కయవిక్కయే న తిట్ఠేయ్య, ఉపవాదం భిక్ఖు న కరేయ్య కుహిఞ్చి;
గామే చ నాభిసజ్జేయ్య, లాభకమ్యా జనం న లపయేయ్యా"తి.

౧౬౨. **న చ కత్థికో** [కత్థితా (స్యా. క.)] **సియా భిక్ఖు, న చ వాచం పయుత్తం భాసేయ్య;**
పాగబ్భియం న సిక్ఖేయ్య, కథం విగ్గాహికం న కథయేయ్య.

న చ కత్థికో సియా భిక్ఖూతి. ఇధేకచ్చో కత్థీ హోతి వికత్థీ. సో కత్థతి వికత్థతి అహమస్మి సీలసమ్పన్నోతి వా వతసమ్పన్నోతి వా సీలబ్బతసమ్పన్నోతి వా జాతియా వా గోత్తేన వా కోలపుత్తియేన వా వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ధనేన వా అజ్ఝేనేన వా కమ్మాయతనేన వా సిప్పాయతనేన వా విజ్జాట్ఠానేన వా సుతేన వా పటిభానేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. ఉచ్చా కులా పబ్బజితోతి వా మహాభోగకులా పబ్బజితోతి వా ఉళారభోగకులా పబ్బజితోతి వా సుత్తన్తికోతి వా వినయధరోతి వా ధమ్మకథికోతి వా ఆరఞ్ఞికోతి వా…పే… నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీతి వా కత్థతి వికత్థతి. ఏవం న కత్థేయ్య న వికత్థేయ్య, కత్థం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, కత్థనా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – న చ కత్థికో సియా భిక్ఖు.

న చ వాచం పయుత్తం భాసేయ్యాతి. కతమా పయుత్తవాచా? ఇధేకచ్చో చీవరపయుత్తం వాచం భాసతి, పిణ్డపాతపయుత్తం వాచం భాసతి, సేనాసనపయుత్తం వాచం భాసతి, గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారపయుత్తం వాచం భాసతి – అయమ్పి వుచ్చతి పయుత్తవాచా.

అథ వా చీవరహేతు పిణ్డపాతహేతు సేనాసనహేతు గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారహేతు సచ్చమ్పి భణతి ముసాపి భణతి, పిసుణమ్పి భణతి అపిసుణమ్పి భణతి, ఫరుసమ్పి భణతి అఫరుసమ్పి భణతి, సమ్ఫప్పలాపమ్పి భణతి అసమ్ఫప్పలాపమ్పి భణతి, మన్తాపి వాచం భాసతి – అయమ్పి వుచ్చతి పయుత్తవాచా. అథ వా పసన్నచిత్తో పరేసం ధమ్మం దేసేతి – "అహో వత మే ధమ్మం సుణేయ్యుం, సుత్వావ ధమ్మం పసీదేయ్యుం, పసన్నా చ మే పసన్నాకారం కరేయ్యు"న్తి – అయం వుచ్చతి పయుత్తవాచా. **న చ వాచం పయుత్తం భాసేయ్యాతి**. అన్తమసో ధమ్మదేసనం వాచం ఉపాదాయ పయుత్తవాచం న భాసేయ్య న కథేయ్య న భణేయ్య న దీపేయ్య న వోహరేయ్య, పయుత్తం వాచం పజహేయ్య

వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, పయుత్తవాచాయ ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – న చ వాచం పయుత్తం భాసేయ్య.

పాగబ్భియం న సిక్ఖేయ్యాతి. పాగబ్భియన్తి తీణి పాగబ్భియాని – కాయికం పాగబ్భియం, వాచసికం పాగబ్భియం, చేతసికం పాగబ్భియం. కతమం కాయికం పాగబ్భియం? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతోపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, గణగతోపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, భోజనసాలాయపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, జన్తాఘరేపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, ఉదకతిత్థేపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, అన్తరఘరం పవిసన్తోపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి, అన్తరఘరం పవిట్ఠోపి కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం సఙ్ఘగతో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతో అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి, ససీసం పారుపిత్వా నిసీదతి , ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం సఙ్ఘగతో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం గణగతో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో గణగతో అచిత్తీకారకతో థేరానం భిక్ఖూనం అనుపాహనానం చఙ్కమన్తానం సఉపాహనో చఙ్కమతి , నీచే చఙ్కమే చఙ్కమన్తానం ఉచ్చే చఙ్కమే చఙ్కమతి, ఛమాయ చఙ్కమన్తానం చఙ్కమే చఙ్కమతి, ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి, ససీసం పారుపిత్వాపి నిసీదతి, ఠితోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం గణగతో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం భోజనసాలాయ కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో భోజనసాలాయ అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ అనుపఖజ్జ నిసీదతి, నవేపి భిక్ఖూ ఆసనేన పటిబాహతి, ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి, ససీసం పారుపిత్వా నిసీదతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం భోజనసాలాయ కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం జన్తాఘరే కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో జన్తాఘరే అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి తిట్ఠతి, ఘట్టయన్తోపి నిసీదతి, పురతోపి తిట్ఠతి, పురతోపి నిసీదతి, ఉచ్చేపి ఆసనే నిసీదతి, అనాపుచ్ఛాపి కట్ఠం పక్ఖిపతి, అనాపుచ్ఛాపి ద్వారం పిదహతి. ఏవం జన్తాఘరే కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం ఉదకతిత్థే కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో ఉదకతిత్థే అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి ఓతరతి, పురతోపి ఓతరతి, ఘట్టయన్తోపి న్హాయతి, పురతోపి న్హాయతి, ఉపరితోపి న్హాయతి, ఘట్టయన్తోపి ఉత్తరతి, పురతోపి ఉత్తరతి . ఏవం ఉదకతిత్థే కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం అన్తరఘరం పవిసన్తో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో అన్తరఘరం పవిసన్తో అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ ఘట్టయన్తోపి గచ్ఛతి, పురతోపి గచ్ఛతి, వోక్కమ్మపి థేరానం భిక్ఖూనం పురతో గచ్ఛతి . ఏవం అన్తరఘరం పవిసన్తో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం అన్తరఘరం పవిట్ఠో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో అన్తరఘరం పవిట్ఠో “న పవిస, భన్తే”తి వుచ్చమానో పవిసతి, “న తిట్ఠ, భన్తే”తి వుచ్చమానో తిట్ఠతి, “న నిసీద, భన్తే”తి వుచ్చమానో నిసీదతి, అనోకాసమ్పి పవిసతి, అనోకాసేపి తిట్ఠతి, అనోకాసేపి నిసీదతి, యానిపి తాని హోన్తి కులానం ఓవరకాని గూళ్హాని చ పటిచ్ఛన్నాని చ, యత్థ కులిత్థియో కులధీతరో కులసుణ్హాయో కులకుమారియో నిసీదన్తి తత్థపి సహసా పవిసతి, కుమారకస్స సీసమ్పి పరామసతి. ఏవం అన్తరఘరం పవిట్ఠో కాయికం పాగబ్భియం దస్సేతి – ఇదం కాయికం పాగబ్భియం.

కతమం వాచసికం పాగబ్భియం? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతోపి వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి, గణగతోపి వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి, అన్తరఘరం పవిట్ఠోపి వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి. కథం సఙ్ఘగతో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో సఙ్ఘగతో అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ అనాపుచ్ఛం వా అనజ్ఝిట్ఠో వా ఆరామగతానం భిక్ఖూనం ధమ్మం భణతి, పఞ్హం విసజ్జేతి, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసతి , ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం సఙ్ఘగతో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం గణగతో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో గణగతో అచిత్తీకారకతో థేరే భిక్ఖూ అనాపుచ్ఛం వా అనజ్ఝిట్ఠో వా ఆరామగతానం భిక్ఖూనం ధమ్మం భణతి, పఞ్హం విసజ్జేతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి; ఆరామగతానం భిక్ఖునీనం ఉపాసకానం ఉపాసికానం ధమ్మం భణతి, పఞ్హం విసజ్జేతి, ఠితకోపి భణతి, బాహావిక్ఖేపకోపి భణతి. ఏవం గణగతో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి.

కథం అన్తరఘరం పవిట్ఠో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి? ఇధేకచ్చో అన్తరఘరం పవిట్ఠో ఇత్థిం వా కుమారిం వా ఏవమాహ – “ఇత్థన్నామే ఇత్థంగోత్తే కిం అత్థి? యాగు అత్థి, భత్తం అత్థి, ఖాదనీయం అత్థి? కిం పివిస్సామ , కిం భుఞ్జిస్సామ, కిం ఖాదిస్సామ, కిం వా అత్థి, కిం వా మే దస్సథా”తి విప్పలపతి. ఏవం అన్తరఘరం పవిట్ఠో వాచసికం పాగబ్భియం దస్సేతి – ఇదం వాచసికం పాగబ్భియం.

కతమం చేతసికం పాగబ్భియం? ఇధేకచ్చో న ఉచ్చా కులా పబ్బజితో సమానో ఉచ్చా కులా పబ్బజితేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం కరోతి చిత్తేన, న మహాభోగకులా పబ్బజితో సమానో మహాభోగకులా పబ్బజితేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం కరోతి చిత్తేన, న ఉళారభోగకులా పబ్బజితో సమానో ఉళారభోగకులా పబ్బజితేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం కరోతి చిత్తేన, న సుత్తన్తికో సమానో సుత్తన్తికేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం కరోతి చిత్తేన, న వినయధరో సమానో వినయధరేన… న ధమ్మకథికో సమానో ధమ్మకథికేన… న ఆరఞ్ఞికో సమానో ఆరఞ్ఞికేన… న పిణ్డపాతికో సమానో పిణ్డపాతికేన… న పంసుకూలికో సమానో పంసుకూలికేన… న తేచీవరికో సమానో తేచీవరకేన… న సపదానచారికో సమానో సపదానచారికేన… న ఖలుపచ్ఛాభత్తికో సమానో ఖలుపచ్ఛాభత్తికేన… న నేసజ్జికో సమానో నేసజ్జికేన… న యథాసన్థతికో సమానో యథాసన్థతికేన సద్ధిం సదిసం అత్తానం కరోతి చిత్తేన, న పఠమస్స ఝానస్స లాభీ సమానో పఠమస్స ఝానస్స లాభినా సద్ధిం సదిసం అత్తానం కరోతి చిత్తేన, న దుతియస్స ఝానస్స లాభీ సమానో దుతియస్స… న తతియస్స ఝానస్స లాభీ సమానో తతియస్స… న చతుత్థస్స ఝానస్స లాభీ సమానో లాభీ సమానో చతుత్థస్స… న ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీ సమానో ఆకాసనఞ్చాయతనసమాపత్తియా… న విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా లాభీ సమానో విఞ్ఞాణఞ్చాయతన సమాపత్తియా… న ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీ సమానో ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతన సమాపత్తియా… న నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభీ సమానో నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా లాభినా సద్ధిం సదిసం అత్తానం కరోతి చిత్తేన – ఇదం చేతసికం పాగబ్భియం. **న సిక్ఖేయ్యా**తి పాగబ్భియం న సిక్ఖేయ్య న చరేయ్య న ఆచరేయ్య న

సమాచరేయ్య న సమాదాయ వత్తేయ్య, పాగబ్భియం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, పాగబ్భియా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – పాగబ్భియం న సిక్ఖేయ్య.

కథం విగ్గాహికం న కథయేయ్యాతి. కతమా విగ్గాహికా కథా? ఇధేకచ్చో ఏవరూపిం కథం కత్తా హోతి – “న త్వం ఇమం ధమ్మవినయం ఆజానాసి...పే.... నిబ్బేఠేహి వా సచే పహోసీ”తి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “విగ్గాహికాయ ఖో, మోగ్గల్లాన, కథాయ సతి కథాబాహుల్లం పాటికఙ్ఖం, కథాబాహుల్లే సతి ఉద్ధచ్చం, ఉద్ధతస్స అసంవరో, అసంవుతస్స ఆరా చిత్తం సమాధిమ్హా”తి. **కథం విగ్గాహికం న కథయేయ్యాతి**. విగ్గాహికం కథం న కథేయ్య న భణేయ్య న దీపేయ్య న వోహరేయ్య, విగ్గాహికం కథం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, విగ్గాహికకథాయ ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – కథం విగ్గాహికం న కథయేయ్య.

తేనాహ భగవా –

> “న చ కత్థికో సియా భిక్ఖు, న చ వాచం పయుత్తం భాసేయ్య;
> పాగబ్భియం న సిక్ఖేయ్య, కథం విగ్గాహికం న కథయేయ్యా”తి.

౧౬౬.మోసవజ్జే న నియ్యేథ, సమ్పజానో సఠాని న కయిరా;
అథ జీవితేన పఞ్ఞాయ, సీలబ్బతేన నాఞ్ఞమతిమఞ్ఞే.

మోసవజ్జే న నియ్యేథాతి. మోసవజ్జం వుచ్చతి ముసావాదో. ఇధేకచ్చో సభగ్గతో [సభాగగ్గతో (సీ. క.)] వా పరిసగ్గతో [పరిసగతో (సీ. క.)] వా...పే.... ఆమిసకిఞ్చిక్ఖహేతు వా సమ్పజానముసా భాసితా హోతి – ఇదం వుచ్చతి మోసవజ్జం. అపి చ తీహాకారేహి ముసావాదో హోతి – పుబ్బేవస్స హోతి “ముసా భణిస్స”న్తి, భణన్తస్స హోతి “ముసా భణామీ”తి, భణితస్స హోతి “ముసా మయా భణిత”న్తి, ఇమేహి తీహాకారేహి ముసావాదో హోతి. అపి చ చతూహాకారేహి... పఞ్చహాకారేహి... ఛహాకారేహి... సత్తహాకారేహి... అట్ఠహాకారేహి... ముసావాదో హోతి – పుబ్బేవస్స హోతి “ముసా భణిస్స”న్తి, భణన్తస్స హోతి “ముసా భణామీ”తి, భణితస్స హోతి “ముసా మయా భణిత”న్తి వినిధాయ దిట్ఠిం వినిధాయ ఖన్తిం వినిధాయ రుచిం వినిధాయ సఞ్ఞం వినిధాయ భావం – ఇమేహి అట్ఠహాకారేహి ముసావాదో హోతి. **మోసవజ్జే న నియ్యేథాతి**. మోసవజ్జే న యాయేయ్య న నియ్యాయేయ్య న వహేయ్య [న వుయ్హేయ్య (సీ. క.), నత్థి స్యా. పోత్థకే] న సంహరేయ్య, మోసవజ్జం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, మోసవజ్జా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – మోసవజ్జే న నియ్యేథ.

సమ్పజానో సఠాని న కయిరాతి. కతమం సాఠేయ్యం? ఇధేకచ్చో సఠో హోతి పరిసఠో, యం తత్థ సఠం సఠతా సాఠేయ్యం కక్కరతా కక్కరియం పరిక్ఖత్తతా పారిక్ఖత్తియం – ఇదం వుచ్చతి సాఠేయ్యం. **సమ్పజానో సఠాని న కయిరాతి**. సమ్పజానో హుత్వా సాఠేయ్యం న కరేయ్య న జనేయ్య న సఞ్జనేయ్య న నిబ్బత్తేయ్య నాభినిబ్బత్తేయ్య, సాఠేయ్యం పజహేయ్య

వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, సాతేయ్యా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – సమ్పజానో సఠాని న కయిరా.

అథ జీవితేన పఞ్ఞాయ, సీలబ్బతేన నాఞ్ఞమతిమఞ్ఞేతి. **అథా**తి పదసన్ధి...పే.... పదానుపుబ్బతాపేతం – అథాతి. ఇధేకచ్చో లూఖజీవితం జీవన్తో పరం పణీతజీవితం జీవన్తం అతిమఞ్ఞతి – "కిం పనాయం బహులాజీవో సబ్బం సంభక్ఖేతి, సేయ్యథిదం – మూలబీజం ఖన్ధబీజం ఫళుబీజం అగ్గబీజం బీజబీజమేవ పఞ్చమం అసనివిచక్కదన్తకూటసమణప్పధానేనా"తి [అసనీవ చక్కం దన్తకూటం సమణప్పధానేనాతి (సీ.)]. సో తాయ లూఖజీవితాయ పరం పణీతజీవితం జీవన్తం అతిమఞ్ఞతి.

ఇధేకచ్చో పణీతజీవితం జీవన్తో పరం లూఖజీవితం జీవన్తం అతిమఞ్ఞతి – "కిం పనాయం అప్పపుఞ్ఞో అప్పేసక్ఖో న లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాన"న్తి. సో తాయ పణీతజీవితాయ పరం లూఖజీవితం జీవన్తం అతిమఞ్ఞతి. ఇధేకచ్చో పఞ్ఞాసమ్పన్నో హోతి. సో పుట్ఠో పఞ్హం విసజ్జేతి. తస్స ఏవం హోతి – "అహమస్మి పఞ్ఞాసమ్పన్నో, ఇమే పనఞ్ఞే న పఞ్ఞాసమ్పన్నా"తి. సో తాయ పఞ్ఞాసమ్పదాయ పరం అతిమఞ్ఞతి. ఇధేకచ్చో సీలసమ్పన్నో హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో, అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు. తస్స ఏవం హోతి – "అహమస్మి సీలసమ్పన్నో, ఇమే పనఞ్ఞే భిక్ఖూ దుస్సీలా పాపధమ్మా"తి. సో తాయ సీలసమ్పదాయ పరం అతిమఞ్ఞతి. ఇధేకచ్చో వతసమ్పన్నో హోతి ఆరఞ్ఞికో వా పిణ్డపాతికో వా పంసుకూలికో వా తేచీవరికో వా సపదానచారికో వా ఖలుపచ్ఛాభత్తికో వా నేసజ్జికో వా యథాసన్థతికో వా. తస్స ఏవం హోతి – "అహమస్మి వత సమ్పన్నో, ఇమే పనఞ్ఞే న వతసమ్పన్నా"తి. సో తాయ వతసమ్పదాయ పరం అతిమఞ్ఞతి. **అథ జీవితేన పఞ్ఞాయ, సీలబ్బతేన నాఞ్ఞమతిమఞ్ఞే**తి. లూఖజీవితాయ వా పణీతజీవితాయ వా పఞ్ఞాసమ్పదాయ వా సీలసమ్పదాయ వా వతసమ్పదాయ వా పరం నాతిమఞ్ఞేయ్య, నావజానేయ్య, న తేన మానం జనేయ్య, న తేన థద్ధో అస్స, పత్థద్ధో పగ్గహితసిరోతి – అథ జీవితేన పఞ్ఞాయ సీలబ్బతేన నాఞ్ఞమతిమఞ్ఞే.

తేనాహ భగవా –

"మోసవజ్జే న నియ్యేథ, సమ్పజానో సఠాని న కయిరా;
అథ జీవితేన పఞ్ఞాయ, సీలబ్బతేన నాఞ్ఞమతిమఞ్ఞే"తి.

౧౬౭. **సుత్వా రుసితో** [దూసితో (సీ. స్యా.)] **బహుం వాచం, సమణానం వా పుథుజనానం** [పుథువచనానం (సీ. స్యా.)] ;
ఫరుసేన నే న పటివజ్జా, న హి సన్తో పటిసేనిం కరోన్తి [పటిసేని కరోతి (స్యా.)] .

సుత్వా రుసితో బహుం వాచం, సమణానం పుథుజనానన్తి. **రుసితో**తి దూసితో ఖుంసితో ఘట్టితో వమ్భితో గరహితో ఉపవదితో. **సమణాన**న్తి యే కేచి ఇతో బహిద్ధా పరిబ్బజూపగతా పరిబ్బజసమాపన్నా. **పుథుజనాన**న్తి ఖత్తియా చ బ్రాహ్మణా చ వేస్సా చ సుద్దా చ గహట్ఠా చ పబ్బజితా చ దేవా చ మనుస్సా చ, తే బహుకాహి వాచాహి అనిట్ఠాహి అకన్తాహి అమనాపాహి అక్కోసేయ్యుం పరిభాసేయ్యుం రోసేయ్యుం విరోసేయ్యుం హింసేయ్యుం విహింసేయ్యుం హేఠేయ్యుం

విహేఠేయ్యుం ఘాతేయ్యుం ఉపఘాతేయ్యుం ఉపఘాతం కరేయ్యుం తేసం బహుం వాచం అనిట్ఠం అకన్తం అమనాపం సుత్వా సుణిత్వా ఉగ్గహిత్వా ఉపధారయిత్వా ఉపలక్ఖయిత్వాతి – సుత్వా రుసితో బహుం వాచం, సమణానం వా పుథుజనానం.

ఫరుసేన నే న పటివజ్జాతి. ఫరుసేనాతి ఫరుసేన కక్ఖళేన న పటివజ్జా నప్పటిభణేయ్య, అక్కోసన్తం న పచ్చక్కోసేయ్య, రోసన్తం నప్పటిరోసేయ్య, భణ్డనం నప్పటిభణ్డేయ్య న కలహం కరేయ్య న భణ్డనం కరేయ్య న విగ్గహం కరేయ్య న వివాదం కరేయ్య న మేధగం కరేయ్య, కలహభణ్డనవిగ్గహవివాదమేధగం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, కలహభణ్డనవిగ్గహవివాదమేధగా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – ఫరుసేన నే న పటివజ్జా.

న హి సన్తో పటిసేనిం కరోన్తీతి. సన్తోతి రాగస్స సన్తత్తా సన్తో, దోసస్స... మోహస్స... కోధస్స... ఉపనాహస్స...పే.... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సన్తత్తా సమితత్తా వూపసమితత్తా విజ్ఝాతత్తా నిబ్బుతత్తా విగతత్తా పటిపస్సద్ధత్తా సన్తో ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి – సన్తో. **న హి సన్తో పటిసేనిం కరోన్తీ**తి. సన్తో పటిసేనిం పటిమల్లం పటికణ్టకం [పటిబన్ధనం (సీ.)] పటిపక్ఖం న కరోన్తి న జనేన్తి న సఞ్జనేన్తి న నిబ్బత్తేన్తి నాభినిబ్బత్తేన్తీతి – న హి సన్తో పటిసేనిం కరోన్తి.

తేనాహ భగవా –

> “సుత్వా రుసితో బహుం వాచం, సమణానం వా పుథుజనానం;
> ఫరుసేన నే న పటివజ్జా, న హి సన్తో పటిసేనిం కరోన్తీ”తి.

౧౬౮.**ఏతఞ్చ ధమ్మమఞ్ఞాయ, విచినం భిక్ఖు సదా సతో సిక్ఖే;**
సన్తీతి నిబ్బుతిం ఞత్వా, సాసనే గోతమస్స నప్పమజ్జేయ్య.

ఏతఞ్చ ధమ్మమఞ్ఞాయాతి. ఏతన్తి ఆచిక్ఖితం దేసితం పఞ్ఞపితం పట్ఠపితం వివటం విభత్తం ఉత్తానీకతం పకాసితం ధమ్మం అఞ్ఞాయ జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి. ఏవమ్పి ఏతఞ్చ ధమ్మమఞ్ఞాయ. అథ వా సమఞ్చ విసమఞ్చ పథఞ్చ విపథఞ్చ సావజ్జఞ్చ అనవజ్జఞ్చ హీనఞ్చ పణీతఞ్చ కణ్హఞ్చ సుక్కఞ్చ విఞ్ఞూగరహితఞ్చ విఞ్ఞూపసత్థఞ్చ ధమ్మం అఞ్ఞాయ జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి. ఏవమ్పి ఏతఞ్చ ధమ్మమఞ్ఞాయ. అథ వా సమ్మాపటిపదం అనులోమపటిపదం అపచ్చనీకపటిపదం అవిరుద్ధపటిపదం అన్వత్థపటిపదం ధమ్మానుధమ్మపటిపదం సీలేసు పరిపూరకారితం ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతం భోజనే మత్తఞ్ఞుతం జాగరియానుయోగం సతిసమ్పజఞ్ఞం, చత్తారో సతిపట్ఠానే చత్తారో సమ్మప్పధానే చత్తారో ఇద్ధిపాదే పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గే అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం, నిబ్బానఞ్చ నిబ్బానగామినిఞ్చ పటిపదం ధమ్మం అఞ్ఞాయ జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి. ఏవమ్పి తఞ్చ ధమ్మమఞ్ఞాయ.

విచినం భిక్ఖు సదా సతో సిక్ఖేతి. విచినన్తి విచినన్తో పవిచినన్తో తులయన్తో తీరయన్తో విభావయన్తో విభూతం కరోన్తో. “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి...పే.... “యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి విచినన్తో పవిచినన్తో తులయన్తో

తీరయన్తో విభావయన్తో విభూతం కరోన్తోతి – విచినం భిక్ఖు. **సదాతి** సదా సబ్బదా సబ్బకాలం...పే.... పచ్ఛిమే వయోఖన్ధే. **సతోతి** చతూహి కారణేహి సతో – కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో...పే.... సో వుచ్చతి సతో. **సిక్ఖేతి** తిస్సో సిక్ఖాయో – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా...పే.... అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య...పే.... సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – విచినం భిక్ఖు సదా సతో సిక్ఖే.

సన్తీతి నిబ్బుతిం ఞత్వాతి. రాగస్స నిబ్బుతిం సన్తీతి ఞత్వా, దోసస్స... మోహస్స...పే.... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం నిబ్బుతిం సన్తీతి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి – సన్తీతి నిబ్బుతిం ఞత్వా.

సాసనే గోతమస్స నప్పమజ్జేయ్యాతి. గోతమస్స సాసనే బుద్ధసాసనే జినసాసనే తథాగతసాసనే దేవసాసనే అరహన్తసాసనే. **నప్పమజ్జేయ్యాతి** సక్కచ్చకారీ అస్స సాతచ్చకారీ అట్ఠితకారీ అనోలీనవుత్తికో అనిక్ఖిత్తచ్ఛన్దో అనిక్ఖిత్తధురో కుసలేసు ధమ్మేసు. "కదాహం అపరిపూరం వా సీలక్ఖన్ధం పరిపూరేయ్యం...పే.... అపరిపూరం వా సమాధిక్ఖన్ధం... పఞ్ఞాక్ఖన్ధం... విముత్తిక్ఖన్ధం... విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధం? కదాహం అపరిఞ్ఞాతం వా దుక్ఖం పరిజానేయ్యం, అప్పహీనే వా కిలేసే పజహేయ్యం, అభావితం వా మగ్గం భావేయ్యం, అసచ్ఛికతం వా నిరోధం సచ్ఛికరేయ్య"న్తి? యో తత్థ ఛన్దో చ వాయామో చ ఉస్సాహో చ ఉస్సోళ్హీ చ థామో చ అప్పటివానీ చ సతి చ సమ్పజఞ్ఞఞ్చ ఆతప్పం పధానం అధిట్ఠానం అనుయోగో అప్పమాదో కుసలేసు ధమ్మేసూతి – సాసనే గోతమస్స నప్పమజ్జేయ్య.

తేనాహ భగవా –

"ఏతఞ్చ ధమ్మమఞ్ఞాయ, విచినం భిక్ఖు సదా సతో సిక్ఖే;
సన్తీతి నిబ్బుతిం ఞత్వా, సాసనే గోతమస్స నప్పమజ్జేయ్యా"తి.

౧౬౯.**అభిభూ హి సో అనభిభూతో, సక్ఖిధమ్మమనీతిహమద్దసి;**
తస్మా హి తస్స భగవతో సాసనే, అప్పమత్తో సదా నమస్సమనుసిక్ఖే.[ఇతి భగవా]

అభిభూ హి సో అనభిభూతోతి. అభిభూతి రూపాభిభూ [అభిభూతరూపా (స్యా.) ఏవమఞ్ఞేసు పఞ్చపదేసుపి] సద్దాభిభూ గన్ధాభిభూ రసాభిభూ ఫోట్ఠబ్బాభిభూ ధమ్మాభిభూ, అనభిభూతో కేహిచి కిలేసేహి, అభిభోసి నే పాపకే [అభిభూ హి నే హీనే పాపకే (సీ. క.), అభిభూ హి పాపకే (స్యా.)] అకుసలే ధమ్మే సంకిలేసికే పోనోభవికే సదరే దుక్ఖవిపాకే ఆయతిం జాతిజరామరణియేతి – అభిభూ హి సో అనభిభూతో.

సక్ఖిధమ్మమనీతిహమద్దసీతి. సక్ఖిధమ్మన్తి న ఇతిహితిహం న ఇతికిరియాయ న పరమ్పరాయ న పిటకసమ్పదాయ న తక్కహేతు న నయహేతు న ఆకారపరివితక్కేన న దిట్ఠినిజ్ఝానక్ఖన్తియా సామం సయమభిఞ్ఞాతం అత్తపచ్చక్ఖధమ్మం అద్దసి అద్దక్ఖి అపస్సి పటివిజ్ఝీతి – సక్ఖిధమ్మమనీతిహమద్దసి.

తస్మా హి తస్స భగవతో సాసనేతి. తస్మాతి తస్మా తంకారణా తంహేతు తప్పచ్చయా తంనిదానా. **తస్స భగవతో సాసనేతి.** తస్స భగవతో సాసనే గోతమసాసనే బుద్ధసాసనే జినసాసనే తథాగతసాసనే దేవసాసనే అరహన్తసాసనేతి – తస్మా

తస్స భగవతో సాసనే.

అప్పమత్తో సదా నమస్సమనుసిక్ఖే (ఇతి భగవా)తి. **అప్పమత్తో**తి సక్కచ్చకారీ…పే॰… అప్పమాదో కుసలేసు ధమ్మేసు. **సదా**తి సదా సబ్బకాలం…పే॰… పచ్ఛిమే వయోఖన్ధే. **నమస్స**న్తి కాయేన వా నమస్సమానో వాచాయ వా నమస్సమానో చిత్తేన వా నమస్సమానో అన్వత్థపటిపత్తియా వా నమస్సమానో ధమ్మానుధమ్మపటిపత్తియా వా నమస్సమానో సక్కురుమానో గరుకురుమానో [సక్కారమానో గరుకారమానో (స్యా॰)] మానయమానో పూజయమానో అపచయమానో. **అనుసిక్ఖే**తి తిస్సో సిక్ఖాయో – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా…పే॰… అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య…పే॰… సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖేయ్య చరేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్య. **భగవా**తి గారవాధివచనం…పే॰… సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – అప్పమత్తో సదా నమస్సమనుసిక్ఖే. (ఇతి భగవా).

తేనాహ భగవా –

“అభిభూ హి సో అనభిభూతో, సక్ఖిధమ్మమనీతిహమద్దసి;
తస్మా హి తస్స భగవతో సాసనే, అప్పమత్తో సదా నమస్సమనుసిక్ఖే”. [ఇతి భగవాతి]

తువట్టకసుత్తనిద్దేసో [తువటకసుత్తనిద్దేసో (సీ॰ స్యా॰) సుత్తనిపాతేపి] చుద్దసమో.

౧౫. అత్తదణ్డసుత్తనిద్దేసో

అథ అత్తదణ్డసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౧౭౦. అత్తదణ్డా భయం జాతం, జనం పస్సథ మేధగం;

సంవేగం కిత్తయిస్సామి, యథా సంవిజితం మయా.

అత్తదణ్డా భయం జాతన్తి. **దణ్డా**తి తయో దణ్డా – కాయదణ్డో, వచీదణ్డో, మనోదణ్డో. తివిధం కాయదుచ్చరితం కాయదణ్డో, చతుబ్బిధం వచీదుచ్చరితం వచీదణ్డో, తివిధం మనోదుచ్చరితం మనోదణ్డో. **భయ**న్తి ద్వే భయాని – దిట్ఠధమ్మికఞ్చ భయం సమ్పరాయికఞ్చ భయం. కతమం దిట్ఠధమ్మికం భయం? ఇధేకచ్చో కాయేన దుచ్చరితం చరతి, వాచాయ దుచ్చరితం చరతి, మనసా దుచ్చరితం చరతి, పాణమ్పి హనతి, అదిన్నమ్పి ఆదియతి, సన్ధిమ్పి ఛిన్దతి, నిల్లోపమ్పి హరతి, ఏకాగారికమ్పి కరోతి, పరిపన్థేపి తిట్ఠతి, పరదారమ్పి గచ్ఛతి, ముసాపి భణతి. తమేనం గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సేన్తి – ''అయం, దేవ, చోరో ఆగుచారీ. ఇమస్స యం ఇచ్ఛసి తం దణ్డం పణేహీ''తి. తమేనం రాజా పరిభాసతి. సో పరిభాసపచ్చయా భయమ్పి ఉప్పాదేతి, దుక్ఖం దోమనస్సం [దుక్ఖదోమనస్సం (స్యా.)] పటిసంవేదేతి. ఏతం భయం దుక్ఖం దోమనస్సం కుతో తస్స? అత్తదణ్డతో జాతం సఞ్జాతం నిబ్బత్తం అభినిబ్బత్తం పాతుభూతం.

ఏత్తకేనపి రాజా న తుస్సతి. తమేనం రాజా బన్ధాపేతి అన్దుబన్ధనేన వా రజ్జుబన్ధనేన వా సఙ్ఖలికబన్ధనేన వా వేత్తబన్ధనేన వా లతాబన్ధనేన వా పక్ఖేపబన్ధనేన వా [పేక్ఖబన్ధనేన వా (స్యా.)] పరిక్ఖేపబన్ధనేన వా గామబన్ధనేన వా నిగమబన్ధనేన వా నగరబన్ధనేన వా రట్ఠబన్ధనేన వా జనపదబన్ధనేన వా అన్తమసో సవచనీయమ్పి కరోతి – ''న తే లబ్భా ఇతో పక్కమితు''న్తి. సో బన్ధనపచ్చయాపి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. ఏతం భయం దుక్ఖం దోమనస్సం కుతో తస్స? అత్తదణ్డతో జాతం సఞ్జాతం నిబ్బత్తం అభినిబ్బత్తం పాతుభూతం.

ఏత్తకేనపి రాజా న తుస్సతి. రాజా తస్స ధనం ఆహరాపేతి – సతం వా సహస్సం వా సతసహస్సం వా. సో ధనజానిపచ్చయాపి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. ఏతం భయం దుక్ఖం దోమనస్సం కుతో తస్స? అత్తదణ్డతో జాతం సఞ్జాతం నిబ్బత్తం అభినిబ్బత్తం పాతుభూతం.

ఏత్తకేనపి రాజా న తుస్సతి. తమేనం రాజా వివిధా కమ్మకారణా కారాపేతి – కసాహిపి తాళేతి, వేత్తేహిపి తాళేతి, అడ్ఢదణ్డకేహిపి తాళేతి, హత్థమ్పి ఛిన్దతి, పాదమ్పి ఛిన్దతి, హత్థపాదమ్పి ఛిన్దతి, కణ్ణమ్పి ఛిన్దతి, నాసమ్పి ఛిన్దతి, కణ్ణనాసమ్పి ఛిన్దతి, బిలఙ్గథాలికమ్పి కరోతి, సఙ్ఖముణ్డికమ్పి కరోతి, రాహుముఖమ్పి కరోతి, జోతిమాలికమ్పి కరోతి, హత్థపజ్జోతికమ్పి కరోతి, ఏరకపత్తికమ్పి కరోతి, చీరకవాసికమ్పి కరోతి, ఏణేయ్యకమ్పి కరోతి, బళిసమంసికమ్పి కరోతి, కహాపణికమ్పి కరోతి, ఖారాపతచ్ఛికమ్పి కరోతి, పలిఘపరివత్తకమ్పి కరోతి, పలాలపీఠకమ్పి కరోతి, తత్తేనపి తేలేన ఓసిఞ్చతి, సునఖేహిపి ఖాదాపేతి, జీవన్తమ్పి సూలే ఉత్తాసేతి, అసినాపి సీసం ఛిన్దతి. సో కమ్మకారణపచ్చయాపి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. ఏతం భయం దుక్ఖం దోమనస్సం కుతో తస్స? అత్తదణ్డతో జాతం సఞ్జాతం నిబ్బత్తం అభినిబ్బత్తం పాతుభూతం. రాజా ఇమేసం చతున్నం దణ్డానం ఇస్సరో.

సో సకేన కమ్మేన కాయస్స భేదా పరం మరణా అపాయం దుగ్గతిం వినిపాతం నిరయం ఉపపజ్జతి. తమేనం నిరయపాలా పఞ్చవిధబన్ధనం నామ కమ్మకారణం కారేన్తి – తత్తం అయోఖిలం హత్థే గమేన్తి, తత్తం అయోఖిలం దుతియే హత్థే గమేన్తి, తత్తం అయోఖిలం పాదే గమేన్తి, తత్తం అయోఖిలం దుతియే పాదే గమేన్తి, తత్తం అయోఖిలం మజ్ఝే ఉరస్మిం గమేన్తి. సో తత్థ దుక్ఖా తిబ్బా [తిప్పా (స్యా.)] కటుకా వేదనా వేదేతి; న చ తావ కాలంకరోతి యావ న తం పాపకమ్మం బ్యన్తీహోతి. ఏతం భయం దుక్ఖం దోమనస్సం కుతో తస్స? అత్తదణ్డతో జాతం సఞ్జాతం నిబ్బత్తం అభినిబ్బత్తం పాతుభూతం.

తమేనం నిరయపాలా సంవేసేత్వా [సంవేసిత్వా (స్యా.) మ. ని. ౩.౨౬౭] కుఠారీహి [కుధారీహి (స్యా. క.)] తచ్ఛేన్తి. సో తత్థ దుక్ఖా తిబ్బా కటుకా వేదనా వేదేతి; న చ తావ కాలంకరోతి యావ న తం పాపకమ్మం బ్యన్తీహోతి. తమేనం నిరయపాలా ఉద్ధంపాదం [ఉద్ధపాదం (సీ.)] అధోసిరం గహేత్వా వాసీహి తచ్ఛేన్తి. తమేనం నిరయపాలా రథే యోజేత్వా ఆదిత్తాయ పథవియా సమ్పజ్జలితాయ సజోతిభూతాయ సారేన్తిపి పచ్చాసారేన్తిపి [హారేన్తిపి పచ్చాహారేన్తిపి (సీ. క.)] ... పే.... తమేనం నిరయపాలా మహన్తం అఙ్గారపబ్బతం ఆదిత్తం సమ్పజ్జలితం సజోతిభూతం ఆరోపేన్తిపి ఓరోపేన్తిపి...పే.... తమేనం నిరయపాలా ఉద్ధంపాదం అధోసిరం గహేత్వా తత్తాయ లోహకుమ్భియా పక్ఖిపన్తి ఆదిత్తాయ సమ్పజ్జలితాయ సజోతిభూతాయ. సో తత్థ ఫేణుద్దేహకం పచ్చతి. సో తత్థ ఫేణుద్దేహకం పచ్చమానో సకిమ్పి ఉద్ధం గచ్ఛతి, సకిమ్పి అధో గచ్ఛతి, సకిమ్పి తిరియం గచ్ఛతి. సో తత్థ దుక్ఖా తిబ్బా కటుకా వేదనా వేదేతి; న చ తావ కాలంకరోతి యావ న తం పాపకమ్మం బ్యన్తీహోతి. ఏతం భయం దుక్ఖం దోమనస్సం కుతో తస్స? అత్తదణ్డతో జాతం సఞ్జాతం నిబ్బత్తం అభినిబ్బత్తం పాతుభూతం. తమేనం నిరయపాలా మహానిరయే పక్ఖిపన్తి. సో ఖో పన మహానిరయో –

“చతుక్కణ్ణో చతుద్వారో, విభత్తో భాగసో మితో;
అయోపాకారపరియన్తో [... పరియత్తో (స్యా. క.)], అయసా పటికుజ్జితో.

“తస్స అయోమయా భూమి, జలితా తేజసా యుతా;
సమన్తా యోజనసతం, ఫరిత్వా తిట్ఠతి సబ్బదా.

“కదరియాతపనా ఘోరా, అచ్చిమన్తో దురాసదా;
లోమహంసనరూపా చ, భిస్మా పటిభయా దుఖా.

“పురత్థిమాయ భిత్తియా, అచ్చిక్ఖన్ధో సముట్ఠితో;
దహన్తో పాపకమ్మన్తే, పచ్ఛిమాయ పటిహఞ్ఞతి.

“పచ్ఛిమాయ చ భిత్తియా, అచ్చిక్ఖన్ధో సముట్ఠితో;
దహన్తో పాపకమ్మన్తే, పురత్థిమాయ పటిహఞ్ఞతి.

“ఉత్తరాయ చ భిత్తియా, అచ్చిక్ఖన్ధో సముట్ఠితో;
దహన్తో పాపకమ్మన్తే, దక్ఖిణాయ పటిహఞ్ఞతి.

“దక్ఖిణాయ చ భిత్తియా, అచ్చిక్ఖన్ధో సముట్ఠితో;

దహన్తో పాపకమ్మన్తే, ఉత్తరాయ పటిహఞ్ఞతి.

“హేట్ఠతో చ సముట్ఠాయ, అచ్చిక్ఖన్ధో భయానకో;
దహన్తో పాపకమ్మన్తే, ఛదనస్మిం పటిహఞ్ఞతి.

“ఛదనమ్హా సముట్ఠాయ, అచ్చిక్ఖన్ధో భయానకో;
దహన్తో పాపకమ్మన్తే, భూమియం పటిహఞ్ఞతి.

“అయోకపాలమాదిత్తం, సన్తత్తం జలితం యథా;
ఏవం అవీచినిరయో, హేట్ఠా ఉపరి పస్సతో.

“తత్థ సత్తా మహాలుద్దా, మహాకిబ్బిసకారినో;
అచ్చన్తపాపకమ్మన్తా, పచ్చన్తి న చ మియ్యరే [మీయరే (సీ.)].

“జాతవేదసమో కాయో, తేసం నిరయవాసినం;
పస్స కమ్మానం దళ్హత్తం, న భస్మా హోతి నపి మసి.

“పురత్థిమేనపి ధావన్తి, తతో ధావన్తి పచ్ఛిమం;
ఉత్తరేనపి ధావన్తి, తతో ధావన్తి దక్ఖిణం.

“యం యం దిసం పధావన్తి [దిసమ్పి ధావన్తి (స్యా.)], తం తం ద్వారం పిధీయతి [పిథీయతి (సీ. స్యా.)];
అభినిక్ఖమితాసా తే, సత్తా మోక్ఖగవేసినో.

“న తే తతో నిక్ఖమితుం, లభన్తి కమ్మపచ్చయా;
తేసఞ్చ పాపకమ్మన్తం, అవిపక్కం కతం బహు”న్తి.

ఏతం భయం దుక్ఖం దోమనస్సం కుతో తస్స? అత్తదణ్డతో జాతం సఞ్జాతం నిబ్బత్తం అభినిబ్బత్తం పాతుభూతం. యాని చ నేరయికాని దుక్ఖాని యాని చ తిరచ్ఛానయోనికాని దుక్ఖాని యాని చ పేత్తివిసయికాని దుక్ఖాని యాని చ మానుసికాని దుక్ఖాని; తాని కుతో జాతాని కుతో సఞ్జాతాని కుతో నిబ్బత్తాని కుతో అభినిబ్బత్తాని కుతో పాతుభూతాని? అత్తదణ్డతో జాతాని సఞ్జాతాని నిబ్బత్తాని అభినిబ్బత్తాని పాతుభూతానీతి – అత్తదణ్డా భయం జాతం.

జనం పస్సథ మేధగన్తి. **జనన్తి** ఖత్తియా చ బ్రాహ్మణా చ వేస్సా చ సుద్దా చ గహట్ఠా చ పబ్బజితా చ దేవా చ మనుస్సా చ మేధగం జనం కలహం జనం విరుద్ధం జనం పటివిరుద్ధం జనం ఆహతం జనం పచ్చాహతం జనం ఆఘాతితం జనం పచ్చాఘాతితం జనం పస్సథ దక్ఖథ ఓలోకేథ నిజ్ఝాయేథ ఉపపరిక్ఖథాతి – జనం పస్సథ మేధగం.

సంవేగం కిత్తయిస్సామీతి. సంవేగం ఉబ్బేగం ఉత్రాసం భయం పీళనం ఘట్టనం ఉపద్దవం ఉపసగ్గం. **కిత్తయిస్సామీతి** పకిత్తయిస్సామి ఆచిక్ఖిస్సామి దేసేస్సామి పఞ్ఞపేస్సామి పట్ఠపేస్సామి వివరిస్సామి విభజిస్సామి ఉత్తానీకరిస్సామి

పకాసిస్సామీతి – సంవేగం కిత్తయిస్సామి.

యథా సంవిజితం మయాతి. యథా మయా అత్తనాయేవ అత్తానం సంవేజితో ఉబ్బేజితో సంవేగమాపాదితోతి – యథా సంవిజితం మయా.

తేనాహ భగవా –

"అత్తదణ్డా భయం జాతం, జనం పస్సథ మేధగం;
సంవేగం కిత్తయిస్సామి, యథా సంవిజితం మయా"తి.

౧౭౧. ఫన్దమానం పజం దిస్వా, మచ్ఛే అప్పోదకే యథా;
అఞ్ఞమఞ్ఞేహి బ్యారుద్ధే, దిస్వా మం భయమావిసి.

ఫన్దమానం పజం దిస్వాతి. పజాతి సత్తాధివచనం. పజం తణ్హాఫన్దనాయ ఫన్దమానం దిట్ఠిఫన్దనాయ ఫన్దమానం కిలేసఫన్దనాయ ఫన్దమానం దుచ్చరితఫన్దనాయ ఫన్దమానం పయోగఫన్దనాయ ఫన్దమానం విపాకఫన్దనాయ ఫన్దమానం రత్తం రాగేన ఫన్దమానం దుట్ఠం దోసేన ఫన్దమానం మూళ్హం మోహేన ఫన్దమానం వినిబద్ధం మానేన ఫన్దమానం పరామట్ఠం దిట్ఠియా ఫన్దమానం విక్ఖేపగతం ఉద్ధచ్చేన ఫన్దమానం అనిట్ఠఙ్గతం విచికిచ్ఛాయ ఫన్దమానం థామగతం అనుసయేహి ఫన్దమానం లాభేన ఫన్దమానం అలాభేన ఫన్దమానం యసేన ఫన్దమానం అయసేన ఫన్దమానం పసంసాయ ఫన్దమానం నిన్దాయ ఫన్దమానం సుఖేన ఫన్దమానం దుక్ఖేన ఫన్దమానం జాతియా ఫన్దమానం జరాయ ఫన్దమానం బ్యాధినా ఫన్దమానం మరణేన ఫన్దమానం సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసేహి ఫన్దమానం నేరయికేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం తిరచ్ఛానయోనికేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం పేత్తివిసయికేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం మానుసికేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం గబ్భోక్కన్తిమూలకేన దుక్ఖేన... గబ్భట్ఠితిమూలకేన [గబ్భేఠితీమూలకేన (క.) మహాని. ౧౧] దుక్ఖేన... గబ్భావుట్ఠానమూలకేన దుక్ఖేన... జాతస్సూపనిబన్ధకేన దుక్ఖేన... జాతస్స పరాధేయ్యకేన దుక్ఖేన... అత్తూపక్కమేన దుక్ఖేన... పరూపక్కమేన దుక్ఖేన... దుక్ఖదుక్ఖేన... సఙ్ఖారదుక్ఖేన... విపరిణామదుక్ఖేన... చక్ఖురోగేన దుక్ఖేన... సోతరోగేన ... ఘానరోగేన... జివ్హారోగేన ... కాయరోగేన... సీసరోగేన ... కణ్ణరోగేన... ముఖరోగేన... దన్తరోగేన... కాసేన... సాసేన... పినాసేన... డాహేన... జరేన... కుచ్ఛిరోగేన... ముచ్ఛాయ... పక్ఖన్దికాయ... సూలాయ... విసూచికాయ... కుట్ఠేన... గణ్డేన... కిలాసేన... సోసేన... అపమారేన... దద్దుయా... కణ్డుయా... కచ్ఛుయా... రఖసాయ... వితచ్ఛికాయ... లోహితేన... పిత్తేన... మధుమేహేన... అంసాయ... పీళకాయ... భగన్దలేన... పిత్తసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సేమ్హసముట్ఠానేన ఆబాధేన... వాతసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సన్నిపాతికేన ఆబాధేన... ఉతుపరిణామజేన ఆబాధేన... విసమపరిహారజేన ఆబాధేన ... ఓపక్కమికేన ఆబాధేన... కమ్మవిపాకజేన ఆబాధేన... సీతేన... ఉణ్హేన... జిఘచ్ఛాయ... పిపాసాయ... ఉచ్చారేన... పస్సావేన... డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేన దుక్ఖేన... మాతుమరణేన దుక్ఖేన... పితుమరణేన దుక్ఖేన... భాతుమరణేన దుక్ఖేన... భగినిమరణేన దుక్ఖేన... పుత్తమరణేన దుక్ఖేన... ధీతుమరణేన దుక్ఖేన... ఞాతిమరణేన దుక్ఖేన... భోగబ్యసనేన దుక్ఖేన... రోగబ్యసనేన దుక్ఖేన... సీలబ్యసనేన దుక్ఖేన... దిట్ఠిబ్యసనేన దుక్ఖేన ఫన్దమానం సమ్ఫన్దమానం విప్ఫన్దమానం వేధమానం పవేధమానం సమ్పవేధమానం. **దిస్వాతి** దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి – ఫన్దమానం పజం దిస్వా.

మచ్ఛే అప్పోదకే యథాతి యథా మచ్ఛా అప్పోదకే ఉదకపరియాదానే కాకేహి వా కులలేహి వా బలాకాహి వా పరిపాతియమానా ఉక్ఖిపియమానా ఖజ్జమానా ఫన్దన్తి సమ్ఫన్దన్తి విప్ఫన్దన్తి వేధన్తి పవేధన్తి సమ్పవేధన్తి; ఏవమేవ పజా తణ్హాఫన్దనాయ ఫన్దన్తి...పే.... దిట్ఠిబ్యసనేన దుక్ఖేన ఫన్దన్తి సమ్ఫన్దన్తి విప్ఫన్దన్తి వేధన్తి పవేధన్తి సమ్పవేధన్తీతి – మచ్ఛే అప్పోదకే యథా.

అఞ్ఞమఞ్ఞేహి బ్యారుద్ధేతి అఞ్ఞమఞ్ఞం సత్తా విరుద్ధా పటివిరుద్ధా ఆహతా పచ్చాహతా ఆఘాతితా పచ్చాఘాతితా. రాజానోపి రాజూహి వివదన్తి, ఖత్తియాపి ఖత్తియేహి వివదన్తి, బ్రాహ్మణాపి బ్రాహ్మణేహి వివదన్తి, గహపతీపి గహపతీహి వివదన్తి, మాతాపి పుత్తేన వివదతి, పుత్తోపి మాతరా వివదతి, పితాపి పుత్తేన వివదతి, పుత్తోపి పితరా వివదతి, భాతాపి భాతరా వివదతి, భగినీపి భగినియా వివదతి, భాతాపి భగినియా వివదతి, భగినిపి భాతరా వివదతి, సహాయోపి సహాయేన వివదతి; తే తత్థ కలహవిగ్గహవివాదాపన్నా అఞ్ఞమఞ్ఞం పాణీహిపి ఉపక్కమన్తి, లేడ్డూహిపి ఉపక్కమన్తి, దణ్డేహిపి ఉపక్కమన్తి, సత్థేహిపి ఉపక్కమన్తి, తే తత్థ మరణమ్పి నిగచ్ఛన్తి మరణమత్తమ్పి దుక్ఖన్తి – అఞ్ఞమఞ్ఞేహి బ్యారుద్ధే.

దిస్వా మం భయమావిసీతి. దిస్వాతి దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా భయం పీళనం ఘట్టనం ఉపద్దవో ఉపసగ్గో ఆవిసీతి [ఆవీసీతి (సీ.), ఆవిసతీతి (స్యా.)] – దిస్వా మం భయమావిసి.

తేనాహ భగవా –

> “ఫన్దమానం పజం దిస్వా, మచ్ఛే అప్పోదకే యథా;
> అఞ్ఞమఞ్ఞేహి బ్యారుద్ధే, దిస్వా మం భయమావిసీ”తి.

౧౭౨. **సమన్తమసారో లోకో, దిసా సబ్బా సమేరితా;**
ఇచ్ఛం భవనమత్తనో, నాద్దసాసిం అనోసితం.

సమన్తమసారో లోకోతి. లోకోతి నిరయలోకో తిరచ్ఛానయోనిలోకో పేత్తివిసయలోకో మనుస్సలోకో దేవలోకో, ఖన్ధలోకో ధాతులోకో ఆయతనలోకో, అయం లోకో పరో లోకో, బ్రహ్మలోకో దేవలోకో – అయం వుచ్చతి లోకో. నిరయలోకో అసారో నిస్సారో సారాపగతో నిచ్చసారసారేన వా సుఖసారసారేన వా అత్తసారసారేన వా నిచ్చేన వా ధువేన వా సస్సతేన వా అవిపరిణామధమ్మేన వా. తిరచ్ఛానయోనిలోకో...పే.... పేత్తివిసయలోకో... మనుస్సలోకో... దేవలోకో... ఖన్ధలోకో... ధాతులోకో... ఆయతనలోకో... అయం లోకో... పరో లోకో... బ్రహ్మలోకో... దేవలోకో అసారో నిస్సారో సారాపగతో నిచ్చసారసారేన వా సుఖసారసారేన వా అత్తసారసారేన వా నిచ్చేన వా ధువేన వా సస్సతేన వా అవిపరిణామధమ్మేన వా.

యథా పన నళో అసారో నిస్సారో సారాపగతో, యథా ఏరణ్డో అసారో నిస్సారో సారాపగతో, యథా ఉదుమ్బరో అసారో నిస్సారో సారాపగతో, యథా సేతకచ్ఛో అసారో నిస్సారో సారాపగతో, యథా పారిభద్దకో అసారో నిస్సారో సారాపగతో, యథా ఫేణపిణ్డో అసారో నిస్సారో సారాపగతో, యథా ఉదకపుబ్బుళం [బుబ్బులకం (సీ.), పుబ్బుళకం (స్యా.)] అసారం నిస్సారం సారాపగతం , యథా మరీచి అసారా నిస్సారా సారాపగతా, యథా కదలిక్ఖన్ధో అసారో నిస్సారో సారాపగతో, యథా మాయా

అసారా నిస్సారా సారాపగతా; ఏవమేవ నిరయలోకో అసారో నిస్సారో సారాపగతో నిచ్చసారసారేన వా సుఖసారసారేన వా అత్తసారసారేన వా నిచ్చేన వా ధువేన వా సస్సతేన వా అవిపరిణామధమ్మేన వా.

తిరచ్ఛానయోనిలోకో... పేత్తివిసయలోకో... మనుస్సలోకో... దేవలోకో అసారో నిస్సారో సారాపగతో నిచ్చసారసారేన వా సుఖసారసారేన వా అత్తసారసారేన వా నిచ్చేన వా ధువేన వా సస్సతేన వా అవిపరిణామధమ్మేన వా. ఖన్ధలోకో... ధాతులోకో... ఆయతనలోకో... అయం లోకో... పరో లోకో... బ్రహ్మలోకో... దేవలోకో అసారో నిస్సారో సారాపగతో నిచ్చసారసారేన వా సుఖసారసారేన వా అత్తసారసారేన వా నిచ్చేన వా ధువేన వా సస్సతేన వా అవిపరిణామధమ్మేన వాతి – సమన్తమసారో లోకో.

దిసా సబ్బా సమేరితాతి. యే పురత్థిమాయ దిసాయ సఙ్ఖారా, తేపి ఏరితా సమేరితా చలితా ఘట్టితా అనిచ్చతాయ జాతియా అనుగతా జరాయ అనుసటా బ్యాధినా అభిభూతా మరణేన అబ్భాహతా దుక్ఖే పతిట్ఠితా అతాణా అలేణా అసరణా అసరణీభూతా. యే పచ్ఛిమాయ దిసాయ సఙ్ఖారా...పే.... యే ఉత్తరాయ దిసాయ సఙ్ఖారా... యే దక్ఖిణాయ దిసాయ సఙ్ఖారా... యే పురత్థిమాయ అనుదిసాయ సఙ్ఖారా... యే పచ్ఛిమాయ అనుదిసాయ సఙ్ఖారా... యే ఉత్తరాయ అనుదిసాయ సఙ్ఖారా... యే దక్ఖిణాయ అనుదిసాయ సఙ్ఖారా... యే హేట్ఠిమాయ దిసాయ సఙ్ఖారా... యే ఉపరిమాయ దిసాయ సఙ్ఖారా... యే దససు దిసాసు సఙ్ఖారా, తేపి ఏరితా సమేరితా చలితా ఘట్టితా అనిచ్చతాయ జాతియా అనుగతా జరాయ అనుసటా బ్యాధినా అభిభూతా మరణేన అబ్భాహతా దుక్ఖే పతిట్ఠితా అతాణా అలేణా అసరణా అసరణీభూతా. భాసితమ్పి చేతం –

> "కిఞ్చాపి చేతం జలతీ విమానం, ఓభాసయం ఉత్తరియం దిసాయ;
> రూపే రణం దిస్వా సదా పవేధితం, తస్మా న రూపే రమతీ సుమేధో.
>
> "మచ్చునాబ్భాహతో లోకో, జరాయ పరివారితో;
> తణ్హాసల్లేన ఓతిణ్ణో, ఇచ్ఛాధూమాయితో [ఇచ్ఛాధుమాయికో (స్యా.)] సదా.
>
> "సబ్బో ఆదీపితో లోకో, సబ్బో లోకో పధూపితో;
> సబ్బో పజ్జలితో లోకో, సబ్బో లోకో పకమ్పితో"తి.

దిసా సబ్బా సమేరితా.

ఇచ్ఛం భవనమత్తనోతి. అత్తనో భవనం తాణం లేణం సరణం గతిం పరాయనం ఇచ్ఛన్తో సాదియన్తో పత్థయన్తో పిహయన్తో అభిజప్పన్తోతి – ఇచ్ఛం భవనమత్తనో. **నాద్దసాసిం అనోసితన్తి**. అజ్ఝోసితంయేవ అద్దసం, అనజ్ఝోసితం నాద్దసం, సబ్బం యోబ్బఞ్ఞం జరాయ ఓసితం, సబ్బం ఆరోగ్యం బ్యాధినా ఓసితం, సబ్బం జీవితం మరణేన ఓసితం, సబ్బం లాభం అలాభేన ఓసితం, సబ్బం యసం అయసేన ఓసితం, సబ్బం పసంసం నిన్దాయ ఓసితం, సబ్బం సుఖం దుక్ఖేన ఓసితం.

> "లాభో అలాభో యసో అయసో చ, నిన్దా పసంసా చ సుఖం దుఖఞ్చ;
> ఏతే అనిచ్చా మనుజేసు ధమ్మా, అసస్సతా విపరిణామధమ్మా"తి.

నాద్దసాసిం అనోసితం.

తేనాహ భగవా –

> “సమన్తమసారో లోకో, దిసా సబ్బా సమేరితా;
> ఇచ్ఛం భవనమత్తనో, నాద్దసాసిం అనోసిత”న్తి.

౧౨౩. ఓసానే త్వేవ బ్యారుద్ధే, దిస్వా మే అరతీ అహు;
అథేత్థ సల్లమద్దక్ఖిం, దుద్దసం హదయస్సితం.

ఓసానే త్వేవ బ్యారుద్ధేతి. ఓసానే త్వేవాతి సబ్బం యోబ్బఞ్ఞం జరా ఓసాపేతి, సబ్బం ఆరోగ్యం బ్యాధి ఓసాపేతి, సబ్బం జీవితం మరణం ఓసాపేతి, సబ్బం లాభం అలాభో ఓసాపేతి, సబ్బం యసం అయసో ఓసాపేతి, సబ్బం పసంసం నిన్దా ఓసాపేతి, సబ్బం సుఖం దుక్ఖం ఓసాపేతీతి – ఓసానే త్వేవ. **బ్యారుద్ధేతి** యోబ్బఞ్ఞకామా సత్తా జరాయ పటివిరుద్ధా, ఆరోగ్యకామా సత్తా బ్యాధినా పటివిరుద్ధా, జీవితుకామా సత్తా మరణేన పటివిరుద్ధా, లాభకామా సత్తా అలాభేన పటివిరుద్ధా, యసకామా సత్తా అయసేన పటివిరుద్ధా, పసంసకామా సత్తా నిన్దాయ పటివిరుద్ధా, సుఖకామా సత్తా దుక్ఖేన పటివిరుద్ధా ఆహతా పచ్చాహతా ఆఘాతితా పచ్చాఘాతితాతి – ఓసానే త్వేవ బ్యారుద్ధే.

దిస్వా మే అరతీ అహూతి. దిస్వాతి దిస్వా పస్సిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వాతి – దిస్వా. **మే అరతీతి** యా అరతి యా అనభిరతి యా అనభిరమనా యా ఉక్కణ్ఠితా యా పరితసితా అహూతి – దిస్వా మే అరతీ అహు.

అథేత్థ సల్లమద్దక్ఖిన్తి. అథాతి పదసన్ధి...పే.... పదానుపుబ్బతాపేతం – అథాతి. **ఏత్థాతి** సత్తేసు. **సల్లన్తి** సత్త సల్లాని – రాగసల్లం, దోససల్లం, మోహసల్లం, మానసల్లం, దిట్ఠిసల్లం, సోకసల్లం, కథంకథాసల్లం. **అద్దక్ఖిన్తి** అద్దసం అదక్ఖిం అపస్సిం పటివిజ్ఝిన్తి – అథేత్థ సల్లమద్దక్ఖిం.

దుద్దసం హదయస్సితన్తి. దుద్దసన్తి దుద్దసం దుద్దక్ఖం దుప్పస్సం దుబ్బుజ్ఝం దురనుబుజ్ఝం దుప్పటివిజ్ఝన్తి – దుద్దసం. **హదయస్సితన్తి** హదయం వుచ్చతి చిత్తం. యం చిత్తం మనో మానసం హదయం పణ్డరం మనో మనాయతనం మనిన్ద్రియం విఞ్ఞాణం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో తజ్జా మనోవిఞ్ఞాణధాతు. **హదయస్సితన్తి** హదయనిస్సితం చిత్తసితం చిత్తనిస్సితం చిత్తేన సహగతం సహజాతం సంసట్ఠం సమ్పయుత్తం ఏకుప్పాదం ఏకనిరోధం ఏకవత్థుకం ఏకారమ్మణన్తి – దుద్దసం హదయస్సితం.

తేనాహ భగవా –

> “ఓసానే త్వేవ బ్యారుద్ధే, దిస్వా మే అరతీ అహు;
> అథేత్థ సల్లమద్దక్ఖిం, దుద్దసం హదయస్సిత”న్తి.

౧౨౪.యేన సల్లేన ఓతిణ్ణో, దిసా సబ్బా విధావతి;
తమేవ సల్లమబ్బుయ్హ, న ధావతి న సీదతి.

యేన సల్లేన ఓతిణ్ణో, దిసా సబ్బా విధావతీతి. సల్లన్తి. సత్త సల్లాని – రాగసల్లం, దోససల్లం, మోహసల్లం, మానసల్లం, దిట్ఠిసల్లం, సోకసల్లం, కథంకథాసల్లం. కతమం రాగసల్లం? యో రాగో సారాగో అనునయో అనురోధో నన్దిరాగో చిత్తస్స సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం – ఇదం రాగసల్లం.

కతమం దోససల్లం? "అనత్థం మే అచరీ"తి ఆఘాతో జాయతి "అనత్థం మే చరతీ"తి ఆఘాతో జాయతి, "అనత్థం మే చరిస్సతీ"తి ఆఘాతో జాయతి…పే.… చణ్డిక్కం అసురోపో అనత్తమనతా చిత్తస్స – ఇదం దోససల్లం.

కతమం మోహసల్లం? దుక్ఖే అఞ్ఞాణం…పే.… దుక్ఖనిరోధగామినియా పటిపదాయ అఞ్ఞాణం, పుబ్బన్తే అఞ్ఞాణం, అపరన్తే అఞ్ఞాణం, పుబ్బన్తాపరన్తే అఞ్ఞాణం , ఇదప్పచ్చయతాపటిచ్చసముప్పన్నేసు ధమ్మేసు అఞ్ఞాణం. యం ఏవరూపం అదస్సనం అనభిసమయో అననుబోధో అసమ్బోధో అప్పటివేధో అసఙ్గాహణా అపరియోగాహణా [అసఙ్గాహతా అపరియోగాహతా (స్యా.), అసఙ్గాహనా అపరియోగాహనా (క.)] అసమపేక్ఖనా అపచ్చవేక్ఖనా అపచ్చక్ఖకమ్మం దుమ్మేజ్ఝం బాల్యం మోహో పమోహో సమ్మోహో అవిజ్జా అవిజ్జోఘో అవిజ్జాయోగో అవిజ్జానుసయో అవిజ్జాపరియుట్ఠానం అవిజ్జాలఙ్గీ మోహో అకుసలమూలం – ఇదం మోహసల్లం.

కతమం మానసల్లం? "సేయ్యోహమస్మీ"తి మానో, "సదిసోహమస్మీ"తి మానో, "హీనోహమస్మీ"తి మానో. యో ఏవరూపో మానో మఞ్ఞనా మఞ్ఞితత్తం ఉన్నతి ఉన్నమో ధజో సమ్పగ్గాహో కేతుకమ్యతా చిత్తస్స – ఇదం మానసల్లం.

కతమం దిట్ఠిసల్లం? వీసతివత్థుకా సక్కాయదిట్ఠి, దసవత్థుకా మిచ్ఛాదిట్ఠి, దసవత్థుకా అన్తగ్గాహికా దిట్ఠి. యా ఏవరూపా దిట్ఠి దిట్ఠిగతం దిట్ఠిగహనం దిట్ఠికన్తారో దిట్ఠివిసూకాయికం దిట్ఠివిప్ఫన్దితం దిట్ఠిసఞ్ఞోజనం గాహో పటిగ్గాహో అభినివేసో పరామాసో కుమ్మగ్గో [కుమగ్గో (క.) మహాని. ౩౮] మిచ్ఛాపథో మిచ్ఛత్తం తిత్థాయతనం విపరియాసగ్గాహో విపరీతగ్గాహో విపల్లాసగ్గాహో మిచ్ఛాగాహో అయాథావకస్మిం "యాథావక"న్తి గాహో యావతా ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని – ఇదం దిట్ఠిసల్లం.

కతమం సోకసల్లం? ఞాతిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స రోగబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స భోగబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స సీలబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స దిట్ఠిబ్యసనేన వా ఫుట్ఠస్స అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన బ్యసనేన సమన్నాగతస్స అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన దుక్ఖధమ్మేన ఫుట్ఠస్స సోకో సోచనా సోచితత్తం అన్తోసోకో అన్తోపరిసోకో అన్తోడాహో అన్తోపరిడాహో చేతసో పరిజ్ఝాయనా దోమనస్సం – ఇదం సోకసల్లం.

కతమం కథంకథాసల్లం? దుక్ఖే కఙ్ఖా, దుక్ఖసముదయే కఙ్ఖా, దుక్ఖనిరోధే కఙ్ఖా, దుక్ఖనిరోధగామినియా పటిపదాయ కఙ్ఖా, పుబ్బన్తే కఙ్ఖా, అపరన్తే కఙ్ఖా, పుబ్బన్తాపరన్తే కఙ్ఖా, ఇదప్పచ్చయతాపటిచ్చసముప్పన్నేసు ధమ్మేసు కఙ్ఖా. యా ఏవరూపా కఙ్ఖా కఙ్ఖాయనా కఙ్ఖాయితత్తం విమతి విచికిచ్ఛా ద్వేళ్హకం ద్వేధాపథో సంసయో అనేకంసగ్గాహో ఆసప్పనా పరిసప్పనా అపరియోగాహణా ఛమ్భితత్తం చిత్తస్స మనోవిలేఖో – ఇదం కథంకథాసల్లం.

యేన సల్లేన ఓతిణ్ణో, దిసా సబ్బా విధావతీతి. రాగసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో కాయేన దుచ్చరితం చరతి, వాచాయ దుచ్చరితం చరతి, మనసా దుచ్చరితం చరతి, పాణమ్పి హనతి, అదిన్నమ్పి ఆదియతి, సన్ధిమ్పి ఛిన్దతి, నిల్లోపమ్పి హరతి, ఏకాగారికమ్పి కరోతి, పరిపన్థేపి తిట్ఠతి, పరదారమ్పి గచ్ఛతి, ముసాపి భణతి; ఏవమ్పి

రాగసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతి. అథ వా రాగసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో భోగే పరియేసన్తో నావాయ మహాసముద్దం పక్ఖన్దతి. సీతస్స పురక్ఖతో ఉణ్హస్స పురక్ఖతో డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేహి పీళియమానో [రిస్సమానో (సీ. స్యా.)] ఖుప్పిపాసాయ మియ్యమానో తిగుమ్బం గచ్ఛతి, తక్కోలం గచ్ఛతి, తక్కసీలం గచ్ఛతి, కాళముఖం గచ్ఛతి, పురపూరం గచ్ఛతి, వేసుఙ్గం గచ్ఛతి, వేరాపథం గచ్ఛతి, జవం గచ్ఛతి, తామలిం గచ్ఛతి, వఙ్కం గచ్ఛతి, ఏళబన్ధనం గచ్ఛతి, సువణ్ణకూటం గచ్ఛతి, సువణ్ణభూమిం గచ్ఛతి, తమ్బపణ్ణిం గచ్ఛతి, సుప్పాదకం [సుప్పారకం (సీ. క.), సుప్పారం (స్యా.)] గచ్ఛతి, భారుకచ్ఛం గచ్ఛతి, సురట్ఠం గచ్ఛతి, భఙ్గలోకం [అఙ్గలోకం (సీ.), అఙ్గణేకం (స్యా.)] గచ్ఛతి, భఙ్గణం [గఙ్గణం (సీ. స్యా.)] గచ్ఛతి, పరమభఙ్గణం గచ్ఛతి, యోనం గచ్ఛతి, పరమయోనం గచ్ఛతి, వినకం గచ్ఛతి, మూలపదం గచ్ఛతి, మరుకన్తారం గచ్ఛతి, జణ్ణుపథం గచ్ఛతి, అజపథం గచ్ఛతి , మేణ్డపథం గచ్ఛతి, సఙ్కుపథం గచ్ఛతి, ఛత్తపథం గచ్ఛతి, వంసపథం గచ్ఛతి, సకుణపథం గచ్ఛతి, మూసికపథం గచ్ఛతి, దరిపథం గచ్ఛతి, వేత్తాచారం గచ్ఛతి; పరియేసన్తో న లభతి, అలాభమూలకమ్పి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి, పరియేసన్తో లభతి, లద్ధా ఆరక్ఖమూలకమ్పి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి "కిన్తి మే భోగే నేవ రాజానో హరేయ్యుం న చోరా హరేయ్యుం న అగ్గి దహేయ్య న ఉదకం వహేయ్య న అప్పియా దాయాదా హరేయ్యు"న్తి. తస్స ఏవం ఆరక్ఖతో గోపయతో తే భోగా విప్పలుజ్జన్తి , సో విప్పయోగమూలకమ్పి దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. ఏవమ్పి రాగసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతి.

దోససల్లేన...పే.... మోహసల్లేన... మానసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో కాయేన దుచ్చరితం చరతి, వాచాయ దుచ్చరితం చరతి, మనసా దుచ్చరితం చరతి, పాణమ్పి హనతి, అదిన్నమ్పి ఆదియతి, సన్ధిమ్పి ఛిన్దతి, నిల్లోపమ్పి హరతి, ఏకాగారికమ్పి కరోతి, పరిపన్థేపి తిట్ఠతి, పరదారమ్పి గచ్ఛతి, ముసాపి భణతి. ఏవం మానసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతి.

దిట్ఠిసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అచేలకో హోతి ముత్తాచారో హత్థాపలేఖనో [హత్థావలేఖనో (స్యా.)], న ఏహిభదన్తికో , న తిట్ఠభదన్తికో; నాభిహటం, న ఉద్దిస్సకతం, న నిమన్తనం సాదియతి, సో న కుమ్భిముఖా పటిగ్గణ్హాతి, న కళోపిముఖా [ఖళోపిముఖా (సీ.)] పటిగ్గణ్హాతి, న ఏళకమన్తరం, న దణ్డమన్తరం, న ముసలమన్తరం, న ద్విన్నం భుఞ్జమానానం, న గబ్భినియా, న పాయమానాయ, న పురిసన్తరగతాయ, న సంకిత్తీసు, న యత్థ సా ఉపట్ఠితో హోతి, న యత్థ మక్ఖికా సణ్డసణ్డచారినీ. న మచ్ఛం న మంసం న సురం న మేరయం న థుసోదకం పివతి. సో ఏకాగారికో వా హోతి ఏకాలోపికో, ద్వాగారికో వా హోతి ద్వాలోపికో...పే.... సత్తాగారికో వా హోతి సత్తాలోపికో. ఏకిస్సాపి దత్తియా యాపేతి, ద్వీహిపి దత్తీహి యాపేతి...పే.... సత్తహిపి దత్తీహి యాపేతి. ఏకాహికమ్పి ఆహారం ఆహారేతి, ద్వీహికమ్పి ఆహారం ఆహారేతి...పే.... సత్తాహికమ్పి ఆహారం ఆహారేతి. ఇతి ఏవరూపం అడ్ఢమాసికమ్పి పరియాయభత్తభోజనానుయోగమనుయుత్తో విహరతి. ఏవమ్పి దిట్ఠిసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతి.

అథ వా దిట్ఠిసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో నో సాకభక్ఖో వా హోతి, సామాకభక్ఖో వా హోతి, నీవారభక్ఖో వా హోతి, దద్దులభక్ఖో వా హోతి, హటభక్ఖో వా హోతి, కణభక్ఖో వా హోతి, ఆచామభక్ఖో వా హోతి, పిఞ్ఞాకభక్ఖో వా హోతి, తిలభక్ఖో వా హోతి, తిణభక్ఖో వా హోతి, గోమయభక్ఖో వా హోతి, వనమూలఫలాహారో యాపేతి పవత్తఫలభోజనో. సో సాణానిపి ధారేతి, మసాణానిపి ధారేతి, ఛవదుస్సానిపి ధారేతి, పంసుకూలానిపి ధారేతి, తిరీటానిపి ధారేతి, అజినానిపి ధారేతి, అజినక్ఖిపమ్పి ధారేతి, కుసచీరమ్పి ధారేతి, వాకచీరమ్పి ధారేతి, ఫలకచీరమ్పి ధారేతి, కేసకమ్బలమ్పి ధారేతి, ఉలూకపక్ఖమ్పి ధారేతి, కేసమస్సులోచకోపి హోతి, కేసమస్సులోచనానుయోగమనుయుత్తో విహరతి. ఉబ్భట్ఠకోపి హోతి ఆసనపటిక్ఖిత్తో, ఉక్కుటికోపి హోతి ఉక్కుటికప్పధానమనుయుత్తో, కణ్టకాపస్సయికో హోతి, కణ్టకాపస్సయే సేయ్యం కప్పేతి, ఫలకసేయ్యమ్పి కప్పేతి, థణ్డిలసేయ్యమ్పి కప్పేతి, ఏకాపస్సయికో హోతి రజోజల్లధరో, అబ్భోకాసికోపి హోతి యథాసన్థతికో, వేకటికోపి హోతి వికటభోజనానుయోగమనుయుత్తో, అపానకోపి హోతి అపానకత్తమనుయుత్తో, సాయతతియకమ్పి ఉదకోరోహనానుయోగమనుయుత్తో విహరతి. ఇతి ఏవరూపం అనేకవిహితం కాయస్స ఆతాపనపరితాపనానుయోగమనుయుత్తో విహరతి. ఏవమ్పి దిట్ఠిసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతి.

సోకసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో సోచతి కిలమతి పరిదేవతి ఉరత్తాళిం కన్దతి సమ్మోహం ఆపజ్జతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“భూతపుబ్బం, బ్రాహ్మణ, ఇమిస్సాయేవ సావత్థియా అఞ్ఞతరిస్సా ఇత్థియా మాతా కాలమకాసి. సా తస్సా కాలం కిరియాయ ఉమ్మత్తికా ఖిత్తచిత్తా రథియాయ రథియం, సిఙ్ఘాటకేన సిఙ్ఘాటకం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ – ‘అపి మే మాతరం అద్దస్సథ, అపి మే మాతరం అద్దస్సథా’తి .

“భూతపుబ్బం, బ్రాహ్మణ, ఇమిస్సాయేవ సావత్థియా అఞ్ఞతరిస్సా ఇత్థియా పితా కాలమకాసి... భాతా కాలమకాసి... భగినీ కాలమకాసి... పుత్తో కాలమకాసి... ధీతా కాలమకాసి... సామికో కాలమకాసి. సా తస్స కాలం కిరియాయ ఉమ్మత్తికా ఖిత్తచిత్తా రథియాయ రథియం, సిఙ్ఘాటకేన సిఙ్ఘాటకం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ – ‘అపి మే సామికం అద్దస్సథ, అపి మే సామికం అద్దస్సథా’తి.

“భూతపుబ్బం, బ్రాహ్మణ, ఇమిస్సాయేవ సావత్థియా అఞ్ఞతరస్స పురిసస్స మాతా కాలమకాసి. సో తస్సా కాలం కిరియాయ ఉమ్మత్తకో ఖిత్తచిత్తో రథియాయ రథియం, సిఙ్ఘాటకేన సిఙ్ఘాటకం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ – ‘అపి మే మాతరం అద్దస్సథ, అపి మే మాతరం అద్దస్సథా’తి.

“భూతపుబ్బం , బ్రాహ్మణ, ఇమిస్సాయేవ సావత్థియా అఞ్ఞతరస్స పురిసస్స పితా కాలమకాసి... భాతా కాలమకాసి... భగినీ కాలమకాసి... పుత్తో కాలమకాసి... ధీతా కాలమకాసి... పజాపతి కాలమకాసి. సో తస్సా కాలం కిరియాయ ఉమ్మత్తకో ఖిత్తచిత్తో రథియాయ రథియం, సిఙ్ఘాటకేన సిఙ్ఘాటకం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ – ‘అపి మే పజాపతిం అద్దస్సథ, అపి మే పజాపతిం అద్దస్సథా’తి.

“భూతపుబ్బం, బ్రాహ్మణ, ఇమిస్సాయేవ సావత్థియా అఞ్ఞతరా ఇత్థీ ఞాతికులం అగమాసి. తస్సా తే ఞాతకా సామికం అచ్ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞస్స దాతుకామా, సా చ నం న ఇచ్ఛతి. అథ ఖో సా ఇత్థీ సామికం ఏతదవోచ – ‘ఇమే, అయ్యపుత్త,

ఞాతకా తవ అచ్ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞస్స దాతుకామా, ఉభో మయం మరిస్సామా’తి. అథ ఖో సో పురిసో తం ఇత్థిం ద్విధా ఛేత్వా అత్తానం ఓపాతేతి – ‘ఉభో పేచ్చ భవిస్సామా’”తి. ఏవం సోకసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతి.

కథంకథాసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో సంసయపక్ఖన్దో హోతి విమతిపక్ఖన్దో ద్వేళ్హకజాతో – “అహోసిం ను ఖో అహం అతీతమద్ధానం, నను ఖో అహోసిం అతీతమద్ధానం, కిం ను ఖో అహోసిం అతీతమద్ధానం, కథం ను ఖో అహోసిం అతీతమద్ధానం , కిం హుత్వా కిం అహోసిం ను ఖో అతీతమద్ధానం, భవిస్సామి ను ఖో అహం అనాగతమద్ధానం, నను ఖో భవిస్సామి అనాగతమద్ధానం, కిం ను ఖో భవిస్సామి అనాగతమద్ధానం, కథం ను ఖో భవిస్సామి అనాగతమద్ధానం, కిం హుత్వా కిం భవిస్సామి ను ఖో అనాగతమద్ధానం, ఏతరహి వా పచ్చుప్పన్నం అద్ధానం అజ్ఝత్తం కథంకథీ హోతి, అహం ను ఖోస్మి, నో ను ఖోస్మి, కిం ను ఖోస్మి కథం ను ఖోస్మి, అయం ను ఖో సత్తో కుతో ఆగతో, సో కుహిం గామీ భవిస్సతీ”తి. ఏవం కథంకథాసల్లేన ఓతిణ్ణో విద్ధో ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతి.

తే సల్లే అభిసఙ్ఖరోతి; తే సల్లే అభిసఙ్ఖరోన్తో సల్లాభిసఙ్ఖారవసేన పురత్థిమం దిసం ధావతి, పచ్ఛిమం దిసం ధావతి, ఉత్తరం దిసం ధావతి, దక్ఖిణం దిసం ధావతి. తే సల్లాభిసఙ్ఖారా అప్పహీనా; సల్లాభిసఙ్ఖారానం అప్పహీనత్తా గతియా ధావతి, నిరయే ధావతి , తిరచ్ఛానయోనియా ధావతి, పేత్తివిసయే ధావతి, మనుస్సలోకే ధావతి, దేవలోకే ధావతి, గతియా గతిం, ఉపపత్తియా ఉపపత్తిం, పటిసన్ధియా పటిసన్ధిం, భవేన భవం, సంసారేన సంసారం, వట్టేన వట్టం ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతీతి – యేన సల్లేన ఓతిణ్ణో దిసా సబ్బా విధావతి.

తమేవ సల్లమబ్బుయ్హ, న ధావతి న సీదతీతి. తమేవ రాగసల్లం దోససల్లం మోహసల్లం మానసల్లం దిట్ఠిసల్లం సోకసల్లం కథంకథాసల్లం అబ్బుయ్హ అబ్బుహిత్వా ఉద్ధరిత్వా సముద్ధరిత్వా ఉప్పాటయిత్వా సముప్పాటయిత్వా [ఉప్పాదయిత్వా సముప్పాదయిత్వా (స్యా. క.)] పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వా నేవ పురత్థిమం దిసం ధావతి న పచ్ఛిమం దిసం ధావతి న ఉత్తరం దిసం ధావతి న దక్ఖిణం దిసం ధావతి. తే సల్లాభిసఙ్ఖారా పహీనా; సల్లాభిసఙ్ఖారానం పహీనత్తా గతియా న ధావతి, నిరయే న ధావతి, తిరచ్ఛానయోనియా న ధావతి, పేత్తివిసయే న ధావతి, మనుస్సలోకే న ధావతి, దేవలోకే న ధావతి, న గతియా గతిం, న ఉపపత్తియా ఉపపత్తిం, న పటిసన్ధియా పటిసన్ధిం, న భవేన భవం, న సంసారేన సంసారం, న వట్టేన వట్టం ధావతి విధావతి సన్ధావతి సంసరతీతి – తమేవ సల్లమబ్బుయ్హ న ధావతి. **న సీదతీతి** కామోఘే న సీదతి, భవోఘే న సీదతి, దిట్ఠోఘే న సీదతి, అవిజ్జోఘే న సీదతి, న సంసీదతి న ఓసీదతి న అవసీదతి న గచ్ఛతి న అవగచ్ఛతీతి – తమేవ సల్లమబ్బుయ్హ, న ధావతి న సీదతి.

తేనాహ భగవా –

“యేన సల్లేన ఓతిణ్ణో, దిసా సబ్బా విధావతి;
తమేవ సల్లమబ్బుయ్హ, న ధావతి న సీదతీ”తి.

౧౭౭.తత్థ సిక్ఖానుగీయన్తి, యాని లోకే గధితాని;

న తేసు పసుతో సియా, నిబ్బిజ్ఝ సబ్బసో కామే;
సిక్ఖే నిబ్బానమత్తనో.

తత్థ సిక్ఖానుగీయన్తి, యాని లోకే గధితానీతి. సిక్ఖాతి హత్థిసిక్ఖా అస్ససిక్ఖా రథసిక్ఖా ధనుసిక్ఖా సాలాకియం సల్లకత్తియం కాయతికిచ్ఛం భూతియం కోమారభచ్చం [కోమారతికిచ్ఛం (స్యా.), కోమారసచ్చం (క.)]. **అనుగీయన్తీతి** గీయన్తి నిగ్గీయన్తి కథీయన్తి భణీయన్తి దీపీయన్తి వోహరీయన్తి. అథ వా గీయన్తి గణ్హీయన్తి ఉగ్గణ్హీయన్తి ధారీయన్తి ఉపధారీయన్తి ఉపలక్ఖీయన్తి గధితపటిలాభాయ. గధితా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా – చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా రూపా ఇట్ఠా కన్తా మనాపా పియరూపా కామూపసఞ్హితా రజనీయా, సోతవిఞ్ఞేయ్యా సద్దా...పే.... ఘానవిఞ్ఞేయ్యా గన్ధా... జివ్హావిఞ్ఞేయ్యా రసా... కాయవిఞ్ఞేయ్యా ఫోట్ఠబ్బా ఇట్ఠా కన్తా మనాపా పియరూపా కామూపసఞ్హితా రజనీయా. కింకారణా గధితా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా? యేభుయ్యేన దేవమనుస్సా పఞ్చ కామగుణే ఇచ్ఛన్తి సాదియన్తి పత్థయన్తి పిహయన్తి అభిజప్పన్తి తంకారణా గధితా వుచ్చన్తి పఞ్చ కామగుణా. **లోకేతి** మనుస్సలోకేతి – తత్థ సిక్ఖానుగీయన్తి, యాని లోకే గధితాని.

న తేసు పసుతో సియాతి. తాసు వా సిక్ఖాసు తేసు వా పఞ్చసు కామగుణేసు న పసుతో సియా, న తన్నిన్నో అస్స, న తప్పోణో, న తప్పబ్భారో, న తదధిముత్తో, న తదధిపతేయ్యోతి – న తేసు పసుతో సియా.

నిబ్బిజ్ఝ సబ్బసో కామేతి. నిబ్బిజ్ఝాతి పటివిజ్ఝిత్వా. “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి పటివిజ్ఝిత్వా, “సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా”తి పటివిజ్ఝిత్వా...పే.... “యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి పటివిజ్ఝిత్వా. **సబ్బసోతి** సబ్బేన సబ్బం సబ్బథా సబ్బం అసేసం నిస్సేసం పరియాదియనవచనమేతం – సబ్బసోతి. **కామాతి** ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామాతి – నిబ్బిజ్ఝ సబ్బసో కామే.

సిక్ఖే నిబ్బానమత్తనోతి. సిక్ఖాతి తిస్సో సిక్ఖా – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా...పే.... అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. **నిబ్బానమత్తనోతి** అత్తనో రాగస్స నిబ్బాపనాయ దోసస్స నిబ్బాపనాయ మోహస్స నిబ్బాపనాయ...పే.... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సమాయ ఉపసమాయ వూపసమాయ నిబ్బాపనాయ పటినిస్సగ్గాయ పటిపస్సద్ధియా అధిసీలమ్పి సిక్ఖేయ్య అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖేయ్య అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖేయ్య, ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య జానన్తో సిక్ఖేయ్య...పే.... సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – సిక్ఖే నిబ్బానమత్తనో.

తేనాహ భగవా –

“తత్థ సిక్ఖానుగీయన్తి, యాని లోకే గధితాని;
న తేసు పసుతో సియా, నిబ్బిజ్ఝ సబ్బసో కామే;
సిక్ఖే నిబ్బానమత్తనో”తి.

౧౭౬. సచ్చో సియా అప్పగబ్భో, అమాయో రిత్తపేసుణో;
అక్కోధనో లోభపాపం, వేవిచ్ఛం వితరే ముని.

సచ్చో సియా అప్పగబ్భోతి. సచ్చో సియాతి సచ్చవాచాయ సమన్నాగతో సియా, సమ్మాదిట్ఠియా సమన్నాగతో సియా, అరియేన అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సమన్నాగతో సియాతి – సచ్చో సియా. **అప్పగబ్భోతి** తీణి పాగబ్భియాని – కాయికం పాగబ్భియం, వాచసికం పాగబ్భియం, చేతసికం పాగబ్భియం…పే.… ఇదం చేతసికం పాగబ్భియం. యస్సిమాని తీణి పాగబ్భియాని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని, సో వుచ్చతి అప్పగబ్భోతి – సచ్చో సియా అప్పగబ్భో.

అమాయో రిత్తపేసుణోతి. మాయా వుచ్చతి వఞ్చనికా చరియా. ఇధేకచ్చో కాయేన దుచ్చరితం చరిత్వా వాచాయ దుచ్చరితం చరిత్వా మనసా దుచ్చరితం చరిత్వా తస్స పటిచ్ఛాదనహేతు పాపికం ఇచ్ఛం పణిదహతి, మా మం జఞ్ఞాతి ఇచ్ఛతి, మా మం జఞ్ఞాతి సఙ్కప్పేతి, మా మం జఞ్ఞాతి వాచం భాసతి, మా మం జఞ్ఞాతి కాయేన పరక్కమతి. యా ఏవరూపా మాయా మాయావితా అచ్చసరా వఞ్చనా నికతి నికిరణా పరిహరణా గూహనా పరిగూహనా ఛాదనా పరిచ్ఛాదనా అనుత్తానీకమ్మం అనావికమ్మం వోచ్ఛాదనా పాపకిరియా – అయం వుచ్చతి మాయా. యస్సేసా మాయా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి అమాయో. **రిత్తపేసుణోతి** పేసుఞ్ఞన్తి ఇధేకచ్చో పిసుణవాచో హోతి…పే.… ఏవం భేదాధిప్పాయేన పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి. యస్సేతం పేసుఞ్ఞం పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢం, సో వుచ్చతి రిత్తపేసుణో వివిత్తపేసుణో పవివిత్తపేసుణోతి – అమాయో రిత్తపేసుణో.

అక్కోధనో లోభపాపం, వేవిచ్ఛం వితరే మునీతి. అక్కోధనోతి హి ఖో వుత్తం, అపి చ కోధో తావ వత్తబ్బో. దసహాకారేహి కోధో జాయతి. "అనత్థం మే అచరీ"తి కోధో జాయతి…పే.… యస్సేసో కోధో పహీనో సముచ్ఛిన్నో వూపసన్తో పటిపస్సద్ధో అభబ్బుప్పత్తికో ఞాణగ్గినా దడ్ఢో, సో వుచ్చతి అక్కోధనో. కోధస్స పహీనత్తా అక్కోధనో, కోధవత్థుస్స పరిఞ్ఞాతత్తా అక్కోధనో, కోధహేతుస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా అక్కోధనో. **లోభోతి** యో లోభో లుబ్భనా లుబ్భితత్తం…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. వేవిచ్ఛం వుచ్చతి పఞ్చ మచ్ఛరియాని – ఆవాసమచ్ఛరియం…పే.… గాహో వుచ్చతి మచ్ఛరియం. **మునీతి**. మోనం వుచ్చతి ఞాణం…పే.… సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. **అక్కోధనో లోభపాపం, వేవిచ్ఛం వితరే మునీ**తి. ముని లోభపాపఞ్చ వేవిచ్ఛఞ్చ అతరి ఉత్తరి పతరి సమతిక్కమి వీతివత్తయీతి [వీతివత్తీతి (క.)] – అక్కోధనో లోభపాపం, వేవిచ్ఛం వితరే ముని.

తేనాహ భగవా –

"సచ్చో సియా అప్పగబ్భో, అమాయో రిత్తపేసుణో;
అక్కోధనో లోభపాపం, వేవిచ్ఛం వితరే మునీ"తి.

౧౭౭. నిద్దం తన్దిం సహే థీనం, పమాదేన న సంవసే;
అతిమానే న తిట్ఠేయ్య, నిబ్బానమనసో నరో.

నిద్దం తన్దిం సహే థీనన్తి. **నిద్దాతి** యా కాయస్స అకల్యతా అకమ్మఞ్ఞతా ఓనాహో పరియోనాహో అన్తోసమోరోధో మిద్ధం సుప్పం పచలాయికా సుప్పం సుప్పనా సుప్పితత్తం. **తన్దిన్తి** యా తన్దీ [తన్ది (సీ. స్యా. క.)] తన్దియనా తన్దియితత్తం తన్దిమనకతా ఆలస్యం ఆలస్యాయనా ఆలస్యాయితత్తం. **థీనన్తి** యా చిత్తస్స అకల్యతా అకమ్మఞ్ఞతా ఓలీయనా సల్లీయనా లీనం లీయనా లీయితత్తం, థినం థియనా థియితత్తం చిత్తస్స. **నిద్దం తన్దిం సహే థీనన్తి.** నిద్దఞ్చ తన్దిఞ్చ థినఞ్చ సహే సహేయ్య పరిసహేయ్య అభిభవేయ్య అజ్ఝోత్థరేయ్య పరియాదియేయ్య మద్దేయ్యాతి – నిద్దం తన్దిం సహే థీనం.

పమాదేన న సంవసేతి. పమాదో వత్తబ్బో కాయదుచ్చరితే వా వచీదుచ్చరితే వా మనోదుచ్చరితే వా పఞ్చసు వా కామగుణేసు. చిత్తస్స వోసగ్గో వోసగ్గానుప్పాదనం [వోస్సగ్గో వోస్సగ్గానుప్పాదనం (బహూసు)] వా కుసలానం వా ధమ్మానం భావనాయ అసక్కచ్చకిరియతా అసాతచ్చకిరియతా అనట్ఠితకిరియతా ఓలీనవుత్తితా నిక్ఖిత్తచ్ఛన్దతా నిక్ఖిత్తధురతా అనాసేవనా అభావనా అబహులీకమ్మం అనధిట్ఠానం అననుయోగో పమాదో. యో ఏవరూపో పమాదో పమజ్జనా పమజ్జితత్తం – అయం వుచ్చతి పమాదో. **పమాదేన న సంవసేతి** పమాదేన న వసేయ్య న సంవసేయ్య న ఆవసేయ్య న పరివసేయ్య, పమాదం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, పమాదా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – పమాదేన న సంవసే.

అతిమానే న తిట్ఠేయ్యాతి. **అతిమానోతి** ఇధేకచ్చో పరం అతిమఞ్ఞతి జాతియా వా గోత్తేన వా...పే.... అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. యో ఏవరూపో మానో మఞ్ఞనా మఞ్ఞితత్తం ఉన్నతి ఉన్నమో ధజో సమ్పగ్గాహో కేతుకమ్యతా చిత్తస్స – అయం వుచ్చతి అతిమానో. **అతిమానే న తిట్ఠేయ్యాతి.** అతిమానే న తిట్ఠేయ్య న సంతిట్ఠేయ్య, అతిమానం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, అతిమానా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – అతిమానే న తిట్ఠేయ్య.

నిబ్బానమనసో నరోతి. ఇధేకచ్చో దానం దేన్తో సీలం సమాదియన్తో ఉపోసథకమ్మం కరోన్తో పానీయం పరిభోజనీయం ఉపట్ఠపేన్తో పరివేణం సమ్మజ్జన్తో చేతియం వన్దన్తో చేతియే గన్ధమాలం ఆరోపేన్తో చేతియం పదక్ఖిణం కరోన్తో యం కిఞ్చి తేధాతుకం కుసలాభిసఙ్ఖారం అభిసఙ్ఖరోన్తో న గతిహేతు న ఉపపత్తిహేతు న పటిసన్ధిహేతు న భవహేతు న సంసారహేతు న వట్టహేతు, సబ్బం తం విసంయోగాధిప్పాయో నిబ్బాననిన్నో నిబ్బానపోణో నిబ్బానపబ్భారో అభిసఙ్ఖరోతీతి. ఏవమ్పి నిబ్బానమనసో నరో. అథ వా సబ్బసఙ్ఖారధాతుయా చిత్తం పటివాపేత్వా [పటివాసేత్వా (క.)] అమతాయ ధాతుయా చిత్తం ఉపసంహరతి – "ఏతం సన్తం ఏతం పణీతం యదిదం సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బాన"న్తి. ఏవమ్పి నిబ్బానమనసో నరో.

"న పణ్డితా ఉపధిసుఖస్స హేతు, దదన్తి దానాని పునబ్భవాయ;
కామఞ్చ తే ఉపధిపరిక్ఖయాయ, దదన్తి దానం అపునబ్భవాయ.

"న పణ్డితా ఉపధిసుఖస్స హేతు, భావేన్తి ఝానాని పునబ్భవాయ;
కామఞ్చ తే ఉపధిపరిక్ఖయాయ, భావేన్తి ఝానం అపునబ్భవాయ.

“తే నిబ్బుత్తిం ఆసిసమానసా [ఆసింసమానా (సీ॰), అభిమానా (స్యా॰)] దదన్తి, తన్నిన్నచిత్తా [తన్నిన్నా తఞ్చిత్తా (క॰)] తదధిముత్తా;

నజ్జో యథా సాగరమజ్ఝుపేతా [సాగరమజ్ఝగతా (స్యా॰)], భవన్తి నిబ్బానపరాయనా తే”తి.

నిబ్బానమనసో నరో. తేనాహ భగవా –

“నిద్దం తన్ది సహే థీనం, పమాదేన న సంవసే;

అతిమానే న తిట్ఠేయ్య, నిబ్బానమనసో నరో”తి.

౧౭౮. **మోసవజ్జే న నియ్యేథ,** [నీయేథ (క॰)] **రూపే స్నేహం న కుబ్బయే;**

మానఞ్చ పరిజానేయ్య, సాహసా విరతో చరే.

మోసవజ్జే న నియ్యేథాతి. మోసవజ్జం వుచ్చతి ముసావాదో. ఇధేకచ్చో సభగ్గతో వా పరిసగ్గతో వా ఞాతిమజ్ఝగతో వా పూగమజ్ఝగతో వా రాజకులమజ్ఝగతో వా అభినీతో సక్ఖిపుట్ఠో – “ఏహమ్భో పురిస, యం జానాసి తం వదేహీ”తి, సో అజానం వా ఆహ – “జానామీ”తి, జానం వా ఆహ – “న జానామీ”తి, అపస్సం వా ఆహ – “పస్సామీ”తి, పస్సం వా ఆహ – “న పస్సామీ”తి. ఇతి అత్తహేతు వా పరహేతు వా ఆమిసకిఞ్చిక్ఖహేతు వా సమ్పజానముసా భాసితా హోతి – ఇదం వుచ్చతి మోసవజ్జం. అపి చ తీహాకారేహి…పే॰… చతూహాకారేహి… పఞ్చహాకారేహి… ఛహాకారేహి… సత్తహాకారేహి… అట్ఠహాకారేహి…పే॰… ఇమేహి అట్ఠహాకారేహి ముసావాదో హోతి. **మోసవజ్జే న నియ్యేథాతి.** మోసవజ్జే న యాయేయ్య న నియ్యాయేయ్య న వహేయ్య న సంహరేయ్య, మోసవజ్జం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, మోసవజ్జా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – మోసవజ్జే న నియ్యేథ.

రూపే స్నేహం న కుబ్బయేతి. రూపన్తి చత్తారో చ మహాభూతా , చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయ రూపం. **రూపే స్నేహం న కుబ్బయేతి.** రూపే స్నేహం న కరేయ్య ఛన్దం న కరేయ్య పేమం న కరేయ్య రాగం న కరేయ్య న జనేయ్య న సఞ్జనేయ్య న నిబ్బత్తేయ్య నాభినిబ్బత్తేయ్యాతి – రూపే స్నేహం న కుబ్బయే.

మానఞ్చ పరిజానేయ్యాతి. మానోతి ఏకవిధేన మానో – యా చిత్తస్స ఉన్నతి. దువిధేన మానో – అత్తుక్కంసనమానో, పరవమ్భనమానో. తివిధేన మానో – “సేయ్యోహమస్మీ”తి మానో, “సదిసోహమస్మీ”తి మానో, “హీనోహమస్మీ”తి మానో. చతువిధేన మానో – లాభేన మానం జనేతి, యసేన మానం జనేతి, పసంసాయ మానం జనేతి, సుఖేన మానం జనేతి. పఞ్చవిధేన మానో – “లాభిమ్హి మనాపికానం రూపాన”న్తి మానం జనేతి, “లాభిమ్హి మనాపికానం సద్దానం…పే॰… గన్ధానం… రసానం… ఫోట్ఠబ్బాన”న్తి మానం జనేతి. ఛబ్బిధేన మానో – చక్ఖుసమ్పదాయ మానం జనేతి, సోతసమ్పదాయ…పే॰… ఘానసమ్పదాయ… జివ్హాసమ్పదాయ… కాయసమ్పదాయ… మనోసమ్పదాయ మానం జనేతి. సత్తవిధేన మానో – అతిమానో, మానాతిమానో, ఓమానో, సదిసమానో, అధిమానో, అస్మిమానో, మిచ్ఛామానో. అట్ఠవిధేన మానో – లాభేన మానం జనేతి, అలాభేన ఓమానం జనేతి, యసేన మానం జనేతి, అయసేన ఓమానం జనేతి, పసంసాయ

మానం జనేతి, నిన్దాయ ఓమానం జనేతి, సుఖేన మానం జనేతి, దుక్ఖేన ఓమానం జనేతి. నవవిధేన మానో – సేయ్యస్స "సేయ్యోహమస్మీ"తి మానో, సేయ్యస్స "సదిసోహమస్మీ"తి మానో, సేయ్యస్స "హీనోహమస్మీ"తి మానో, సదిసస్స "సేయ్యోహమస్మీ"తి మానో, సదిసస్స "సదిసోహమస్మీ"తి మానో, సదిసస్స "హీనోహమస్మీ"తి మానో, హీనస్స "సేయ్యోహమస్మీ"తి మానో, హీనస్స "సదిసోహమస్మీ"తి మానో, హీనస్స "హీనోహమస్మీ"తి మానో. దసవిధేన మానో – ఇధేకచ్చో మానం జనేతి జాతియా వా గోత్తేన వా...పే.... అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. యో ఏవరూపో మానో మఞ్ఞనా మఞ్ఞితత్తం ఉన్నతి ఉన్నమో ధజో సమ్పగ్గాహో కేతుకమ్యతా చిత్తస్స – అయం వుచ్చతి మానో.

మానఞ్చ పరిజానేయ్యాతి. మానం తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానేయ్య – ఞాతపరిఞ్ఞాయ, తీరణపరిఞ్ఞాయ, పహానపరిఞ్ఞాయ. కతమా ఞాతపరిఞ్ఞా? మానం జానాతి అయం ఏకవిధేన మానో – యా చిత్తస్స ఉన్నతి. అయం దువిధేన మానో – అత్తుక్కంసనమానో పరవమ్భనమానో...పే.... అయం దసవిధేన మానో – ఇధేకచ్చో మానం జనేతి జాతియా వా గోత్తేన వా...పే.... అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునాతి జానాతి పస్సతి – అయం ఞాతపరిఞ్ఞా.

కతమా తీరణపరిఞ్ఞా? ఏతం ఞాతం కత్వా మానం తీరేతి అనిచ్చతో దుక్ఖతో...పే.... నిస్సరణతో తీరేతి – అయం తీరణపరిఞ్ఞా.

కతమా పహానపరిఞ్ఞా? ఏవం తీరయిత్వా మానం పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి – అయం పహానపరిఞ్ఞా. **మానఞ్చ పరిజానేయ్యాతి** మానం ఇమాహి తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానేయ్యాతి – మానఞ్చ పరిజానేయ్య.

సాహసా విరతో చరేతి. కతమా సాహసా చరియా? రత్తస్స రాగచరియా సాహసా చరియా, దుట్ఠస్స దోసచరియా సాహసా చరియా, మూళ్హస్స మోహచరియా సాహసా చరియా, వినిబద్ధస్స మానచరియా సాహసా చరియా, పరామట్ఠస్స దిట్ఠిచరియా సాహసా చరియా, విక్ఖేపగతస్స ఉద్ధచ్చచరియా సాహసా చరియా, అనిట్ఠఙ్గతస్స విచికిచ్ఛాచరియా సాహసా చరియా, థామగతస్స అనుసయచరియా సాహసా చరియా – అయం సాహసా చరియా. **సాహసా విరతో చరేతి** సాహసా చరియాయ ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్య చరేయ్య విచరేయ్య ఇరియేయ్య వత్తేయ్య పాలేయ్య యపేయ్య యాపేయ్యాతి – సాహసా విరతో చరే.

తేనాహ భగవా –

"మోసవజ్జే న నియ్యేథ, రూపే స్నేహం న కుబ్బయే;
మానఞ్చ పరిజానేయ్య, సాహసా విరతో చరే"తి.

౧౭౯. **పురాణం నాభినన్దేయ్య, నవే ఖన్తిం న కుబ్బయే** [ఖన్తిమకుబ్బయే (బహూసు)] ;
హీయమానే న సోచేయ్య, ఆకాసం [ఆకస్సం (స్యా.)] **న సితో సియా.**

పురాణం నాభినన్దేయ్యాతి. పురాణం వుచ్చతి అతీతా రూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణా. అతీతే సఙ్ఖారే తణ్హావసేన దిట్ఠివసేన నాభినన్దేయ్య నాభివదేయ్య న అజ్ఝోసేయ్య, అభినన్దనం అభివదనం అజ్ఝోసానం గాహం పరామాసం అభినివేసం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి – పురాణం నాభినన్దేయ్య.

నవే ఖన్తిం న కుబ్బయేతి. నవా వుచ్చతి పచ్చుప్పన్నా రూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణా. పచ్చుప్పన్నే సఙ్ఖారే తణ్హావసేన దిట్ఠివసేన ఖన్తిం న కరేయ్య ఛన్దం న కరేయ్య పేమం న కరేయ్య రాగం న కరేయ్య న జనేయ్య న సఞ్జనేయ్య న నిబ్బత్తేయ్య నాభినిబ్బత్తేయ్యాతి – నవే ఖన్తిం న కుబ్బయే.

హీయమానే న సోచేయ్యాతి. హీయమానే హాయమానే పరిహాయమానే వేమానే విగచ్ఛమానే అన్తరధాయమానే న సోచేయ్య న కిలమేయ్య న పరామసేయ్య న పరిదేవేయ్య న ఉరత్తాళిం కన్దేయ్య న సమ్మోహం ఆపజ్జేయ్య. చక్ఖుస్మిం హీయమానే హాయమానే పరిహాయమానే వేమానే విగచ్ఛమానే అన్తరధాయమానే, సోతస్మిం...పే.... ఘానస్మిం... జివ్హాయ... కాయస్మిం... రూపస్మిం... సద్దస్మిం... గన్ధస్మిం... రసస్మిం... ఫోట్ఠబ్బస్మిం... కులస్మిం... గణస్మిం... ఆవాసస్మిం... లాభస్మిం... యసస్మిం... పసంసాయ... సుఖస్మిం... చీవరస్మిం... పిణ్డపాతస్మిం... సేనాసనస్మిం... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారస్మిం హీయమానే హాయమానే పరిహాయమానే వేమానే విగచ్ఛమానే అన్తరధాయమానే న సోచేయ్య న కిలమేయ్య న పరామసేయ్య న పరిదేవేయ్య న ఉరత్తాళిం కన్దేయ్య న సమ్మోహం ఆపజ్జేయ్యాతి – హీయమానే న సోచేయ్య.

ఆకాసం న సితో సియాతి. ఆకాసం వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. కింకారణా ఆకాసం వుచ్చతి తణ్హా? యాయ తణ్హాయ రూపం ఆకస్సతి సమాకస్సతి గణ్హాతి పరామసతి అభినివిసతి, వేదనం...పే.... సఞ్ఞం... సఙ్ఖారే... విఞ్ఞాణం... గతిం... ఉపపత్తిం... పటిసన్ధిం... భవం... సంసారం... వట్టం ఆకస్సతి సమాకస్సతి గణ్హాతి పరామసతి అభినివిసతి; తంకారణా ఆకాసం వుచ్చతి తణ్హా. **ఆకాసం న సితో సియా**తి. తణ్హానిస్సితో న సియా. తణ్హం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, తణ్హాయ ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – ఆకాసం న సితో సియా.

తేనాహ భగవా –

"పురాణం నాభినన్దేయ్య, నవే ఖన్తిం న కుబ్బయే;
హీయమానే న సోచేయ్య, ఆకాసం న సితో సియా"తి.

౧౮౦. **గేధం బ్రూమి మహోఘోతి, ఆజవం** [ఆచమం (స్యా. క.)] **బ్రూమి జప్పనం;**
ఆరమ్మణం పకమ్పనం, [పకప్పనం (స్యా. క.)] **కామపఙ్కో దురచ్చయో.**

గేధం బ్రూమి మహోఘోతీతి. గేధో వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. మహోఘో వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **గేధం బ్రూమి మహోఘోతీ**తి. గేధం "మహోఘో"తి బ్రూమి ఆచిక్ఖామి దేసేమి పఞ్ఞపేమి పట్ఠపేమి వివరామి విభజామి ఉత్తానీకరోమి పకాసేమీతి – గేధం బ్రూమి మహోఘోతి.

ఆజవం బ్రూమి జప్పనన్తి. ఆజవా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. జప్పనాపి వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. **ఆజవం బ్రూమి జప్పనన్తి** ఆజవం "జప్పనా"తి బ్రూమి ఆచిక్ఖామి...పే.... ఉత్తానీకరోమి పకాసేమీతి – ఆజవం బ్రూమి జప్పనం.

ఆరమ్మణం పకమ్పనన్తి. ఆరమ్మణమ్పి వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. పకమ్పనాపి వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలన్తి – ఆరమ్మణం పకమ్పనం.

కామపఙ్కో దురచ్చయోతి. కామపఙ్కో కామకద్దమో కామకిలేసో కామపలిపో కామపలిబోధో [కామపలిరోధో (సీ. క.)] దురచ్చయో దురతివత్తో దుత్తరో దుప్పతరో దుస్సమతిక్కమో దుబ్బీతివత్తోతి – కామపఙ్కో దురచ్చయో.

తేనాహ భగవా –

“గేధం బ్రూమి మహోఘోతి, ఆజవం బ్రూమి జప్పనం;
ఆరమ్మణం పకమ్పనం, కామపఙ్కో దురచ్చయో”తి.

౧౮౧. **సచ్చా అవోక్కమం ముని, థలే తిట్ఠతి బ్రాహ్మణో;**
సబ్బం సో పటినిస్సజ్జ, స వే సన్తోతి వుచ్చతి.

సచ్చా అవోక్కమం మునీతి. సచ్చవాచాయ అవోక్కమన్తో, సమ్మాదిట్ఠియా అవోక్కమన్తో, అరియా అట్ఠఙ్గికా మగ్గా అవోక్కమన్తో. **మునీతి.** మోనం వుచ్చతి ఞాణం...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో మునీతి – సచ్చా అవోక్కమం ముని.

థలే తిట్ఠతి బ్రాహ్మణోతి. థలం వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. **బ్రాహ్మణోతి** సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో...పే.... అసితో తాది పవుచ్చతే స బ్రహ్మా. **థలే తిట్ఠతి బ్రాహ్మణోతి.** థలే తిట్ఠతి దీపే తిట్ఠతి తాణే తిట్ఠతి లేణే తిట్ఠతి సరణే తిట్ఠతి అభయే తిట్ఠతి అచ్చుతే తిట్ఠతి అమతే తిట్ఠతి నిబ్బానే తిట్ఠతీతి – థలే తిట్ఠతి బ్రాహ్మణో.

సబ్బం సో పటినిస్సజ్జాతి. సబ్బం వుచ్చతి ద్వాదసాయతనాని – చక్ఖు చేవ రూపా చ ...పే.... మనో చేవ ధమ్మా చ. యతో అజ్ఝత్తికబాహిరేసు ఆయతనేసు ఛన్దరాగో పహీనో హోతి ఉచ్ఛిన్నమూలో తాలావత్థుకతో అనభావంకతో ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మో, ఏత్తావతాపి సబ్బం చత్తం హోతి వన్తం ముత్తం పహీనం పటినిస్సట్ఠం. యతో తణ్హా చ దిట్ఠి చ మానో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా, ఏత్తావతాపి సబ్బం చత్తం హోతి వన్తం ముత్తం పహీనం పటినిస్సట్ఠం. యతో పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా , ఏత్తావతాపి సబ్బం చత్తం హోతి వన్తం ముత్తం పహీనం పటినిస్సట్ఠన్తి – సబ్బం సో పటినిస్సజ్జ.

స వే సన్తోతి వుచ్చతీతి. సో సన్తో ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి వుచ్చతి కథీయతి భణీయతి దీపీయతి వోహారీయతీతి – స వే సన్తోతి వుచ్చతి.

తేనాహ భగవా –

“సచ్చా అవోక్కమం ముని, థలే తిట్ఠతి బ్రాహ్మణో;

సబ్బం సో పటినిస్సజ్జ, స వే సన్తోతి వుచ్చతీ”తి.

౧౮౨. **స వే విద్వా** [విద్ధా (స్యా.)] **స వేదగూ, ఞత్వా ధమ్మం అనిస్సితో;**

సమ్మా సో లోకే ఇరియానో, న పిహేతీధ కస్సచి.

స వే విద్వా స వేదగూతి. విద్వాతి విద్వా విజ్జాగతో ఞాణీ విభావీ మేధావీ. **వేదగూతి.** వేదా వుచ్చన్తి చతూసు మగ్గేసు ఞాణం…పే.… సబ్బవేదనాసు వీతరాగో సబ్బవేదమతిచ్చ వేదగూ సోతి – స వే విద్వా స వేదగూ.

ఞత్వా ధమ్మం అనిస్సితోతి. ఞత్వాతి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా, “సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా”తి…పే.… “యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి ఞత్వా జానిత్వా తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా. **అనిస్సితోతి** ద్వే నిస్సయా – తణ్హానిస్సయో చ దిట్ఠినిస్సయో చ…పే.… అయం తణ్హానిస్సయో…పే.… అయం దిట్ఠినిస్సయో. తణ్హానిస్సయం పహాయ దిట్ఠినిస్సయం పటినిస్సజ్జిత్వా చక్ఖుం అనిస్సితో… సోతం అనిస్సితో… ఘానం అనిస్సితో…పే.… దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బే ధమ్మే అనిస్సితో అనల్లీనో అనుపగతో అనజ్ఝోసితో అనధిముత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – ఞత్వా ధమ్మం అనిస్సితో.

సమ్మా సో లోకే ఇరియానోతి. యతో అజ్ఝత్తికబాహిరేసు ఆయతనేసు ఛన్దరాగో పహీనో హోతి ఉచ్ఛిన్నమూలో తాలావత్థుకతో అనభావంకతో ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మో, ఏత్తావతాపి సమ్మా సో లోకే చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి…పే.… యతో పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా, ఏత్తావతాపి సమ్మా సో లోకే చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతీతి – సమ్మా సో లోకే ఇరియానో.

న పిహేతీధ కస్సచీతి. పిహా వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసా పిహా తణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో కస్సచి న పిహేతి ఖత్తియస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా వేస్సస్స వా సుద్దస్స వా గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా దేవస్స వా మనుస్సస్స వాతి – న పిహేతీధ కస్సచి.

తేనాహ భగవా –

“స వే విద్వా స వేదగూ, ఞత్వా ధమ్మం అనిస్సితో;

సమ్మా సో లోకే ఇరియానో, న పిహేతీధ కస్సచీ”తి.

౧౮౩. **యోధ కామే అచ్చతరి, సఙ్గం లోకే దురచ్చయం;**

న సో సోచతి నాజ్ఝేతి, ఛిన్నసోతో అబన్ధనో.

యోధ కామే అచ్చతరి, సఙ్గం లోకే దురచ్చయన్తి. **యోతి** యో యాదిసో యథాయుత్తో యథావిహితో యథాపకారో యం ఠానప్పత్తో యం ధమ్మసమన్నాగతో ఖత్తియో వా బ్రాహ్మణో వా వేస్సో వా సుద్దో వా గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా దేవో వా మనుస్సో వా. **కామాతి** ఉద్దానతో ద్వే కామా – వత్థుకామా చ కిలేసకామా చ...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి వత్థుకామా...పే.... ఇమే వుచ్చన్తి కిలేసకామా. **సఙ్గాతి** సత్త సఙ్గా – రాగసఙ్గో, దోససఙ్గో, మోహసఙ్గో, మానసఙ్గో, దిట్ఠిసఙ్గో, కిలేససఙ్గో, దుచ్చరితసఙ్గో. **లోకేతి** అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకే. **సఙ్గం లోకే దురచ్చయన్తి.** యో కామే చ సఙ్గే చ లోకే దురచ్చయే దురతివత్తే దుత్తరే దుప్పతరే దుస్సమతిక్కమే దుబ్బీతివత్తే అతరి ఉత్తరి పతరి సమతిక్కమి వీతివత్తయాతి – యోధ కామే అచ్చతరి, సఙ్గం లోకే దురచ్చయం.

న సో సోచతి నాజ్ఝేతీతి. విపరిణతం వా వత్థుం న సోచతి, విపరిణతస్మిం వా వత్థుస్మిం న సోచతి. "చక్ఖు మే విపరిణత"న్తి న సోచతి...పే.... సోతం మే... ఘానం మే... జివ్హా మే... కాయో మే... రూపా మే... సద్దా మే... గన్ధా మే... రసా మే... ఫోట్ఠబ్బా మే... కులం మే... గణో మే... ఆవాసో మే... లాభో మే... యసో మే... పసంసా మే... సుఖం మే... చీవరం మే... పిణ్డపాతో మే... సేనాసనం మే... గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారా మే... మాతా మే... పితా మే... భాతా మే... భగినీ మే... పుత్తో మే... ధీతా మే... మిత్తా మే... అమచ్చా మే... ఞాతీ మే... "సాలోహితా మే విపరిణతా"తి న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి – న సోచతి. **నాజ్ఝేతీతి** నజ్ఝేతి న అజ్ఝేతి న ఉపనిజ్ఝాయతి న నిజ్ఝాయతి న పజ్ఝాయతి. అథ వా న జాయతి న జియ్యతి న మియ్యతి న చవతి న ఉపపజ్జతీతి – నాజ్ఝేతీతి – న సో సోచతి నాజ్ఝేతి.

ఛిన్నసోతో అబన్ధనోతి. సోతం వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో...పే.... అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసా సోతా తణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా...పే.... ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి ఛిన్నసోతో. **అబన్ధనోతి** రాగబన్ధనం దోసబన్ధనం మోహబన్ధనం మానబన్ధనం దిట్ఠిబన్ధనం కిలేసబన్ధనం దుచ్చరితబన్ధనం, యస్సేతే బన్ధనా పహీనా సముచ్ఛిన్నా...పే.... ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి అబన్ధనోతి – ఛిన్నసోతో అబన్ధనో.

తేనాహ భగవా –

"యోధ కామే అచ్చతరి, సఙ్గం లోకే దురచ్చయం;
న సో సోచతి నాజ్ఝేతి, ఛిన్నసోతో అబన్ధనో"తి.

౧౮౪. **యం పుబ్బే తం విసోసేహి, పచ్ఛా తే మాహు కిఞ్చనం;**
మజ్ఝే చే నో గహేస్ససి, ఉపసన్తో చరిస్ససి.

యం పుబ్బే తం విసోసేహీతి. అతీతే సఙ్ఖారే ఆరబ్భ యే కిలేసా ఉప్పజ్జేయ్యుం తే కిలేసే సోసేహి విసోసేహి సుక్ఖాపేహి విసుక్ఖాపేహి అబీజం కరోహి పజహ వినోదేహి బ్యన్తిం కరోహి అనభావం గమేహీతి. ఏవమ్పి యం పుబ్బే తం విసోసేహి. అథ వా యే అతీతా కమ్మాభిసఙ్ఖారా అవిపక్కవిపాకా తే కమ్మాభిసఙ్ఖారే సోసేహి విసోసేహి సుక్ఖాపేహి విసుక్ఖాపేహి అబీజం కరోహి పజహ వినోదేహి బ్యన్తిం కరోహి అనభావం గమేహీతి. ఏవమ్పి యం పుబ్బే తం విసోసేహి.

పచ్ఛా తే మాహు కిఞ్చనన్తి. పచ్ఛా వుచ్చతి అనాగతం. అనాగతే సఙ్ఖారే ఆరబ్భ యాని ఉప్పజ్జేయ్యుం రాగకిఞ్చనం దోసకిఞ్చనం మోహకిఞ్చనం మానకిఞ్చనం దిట్ఠికిఞ్చనం కిలేసకిఞ్చనం దుచ్చరితకిఞ్చనం, ఇమాని కిఞ్చనాని [ఇమే కిఞ్చనా (క.) పస్స దీ. ని. ౩.౩౦౫] తుయ్హం మా అహు మా అకాసి మా జనేసి మా సఞ్జనేసి మా నిబ్బత్తేసి మా అభినిబ్బత్తేసి పజహ వినోదేహి బ్యన్తిం కరోహి అనభావం గమేహీతి – పచ్ఛా తే మాహు కిఞ్చనం.

మజ్ఝే చే నో గహేస్ససీతి. మజ్ఝం వుచ్చతి పచ్చుప్పన్నా రూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారవిఞ్ఞాణా. పచ్చుప్పన్నే సఙ్ఖారే తణ్హావసేన దిట్ఠివసేన న గహేస్ససి న ఉగ్గహేస్ససి న గణ్హిస్ససి న పరామసిస్ససి నాభినన్దిస్ససి నాభిచరిస్ససి న అజ్ఝోసిస్ససి, అభినన్దనం అభివదనం అజ్ఝోసానం గాహం పరామాసం అభినివేసం పజహిస్ససి వినోదేస్ససి బ్యన్తిం కరిస్ససి అనభావం గమేస్ససీతి – మజ్ఝే చే నో గహేస్ససి.

ఉపసన్తో చరిస్ససీతి. రాగస్స సన్తత్తా సమితత్తా ఉపసమితత్తా, దోసస్స సన్తత్తా సమితత్తా ఉపసమితత్తా…పే.… సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సన్తత్తా సమితత్తా ఉపసమితత్తా వూపసమితత్తా విజ్ఝాతత్తా నిబ్బుతత్తా విగతత్తా పటిపస్సద్ధత్తా సన్తో ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధో చరిస్ససి విహరిస్ససి ఇరియిస్ససి వత్తిస్ససి పాలిస్ససి యపిస్ససి యాపిస్ససీతి – ఉపసన్తో చరిస్ససి.

తేనాహ భగవా –

“యం పుబ్బే తం విసోసేహి, పచ్ఛా తే మాహు కిఞ్చనం;
మజ్ఝే చే నో గహేస్ససి, ఉపసన్తో చరిస్ససీ”తి.

౧౮౫. **సబ్బసో నామరూపస్మిం, యస్స నత్థి మమాయితం;**
అసతా చ న సోచతి, స వే లోకే న జీయతి.

సబ్బసో నామరూపస్మిం, యస్స నత్థి మమాయితన్తి. **సబ్బసోతి** సబ్బేన సబ్బం సబ్బథా సబ్బం అసేసం నిస్సేసం పరియాదియనవచనమేతం – సబ్బసోతి. **నామన్తి** చత్తారో అరూపినో ఖన్ధా. **రూపన్తి** చత్తారో చ మహాభూతా, చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయ రూపం. **యస్సాతి** అరహతో ఖీణాసవస్స. **మమాయితన్తి** ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ…పే.… ఇదం తణ్హామమత్తం…పే.… ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. **సబ్బసో నామరూపస్మిం, యస్స నత్థి మమాయితన్తి** సబ్బసో నామరూపస్మిం మమత్తా యస్స నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – సబ్బసో నామరూపస్మిం, యస్స నత్థి మమాయితం.

అసతా చ న సోచతీతి. విపరిణతం వా వత్థుం న సోచతి, విపరిణతస్మిం వా వత్థుస్మిం న సోచతి. “చక్ఖు మే విపరిణత”న్తి న సోచతి, సోతం మే… ఘానం మే… జివ్హా మే… కాయో మే… రూపా మే… సద్దా మే… గన్ధా మే… రసా మే… ఫోట్ఠబ్బా మే… కులం మే… గణో మే… ఆవాసో మే… లాభో మే…పే.… “సాలోహితా మే విపరిణతా”తి న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి. ఏవమ్పి అసతా చ న సోచతి.

అథ వా అసతాయ దుక్ఖాయ వేదనాయ ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి. ఏవమ్పి అసతా చ న సోచతి. అథ వా చక్ఖురోగేన ఫుట్ఠో పరేతో…పే.… డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి. ఏవమ్పి అసతా చ న సోచతి. అథ వా అసన్తే అసంవిజ్జమానే అనుపలబ్భమానే "అహు వత మే, తం వత మే నత్థి , సియా వత మే, తం వతాహం న లభామీ"తి న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి. ఏవమ్పి అసతా చ న సోచతి.

స వే లోకే న జీయతీతి. యస్స "మయ్హం వా ఇదం పరేసం వా ఇద"న్తి కిఞ్చి రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతం గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం అత్థి, తస్స జాని అత్థి.

భాసితమ్పి హేతం –

"జినో [జిణ్ణో (సీ.), జిన్నో (స్యా.)] రథస్సం [రథస్స (సీ.) పఞ్చకనిపాతే (ఆదిమ్హి) మణికుణ్డలజాతకట్ఠకథా ఓలోకేతబ్బా] మణికుణ్డలే చ, పుత్తే చ దారే చ తథేవ జినో;
సబ్బేసు భోగేసు అసేవితేసు, కస్మా న సన్తప్పసి సోకకాలే.

"పుబ్బేవ మచ్చం విజహన్తి భోగా, మచ్చో ధనే పుబ్బతరం జహాసి;
అసస్సతా [అసస్సకా (సీ.), అస్సకా (స్యా.)] భావినో కామకామీ, తస్మా న సోచామహం సోకకాలే.

"ఉదేతి ఆపూరతి వేతి చన్దో, అన్థం తపేత్వాన [అత్థం గమిత్వాన (బహూసు)] పలేతి సూరియో;
విదితా మయా సత్తుక లోకధమ్మా, తస్మా న సోచామహం సోకకాలే"తి.

యస్స "మయ్హం వా ఇదం పరేసం వా ఇద"న్తి కిఞ్చి రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతం గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం నత్థి, తస్స జాని నత్థి. భాసితమ్పి హేతం – "'నన్దసి, సమణా'తి. 'కిం లద్ధా, ఆవుసో'తి? 'తేన హి, సమణ, సోచసీ'తి. 'కిం జీయిత్థ, ఆవుసో'తి? 'తేన హి, సమణ, నేవ నన్దసి న సోచసీ'తి. 'ఏవమావుసో'"తి.

"చిరస్సం వత పస్సామ, బ్రాహ్మణం పరినిబ్బుతం;
అనన్దిం అనీఘం భిక్ఖుం, తిణ్ణం లోకే విసత్తిక"న్తి.

స వే లోకే న జీయతి. తేనాహ భగవా –

"సబ్బసో నామరూపస్మిం, యస్స నత్థి మమాయితం;
అసతా చ న సోచతి, స వే లోకే న జీయతీ"తి.

౧౮౬.యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం;
మమత్తం సో అసంవిన్దం, నత్థి మేతి న సోచతి.

యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనన్తి. **యస్సాతి** అరహతో ఖీణాసవస్స. యస్స “మయ్హం వా ఇదం పరేసం వా ఇద”న్తి కిఞ్చి రూపగతం వేదనాగతం సఞ్ఞాగతం సఙ్ఖారగతం విఞ్ఞాణగతం గహితం పరామట్ఠం అభినివిట్ఠం అజ్ఝోసితం అధిముత్తం నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జతి నుపలబ్భతి, పహీనం సముచ్ఛిన్నం వూపసన్తం పటిపస్సద్ధం అభబ్బుప్పత్తికం ఞాణగ్గినా దడ్ఢన్తి. ఏవమ్పి యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “నాయం, భిక్ఖవే, కాయో తుమ్హాకం, నపి అఞ్ఞేసం. పురాణమిదం, భిక్ఖవే, కమ్మం అభిసఙ్ఖతం అభిసఞ్చేతయితం వేదనీయం దట్ఠబ్బం. తత్ర, భిక్ఖవే, సుతవా అరియసావకో పటిచ్చసముప్పాదంయేవ సాధుకం యోనిసో మనసికరోతి – ‘ఇతి ఇమస్మిం సతి ఇదం హోతి ఇమస్సుప్పాదా ఇదం ఉప్పజ్జతి, ఇమస్మిం అసతి ఇదం న హోతి ఇమస్స నిరోధా ఇదం నిరుజ్ఝతి, యదిదం అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా, సఙ్ఖారపచ్చయా విఞ్ఞాణం…పే… ఏవమేతస్స కేవలస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స సముదయో హోతి. అవిజ్జాయత్వేవ అసేసవిరాగనిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో…పే… ఏవమేతస్స కేవలస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స నిరోధో హోతీ’”తి. ఏవమ్పి యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం.

వుత్తమ్పి హేతం భగవతా –

“సుఞ్ఞతో లోకం అవేక్ఖస్సు, మోఘరాజ సదా సతో;
అత్తానుదిట్ఠిం ఊహచ్చ [ఉహచ్చ (క.) సు. ని. ౧౧౨౫], ఏవం మచ్చుతరో సియా;
ఏవం లోకం అవేక్ఖన్తం, మచ్చురాజా న పస్సతీ”తి.

ఏవమ్పి యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం.

వుత్తమ్పి హేతం భగవతా – “యం, భిక్ఖవే, న తుమ్హాకం, తం పజహథ. తం వో పహీనం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతి. కిఞ్చ, భిక్ఖవే, న తుమ్హాకం? రూపం, భిక్ఖవే, న తుమ్హాకం, తం పజహథ. తం వో పహీనం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతి. వేదనా… సఞ్ఞా… సఙ్ఖారా… విఞ్ఞాణం న తుమ్హాకం, తం పజహథ. తం వో పహీనం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతి. తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, యం ఇమస్మిం జేతవనే తిణకట్ఠసాఖాపలాసం, తం జనో హరేయ్య వా డహేయ్య [దహేయ్య (సీ. క.) సం. ని. 3.33] వా యథాపచ్చయం వా కరేయ్య, అపి ను తుమ్హాకం ఏవమస్స – ‘అమ్హే జనో హరతి వా డహతి వా యథాపచ్చయం వా కరోతీ”తి? “నో హేతం, భన్తే”. “తం కిస్స హేతు”? “న హి నో ఏతం, భన్తే, అత్తా వా అత్తనియం వా”తి. “ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యం న తుమ్హాకం, తం పజహథ. తం వో పహీనం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతి. కిఞ్చ, భిక్ఖవే, న తుమ్హాకం? రూపం, భిక్ఖవే, న తుమ్హాకం, తం పజహథ. తం వో పహీనం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతి. వేదనా… సఞ్ఞా… సఙ్ఖారా… విఞ్ఞాణం న తుమ్హాకం, తం పజహథ. తం వో పహీనం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతీ”తి. ఏవమ్పి యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం. భాసితమ్పి హేతం –

“సుద్ధధమ్మసముప్పాదం, సుద్ధసఙ్ఖారసన్తతిం;
పస్సన్తస్స యథాభూతం, న భయం హోతి గామణి.

“తిణకట్ఠసమం లోకం, యదా పఞ్ఞాయ పస్సతి;

నాఞ్ఞం పత్థయతే కిఞ్చి, అఞ్ఞత్ర అప్పటిసన్ధియా”తి [పటిసన్ధియాతి (సీ.)].

ఏవమ్పి యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం. వజిరా భిక్ఖునీ మారం పాపిమన్తం ఏతదవోచ –

“కం ను సత్తోతి పచ్చేసి, మార దిట్ఠిగతం ను తే;

సుద్ధసఙ్ఖారపుఞ్జోయం, నయిధ సత్తుపలబ్భతి.

“యథా హి [యథాపి (బహూసు) సం॰ ని॰ ౧.౧౭౧] అఙ్గసమ్భారా, హోతి సద్దో రథో ఇతి;

ఏవం ఖన్ధేసు సన్తేసు, హోతి సత్తోతి సమ్ముతి [సమ్మతి (స్యా॰)].

“దుక్ఖమేవ హి సమ్భోతి, దుక్ఖం తిట్ఠతి వేతి చ;

నాఞ్ఞత్ర దుక్ఖా సమ్భోతి, నాఞ్ఞం దుక్ఖా నిరుజ్ఝతీ”తి.

ఏవమ్పి యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం. వుత్తంఞ్హేతం భగవతా

“ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు రూపం సమన్నేసతి యావతా రూపస్స గతి, వేదనం... సఞ్ఞం... సఙ్ఖారే... విఞ్ఞాణం సమన్నేసతి యావతా విఞ్ఞాణస్స గతి. తస్స రూపం సమన్నేసతో యావతా రూపస్స గతి, వేదనం... సఞ్ఞం... సఙ్ఖారే... విఞ్ఞాణం సమన్నేసతో యావతా విఞ్ఞాణస్స గతి , యమ్పిస్స తం హోతి ‘అహ’న్తి వా ‘మమ’న్తి వా, ‘అస్మీ’తి వా, తమ్పి తస్స న హోతీ”తి. ఏవమ్పి యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం.

ఆయస్మా, ఆనన్దో, భగవన్తం ఏతదవోచ – “‘సుఞ్ఞో లోకో, సుఞ్ఞో లోకో’తి, భన్తే, వుచ్చతి. కిత్తావతా ను ఖో, భన్తే, సుఞ్ఞో లోకోతి వుచ్చతీ”తి? “యస్మా ఖో, ఆనన్ద, సుఞ్ఞం అత్తేన వా అత్తనియేన వా, తస్మా సుఞ్ఞో లోకోతి వుచ్చతి. కిఞ్చానన్ద, సుఞ్ఞం అత్తేన వా అత్తనియేన వా? చక్ఖు ఖో, ఆనన్ద, సుఞ్ఞం అత్తేన వా అత్తనియేన వా. రూపా సుఞ్ఞా, చక్ఖువిఞ్ఞాణం సుఞ్ఞం, చక్ఖుసమ్ఫస్సో సుఞ్ఞో, యదిదం చక్ఖుసమ్ఫస్సపచ్చయా ఉప్పజ్జతి వేదయితం సుఖం వా దుక్ఖం వా అదుక్ఖమసుఖం వా తమ్పి సుఞ్ఞం... సోతం సుఞ్ఞం... సద్దా సుఞ్ఞా... ఘానం సుఞ్ఞం... గన్ధా సుఞ్ఞా... జివ్హా సుఞ్ఞా... రసా సుఞ్ఞా... కాయో సుఞ్ఞో... ఫోట్ఠబ్బా సుఞ్ఞా... మనో సుఞ్ఞో... ధమ్మా సుఞ్ఞా... మనోవిఞ్ఞాణం సుఞ్ఞం... మనోసమ్ఫస్సో సుఞ్ఞో, యదిదం మనోసమ్ఫస్సపచ్చయా ఉప్పజ్జతి వేదయితం సుఖం వా దుక్ఖం వా అదుక్ఖమసుఖం వా తమ్పి సుఞ్ఞం అత్తేన వా అత్తనియేన వా. యస్మా ఖో, ఆనన్ద, సుఞ్ఞం అత్తేన వా అత్తనియేన వా, తస్మా సుఞ్ఞో లోకోతి వుచ్చతీ”తి. ఏవమ్పి యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం.

మమత్తం సో అసంవిన్దన్తి. మమత్తాతి ద్వే మమత్తా – తణ్హామమత్తఞ్చ దిట్ఠిమమత్తఞ్చ...పే॰... ఇదం తణ్హామమత్తం... పే॰... ఇదం దిట్ఠిమమత్తం. తణ్హామమత్తం పహాయ దిట్ఠిమమత్తం పటినిస్సజ్జిత్వా మమత్తం అవిన్దన్తో అసంవిన్దన్తో అనధిగచ్ఛన్తో అప్పటిలభన్తోతి – మమత్తం సో అసంవిన్దం.

నత్థి మేతి న సోచతీతి. విపరిణతం వా వత్థుం న సోచతి, విపరిణతస్మిం వా వత్థుస్మిం న సోచతి. "చక్ఖు మే విపరిణత"న్తి న సోచతి, "సోతం మే…పే.… సాలోహితా మే విపరిణతా"తి న సోచతి న కిలమతి న పరిదేవతి న ఉరత్తాళిం కన్దతి న సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి – నత్థి మేతి న సోచతి.

తేనాహ భగవా –

"యస్స నత్థి ఇదం మేతి, పరేసం వాపి కిఞ్చనం;
మమత్తం సో అసంవిన్దం, నత్థి మేతి న సోచతీ"తి.

**౧౮౭.అనిట్ఠురీ అననుగిద్ధో, అనేజో సబ్బధీ సమో;
తమానిసంసం పబ్రూమి, పుచ్ఛితో అవికమ్పినం.**

అనిట్ఠురీ అననుగిద్ధో అనేజో సబ్బధీ సమోతి. కతమం నిట్ఠురియం? ఇధేకచ్చో నిట్ఠురియో హోతి, పరలాభసక్కారగరుకారమాననవన్దనపూజనాసు ఇస్సతి ఉసూయతి [ఉస్సుయ్యతి (స్యా.), ఉస్సూయతి (క.)] ఇస్సం బన్ధతి. యం ఏవరూపం నిట్ఠురియం నిట్ఠురియకమ్మం ఇస్సా ఇస్సాయనా ఇస్సాయితత్తం ఉసూయా ఉసూయనా ఉసూయితత్తం – ఇదం వుచ్చతి నిట్ఠురియం. యస్సేతం నిట్ఠురియం పహీనం సముచ్ఛిన్నం…పే.… ఞాణగ్గినా దడ్ఢం, సో వుచ్చతి అనిట్ఠురీతి. **అననుగిద్ధోతి**. గేధో వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసో గేధో పహీనో సముచ్ఛిన్నో…పే.… ఞాణగ్గినా దడ్ఢో, సో వుచ్చతి అననుగిద్ధో. సో రూపే అగిద్ధో సద్దే…పే.… దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బేసు ధమ్మేసు అగిద్ధో అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝోసన్నో, వీతగేధో విగతగేధో చత్తగేధో వన్తగేధో ముత్తగేధో పహీనగేధో పటినిస్సట్ఠగేధో, వీతరాగో విగతరాగో చత్తరాగో వన్తరాగో ముత్తరాగో పహీనరాగో పటినిస్సట్ఠరాగో, నిచ్ఛాతో నిబ్బుతో సీతిభూతో సుఖప్పటిసంవేదీ బ్రహ్మభూతేన అత్తనా విహరతీతి – అనిట్ఠురీ అననుగిద్ధో.

అనేజో సబ్బధీ సమోతి. **ఏజా** వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే.… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసా ఏజా తణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా…పే.… ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి అనేజో. ఏజాయ పహీనత్తా అనేజో. సో లాభేపి న ఇఞ్జతి, అలాభేపి న ఇఞ్జతి, యసేపి న ఇఞ్జతి, అయసేపి న ఇఞ్జతి, పసంసాయపి న ఇఞ్జతి, నిన్దాయపి న ఇఞ్జతి, సుఖేపి న ఇఞ్జతి, దుక్ఖేపి న ఇఞ్జతి, న చలతి న వేధతి నప్పవేధతి న సమ్పవేధతీతి – అనేజో. **సబ్బధీ సమోతి** సబ్బం వుచ్చతి ద్వాదసాయతనాని. చక్ఖు చేవ రూపా చ…పే.… మనో చేవ ధమ్మా చ. యతో అజ్ఝత్తికబాహిరేసు ఆయతనేసు ఛన్దరాగో పహీనో హోతి ఉచ్ఛిన్నమూలో తాలావత్థుకతో అనభావంకతో ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మో, సో వుచ్చతి సబ్బధి సమో. సో సబ్బత్థ తాది సబ్బత్థ మజ్ఝత్తో సబ్బత్థ ఉపేక్ఖకోతి – అనేజో సబ్బధీ సమో.

తమానిసంసం పబ్రూమి, పుచ్ఛితో అవికమ్పినన్తి. అవికమ్పినం పుగ్గలం పుట్ఠో పుచ్ఛితో యాచితో అజ్ఝేసితో పసాదితో ఇమే చత్తారో ఆనిసంసే పబ్రూమి. యో సో అనిట్ఠురీ అననుగిద్ధో అనేజో సబ్బధి సమోతి బ్రూమి ఆచిక్ఖామి…పే.… పకాసేమీతి – తమానిసంసం పబ్రూమి పుచ్ఛితో అవికమ్పినం.

తేనాహ భగవా –

“అనిట్ఠురీ అననుగిద్ధో, అనేజో సబ్బధీ సమో;
తమానిసంసం పబ్రూమి, పుచ్ఛితో అవికమ్పిన”న్తి.

౧౮౮.**అనేజస్స విజానతో, నత్థి కాచి నిసఙ్ఖతి** [నిసఙ్ఖితి (బహూసు)] ;
విరతో సో వియారబ్భా, [వియారమ్భా (బహూసు)] **ఖేమం పస్సతి సబ్బధి.**

అనేజస్స విజానతోతి. **ఏజా** వుచ్చతి తణ్హా. యో రాగో సారాగో…పే॰… అభిజ్ఝా లోభో అకుసలమూలం. యస్సేసా ఏజా తణ్హా పహీనా సముచ్ఛిన్నా…పే॰… ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, సో వుచ్చతి అనేజో. ఏజాయ పహీనత్తా అనేజో. సో లాభేపి న ఇఞ్జతి, అలాభేపి న ఇఞ్జతి, యసేపి న ఇఞ్జతి, అయసేపి న ఇఞ్జతి, పసంసాయపి న ఇఞ్జతి, నిన్దాయపి న ఇఞ్జతి, సుఖేపి న ఇఞ్జతి, దుక్ఖేపి న ఇఞ్జతి న చలతి న వేధతి నప్పవేధతి న సమ్పవేధతీతి – అనేజస్స. **విజానతో**తి జానతో ఆజానతో విజానతో పటివిజానతో పటివిజ్ఝతో. “సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి జానతో ఆజానతో విజానతో పటివిజానతో పటివిజ్ఝతో, “సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా”తి…పే॰… “యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి జానతో ఆజానతో విజానతో పటివిజానతో పటివిజ్ఝతోతి – అనేజస్స విజానతో.

నత్థి కాచి నిసఙ్ఖతీతి. **నిసఙ్ఖతియో**ఏ వుచ్చన్తి పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో. యతో పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా, ఏత్తావతా నిసఙ్ఖతియో నత్థి న సన్తి న సంవిజ్జన్తి నుపలబ్భన్తి, పహీనా సముచ్ఛిన్నా వూపసన్తా పటిపస్సద్ధా అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢాతి – నత్థి కాచి నిసఙ్ఖతి.

విరతో సో వియారబ్భాతి. వియారబ్భో వుచ్చతి పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో. యతో పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారో చ ఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారో చ పహీనా హోన్తి ఉచ్ఛిన్నమూలా తాలావత్థుకతా అనభావంకతా ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా, ఏత్తావతా ఆరబ్భా వియారబ్భా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – విరతో సో వియారబ్భా.

ఖేమం పస్సతి సబ్బధీతి. భయకరో రాగో భయకరో దోసో భయకరో మోహో…పే॰… భయకరా కిలేసా. భయకరస్స రాగస్స పహీనత్తా…పే॰… భయకరానం కిలేసానం పహీనత్తా సబ్బత్థ ఖేమం పస్సతి సబ్బత్థ అభయం పస్సతి సబ్బత్థ అనీతికం పస్సతి సబ్బత్థ అనుపద్దవం పస్సతి సబ్బత్థ అనుపసగ్గం పస్సతి సబ్బత్థ అనుపసట్ఠత్తం [పస్సద్ధం (స్యా॰)] పస్సతీతి – ఖేమం పస్సతి సబ్బధి.

తేనాహ భగవా –

“అనేజస్స విజానతో, నత్థి కాచి నిసఙ్ఖతి;
విరతో సో వియారబ్భా, ఖేమం పస్సతి సబ్బధీ”తి.

౧౮౯.**న సమేసు న ఓమేసు, న ఉస్సేసు వదతే ముని;**

సన్తో సో వీతమచ్ఛరో, [వీతమచ్ఛేరో (సీ.)] **నాదేతి న నిరస్సతి.** [ఇతి భగవా]

న సమేసు న ఓమేసు, న ఉస్సేసు వదతే మునీతి. మునీతి. మోనం వుచ్చతి ఞాణం...పే.... సఙ్గజాలమతిచ్చ సో ముని. “సేయ్యోహమస్మీ”తి వా “సదిసోహమస్మీ”తి వా “హీనోహమస్మీ”తి వా న వదతి న కథేతి న భణతి న దీపయతి న వోహరతీతి – న సమేసు న ఓమేసు, న ఉస్సేసు వదతే ముని.

సన్తో సో వీతమచ్ఛరోతి. సన్తోతి రాగస్స సన్తత్తా సమితత్తా సన్తో, దోసస్స...పే.... మోహస్స... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారానం సన్తత్తా సమితత్తా వూపసమితత్తా విజ్ఝాతత్తా నిబ్బుతత్తా విగతత్తా పటిపస్సద్ధత్తా సన్తో ఉపసన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో పటిపస్సద్ధోతి – సన్తో. సో **వీతమచ్ఛరో**తి. పఞ్చ మచ్ఛరియాని ఆవాసమచ్ఛరియం...పే.... గాహో వుచ్చతి మచ్ఛరియం. యస్సేతం మచ్ఛరియం పహీనం సముచ్ఛిన్నం...పే.... ఞాణగ్గినా దడ్ఢం, సో వుచ్చతి వీతమచ్ఛరో విగతమచ్ఛరో చత్తమచ్ఛరో వన్తమచ్ఛరో ముత్తమచ్ఛరో పహీనమచ్ఛరో పటినిస్సట్ఠమచ్ఛరోతి – సన్తో సో వీతమచ్ఛరో.

నాదేతి న నిరస్సతి, ఇతి భగవాతి. **నాదేతీ**తి రూపం నాదియతి న ఉపాదియతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతి, వేదనం... సఞ్ఞం... సఙ్ఖారే... విఞ్ఞాణం... గతిం... ఉపపత్తిం... పటిసన్ధిం... భవం... సంసారం... వట్టం నాదియతి న ఉపాదియతి న గణ్హాతి న పరామసతి నాభినివిసతీతి – నాదేతి. **న నిరస్సతీ**తి రూపం న పజహతి న వినోదేతి న బ్యన్తిం కరోతి న అనభావం గమేతి, వేదనం... సఞ్ఞం... సఙ్ఖారే... విఞ్ఞాణం... గతిం... ఉపపత్తిం ... పటిసన్ధిం... భవం... సంసారం... వట్టం న పజహతి న వినోదేతి న బ్యన్తిం కరోతి న అనభావం గమేతి. **భగవా**తి గారవాధివచనం...పే.... సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి.

తేనాహ భగవా –

“న సమేసు న ఓమేసు, న ఉస్సేసు వదతే ముని;
సన్తో సో వీతమచ్ఛరో, నాదేతి న నిరస్సతి”. [ఇతి భగవా]

అత్తదణ్డసుత్తనిద్దేసో పన్నరసమో.

౧౬. సారిపుత్తసుత్తనిద్దేసో

అథ సారిపుత్తసుత్తనిద్దేసం వక్ఖతి –

౧౯౦.న మే దిట్ఠో ఇతో పుబ్బే, [ఇచ్చాయస్మా సారిపుత్తో]

న సుతో ఉద కస్సచి;

ఏవం వగ్గువదో సత్థా, తుసితా గణిమాగతో.

న మే దిట్ఠో ఇతో పుబ్బేతి. ఇతో పుబ్బే మే మయా న దిట్ఠపుబ్బో సో భగవా ఇమినా చక్ఖునా ఇమినా అత్తభావేన. యదా భగవా తావతింసభవనే పారిచ్ఛత్తకమూలే పణ్డుకమ్బలసిలాయం వస్సంవుత్థో [వస్సంవుట్ఠో (స్యా.)] దేవగణపరివుతో మజ్ఝే మణిమయేన సోపాణేన సఙ్కస్సనగరం ఓతిణ్ణో ఇమం దస్సనం పుబ్బే న దిట్ఠోతి – న మే దిట్ఠో ఇతో పుబ్బే.

ఇచ్చాయస్మా సారిపుత్తోతి. ఇచ్చాతి పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం – ఇచ్చాతి. **ఆయస్మాతి** పియవచనం గరువచనం సగారవసప్పతిస్సవచనమేతం – ఆయస్మాతి. **సారిపుత్తోతి** తస్స థేరస్స నామం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి వోహారో నామం నామకమ్మం నామధేయ్యం నిరుత్తి బ్యఞ్జనం అభిలాపోతి – ఇచ్చాయస్మా సారిపుత్తో.

న సుతో ఉద కస్సచీతి. నాతి పటిక్ఖేపో. **ఉదాతి** పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం – ఉదాతి. **కస్సచీతి** ఖత్తియస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా వేస్సస్స వా సుద్దస్స వా గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా దేవస్స వా మనుస్సస్స వాతి – న సుతో ఉద కస్సచి.

ఏవం వగ్గువదో సత్థాతి. ఏవం వగ్గువదో మధురవదో పేమనీయవదో హదయఙ్గమవదో కరవీకరుతమఞ్జుఘోసో [కరవికరుదమఞ్జుస్సరో (స్యా.)]. అట్ఠఙ్గసమన్నాగతో ఖో పన తస్స భగవతో ముఖతో ఘోసో నిచ్ఛరతి – విసట్ఠో చ విఞ్ఞేయ్యో చ మఞ్జు చ సవనీయో చ బిన్దు చ అవిసారీ చ గమ్భీరో చ నిన్నాది చ. యథా పరిసం ఖో పన సో భగవా సరేన విఞ్ఞాపేతి, న అస్స బహిద్ధా పరిసాయ ఘోసో నిచ్ఛరతి, బ్రహ్మస్సరో ఖో పన సో భగవా కరవీకభాణీతి – ఏవం వగ్గువదో.

సత్థాతి సత్థా భగవా సత్థవాహో. యథా సత్థవాహో సత్తే కన్తారం తారేతి, చోరకన్తారం తారేతి, వాళకన్తారం తారేతి, దుబ్భిక్ఖకన్తారం తారేతి, నిరుదకకన్తారం తారేతి ఉత్తారేతి నిత్తారేతి పతారేతి ఖేమన్తభూమిం సమ్పాపేతి; ఏవమేవ భగవా సత్థవాహో సత్తే కన్తారం తారేతి, జాతికన్తారం తారేతి, జరాకన్తారం తారేతి, బ్యాధికన్తారం...పే.... మరణకన్తారం... సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసకన్తారం తారేతి రాగకన్తారం తారేతి దోసకన్తారం... మోహకన్తారం... మానకన్తారం... దిట్ఠికన్తారం... కిలేసకన్తారం... దుచ్చరితకన్తారం తారేతి, రాగగహనం తారేతి, దోసగహనం... మోహగహనం... మానగహనం... దిట్ఠిగహనం... కిలేసగహనం... దుచ్చరితగహనం తారేతి ఉత్తారేతి నిత్తారేతి పతారేతి ఖేమన్తం అమతం నిబ్బానం సమ్పాపేతీతి . ఏవమ్పి భగవా సత్థవాహో.

అథ వా భగవా నేతా వినేతా అనునేతా పఞ్ఞాపేతా నిజ్ఝాపేతా పేక్ఖేతా పసాదేతాతి. ఏవమ్పి భగవా సత్థవాహో.

అథ వా భగవా అనుప్పన్నస్స మగ్గస్స ఉప్పాదేతా, అసఞ్జాతస్స మగ్గస్స సఞ్జనేతా, అనక్ఖాతస్స మగ్గస్స అక్ఖాతా, మగ్గఞ్ఞూ మగ్గవిదూ మగ్గకోవిదో మగ్గానుగా చ పన ఏతరహి సావకా విహరన్తి పచ్ఛా సమన్నాగతాతి. ఏవమ్పి భగవా సత్థవాహోతి – ఏవం వగ్గువదో సత్థా.

తుసితా గణిమాగతోతి. భగవా తుసితకాయా చవిత్వా సతో సమ్పజానో మాతుకుచ్ఛిం ఓక్కన్తోతి. ఏవమ్పి తుసితా గణిమాగతో.

అథ వా దేవా వుచ్చన్తి తుసితా. తే తుట్ఠా సన్తుట్ఠా అత్తమనా పముదితా పీతిసోమనస్సజాతా దేవలోకతో గణిం ఆగతోతి. ఏవమ్పి తుసితా గణిమాగతో. అథ వా అరహన్తో వుచ్చన్తి తుసితా. తే తుట్ఠా సన్తుట్ఠా అత్తమనా పరిపుణ్ణసఙ్కప్పా అరహన్తానం గణిం ఆగతోతి. ఏవమ్పి తుసితా గణిమాగతో. **గణీతి** గణీ భగవా. గణాచరియోతి గణీ, గణస్స సత్థాతి గణీ, గణం పరిహరతీతి గణీ, గణం ఓవదతీతి గణీ, గణమనుసాసతీతి గణీ, విసారదో గణం ఉపసఙ్కమతీతి గణీ, గణస్స [గణోస్స (సీ.)] సుస్సూసతి సోతం ఓదహతి అఞ్ఞా చిత్తం ఉపట్ఠపేతీతి గణీ, గణం అకుసలా వుట్ఠాపేత్వా కుసలే పతిట్ఠాపేతీతి గణీ, భిక్ఖుగణస్స గణీ, భిక్ఖునిగణస్స గణీ, ఉపాసకగణస్స గణీ, ఉపాసికాగణస్స గణీ , రాజగణస్స గణీ, ఖత్తియగణస్స... బ్రాహ్మణగణస్స... వేస్సగణస్స... సుద్దగణస్స... దేవగణస్స... బ్రహ్మగణస్స గణీ, సఙ్ఘీ గణీ గణాచరియో. **ఆగతోతి** ఉపగతో సముపగతో సముపపన్నో [సమ్పత్తో (స్యా. క.)] సఙ్కస్సనగరన్తి – తుసితా గణిమాగతో.

తేనాహ థేరో సారిపుత్తో –

> “న మే దిట్ఠో ఇతో పుబ్బే, [ఇచ్చాయస్మా సారిపుత్తో]
> న సుతో ఉద కస్సచి;
> ఏవం వగ్గువదో సత్థా, తుసితా గణిమాగతో”తి.

౧౯౧.**సదేవకస్స లోకస్స, యథా దిస్సతి చక్ఖుమా;**
సబ్బం తమం వినోదేత్వా, ఏకోవ రతిమజ్ఝగా.

సదేవకస్స లోకస్సాతి సదేవకస్స లోకస్స సమారకస్స సబ్రహ్మకస్స సస్సమణబ్రాహ్మణియా పజాయ సదేవమనుస్సాయాతి – సదేవకస్స లోకస్స.

యథా దిస్సతి చక్ఖుమాతి యథా భగవన్తం తావతింసభవనే పారిచ్ఛత్తకమూలే పణ్డుకమ్బలసిలాయం నిసిన్నం ధమ్మం దేసేన్తం దేవతా పస్సన్తి తథా మనుస్సా పస్సన్తి . యథా మనుస్సా పస్సన్తి తథా దేవతా పస్సన్తి. యథా దేవానం దిస్సతి తథా మనుస్సానం దిస్సతి. యథా మనుస్సానం దిస్సతి తథా దేవానం దిస్సతీతి. ఏవమ్పి యథా దిస్సతి చక్ఖుమా. యథా వా పనేకే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా అదన్తా దన్తవణ్ణేన దిస్సన్తి, అసన్తా సన్తవణ్ణేన దిస్సన్తి, అనుపసన్తా ఉపసన్తవణ్ణేన దిస్సన్తి, అనిబ్బుతా నిబ్బుతవణ్ణేన దిస్సన్తి.

“పతిరూపకో మత్తికాకుణ్డలోవ, లోహడ్ఢమాసోవ [లోహమాసోవ (స్యా.)] సువణ్ణఛన్నో;

చరన్తి లోకే పరివారఛన్నా, అన్తో అసుద్ధా బహి సోభమానా”తి [అయం గాథా సం. ని. ౧.౧౨౨ దిస్సతి].

న భగవా ఏవం దిస్సతి. భగవా భూతేన తచ్ఛేన తథేన యాథావేన అవిపరీతేన సభావేన దన్తో దన్తవణ్ణేన దిస్సతి, సన్తో సన్తవణ్ణేన దిస్సతి, ఉపసన్తో ఉపసన్తవణ్ణేన దిస్సతి, నిబ్బుతో నిబ్బుతవణ్ణేన దిస్సతి, అకప్పితఇరియాపథా చ బుద్ధా భగవన్తో పణిధిసమ్పన్నాతి. ఏవమ్పి యథా దిస్సతి చక్ఖుమా.

అథ వా భగవా విసుద్ధసద్దో గతకిత్తిసద్దసిలోకో [భటకిత్తిసద్దసిలోకో (స్యా.)] నాగభవనే చ సుపణ్ణభవనే చ యక్ఖభవనే చ అసురభవనే చ గన్ధబ్బభవనే చ మహారాజభవనే చ ఇన్దభవనే చ బ్రహ్మభవనే చ దేవభవనే చ ఏదిసో చ తాదిసో చ తతో చ భియ్యోతి. ఏవమ్పి యథా దిస్సతి చక్ఖుమా.

అథ వా భగవా దసహి బలేహి సమన్నాగతో, చతూహి వేసారజ్జేహి, చతూహి పటిసమ్భిదాహి, ఛహి అభిఞ్ఞాహి, ఛహి బుద్ధధమ్మేహి, తేజేన చ బలేన చ గుణేన చ వీరియేన చ పఞ్ఞాయ చ దిస్సతి ఞాయతి పఞ్ఞాయతి.

“దూరే సన్తో పకాసేన్తి, హిమవన్తోవ పబ్బతో;

అసన్తేత్థ న దిస్సన్తి, రత్తిం ఖిత్తా [రత్తిఖిత్తా (సీ.) ధ. ప. ౩౦౪] యథా సరా”తి.

ఏవమ్పి యథా దిస్సతి చక్ఖుమా.

చక్ఖుమాతి భగవా పఞ్చహి చక్ఖూహి చక్ఖుమా – మంసచక్ఖునాపి చక్ఖుమా, దిబ్బచక్ఖునాపి చక్ఖుమా, పఞ్ఞాచక్ఖునాపి చక్ఖుమా, బుద్ధచక్ఖునాపి చక్ఖుమా, సమన్తచక్ఖునాపి చక్ఖుమా.

కథం భగవా మంసచక్ఖునాపి చక్ఖుమా? మంసచక్ఖుమ్హి భగవతో పఞ్చ వణ్ణా సంవిజ్జన్తి – నీలో చ వణ్ణో, పీతకో చ వణ్ణో, లోహితకో చ వణ్ణో, కణ్హో చ వణ్ణో, ఓదాతో చ వణ్ణో. అక్ఖిలోమాని చ భగవతో. యత్థ చ అక్ఖిలోమాని పతిట్ఠితాని తం నీలం హోతి సునీలం పాసాదికం దస్సనేయ్యం ఉమాపుప్ఫసమానం. తస్స పరతో పీతకం హోతి సుపీతకం సువణ్ణవణ్ణం పాసాదికం దస్సనేయ్యం కణికారపుప్ఫసమానం. ఉభతో అక్ఖికూటాని భగవతో లోహితకాని హోన్తి సులోహితకాని పాసాదికాని దస్సనేయ్యాని ఇన్దగోపకసమానాని. మజ్ఝే కణ్హం హోతి సుకణ్హం అలూఖం సుద్ధం పాసాదికం దస్సనేయ్యం అద్దారిట్ఠకసమానం. తస్స పరతో ఓదాతం హోతి సుఓదాతం సేతం పణ్డరం పాసాదికం దస్సనేయ్యం ఓసధితారకసమానం . తేన భగవా పాకతికేన మంసచక్ఖునా అత్తభావపరియాపన్నేన పురిమసుచరితకమ్మాభినిబ్బత్తేన సమన్తా యోజనం పస్సతి దివా చేవ రత్తిఞ్చ. యదాపి చతురఙ్గసమన్నాగతో అన్ధకారో హోతి సూరియో చ అత్థఙ్గతో హోతి ; కాళపక్ఖో చ ఉపోసథో హోతి, తిబ్బో చ వనసణ్డో హోతి, మహా చ కాళమేఘో అబ్భుట్ఠితో హోతి. ఏవరూపేపి చతురఙ్గసమన్నాగతే అన్ధకారే సమన్తా యోజనం పస్సతి. నత్థి సో కుట్టో వా కవాటం వా పాకారో వా పబ్బతో వా గచ్ఛో వా లతా వా ఆవరణం రూపానం దస్సనాయ. ఏకఞ్చే తిలఫలం నిమిత్తం కత్వా తిలవాహే పక్ఖిపేయ్య, తఞ్ఞేవ తిలఫలం ఉద్ధరేయ్య. ఏవం పరిసుద్ధం భగవతో పాకతికమంసచక్ఖు. ఏవం భగవా మంసచక్ఖునాపి చక్ఖుమా.

కథం భగవా దిబ్బేన చక్ఖునాపి చక్ఖుమా? భగవా దిబ్బేన చక్ఖునా విసుద్ధేన అతిక్కన్తమానుసకేన సత్తే పస్సతి చవమానే ఉపపజ్జమానే హీనే పణీతే సువణ్ణే దుబ్బణ్ణే సుగతే దుగ్గతే; యథాకమ్మూపగే సత్తే పజానాతి – "ఇమే వత భోన్తో సత్తా కాయదుచ్చరితేన సమన్నాగతా వచీదుచ్చరితేన సమన్నాగతా మనోదుచ్చరితేన సమన్నాగతా అరియానం ఉపవాదకా మిచ్ఛాదిట్ఠికా మిచ్ఛాదిట్ఠికమ్మసమాదానా, తే కాయస్స భేదా పరం మరణా అపాయం దుగ్గతిం వినిపాతం నిరయం ఉపపన్నా; ఇమే వా పన భోన్తో సత్తా కాయసుచరితేన సమన్నాగతా వచీసుచరితేన సమన్నాగతా మనోసుచరితేన సమన్నాగతా అరియానం అనుపవాదకా సమ్మాదిట్ఠికా సమ్మాదిట్ఠికమ్మసమాదానా, తే కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం సగ్గం లోకం ఉపపన్నా"తి. ఇతి దిబ్బేన చక్ఖునా విసుద్ధేన అతిక్కన్తమానుసకేన సత్తే పస్సతి చవమానే ఉపపజ్జమానే హీనే పణీతే సువణ్ణే దుబ్బణ్ణే సుగతే దుగ్గతే; యథాకమ్మూపగే సత్తే పజానాతి. ఆకఙ్ఖమానో చ భగవా ఏకమ్పి లోకధాతుం పస్సేయ్య, ద్వేపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, తిస్సోపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, చతస్సోపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, పఞ్చపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, దసపి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, వీసమ్పి [వీసతిమ్పి (సీ.)] లోకధాతుయో పస్సేయ్య, తింసమ్పి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, చత్తాలీసమ్పి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, పఞ్ఞాసమ్పి లోకధాతుయో పస్సేయ్య, సతమ్పి లోకధాతుం పస్సేయ్య, సహస్సిమ్పి చూళనికం లోకధాతుం పస్సేయ్య, ద్విసహస్సిమ్పి మజ్ఝిమికం లోకధాతుం పస్సేయ్య, తిసహస్సిమ్పి లోకధాతుం పస్సేయ్య, మహాసహస్సిమ్పి లోకధాతుం పస్సేయ్య, యావతకం పన ఆకఙ్ఖేయ్య తావతకం పస్సేయ్య. ఏవం పరిసుద్ధం భగవతో దిబ్బచక్ఖు. ఏవం భగవా దిబ్బేన చక్ఖునాపి చక్ఖుమా.

కథం భగవా పఞ్ఞాచక్ఖునాపి చక్ఖుమా? భగవా మహాపఞ్ఞో పుథుపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో పఞ్ఞాపభేదకుసలో పభిన్నఞాణో అధిగతపటిసమ్భిదో చతువేసారజ్జప్పత్తో దసబలధారీ పురిసాసభో పురిససీహో పురిసనాగో పురిసాజఞ్ఞో పురిసధోరయ్హో అనన్తఞాణో అనన్తతేజో అనన్తయసో అడ్ఢో మహద్ధనో ధనవా నేతా వినేతా అనునేతా పఞ్ఞాపేతా నిజ్ఝాపేతా పేక్ఖేతా పసాదేతా. సో హి భగవా అనుప్పన్నస్స మగ్గస్స ఉప్పాదేతా, అసఞ్జాతస్స మగ్గస్స సఞ్జనేతా, అనక్ఖాతస్స మగ్గస్స అక్ఖాతా, మగ్గఞ్ఞూ మగ్గవిదూ మగ్గకోవిదో మగ్గానుగా చ పన ఏతరహి సావకా విహరన్తి పచ్ఛా సమన్నాగతా.

సో హి భగవా జానం జానాతి, పస్సం పస్సతి, చక్ఖుభూతో ఞాణభూతో ధమ్మభూతో బ్రహ్మభూతో వత్తా పవత్తా అత్థస్స నిన్నేతా అమతస్స దాతా ధమ్మస్సామీ తథాగతో. నత్థి తస్స భగవతో అఞ్ఞాతం అదిట్ఠం అవిదితం అసచ్ఛికతం అఫస్సితం పఞ్ఞాయ. అతీతం అనాగతం పచ్చుప్పన్నం ఉపాదాయ సబ్బే ధమ్మా సబ్బాకారేన బుద్ధస్స భగవతో ఞాణముఖే ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి. యం కిఞ్చి నేయ్యం నామ అత్థి జానితబ్బం [అత్థి ధమ్మం జానితబ్బం (క.) మహాని. ౧౫౬] అత్తత్థో వా, పరత్థో వా, ఉభయత్థో వా, దిట్ఠధమ్మికో వా అత్థో, సమ్పరాయికో వా అత్థో, ఉత్తానో వా అత్థో, గమ్భీరో వా అత్థో, గూళ్హో వా అత్థో, పటిచ్ఛన్నో వా అత్థో, నేయ్యో వా అత్థో, నీతో వా అత్థో, అనవజ్జో వా అత్థో, నిక్కిలేసో వా అత్థో, వోదానో వా అత్థో, పరమత్థో వా అత్థో, సబ్బం తం అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి.

అతీతే బుద్ధస్స భగవతో అప్పటిహతం ఞాణం, అనాగతే అప్పటిహతం ఞాణం, పచ్చుప్పన్నే అప్పటిహతం ఞాణం. సబ్బం కాయకమ్మం బుద్ధస్స భగవతో ఞాణానుపరివత్తి. సబ్బం వచీకమ్మం... సబ్బం మనోకమ్మం బుద్ధస్స భగవతో ఞాణానుపరివత్తి. యావతకం నేయ్యం తావతకం ఞాణం, యావతకం ఞాణం తావతకం నేయ్యం; నేయ్యపరియన్తికం ఞాణం, ఞాణపరియన్తికం నేయ్యం; నేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఞాణం నప్పవత్తతి, ఞాణం అతిక్కమిత్వా నేయ్యపథో నత్థి; అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో తే ధమ్మా. యథా ద్విన్నం సముగ్గపటలానం సమ్మాఫుసితానం హేట్ఠిమం సముగ్గపటలం

ఉపరిమం నాతివత్తతి, ఉపరిమం సముగ్గపటలం హేట్ఠిమం నాతివత్తతి, అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో; ఏవమేవం బుద్ధస్స భగవతో నేయ్యఞ్చ ఞాణఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో . యావతకం నేయ్యం తావతకం ఞాణం, యావతకం ఞాణం తావతకం నేయ్యం, నేయ్యపరియన్తికం ఞాణం, ఞాణపరియన్తికం నేయ్యం; నేయ్యం అతిక్కమిత్వా ఞాణం న పవత్తతి, ఞాణం అతిక్కమిత్వా నేయ్యపథో నత్థి; అఞ్ఞమఞ్ఞపరియన్తట్ఠాయినో తే ధమ్మా.

సబ్బధమ్మేసు బుద్ధస్స భగవతో ఞాణం పవత్తతి. సబ్బే ధమ్మా బుద్ధస్స భగవతో ఆవజ్జనపటిబద్ధా ఆకఙ్ఖపటిబద్ధా మనసికారపటిబద్ధా చిత్తుప్పాదపటిబద్ధా. సబ్బసత్తేసు బుద్ధస్స భగవతో ఞాణం పవత్తతి. సబ్బేసం సత్తానం భగవా ఆసయం జానాతి, అనుసయం జానాతి, చరితం జానాతి, అధిముత్తిం జానాతి, అప్పరజక్ఖే మహారజక్ఖే తిక్ఖిన్ద్రియే ముదిన్ద్రియే స్వాకారే ద్వాకారే సువిఞ్ఞాపయే దువిఞ్ఞాపయే భబ్బాభబ్బే సత్తే పజానాతి. సదేవకో లోకో సమారకో సబ్రహ్మకో సస్సమణబ్రాహ్మణీ పజా సదేవమనుస్సా అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి.

యథా యే కేచి మచ్ఛకచ్ఛపా అన్తమసో తిమితిమిఙ్గలం ఉపాదాయ అన్తోమహాసముద్దే పరివత్తన్తి; ఏవమేవ సదేవకో లోకో సమారకో సబ్రహ్మకో సస్సమణబ్రాహ్మణీ పజా సదేవమనుస్సా అన్తోబుద్ధఞాణే పరివత్తతి. యథా యే కేచి పక్ఖీ అన్తమసో గరుళం వేనతేయ్యం ఉపాదాయ ఆకాసస్స పదేసే పరివత్తన్తి; ఏవమేవ యేపి తే సారిపుత్తసమా పఞ్ఞాయ తేపి బుద్ధఞాణస్స పదేసే పరివత్తన్తి; బుద్ధఞాణం దేవమనుస్సానం పఞ్ఞం ఫరిత్వా అభిభవిత్వా తిట్ఠతి. యేపి తే ఖత్తియపణ్డితా బ్రాహ్మణపణ్డితా గహపతిపణ్డితా సమణపణ్డితా నిపుణా కతపరప్పవాదా వాలవేధిరూపా వోభిన్దన్తా మఞ్ఞే చరన్తి పఞ్ఞాగతేన దిట్ఠిగతాని, తే పఞ్హే అభిసఙ్ఖరిత్వా అభిసఙ్ఖరిత్వా తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛన్తి గూళ్హాని చ పటిచ్ఛన్నాని చ. కథితా విసజ్జితావ తే పఞ్హా భగవతా హోన్తి నిద్దిట్ఠకారణా ఉపక్ఖిత్తకా చ. తే భగవతో సమ్పజ్జన్తి. అథ ఖో భగవావ తత్థ అతిరోచతి , యదిదం పఞ్ఞాయాతి. ఏవం భగవా పఞ్ఞాచక్ఖునాపి చక్ఖుమా.

కథం భగవా బుద్ధచక్ఖునాపి చక్ఖుమా? భగవా బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేన్తో [ఓలోకేన్తో (సీ.)] అద్దస సత్తే అప్పరజక్ఖే మహారజక్ఖే తిక్ఖిన్ద్రియే ముదిన్ద్రియే స్వాకారే ద్వాకారే సువిఞ్ఞాపయే దువిఞ్ఞాపయే అప్పేకచ్చే పరలోకవజ్జభయదస్సావినో విహరన్తే అప్పేకచ్చే నపరలోకవజ్జభయదస్సావినో విహరన్తే. సేయ్యథాపి నామ ఉప్పలినియం వా పదుమినియం వా పుణ్డరీకినియం వా అప్పేకచ్చాని ఉప్పలాని వా పదుమాని వా పుణ్డరీకాని వా ఉదకే జాతాని ఉదకే సంవడ్ఢాని ఉదకానుగ్గతాని అన్తోనిముగ్గపోసీని, అప్పేకచ్చాని ఉప్పలాని వా పదుమాని వా పుణ్డరీకాని వా ఉదకే జాతాని ఉదకే సంవడ్ఢాని సమోదకం ఠితాని, అప్పేకచ్చాని ఉప్పలాని వా పదుమాని వా పుణ్డరీకాని వా ఉదకే జాతాని ఉదకే సంవడ్ఢాని ఉదకం అచ్చుగ్గమ్మ తిట్ఠన్తి అనుపలిత్తాని ఉదకేన; ఏవమేవం భగవా బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేన్తో అద్దస సత్తే అప్పరజక్ఖే మహారజక్ఖే తిక్ఖిన్ద్రియే ముదిన్ద్రియే స్వాకారే ద్వాకారే సువిఞ్ఞాపయే దువిఞ్ఞాపయే అప్పేకచ్చే పరలోకవజ్జభయదస్సావినో విహరన్తే అప్పేకచ్చే నపరలోకవజ్జభయదస్సావినో విహరన్తే. జానాతి భగవా – "అయం పుగ్గలో రాగచరితో, అయం దోసచరితో, అయం మోహచరితో, అయం వితక్కచరితో, అయం సద్ధాచరితో, అయం ఞాణచరితో"తి. రాగచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స అసుభకథం కథేతి; దోసచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స మేత్తాభావనం ఆచిక్ఖతి; మోహచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స ఉద్దేసే పరిపుచ్ఛాయ కాలేన ధమ్మస్సవనే కాలేన ధమ్మసాకచ్ఛాయ గరుసంవాసే నివేసేతి; వితక్కచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స ఆనాపానస్సతిం ఆచిక్ఖతి; సద్ధాచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స పసాదనీయం నిమిత్తం ఆచిక్ఖతి బుద్ధసుబోధిం

ధమ్మసుధమ్మతం సఙ్ఘసుప్పటిపత్తిం సీలాని చ అత్తనో; ఞాణచరితస్స భగవా పుగ్గలస్స విపస్సనానిమిత్తం ఆచిక్ఖతి అనిచ్చాకారం దుక్ఖాకారం అనత్తాకారం.

"సేలే యథా పబ్బతముద్ధనిట్ఠితో, యథాపి పస్సే జనతం సమన్తతో;
తథూపమం ధమ్మమయం సుమేధ, పాసాదమారుయ్హ సమన్తచక్ఖు;
సోకావతిణ్ణం జనతమపేతసోకో, అవేక్ఖస్సు జాతిజరాభిభూత"న్తి.

ఏవం భగవా బుద్ధచక్ఖునాపి చక్ఖుమా.

కథం భగవా సమన్తచక్ఖునాపి చక్ఖుమా? సమన్తచక్ఖు వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. భగవా సబ్బఞ్ఞుతఞాణేన ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో.

"న తస్స అదిట్ఠమిధత్థి కిఞ్చి, అథో అవిఞ్ఞాతమజానితబ్బం;
సబ్బం అభిఞ్ఞాసి యదత్థి నేయ్యం, తథాగతో తేన సమన్తచక్ఖూ"తి.

ఏవం భగవా సమన్తచక్ఖునాపి చక్ఖుమాతి – యథా దిస్సతి చక్ఖుమా.

సబ్బం తమం వినోదేత్వాతి సబ్బం రాగతమం దోసతమం మోహతమం మానతమం దిట్ఠితమం కిలేసతమం దుచ్చరితతమం అన్ధకరణం అచక్ఖుకరణం అఞ్ఞాణకరణం పఞ్ఞానిరోధికం విఘాతపక్ఖికం అనిబ్బానసంవత్తనికం నుదిత్వా పనుదిత్వా జహిత్వా పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వాతి – సబ్బం తమం వినోదేత్వా.

ఏకోవ రతిమజ్ఝగాతి. ఏకోతి భగవా పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకో, అదుతియట్ఠేన ఏకో, తణ్హాయ పహీనట్ఠేన ఏకో, ఏకన్తవీతరాగోతి ఏకో, ఏకన్తవీతదోసోతి ఏకో, ఏకన్తవీతమోహోతి ఏకో, ఏకన్తనిక్కిలేసోతి ఏకో, ఏకాయనమగ్గం గతోతి ఏకో, అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధోతి ఏకో.

కథం భగవా పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకో? భగవా దహరోవ సమానో సుసు కాళకేసో భద్రేన [భద్దేన (స్యా.)] యోబ్బనేన సమన్నాగతో పఠమేన వయసా అకామకానం మాతాపితూనం అస్సుముఖానం రుదన్తానం విలపన్తానం ఞాతిసఙ్ఘం పహాయ సబ్బం ఘరావాసపలిబోధం ఛిన్దిత్వా పుత్తదారపలిబోధం ఛిన్దిత్వా ఞాతిపలిబోధం ఛిన్దిత్వా మిత్తామచ్చపలిబోధం ఛిన్దిత్వా సన్నిధిపలిబోధం ఛిన్దిత్వా కేసమస్సుం ఓహారేత్వా కాసాయాని వత్థాని అచ్ఛాదేత్వా అగారస్మా అనగారియం పబ్బజిత్వా అకిఞ్చనభావం ఉపగన్త్వా ఏకో చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి – ఏవం భగవా పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతేన ఏకో.

కథం భగవా అదుతియట్ఠేన ఏకో? సో ఏవం పబ్బజితో సమానో ఏకో అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని పటిసేవతి అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని పటిసల్లానసారుప్పాని. సో ఏకో చరతి, ఏకో గచ్ఛతి, ఏకో తిట్ఠతి, ఏకో నిసీదతి, ఏకో సేయ్యం కప్పేతి, ఏకో గామం పిణ్డాయ పవిసతి, ఏకో పటిక్కమతి, ఏకో రహో నిసీదతి, ఏకో చఙ్కమం అధిట్ఠాతి, ఏకో చరతి విహరతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి – ఏవం భగవా అదుతియట్ఠేన ఏకో.

కథం భగవా తణ్హాయ పహీనట్ఠేన ఏకో? సో ఏవం ఏకో అదుతియో అప్పమత్తో ఆతాపీ పహితత్తో విహరన్తో నజ్జా నేరఞ్జరాయ తీరే బోధిరుక్ఖమూలే మహాపధానం పదహన్తో మారం ససేనం కణ్హం నముచిం పమత్తబన్ధుం విధమిత్వా తణ్హాజాలినిం విసరితం విసత్తికం పజహాసి వినోదేసి బ్యన్తిం అకాసి అనభావం గమేసి.

"తణ్హాదుతియో పురిసో, దీఘమద్ధానసంసరం;

ఇత్థభావఞ్ఞథాభావం [ఇత్థం భావఞ్ఞథాభావం (క.) ఇతివు. ౧౫, ౧౦౫], సంసారం నాతివత్తతి.

"ఏతమాదీనవం ఞత్వా, తణ్హం దుక్ఖస్స సమ్భవం;

వీతతణ్హో అనాదానో, సతో భిక్ఖు పరిబ్బజే"తి.

ఏవం భగవా తణ్హాయ పహీనట్ఠేన ఏకో.

కథం భగవా ఏకన్తవీతరాగోతి ఏకో? రాగస్స పహీనత్తా ఏకన్తవీతరాగోతి ఏకో, దోసస్స పహీనత్తా ఏకన్తవీతదోసోతి ఏకో, మోహస్స పహీనత్తా ఏకన్తవీతమోహోతి ఏకో, కిలేసానం పహీనత్తా ఏకన్తనిక్కిలేసోతి ఏకో.

కథం భగవా ఏకాయనమగ్గం గతోతి ఏకో? ఏకాయనమగ్గో వుచ్చతి చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా చత్తారో ఇద్ధిపాదా పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గా అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో.

"ఏకాయనం జాతిఖయన్తదస్సీ, మగ్గం పజానాతి హితానుకమ్పీ;

ఏతేన మగ్గేన తరింసు [అతరింసు (స్యా.)] పుబ్బే, తరిస్సన్తి యే చ తరన్తి ఓఘ"న్తి.

ఏవం భగవా ఏకాయనమగ్గం గతోతి ఏకో.

కథం భగవా ఏకో అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధోతి ఏకో? బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణం పఞ్ఞిన్ద్రియం పఞ్ఞాబలం ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గో వీమంసా విపస్సనా సమ్మాదిట్ఠి. భగవా తేన బోధిఞాణేన "సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా"తి బుజ్ఝి, "సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా"తి బుజ్ఝి, "సబ్బే ధమ్మా అనత్తా"తి బుజ్ఝి, "అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా"తి బుజ్ఝి...పే.... "జాతిపచ్చయా జరామరణ"న్తి బుజ్ఝి; "అవిజ్జానిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో"తి బుజ్ఝి...పే.... "జాతినిరోధా జరామరణనిరోధో"తి బుజ్ఝి; "ఇదం దుక్ఖ"న్తి బుజ్ఝి, "అయం దుక్ఖసముదయో"తి బుజ్ఝి, "అయం దుక్ఖనిరోధో"తి బుజ్ఝి, "అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా"తి బుజ్ఝి; "ఇమే ఆసవా"తి బుజ్ఝి...పే.... "అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదా"తి బుజ్ఝి; "ఇమే ధమ్మా పరిఞ్ఞేయ్యా"తి బుజ్ఝి... పహాతబ్బాతి... భావేతబ్బాతి... సచ్ఛికాతబ్బాతి బుజ్ఝి, ఛన్నం ఫస్సాయతనానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ బుజ్ఝి, పఞ్చన్నం ఉపాదానక్ఖన్ధానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ బుజ్ఝి, చతున్నం మహాభూతానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ బుజ్ఝి, "యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం, సబ్బం తం నిరోధధమ్మ"న్తి బుజ్ఝి.

అథ వా యం కిఞ్చి బుజ్ఝితబ్బం అనుబుజ్ఝితబ్బం పటిబుజ్ఝితబ్బం సమ్బుజ్ఝితబ్బం అధిగన్తబ్బం ఫస్సితబ్బం సచ్ఛికాతబ్బం, సబ్బం తం తేన బోధిఞాణేన బుజ్ఝి అనుబుజ్ఝి పటిబుజ్ఝి సమ్బుజ్ఝి సమ్మాబుజ్ఝి అధిగచ్ఛి ఫస్సేసి సచ్ఛాకాసి.

ఏవం భగవా ఏకో అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధోతి ఏకో.

రతిమజ్ఝగాతి. రతిన్తి నేక్ఖమ్మరతిం వివేకరతిం ఉపసమరతిం సమ్బోధిరతిం అజ్ఝగా సమజ్ఝగా అధిగచ్ఛి ఫస్సేసి సచ్ఛాకాసీతి – ఏకోవ రతిమజ్ఝగా.

తేనాహ థేరో సారిపుత్తో –

"సదేవకస్స లోకస్స, యథా దిస్సతి చక్ఖుమా;
సబ్బం తమం వినోదేత్వా, ఏకోవ రతిమజ్ఝగా"తి.

౧౯౨. తం బుద్ధం అసితం తాదిం, అకుహం గణిమాగతం;
బహూనమిధ బద్ధానం, అత్థి పఞ్హేన ఆగమం.

తం బుద్ధం అసితం తాదిన్తి. బుద్ధోతి యో సో భగవా సయమ్భూ అనాచరియకో పుబ్బే అననుస్సుతేసు ధమ్మేసు సామం సచ్చాని అభిసమ్బుజ్ఝి, తత్థ చ సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణి [పత్తో (స్యా॰)], బలేసు చ వసీభావం పాపుణి. **బుద్ధోతి** కేనట్ఠేన బుద్ధో? బుజ్ఝితా సచ్చానీతి బుద్ధో, బోధేతా పజాయాతి బుద్ధో, సబ్బఞ్ఞుతాయ బుద్ధో, సబ్బదస్సావితాయ బుద్ధో, అనఞ్ఞనేయ్యతాయ బుద్ధో, విసవితాయ బుద్ధో, ఖీణాసవసఙ్ఖాతేన బుద్ధో, నిరుపక్కిలేససఙ్ఖాతేన బుద్ధో, ఏకన్తవీతరాగోతి బుద్ధో, ఏకన్తవీతదోసోతి బుద్ధో, ఏకన్తవీతమోహోతి బుద్ధో, ఏకన్తనిక్కిలేసోతి బుద్ధో, ఏకాయనమగ్గం గతోతి బుద్ధో, ఏకో అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధోతి బుద్ధో, అబుద్ధివిహతత్తా బుద్ధిపటిలాభత్తా బుద్ధో. బుద్ధోతి నేతం మాతరా కతం న పితరా కతం, న భాతరా కతం, న భగినియా కతం, న మిత్తామచ్చేహి కతం, న ఞాతిసాలోహితేహి కతం, న సమణబ్రాహ్మణేహి కతం, న దేవతాహి కతం. విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి, యదిదం బుద్ధోతి – తం బుద్ధం. **అసితన్తి** ద్వే నిస్సయా – తణ్హానిస్సయో చ దిట్ఠినిస్సయో చ. కతమో తణ్హానిస్సయో? యావ తణ్హాసఙ్ఖాతేన సీమకతం ఓధికతం [పరియాదికతం (స్యా॰)] పరియన్తకతం పరిగ్గహితం మమాయితం – ఇదం మమ, ఏతం మమ, ఏత్తకం మమ, ఏత్తావతా మమ, మమ రూపా సద్దా గన్ధా రసా ఫోట్ఠబ్బా, అత్థరణా పావురణా దాసిదాసా అజేళకా కుక్కుటసూకరా హత్థిగవాస్సవళవా, ఖేత్తం వత్థుం హిరఞ్ఞం సువణ్ణం, గామనిగమరాజధానియో రట్ఠఞ్చ జనపదో చ కోసో చ కోట్ఠాగారఞ్చ, కేవలమ్పి మహాపథవిం తణ్హావసేన మమాయతి, యావతా అట్ఠసతం తణ్హావిచరితం – అయం తణ్హానిస్సయో.

కతమో దిట్ఠినిస్సయో? వీసతివత్థుకా సక్కాయదిట్ఠి, దసవత్థుకా మిచ్ఛాదిట్ఠి, దసవత్థుకా అన్తగ్గాహికా దిట్ఠి. యా ఏవరూపా దిట్ఠి దిట్ఠిగతం దిట్ఠిగహనం దిట్ఠికన్తారో దిట్ఠివిసూకాయికం దిట్ఠివిప్ఫన్దితం దిట్ఠిసఞ్ఞోజనం గాహో పటిగ్గాహో అభినివేసో పరామాసో కుమ్మగ్గో మిచ్ఛాపథో మిచ్ఛత్తం తిత్థాయతనం విపరియాసగ్గాహో విపరీతగ్గాహో విపల్లాసగ్గాహో మిచ్ఛాగాహో "అయాథావకస్మిం యాథావక"న్తి గాహో యావతా ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని – అయం దిట్ఠినిస్సయో.

బుద్ధస్స భగవతో తణ్హానిస్సయో పహీనో, దిట్ఠినిస్సయో పటినిస్సట్ఠో; తణ్హానిస్సయస్స పహీనత్తా దిట్ఠినిస్సయస్స పటినిస్సట్ఠత్తా భగవా చక్ఖుం అసితో, సోతం... ఘానం... జివ్హం... కాయం... మనం అసితో, రూపే... సద్దే... గన్ధే... రసే... ఫోట్ఠబ్బే... కులం... గణం... ఆవాసం... లాభం... యసం... పసంసం... సుఖం... చీవరం... పిణ్డపాతం... సేనాసనం...

గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం... కామధాతుం... రూపధాతుం... అరూపధాతుం ... కామభవం... రూపభవం... అరూపభవం... సఞ్ఞాభవం... అసఞ్ఞాభవం... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాభవం... ఏకవోకారభవం... చతువోకారభవం... పఞ్చవోకారభవం... అతీతం... అనాగతం... పచ్చుప్పన్నం... దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతబ్బే ధమ్మే అసితో అనిస్సితో అనల్లీనో అనుపగతో అనజ్ఝోసితో అనధిముత్తో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతీతి – తం బుద్ధం అసితం.

తాదిన్తి భగవా పఞ్చహాకారేహి తాదీ – ఇట్ఠానిట్ఠే తాదీ, చత్తావీతి తాదీ, తిణ్ణావీతి తాదీ, ముత్తావీతి తాదీ, తంనిద్దేసా తాదీ.

కథం భగవా ఇట్ఠానిట్ఠే తాదీ? భగవా లాభేపి తాదీ, అలాభేపి తాదీ, యసేపి తాదీ, అయసేపి తాదీ, పసంసాయపి తాదీ నిన్దాయపి తాదీ, సుఖేపి తాదీ, దుక్ఖేపి తాదీ; ఏకచ్చే బాహం గన్ధేన లిమ్పేయ్యుం, ఏకచ్చే బాహం వాసియా తచ్ఛేయ్యుం, అముకస్మిం నత్థి రాగో , అముకస్మిం నత్థి పటిఘం, అనునయపటిఘవిప్పహీనో ఉగ్ఘాతినిగ్ఘాతివీతివత్తో అనురోధవిరోధం సమతిక్కన్తో. ఏవం భగవా ఇట్ఠానిట్ఠే తాదీ.

కథం భగవా చత్తావీతి తాదీ? భగవతా [భగవతో (స్యా.)] రాగో చత్తో వన్తో ముత్తో పహీనో పటినిస్సట్ఠో, దోసో...పే.... మోహో... కోధో... ఉపనాహో... మక్ఖో... పళాసో... ఇస్సా... మచ్ఛరియం... మాయా... సాఠేయ్యం... థమ్భో... సారమ్భో... మానో... అతిమానో... మదో... పమాదో... సబ్బే కిలేసా... సబ్బే దుచ్చరితా... సబ్బే దరథా... సబ్బే పరిళాహా... సబ్బే సన్తాపా ... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా చత్తా వన్తా ముత్తా పహీనా పటినిస్సట్ఠా. ఏవం భగవా చత్తావీతి తాదీ.

కథం భగవా తిణ్ణావీతి తాదీ? భగవా కామోఘం తిణ్ణో, భవోఘం తిణ్ణో, దిట్ఠోఘం తిణ్ణో, అవిజ్జోఘం తిణ్ణో, సబ్బం సంసారపథం తిణ్ణో ఉత్తిణ్ణో నిత్తిణ్ణో అతిక్కన్తో సమతిక్కన్తో వీతివత్తో. సో వుట్ఠవాసో చిణ్ణచరణో గతద్ధో గతదిసో గతకోటియో పాలితబ్రహ్మచరియో ఉత్తమదిట్ఠిప్పత్తో భావితమగ్గో పహీనకిలేసో పటివిద్ధాకుప్పో సచ్ఛికతనిరోధో. దుక్ఖం తస్స పరిఞ్ఞాతం, సముదయో పహీనో, మగ్గో భావితో, నిరోధో సచ్ఛికతో, అభిఞ్ఞేయ్యం అభిఞ్ఞాతం , పరిఞ్ఞేయ్యం పరిఞ్ఞాతం, పహాతబ్బం పహీనం, భావేతబ్బం భావితం, సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికతం. సో ఉక్ఖిత్తపళిఘో [ఉక్ఖిత్తపలిఘో (స్యా. క.) మహాని. ౬] సంకిణ్ణపరిక్ఖో అబ్బూళ్హేసికో నిరగ్గళో అరియో పన్నద్ధజో పన్నభారో విసఞ్ఞుత్తో పఞ్చఙ్గవిప్పహీనో ఛళఙ్గసమన్నాగతో ఏకారక్ఖో చతురాపస్సేనో పనుణ్ణపచ్చేకసచ్చో సమవయసట్ఠేసనో అనావిలసఙ్కప్పో పస్సద్ధకాయసఙ్ఖారో సువిముత్తచిత్తో సువిముత్తపఞ్ఞో కేవలీ వుసితవా ఉత్తమపురిసో పరమపురిసో పరమపత్తిప్పత్తో. సో నేవాచినతి, నాపచినతి; అపచినిత్వా ఠితో నేవ పజహతి, న ఉపాదియతి; పజహిత్వా ఠితో నేవ సంసిబ్బతి, న ఉస్సినేతి; విసినేత్వా ఠితో నేవ విధూపేతి, న సన్ధూపేతి; విధూపేత్వా ఠితో, అసేఖేన సీలక్ఖన్ధేన సమన్నాగతత్తా ఠితో, అసేఖేన సమాధిక్ఖన్ధేన సమన్నాగతత్తా ఠితో, అసేఖేన పఞ్ఞాక్ఖన్ధేన సమన్నాగతత్తా ఠితో, అసేఖేన విముత్తిక్ఖన్ధేన సమన్నాగతత్తా ఠితో, అసేఖేన విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధేన సమన్నాగతత్తా ఠితో, సచ్చం సమ్పటిపాదియిత్వా ఠితో, ఏజం సమతిక్కమిత్వా ఠితో, కిలేసగ్గిం పరియాదియిత్వా ఠితో, అపరిగమనతాయ ఠితో, కటం సమాదాయ ఠితో, ముత్తపటిసేవనతాయ ఠితో, మేత్తాయ పారిసుద్ధియా ఠితో, కరుణాయ పారిసుద్ధియా ఠితో, ముదితాయ పారిసుద్ధియా ఠితో, ఉపేక్ఖాయ పారిసుద్ధియా ఠితో, అచ్చన్తపారిసుద్ధియా ఠితో, అతమ్మయతాయ పారిసుద్ధియా ఠితో, విముత్తత్తా ఠితో, సన్తుసితత్తా ఠితో, ఖన్ధపరియన్తే ఠితో, ధాతుపరియన్తే ఠితో,

ఆయతనపరియన్తే ఠితో, గతిపరియన్తే ఠితో, ఉపపత్తిపరియన్తే ఠితో, పటిసన్ధిపరియన్తే ఠితో, భవపరియన్తే ఠితో, సంసారపరియన్తే ఠితో, వట్టపరియన్తే ఠితో, అన్తిమే భవే ఠితో, అన్తిమే సముస్సయే ఠితో, అన్తిమదేహధరో భగవా.

"తస్సాయం పచ్ఛిమకో భవో, చరిమోయం సముస్సయో;
జాతిమరణసంసారో, నత్థి తస్స పునబ్భవో"తి.

ఏవం భగవా తిణ్ణావీతి తాదీ.

కథం భగవా ముత్తావీతి తాదీ? భగవతో రాగా చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, దోసా చిత్తం... మోహా చిత్తం... కోధా... ఉపనాహా... మక్ఖా... పళాసా... ఇస్సాయ... మచ్ఛరియా... మాయాయ... సాఠేయ్యా... థమ్భా... సారమ్భా... మానా... అతిమానా... మదా... పమాదా... సబ్బకిలేసేహి... సబ్బదుచ్చరితేహి... సబ్బదరథేహి... సబ్బపరిళాహేహి... సబ్బసన్తాపేహి... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం. ఏవం భగవా ముత్తావీతి తాదీ.

కథం భగవా తంనిద్దేసా తాదీ? భగవా సీలే సతి సీలవాతి తంనిద్దేసా తాదీ, సద్ధాయ సతి సద్ధోతి తంనిద్దేసా తాదీ, వీరియే సతి వీరియవాతి తంనిద్దేసా తాదీ, సతియా సతి సతిమాతి తంనిద్దేసా తాదీ, సమాధిస్మిం సతి సమాహితోతి తంనిద్దేసా తాదీ, పఞ్ఞాయ సతి పఞ్ఞవాతి తంనిద్దేసా తాదీ, విజ్జాయ సతి తేవిజ్జోతి తంనిద్దేసా తాదీ, అభిఞ్ఞాయ సతి ఛళభిఞ్ఞోతి తంనిద్దేసా తాదీ, దసబలే సతి దసబలోతి తంనిద్దేసా తాదీ. ఏవం భగవా తంనిద్దేసా తాదీతి – తం బుద్ధం అసితం తాదిం.

అకుహం గణిమాగతన్తి. **అకుహో**తి తీణి కుహనవత్థూని – పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు, ఇరియాపథసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు, సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు.

కతమం పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు? ఇధ గహపతికా భిక్ఖుం నిమన్తేన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేహి. సో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో అత్థికో [అతిత్థికో (సీ.), ఇత్థికో (స్యా.), పురాభేదసుత్తనిద్దేసే పాఠనానత్తం నత్థి] చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం భియ్యోకమ్యతం ఉపాదాయ చీవరం పచ్చక్ఖాతి, పిణ్డపాతం పచ్చక్ఖాతి, సేనాసనం పచ్చక్ఖాతి, గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పచ్చక్ఖాతి. సో ఏవమాహ – "కిం సమణస్స మహగ్ఘేన చీవరేన! ఏతం సారుప్పం, యం సమణో సుసానా వా సఙ్కారకూటా వా పాపణికా వా నన్తకాని ఉచ్చినిత్వా సఙ్ఘాటిం కరిత్వా ధారేయ్య. కిం సమణస్స మహగ్ఘేన పిణ్డపాతేన! ఏతం సారుప్పం, యం సమణో ఉఞ్ఛాచరియాయ పిణ్డియాలోపేన జీవితం కప్పేయ్య . కిం సమణస్స మహగ్ఘేన సేనాసనేన! ఏతం సారుప్పం, యం సమణో రుక్ఖమూలికో వా అస్స సోసానికో వా అబ్భోకాసికో వా. కిం సమణస్స మహగ్ఘేన గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేన! ఏతం సారుప్పం, యం సమణో పూతిముత్తేన హరితకీఖణ్డేన ఓసధం కరేయ్యా"తి తదుపాదాయ లూఖం చీవరం ధారేతి, లూఖం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జతి, లూఖం సేనాసనం పటిసేవతి, లూఖం గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పటిసేవతి. తమేనం గహపతికా ఏవం జానన్తి – "అయం సమణో అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో పవివిత్తో అసంసట్ఠో ఆరద్ధవీరియో ధుతవాదో"తి భియ్యో భియ్యో నిమన్తేన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేహి . సో ఏవమాహ – "తిణ్ణం సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి, సద్ధాయ సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి, దేయ్యధమ్మస్స సమ్ముఖీభావా

సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి, దక్ఖిణేయ్యానం సమ్ముఖీభావా సద్ధో కులపుత్తో బహుం పుఞ్ఞం పసవతి. తుమ్హాకఞ్చేవాయం సద్ధా అత్థి, దేయ్యధమ్మో చ సంవిజ్జతి, అహఞ్చ పటిగ్గాహకో. సచే అహం న పటిగ్గహేస్సామి , ఏవం తుమ్హే పుఞ్ఞేన పరిబాహిరా [పటిబాహిరా (క.)] భవిస్సథ, న మయ్హం ఇమినా అత్థో, అపి చ తుమ్హాకంయేవ అనుకమ్పాయ పటిగ్గణ్హామీ"తి. తదుపాదాయ బహుమ్పి చీవరం పటిగ్గణ్హాతి [పటిగణ్హాతి (సీ.)], బహుమ్పి పిణ్డపాతం పటిగ్గణ్హాతి, బహుమ్పి సేనాసనం పటిగ్గణ్హాతి, బహుమ్పి గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పటిగ్గణ్హాతి. యా ఏవరూపా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం – ఇదం పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు.

కతమం ఇరియాపథసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు? ఇధేకచ్చో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో సమ్భావనాధిప్పాయో, "ఏవం మం జనో సమ్భావేస్సతీ"తి గమనం సణ్ఠపేతి, ఠానం సణ్ఠపేతి, నిసజ్జం సణ్ఠపేతి, సయనం సణ్ఠపేతి, పణిధాయ గచ్ఛతి, పణిధాయ తిట్ఠతి, పణిధాయ నిసీదతి, పణిధాయ సేయ్యం కప్పేతి, సమాహితో వియ గచ్ఛతి, సమాహితో వియ తిట్ఠతి, సమాహితో వియ నిసీదతి, సమాహితో వియ సేయ్యం కప్పేతి, ఆపాథకజ్ఝాయీవ హోతి. యా ఏవరూపా ఇరియాపథస్స ఆఠపనా ఠపనా సణ్ఠపనా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం – ఇదం ఇరియాపథసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు.

కతమం సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు? ఇధేకచ్చో పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో సమ్భావనాధిప్పాయో "ఏవం మం జనో సమ్భావేస్సతీ"తి, అరియధమ్మసన్నిస్సితం వాచం భాసతి. "యో ఏవరూపం చీవరం ధారేతి సో సమణో మహేసక్ఖో"తి భణతి; "యో ఏవరూపం పత్తం ధారేతి... లోహథాలకం ధారేతి... ధమ్మకరణం [ధమ్మకరకం (సీ. స్యా.) అభిధానప్పదీపికాభినవనిస్సయం ఓలోకేతబ్బం] ధారేతి... పరిస్సావనం ధారేతి... కుఞ్చికం ధారేతి... ఉపాహనం ధారేతి... కాయబన్ధనం ధారేతి... ఆయోగం ధారేతి, సో సమణో మహేసక్ఖో"తి భణతి; "యస్స ఏవరూపో ఉపజ్ఝాయో సో సమణో మహేసక్ఖో"తి భణతి; "యస్స ఏవరూపో ఆచరియో... ఏవరూపా సమానుపజ్ఝాయకా... సమానాచరియకా... మిత్తా... సన్దిట్ఠా... సమ్భత్తా... సహాయా, సో సమణో మహేసక్ఖో"తి భణతి; "యో ఏవరూపే విహారే వసతి, సో సమణో మహేసక్ఖో"తి భణతి; "యో ఏవరూపే అడ్ఢయోగే వసతి... పాసాదే వసతి... హమ్మియే వసతి... గుహాయం వసతి... లేణే వసతి... కుటియా వసతి... కూటాగారే వసతి... అట్టే వసతి ... మాళే వసతి... ఉద్దణ్డే వసతి... ఉపట్ఠానసాలాయం వసతి... మణ్డపే వసతి... రుక్ఖమూలే వసతి, సో సమణో మహేసక్ఖో"తి భణతి.

అథ వా కోరజికకోరజికో, భాకుటికభాకుటికో, కుహకకుహకో, లపకలపకో, ముఖసమ్భావితో "అయం సమణో ఇమాసం ఏవరూపానం విహారసమాపత్తీనం లాభీ"తి. తాదిసం గమ్భీరం గూళ్హం నిపుణం పటిచ్ఛన్నం లోకుత్తరం సుఞ్ఞతాపటిసఞ్ఞుత్తం కథం కథేతి. యా ఏవరూపా భాకుటికా భాకుటియం కుహనా కుహాయనా కుహితత్తం – ఇదం సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహనవత్థు. బుద్ధస్స భగవతో ఇమాని తీణి కుహనవత్థూని పహీనాని సముచ్ఛిన్నాని వూపసన్తాని పటిపస్సద్ధాని అభబ్బుప్పత్తికాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని. తస్మా బుద్ధో అకుహోతి – అకుహం.

గణిమాగతన్తి. గణీతి గణీ భగవా. గణాచరియోతి గణీ, గణస్స సత్థాతి గణీ, గణం పరిహరతీతి గణీ, గణం ఓవదతీతి గణీ, గణం అనుసాసతీతి గణీ, విసారదో గణం ఉపసఙ్కమతీతి గణీ, గణస్స సుస్సూసతి సోతం ఓదహతి అఞ్ఞా చిత్తం ఉపట్ఠపేతీతి గణీ, గణం అకుసలా వుట్ఠాపేత్వా కుసలే పతిట్ఠాపేతీతి గణీ, భిక్ఖుగణస్స గణీ, భిక్ఖునీగణస్స గణీ, ఉపాసకగణస్స గణీ, ఉపాసికాగణస్స గణీ, రాజగణస్స గణీ, ఖత్తియగణస్స గణీ, బ్రాహ్మణగణస్స గణీ, వేస్సగణస్స గణీ, సుద్దగణస్స గణీ,

బ్రహ్మగణస్స గణీ, దేవగణస్స గణీ, సఙ్ఘం [సంఘగణస్స గణీ (సీ.)] గణిం గణాచరియం. **ఆగత**న్తి ఉపగతం సముపగతం సముపపన్నం [సమ్పత్తం (బహూసు)] సఙ్కస్సనగరన్తి – అకుహం గణిమాగతం.

బహూనమిధ బద్ధానన్తి. బహూనం ఖత్తియానం బ్రాహ్మణానం వేస్సానం సుద్దానం గహట్ఠానం పబ్బజితానం దేవానం మనుస్సానం. **బద్ధాన**న్తి బద్ధానం బద్ధచరానం పరిచారకానం సిస్సానన్తి – బహూనమిధ బద్ధానం.

అత్థి పఞ్హేన ఆగమన్తి. పఞ్హేన అత్థికో ఆగతోమ్హి [అత్థికామ్హ ఆగతా (సీ. క.) ఏవమీదిసేసు ద్వీసు పదేసుపి బహువచనేన], పఞ్హం పుచ్ఛితుకామో ఆగతోమ్హి, పఞ్హం సోతుకామో ఆగతోమ్హీతి. ఏవమ్పి అత్థి పఞ్హేన ఆగమం. అథ వా పఞ్హత్థికానం పఞ్హం పుచ్ఛితుకామానం పఞ్హం సోతుకామానం ఆగమనం అభిక్కమనం ఉపసఙ్కమనం పయిరుపాసనం [పయిరుపాసనా (స్యా. క.)] సియా అత్థీతి. ఏవమ్పి అత్థి పఞ్హేన ఆగమం. అథ వా పఞ్హాగమో తుయ్హం అత్థి, త్వమ్పి పహు [ఇమాని తీణి పదాని నత్థి స్యా. పోత్థకే], త్వమసి అలమత్థో మయా పుచ్ఛితం కథేతుం విసజ్జేతుం "వహస్సేతం భార"న్తి. ఏవమ్పి అత్థి పఞ్హేన ఆగమం.

తేనాహ థేరో సారిపుత్తో –

"తం బుద్ధం అసితం తాదిం, అకుహం గణిమాగతం;
బహూనమిధ బద్ధానం, అత్థి పఞ్హేన ఆగమ"న్తి.

౧౯౩. **భిక్ఖునో విజిగుచ్ఛతో, భజతో రిత్తమాసనం;**
రుక్ఖమూలం సుసానం వా, పబ్బతానం గుహాసు వా.

భిక్ఖునో విజిగుచ్ఛతోతి. **భిక్ఖునో**తి పుథుజ్జనకల్యాణస్స వా భిక్ఖునో సేక్ఖస్స వా భిక్ఖునో. **విజిగుచ్ఛతో**తి జాతియా విజిగుచ్ఛతో, జరాయ... బ్యాధినా... మరణేన... సోకేహి... పరిదేవేహి... దుక్ఖేహి... దోమనస్సేహి... ఉపాయాసేహి విజిగుచ్ఛతో, నేరయికేన దుక్ఖేన... తిరచ్ఛానయోనికేన దుక్ఖేన... పేత్తివిసయికేన దుక్ఖేన... మానుసికేన [మానుసకేన (సీ. స్యా.) మహాని. ౧౭౦] దుక్ఖేన... గబ్భోక్కన్తిమూలకేన దుక్ఖేన... గబ్భట్ఠితిమూలకేన దుక్ఖేన... గబ్భవుట్ఠానమూలకేన దుక్ఖేన... జాతస్సూపనిబన్ధకేన దుక్ఖేన... జాతస్స పరాధేయ్యకేన దుక్ఖేన... అత్తూపక్కమేన దుక్ఖేన... పరూపక్కమేన దుక్ఖేన... దుక్ఖదుక్ఖేన... సఙ్ఖారదుక్ఖేన ... విపరిణామదుక్ఖేన... చక్ఖురోగేన దుక్ఖేన... సోతరోగేన దుక్ఖేన... ఘానరోగేన దుక్ఖేన... జివ్హారోగేన దుక్ఖేన... కాయరోగేన దుక్ఖేన... సీసరోగేన దుక్ఖేన... కణ్ణరోగేన దుక్ఖేన... ముఖరోగేన దుక్ఖేన... దన్తరోగేన దుక్ఖేన... కాసేన... సాసేన... పినాసేన... డాహేన... జరేన... కుచ్ఛిరోగేన... ముచ్ఛాయ... పక్ఖన్దికాయ... సూలాయ... విసూచికాయ... కుట్ఠేన... గణ్డేన... కిలాసేన... సోసేన... అపమారేన... దద్దుయా... కణ్డుయా... కచ్ఛుయా... రఖసాయ... వితచ్ఛికాయ... లోహితేన... పిత్తేన... మధుమేహేన... అంసాయ... పిళకాయ... భగన్దలేన... పిత్తసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సేమ్హసముట్ఠానేన ఆబాధేన... వాతసముట్ఠానేన ఆబాధేన... సన్నిపాతికేన ఆబాధేన... ఉతుపరిణామజేన ఆబాధేన... విసమపరిహారజేన ఆబాధేన... ఓపక్కమికేన ఆబాధేన... కమ్మవిపాకజేన ఆబాధేన... సీతేన... ఉణ్హేన... జిఘచ్ఛాయ... పిపాసాయ... ఉచ్చారేన ... పస్సావేన... డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేన దుక్ఖేన... మాతుమరణేన దుక్ఖేన... పితుమరణేన దుక్ఖేన... భాతుమరణేన... భగినిమరణేన... పుత్తమరణేన ...

ధీతుమరణేన... ఞాతిబ్యసనేన... భోగబ్యసనేన... రోగబ్యసనేన... సీలబ్యసనేన... దిట్ఠిబ్యసనేన దుక్ఖేన విజిగుచ్ఛతో అట్టీయతో హరాయతో జిగుచ్ఛతోతి – భిక్ఖునో విజిగుచ్ఛతో.

భజతో రిత్తమాసనన్తి. **ఆసన**ం వుచ్చతి యత్థ నిసీదతి – మఞ్చో పీఠం భిసి తట్టికా చమ్మఖణ్డో తిణసన్థారో పణ్ణసన్థారో పలాలసన్థారో [పలాససన్థారో (సీ. స్యా.)]. తం ఆసనం అసప్పాయరూపదస్సనేన రిత్తం వివిత్తం పవివిత్తం , అసప్పాయసద్దస్సవనేన రిత్తం వివిత్తం పవివిత్తం, అసప్పాయేహి పఞ్చహి కామగుణేహి రిత్తం వివిత్తం పవివిత్తం. తం పవివిత్తం ఆసనం భజతో సమ్భజతో సేవతో నిసేవతో సంసేవతో పటిసేవతోతి – భజతో రిత్తమాసనం.

రుక్ఖమూలం సుసానం వాతి. రుక్ఖమూలంయేవ రుక్ఖమూలం, సుసానంయేవ సుసానన్తి – రుక్ఖమూలం సుసానం వా. **పబ్బతానం గుహాసు వాతి**. పబ్బతాయేవ పబ్బతా, కన్దరాయేవ కన్దరా, గిరిగుహాయేవ గిరిగుహా. పబ్బతన్తరికాయో వుచ్చన్తి పబ్బతపబ్భారాతి – పబ్బతానం గుహాసు వా.

తేనాహ థేరో సారిపుత్తో –

> “భిక్ఖునో విజిగుచ్ఛతో, భజతో రిత్తమాసనం;
> రుక్ఖమూలం సుసానం వా, పబ్బతానం గుహాసు వా”తి.

౧౯౪. **ఉచ్చావచేసు సయనేసు, కివన్తో** [గీవన్తో (స్యా.) మోగ్గల్లానబ్యాకరణం ఓలోకేతబ్బం] **తత్థ భేరవా;**
యే హి భిక్ఖు న వేధేయ్య, నిగ్ఘోసే సయనాసనే.

ఉచ్చావచేసు సయనేసూతి. **ఉచ్చావచేసూతి** ఉచ్చావచేసు హీనప్పణీతేసు ఛేకపాపకేసు. సయనం వుచ్చతి సేనాసనం విహారో అడ్ఢయోగో పాసాదో హమ్మియం గుహాతి – ఉచ్చావచేసు సయనేసు. **కివన్తో తత్థ భేరవాతి**. **కివన్తోతి** కివన్తో [కువన్తో (సీ.), గీవన్తో (స్యా.)] కూజన్తో నదన్తో సద్దం కరోన్తో. అథ వా **కివన్తోతి** కతి కిత్తకా కీవతకా కీవబహుకా తే. **భేరవాతి** సీహా బ్యగ్ఘా దీపీ అచ్ఛా తరచ్ఛా కోకా మహింసా హత్థీ అహి విచ్ఛికా సతపదీ, చోరా వా అస్సు మానవా వా కతకమ్మా వా అకతకమ్మా వాతి – కివన్తో తత్థ భేరవా.

యే హి భిక్ఖు న వేధేయ్యాతి. **యే హీతి** యే హి భేరవే పస్సిత్వా వా సుణిత్వా వా న వేధేయ్య నప్పవేధేయ్య న సమ్పవేధేయ్య న తసేయ్య న ఉత్తసేయ్య న పరిత్తసేయ్య న భాయేయ్య న సన్తాసం ఆపజ్జేయ్య, అభీరూ అస్స అచ్ఛమ్భీ అనుత్రాసీ అపలాయీ, పహీనభయభేరవో విగతలోమహంసో విహరేయ్యాతి – యే హి భిక్ఖు న వేధేయ్య.

నిగ్ఘోసే సయనాసనేతి. అప్పసద్దే అప్పనిగ్ఘోసే విజనవాతే మనుస్సరాహస్సేయ్యకే పటిసల్లానసారుప్పే సేనాసనేతి – నిగ్ఘోసే సయనాసనే.

తేనాహ థేరో సారిపుత్తో –

> “ఉచ్చావచేసు సయనేసు, కివన్తో తత్థ భేరవా;
> యే హి భిక్ఖు న వేధేయ్య, నిగ్ఘోసే సయనాసనే”తి.

౧౯౩.కతి పరిస్సయా లోకే, గచ్ఛతో అగతం దిసం;

యే భిక్ఖు అభిసమ్భవే, పన్తమ్హి సయనాసనే.

కతి పరిస్సయా లోకేతి. కతీతి కతి కిత్తకా కీవతకా కీవబహుకా. **పరిస్సయాతి** ద్వే పరిస్సయా – పాకటపరిస్సయా చ పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా చ. కతమే పాకటపరిస్సయా? సీహా బ్యగ్ఘా దీపీ అచ్ఛా తరచ్ఛా కోకా మహింసా హత్థీ అహి విచ్ఛికా సతపదీ, చోరా వా అస్సు మానవా వా కతకమ్మా వా అకతకమ్మా వా, చక్ఖురోగో సోతరోగో ఘానరోగో జివ్హారోగో కాయరోగో సీసరోగో కణ్ణరోగో ముఖరోగో దన్తరోగో కాసో సాసో పినాసో డాహో జరో కుచ్ఛిరోగో ముచ్ఛా పక్ఖన్దికా సూలా విసూచికా కుట్ఠం గణ్డో కిలాసో సోసో అపమారో దద్దు కణ్డు కచ్ఛు రఖసా వితచ్ఛికా లోహితం పిత్తం మధుమేహో అంసా పిళకా భగన్దలా, పిత్తసముట్ఠానా ఆబాధా...పే.... సీతం ఉణ్హం జిఘచ్ఛా పిపాసా ఉచ్చారో పస్సావో డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సా – ఇమే వుచ్చన్తి పాకటపరిస్సయా.

కతమే పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా? కాయదుచ్చరితం వచీదుచ్చరితం మనోదుచ్చరితం కామచ్ఛన్దనీవరణం బ్యాపాదనీవరణం థినమిద్ధనీవరణం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చనీవరణం విచికిచ్ఛానీవరణం రాగో దోసో మోహో కోధో ఉపనాహో మక్ఖో పళాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యం థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదో పమాదో, సబ్బే కిలేసా సబ్బే దుచ్చరితా సబ్బే దరథా సబ్బే పరిళాహా సబ్బే సన్తాపా సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారా – ఇమే వుచ్చన్తి పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా.

పరిస్సయాతి కేనట్ఠేన పరిస్సయా? పరిసహన్తీతి పరిస్సయా, పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి పరిస్సయా, తత్రాసయాతి పరిస్సయా.

కథం పరిసహన్తీతి పరిస్సయా? తే పరిస్సయా తం పుగ్గలం సహన్తి పరిసహన్తి అభిభవన్తి అజ్ఝోత్థరన్తి పరియాదియన్తి మద్దన్తి. ఏవం పరిసహన్తీతి – పరిస్సయా.

కథం పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి పరిస్సయా? తే పరిస్సయా కుసలానం ధమ్మానం అన్తరాయాయ పరిహానాయ సంవత్తన్తి. కతమేసం కుసలానం ధమ్మానం? సమ్మాపటిపదాయ అనులోమపటిపదాయ అపచ్చనీకపటిపదాయ అవిరుద్ధపటిపదాయ అన్వత్థపటిపదాయ ధమ్మానుధమ్మపటిపదాయ సీలేసు పరిపూరకారితాయ ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతాయ భోజనే మత్తఞ్ఞుతాయ జాగరియానుయోగస్స సతిసమ్పజఞ్ఞస్స చతున్నం సతిపట్ఠానానం భావనానుయోగస్స చతున్నం సమ్మప్పధానానం చతున్నం ఇద్ధిపాదానం పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం పఞ్చన్నం బలానం సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్స భావనానుయోగస్స – ఇమేసం కుసలానం ధమ్మానం అన్తరాయాయ పరిహానాయ సంవత్తన్తి. ఏవం పరిహానాయ సంవత్తన్తీతి – పరిస్సయా.

కథం తత్రాసయాతి పరిస్సయా? తత్థేతే పాపకా అకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తి అత్తభావసన్నిస్సయా. యథా బిలే బిలాసయా పాణా సయన్తి, దకే దకాసయా పాణా సయన్తి, వనే వనాసయా పాణా సయన్తి, రుక్ఖే రుక్ఖాసయా పాణా సయన్తి; ఏవమేవ తత్థేతే పాపకా అకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తి అత్తభావసన్నిస్సయాతి. ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“సాన్తేవాసికో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతి. కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాన్తేవాసికో సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో చక్ఖునా రూపం దిస్వా ఉప్పజ్జన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సరసఙ్కప్పా సఞ్ఞోజనియా, త్యస్స అన్తో వసన్తి అన్వాస్సవన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి. తస్మా సాన్తేవాసికోతి వుచ్చతి. తే నం సముదాచరన్తి, సముదాచరన్తి నం పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి. తస్మా సాచరియకోతి వుచ్చతి.

“పున చపరం, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో సోతేన సద్దం సుత్వా…పే॰… ఘానేన గన్ధం ఘాయిత్వా… జివ్హాయ రసం సాయిత్వా… కాయేన ఫోట్ఠబ్బం ఫుసిత్వా… మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ ఉప్పజ్జన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సరసఙ్కప్పా సఞ్ఞోజనియా, త్యస్స అన్తో వసన్తి అన్వాస్సవన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి. తస్మా సాన్తేవాసికోతి వుచ్చతి. తే నం సముదాచరన్తి, సముదాచరన్తి నం పాపకా అకుసలా ధమ్మాతి. తస్మా సాచరియకోతి వుచ్చతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సాన్తేవాసికో సాచరియకో దుక్ఖం న ఫాసు విహరతీ”తి. ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“తయోమే, భిక్ఖవే, అన్తరామలా అన్తరాఅమిత్తా అన్తరాసపత్తా అన్తరావధకా అన్తరాపచ్చత్థికా. కతమే తయో? లోభో, భిక్ఖవే, అన్తరామలో అన్తరాఅమిత్తో అన్తరాసపత్తో అన్తరావధకో అన్తరాపచ్చత్థికో, దోసో, భిక్ఖవే…పే॰… మోహో , భిక్ఖవే, అన్తరామలో అన్తరాఅమిత్తో అన్తరాసపత్తో అన్తరావధకో అన్తరాపచ్చత్థికో. ఇమే ఖో, భిక్ఖవే, తయో అన్తరామలా అన్తరాఅమిత్తా అన్తరాసపత్తా అన్తరావధకా అన్తరాపచ్చత్థికా”.

“అనత్థజననో లోభో, లోభో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“లుద్ధో అత్థం న జానాతి, లుద్ధో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం [అన్ధతమం (స్యా॰ క॰) మహాని॰ ౧౩౬; ఇతివు॰ ౮౮] తదా హోతి, యం లోభో సహతే నరం.

“అనత్థజననో దోసో, దోసో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“కుద్ధో అత్థం న జానాతి, కుద్ధో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం తదా హోతి, యం దోసో సహతే నరం.

“అనత్థజననో మోహో, మోహో చిత్తప్పకోపనో;
భయమన్తరతో జాతం, తం జనో నావబుజ్ఝతి.

“మూళ్హో అత్థం న జానాతి, మూళ్హో ధమ్మం న పస్సతి;
అన్ధన్తమం తదా హోతి, యం మోహో సహతే నర”న్తి.

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“తయో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మా అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జన్తి అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ. కతమే తయో ? లోభో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మో అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ; దోసో ఖో , మహారాజ...పే.... మోహో ఖో, మహారాజ, పురిసస్స ధమ్మో అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయ. ఇమే ఖో, మహారాజ, తయో పురిసస్స ధమ్మా అజ్ఝత్తం ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జన్తి అహితాయ దుక్ఖాయ అఫాసువిహారాయా”తి.

“లోభో దోసో చ మోహో చ, పురిసం పాపచేతసం;
హింసన్తి అత్తసమ్భూతా, తచసారంవ సమ్ఫల”న్తి.

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“రాగో చ దోసో చ ఇతోనిదానా, అరతీ రతీ లోమహంసో ఇతోజా;
ఇతో సముట్ఠాయ మనోవితక్కా, కుమారకా ధఙ్కమివోస్సజన్తీ”తి.

ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా. **లోకేతి** మనుస్సలోకేతి – కతి పరిస్సయా లోకే.

గచ్ఛతో అగతం దిసన్తి. అగతా దిసా వుచ్చతి అమతం నిబ్బానం. యో సో సబ్బసఙ్ఖారసమథో సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బానం. అగతపుబ్బా సా దిసా న సా దిసా గతపుబ్బా ఇమినా దీఘేన అద్ధునా.

“సమతిత్తికం అనవసేసం, తేలపత్తం యథా పరిహరేయ్య;
ఏవం సచిత్తమనురక్ఖే, పత్థయానో [పత్థయమానో (స్యా.)] దిసం అగతపుబ్బం”.

అగతపుబ్బం దిసం వజతో గచ్ఛతో అభిక్కమతోతి – గచ్ఛతో అగతం దిసం.

యే భిక్ఖు అభిసమ్భవేతి. యేతి యే పరిస్సయే అభిసమ్భవేయ్య అభిభవేయ్య అజ్ఝోత్థరేయ్య పరియాదియేయ్య మద్దేయ్యాతి – యే భిక్ఖు అభిసమ్భవే.

పన్తమ్హి సయనాసనేతి. అన్తే పన్తే పరియన్తే సేలన్తే వా వనన్తే వా నదన్తే వా ఉదకన్తే వా యత్థ న కసీయతి న వపీయతి, జనన్తం అతిక్కమిత్వా మనుస్సానం అనుపచారే సేనాసనేతి – పన్తమ్హి సయనాసనే.

తేనాహ థేరో సారిపుత్తో –

“కతి పరిస్సయా లోకే, గచ్ఛతో అగతం దిసం;
యే భిక్ఖు అభిసమ్భవే, పన్తమ్హి సయనాసనే”తి.

౧౯౬.క్యాస్స బ్యప్పథయో అస్సు, క్యాస్సస్సు ఇధ గోచరా;

కాని సీలబ్బతానాస్సు, పహితత్తస్స భిక్ఖునో.

క్యాస్స బ్యప్పథయో అస్సూతి. కీదిసేన బ్యప్పథేన సమన్నాగతో అస్స కింసణ్ఠితేన కింపకారేన కింపటిభాగేనాతి వచీపారిసుద్ధిం పుచ్ఛతి. కతమా వచీపారిసుద్ధి? ఇధ భిక్ఖు ముసావాదం పహాయ ముసావాదా పటివిరతో హోతి సచ్చవాదీ సచ్చసన్ధో థేతో పచ్చయికో అవిసంవాదకో లోకస్స. పిసుణం వాచం పహాయ పిసుణాయ వాచాయ పటివిరతో హోతి, ఇతో సుత్వా న అముత్ర అక్ఖాతా ఇమేసం భేదాయ, అముత్ర వా సుత్వా న ఇమేసం అక్ఖాతా అమూసం భేదాయ, ఇతి భిన్నానం వా సన్ధాతా, సహితానం వా అనుప్పదాతా సమగ్గారామో సమగ్గరతో సమగ్గనన్దీ సమగ్గకరణిం వాచం భాసితా హోతి. ఫరుసం వాచం పహాయ ఫరుసాయ వాచాయ పటివిరతో హోతి; యా సా వాచా నేలా కణ్ణసుఖా పేమనీయా హదయఙ్గమా పోరీ బహుజనకన్తా బహుజనమనాపా తథారూపిం వాచం భాసితా హోతి. సమ్ఫప్పలాపం పహాయ సమ్ఫప్పలాపా పటివిరతో హోతి కాలవాదీ భూతవాదీ అత్థవాదీ ధమ్మవాదీ వినయవాదీ, నిధానవతిం వాచం భాసితా హోతి కాలేన సాపదేసం పరియన్తవతిం అత్థసంహితం. చతూహి వచీసుచరితేహి సమన్నాగతో చతుదోసాపగతం వాచం భాసతి, బాత్తింసాయ తిరచ్ఛానకథాయ ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరతి. దస కథావత్థూని కథేతి, సేయ్యథిదం – అప్పిచ్ఛకథం సన్తుట్ఠికథం పవివేకకథం అసంసగ్గకథం వీరియారమ్భకథం సీలకథం సమాధికథం పఞ్ఞాకథం విముత్తికథం విముత్తిఞాణదస్సనకథం సతిపట్ఠానకథం సమ్మప్పధానకథం ఇద్ధిపాదకథం ఇన్ద్రియకథం బలకథం బోజ్ఝఙ్గకథం మగ్గకథం ఫలకథం నిబ్బానకథం కథేతి . వాచాయ యతో యత్తో పటియత్తో గుత్తో గోపితో రక్ఖితో సంవుతో – అయం వచీపారిసుద్ధి. ఏదిసాయ వచీపారిసుద్ధియా సమన్నాగతో అస్సాతి – క్యాస్స బ్యప్పథయో అస్సు.

క్యాస్సస్సు ఇధ గోచరాతి. కీదిసేన గోచరేన సమన్నాగతో అస్స కింసణ్ఠితేన కింపకారేన కింపటిభాగేనాతి గోచరం పుచ్ఛతి. అత్థి గోచరో, అత్థి అగోచరో.

కతమో అగోచరో? ఇధేకచ్చో వేసియాగోచరో వా హోతి, విధవాగోచరో వా హోతి, థుల్లకుమారీగోచరో [ధూలకుమారీగోచరో (స్యా. క.)] వా హోతి, పణ్డకగోచరో వా హోతి, భిక్ఖునీగోచరో వా హోతి, పానాగారగోచరో వా హోతి, సంసట్ఠో విహరతి రాజూహి రాజమహామత్తేహి తిత్థియేహి తిత్థియసావకేహి అననులోమికేన సంసగ్గేన. యాని వా పన తాని కులాని అస్సద్ధాని అప్పసన్నాని అనోపానభూతాని అక్కోసకపరిభాసకాని అనత్థకామాని అహితకామాని అఫాసుకామాని అయోగక్ఖేమకామాని భిక్ఖూనం భిక్ఖునీనం ఉపాసకానం ఉపాసికానం, తథారూపాని కులాని సేవతి భజతి పయిరుపాసతి – అయం వుచ్చతి అగోచరో.

అథ వా అన్తరఘరం పవిట్ఠో వీథిం పటిపన్నో అసంవుతో గచ్ఛతి, హత్థిం ఓలోకేన్తో, అస్సం ఓలోకేన్తో, రథం ఓలోకేన్తో, పత్తిం ఓలోకేన్తో, ఇత్థియో ఓలోకేన్తో, పురిసే ఓలోకేన్తో, కుమారికాయో ఓలోకేన్తో, కుమారకే ఓలోకేన్తో, అన్తరాపణం ఓలోకేన్తో, ఘరముఖాని ఓలోకేన్తో, ఉద్ధం ఓలోకేన్తో [ఉల్లోకేన్తో (సీ. క.) మహాని. ౧౩౭ నత్థి పాఠనానత్తం], అధో ఓలోకేన్తో, దిసావిదిసం విపేక్ఖమానో గచ్ఛతి – అయమ్పి వుచ్చతి అగోచరో.

అథ వా చక్ఖునా రూపం దిస్వా నిమిత్తగ్గాహీ హోతి అనుబ్యఞ్జనగ్గాహీ. యత్వాధికరణమేనం...పే.... మనిన్ద్రియం అసంవుతం విహరన్తం అభిజ్ఝా దోమనస్సా పాపకా అకుసలా ధమ్మా అన్వాస్సవేయ్యుం, తస్స న సంవరాయ పటిపజ్జతి, న

రక్ఖతి మనిన్ద్రియం మనిన్ద్రియే న సంవరం ఆపజ్జతి – అయమ్పి వుచ్చతి అగోచరో.

యథా వా పనేకే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా సద్ధాదేయ్యాని భోజనాని భుఞ్జిత్వా తే ఏవరూపం విసూకదస్సనం అనుయుత్తా విహరన్తి, సేయ్యథిదం – నచ్చం గీతం వాదితం పేక్ఖం అక్ఖానం పాణిస్సరం వేతాళం కుమ్భథూణం సోభనకం చణ్డాలం వంసం ధోవనం హత్థియుద్ధం అస్సయుద్ధం మహింసయుద్ధం ఉసభయుద్ధం అజయుద్ధం మేణ్డయుద్ధం కుక్కుటయుద్ధం వట్టకయుద్ధం దణ్డయుద్ధం ముట్ఠియుద్ధం నిబ్బుద్ధం ఉయ్యోధికం బలగ్గం సేనాబ్యూహం అనీకదస్సనం ఇతి వా ఇతి, ఏవరూపం విసూకదస్సనం అనుయుత్తో హోతి – అయమ్పి వుచ్చతి అగోచరో.

పఞ్చపి కామగుణా అగోచరా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "మా, భిక్ఖవే, అగోచరే చరథ పరవిసయే. అగోచరే, భిక్ఖవే, చరతం పరవిసయే లచ్ఛతి మారో ఓతారం, లచ్ఛతి మారో ఆరమ్మణం. కో చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో అగోచరో పరవిసయో? యదిదం పఞ్చ కామగుణా. కతమే పఞ్చ? చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా రూపా ఇట్ఠా కన్తా మనాపా పియరూపా కామూపసంహితా రజనీయా, సోతవిఞ్ఞేయ్యా సద్దా... ఘానవిఞ్ఞేయ్యా గన్ధా... జివ్హావిఞ్ఞేయ్యా రసా... కాయవిఞ్ఞేయ్యా ఫోట్ఠబ్బా ఇట్ఠా కన్తా మనాపా పియరూపా కామూపసంహితా రజనీయా. అయం వుచ్చతి, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో అగోచరో పరవిసయో" – అయమ్పి వుచ్చతి అగోచరో.

కతమో గోచరో? ఇధ భిక్ఖు న వేసియాగోచరో హోతి, న విధవాగోచరో హోతి, న థుల్లకుమారీగోచరో హోతి, న పణ్డకగోచరో హోతి, న భిక్ఖునీగోచరో హోతి, న పానాగారగోచరో హోతి, అసంసట్ఠో విహరతి రాజూహి రాజమహామత్తేహి తిత్థియేహి తిత్థియసావకేహి అననులోమికేన సంసగ్గేన. యాని వా పన తాని కులాని సద్ధాని పసన్నాని ఓపానభూతాని కాసావపజ్జోతాని ఇసివాతపటివాతాని అత్థకామాని హితకామాని ఫాసుకామాని యోగక్ఖేమకామాని భిక్ఖూనం భిక్ఖునీనం ఉపాసకానం ఉపాసికానం, తథారూపాని కులాని సేవతి భజతి పయిరుపాసతి – అయమ్పి వుచ్చతి గోచరో.

అథ వా భిక్ఖు అన్తరఘరం పవిట్ఠో వీథిం పటిపన్నో సంవుతో గచ్ఛతి, న హత్థిం ఓలోకేన్తో, న అస్సం ఓలోకేన్తో, న రథం ఓలోకేన్తో, న పత్తిం ఓలోకేన్తో...పే.... న దిసావిదిసం విపేక్ఖమానో గచ్ఛతి – అయమ్పి వుచ్చతి గోచరో.

అథ వా భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా న నిమిత్తగ్గాహీ హోతి...పే.... మనిన్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతి – అయమ్పి వుచ్చతి గోచరో.

యథా వా పనేకే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా సద్ధాదేయ్యాని భోజనాని భుఞ్జిత్వా తే ఏవరూపం విసూకదస్సనం అననుయుత్తా విహరన్తి, సేయ్యథిదం – నచ్చం గీతం వాదితం...పే.... అనీకదస్సనం ఇతి వా ఇతి, ఏవరూపా విసూకదస్సనా పటివిరతో హోతి – అయమ్పి వుచ్చతి గోచరో.

చత్తారోపి సతిపట్ఠానా గోచరో. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "గోచరే, భిక్ఖవే, చరథ సకే పేత్తికే విసయే. గోచరే, భిక్ఖవే, చరతం సకే పేత్తికే విసయే న లచ్ఛతి మారో ఓతారం, న లచ్ఛతి మారో ఆరమ్మణం. కో చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో గోచరో సకో పేత్తికో విసయో? యదిదం చత్తారో సతిపట్ఠానా. కతమే చత్తారో? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి, వేదనాసు...పే. ... చిత్తే...పే.... ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ విహరతి ఆతాపీ సమ్పజానో సతిమా వినేయ్య లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్సం. అయం

వుచ్చతి, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో గోచరో సకో పేత్తికో విసయో – అయమ్పి వుచ్చతి గోచరో. ఏదిసేన గోచరేన సమన్నాగతో అస్సా”తి – క్యాస్సస్సు ఇధ గోచరా.

కాని సీలబ్బతానాస్సూతి. కీదిసేన సీలబ్బతేన సమన్నాగతో అస్స కింసణ్ఠితేన కింపకారేన కింపటిభాగేనాతి సీలబ్బతపారిసుద్ధిం పుచ్ఛతి. కతమా సీలబ్బతపారిసుద్ధి? అత్థి సీలఞ్చేవ వతఞ్చ, అత్థి వతం న సీలం. కతమం సీలఞ్చేవ వతఞ్చ? ఇధ భిక్ఖు సీలవా హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో, అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు. యో తత్థ సఞ్ఞమో సంవరో అవీతిక్కమో – ఇదం సీలం. యం సమాదానం – తం వతం . సంవరట్ఠేన సీలం, సమాదానట్ఠేన వతం – ఇదం వుచ్చతి సీలఞ్చేవ వతఞ్చ.

కతమం వతం న సీలం? అట్ఠ ధుతఙ్గాని – ఆరఞ్ఞికఙ్గం, పిణ్డపాతికఙ్గం, పంసుకూలికఙ్గం, తేచీవరికఙ్గం, సపదానచారికఙ్గం, ఖలుపచ్ఛాభత్తికఙ్గం, నేసజ్జికఙ్గం, యథాసన్థతికఙ్గం – ఇదం వుచ్చతి వతం న సీలం. వీరియసమాదానమ్పి వుచ్చతి వతం న సీలం. కామం తచో చ న్హారు చ అట్ఠి చ అవసిస్సతు, సరీరే ఉపసుస్సతు మంసలోహితం, యం తం పురిసథామేన పురిసబలేన పురిసవీరియేన పురిసపరక్కమేన పత్తబ్బం న తం అపాపుణిత్వా వీరియస్స సణ్ఠానం భవిస్సతీతి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం న సీలం.

> “నాసిస్సం న పివిస్సామి, విహారతో న నిక్ఖమే [న నిక్ఖమిం (స్యా॰) మహాని॰ ౧౭];
> నపి పస్సం నిపాతేస్సం, తణ్హాసల్లే అనూహతే”తి.

చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం న సీలం. న తావాహం ఇమం పల్లఙ్కం భిన్దిస్సామి యావ మే న అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముచ్చిస్సతీతి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం. న తావాహం ఇమమ్హా ఆసనా వుట్ఠహిస్సామి... న తావాహం ఇమమ్హా చఙ్కమా ఓరోహిస్సామి... విహారా నిక్ఖమిస్సామి... అడ్ఢయోగా నిక్ఖమిస్సామి... పాసాదా నిక్ఖమిస్సామి... హమ్మియా... గుహాయ... లేణా... కుటియా... కూటాగారా... అట్టా... మాళా... ఉద్దణ్డా... ఉపట్ఠానసాలాయ... మణ్డపా... రుక్ఖమూలా నిక్ఖమిస్సామి యావ మే న అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముచ్చిస్సతీతి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం. ఇమస్మిఞ్ఞేవ పుబ్బణ్హసమయం అరియధమ్మం ఆహరిస్సామి సమాహరిస్సామి అధిగచ్ఛిస్సామి ఫస్సయిస్సామి సచ్ఛికరిస్సామీతి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం. ఇమస్మిఞ్ఞేవ మజ్ఝన్హికసమయం... సాయన్హసమయం ... పురేభత్తం... పచ్ఛాభత్తం... పురిమయామం... మజ్ఝిమయామం... పచ్ఛిమయామం... కాళే... జుణ్హే... వస్సే... హేమన్తే... గిమ్హే... పురిమే వయోఖన్ధే... మజ్ఝిమే వయోఖన్ధే... పచ్ఛిమే వయోఖన్ధే అరియధమ్మం ఆహరిస్సామి సమాహరిస్సామి అధిగచ్ఛిస్సామి ఫస్సయిస్సామి సచ్ఛికరిస్సామీతి – చిత్తం పగ్గణ్హాతి పదహతి. ఏవరూపమ్పి వీరియసమాదానం వుచ్చతి వతం, న సీలం – అయం సీలబ్బతపారిసుద్ధి. ఏదిసాయ [కీదిసాయ (సీ॰), ఈదిసాయ (స్యా॰)] సీలబ్బతపారిసుద్ధియా సమన్నాగతో అస్సాతి – కాని సీలబ్బతానాస్సు.

పహితత్తస్స భిక్ఖునోతి. పహితత్తస్సాతి ఆరద్ధవీరియస్స థామగతస్స దళ్హపరక్కమస్స అనిక్ఖిత్తచ్ఛన్దస్స అనిక్ఖిత్తధురస్స కుసలేసు ధమ్మేసు. అథ వా పేసితత్తస్స యస్సత్థాయ పేసితో అత్తత్థే చ ఞాయే చ లక్ఖణే చ కారణే చ ఠానాఠానే చ. “సబ్బే

సఙ్ఖారా అనిచ్చా”తి పేసితత్తస్స, “సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా”తి పేసితత్తస్స, “సబ్బే ధమ్మా అనత్తా”తి పేసితత్తస్స, “అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా”తి పేసితత్తస్స ...పే.... “జాతిపచ్చయా జరామరణ”న్తి పేసితత్తస్స, “అవిజ్జానిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో”తి పేసితత్తస్స...పే.... “జాతినిరోధా జరామరణనిరోధో”తి పేసితత్తస్స, “ఇదం దుక్ఖ”న్తి పేసితత్తస్స...పే.... “అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా”తి పేసితత్తస్స, “ఇమే ఆసవా”తి పేసితత్తస్స...పే.... “అయం ఆసవనిరోధగామినీ పటిపదా”తి పేసితత్తస్స, “ఇమే ధమ్మా అభిఞ్ఞేయ్యా”తి పేసితత్తస్స...పే.... “ఇమే ధమ్మా సచ్ఛికాతబ్బా”తి పేసితత్తస్స, ఛన్నం ఫస్సాయతనానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ పేసితత్తస్స, పఞ్చన్నం ఉపాదానక్ఖన్ధానం... చతున్నం మహాభూతానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ నిస్సరణఞ్చ పేసితత్తస్స, “యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం, సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి పేసితత్తస్స. **భిక్ఖునోతి** పుథుజ్జనకల్యాణకస్స వా భిక్ఖునో సేక్ఖస్స వా భిక్ఖునోతి – పహితత్తస్స భిక్ఖునో.

తేనాహ థేరో సారిపుత్తో –

“క్యాస్స బ్యప్పథయో అస్సు, క్యాస్సస్సు ఇధ గోచరా;
కాని సీలబ్బతానాస్సు, పహితత్తస్స భిక్ఖునో”తి.

౧౯౬. **కం సో సిక్ఖం సమాదాయ, ఏకోది నిపకో సతో;**
కమ్మారో రజతస్సేవ, నిద్ధమే మలమత్తనో.

కం సో సిక్ఖం సమాదాయాతి కం సో సిక్ఖం ఆదాయ సమాదాయ ఆదియిత్వా సమాదియిత్వా గణ్హిత్వా పరామసిత్వా అభినివిసిత్వాతి – కం సో సిక్ఖం సమాదాయ.

ఏకోది నిపకో సతోతి. ఏకోదీతి ఏకగ్గచిత్తో అవిక్ఖిత్తచిత్తో అవిసాహటమానసో సమథో సమాధిన్ద్రియం సమాధిబలం...పే.... సమ్మాసమాధి. **నిపకోతి** నిపకో పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీ. **సతోతి** చతూహి కారణేహి సతో – కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో, వేదనాసు...పే.... చిత్తే...పే.... ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో. సో వుచ్చతి సతోతి – సతో. కం సో సిక్ఖం సమాదాయాతి అధిసీలసిక్ఖం పుచ్ఛతి. **ఏకోదీతి** అధిచిత్తసిక్ఖం పుచ్ఛతి. **నిపకోతి** అధిపఞ్ఞాసిక్ఖం పుచ్ఛతి. **సతోతి** పారిసుద్ధిం పుచ్ఛతీతి – కం సో సిక్ఖం సమాదాయ, ఏకోది నిపకో సతో.

కమ్మారో రజతస్సేవ, నిద్ధమే మలమత్తనోతి. కమ్మారో వుచ్చతి సువణ్ణకారో, రజతం వుచ్చతి జాతరూపం. యథా సువణ్ణకారో జాతరూపస్స ఓళారికమ్పి మలం ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి, మజ్ఝిమకమ్పి మలం ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి, సుఖుమకమ్పి మలం ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి; ఏవమేవ భిక్ఖు అత్తనో ఓళారికేపి కిలేసే ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి, మజ్ఝిమకేపి కిలేసే... సుఖుమకేపి కిలేసే ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి.

అథ వా భిక్ఖు అత్తనో రాగమలం దోసమలం మోహమలం మానమలం దిట్ఠిమలం కిలేసమలం దుచ్చరితమలం అన్ధకరణం అచక్ఖుకరణం అఞ్ఞాణకరణం పఞ్ఞానిరోధికం విఘాతపక్ఖికం అనిబ్బానసంవత్తనికం ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి

పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి.

అథ వా సమ్మాదిట్ఠియా మిచ్ఛాదిట్ఠిం ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి. సమ్మాసఙ్కప్పేన మిచ్ఛాసఙ్కప్పం...పే.... సమ్మావాచాయ మిచ్ఛావాచం... సమ్మాకమ్మన్తేన మిచ్ఛాకమ్మన్తం... సమ్మాఆజీవేన మిచ్ఛాఆజీవం... సమ్మావాయామేన మిచ్ఛావాయామం... సమ్మాసతియా మిచ్ఛాసతిం... సమ్మాసమాధినా మిచ్ఛాసమాధిం... సమ్మాఞాణేన మిచ్ఛాఞాణం... సమ్మావిముత్తియా మిచ్ఛావిముత్తిం ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతి.

అథ వా అరియేన అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సబ్బే కిలేసే సబ్బే దుచ్చరితే సబ్బే దరథే సబ్బే పరిళాహే సబ్బే సన్తాపే సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారే ధమతి సన్ధమతి నిద్ధమతి పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి అనభావం గమేతీతి – కమ్మారో రజతస్సేవ నిద్ధమే మలమత్తనో.

తేనాహ థేరో సారిపుత్తో –

"కం సో సిక్ఖం సమాదాయ, ఏకోది నిపకో సతో;
కమ్మారో రజతస్సేవ, నిద్ధమే మలమత్తనో"తి.

౧౯౮. **విజిగుచ్ఛమానస్స యదిదం ఫాసు, [సారిపుత్తాతి భగవా]**
రిత్తాసనం సయనం సేవతో వే;
సమ్బోధికామస్స యథానుధమ్మం, తం తే పవక్ఖామి యథా పజానం.

విజిగుచ్ఛమానస్స యదిదం ఫాసూతి. విజిగుచ్ఛమానస్సాతి జాతియా విజిగుచ్ఛమానస్స, జరాయ... బ్యాధినా... మరణేన... సోకేహి ... పరిదేవేహి... దుక్ఖేహి... దోమనస్సేహి... ఉపాయాసేహి...పే.... దిట్ఠిబ్యసనేన దుక్ఖేన విజిగుచ్ఛమానస్స అట్టీయమానస్స [అట్టియమానస్స (స్యా. క.)] హరాయమానస్సాతి – విజిగుచ్ఛమానస్స. **యదిదం ఫాసూతి** యం ఫాసువిహారం తం కథయిస్సామి. కతమో ఫాసువిహారో? సమ్మాపటిపదా అనులోమపటిపదా అపచ్చనీకపటిపదా అవిరుద్ధపటిపదా అన్వత్థపటిపదా ధమ్మానుధమ్మపటిపదా సీలేసు పరిపూరకారితా ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా భోజనే మత్తఞ్ఞుతా జాగరియానుయోగో సతిసమ్పజఞ్ఞం చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా చత్తారో ఇద్ధిపాదా పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గా అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో నిబ్బానఞ్చ నిబ్బానగామినీ చ పటిపదా – అయం ఫాసువిహారోతి – విజిగుచ్ఛమానస్స యదిదం ఫాసు.

సారిపుత్తాతి భగవాతి. తం థేరం నామేనాలపతి. **భగవాతి** గారవాధివచనం. అపి చ భగ్గరాగోతి భగవా, భగ్గదోసోతి భగవా, భగ్గమోహోతి భగవా, భగ్గమానోతి భగవా, భగ్గదిట్ఠీతి భగవా, భగ్గకణ్డకోతి భగవా, భగ్గకిలేసోతి భగవా, భజి విభజి పవిభజి [పటిభజి (సీ. స్యా.) మహాని. ౨౧౦ నత్థి పాఠనానత్తం] ధమ్మరతనన్తి భగవా, భవానం అన్తకరోతి భగవా, భావితకాయో భావితసీలో భావితచిత్తో భావితపఞ్ఞోతి భగవా; భజి వా భగవా అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని పటిసల్లానసారుప్పానీతి భగవా, భాగీ వా భగవా

చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అత్థరసస్స ధమ్మరసస్స విముత్తిరసస్స అధిసీలస్స అధిచిత్తస్స అధిపఞ్ఞాయాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం ఝానానం చతున్నం అప్పమఞ్ఞానం చతున్నం ఆరుప్పసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం అట్ఠన్నం అభిభాయతనానం నవన్నం అనుపుబ్బవిహారసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం సఞ్ఞాభావనానం దసన్నం కసిణసమాపత్తీనం ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స అసుభసమాపత్తియాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం సతిపట్ఠానానం చతున్నం సమ్మప్పధానానం చతున్నం ఇద్ధిపాదానం పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం పఞ్చన్నం బలానం సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్సాతి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం తథాగతబలానం చతున్నం వేసారజ్జానం చతున్నం పటిసమ్భిదానం ఛన్నం అభిఞ్ఞానం ఛన్నం బుద్ధధమ్మానన్తి భగవా ; భగవాతి నేతం నామం మాతరా కతం, న పితరా కతం, న భాతరా కతం, న భగినియా కతం, న మిత్తామచ్చేహి కతం, న ఞాతిసాలోహితేహి కతం, న సమణబ్రాహ్మణేహి కతం, న దేవతాహి కతం; విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – సారిపుత్తాతి భగవా.

రిత్తాసనం సయనం సేవతో వేతి. ఆసనం వుచ్చతి యత్థ నిసీదతి – మఞ్చో పీఠం భిసి తట్టికా చమ్మఖణ్డో తిణసన్థారో పణ్ణసన్థారో పలాలసన్థారో. సయనం వుచ్చతి సేనాసనం విహారో అడ్ఢయోగో పాసాదో హమ్మియం గుహా. తం సయనాసనం అసప్పాయరూపదస్సనేన రిత్తం వివిత్తం పవివిత్తం, అసప్పాయసద్దస్సవనేన...పే.... అసప్పాయేహి పఞ్చహి కామగుణేహి రిత్తం వివిత్తం పవివిత్తం. తం సయనాసనం సేవతో నిసేవతో సంసేవతో పటిసేవతోతి – రిత్తాసనం సయనం సేవతో వే.

సమ్బోధికామస్స యథానుధమ్మన్తి. సమ్బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణం పఞ్ఞా పఞ్ఞిన్ద్రియం పఞ్ఞాబలం... పే.... ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గో వీమంసా విపస్సనా సమ్మాదిట్ఠి. తం సమ్బోధిం బుజ్ఝితుకామస్స అనుబుజ్ఝితుకామస్స పటిబుజ్ఝితుకామస్స సమ్బుజ్ఝితుకామస్స అధిగన్తుకామస్స ఫస్సితుకామస్స సచ్ఛికాతుకామస్సాతి – సమ్బోధికామస్స.

యథానుధమ్మన్తి కతమే బోధియా అనుధమ్మా? సమ్మాపటిపదా అనులోమపటిపదా అపచ్చనీకపటిపదా అవిరుద్ధపటిపదా అన్వత్థపటిపదా ధమ్మానుధమ్మపటిపదా సీలేసు పరిపూరకారితా ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా భోజనే మత్తఞ్ఞుతా జాగరియానుయోగో సతిసమ్పజఞ్ఞం – ఇమే వుచ్చన్తి బోధియా అనుధమ్మా. అథ వా చతున్నం మగ్గానం పుబ్బభాగే విపస్సనా – ఇమే వుచ్చన్తి బోధియా అనుధమ్మాతి – సమ్బోధికామస్స యథానుధమ్మం.

తం తే పవక్ఖామి యథా పజానన్తి. **త**న్తి బోధియా అనుధమ్మం. **పవక్ఖామీ**తి పవక్ఖామి ఆచిక్ఖిస్సామి దేసేస్సామి పఞ్ఞపేస్సామి పట్ఠపేస్సామి వివరిస్సామి విభజిస్సామి ఉత్తానీకరిస్సామి పకాసిస్సామి. **యథా పజాన**న్తి యథా పజానం యథా పజానన్తో ఆజానన్తో విజానన్తో పటివిజానన్తో పటివిజ్ఝన్తో న ఇతిహీతిహం న ఇతికిరాయ న పరమ్పరాయ న పిటకసమ్పదాయ న తక్కహేతు న నయహేతు న ఆకారపరివితక్కేన న దిట్ఠినిజ్ఝానక్ఖన్తియా సామం సయమభిఞ్ఞాతం అత్తపచ్చక్ఖం ధమ్మం, తం కథయిస్సామీతి – తం తే పవక్ఖామి యథా పజానం.

తేనాహ భగవా –

“విజిగుచ్ఛమానస్స యదిదం ఫాసు, [సారిపుత్తాతి భగవా]

రిత్తాసనం సయనం సేవతో వే;

సమ్బోధికామస్స యథానుధమ్మం, తం తే పవక్ఖామి యథా పజాన”న్తి.

౧౯౯. **పఞ్చన్నం ధీరో భయానం న భాయే, భిక్ఖు సతో సపరియన్తచారీ;**

డంసాధిపాతానం సరీసపానం [సిరింసపానం (సీ. క.)], **మనుస్సఫస్సానం చతుప్పదానం.**

పఞ్చన్నం ధీరో భయానం న భాయేతి. ధీరోతి ధీరో పణ్డితో పఞ్ఞవా బుద్ధిమా ఞాణీ విభావీ మేధావీ. ధీరో పఞ్చన్నం భయానం న భాయేయ్య న తసేయ్య న సన్తసేయ్య న ఉత్తసేయ్య న పరిత్తసేయ్య న సన్తాసం ఆపజ్జేయ్య , అభీరూ అస్స అచ్ఛమ్భీ అనుత్రాసీ అపలాయీ పహీనభయభేరవో విగతలోమహంసో విహరేయ్యాతి – పఞ్చన్నం ధీరో భయానం న భాయే.

భిక్ఖు సతో సపరియన్తచారీతి. భిక్ఖూతి పుథుజ్జనకల్యాణకో వా భిక్ఖు సేక్ఖో వా భిక్ఖు. **సతోతి** చతూహి కారణేహి సతో – కాయే కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో, వేదనాసు…పే.… చిత్తే… ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సనాసతిపట్ఠానం భావేన్తో సతో – సో వుచ్చతి సతో. **సపరియన్తచారీతి** చత్తారో పరియన్తా – సీలసంవరపరియన్తో, ఇన్ద్రియసంవరపరియన్తో, భోజనే మత్తఞ్ఞుతాపరియన్తో, జాగరియానుయోగపరియన్తో.

కతమో సీలసంవరపరియన్తో? ఇధ భిక్ఖు సీలవా హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో, అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ, సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు . అన్తోపూతిభావం పచ్చవేక్ఖమానో అన్తో సీలసంవరపరియన్తే చరతి, మరియాదం న భిన్దతి – అయం సీలసంవరపరియన్తో.

కతమో ఇన్ద్రియసంవరపరియన్తో? ఇధ భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా న నిమిత్తగ్గాహీ హోతి నానుబ్యఞ్జనగ్గాహీ. యత్వాధికరణమేనం…పే.… చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతి. సోతేన సద్దం సుత్వా… ఘానేన గన్ధం ఘాయిత్వా… జివ్హాయ రసం సాయిత్వా… కాయేన ఫోట్ఠబ్బం ఫుసిత్వా… మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ న నిమిత్తగ్గాహీ హోతి నానుబ్యఞ్జనగ్గాహీ. యత్వాధికరణమేనం మనిన్ద్రియం సుసంవుతం విహరన్తం అభిజ్ఝాదోమనస్సా పాపకా అకుసలా ధమ్మా నాన్వాస్సవేయ్యుం, తస్స సంవరాయ పటిపజ్జతి, రక్ఖతి మనిన్ద్రియం, మనిన్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతి. ఆదిత్తపరియాయం పచ్చవేక్ఖమానో అన్తో ఇన్ద్రియసంవరపరియన్తే చరతి, మరియాదం న భిన్దతి – అయం ఇన్ద్రియసంవరపరియన్తో.

కతమో భోజనే మత్తఞ్ఞుతాపరియన్తో? ఇధ భిక్ఖు పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఆహారం ఆహారేతి నేవ దవాయ న మదాయ న మణ్డనాయ న విభూసనాయ, యావదేవ ఇమస్స కాయస్స ఠితియా యాపనాయ విహింసూపరతియా బ్రహ్మచరియానుగ్గహాయ. ఇతి పురాణఞ్చ వేదనం పటిహఙ్ఖామి నవఞ్చ వేదనం న ఉప్పాదేస్సామి, యాత్రా చ మే భవిస్సతి అనవజ్జతా చ ఫాసువిహారో చాతి. అక్ఖబ్భఞ్జనవణపటిచ్ఛాదనపుత్తమంసూపమం పచ్చవేక్ఖమానో అన్తో భోజనే మత్తఞ్ఞుతాపరియన్తే చరతి, మరియాదం న భిన్దతి – అయం భోజనే మత్తఞ్ఞుతాపరియన్తో.

కతమో జాగరియానుయోగపరియన్తో? ఇధ భిక్ఖు దివసం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేతి, రత్తియా పఠమం యామం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేతి, రత్తియా మజ్ఝిమం యామం దక్ఖిణేన పస్సేన సీహసేయ్యం కప్పేతి పాదే పాదం అచ్చాధాయ సతో సమ్పజానో ఉట్ఠానసఞ్ఞం మనసి కరిత్వా,

రత్తియా పచ్ఛిమం యామం పచ్చుట్ఠాయ చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేతి. భద్దేకరత్తవిహారం [భద్దేకరత్తివిహారం (సీ. క.)] పచ్చవేక్ఖమానో అన్తో జాగరియానుయోగపరియన్తే చరతి, మరియాదం న భిన్దతి – అయం జాగరియానుయోగపరియన్తోతి – భిక్ఖు సతో సపరియన్తచారీ.

డంసాధిపాతానం సరీసపానన్తి. డంసా వుచ్చన్తి పిఙ్గలమక్ఖికాయో. అధిపాతకా వుచ్చన్తి సబ్బాపి మక్ఖికాయో. కింకారణా అధిపాతకా వుచ్చన్తి సబ్బాపి మక్ఖికాయో? తా ఉప్పతిత్వా ఉప్పతిత్వా ఖాదన్తి; తంకారణా అధిపాతకా వుచ్చన్తి సబ్బాపి మక్ఖికాయో. సరీసపా వుచ్చన్తి అహీతి – డంసాధిపాతానం సరీసపానం.

మనుస్సఫస్సానం చతుప్పదానన్తి. మనుస్సఫస్సా వుచ్చన్తి చోరా వా అస్సు మానవా వా కతకమ్మా వా అకతకమ్మా వా. తే భిక్ఖుం పఞ్హం వా పుచ్ఛేయ్యుం వాదం వా ఆరోపేయ్యుం అక్కోసేయ్యుం పరిభాసేయ్యుం రోసేయ్యుం విరోసేయ్యుం హింసేయ్యుం విహింసేయ్యుం హేఠేయ్యుం విహేఠేయ్యుం ఘాతేయ్యుం ఉపఘాతేయ్యుం ఉపఘాతం వా కరేయ్యుం. యో కోచి మనుస్సతో ఉపఘాతో – మనుస్సఫస్సో. **చతుప్పదాన**న్తి సీహా బ్యగ్ఘా దీపి అచ్ఛా తరచ్ఛా కోకా మహింసా హత్థీ. తే భిక్ఖుం మద్దేయ్యుం ఖాదేయ్యుం హింసేయ్యుం విహింసేయ్యుం హేఠేయ్యుం విహేఠేయ్యుం ఘాతేయ్యుం ఉపఘాతేయ్యుం ఉపఘాతం వా కరేయ్యుం. చతుప్పదతో ఉపఘాతో యం కిఞ్చి చతుప్పదభయన్తి – మనుస్సఫస్సానం చతుప్పదానం.

తేనాహ భగవా –

> “పఞ్చన్నం ధీరో భయానం న భాయే, భిక్ఖు సతో సపరియన్తచారీ;
> డంసాధిపాతానం సరీసపానం, మనుస్సఫస్సానం చతుప్పదాన”న్తి.

౨౦౦.పరధమ్మికానమ్పి న సన్తసేయ్య, దిస్వాపి తేసం బహుభేరవాని;
అథాపరాని అభిసమ్భవేయ్య, పరిస్సయాని కుసలానుఏసీ.

పరధమ్మికానమ్పి న సన్తసేయ్య, దిస్వాపి తేసం బహుభేరవానీతి. పరధమ్మికా వుచ్చన్తి సత్త సహధమ్మికే ఠపేత్వా యే కేచి బుద్ధే ధమ్మే సఙ్ఘే అప్పసన్నా . తే భిక్ఖుం పఞ్హం వా పుచ్ఛేయ్యుం వాదం వా ఆరోపేయ్యుం అక్కోసేయ్యుం పరిభాసేయ్యుం రోసేయ్యుం విరోసేయ్యుం హింసేయ్యుం విహింసేయ్యుం హేఠేయ్యుం విహేఠేయ్యుం ఘాతేయ్యుం ఉపఘాతేయ్యుం ఉపఘాతం వా కరేయ్యుం. తేసం బహుభేరవే పస్సిత్వా వా సుణిత్వా వా న వేధేయ్య న పవేధేయ్య న సమ్పవేధేయ్య న తసేయ్య న సన్తసేయ్య న ఉత్తసేయ్య న పరిత్తసేయ్య న భాయేయ్య న సన్తాసం ఆపజ్జేయ్య, అభీరూ అస్స అచ్ఛమ్భీ అనుత్రాసీ అపలాయీ పహీనభయభేరవో విగతలోమహంసో విహరేయ్యాతి – పరధమ్మికానమ్పి న సన్తసేయ్య దిస్వాపి తేసం బహుభేరవాని.

అథాపరాని అభిసమ్భవేయ్య, పరిస్సయాని కుసలానుఏసీతి. అథాపరానిపి అత్థి అభిసమ్భోతబ్బాని అభిభవితబ్బాని అజ్ఝోత్థరితబ్బాని పరియాదియితబ్బాని మద్దితబ్బాని. **పరిస్సయా**తి ద్వే పరిస్సయా – పాకటపరిస్సయా చ పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా చ…పే.… ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా. **కుసలానుఏసీ**తి సమ్మాపటిపదం అనులోమపటిపదం అపచ్చనీకపటిపదం అవిరుద్ధపటిపదం అన్వత్థపటిపదం…పే.… అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం నిబ్బానఞ్చ

నిబ్బానగామినిఞ్చ పటిపదం ఏసన్తేన గవేసన్తేన పరియేసన్తేన పరిస్సయా అభిసమ్భోతబ్బా అభిభవితబ్బా అజ్ఝోత్థరితబ్బా పరియాదియితబ్బా మద్దితబ్బాతి – అథాపరాని అభిసమ్భవేయ్య పరిస్సయాని కుసలానుఏసీ.

తేనాహ భగవా –

"పరధమ్మికానమ్పి న సన్తసేయ్య, దిస్వాపి తేసం బహుభేరవాని;

అథాపరాని అభిసమ్భవేయ్య, పరిస్సయాని కుసలానుఏసీ"తి.

౨౦౧. **ఆతఙ్కఫస్సేన ఖుదాయ ఫుట్ఠో, సీతం అథుణ్హం** [అతుణ్హం (సీ. క.)] **అధివాసయేయ్య;**

సో తేహి ఫుట్ఠో బహుధా అనోకో, వీరియపరక్కమం దళ్హం కరేయ్య.

ఆతఙ్కఫస్సేన ఖుదాయ ఫుట్ఠోతి. ఆతఙ్కఫస్సో వుచ్చతి రోగఫస్సో. రోగఫస్సేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్స; చక్ఖురోగేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్స, సోతరోగేన... ఘానరోగేన... జివ్హారోగేన... కాయరోగేన... పే.... డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్స. ఖుదా వుచ్చతి ఛాతకో. ఛాతకేన ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్సాతి – ఆతఙ్కఫస్సేన ఖుదాయ ఫుట్ఠో.

సీతం అథుణ్హం అధివాసయేయ్యాతి. **సీత**న్తి ద్వీహి కారణేహి సీతం హోతి – అబ్భన్తరధాతుప్పకోపవసేన [అబ్భన్తరధాతుసఙ్ఖోపవసేన (స్యా.)] వా సీతం హోతి, బహిద్ధా ఉతువసేన వా సీతం హోతి. **ఉణ్హ**న్తి ద్వీహి కారణేహి ఉణ్హం హోతి – అబ్భన్తరధాతుప్పకోపవసేన వా ఉణ్హం హోతి, బహిద్ధా ఉతువసేన వా ఉణ్హం హోతీతి – సీతం అథుణ్హం . **అధివాసయేయ్యా**తి ఖమో అస్స సీతస్స ఉణ్హస్స జిఘచ్ఛాయ పిపాసాయ డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సానం దురుత్తానం దురాగతానం వచనపథానం ఉప్పన్నానం సారీరికానం వేదనానం దుక్ఖానం తిబ్బానం [తిప్పానం (సీ. స్యా.)] ఖరానం కటుకానం అసాతానం అమనాపానం పాణహరానం అధివాసకజాతికో అస్సాతి – సీతం అథుణ్హం అధివాసయేయ్య.

సో తేహి ఫుట్ఠో బహుధా అనోకోతి. **సో తేహీ**తి ఆతఙ్కఫస్సేన చ ఖుదాయ చ సీతేన చ ఉణ్హేన చ ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్సాతి – సో తేహి ఫుట్ఠో. **బహుధా**తి అనేకవిధేహి ఆకారేహి ఫుట్ఠో పరేతో సమోహితో సమన్నాగతో అస్సాతి – సో తేహి ఫుట్ఠో బహుధా . **అనోకో**తి అభిసఙ్ఖారసహగతవిఞ్ఞాణస్స ఓకాసం న కరోతీతిపి – అనోకో. అథ వా కాయదుచ్చరితస్స వచీదుచ్చరితస్స మనోదుచ్చరితస్స ఓకాసం న కరోతీతిపి – అనోకోతి – సో తేహి ఫుట్ఠో బహుధా అనోకో.

వీరియపరక్కమం దళ్హం కరేయ్యాతి. వీరియపరక్కమో వుచ్చతి యో చేతసికో వీరియారమ్భో నిక్కమో పరక్కమో ఉయ్యామో వాయామో ఉస్సాహో ఉస్సోళ్హీ అప్పటివానీ థామో ధితి అసిథిలపరక్కమతా అనిక్ఖిత్తచ్ఛన్దతా అనిక్ఖిత్తధురతా ధురసమ్పగ్గాహో వీరియం వీరియిన్ద్రియం వీరియబలం సమ్మావాయామో. **వీరియపరక్కమం దళ్హం కరేయ్యా**తి. వీరియం పరక్కమం దళ్హం కరేయ్య థిరం కరేయ్య, దళ్హసమాదానో అస్స అవత్థితసమాదానోతి – వీరియపరక్కమం దళ్హం కరేయ్య.

తేనాహ భగవా –

"ఆతజ్కఫస్సేన ఖుదాయ ఫుట్ఠో, సీతం అధుణ్హం అధివాసయేయ్య;
సో తేహి ఫుట్ఠో బహుధా అనోకో, వీరియపరక్కమం దళ్హం కరేయ్యా"తి.

౨౦౨ థేయ్యం న కారే న ముసా భణేయ్య, మేత్తాయ ఫస్సే తసథావరాని;
యదావిలత్తం మనసో విజఞ్ఞా, కణ్హస్స పక్ఖోతి వినోదయేయ్య.

థేయ్యం న కారే న ముసా భణేయ్యాతి. థేయ్యం న కారేతి ఇధ భిక్ఖు అదిన్నాదానం పహాయ అదిన్నాదానా పటివిరతో అస్స దిన్నాదాయీ దిన్నపాటికఙ్ఖీ, అథేనేన సుచిభూతేన అత్తనా విహరేయ్యాతి – థేయ్యం న కారే. **న ముసా భణేయ్యాతి** ఇధ భిక్ఖు ముసావాదం పహాయ ముసావాదా పటివిరతో అస్స సచ్చవాదీ సచ్చసన్ధో థేతో పచ్చయికో అవిసంవాదకో లోకస్సాతి – థేయ్యం న కారే న ముసా భణేయ్య.

మేత్తాయ ఫస్సే తసథావరానీతి. మేత్తాతి యా సత్తేసు మేత్తి మేత్తాయనా మేత్తాయితత్తం అనుదయా అనుదయనా అనుదయితత్తం [అనుద్దయా (సీ.) ఏవమీదిసేసు ద్వీసు పదేసుపి ద్విభావవసేన. అనుదా అనుదాయనా అనుదాయితత్తం (స్యా. క.)] హితేసితా అనుకమ్పా అబ్యాపాదో అబ్యాపజ్జో [అబ్యాపజ్ఝో (స్యా. క.)] అదోసో కుసలమూలం. **తసాతి** యేసం తసితా తణ్హా అప్పహీనా, యేసఞ్చ భయభేరవా అప్పహీనా. కింకారణా వుచ్చన్తి తసా? తే తసన్తి ఉత్తసన్తి పరితసన్తి భాయన్తి సన్తాసం ఆపజ్జన్తి; తంకారణా వుచ్చన్తి తసా. **థావరాతి** యేసం తసితా తణ్హా పహీనా, యేసఞ్చ భయభేరవా పహీనా. కింకారణా వుచ్చన్తి థావరా? తే న తసన్తి న ఉత్తసన్తి న పరితసన్తి న భాయన్తి సన్తాసం న ఆపజ్జన్తి; తంకారణా వుచ్చన్తి థావరా. **మేత్తాయ ఫస్సే తసథావరానీతి.** తసే చ థావరే చ మేత్తాయ ఫస్సేయ్య ఫరేయ్య, మేత్తాసహగతేన చేతసా విపులేన మహగ్గతేన అప్పమాణేన అవేరేన అబ్యాపజ్జేన ఫరిత్వా విహరేయ్యాతి – మేత్తాయ ఫస్సే తసథావరాని.

యదావిలత్తం మనసో విజఞ్ఞాతి. యదాతి యదా. **మనసోతి** యం చిత్తం మనో మానసం హదయం పణ్డరం మనో మనాయతనం మనిన్ద్రియం విఞ్ఞాణం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో తజ్జా మనోవిఞ్ఞాణధాతు. కాయదుచ్చరితేన చిత్తం ఆవిలం హోతి లుళితం ఏరితం ఘట్టితం చలితం భన్తం అవూపసన్తం. వచీదుచ్చరితేన...పే.... మనోదుచ్చరితేన... రాగేన... దోసేన... మోహేన... కోధేన... ఉపనాహేన... మక్ఖేన... పళాసేన... ఇస్సాయ... మచ్ఛరియేన... మాయాయ... సాఠేయ్యేన... థమ్భేన... సారమ్భేన... మానేన... అతిమానేన... మదేన... పమాదేన... సబ్బకిలేసేహి... సబ్బదుచ్చరితేహి... సబ్బదరథేహి... సబ్బపరిళాహేహి... సబ్బసన్తాపేహి... సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారేహి చిత్తం ఆవిలం హోతి లుళితం ఏరితం ఘట్టితం చలితం భన్తం అవూపసన్తం. **యదావిలత్తం మనసో విజఞ్ఞాతి.** చిత్తస్స ఆవిలభావం జానేయ్య ఆజానేయ్య విజానేయ్య పటివిజానేయ్య పటివిజ్ఝేయ్యాతి – యదావిలత్తం మనసో విజఞ్ఞా.

కణ్హస్స పక్ఖోతి వినోదయేయ్యాతి. కణ్హోతి యో సో మారో కణ్హో అధిపతి అన్తగు నముచి పమత్తబన్ధు. కణ్హస్స పక్ఖో మారపక్ఖో మారపాసో మారబళిసం మారామిసం మారవిసయో మారనివాసో మారగోచరో మారబన్ధనన్తి పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి. ఏవమ్పి కణ్హస్స పక్ఖోతి వినోదయేయ్య. అథ వా కణ్హస్స పక్ఖో మారపక్ఖో అకుసలపక్ఖో దుక్ఖుద్రయో దుక్ఖవిపాకో నిరయసంవత్తనికో తిరచ్ఛానయోనిసంవత్తనికో పేత్తివిసయసంవత్తనికోతి పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి. ఏవమ్పి కణ్హస్స పక్ఖోతి వినోదయేయ్య.

తేనాహ భగవా –

> “థేయ్యం న కారే న ముసా భణేయ్య, మేత్తాయ ఫస్సే తసథావరాని;
> యదావిలత్తం మనసో విజఞ్ఞా, కణ్హస్స పక్ఖోతి వినోదయేయ్యా”తి.

౨౦౩. కోధాతిమానస్స వసం న గచ్ఛే, మూలమ్పి తేసం పలిఖఞ్ఞ తిట్ఠే;

అథప్పియం వా పన అప్పియం వా, అద్ధా భవన్తో అభిసమ్భవేయ్య.

కోధాతిమానస్స వసం న గచ్ఛేతి. **కోధోతి** యో చిత్తస్స ఆఘాతో పటిఘాతో…పే.… చణ్డిక్కం అసురోపో అనత్తమనతా చిత్తస్స. **అతిమానోతి** ఇధేకచ్చో పరం అతిమఞ్ఞతి జాతియా వా గోత్తేన వా…పే.… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా వత్థునా. **కోధాతిమానస్స వసం న గచ్ఛేతి.** కోధస్స చ అతిమానస్స చ వసం న గచ్ఛేయ్య, కోధఞ్చ అతిమానఞ్చ పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి – కోధాతిమానస్స వసం న గచ్ఛే.

మూలమ్పి తేసం పలిఖఞ్ఞ తిట్ఠేతి. కతమం కోధస్స మూలం? అవిజ్జా మూలం, అయోనిసో మనసికారో మూలం, అస్మిమానో మూలం, అహిరికం మూలం, అనోత్తప్పం మూలం, ఉద్ధచ్చం మూలం – ఇదం కోధస్స మూలం. కతమం అతిమానస్స మూలం? అవిజ్జా మూలం, అయోనిసో మనసికారో మూలం, అస్మిమానో మూలం, అహిరికం మూలం , అనోత్తప్పం మూలం, ఉద్ధచ్చం మూలం – ఇదం అతిమానస్స మూలం. **మూలమ్పి తేసం పలిఖఞ్ఞ తిట్ఠేతి.** కోధస్స చ అతిమానస్స చ మూలం పలిఖణిత్వా ఉద్ధరిత్వా సముద్ధరిత్వా ఉప్పాటయిత్వా సముప్పాటయిత్వా పజహిత్వా వినోదేత్వా బ్యన్తిం కరిత్వా అనభావం గమేత్వా తిట్ఠేయ్య సన్తిట్ఠేయ్యాతి – మూలమ్పి తేసం పలిఖఞ్ఞ తిట్ఠే.

అథప్పియం వా పన అప్పియం వా, అద్ధా భవన్తో అభిసమ్భవేయ్యాతి. **అథాతి** పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం – అథాతి. **పియాతి** ద్వే పియా – సత్తా వా సఙ్ఖారా వా. కతమే సత్తా పియా? ఇధ యాస్స [యస్స (స్యా.) సుత్తమాలా ఓలోకేతబ్బా] తే హోన్తి అత్థకామా హితకామా ఫాసుకామా యోగక్ఖేమకామా మాతా వా పితా వా భాతా వా భగినీ వా పుత్తా వా ధీతా వా మిత్తా వా అమచ్చా వా ఞాతీ వా సాలోహితా వా – ఇమే సత్తా పియా. కతమే సఙ్ఖారా పియా? మనాపికా రూపా మనాపికా సద్దా… గన్ధా… రసా… ఫోట్ఠబ్బా – ఇమే సఙ్ఖారా పియా. **అప్పియాతి** ద్వే అప్పియా – సత్తా వా సఙ్ఖారా వా. కతమే సత్తా అప్పియా? ఇధ యాస్స తే హోన్తి అనత్థకామా అహితకామా అఫాసుకామా అయోగక్ఖేమకామా జీవితా వోరోపేతుకామా – ఇమే సత్తా అప్పియా. కతమే సఙ్ఖారా అప్పియా? అమనాపికా రూపా అమనాపికా సద్దా, గన్ధా… రసా… ఫోట్ఠబ్బా – ఇమే సఙ్ఖారా అప్పియా. **అద్ధాతి** ఏకంసవచనం నిస్సంసయవచనం నిక్కఙ్ఖవచనం అద్వేజ్ఝవచనం అద్వేళ్హకవచనం నియ్యానికవచనం అపణ్ణకవచనం అవత్థాపనవచనమేతం – అద్ధాతి. **అథప్పియం వా పన అప్పియం వా, అద్ధా భవన్తో అభిసమ్భవేయ్యాతి.** పియాప్పియం సాతాసాతం సుఖదుక్ఖం సోమనస్సదోమనస్సం ఇట్ఠానిట్ఠం అభిసమ్భవన్తో వా అభిభవేయ్య అధిభవన్తో వా అభిసమ్భవేయ్యాతి – అథప్పియం వా పన అప్పియం వా అద్ధా భవన్తో అభిసమ్భవేయ్య.

తేనాహ భగవా –

“కోధాతిమానస్స వసం న గచ్ఛే, మూలమ్పి తేసం పలిఖఞ్ఞ తిట్ఠే;
అథప్పియం వా పన అప్పియం వా, అద్ధా భవన్తో అభిసమ్భవేయ్యా”తి.

౨౦౪పఞ్ఞం పురక్ఖత్వా కల్యాణపీతి, విక్ఖమ్భయే తాని పరిస్సయాని;
అరతిం సహేథ సయనమ్హి పన్తే, చతురో సహేథ పరిదేవధమ్మే.

పఞ్ఞం పురక్ఖత్వా కల్యాణపీతీతి. పఞ్ఞాతి యా పఞ్ఞా పజాననా విచయో పవిచయో ధమ్మవిచయో…పే.… అమోహో సమ్మాదిట్ఠి. **పఞ్ఞం పురక్ఖత్వాతి** ఇధేకచ్చో పఞ్ఞం పురతో కత్వా చరతి పఞ్ఞాధజో పఞ్ఞాకేతు పఞ్ఞాధిపతేయ్యో విచయబహులో పవిచయబహులో పేక్ఖాయనబహులో [ఓక్ఖాయనబహులో (బహూసు)] సమ్పేక్ఖాయనబహులో [సమోక్ఖాయనబహులో (సీ. స్యా.)] విభూతవిహారీ తచ్చరితో తబ్బహులో తగ్గరుకో తన్నిన్నో తప్పోణో తప్పబ్భారో తదధిముత్తో తదధిపతేయ్యోతి. ఏవమ్పి పఞ్ఞం పురక్ఖత్వా.

అథ వా గచ్ఛన్తో వా “గచ్ఛామీ”తి పజానాతి, ఠితో వా “ఠితోమ్హీ”తి పజానాతి, నిసిన్నో వా “నిసిన్నోమ్హీ”తి పజానాతి, సయానో వా “సయానోమ్హీ”తి పజానాతి, యథా యథా వా పనస్స కాయో పణిహితో హోతి తథా తథా నం పజానాతీతి. ఏవమ్పి పఞ్ఞం పురక్ఖత్వా.

అథ వా అభిక్కన్తే పటిక్కన్తే సమ్పజానకారీ హోతి, ఆలోకితే విలోకితే సమ్పజానకారీ హోతి, సమిఞ్జితే పసారితే సమ్పజానకారీ హోతి, సఙ్ఘాటిపత్తచీవరధారణే సమ్పజానకారీ హోతి, అసితే పీతే ఖాయితే సాయితే సమ్పజానకారీ హోతి, ఉచ్చారపస్సావకమ్మే సమ్పజానకారీ హోతి, గతే ఠితే నిసిన్నే సుత్తే జాగరితే భాసితే తుణ్హీభావే సమ్పజానకారీ హోతీతి. ఏవమ్పి పఞ్ఞం పురక్ఖత్వా.

కల్యాణపీతీతి బుద్ధానుస్సతివసేన ఉప్పజ్జతి పీతి పామోజ్జం [పాముజ్జం (స్యా.)] – కల్యాణపీతీతి. ధమ్మానుస్సతి సఙ్ఘానుస్సతి సీలానుస్సతి చాగానుస్సతి దేవతానుస్సతి ఆనాపానస్సతి మరణస్సతి కాయగతాసతివసేన ఉపసమానుస్సతివసేన ఉప్పజ్జతి పీతి పామోజ్జం – కల్యాణపీతీతి – పఞ్ఞం పురక్ఖత్వా కల్యాణపీతి.

విక్ఖమ్భయే తాని పరిస్సయానీతి. పరిస్సయాతి ద్వే పరిస్సయా – పాకటపరిస్సయా చ పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా చ… పే.… ఇమే వుచ్చన్తి పాకటపరిస్సయా…పే.… ఇమే వుచ్చన్తి పటిచ్ఛన్నపరిస్సయా…పే.… ఏవమ్పి తత్రాసయాతి – పరిస్సయా. **విక్ఖమ్భయే తాని పరిస్సయానీతి.** తాని పరిస్సయాని విక్ఖమ్భేయ్య అభిభవేయ్య అజ్ఝోత్థరేయ్య పరియాదియేయ్య మద్దేయ్యాతి – విక్ఖమ్భయే తాని పరిస్సయాని.

అరతిం సహేథ సయనమ్హి పన్తేతి. అరతీతి యా అరతి అరతితా అనభిరతి అనభిరమణా [అనభిరమనా (బహూసు) విభ. ౮౫౬] ఉక్కణ్ఠితా పరితస్సితా. **సయనమ్హి పన్తేతి** పన్తేసు వా సేనాసనేసు అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేసు వా అధికుసలేసు ధమ్మేసు అరతిం సహేయ్య అభిభవేయ్య అజ్ఝోత్థరేయ్య పరియాదియేయ్య మద్దేయ్యాతి – అరతిం సహేథ సయనమ్హి పన్తే.

చతురో సహేథ పరిదేవధమ్మేతి. చత్తారో పరిదేవనీయే ధమ్మే సహేయ్య పరిసహేయ్య అభిభవేయ్య అజ్ఝోత్థరేయ్య పరియాదియేయ్య మద్దేయ్యాతి – చతురో సహేథ పరిదేవధమ్మే.

తేనాహ భగవా –

“పఞ్ఞం పురక్ఖత్వా కల్యాణపీతి, విక్ఖమ్భయే తాని పరిస్సయాని;

అరతిం సహేథ సయనమ్హి పన్తే, చతురో సహేథ పరిదేవధమ్మే”తి.

౨౦౫**కింసూ అసిస్సం కువ వా** [కుహిం వా (సీ.), కువం వా (స్యా.), కుథ వా (క.)] **అసిస్సం, దుక్ఖం వత సేత్థ కువజ్జ సేస్సం;**

ఏతే వితక్కే పరిదేవనేయ్యే, వినయేథ సేఖో అనికేతచారీ [అనికేతసారీ (స్యా.)] .

కింసూ అసిస్సం కువ వా అసిస్సన్తి. కింసూ అసిస్సామీతి కిం భుఞ్జిస్సామి ఓదనం వా కుమ్మాసం వా సత్తుం వా మచ్ఛం వా మంసం వాతి – కింసూ అసిస్సం. **కువ వా అసిస్సన్తి** కత్థ భుఞ్జిస్సామి ఖత్తియకులే వా బ్రాహ్మణకులే వా వేస్సకులే వా సుద్దకులే వాతి – కింసూ అసిస్సం కువ వా అసిస్సం.

దుక్ఖం వత సేత్థ కువజ్జ సేస్సన్తి ఇమం రత్తిం దుక్ఖం సయిత్థ ఫలకే వా తట్టికాయ వా చమ్మఖణ్డే వా తిణసన్థారే వా పణ్ణసన్థారే వా పలాలసన్థారే వా. ఆగామిరత్తిం [ఆగమనరత్తిం (స్యా.)] కత్థ సుఖం సయిస్సామి మఞ్చే వా పీఠే వా భిసియా వా బిమ్బోహనే వా విహారే వా అడ్ఢయోగే వా పాసాదే వా హమ్మియే వా గుహాయ వాతి – దుక్ఖం వత సేత్థ కువజ్జ సేస్సం.

ఏతే వితక్కే పరిదేవనేయ్యేతి. ఏతే వితక్కేతి ద్వే పిణ్డపాతపటిసఞ్ఞుత్తే వితక్కే, ద్వే సేనాసనపటిసఞ్ఞుత్తే వితక్కే. **పరిదేవనేయ్యే**తి ఆదేవనేయ్యే పరిదేవనేయ్యేతి – ఏతే వితక్కే పరిదేవనేయ్యే.

వినయేథ సేఖో అనికేతచారీతి. సేఖోతి కింకారణా వుచ్చతి సేఖో? సిక్ఖతీతి – సేఖో. కిఞ్చ సిక్ఖతి? అధిసీలమ్పి సిక్ఖతి, అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖతి, అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖతి. కతమా అధిసీలసిక్ఖా…పే… అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖతి, జానన్తో పస్సన్తో పచ్చవేక్ఖన్తో చిత్తం అధిట్ఠహన్తో సిక్ఖతి, సద్ధాయ అధిముచ్చన్తో సిక్ఖతి, వీరియం పగ్గణ్హన్తో, సతిం ఉపట్ఠపేన్తో, చిత్తం సమాదహన్తో, పఞ్ఞాయ పజానన్తో సిక్ఖతి, అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానన్తో సిక్ఖతి, పరిఞ్ఞేయ్యం పరిజానన్తో, పహాతబ్బం పజహన్తో, భావేతబ్బం భావేన్తో, సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖతి ఆచరతి సమాచరతి సమాదాయ సిక్ఖతి. తంకారణా వుచ్చతి – సేఖో. వినయాయ పటివినయాయ పహానాయ వూపసమాయ పటినిస్సగ్గాయ పటిపస్సద్ధియా అధిసీలమ్పి సిక్ఖేయ్య, అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖేయ్య, అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖేయ్య. ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య జానన్తో… పే… సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – వినయేథ సేఖో.

అనికేతచారీతి . కథం నికేతచారీ హోతి? ఇధేకచ్చో కులపలిబోధేన సమన్నాగతో హోతి, గణపలిబోధేన… ఆవాసపలిబోధేన… చీవరపలిబోధేన… పిణ్డపాతపలిబోధేన… సేనాసనపలిబోధేన… గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారపలిబోధేన సమన్నాగతో హోతి. ఏవం నికేతచారీ హోతి. కథం అనికేతచారీ హోతి? ఇధ భిక్ఖు న కులపలిబోధేన సమన్నాగతో హోతి, న గణపలిబోధేన… న ఆవాసపలిబోధేన… న చీవరపలిబోధేన… న పిణ్డపాతపలిబోధేన… న సేనాసనపలిబోధేన… న గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారపలిబోధేన సమన్నాగతో హోతి. ఏవం అనికేతచారీ హోతి.

“మగధం గతా కోసలం గతా, ఏకచ్చియా పన వజ్జిభూమియా;

మిగా వియ అసఙ్గచారినో [మాగధా విసఙ్ఘచారినో (స్యా.)], అనికేతా విహరన్తి భిక్ఖవో.

“సాధు చరితకం సాధు సుచరితం, సాధు సదా అనికేతవిహారో;

అత్థపుచ్ఛనం పదక్ఖిణం కమ్మం, ఏతం సామఞ్ఞం అకిఞ్చనస్సా”తి.

వినయేథ సేఖో అనికేతచారీ. తేనాహ భగవా –

“కింసూ అసిస్సం కువ వా అసిస్సం, దుక్ఖం వత సేత్థ కువజ్జ సేస్సం;

ఏతే వితక్కే పరిదేవనేయ్యే, వినయేథ సేఖో అనికేతచారీ”తి.

౨౦౯.అన్నఞ్చ లద్ధా వసనఞ్చ కాలే, మత్తం స జఞ్ఞా [మత్తం సో జఞ్ఞా (స్యా.)] **ఇధ తోసనత్థం;**

సో తేసు గుత్తో యతచారి గామే, రుసితోపి [దూసితోపి (క.)] **వాచం ఫరుసం న వజ్జా.**

అన్నఞ్చ లద్ధా వసనఞ్చ కాలేతి. అన్నన్తి ఓదనో కుమ్మాసో సత్తు మచ్ఛో మంసం. **వసనన్తి** ఛ చీవరాని – ఖోమం, కప్పాసికం, కోసేయ్యం, కమ్బలం, సాణం, భఙ్గం. **అన్నఞ్చ లద్ధా వసనఞ్చ కాలేతి.** చీవరం లభిత్వా పిణ్డపాతం లభిత్వా న కుహనాయ, న లపనాయ, న నేమిత్తికతాయ, న నిప్పేసికతాయ, న లాభేన లాభం నిజిగీసనతాయ, న దారుదానేన, న వేళుదానేన, న పత్తదానేన, న పుప్ఫదానేన, న ఫలదానేన, న సినానదానేన, న చుణ్ణదానేన, న మత్తికాదానేన, న దన్తకట్ఠదానేన, న ముఖోదకదానేన, న చాతుకమ్యతాయ, న ముగ్గసూప్యతాయ, న పారిభట్యతాయ, న పీఠమద్దికతాయ, న వత్థువిజ్జాయ, న తిరచ్ఛానవిజ్జాయ, న అఙ్గవిజ్జాయ, న నక్ఖత్తవిజ్జాయ, న దూతగమనేన, న పహిణగమనేన, న జఙ్ఘపేసనికేన, న వేజ్జకమ్మేన, న పిణ్డపటిపిణ్డకేన, న దానానుప్పదానేన ధమ్మేన సమేన లద్ధా లభిత్వా అధిగన్త్వా విన్దిత్వా పటిలభిత్వాతి – అన్నఞ్చ లద్ధా వసనఞ్చ కాలే.

మత్తం స జఞ్ఞా ఇధ తోసనత్థన్తి. మత్తం స జఞ్ఞాతి ద్వీహి కారణేహి మత్తం జానేయ్య – పటిగ్గహణతో వా పరిభోగతో వా. కథం పటిగ్గహణతో మత్తం జానాతి? థోకేపి దియ్యమానే కులానుదయాయ [కులానుద్దయాయ (సీ. క.)] కులానురక్ఖాయ కులానుకమ్పాయ పటిగ్గణ్హాతి, బహుకేపి దియ్యమానే కాయపరిహారికం చీవరం పటిగ్గణ్హాతి కుచ్ఛిపరిహారికం పిణ్డపాతం పటిగ్గణ్హాతి. ఏవం పటిగ్గహణతో మత్తం జానాతి. కథం పరిభోగతో మత్తం జానాతి?

పటిసఙ్ఖా యోనిసో చీవరం పటిసేవతి యావదేవ సీతస్స పటిఘాతాయ ఉణ్హస్స పటిఘాతాయ డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సానం పటిఘాతాయ, యావదేవ హిరికోపీనపటిచ్ఛాదనత్థం.

పటిసఙ్ఖా యోనిసో పిణ్డపాతం పటిసేవతి నేవ దవాయ న మదాయ న మణ్డనాయ న విభూసనాయ, యావదేవ ఇమస్స కాయస్స ఠితియా యాపనాయ విహింసూపరతియా బ్రహ్మచరియానుగ్గహాయ. ఇతి పురాణఞ్చ వేదనం పటిహఙ్ఖామి నవఞ్చ వేదనం న ఉప్పాదేస్సామి, యాత్రా చ మే భవిస్సతి అనవజ్జతా చ ఫాసువిహారో చ.

పటిసఙ్ఖా యోనిసో సేనాసనం పటిసేవతి యావదేవ సీతస్స పటిఘాతాయ ఉణ్హస్స పటిఘాతాయ డంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సానం పటిఘాతాయ, యావదేవ ఉతుపరిస్సయవినోదనపటిసల్లానారామత్థం.

పటిసఙ్ఖా యోనిసో గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం పటిసేవతి యావదేవ ఉప్పన్నానం వేయ్యాబ్యాధికానం [వేయ్యాబాధికానం (సీ. స్యా.)] వేదనానం పటిఘాతాయ అబ్యాపజ్జపరమతాయ.

ఏవం పరిభోగతో మత్తం జానాతి. **మత్తం స జఞ్ఞాతి**. ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి మత్తం జానేయ్య ఆజానేయ్య పటివిజానేయ్య పటివిజ్ఝేయ్యాతి – మత్తం స జఞ్ఞా.

ఇధ తోసనత్థన్తి. ఇధ భిక్ఖు సన్తుట్ఠో హోతి ఇతరీతరేన చీవరేన ఇతరీతరచీవరసన్తుట్ఠియా చ వణ్ణవాదీ, న చ చీవరహేతు అనేసనం అప్పతిరూపం ఆపజ్జతి; అలద్ధా చ చీవరం న పరితస్సతి, లద్ధా చ చీవరం అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝాపన్నో, ఆదీనవదస్సావీ నిస్సరణపఞ్ఞో పరిభుఞ్జతి; తాయ చ పన ఇతరీతరచీవరసన్తుట్ఠియా నేవత్తానుక్కంసేతి, న పరం వమ్భేతి. యో హి తత్థ దక్ఖో అనలసో సమ్పజానో పటిస్సతో – అయం వుచ్చతి భిక్ఖు పోరాణే అగ్గఞ్ఞే అరియవంసే ఠితో.

పున చపరం భిక్ఖు సన్తుట్ఠో హోతి ఇతరీతరేన పిణ్డపాతేన ఇతరీతరపిణ్డపాతసన్తుట్ఠియా చ వణ్ణవాదీ, న చ పిణ్డపాతహేతు అనేసనం అప్పతిరూపం ఆపజ్జతి, అలద్ధా చ పిణ్డపాతం న పరితస్సతి, లద్ధా చ పిణ్డపాతం అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝాపన్నో, ఆదీనవదస్సావీ నిస్సరణపఞ్ఞో పరిభుఞ్జతి; తాయ చ పన ఇతరీతరపిణ్డపాతసన్తుట్ఠియా నేవత్తానుక్కంసేతి, న పరం వమ్భేతి. యో హి తత్థ దక్ఖో అనలసో సమ్పజానో పటిస్సతో – అయం వుచ్చతి భిక్ఖు పోరాణే అగ్గఞ్ఞే అరియవంసే ఠితో.

పున చపరం భిక్ఖు సన్తుట్ఠో హోతి ఇతరీతరేన సేనాసనేన ఇతరీతరసేనాసనసన్తుట్ఠియా చ వణ్ణవాదీ, న చ సేనాసనహేతు అనేసనం అప్పతిరూపం ఆపజ్జతి , అలద్ధా చ సేనాసనం న పరితస్సతి, లద్ధా చ సేనాసనం అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝాపన్నో, ఆదీనవదస్సావీ నిస్సరణపఞ్ఞో పరిభుఞ్జతి; తాయ చ పన ఇతరీతరసేనాసనసన్తుట్ఠియా నేవత్తానుక్కంసేతి, న పరం వమ్భేతి. యో హి తత్థ దక్ఖో అనలసో సమ్పజానో పటిస్సతో – అయం వుచ్చతి భిక్ఖు పోరాణే అగ్గఞ్ఞే అరియవంసే ఠితో.

పున చపరం భిక్ఖు సన్తుట్ఠో హోతి ఇతరీతరేన గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారేన, ఇతరీతరగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారసన్తుట్ఠియా చ వణ్ణవాదీ, న చ గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారహేతు అనేసనం అప్పతిరూపం ఆపజ్జతి, అలద్ధా చ గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం న పరితస్సతి, లద్ధా చ గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం అగధితో అముచ్ఛితో అనజ్ఝాపన్నో, ఆదీనవదస్సావీ నిస్సరణపఞ్ఞో పరిభుఞ్జతి; తాయ చ పన ఇతరీతరగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారసన్తుట్ఠియా నేవత్తానుక్కంసేతి, న పరం వమ్భేతి. యో హి తత్థ దక్ఖో అనలసో సమ్పజానో పటిస్సతో – అయం వుచ్చతి భిక్ఖు పోరాణే అగ్గఞ్ఞే అరియవంసే ఠితోతి – మత్తం స జఞ్ఞా ఇధ తోసనత్థం.

సో తేసు గుత్తో యతచారి గామేతి. సో తేసు గుత్తోతి చీవరే పిణ్డపాతే సేనాసనే గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారే గుత్తో గోపితో రక్ఖితో సంవుతోతి. ఏవమ్పి సో తేసు గుత్తో. అథ వా ఆయతనేసు గుత్తో గోపితో రక్ఖితో సంవుతోతి. ఏవమ్పి సో తేసు గుత్తో.

యతచారి గామేతి గామే యతో యత్తో పటియత్తో గుత్తో గోపితో రక్ఖితో సంవుతోతి – సో తేసు గుత్తో యతచారి గామే.

రుసితోపి వాచం ఫరుసం న వజ్జాతి. దూసితో ఖుంసితో వమ్భితో ఘట్టితో గరహితో ఉపవదితో ఫరుసేన కక్ఖళేన నప్పటివజ్జా నప్పటిభణేయ్య, అక్కోసన్తం న పచ్చక్కోసేయ్య, రోసన్తం నప్పటిరోసేయ్య, భణ్డన్తం న పటిభణ్డేయ్య, న కలహం కరేయ్య, న భణ్డనం కరేయ్య, న విగ్గహం కరేయ్య, న వివాదం కరేయ్య, న మేధగం కరేయ్య, కలహం భణ్డనం విగ్గహం వివాదం మేధగం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, కలహభణ్డనవిగ్గహవివాదమేధగా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్యాతి – రుసితోపి వాచం ఫరుసం న వజ్జా.

తేనాహ భగవా –

> "అన్నఞ్చ లద్ధా వసనఞ్చ కాలే, మత్తం స జఞ్ఞా ఇధ తోసనత్థం;
> సో తేసు గుత్తో యతచారి గామే, రుసితోపి వాచం ఫరుసం న వజ్జా"తి.

౨౦౭.ఓక్ఖిత్తచక్ఖు న చ పాదలోలో, ఝానానుయుత్తో బహుజాగరస్స;

ఉపేక్ఖమారబ్భ సమాహితత్తో, తక్కాసయం కుక్కుచ్చఞ్చుపచ్ఛిన్దే [కుక్కుచ్చియూపచ్ఛిన్దే (స్యా॰)] .

ఓక్ఖిత్తచక్ఖు న చ పాదలోలోతి. కథం ఖిత్తచక్ఖు హోతి ? ఇధేకచ్చో భిక్ఖు చక్ఖులోలో, చక్ఖులోలియేన సమన్నాగతో హోతి, "అదిట్ఠం దక్ఖితబ్బం, దిట్ఠం సమతిక్కమితబ్బ"న్తి ఆరామేన ఆరామం ఉయ్యానేన ఉయ్యానం గామేన గామం నిగమేన నిగమం నగరేన నగరం రట్ఠేన రట్ఠం జనపదేన జనపదం దీఘచారికం అనవట్ఠితచారికం అనుయుత్తో చ హోతి రూపదస్సనాయ. ఏవమ్పి ఖిత్తచక్ఖు హోతి.

అథ వా భిక్ఖు అన్తరఘరం పవిట్ఠో వీథిం పటిపన్నో అసంవుతో గచ్ఛతి హత్థిం ఓలోకేన్తో, అస్సం ఓలోకేన్తో, రథం ఓలోకేన్తో, పత్తిం ఓలోకేన్తో, ఇత్థియో ఓలోకేన్తో, పురిసే ఓలోకేన్తో, కుమారకే ఓలోకేన్తో, కుమారికాయో ఓలోకేన్తో, అన్తరాపణం ఓలోకేన్తో, ఘరముఖాని ఓలోకేన్తో, ఉద్ధం ఓలోకేన్తో, అధో ఓలోకేన్తో, దిసావిదిసం విపేక్ఖమానో [పేక్ఖమానో (బహూసు)] గచ్ఛతి. ఏవమ్పి ఖిత్తచక్ఖు హోతి.

అథ వా భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా నిమిత్తగ్గాహీ హోతి అనుబ్యఞ్జనగ్గాహీ. యత్వాధికరణమేనం చక్ఖున్ద్రియం అసంవుతం విహరన్తం అభిజ్ఝాదోమనస్సా పాపకా అకుసలా ధమ్మా అన్వాస్సవేయ్యుం, తస్స సంవరాయ నప్పటిపజ్జతి, న రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం, చక్ఖున్ద్రియే న సంవరం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి ఖిత్తచక్ఖు హోతి.

యథా వా పనేకే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా సద్ధాదేయ్యాని భోజనాని భుఞ్జిత్వా తే ఏవరూపం విసూకదస్సనం అనుయుత్తా విహరన్తి, సేయ్యథిదం – నచ్చం గీతం వాదితం పేక్ఖం అక్ఖానం పాణిస్సరం వేతాళం కుమ్భథూణం సోభనకం చణ్డాలం వంసం ధోవనం హత్థియుద్ధం అస్సయుద్ధం మహింసయుద్ధం ఉసభయుద్ధం అజయుద్ధం మేణ్డయుద్ధం కుక్కుటయుద్ధం వట్టకయుద్ధం దణ్డయుద్ధం ముట్ఠియుద్ధం నిబ్బుద్ధం ఉయ్యోధికం బలగ్గం సేనాబ్యూహం అనీకదస్సనం ఇతి వా. ఏవమ్పి ఖిత్తచక్ఖు హోతి.

కథం న ఖిత్తచక్ఖు హోతి? ఇధేకచ్చో భిక్ఖు న చక్ఖులోలో న చక్ఖులోలియేన సమన్నాగతో హోతి “అదిట్ఠం దక్ఖితబ్బం దిట్ఠం సమతిక్కమితబ్బ”న్తి న ఆరామేన ఆరామం న ఉయ్యానేన ఉయ్యానం న గామేన గామం న నిగమేన నిగమం న నగరేన నగరం న రట్ఠేన రట్ఠం న జనపదేన జనపదం దీఘచారికం అనవట్ఠితచారికం అననుయుత్తో చ హోతి రూపదస్సనాయ . ఏవమ్పి న ఖిత్తచక్ఖు హోతి.

అథ వా భిక్ఖు అన్తరఘరం పవిట్ఠో వీథిం పటిపన్నో సంవుతో గచ్ఛతి న హత్థిం ఓలోకేన్తో…పే॰… న దిసావిదిసం విపేక్ఖమానో గచ్ఛతి. ఏవమ్పి న ఖిత్తచక్ఖు హోతి.

అథ వా భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా న నిమిత్తగ్గాహీ హోతి…పే॰… చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతి. ఏవమ్పి న ఖిత్తచక్ఖు హోతి.

యథా వా పనేకే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా సద్ధాదేయ్యాని భోజనాని భుఞ్జిత్వా…పే॰… అనీకదస్సనం ఇతి వా. ఏవరూపా విసూకదస్సనానుయోగా పటివిరతో హోతి. ఏవమ్పి న ఖిత్తచక్ఖు హోతీతి – ఓక్ఖిత్తచక్ఖు.

న చ పాదలోలోతి. కథం పాదలోలో హోతి? ఇధేకచ్చో భిక్ఖు పాదలోలో పాదలోలియేన సమన్నాగతో హోతి, ఆరామేన ఆరామం…పే॰… దీఘచారికం అనవట్ఠితచారికం అనుయుత్తో హోతి రూపదస్సనాయ. ఏవమ్పి పాదలోలో హోతి.

అథ వా భిక్ఖు అన్తోపి సఙ్ఘారామే పాదలోలో పాదలోలియేన సమన్నాగతో హోతి, న అత్థహేతు న కారణహేతు ఉద్ధతో అవూపసన్తచిత్తో పరివేణతో పరివేణం గచ్ఛతి. విహారతో…పే॰… ఇతి భవాభవకథం కథేతి. ఏవమ్పి పాదలోలో హోతి.

న చ పాదలోలోతి. పాదలోలియం పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య, పాదలోలియా ఆరతో అస్స విరతో పటివిరతో నిక్ఖన్తో నిస్సటో విప్పముత్తో విసఞ్ఞుత్తో విమరియాదికతేన చేతసా విహరేయ్య, పటిసల్లానారామో అస్స పటిసల్లానరతో అజ్ఝత్తం చేతోసమథమనుయుత్తో అనిరాకతజ్ఝానో విపస్సనాయ సమన్నాగతో బ్రూహేతా సుఞ్ఞాగారం ఝాయీ ఝానరతో ఏకత్తమనుయుత్తో సదత్థగరుకోతి – ఓక్ఖిత్తచక్ఖు న చ పాదలోలో.

ఝానానుయుత్తో బహుజాగరస్సాతి. **ఝానానుయుత్తో**తి ద్వీహి కారణేహి ఝానానుయుత్తో – అనుప్పన్నస్స వా పఠమస్స ఝానస్స ఉప్పాదాయ యుత్తో పయుత్తో ఆయుత్తో సమాయుత్తో, అనుప్పన్నస్స వా దుతియస్స ఝానస్స… తతియస్స ఝానస్స… చతుత్థస్స ఝానస్స ఉప్పాదాయ యుత్తో పయుత్తో ఆయుత్తో సమాయుత్తోతి. ఏవమ్పి ఝానానుయుత్తో. అథ వా ఉప్పన్నం వా పఠమం ఝానం ఆసేవతి భావేతి బహులీకరోతి [బహులిం కరోతి (క॰)], ఉప్పన్నం వా దుతియం ఝానం … తతియం ఝానం… చతుత్థం ఝానం ఆసేవతి భావేతి బహులీకరోతీతి. ఏవమ్పి ఝానానుయుత్తో.

బహుజాగరస్సాతి ఇధ భిక్ఖు దివసం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేతి, రత్తియా పఠమం యామం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేతి, రత్తియా మజ్ఝిమం యామం దక్ఖిణేన పస్సేన సీహసేయ్యం కప్పేతి పాదే పాదం అచ్చాధాయ సతో సమ్పజానో ఉట్ఠానసఞ్ఞం మనసి కత్వా, రత్తియా పచ్ఛిమం

యామం పచ్చుట్ఠాయ చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేతీతి – ఝానానుయుత్తో బహుజాగరస్స.

ఉపేక్ఖమారబ్భ సమాహితత్తోతి. ఉపేక్ఖాతి యా చతుత్థే ఝానే ఉపేక్ఖా ఉపేక్ఖనా అజ్ఝుపేక్ఖనా చిత్తసమతా చిత్తప్పస్సద్ధతా మజ్ఝత్తతా చిత్తస్స. **సమాహితత్తోతి** యా చిత్తస్స ఠితి సణ్ఠితి అవట్ఠితి అవిసాహారో అవిక్ఖేపో అవిసాహటమానసతా సమథో సమాధిన్ద్రియం సమాధిబలం సమ్మాసమాధి. **ఉపేక్ఖమారబ్భ సమాహితత్తోతి.** చతుత్థే ఝానే ఉపేక్ఖం ఆరబ్భ ఏకగ్గచిత్తో అవిక్ఖిత్తచిత్తో అవిసాహటమానసోతి – ఉపేక్ఖమారబ్భ సమాహితత్తో.

తక్కాసయం కుక్కుచ్చఞ్చుపచ్ఛిన్దేతి. తక్కాతి నవ వితక్కా – కామవితక్కో, బ్యాపాదవితక్కో, విహింసావితక్కో, ఞాతివితక్కో, జనపదవితక్కో, అమరవితక్కో, పరానుదయతాపటిసఞ్ఞుత్తో వితక్కో, లాభసక్కారసిలోకపటిసఞ్ఞుత్తో వితక్కో, అనవఞ్ఞత్తిపటిసఞ్ఞుత్తో వితక్కో – ఇమే వుచ్చన్తి నవ వితక్కా. కామవితక్కానం కామసఞ్ఞాసయో, బ్యాపాదవితక్కానం బ్యాపాదసఞ్ఞాసయో, విహింసావితక్కానం విహింసాసఞ్ఞాసయో. అథ వా తక్కానం వితక్కానం సఙ్కప్పానం అవిజ్జాసయో, అయోనిసో మనసికారో ఆసయో, అస్మిమానో ఆసయో, అనోత్తప్పం ఆసయో, ఉద్ధచ్చం ఆసయో.

కుక్కుచ్చన్తి హత్థకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం పాదకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం హత్థపాదకుక్కుచ్చమ్పి కుక్కుచ్చం, అకప్పియే కప్పియసఞ్ఞితా కప్పియే అకప్పియసఞ్ఞితా, అవజ్జే వజ్జసఞ్ఞితా, వజ్జే అవజ్జసఞ్ఞితా. యం ఏవరూపం కుక్కుచ్చం కుక్కుచ్చాయనా కుక్కుచ్చాయితత్తం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో – ఇదం వుచ్చతి కుక్కుచ్చం.

అపి చ ద్వీహి కారణేహి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో – కతత్తా చ అకతత్తా చ. కథం కతత్తా చ అకతత్తా చ ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో? “కతం మే కాయదుచ్చరితం, అకతం మే కాయసుచరిత”న్తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో. “కతం మే వచీదుచ్చరితం… కతం మే మనోదుచ్చరితం… కతో మే పాణాతిపాతో, అకతా మే పాణాతిపాతా వేరమణీ”తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో. “కతం మే అదిన్నాదానం… కతో మే కామేసుమిచ్ఛాచారో… కతో మే ముసావాదో… కతా మే పిసుణవాచా… కతా మే ఫరుసవాచా… కతో మే సమ్ఫప్పలాపో… కతా మే అభిజ్ఝా… కతో మే బ్యాపాదో… కతా మే మిచ్ఛాదిట్ఠి, అకతా మే సమ్మాదిట్ఠీ”తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో. ఏవం కతత్తా చ అకతత్తా చ ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో.

అథ వా “సీలేసుమ్హి న పరిపూరకారీ”తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో; “ఇన్ద్రియేసుమ్హి అగుత్తద్వారో”తి… “భోజనే అమత్తఞ్ఞూమ్హీ”తి… “జాగరియం అననుయుత్తోమ్హీ”తి… “న సతిసమ్పజఞ్ఞేన సమన్నాగతోమ్హీ”తి… “అభావితా మే చత్తారో సతిపట్ఠానా”తి… “అభావితా మే చత్తారో సమ్మప్పధానా”తి… “అభావితా మే చత్తారో ఇద్ధిపాదా”తి… “అభావితాని మే పఞ్చిన్ద్రియానీ”తి… “అభావితాని మే పఞ్చ బలానీ”తి… “అభావితా మే సత్త బోజ్ఝఙ్గా”తి… “అభావితో మే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో”తి… “దుక్ఖం మే అపరిఞ్ఞాత”న్తి… “దుక్ఖసముదయో మే అప్పహీనో”తి… “మగ్గో మే అభావితో”తి… “నిరోధో మే అసచ్ఛికతో”తి ఉప్పజ్జతి కుక్కుచ్చం చేతసో విప్పటిసారో మనోవిలేఖో. **తక్కాసయం కుక్కుచ్చఞ్చుపచ్ఛిన్దేతి.** తక్కఞ్చ తక్కాసయఞ్చ కుక్కుచ్చఞ్చ ఉపచ్ఛిన్దేయ్య ఛిన్దేయ్య

ఉచ్ఛిన్దేయ్య సముచ్ఛిన్దేయ్య పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి – తక్కాసయం కుక్కుచ్చఞ్ఛపచ్ఛిన్దే.

తేనాహ భగవా –

"ఓక్ఖిత్తచక్ఖు న చ పాదలోలో, ఝానానుయుత్తో బహుజాగరస్స;
ఉపేక్ఖమారబ్భ సమాహితత్తో, తక్కాసయం కుక్కుచ్చఞ్ఛపచ్ఛిన్దే"తి.

౨౦౮.చుదితో వచీభి సతిమాభినన్దే, సబ్రహ్మచారీసు ఖిలం పభిన్దే;
వాచం పముఞ్చే కుసలం నాతివేలం, జనవాదధమ్మాయ న చేతయేయ్య.

చుదితో వచీభి సతిమాభినన్దేతి. **చుదితో**తి ఉపజ్ఝాయా వా ఆచరియా వా సమానుపజ్ఝాయకా వా సమానాచరియకా వా మిత్తా వా సన్దిట్ఠా వా సమ్భత్తా వా సహాయా వా చోదేన్తి – "ఇదం తే, ఆవుసో, అయుత్తం, ఇదం తే అప్పత్తం, ఇదం తే అసారుప్పం, ఇదం తే అసీలట్ఠ"న్తి. సతిం ఉపట్ఠపేత్వా తం చోదనం నన్దేయ్య అభినన్దేయ్య మోదేయ్య అనుమోదేయ్య ఇచ్ఛేయ్య సాదియేయ్య పత్థయేయ్య పిహయేయ్య అభిజప్పేయ్య. యథా ఇత్థీ వా పురిసో వా దహరో యువా మణ్డనజాతికో సీసంన్హాతో ఉప్పలమాలం వా వస్సికమాలం వా అధిముత్తకమాలం వా లభిత్వా ఉభోహి హత్థేహి పటిగ్గహేత్వా ఉత్తమఙ్గే సిరస్మిం పతిట్ఠాపేత్వా నన్దేయ్య అభినన్దేయ్య మోదేయ్య అనుమోదేయ్య ఇచ్ఛేయ్య సాదియేయ్య పత్థయేయ్య పిహయేయ్య అభిజప్పేయ్య; ఏవమేవ సతిం ఉపట్ఠపేత్వా తం చోదనం నన్దేయ్య అభినన్దేయ్య మోదేయ్య అనుమోదేయ్య ఇచ్ఛేయ్య సాదియేయ్య పత్థయేయ్య పిహయేయ్య అభిజప్పేయ్య.

"నిధీనంవ [నిధినంవ (క.) ధ. ప. ౭౬] పవత్తారం, యం పస్సే వజ్జదస్సినం;
నిగ్గయ్హవాదిం మేధావిం, తాదిసం పణ్డితం భజే.

"తాదిసం భజమానస్స, సేయ్యో హోతి న పాపియో;
ఓవదేయ్యానుసాసేయ్య, అసబ్భా చ నివారయే;
సతఞ్హి సో పియో హోతి, అసతం హోతి అప్పియో"తి.

చుదితో వచీభి సతిమాభినన్దే, సబ్రహ్మచారీసు ఖిలం పభిన్దేతి. **సబ్రహ్మచారీ**తి ఏకకమ్మం ఏకుద్దేసో సమసిక్ఖతా. **సబ్రహ్మచారీసు ఖిలం పభిన్దే**తి. సబ్రహ్మచారీసు ఆహతచిత్తతం ఖిలజాతతం పభిన్దేయ్య , పఞ్చపి చేతోఖిలే భిన్దేయ్య, తయోపి చేతోఖిలే భిన్దేయ్య, రాగఖిలం దోసఖిలం మోహఖిలం భిన్దేయ్య పభిన్దేయ్య సమ్భిన్దేయ్యాతి – సబ్రహ్మచారీసు ఖిలం పభిన్దే.

వాచం పముఞ్చే కుసలం నాతివేలన్తి. ఞాణసముట్ఠితం వాచం ముఞ్చేయ్య, అత్థూపసంహితం ధమ్మూపసంహితం కాలేన సాపదేసం పరియన్తవతిం వాచం ముఞ్చేయ్య పముఞ్చేయ్యాతి – వాచం పముఞ్చే కుసలం. **నాతివేల**న్తి. **వేలా**తి ద్వే వేలా – కాలవేలా చ సీలవేలా చ. కతమా కాలవేలా? కాలాతిక్కన్తం వాచం న భాసేయ్య, వేలాతిక్కన్తం వాచం న

భాసేయ్య, కాలవేలాతిక్కన్తం వాచం న భాసేయ్య, కాలం అసమ్పత్తం వాచం న భాసేయ్య, వేలం అసమ్పత్తం వాచం న భాసేయ్య, కాలవేలం అసమ్పత్తం వాచం న భాసేయ్య.

"యో వే [చ (స్యా.)] కాలే అసమ్పత్తే, అతివేలఞ్చ భాసతి;

ఏవం సో నిహతో సేతి, కోకిలాయేవ [కోకిలియావ (స్యా.)] అత్రజో"తి.

అయం కాలవేలా. కతమా సీలవేలా? రత్తో వాచం న భాసేయ్య, దుట్ఠో వాచం న భాసేయ్య, మూళ్హో వాచం న భాసేయ్య, ముసావాదం న భాసేయ్య, పిసుణవాచం న భాసేయ్య, ఫరుసవాచం న భాసేయ్య, సమ్ఫప్పలాపం న భాసేయ్య న కథేయ్య న భణేయ్య న దీపయేయ్య న వోహరేయ్య. అయం సీలవేలాతి – వాచం పముఞ్చే కుసలం నాతివేలం.

జనవాదధమ్మాయ న చేతయేయ్యాతి. జనాతి ఖత్తియా చ బ్రాహ్మణా చ వేస్సా చ సుద్దా చ గహట్ఠా చ పబ్బజితా చ దేవా చ మనుస్సా చ. జనస్స వాదాయ ఉపవాదాయ నిన్దాయ గరహాయ అకిత్తియా అవణ్ణహారికాయ సీలవిపత్తియా వా ఆచారవిపత్తియా వా దిట్ఠివిపత్తియా వా ఆజీవవిపత్తియా వా న చేతయేయ్య చేతనం న ఉప్పాదేయ్య చిత్తం న ఉప్పాదేయ్య సఙ్కప్పం న ఉప్పాదేయ్య మనసికారం న ఉప్పాదేయ్యాతి – జనవాదధమ్మాయ న చేతయేయ్య.

తేనాహ భగవా –

"చుదితో వచీభి సతిమాభినన్దే, సబ్రహ్మచారీసు ఖిలం పభిన్దే;

వాచం పముఞ్చే కుసలం నాతివేలం, జనవాదధమ్మాయ న చేతయేయ్యా"తి.

౨౦౯. అథాపరం పఞ్చ రజాని లోకే, యేసం సతీమా వినయాయ సిక్ఖే;

రూపేసు సద్దేసు అథో రసేసు, గన్ధేసు ఫస్సేసు సహేథ రాగం.

అథాపరం పఞ్చ రజాని లోకేతి. అథాతి పదసన్ధి పదసంసగ్గో పదపారిపూరీ అక్ఖరసమవాయో బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతా పదానుపుబ్బతాపేతం – అథాతి. **పఞ్చ రజానీతి** రూపరజో, సద్దరజో, గన్ధరజో, రసరజో, ఫోట్ఠబ్బరజో.

"రాగో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి, రాగస్సేతం అధివచనం రజోతి;

ఏతం రజం విప్పజహిత్వా [పటివినోదిత్వా (క.)] పణ్డితా, విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే.

"దోసో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి…పే.…;

విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే.

"మోహో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి…పే.…;

విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే".

లోకేతి అపాయలోకే మనుస్సలోకే దేవలోకే ఖన్ధలోకే ధాతులోకే ఆయతనలోకేతి – అథాపరం పఞ్చ రజాని లోకే.

యేసం సతీమా వినయాయ సిక్ఖేతి. యేసన్తి రూపరాగస్స సద్దరాగస్స గన్ధరాగస్స రసరాగస్స ఫోట్ఠబ్బరాగస్స. **సతీమాతి** యా సతి అనుస్సతి పటిస్సతి సతి సరణతా ధారణతా అపిలాపనతా అసమ్ముస్సనతా సతిన్ద్రియం సతిబలం సమ్మాసతి సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఏకాయనమగ్గో – అయం వుచ్చతి సతి. ఇమాయ సతియా ఉపేతో సముపేతో ఉపగతో సముపగతో ఉపపన్నో సముపపన్నో సమన్నాగతో. సో వుచ్చతి సతిమా . **సిక్ఖేతి** తిస్సో సిక్ఖా – అధిసీలసిక్ఖా, అధిచిత్తసిక్ఖా, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. కతమా అధిసీలసిక్ఖా...పే.... అయం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా. **యేసం సతీమా వినయాయ సిక్ఖేతి**. సతిమా పుగ్గలో యేసం రూపరాగస్స సద్దరాగస్స గన్ధరాగస్స రసరాగస్స ఫోట్ఠబ్బరాగస్స వినయాయ పటివినయాయ పహానాయ వూపసమాయ పటినిస్సగ్గాయ పటిపస్సద్ధియా అధిసీలమ్పి సిక్ఖేయ్య అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖేయ్య అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖేయ్య, ఇమా తిస్సో సిక్ఖాయో ఆవజ్జన్తో సిక్ఖేయ్య, జానన్తో సిక్ఖేయ్య...పే.... సచ్ఛికాతబ్బం సచ్ఛికరోన్తో సిక్ఖేయ్య ఆచరేయ్య సమాచరేయ్య సమాదాయ వత్తేయ్యాతి – యేసం సతీమా వినయాయ సిక్ఖే.

రూపేసు సద్దేసు అథో రసేసు, గన్ధేసు ఫస్సేసు సహేథ రాగన్తి. రూపేసు సద్దేసు గన్ధేసు రసేసు ఫోట్ఠబ్బేసు రాగం సహేయ్య పరిసహేయ్య అభిభవేయ్య అజ్ఝోత్థరేయ్య పరియాదియేయ్య మద్దేయ్యాతి – రూపేసు సద్దేసు అథో రసేసు గన్ధేసు ఫస్సేసు సహేథ రాగం.

తేనాహ భగవా –

“అథాపరం పఞ్చ రజాని లోకే, యేసం సతీమా వినయాయ సిక్ఖే;
రూపేసు సద్దేసు అథో రసేసు, గన్ధేసు ఫస్సేసు సహేథ రాగ”న్తి.

౨౧౦.ఏతేసు ధమ్మేసు వినేయ్య ఛన్దం, భిక్ఖు సతిమా సువిముత్తచిత్తో;
కాలే సో సమ్మా ధమ్మం పరివీమంసమానో, ఏకోదిభూతో విహనే తమం సో. [ఇతి భగవా]

ఏతేసు ధమ్మేసు వినేయ్య ఛన్దన్తి. ఏతేసూతి రూపేసు సద్దేసు గన్ధేసు రసేసు ఫోట్ఠబ్బేసు. **ఛన్దోతి** యో కామేసు కామచ్ఛన్దో కామరాగో కామనన్దీ కామతణ్హా కామస్నేహో కామపరిళాహో కామముచ్ఛా కామజ్ఝోసానం కామోఘో కామయోగో కాముపాదానం...పే.... కామచ్ఛన్దనీవరణం. **ఏతేసు ధమ్మేసు వినేయ్య ఛన్దన్తి**. ఏతేసు ధమ్మేసు ఛన్దం వినేయ్య పటివినేయ్య పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్యాతి – ఏతేసు ధమ్మేసు వినేయ్య ఛన్దం.

భిక్ఖు సతిమా సువిముత్తచిత్తోతి. భిక్ఖూతి పుథుజ్జనకల్యాణకో వా భిక్ఖు, సేఖో వా భిక్ఖు. **సతిమాతి** యా సతి అనుస్సతి...పే.... సమ్మాసతి సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఏకాయనమగ్గో – అయం వుచ్చతి సతి. ఇమాయ సతియా ఉపేతో సముపేతో...పే.... సో వుచ్చతి సతిమా.

భిక్ఖు సతిమా సువిముత్తచిత్తోతి. పఠమం ఝానం సమాపన్నస్స నీవరణేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, దుతియం ఝానం సమాపన్నస్స వితక్కవిచారేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, తతియం ఝానం సమాపన్నస్స పీతియా చ చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, చతుత్థం ఝానం సమాపన్నస్స సుఖదుక్ఖేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం; ఆకాసానఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స రూపసఞ్ఞాయ పటిఘసఞ్ఞాయ నానత్తసఞ్ఞాయ చిత్తం ముత్తం

విముత్తం సువిముత్తం, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం సమాపన్నస్స ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం... ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సమాపన్నస్స ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞాయ చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం; సోతాపన్నస్స సక్కాయదిట్ఠియా విచికిచ్ఛాయ సీలబ్బతపరామాసా దిట్ఠానుసయా విచికిచ్ఛానుసయా తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, సకదాగామిస్స ఓళారికా కామరాగానుసయా పటిఘానుసయా తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం , అనాగామిస్స అనుసహగతా కామరాగసఞ్ఞోజనా పటిఘసఞ్ఞోజనా అనుసహగతా కామరాగానుసయా పటిఘానుసయా తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తం, అరహతో రూపరాగా అరూపరాగా మానా ఉద్ధచ్చా అవిజ్జాయ మానానుసయా భవరాగానుసయా అవిజ్జానుసయా తదేకట్ఠేహి చ కిలేసేహి బహిద్ధా చ సబ్బనిమిత్తేహి చిత్తం ముత్తం విముత్తం సువిముత్తన్తి – భిక్ఖు సతిమా సువిముత్తచిత్తో.

కాలేన సో సమ్మా ధమ్మం పరివీమంసమానోతి. **కాలేనాతి** ఉద్ధతే చిత్తే సమథస్స [సమాధిస్స (సీ.)] కాలో, సమాహితే చిత్తే విపస్సనాయ కాలో.

"కాలే పగ్గణ్హతి చిత్తం, నిగ్గణ్హతి పునాపరే [అథాపరే (స్యా.)];
సమ్పహంసతి కాలేన, కాలే చిత్తం సమాదహే.

"అజ్ఝుపేక్ఖతి కాలేన, సో యోగీ కాలకోవిదో;
కిమ్హి కాలమ్హి పగ్గాహో, కిమ్హి కాలే వినిగ్గహో.

"కిమ్హి పహంసనాకాలో, సమథకాలో చ కీదిసో;
ఉపేక్ఖాకాలం చిత్తస్స, కథం దస్సేతి యోగినో.

"లీనే చిత్తమ్హి పగ్గాహో, ఉద్ధతస్మిం వినిగ్గహో;
నిరస్సాదగతం చిత్తం, సమ్పహంసేయ్య తావదే.

"సమ్పహట్ఠం యదా చిత్తం, అలీనం భవతినుద్ధతం;
సమథస్స చ సో [సమథనిమిత్తస్స సో (సీ. క.)] కాలో, అజ్ఝత్తం రమయే మనో.

"ఏతేన మేవుపాయేన, యదా హోతి సమాహితం;
సమాహితచిత్తమఞ్ఞాయ, అజ్ఝుపేక్ఖేయ్య తావదే.

"ఏవం కాలవిదూ ధీరో, కాలఞ్ఞూ కాలకోవిదో;
కాలేన కాలం చిత్తస్స, నిమిత్తముపలక్ఖయే"తి.

కాలేన సో సమ్మా ధమ్మం పరివీమంసమానోతి. "సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా"తి సమ్మా ధమ్మం పరివీమంసమానో, "సబ్బే సఙ్ఖారా దుక్ఖా"తి సమ్మా ధమ్మం పరివీమంసమానో, "సబ్బే ధమ్మా అనత్తా"తి సమ్మా ధమ్మం పరివీమంసమానో...పే....

“యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం సబ్బం తం నిరోధధమ్మ”న్తి – సమ్మా ధమ్మం పరివీమంసమానో.

ఏకోదిభూతో విహనే తమం సో, ఇతి భగవాతి. **ఏకోదీ**తి ఏకగ్గచిత్తో అవిక్ఖిత్తచిత్తో అవిసాహటమానసో సమథో సమాధిన్ద్రియం సమాధిబలం సమ్మాసమాధీతి – ఏకోదిభూతో. **విహనే తమం సో**తి రాగతమం దోసతమం మోహతమం దిట్ఠితమం మానతమం కిలేసతమం దుచ్చరితతమం అన్ధకరణం అచక్ఖుకరణం అఞ్ఞాణకరణం పఞ్ఞానిరోధికం విఘాతపక్ఖికం అనిబ్బానసంవత్తనికం హనేయ్య విహనేయ్య పజహేయ్య వినోదేయ్య బ్యన్తిం కరేయ్య అనభావం గమేయ్య.

భగవాతి గారవాధివచనం. అపి చ భగ్గరాగోతి భగవా, భగ్గదోసోతి భగవా, భగ్గమోహోతి భగవా, భగ్గమానోతి భగవా, భగ్గదిట్ఠీతి భగవా, భగ్గకణ్డకోతి భగవా, భగ్గకిలేసోతి భగవా, భజి విభజి పవిభజి ధమ్మరతనన్తి భగవా, భవానం అన్తకరోతి భగవా, భావితకాయో భావితసీలో భావితచిత్తో భావితపఞ్ఞోతి భగవా, భజి వా భగవా అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని అప్పసద్దాని అప్పనిగ్ఘోసాని విజనవాతాని మనుస్సరాహస్సేయ్యకాని పటిసల్లానసారుప్పానీతి భగవా, భాగీ వా భగవా చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అత్థరసస్స ధమ్మరసస్స విముత్తిరసస్స అధిసీలస్స అధిచిత్తస్స అధిపఞ్ఞాయాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం ఝానానం చతున్నం అప్పమఞ్ఞానం చతున్నం అరూపసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం అట్ఠన్నం అభిభాయతనానం నవన్నం అనుపుబ్బవిహారసమాపత్తీనన్తి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం సఞ్ఞాభావనానం దసన్నం కసిణసమాపత్తీనం ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స అసుభసమాపత్తియాతి భగవా, భాగీ వా భగవా చతున్నం సతిపట్ఠానానం చతున్నం సమ్మప్పధానానం చతున్నం ఇద్ధిపాదానం పఞ్చన్నం ఇన్ద్రియానం పఞ్చన్నం బలానం సత్తన్నం బోజ్ఝఙ్గానం అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్సాతి భగవా, భాగీ వా భగవా దసన్నం తథాగతబలానం చతున్నం వేసారజ్జానం చతున్నం పటిసమ్భిదానం ఛన్నం అభిఞ్ఞానం ఛన్నం బుద్ధధమ్మానన్తి భగవా , భగవాతి నేతం నామం మాతరా కతం న పితరా కతం న భాతరా కతం న భగినియా కతం న మిత్తామచ్చేహి కతం న ఞాతిసాలోహితేహి కతం న సమణబ్రాహ్మణేహి కతం న దేవతాహి కతం; విమోక్ఖన్తికమేతం బుద్ధానం భగవన్తానం బోధియా మూలే సహ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పటిలాభా సచ్ఛికా పఞ్ఞత్తి యదిదం భగవాతి – ఏకోదిభూతో విహనే తమం సో ఇతి భగవా.

తేనాహ భగవా –

“ఏతేసు ధమ్మేసు వినేయ్య ఛన్దం, భిక్ఖు సతిమా సువిముత్తచిత్తో;
కాలేన సో సమ్మా ధమ్మం పరివీమంసమానో, ఏకోదిభూతో విహనే తమం సో”. [ఇతి భగవాతి]

సారిపుత్తసుత్తనిద్దేసో సోళసమో.

అట్ఠకవగ్గమ్హి సోళస సుత్తనిద్దేసా సమత్తా.

మహానిద్దేసపాళి నిట్ఠితా.